

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TARİHİ BİLİM DALI

19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEMİN
AHKAM DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE HUKUKİ VE
EKONOMİK ANALİZİ

Doktora Tezi

Mehmet Burak BULUTTEKİN

Danışman: Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU

İstanbul, 2012

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İKTİSAT Anabilim Dalı İKTİSAT TARİHİ Bilim Dalı Doktora öğrencisi
MEHMET BURAK BULUTTEKİN'İN 19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL
SİSTEMİN AHKAM DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE HUKUKİ VE EKONOMİK ANALİZİ
adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 22.06.2012 tarih ve 2012-17/19 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliğiyle kabulü ile Doktora Tezi olarak kabul
edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

- Tez Savunma Tarihi : 28.06.2012
- 1) Tez Danışmanı : PROF. DR. AHMET TABAKOĞLU
2) Jüri Üyesi : PROF. DR. TİĞİNÇE OKTAR
3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. MUSTAFA ÇELEN
4) Jüri Üyesi : PROF.DR.TEVFİK GÜRAN
5) Jüri Üyesi : PROF.DR.AHMET KAL'A

İmzası

ÖNSÖZ

Çalışmanın hazırlanmasında, yararlanılan kaynakların yazarları başta olmak üzere, doğrudan ve dolaylı olarak emeği geçen herkese, en derin saygılarımla teşekkür etmekten onur duyuyorum.

Mesleki çalışmalarımda bana öncülük eden ve içtenlikle destek olan danışman hocam Prof.Dr.Ahmet TABAKOĞLU'na; her konuda danışma imkanı bulduğum ve engin deneyim ve katkılarından yararlandığım Prof.Dr.Tiğınçe OKTAR ve Doç.Dr.Mustafa ÇELEN'e; değerli bilgi birikimleriyle katkılarını esirgemeyen Prof.Dr.Tevfik GÜRAN ve Prof.Dr.Ahmet KAL'A'ya; içtenlikli ve huzurlu bir çalışma ortamı içinde birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum Prof.Dr.Selim ERDOĞAN'a ve asistanlık yaptığım Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki tüm değerli hocalara teşekkür eder, en samimi duygularıyla sevgi ve saygılarımı sunarım.

Yine, hayatımın her anında eşsiz emek, sevgi ve güvenleriyle yanımda olan değerli babam, annem ve kardeşim ile hayatının son iki yılını birlikte geçirdiğim ve her zaman büyük bir minnetle andığım kıymetli babaanneme en içten sevgilerimle teşekkür ederim.

ÖZET

İsim ve Soyadı	: M.Burak BULUTTEKİN
Anabilim Dalı	: İktisat
Programı	: İktisat Tarihi
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora - Haziran 2012
Anahtar Kelimeler	: 19.yüzyıl, İstanbul Finansal Sistemi, Ahkam Defterleri

19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEMİN AHKAM DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE HUKUKİ VE EKONOMİK ANALİZİ

Günümüz hukuki ve iktisadi hayatının şekillenmesi, 19.yüzyıldaki siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimlerin sonucudur. 19.yüzyıldaki küresel değişimlerin, etkilerinin izlendiği en iyi piyasa, sonuçlarının istatistiksel olarak gözlenebilmesi sebebiyle, finansal sistemdir. Dönemin finansal sorunları; bugünkü mahkeme kararlarına benzetebileceğimiz Ahkam Defterleri üzerinden açık bir biçimde tespit edilebilir. Genelden özele bir yaklaşım tarzı içerisinde, Türkiye'nin bu finansal devrim karşısındaki konumu, dönemin siyasi ve ekonomik başkenti olan İstanbul üzerinden belirlenebilir.

Bu düşünce sisteminden hareketle oluşturulan ve (i)19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistem, (ii)İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin belirlenmesi/tasnif edilmesi ve (iii)İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin hukuki ve ekonomik açıdan incelenmesi/analiz edilmesi olmak üzere üç bölümden oluşan çalışmanın temel amacı; 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin, Ahkam Defterleri çerçevesinde hukuki ve ekonomik analizidir.

19.yüzyıla ait İstanbul Ahkam Defterleri'nde finansal sistemle ilgili olarak 1175 tane hüküm tespit edildi. Hükümler, Ocak 1800- Ekim 1869 yılları arasındaki dönemi kapsamakta ve 13-25 numaralı defterlerde yer almaktaydı. Her bir defter kaydı, (a)defter numaraları, (b)ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)ihtilafın taraflarının sosyal konumları, (e)ihtilafın taraflarının dinleri ve (f)başvuru yılları sistematğine göre sınıflandırıldı ve önce kendi içlerinde ve sonra toplu olarak analiz edildi.

Yapılan analiz sonucunda en fazla kararın, 23 numaralı defterde alındığı görüldü. İstanbul finansal piyasasıyla ilgili en fazla sorun, (a)adi borç alacak ve (b)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularına ilişkindir. Yine en fazla başvuru, Haslar(toplam hükümlerin %38,8'i) kazasından yapılmıştır. Müracaat eden taraf, yoğunlukla -şehirde yaşayan- yönetilenlerden(1116 kayıt ile hükümlerin %94,8'i) oluşmaktadır. Şikayet edilen taraf, ağırlıklı olarak, yine şehirde(%59,7'si) yaşayan yönetilenlerden(toplam şikayetlerin %86,7'si) oluşmuştur. Müracaat edenlerin dini dağılımlarında, başvuran kişilerin; %56'sının Gayrimüslim(bunun %90,3'ü Zimmi) ve %41'i Müslüman'dır. Yine, şikayet edilenlerin 647'si Gayrimüslim(yine bunun %95,1'i Zimmi) ve 587'si Müslüman'dır. Başvurular genellikle, 19.yüzyılın ilk çeyreğinde, yani 1800-1825 döneminde(%57,6'sı) yapılmıştır.

Görülüyor ki, İstanbul finans piyasası, 19.yüzyıl boyunca; siyasi, ekonomik ve hukuki değişimlerden etkilenmiştir. İstikrarsız politik kararlarla bozulan sistem, yüzyılın sonunda yenilenme ihtiyacını yoğunlukla hissetmektedir.

ABSTRACT

Name and Surname : M.Burak BULUTTEKİN
Field : Economics
Programme : History of Economics
Supervisor : Professor Ahmet TABAKOĞLU
Degree Awarded and Date : Doctorate (Ph.D.) - June 2012
Keywords : 19th Century, Financial System of İstanbul, Ahkam Registers

LEGAL AND ECONOMIC ANALYSIS OF THE FINANCIAL SYSTEM OF İSTANBUL WITHIN THE FRAMEWORK OF AHKAM REGISTERS IN THE 19TH CENTURY

Shaping the legal and economic life of today is the result of changes in political, economic and social in the 19th century. The best market of monitored the effects of global changes in the 19th century is financial system due to the statistical results of the observation. Financial problems of the period can be identified clearly with Ahkam Registers which emulate today's court decisions. In general to specific approach, in this financial motion, the position of Turkey is determined by Istanbul which is the capital city of the political and economic in that term.

Created by this movement of thought and the basic purpose of this study, which composed of three parts: (i)financial system of Istanbul in the 19th century, (ii)according to Ahkam Registers, determination/classification of the financial system of Istanbul in the 19th century, and (iii)according to Ahkam Registers, legal and economic review/analysis of the financial system of İstanbul in the 19th century, is legal and economic analysis of the financial system of Istanbul within the framework of Ahkam Registers in the 19th century.

1175 financial provisions were determined in İstanbul Ahkam Registers of the 19th century. This provisions covered the period between January 1800-October 1869 and included between 13th and 27th numbers of book. Each record of a book classified according to (a)book numbers, (b)the threads of conflict, (c)place of application, (d)the social position of the sides of the conflict, (e)the sides of the conflict religion, and (f) the application period and the first systematic themselves and then mass analyzed.

As a result of the analysis, the maksimum registers are taken in 23th number book. The most problem of the financial market of Istanbul are (a)ordinary debt and lending, and (b)the paid of debt with installment. Moreover, the most application is made in Haslar(38.8% of total provisions) town. Applicants are composed, intensity -dwelling in city- by the raya (1116 registers and 94.8% of total provisions). Complainants are also composed mostly - dwelling in city(59.7%)- by the raya(86.7% of total complaints). In the distribution of the religious of the applicants, there are 56% of Non-Muslim(90.3% of this is composed by Zimmi) and 41% of Muslim. Also in the distribution of the religious of the complainants, there are 647 Non-Muslims(95.1% of this is composed by Zimmi) and 587 Muslims. Applications are usually conducted in the first quarter of 19th century, the period of 1800-1825(57.6%).

It seems that financial market in Istanbul was affected by the political, economic and legal changes during the 19th century. Deteriorating system, which was caused by the unstable political decisions, felt intensely the need for renewal at the end of the century.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY BELGESİ.....	II
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XVI
TABLO LİSTESİ.....	XVII

GİRİŞ.....	1
I. TARİHSEL VE KAVRAMSAL ARKA PLAN: DURUM TESPİTİ VE SORUNLAR	1
II. ÇALIŞMANIN GENEL ÇERÇEVESİ	4
A.BAĞLAYICI SÜREÇ OLARAK 19.YÜZYIL	4
B. İSTANBUL.....	5
C. TEMEL HAREKET ALANI FİNANSAL SORUNLAR	6
D. ODAK NOKTASI OLARAK İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİ.....	6
III. ÇALIŞMANIN İNCELEME KONULARI VE AHKAM KAYITLARININ ANALİZ YÖNTEMİ	6
A.DEFTER NUMARALARI	7
B.İHTİLAF KONULARI	7
C.BAŞVURU YERLERİ.....	9
D.İHTİLAFIN TARAFLARININ SOSYAL KONUMLARI	10
E.İHTİLAFIN TARAFLARININ DİNLERİ	10
F.BAŞVURU YILLARI.....	11
IV. ÇALIŞMA PLANI VE AMAÇLAR.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM
19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEM

I.19.YÜZYIL ÖNCESİNDE İSTANBUL FİNANSAL YAŞAMINA ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ EKONOMİSİ	12
II. 19.YÜZYILDA İSTANBUL EKONOMİSİNİN FİNANSAL YAPISI.....	17
A.19.YÜZYILDA DEĞİŞEN EKONOMİK SİSTEM VE İSTANBUL SOSYO-EKONOMİSİNE ETKİLERİ	18
B. 19. YÜZYILDA İSTANBUL NÜFUSU	27
C. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ'NİN MALİ YAPISI.....	31
D. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ'NİN DIŞ BORÇLANMALARI	38
1. İlk Dış Borçlanma Girişimi: Kırım Savaşı(1853-1856).....	38
2.1854-1874 Yılları Arasında Yapılan Borçlanmalar	40
3. Moratoryum	44
4. Ramazan Kararnamesi	46
5. Rüşum-u Sitte İdaresi (Altı Vergi Dairesi)	47
6. Muharrem Kararnamesi	48
7. Düyunu Umumiye İdaresi.....	51
E. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN PARA POLİTİKALARI	53
1.Geçiş Dönemi:Esham (1750-1840).....	54
2. Temsili Paraya Geçiş (1840-1923)	56
F. 19. YÜZYILDA İSTANBUL'DA KURULAN İŞLETMELER: BANKALAR VE ŞİRKETLER.....	61

İKİNCİ BÖLÜM
İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE 19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ
FİNANSAL SİSTEMİN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

BÖLÜME GİRİŞ.....	67
I. 13 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	68
II. 14 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	74
III. 15 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	79
IV. 16 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	85
V. 17 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	95
VI. 18 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	105
VII. 19 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	115
VIII. 20 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	125
IX. 21 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	134
X. 22 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	143
XI. 23 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	153
XII. 24 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	164
XIII. 25 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ.....	173

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE 19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ
FİNANSAL SİSTEMİN HUKUKİ VE EKONOMİK AÇIDAN İNCELENMESİ VE
ANALİZ EDİLMESİ

BÖLÜME GİRİŞ.....	184
I.HÜKÜMLERİN DEFTER NUMARALARINA GÖRE İNCELENMESİ/ANALİZİ.....	186
A.HÜKÜMLERİN DEFTER NUMARALARINA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	186
1.13 Numaralı Defter	187
2.14 Numaralı Defter	189
3.15 Numaralı Defter	192
4.16 Numaralı Defter	195
5.17 Numaralı Defter	197
6.18 Numaralı Defter	200
7.19 Numaralı Defter	203
8.20 Numaralı Defter	206
9.21 Numaralı Defter	209
10.22 Numaralı Defter	212
11.23 Numaralı Defter	215
12.24 Numaralı Defter	217
13.25 Numaralı Defter	220
B.DEFTER NUMARALARINA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ.....	223
II. HÜKÜMLERİN İHTİLAFIN KONUSUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ.....	228
A.HÜKÜMLERİN İHTİLAFIN KONUSUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	229
1.SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER.....	230

a. Adi Borç Alacak ihtilafı	230
b. Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı	234
c. Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı	237
d. Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı	239
e. Boşanmadan Doğan(Nikah ve Eşya Bahası) Borç Alacak İhtilafı	242
f. Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı	244
g. Para İstikrazı, Kredi.....	248
h. Ücret İhtilafı	250
i. Murabaha.....	253
j. Hibe	255
2. GÜVENCE SAĞLAMA AMACIYLA YAPILAN SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER.....	257
a. Borç Temessükü	258
b. Şufa.....	260
c. Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi	262
d. Sulh Bedeli	265
e. Rehinli Borç Alacak İhtilafı	267
f. Kefil	269
g. İbra	272
3.ALACAĞIN TAHSİLİ VE İFLAS İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER	274
a. Borcun Taksitle(ndirilerek) Ödet(tir)ilmesi	275
b. Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	278
c. Borçlunun Mallarının Zaptı	282
d. İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	284
4.HAKSIZ VE ZOR KULLANILARAK TEMELLÜK EDİLENİN İADESİ İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER	287
a. Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	287
b. Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi.....	290
c. Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	293
d. Çalınan Mal veya Paranın İadesi.....	295
5.VERGİ İHTİLAFLARI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER	297
a. Verginin Toplanması	298
b. Vergi Ödememe	300
c. Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	302
d. Vergi Muafiyeti	305
e. Rüsümü Serbestiye Müdahale	308
6.İLTİZAM İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER.....	310
a. Mukataa Gelirleri.....	310
b. Mukataanın İltizama Verilmesi	312
c. Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	315

d. Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı	318
e. Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	321
7.DİĞER HUKUKİ MUAMELELER.....	324
a. Hazinesinin veya Miri Mallarının Nakledilmesi.....	324
b. Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi.....	326
c. Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi.....	329
d. Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi	332
B. İHTİLAFIN KONUSUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ	334
III. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ.....	345
A.HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ	345
1.İSTANBUL (SURIÇİ).....	346
2.GALATA (BEYOĞLU)	351
3.ÜSKÜDAR	358
4.HASLAR(SURDIŞI)	365
B. BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ.....	373
IV. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ.....	378
A.HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	379
1.YÖNETEN (ASKERİ ZÜMRE).....	383
2.YÖNETİLEN (REAYA)	387
3. YOK.....	394
4. BELİRTİLMEMİŞ.....	395
B. MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ	397
V. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ	401

A.HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	402
1.YÖNETEN (ASKERİ ZÜMRE).....	403
2.YÖNETİLEN (REAYA)	407
3. YOK.....	413
4. BELİRTİLMEMİŞ.....	415
B. ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ	417
VI. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN DİNİNE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ	421
A.HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN DİNİNE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	422
1.MÜSLÜMAN	423
2.GAYRİMÜSLİM.....	426
3. YOK.....	431
4. BELİRTİLMEMİŞ.....	433
B. MÜRACAAT EDENİN DİNİNE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ	435
VII. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ	438
A.HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ.....	439
1.MÜSLÜMAN	441
2.GAYRİMÜSLİM.....	445
3. YOK.....	450
4. BELİRTİLMEMİŞ.....	453
B. ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ	455

VIII. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ.....	458
A.HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ	459
1. 1800-1805 Yılları Arasındaki Dönem	460
2. 1806-1810 Yılları Arasındaki Dönem	464
3. 1811-1815 Yılları Arasındaki Dönem.....	467
4. 1816-1820 Yılları Arasındaki Dönem	471
5. 1821-1825 Yılları Arasındaki Dönem	474
6. 1826-1830 Yılları Arasındaki Dönem	476
7. 1831-1835 Yılları Arasındaki Dönem	479
8. 1836-1840 Yılları Arasındaki Dönem	481
9. 1841-1845 Yılları Arasındaki Dönem	484
10. 1846-1850 Yılları Arasındaki Dönem	487
11. 1851-1855 Yılları Arasındaki Dönem	489
12. 1856-1860 Yılları Arasındaki Dönem	492
13. 1861-1865 Yılları Arasındaki Dönem	495
14. 1866-1870 Yılları Arasındaki Dönem	498
B. BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ.....	500
SONUÇ.....	508
KAYNAKÇA	528
EKLER.....	551

KISALTMALAR

AŞ.	: Anonim şirket
Bkz. = bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Km.	: Kilometre
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
No	: Numara
pp.	: Page numbers
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa sırası
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Vol.	: Volume

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Osmanlı Toplumunda Tabakalaşma.....	13
Tablo 2: 19.Yüzyılda İstanbul'da Kurulan Kamusal ve Özel Tesisler.....	24
Tablo 3: İstanbul'un 19.yüzyıldaki Nüfusu: Sayım Rakamlarına Göre.....	29
Tablo 4: 19.yüzyıl İstanbul Nüfusunun Mesleklere Göre Dağılımı (1885).....	30
Tablo 5: 19.yüzyıl İstanbul Nüfusunun Belediye Dairelerine Göre Dağılımı (1885).....	31
Tablo 6: 1841-1876 Yılları arası Osmanlı devletinin Gelir ve Giderleri.....	35
Tablo 7: 19.yüzyıl Osmanlı Gelir ve Giderlerinin Türlerine Göre Dağılımı.....	36
Tablo 8: Muharrem Kararnamesi ile Karara Bağlanan Osmanlı Borçları.....	50
Tablo 9: Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyıldaki Borçlanmaları (1854-1908 yılları arası, altın lira).....	52

GİRİŞ

I. TARİHSEL VE KAVRAMSAL ARKA PLAN: DURUM TESPİTİ VE SORUNLAR

Yapılan çalışmanın çıkış amacı, 19.yüzyıl'da İstanbul finansal piyasasında yaşanan finansal sorunları, dönemin hukuki ve ekonomik profilini belirleyeceğini düşündüğümüz, İstanbul Ahkam Defterleri çerçevesinde tespit edebilmektir. Çalışma planı oluşturulurken, 6 tane sorun belirlendi ve çalışmaya bu doğrultuda yön verildi. Buna göre, (i)“Osmanlı Devleti'nin genel iktisadi yapısı nasıldı?”, (b)“19.yüzyıl'da Osmanlı Devleti neden ve nasıl değişti/geriledi?”, (c)“19.yüzyıl'da İstanbul ekonomisi nasıldı?”, (d)“19.yüzyıl İstanbul ekonomisine ilişkin olarak yaşanan finansal sorunlar nelerdi?”, (e)“19.yüzyıl İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre, İstanbul'un finansal sorunları nelerdi?” ve (f)“19.yüzyıl İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre belirlediğimiz İstanbul'un finansal sorunları, ne şekilde değişiklik göstermiştir?”. Bu sorulara cevap arayarak, çalışmanın tarihsel arka planını oluşturalım.

Klasik Osmanlı ekonomik sisteminde(1300-1600); idari, ekonomik ve sosyal hayat bir bütündür. Bu nedenle, sistem, kendi içinde bir bütünlük taşımaktadır. Sistemin temel hareket noktasının, adalet olduğu kabul edilir. Adaletin sağlanabilmesi için, sosyal refah gerekli görülmüş ve bütün toplum, kişinin kendisinden başlayarak, en yakınlarından dış halkalara kadar birbirine bağlanmıştır. Ekonominin, insana dayalı/arz yönlü bir perspektif oluşturduğu söylenebilir. için olduğu kabul edilir ki bu yönüyle sistemin, arz yönlü ekonomi özelliği taşıdığı belirtilebilir. Üretim, dağıtım ve tüketimde sistemi, makro planlamaya göre yapılır.

Osmanlı Devleti'nde ekonominin görevi, halkın refahını arttırmaktır. Bu nedenle, öncelikle piyasada yeterince mal bulunmalıdır. Nitekim, bu nedenle, ithalat genellikle kısıtlanmamıştır.

Düşünce yapısının temelinde devletin, tecrübe birikimleri sonucunda olduğu ve mükemmeli bulduğu kabul edilir. Değişim, ancak bozulma şeklinde olabilir. Bununla birlikte sistem; siyasi ve dini bakımdan merkezi bir özellik taşıırken; idari, ekonomik ve mali konularda yerel niteliktedir.

Ekonomi, küçük kaza birimleri şeklinde oluşmuştur. Üretimdeki öncelikli amaç, kazada yaşayan insanların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Üretimin temeli, ziraattir. Nitekim, çalışma hayatı; bütün sosyo-ekonomik hayatı içine alan bir özellik taşımaktadır. Bunun bir sonucu olarak, sanayi ve iç ticaret hayatı da, esnaf birlikleri denilen küçük ekonomik topluluklarla gelişme göstermiştir. Öte yandan; fiyatların belirlenmesi ve denetimi(narh sistemi), sürekli olarak devletin kontrolü altında tutulmuştur.

Emek piyasası, büyük ölçüde devlet denetimi altındadır. Anadolu nüfusu, genellikle durgun ve azdır(16.yüzyıl hariç). Bu nedenle, eğitilmiş insangücüne ihtiyaç vardır ve ücretler nispeten yüksektir. Ticari hayatın, özellikle transit ve dış ticaretin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Zirai üretim tımar sistemi etrafında şekillenmiştir. Tımar sisteminin esası; devlet mülkiyeti(rakabe) altındaki toprakların, yine birer devlet memuru olan sipahilerin gözetiminde, kullanım(intifa) hakkına sahip köylüler tarafından işletilmesine dayanır.

Sosyal güvenlik, eğitim, bayındırlık, kültür ve sosyal yatırımlar; vakıf yoluyla düzenlenir. Kabaca sistem, bir malı, insanların faydalanması için kendi mülkünden çıkarmaya dayanır.

Osmanlı para sistemi -geleneksel ekonomilerde olduğu gibi- altın ve gümüşe dayalı bir ekonomidir. Para politikasının amacı, paranın, yalnız mübadele aracı olarak kullanılmasıdır. Kendi içinde kontrollü bir biçimde çalışan sistem, 18.yüzyıla gelindiğinde yavaş yavaş değişiyor ve aksamaya başlıyordu. Nitekim 19.yüzyıl, gelişme ve değişimi şart koşuyordu.

19.yüzyıl, dünya ekonomik sisteminde köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Sanayi devriminin oluşturduğu üretim potansiyeli, dünya ekonomik piyasasının bütünleşmesini sağladı. Bu bütünleşme, dönemin gelişmiş ülkelerini, ürünlerini satacak yeni piyasalar arayışına yöneltirken; gelişmekte olan ülkeleri, ucuz hammadde ihracına sürükledi. Güçlü ülkeler lehine şekillenen bu oluşum; tüm ülke ekonomilerinde yeni düzenleme ve değişimleri gerekli kıldı.

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti, toplumu ve ekonomisi için önceki dönemlere göre farklı özellikler gösterir. Geleneksel Osmanlı düzeni, 18.yüzyıla kadar temel özelliklerini koruyabilmişti. Merkezi devlet ile taşradaki ayan arasındaki işbirliği azalmasına rağmen hala devam ediyordu. Ancak, özellikle 1820'lerden itibaren Osmanlı Devleti, Batı'nın askeri, siyasal ve iktisadi gücü ile karşı karşıya geldi. Bu noktada bir hız kazanan bağımsızlık hareketleri, öte taraftan da Batının artan gücü karşısında, merkezi yönetimi bir dizi reform uygulamaya koyarak, devletin gücünü ve etkinliğini korumaya çalıştı. İç ve dış kaynaklı gelişmeler; Osmanlı Devleti'nin kurumları, toplumsal ve iktisadi yapılarını hızla dönüştürerek farklı yapılar oluşturdu.

19.yüzyılda Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisine açılışı ya da küreselleşme sürecine katılımının yanı sıra, dönem içinde, Osmanlı Devleti'ni, diğer gelişen ülkelerden ayıran en önemli özelliğin, güçlü bir merkezi devletin varlığı olduğu söylenebilir.

19.yüzyılda yaşanan gelişmeler, devletin başkenti İstanbul'u da etkiledi. 19.yüzyıl boyunca İstanbul; ekonomik ve sosyal olarak değişime uğradı. Yüzyılla birlikte yükselen küreselleşme eğilimleri kentte de etkisini hissettirdi. İç ve dış değişimlerden yoğun bir şekilde etkilenen şehir; ülkenin demografik, toplumsal, ekonomik ve sosyal değişimine mikro düzeyde bir örnek teşkil ediyordu.

Özellikle yüzyılın ikinci yarısında Kırım ve Rusya(1877-1878) savaşları sonrasında artan ticaret ve ekonomik imkanlar, İstanbul'un merkezi konumunu belirginleştirdi. Şehirde kurulan yeni işler, iç kesimlerdeki yoksul insanları kente çekti ve kentte yeni bir işçi sınıfının doğmasını sağladı. Yine kent, ihraç mallarının başlıca dağıtım noktası olarak, iç-dış sermayedarlar için cazip bir piyasa ortamı sağladı. Özellikle, 19.yüzyıl Osmanlı(ve İstanbul) ekonomisinde, yeni ekonominin oluşum/değişimin etkilerinin gözlemlenebildiği en belirgin yer, Galata oluyordu.

İstanbul'un finansal sorunları; maliye, para ve borçlanma politikalarında kendini gösterdi. Detaylarına metin içinde gireceğimiz şekilde 19.yüzyılda mali yapıda; artan harcamalar ve sorunlar nedeniyle, bütçe dengesizlikleri oluştu. Gelir-gider dengesinin bozulması öncelikle, paranın yapısının değiştirilmesi(tağış) veya yeni para sistemlerinin

uygulanmasını(malikane, esham vb.) düşündürdü. Likide sıkışıklığının çözümünü sağlayamayan bu parasal uygulama yerine, bu kez borçlanma yapılması uygun görüldü. İlk kez Kırım Savaşı(1853-1856)'nın oluşturduğu mali çıkmaz nedeniyle borçlanma yapmak zorunda kalan İstanbul'daki merkezi hükümet, borcun borçla ödenmesine varacak şekilde, mali sorunlarını aşamadı. Nitekim 1876 yılında borçlarını ödeyemez duruma düştü ve moratoryum ilan etti. Borç yönetiminin sağlanabilmesi amacıyla Düyun-ı Umumiye Teşkilatı kuruldu ve 19.yüzyılın sonuna kadar, finansal sisteme yön verdi.

Bu gelişmelere küçük bir prototip oluşturan İstanbul, 19.yüzyılın ekonomik değişimlerinden; yönetim merkezi(başkent) olması ve yaygın iletişim olanaklarına sahip olması nedenleriyle, olumlu-olumsuz olarak oldukça fazla etkilendi. Bu finansal etkilenmenin sınırlarının(İstanbul'da yaşayan halkın, bu değişimlerden nasıl etkilendiğinin) belirlenebilmesi için, İstanbul halkının sorunlarının çözümüne yönelik olarak, merkezi yönetim tarafından verilen kararların(hükümlerin) değerlendirilmesi gerektiği düşünüldü. Bu noktadan hareketle, Divan-ı Hümayun tarafından, yaşanan sorunların çözümü için verilen kararların yer aldığı İstanbul Ahkam Defterleri incelendi. Defter kayıtlarından, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasını ilgilendiren hükümler tespit edildi(tasniflendi) ve analize tabi tutuldu.

II. ÇALIŞMANIN GENEL ÇERÇEVESİ

Çalışmanın genel çerçevesi oluşturulurken, (a)19.yüzyıl, (b)İstanbul, (c)finansal sorunlar ve (d)İstanbul Ahkam Defterleri olmak üzere dört temel kriteri/değişkeni göz önüne aldık.

A.BAĞLAYICI SÜREÇ OLARAK 19.YÜZYIL

Yaptığımız araştırmanın, bağlayıcı süreci, 19.yüzyıldır. 19.yüzyıl(1800-1899), Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilalinin, dünya ekonomisinde oluşturduğu değişimlerin izlenebileceği bir dönemdir. Dönem içinde, dünya ekonomisinin, genel olarak, (i)gelişmiş devletlerin, yeni pazar/hammadde bulma arayışları ile (ii)gelişmekte olan devletlerin, varlıklarını sürdürme/değişime adapte olma çabalarına göre şekillendiğini söyleyebiliriz.

Bu noktada, kendini konumlandırma gayretindeki Osmanlı Devleti, 19.yüzyıl boyunca siyasi, sosyal ve ekonomik değişimlerin yoğun etkisi altında kaldı. 19.yüzyılda Osmanlı Devleti siyasi yönden, (a)Sırp ve Yunan isyanları(1821-1829), (b)Mısır ve Boğazlar Sorunu (1831-1841), (c)Kırım Savaşı (1853-1856) ve (d)Osmanlı-Rus Savaşı ve Berlin Antlaşması(1877-1878), sosyal yönden, (i)II.Mahmut'un yaptığı yenilikler(1808-1839), (ii)Tanzimat(1839) ve Islahat(1856) Fermanları ve (iii)I.Meşrutiyet(1876) ve ekonomik yönden (a)mali düzenlemeler, (b)borçlanma girişimleri, (c)para politikasındaki yenilikler, (d)yatırım/altyapı faaliyetleri ve (e)yeni ekonomi sahalarının/girişimlerinin açılması gelişmelerine sahne olmuştur. Bu gelişmeler, İstanbul ekonomisini yakından etkilemiştir.

B. İSTANBUL

Araştırmamız, İstanbul'a ilişkindir. M.Ö.660 yılında Grek Dönemi'nde(M.Ö.5660-M.S.330) Byzantion ismiyle tarih sahnesinde yer almaya başlayan İstanbul, asırlarca, dünya ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir kent olmuştur. Tarih boyunca İstanbul; Roma İmparatorluğu(M.S. 330-395), Doğu Roma İmparatorluğu(395-1204 ve 1261-1453), Latin İmparatorluğu(1204-1261) ve Osmanlı Devleti(1453-1922) sınırlarına dahil olmuştur. 15.yüzyıldan, çalışma dönemimiz olan 19.yüzyıl sonuna kadar İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkentidir.

19. yüzyıl'da İstanbul, hem geleneksel ve hem Batılı bileşenlere sahipti. İstanbul, kent(şehir) ile kırsal(köy) arasındaki ekonomik ayrımın yanı sıra, -özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren- şehir merkezinde de belirgin bir biçimde "eski" ve "yeni" iki ayrı şehir kimliği ve ekonomisine büründü. Eski sur içi ile Haliç'in kuzeyi arasında, genellikle yabancıların yerleşik olduğu Pera(Beyoğlu) ve Galata bölgesi büyüyerek, dönemin "yeni" şehir hüviyetini temsil etti ve şehrin(ve ülkenin) finansal hayatına yön verdi. Bu özellikleri nedeniyle İstanbul, dönemsel özelliklerin en iyi yansıtılacağı şehir olarak düşünüldü.

C. TEMEL HAREKET ALANI FİNANSAL SORUNLAR

Araştırmamızın temel çalışma alanı, finansal sorunlardır. Bir ekonominin, işleyebilmesi/gelişebilmesi amacıyla, gerekli kaynakların sağlanabilmesi ve bunların etkin olarak kullanılabilmesi faaliyeti, finansal sistemin çalışma sahasını oluşturur. (i)Gelir-giderlerin yönetimi ve (ii)yeni ekonomik düzenlemelerin uygulanması aşamalarını içeren finansal analiz, bu yönleriyle, 19.yüzyıl İstanbul ekonomisinin belirlenmesi gayemizin, temel hareket noktasıdır.

D. ODAK NOKTASI OLARAK İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİ

Osmanlı ekonomik sisteminde, karşılaşılan anlaşmazlıkların çözüm yeri, merkezi idaredir. Şikayete sahip olan tarafın başvurusu üzerine, Divan-ı Hümayun adı verilen merkezi karar organı, sorunu inceler. İncelenen ve kurulan meclis ile karara bağlanan ihtilaflar, ilgili kaza birimine, “padişah buyruğu” hükmünde, yazılı olarak bildirilir. Verilen hükümler, bağlayıcıdır. Bununla birlikte alınan her bir karar -sistemik olarak- derlenir ve Ahkam Defterleri adı verilen defterlere kaydedilir. Her bir şehire ilişkin olarak, ayrı defterler tutulur. Nitekim, bu çalışma İstanbul Ahkam Defterleri’ne dayanmaktadır. Numaralandırma sistemine göre kaydedilen defterler, bu yönüyle dönemseller olarak yapılacak analizlere de yol gösterebilir.

(i)Çalışma sürecimizin 19.yüzyıl, (ii)yerimizin İstanbul ve (iii)sahamızın finansal sorunlar olduğunu göz önüne alarak; hukuki ve iktisadi analize esas oluşturduğunu düşündüğümüz bu defterlerdeki, 19.yüzyıl İstanbul’undaki finansal sorunları içeren kayıtlar, çalışmamızın odak noktası olarak seçildi.

III. ÇALIŞMANIN İNCELEME KONULARI VE AHKAM KAYITLARININ ANALİZ YÖNTEMİ

19.yüzyıl’da İstanbul’daki finansal sorunların, İstanbul Ahkam Defterleri çerçevesinde hukuki ve ekonomik analizinin yapılması amacıyla bu arşiv çalışmasında, defter kayıtları, her bir hüküm için ayrı ayrı olarak uyguladığımız (a)defter numaraları,

(b) ihtilaf konuları, (c) başvuru yerleri, (d) ihtilafın taraflarının sosyal konumları, (e) ihtilafın taraflarının dinleri ve (f) başvuru yılları sistematığıne (diğer bir ifadeyle değişkenlerine) göre incelendi.

KAL'A editörlüğünde oluşturulan ekip tarafından transkribe ve Latinize edilmiş her bir İstanbul Ahkam Defteri kaydı, belirlediğimiz tasnif planına göre değerlendirildi ve Excel ortamında kaydedildi. İstanbul Ahkam Defterleri kayıtlarından, 19.yüzyıl İstanbul'unun finansal sorunlarını içeren 1175 tane hüküm tespit edildi. Tasnifi yapılan bu hükümler, her bir değişkene göre (i) öncelikle kendi içlerinde ve (ii) daha sonra toplu olarak tablolaştırılarak analiz edildi. Hukuki ve ekonomik etkileri göz önüne alınarak belirlediğimiz bu değişkenlerin, tasnif ve analiz yöntemlerini şöyle detaylandırabiliriz:

A.DEFTER NUMARALARI

Osmanlı Devleti'nde, İstanbul Ahkam Defterleri kayıtları tutulurken, defterlere numaralar veriliyordu. Bu numaralandırma sistematığı, hükümlere belirlilik kazandırmanın yanı sıra, dönemlerin oluşmasına da imkanı veriyordu. Bu çerçevede, ilk tasnif değişkenimiz defter numaraları oldu. Görüldü ki, 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine ilişkin sorunlar, 13-25 numaraları arasındaki defterlerde yer alıyor.

B.İHTİLAF KONULARI

Ahkam Defterleri'nde tutulan kayıtlarda, verilen kararlar ilgili açıklamalara da yer verilir. Bu verilerden, sorunun, hangi nedenlerden kaynaklandığına ilişkin genel bir kanı oluşur, ancak bu sistematik değildir. Çalışmamız kapsamında, öncelikle, finansal sorunlara neden oluşturabilecek hukuki konuların neler olabileceği belirlenmeye çalışıldı. Dönem içinde yürürlükte olan kamu hukuku ve özel hukuk mevzuatları incelendi ve bunun sonucunda, finansal sorunların, konu türlerine göre sınıflandırılması yapıldı.

Buna göre, ihtilaf konularının; (1) sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (2) güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (3) alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler,

(4)haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler, (5)vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler, (6)iltizam ile ilgili hukuki muameleler ve (7)diğer hukuki muameleler ana başlıkları altında toplanmasına karar verildi. Bu ana başlıklar da türlerine göre, alt kademelendirmeye tabi tutuldu.

Bu çerçevede,

- Sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)adi borç alacak ihtilafı, (b.)alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı, (c.)ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı, (d.)vekaleten işgörmede doğan borç alacak ihtilafı, (e.)boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı, (f.)kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı, (g.)para istikrazı, kredi, (h.)ücret ihtilafı, (i.)murabaha ve (j.)hibe olarak,

- Güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)borç temessükü, (b.)şufa, (c.)ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi, (d.)sulh bedeli, (e.)rehinli borç alacak, (f.)kefil ve (g.)ibra olarak,

- Alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi, (b.)borçlunun mallarının tespit edilmesi, (c.)borçlunun mallarının zaptı ve (d.)iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi olarak,

- Haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler ile ilgili finansal sorunlar; kendi arasında, (a.)gasp edilen para ve eşyanın iadesi, (b.)ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi, (c.)zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi ve (d.)çalınan mal veya paranın iadesi olarak,

- Vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)verginin toplanması, (b.)vergi ödememe, (c.)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması, (d.)vergi muafiyeti ve (e.)rüsümü serbestiye müdahale olarak,

- İltizam ile ilgili hukuki muameleler; (a.)mukataa gelirleri, (b.)mukataanın iltizama verilmesi, (c.)mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi, (d.)mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı ve (e.)fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması olarak,

- Ve yukarıdaki konu başlıkları içerisinde yer almayacaklarını belirlediğimiz, ancak finans ile ilgili olduklarını düşündüğümüz konuların yer aldığı, diğer hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi, (b.)ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi, (c.)borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi ve (d.)alınan kararın reayaya bildirilmesi konu başlıkları altında oluşturduğumuz diğer hukuki muameleler olarak alt konulara ayrıldı ve değerlendirildi.

C.BAŞVURU YERLERİ

19.yüzyılda İstanbul(Dersaadet) idari bakımda, (a)Suriçi(İstanbul kent merkezi) ve (i)Galata, (ii)Üsküdar ve (ii)Haslar kazalarından oluşan (b)Bilad-ı Selase(Üç Belde) olarak bölümlenir.

Ahkam defteri kayıtlarında, verilen hükmün geçtiği yerler, kazalara göre değil nahiyelere göre açıklanmaktadır. Bu noktada, belirtilen nahiyelerin, hangi kazalara gireceği sorunuyla karşılaştık. 19.yüzyıl İstanbul'uyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmaları da göz önüne alarak, İstanbul(Suriçi), Galata(Beyoğlu), Üsküdar ve Haslar(Surduşı) kazaları, alt nahiyelere göre tasniflendi. Buna göre;

- İstanbul(Suriçi) kazası; kendi içinde, (i)Merkez ve (ii)Rumeli olarak,
- Galata(Beyoğlu) kazası; kendi içinde, (i)Kapıdağ, (ii)Marmara, (iii)Bandırma, (iv)Çorlu, (v)Mahmutpaşa, (vi)Kasımpaşa, (vii)Mudanya, (viii)Pınarhisar, (ix)Beyoğlu, (x)Erdek, (xi)Gemlik ve (xii)Yeniköy olarak,
- Üsküdar kazası; kendi içinde, (i)Karamürsel, (ii)Gebze, (iii)Şile, (iv)Kartal, (v)Kandıra, (vi)Taşköprü, (vii)Kaymaz, (viii)Yalakabad(Yalova), (ix)Yaros, (x)Adalar, (xi)Ağaçlı, (xii)Kocaeli, (xiii)Şeyhler, (xiv)Tuzla, (xv)Kadıköy, (xvi)Genceli, (xvii)Geyve, (xviii)Viros, (xix)Sarıçayır ve (xx)Darıca olarak,
- Haslar(Surduşı) kazası; (i)Silivri, (ii)Midye, (iii)Terkos, (iv)Büyükçekmece, (v)Çatalca, (vi)Burgaz, (vii)Ereğli, (viii)Hasköy, (ix)Istranca, (v)Küçükçekmece, (xi)Bigados, (xii)Paşalimanı, (xiii)Lapseki, (xiv)Vize, (xv)Gelibolu, (xvi)Tiranca, (xvii)Şarköy, (xviii)Malkara, (xix)Keşan, (xx)Edirne,

(xxi)Kırklareli, (xxii)Tekirdağ, (xxiii)İnöz, (xxiv)Selvi, (xxv)Yapağca ve (xxvi)Kalfaköyü olarak nahiyelerine ayrıldı ve değerlendirildi.

D.İHTİLAFIN TARAFLARININ SOSYAL KONUMLARI

Finansal sorunların çözümü için verilen hükümler, malum olduğu üzere, iki taraf arasındaki sorunların çözümü amacını taşır. Çalışmamız dahilinde, bu iki taraftan, (1)başvuruyu/şikayeti yapan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde sorun yaşadığı belirtilen taraf), “müracaat eden” ve (2)başvuruya neden olan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde soruna neden olduğu belirtilen taraf), “şikayet edilen” olarak adlandırıldı.

Bilindiği üzere, Klasik Osmanlı idari sınıflandırmasında, sosyal konumlanma, genel çerçevede (a)yöneten ve (b)yönetilen ayrımı şeklindedir. Kabaca, devlet yönetiminde söz sahibi olan zümre “yöneten”, bunun haricinde kalan ve devlet sınırları içinde yerleşik olarak yaşayan halk “yönetilen” olarak adlandırılıyordu, denilebilir. Bununla birlikte, bu yöneten ve yönetilen kesimleri de, bir alt gruplandırma yapılarak -kendi içlerinde- yerleşim yerlerine göre (i)şehirli(şehirde yaşayan) veya (ii)köylü(köyde yaşayan) olarak ayrılabilir.

Bu düşünceden hareketle, incelediğimiz defter hükümlerinde belirtilen bilgiler, gerek müracaat eden taraf ve gerekse şikayet edilen taraf, sosyal konumları açısından; (a)yöneten ve yönetilen genel sınırlandırması ve (b)bunların yerleşim yerleri olan şehirli ve köylü ayrımı şeklinde derlendi.

E.İHTİLAFIN TARAFLARININ DİNLERİ

Ahkam kayıtlarında, ihtilafın taraflarıyla ilgili, dini bilgilere de yer veriliyor. Defterlerdeki bu dağılımdan yola çıkarak, çalışmamızda da, dini ayrımlara göre bir tasnif ve analizin yapılması düşünüldü. İhtilafın tarafların dinlerine göre; ilk ayrımı, (a)Müslüman ve (b)Gayrimüslim olarak yapıldı. Gayrimüslimler kendi aralarında, yine hükümlerde belirttikleri tasnif şekliyle, (i)Zimmi, (ii)Yahudi, (iii)Nasrani ve (iv)diğer(defterlerdeki Hristiyan, Rum ve Ermeni oldukları belirtilen kişiler, dinlerine göre, “diğer” lafzıyla değerlendirmeye katıldı) olarak alt kategorilere ayrıldı.

F.BAŞVURU YILLARI

Osmanlı Devleti'nde alınan kararlar, İstanbul Ahkam Defterleri'ne kaydedilirken -en son olarak- başvuru yılları(ayları da göstererek) belirtilir. Çalışma dönemimizin 19.yüzyıl olduğunu göz önüne alarak, defterlerdeki finansal kararların, sadece bu dönemle ait olanlarını kapsamımıza aldık. 19.yüzyıl ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz finansal hükümler, Ocak 1800- Ekim 1869 yılları arasındaki döneme ilişkindir.

IV. ÇALIŞMA PLANI VE AMAÇLAR

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin, Ahkam Defterleri çerçevesinde, hukuki ve ekonomik analizinin yapılmasının amaçlandığı bu çalışma, üç bölümden oluşturulacaktır.

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemi belirlemek amacını güttüğümüz ilk bölümde; İstanbul finansal sistemini oluşturduklarını düşündüğümüz; (a)19.yüzyıl öncesinde İstanbul'daki finansal yaşam ve (b)19.yüzyıl'da İstanbul ekonomisinin finansal yapısı((i)19.yüzyılda değişen ekonomik sistem ve İstanbul sosyo-ekonomisine etkileri, (ii)19.yüzyılda İstanbul'daki nüfus ve göçler, (iii)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin mali yapısı, (iv)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmaları, (v)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan para politikaları ve (vi)19. yüzyılda İstanbul'da kurulan işletmeler: bankalar ve şirketler) incelenecektir.

İkinci bölüm, İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin belirlenmesi ve tasnif edilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede, 13-25 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki 1175 finansal karar tasnif edilecektir.

Üçüncü bölümde, İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin hukuki ve ekonomik açıdan incelenmesi ve analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Buna göre, her bir hüküm; (a)defter numaraları, (b)ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)ihtilafın taraflarının sosyal konumları, (e)ihtilafın taraflarının dinleri ve (f)başvuru yılları değişkenlerine göre analiz edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEM

I.19.YÜZYIL ÖNCESİNDE İSTANBUL FİNANSAL YAŞAMINA ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ EKONOMİSİ

19.yüzyıl İstanbul finansal sistemini incelemeyi amaçladığımız bu çalışma kapsamında, 19.yüzyıl öncesinde İstanbul ekonomisini şekillendiren Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısının analiz edilmesi; konu bütünlüğü ve değişimlerin tutarlı/net bir biçimde belirlenebilmesi açısından gerekli görülmüştür.

M.Ö.660 yılında Grek Dönemi'nde(M.Ö.5660-M.S.330) “Byzantion” ismiyle tarih sahnesinde yer almaya başlayan İstanbul, asırlarca, dünya ekonomik ve sosyal hayatında önemli bir kent olmuştur. Tarih boyunca İstanbul; Roma İmparatorluğu(M.S. 330-395), Doğu Roma İmparatorluğu(395-1204 ve 1261-1453), Latin İmparatorluğu(1204-1261) ve Osmanlı Devleti(1453-1922) sınırlarına dahil olmuştur. 15.yüzyıldan, çalışma dönemimiz olan 19.yüzyıl sonuna kadar İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkentidir. Bu nedenle, Osmanlı ekonomik ve sosyal sistemini, kısaca inceleyelim.

Osmanlı Devleti'nde, idari, ekonomik ve sosyal hayat bir bütündür. Bu nedenle, sistemi kendi içinde bir bütün olarak ele almak gerekecektir. Sistemin temel hareket noktasının, adalet olduğu kabul edilir. Adaletin sağlanabilmesi için, sosyal refah gerekli görülmüş ve bütün toplum, kişinin kendisinden başlayarak, en yakınlarından dış halkalara kadar birbirine bağlanmıştır.¹ İktisadi faaliyetin amacı, insanların ihtiyaçlarını karşılamaktır.² Ekonominin, insan için olduğu kabul edilir ki bu yönüyle sistemin, arz yönlü ekonomi özelliği taşıdığı belirtilebilir. Denilebilir ki sistem; siyasi ve dini bakımdan merkezi bir özellik taşıırken; idari, ekonomik ve mali konularda yerel niteliktedir.³

¹ Ahmet TABAKOĞLU, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 13.

² Mehmet GENÇ, **Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Neşriyat, 4. Basım, İstanbul, 2005, s. 45.

³ TABAKOĞLU, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, s. 274.

Öncelikle devlet yapısı ele alınabilir. Sistemde, sosyal tabakalaşma; yönetenler (askeri zümre) ve yönetilenler (reaya) ayrımına göre şekillenmiştir.⁴ Yönetenler; (i)askeri zümre, (ii)ilmiye, (iii)kapıkulları ve (iv)tımarlı sipahilerden oluşurken, yönetilenler; mal üreten/vergi veren(köylü veya şehirli) çiftçiler, konar-göçerler, esnaf ve tüccarlardan meydana gelir. Yönetilenler(reaya); yönetenler haricinde kalan diğer toplumsal kişilerden oluşur.⁵ Bu tabakalaşmada, mali düşüncenin önemli olduğu kabul edilir.⁶

Tablo 1. Osmanlı Toplumunda Tabakalaşma

YONETENLER (ASKERİ ZUMRE)	YONETİLENLER (REAYA)
1. Saray halkı	1. Yerleşim
2. İlmiye	a. Şehirli
a. Eğitim-Öğretim	b. Köylü
b. Bürokrasi	c. Yarı yerleşik (konar-göçer)
3. Seyfiye	2. Hukuk
a. Kapıkulları	a. Köle
aa. Bürokrasi	b. Hür
bb. Merkezi ordu (Yeniçeriler)	3. Din
b. Tımarlı sipahiler	a. Müslüman
4. Kalemîye (Bürokrasi)	b. Gayrimüslim
	aa. Zimmi
	bb. Müstemen
	cc. Harbi

Kaynak: TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 164.

Osmanlı ekonomik sisteminde, üretim faaliyetinin temeli, ziraattır.⁷ Bu toprak/tarım sistemi, “tımar rejimine” dayanmaktadır.⁸ Tımar sisteminin esası; devlet mülkiyeti(rakabe) altındaki toprakların, yine birer devlet memuru olan sipahilerin gözetiminde, kullanım(intifa)

⁴ Gülfettin ÇELİK, Osmanlı Devleti'nin Nüfus ve İskan Politikası, *Divan İlmi Araştırmalar*, Sayı:6, ss.49-110, 1999/1, s. 66; Şevket PAMUK, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914*, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2009, s. 32. Detaylı bilgi için bkz. Adem ÇAYLAK, *Osmanlı'da Yöneten ve Yönetilen*, Kadim Yayınları, Ankara, 2005, s. 25 vd.

⁵ TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 155.

⁶ Osmanlı sosyal tabakalaşmayla ilgili detaylı bilgi için bkz. Sina AKŞİN, “Osmanlı-Türk Toplumundaki Sınıf Yapısı Üzerine Bir Deneme”, *Toplum ve Bilim*, Sayı:2, ss. 31-46, Yaz 1977, s. 31 vd.

⁷ TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 215.

⁸ Ömer Lütfi BARKAN, *Türkiye'de Toprak Meselesi: Toplu Eserler 1*, Gözlem Yayınları, İstanbul, Kasım 1980, s. 127-128.

hakkına sahip köylüler tarafından işletilmesi olarak tanımlanabilir.⁹ Tımar, uygulanması bakımından üç şekilde isimlendiriliyordu: (a)Senelik hasılatı 20.000 akçeye kadar olan topraklar -dar anlamıyla- “tımar” unvanını alırken, (b)20.000-100.000 akçe gelimli bölgelere “zeamet” ve (c)100.000’den fazla gelimli bölgelere de “has” denmişti.¹⁰ 18.yüzyılda sipahi ordusunun sayıca azalması¹¹ ve özellikle 19.yüzyıl ortasında yürürlüğe giren Arazi Kanunnamesi’nin¹² toprakta özel mülkiyet oluşturulmasına imkan vermesi¹³ sonucu ortadan kalktı.¹⁴

Osmanlı ekonomisinde sanayi, tarımsal gelişmelere göre şekillenmişti. Tarımsal ürünlerin devletçe sürekli desteklenmesi, sanayinin de bu tarımsal ürünlere dayalı olarak oluşmasını sağlamıştır. Nitekim, hububat, sebze-meyve, pirinç, pamuk, dut, zeytin, keten gibi temel gıda maddeleriyle yağ ve lif hammaddelerinin üretimi devamlı teşvik edilmiştir. Sanayi oluşumunda da bunlara dayalı olarak, pamuklu dokumacılığın ön plana çıktığı görülmüştür. Yine gelişen diğer sanayi kolları olan dericilik, ipekli ve yünlü dokumacılık da yine hayvancılıkla yakın ilişkilidir.¹⁵ Bununla birlikte maden sanayisi kısmen gelişmiş ve ona da para politikası ve savunma ihtiyaçları yön vermiştir.

Çalışma hayatı; bütün sosyo-ekonomik hayatı içine alan bir özellik taşımaktadır. Bunun bir sonucu olarak, sanayi ve ülke içi ticaret hayatı da, “esnaf birlikleri” denen küçük

⁹ Halil İNALCIK, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ, (1300-1600)**, (Çeviren:Ruşen SEZER), Yapı Kredi Yayınları, 13.baskı, İstanbul, 2009, s. 108; Nicoara BELDICEANU, **Osmanlı Devleti’nde Tımar**, (Çeviren: Mehmet Ali KILIÇBAY), Teori Yayınları, Ankara, 1985, s. 7 vd.

¹⁰ Mehmet Ali KILIÇBAY, **Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 342; PAMUK, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914**, s. 42; I. Metin KUNT, **The Sultan’s Servants: the Transformation of Ottoman Provincial Government, 1550-1650**, Columbia University Press, New York, 1983, s. 12.

¹¹ Douglas A. HOWARD “Central and Provincial Administrative Interaction in Tımar Bestowals in the Early Seventeenth Century.” In: **Decision Making And Change In The Ottoman Empire**, (Edited by: Caesar Farah), ss. 81-87, The Thomas Jefferson University Press, Kirksville, 1993, s. 85.

¹² Bkz. Ömer Lütfi BARKAN, “Türk TOPRAK Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274(1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi”, **Tanzimat I**, MEB Yayınları, Araştırma ve İnceleme Dizisi İstanbul, 1999.

¹³ Bkz. Çağlar KEYDER, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Büyük Ölçekli Ticari Tarım Var mıydı?”, İçinde: **Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, (Editörler: Çağlar KEYDER ve Faruk TABAK, Çeviren: Zeynep ALTOK), ss. 1-14, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Eylül 1998, s. 11.

¹⁴ Mustafa AKDAĞ, “Tımar Rejiminin Bozuluşu”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, III/4, ss. 419-431, 1945, s. 429; Halil CİN, **Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1978, s. 19 vd.

¹⁵ TABAKOĞLU, **Türk İktisat Tarihi**, s. 243; TABAKOĞLU, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, s. 287.

ekonomik topluluklarla gelişme göstermiştir.¹⁶ Küçük sanayi, iç ticaret ve büyük ölçüde emek piyasasını kurumlandıran bu esnaf sistemi; karşılıklı kontrol, tahsis ve dayanışmaya dayanır.¹⁷ Sistemde; iş ve çalışma hayatı belli bir disiplin altına alınmıştır.¹⁸ Yükselbilmek için ehliyet ve liyakat esastır. Esnafın üzerinde “kadı” ve “muhtesib” bulunmaktadır.¹⁹ Diğer görevlerinin yanında, kadıların bu teşkilatın başı olması, piyasa üzerinde devlet denetiminin derecesini gösterir.²⁰ Üretilen ve piyasaya arz edilen her şey kadıların bilgisi dahilindedir.²¹ Esnaf sistemi içinde ürün arzının, dolayısıyla bu ürünlerin fiyatlarının istikrarlı, kalitelerinin standartlara uygun olması amaçlanmıştır.²²

Osmanlı ekonomik sisteminde; fiyatların belirlenmesi ve denetimi, sürekli olarak devletin kontrolü altında tutulmuştur. “Narh sistemi” adı verilen bu uygulamada temel ölçü; tekelci eğilimlerin(arz ve talep şartlarına göre) giderilmek istenmesi olarak kabul edilir.²³ Ortalama kar, genellikle % 10-20 arasında değişmektedir. Narh, toptancı ve perakendeci için ayrı ayrı tespit edilirdi. Piyasanın denetlenmesi kadıların ve muhtesibin görevleri arasındaydı.²⁴ Ticaret ahlakına uymayan davranışlar öncelikle esnafın iç denetimi, sonra da muhtesip ve kadının denetimleri ile karşılaşırdı. Narh sistemi; standartlaşma ve kalite denetimi ile teminat altına alınmak istenmiştir.²⁵

Emek piyasası, büyük ölçüde devlet denetimi altındadır.²⁶ Özellikle Anadolu nüfusunun az ve durgun(16.yüzyıldaki nüfus artışı hariç) olduğunu hatırlarsak, eğitilmiş

¹⁶ Charles ISSAWI, **The Economic History of Turkey 1800-1914**, The University of Chicago Press, Chicago, 1980, s. 304.

¹⁷ Halil İNALCIK, “The Ottoman Economic Mind and Aspects of the Ottoman Economy”, **Studies in the Economic History of the Middle East from the Rise of Islam to the Present Day** içinde, (Ed: M. A. Cook), Oxford University Press, 1970, s. 208.

¹⁸ TABAKOĞLU, **Türk İktisat Tarihi**, s. 320; PAMUK, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914**, s. 58.

¹⁹ Devlet adına, iç yapılanmanın düzeninden sorumlu diğer yöneticiler; şeyh, nakib, kethüda (kahya), yiğitbaşı ve ehli vukuf (ehli-i hibre)dir. Halil İNALCIK, **The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy**, Collected Studies Series, Variorum Reprints, London, 1978, s. 216.

²⁰ Esnafın tabi oldukları kanun için bkz. Abdullah UYSAL, **Zanaatkarlar Kanunu: Kanunname-i Ehl-i Hıref**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No:438, Ankara, Mayıs 1982. Yine esnaf ve muhtesiblerle ilgili ceza kanunnamesi için bkz. Ahmet LÜTFİ, **Osmanlı Adalet Düzeni**, (Sadeleştiren: Erdiç BEYLEM), Fatih Yayınevi, İstanbul, 1979, s. 68-79.

²¹ Niyazi BERKES, **Türkiye İktisat Tarihi (100 Soruda)**, 1. Cilt, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1972, s. 78.

²² TABAKOĞLU, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, s. 41.

²³ Ahmet TABAKOĞLU, **İslam İktisadı Toplu Makaleler II**, Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 11.

²⁴ Ziya KAZICI, **Osmanlılarda İhtisab Müessesesi**, Kültür Basın Yayın Birliği No:21, İstanbul, 1987, s. 38.

²⁵ TABAKOĞLU, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, s. 37.

²⁶ PAMUK, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914**, s. 43.

insangücüne ihtiyaç vardır²⁷ ki bunun sonucu olarak, ücret seviyesinin yüksek olduğunu varsayılabilir.²⁸ Bu yüzden işsizlik yerine, işgücü noksanı vardır.²⁹

Ticari hayatta; özellikle transit ve dış ticaretin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Sosyal refahın sağlanabilmesi için, ithalat genellikle kısıtlanmamıştır. Temel gıda maddelerinin, sanayi hammaddelerinin ve yan mamul maddelerinin ve savunma araçlarının ihracatı genellikle yasaktır. Bununla birlikte, büyük çaplı özel servetlerin birikmesi, burjuvazinin oluşmaması düşüncesiyle, devamlı suretle engellenmiştir.³⁰

Ekonomik sistemde; merkezi bütçe gelirleri içerisinde yer alan eğitim, sağlık, bayındırlık, şehircilik, askeri talim, din, sosyal güvenlik ve yatırım faaliyetleri, “vakıf sistemi” ile sağlanmıştır.³¹ Vakıf sisteminde amaç; kişinin bir malı kendi ferdi mülkiyetinden çıkararak, tüm insanların faydalanmasına yönelik hibe edilmesidir.³² Gayrimenkul(toprak vakıfları) ve menkul(para vakıfları)³³ olmak üzere ikiye ayrılan vakıflar, devletçe, toplumun refah seviyesinin yükseltilebilmesi için gerekli kabul edilerek sürekli olarak geliştirilmeye çalışılmıştır.³⁴

Osmanlı para sistemi -geleneksel ekonomilerde olduğu gibi- altın ve gümüşe dayalı, reel bir yapıdadır.³⁵ Para siyasetinin esası, paranın(yani altın ve gümüşün), yalnız mübadele aracı olarak kullanılması, diğer bir ifadeyle eşya olarak kullanılmasının en aza

²⁷ Heath W.LOWRY, *The Nature of the Early Ottoman State*, State University of New York Press, Albany, 2003, s. 134-135.

²⁸ 19.yüzyılda ücretlerde azalma olmuştur. Bununla ilgili örnek bir araştırma için bkz. Carter V. FINDLEY, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, (Çeviren: Gül ÇAĞALI GÜVEN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 1996.

²⁹ TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 341; TABAKOĞLU, *İktisat Tarihi Toplu Makaleler I*, s. 18.

³⁰ TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 147.

³¹ İ.Erol KOZAK, *Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf*, Akabe Yayınları, İstanbul, Kasım 1985, s. 20-28

³² Ali Himmet BERKİ, *Vakıflar*, İkinci Kitap, Nur Matbaası, Ankara, 1950, s. 6.

³³ Para vakıfları için bkz. Cenk REYHAN, *Osmanlı'da Kapitalizmin Kökenleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 2008, s. 151 vd.

³⁴ Vakıflar, 19.yüzyılın ilk yarısında, belli bir düzen altına alınmak amacıyla 24 Eylül 1826 tarihinde kurulan Evkaf Nezareti'nin idaresi altına alınmıştır. Seyit Ali KAHRAMAN, *Evkaf-ı Hümayun Nezareti*, Kitabevi, İstanbul, Aralık 2006, s. XI. Vakıflarla ilgili Detaylı bilgi için bkz. Tarih Kurumu Raporu, *Cumhuriyetten Önce ve Sonra Vakıflar*, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, İstanbul, 69 s., 1937, s. 1 vd.

³⁵ Şevket PAMUK, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 4.Baskı, 1999, s. 17 vd., TABAKOĞLU, *İktisat Tarihi Toplu Makaleler I*, s. 18.

indirilmesidir.³⁶ Para arzının kaynağının yeterli seviyede olması amacıyla; ülkeye kıymetli maden girişini devamlı teşvik edilirken, çıkışı ise yasaklamıştır.³⁷

Osmanlı Devleti'nde maliye, yaygın sınırlar nedeniyle, esnek bir nitelik taşır. Şöyle ki, kazanılan yerlerdeki mahalli gelenekler değerlendirilerek, mali bütünleşmenin sağlanacağı kabul edilir. Mali sistem, “sayım(tahrir)” esasına dayanır. Bu sayımlar gelir kaynaklarını tespit amacıyla yapılır ve değişiklikleri izleyebilmek için genellikle 30 yılda bir tekrarlanırdı. Mali teşkilatın en üst makamı, başdefterdarlıktır(Bab-1 Defteri).³⁸ Merkez ve eyalet maliyesi, başdefterdara bağlıdır. Merkezdeki maliye daireleri; eyaletlerde ve merkezde oluşan gelir ve giderleri yönetmekte ve koordinasyon işlevi görmektedir.³⁹

II. 19.YÜZYILDA İSTANBUL EKONOMİSİNİN FİNANSAL YAPISI

19.yüzyılda İstanbul ekonomisinin finansal yapısının analiz edilmesinin amaçlandığı bu kısımda; sırasıyla (a)19.yüzyılda değişen ekonomik sistem ve İstanbul sosyo-ekonomisine etkileri, (b)19. yüzyılda İstanbul nüfusu, (c) 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin mali yapısı, (d) 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmaları, (e) 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan para politikaları ve (f)19. yüzyılda İstanbul'da kurulan işletmeler: bankalar ve şirketler incelenecektir.

³⁶ Osmanlı Devleti'nde paraya bakışın açıklanması açısından Kınalızade Ali Efendi'nin konuyla ilgili ifadelerini burada belirtmekte fayda görüyoruz: “Bütün muamelelerde, alış-verişte değişmeyen bir cevher gerekir ki, o dinar (altın para)'dır. Ona namus-u asgar (küçük namus) denir. Adaleti koruyan odur ve lazımdır. Bu o kadar değerli bir mevcuttur ki, herkes istediği vakit onu elde edemez. Kıymetli bir varlık olması sebebiyle bu değer azı, diğer cinslerin çoğuna denktir. Böylece yurdundan ayrılmak isteyen kimsenin, yiyeceklerini ve lüzumlu eşyasını götürmesi ve değiştirmesi lazım gelmez. Bilakis bu cevheri (parayı) alıp, nereye varırsa onunla yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını karşılaması ve tamamlaması mümkün olur. Aynı zamanda büyük bir zahmetten kurtulur. Bu cevherin kıymetli ve güzel olması lazımdır. İnsanlar onu bu sebeple bedenine en yakın yerde korumaktan nefret etmezler. Bu değer, maddeleri ve terkihi sebebiyle dayanıklıdır. Çabucak bozulmaz. Mal ve erzak almaktaki güçlükler de kalkmış olur. Depo ve devlet hazinesinde uzun zaman korumak ve biriktirmek mümkündür.” Kınalızade ALİ EFENDİ, **Devlet ve Aile Ahlakı**, İstanbul: Tercüman Gazetesi, s. 23-24.

³⁷ TABAKOĞLU, **Türk İktisat Tarihi**, s. 291.

³⁸ Linda T.DARLING, “The Finance Scribes and Ottoman Politics”, In: **Decision Making And Change In The Ottoman Empire**, (Edited by: Caesar Farah), ss. 89-100, The Thomas Jefferson University Press, Kirksville, 1993, s. 90.

³⁹ Ahmet TABAKOĞLU, “Osmanlı Mali Yapısının Ana Hatları”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 3, Yeni Türkiye Yayınları, ss. 125-134, Ankara, 1999, s. 127.

A.19.YÜZYILDA DEĞİŞEN EKONOMİK SİSTEM VE İSTANBUL SOSYO-EKONOMİSİNE ETKİLERİ

19. yüzyıl, Osmanlı toplumu ve ekonomisi için önceki dönemlere göre farklı özellikler gösterir.⁴⁰ Geleneksel Osmanlı düzeni, değişiklikler geçirmekle birlikte 18.yüzyıla kadar temel özelliklerini koruyabilmişti. Merkezi devlet ile taşradaki ayan arasındaki işbirliği azalmasına rağmen⁴¹ hala devam ediyordu. Ancak, özellikle 1820'lerden itibaren Osmanlı Devleti, Batı'nın askeri, siyasal ve iktisadi gücü ile karşı karşıya geldi.⁴² Sanayi devrimi sonrasında değişen dünyada, ekonomi yeni bir düzene doğru yol aldı.⁴³ Bu noktada bir taraftan taşradaki ayanın erk gayreti⁴⁴ ve Balkanlarda hız kazanan bağımsızlık hareketleri,⁴⁵ öte taraftan da Batının artan gücü karşısında Osmanlı merkezi yönetimi bir dizi reform uygulamaya koyarak, devletin gücünü ve etkinliğini korumaya ve arttırmaya çalıştı. İç ve dış kaynaklı gelişmeler; Osmanlı Devleti'nin kurumları, toplumsal ve iktisadi yapılarını hızla dönüştürerek 18. yüzyıldan çok farklı şekillenmelere neden oldu.⁴⁶

Sanayi devrimi, önce İngiltere'yi, daha sonra da dünyanın diğer ülkelerini düşük maliyetlerle ve büyük miktarlarda mamul mallar üretebilen ekonomilere dönüştürmüştü.⁴⁷ 19.yüzyılın ikinci çeyreğinde, Avrupa'nın önde gelen ülkeleri; bir yandan ucuz mamul

⁴⁰ Şevket PAMUK, **Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi(1820-1913)**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1984, s. 5. Detaylı bilgi için bkz. Rifa'at Ali ABOU-EL-HAJ, **Formation of the Modern State: The Ottoman Empire Sixteenth to Eighteenth Centuries**, State University of New York Press, Albany, 1991, s. 2.

⁴¹ REYHAN, s. 144-150.

⁴² 19.yüzyılın güçlü ekonomik aktörleri; İngiltere, Rusya, Fransa ve Avusturya olarak kabul edilir. İlkay SUNAR, "State and Economy in the Ottoman Empire", In: **The Ottoman Empire and the World-Economy**, (Edited by: Huri İSLAMOĞLU-İNAN), ss. 63-87, Cambridge University Press, United Kingdom, 1987, s. 77.

⁴³ 19.yüzyılda Osmanlı ekonomisindeki sanayiye yönelik gelişmeler için bkz. Edward C.CLARK, "Osmanlı Sanayi Devrimi", (Çeviren: Yavuz CEZAR), **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör: Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss. 499-512, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006, s. 500 vd.

⁴⁴ Ayanların toprak sahipliği gücü 1807-1839 yılları arasında azaltılmıştır. Bkz. Tosun ARICANLI, "19.Yüzyılda Anadolu'da Mülkiyet, Toprak ve Emek", İçinde: **Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, (Editörler: Çağlar KEYDER ve Faruk TABAK, Çeviren: Zeynep ALTOK), ss. 128-138, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Eylül 1998, s. 133.

⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz. Nicolae JORGA, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (Çeviren: Nilüfer EPÇELİ), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 21-185.

⁴⁶ Şevket PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", **Seçme Eserleri II: Osmanlıdan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme** içinde, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Baskı, Aralık 2009, s. 3-4.

⁴⁷ Frank Edgar BAILEY, **British Policy and the Turkish Reform Movement, A Study in Anglo-Turkish Relations 1826-1853**, Harvard University Press, Cambridge, 1942, s. 64-69.

mallarına yeni pazarlar⁴⁸, diğer taraftan da kendilerine bol ve ucuz gıda maddeleri ve hammadde kaynakları bulmaya⁴⁹ çalışıyorlardı.⁵⁰ Böylece, Sanayi devrimi sonrasında bir yandan sanayileşen ülkeler(örneğin İngiltere⁵¹) arasındaki ilişkiler güçlenirken, diğer taraftan da Batı Avrupa ile hammadde kaynağına sahip ülkeler (üçüncü dünya ülkeleri) arasında; mamul ve tarımsal mal ticareti -deniz taşımacılığı teknolojisinin de gelişmesiyle- daha önce görülmemiş boyutlarda ve hızla gelişme gösterdi.⁵²

19.yüzyılda Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisine açılışı⁵³ ya da küreselleşme sürecine katılımının⁵⁴ yanı sıra,⁵⁵ dönem içinde, Osmanlı Devleti’ni, diğer gelişen ülkelerden ayıran en önemli özelliğın, güçlü bir merkezi devletin varlığı olduğu söylenebilir.⁵⁶

Merkezi yönetimin reformlar yoluyla güçlenme ve devletin toprak bütünlüğünü koruma çabaları, Avrupalı devletlerinin de kendi çıkarlarıyla kesişiyordu.⁵⁷ Özellikle dünya ekonomilerine doğru hızla seyahat eden İngiliz sermayesi,⁵⁸ karlı Osmanlı pazarına

⁴⁸ Diğer taraftan 19.yüzyılda ithalatın yarısından fazlası mamul mallardan, özellikle pamuklu ve yünlü tekstil ürünlerinden oluşuyordu. Yine ekonomi; şeker, çay, kahve gibi gıda maddeleri, ve giyim eşyalarının yanı sıra, demiryolu malzemeleri, silah ve cephane ürünleri ve çeşitli makineler de ithal etmekteydi. PAMUK, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, s. 21

⁴⁹ David URQUHART, **Turkey and its Resources: Its Municipal Organization and Free Trade; The State and Prospects of English Commerce in the East, the New Administration of Greece, Its Revenue and National Possessions**, Saunders and Otley, Londra, 1833, s. 141.

⁵⁰ 19.yüzyıldaki temel ihraç malları; tütün, üzüm, incir, ham ipek, tiftik, afyon, meşe palamudu, fındık ve pamuktan oluşan tarımsal ürünlerdi. Osmanlı ihracat ürünleri çeşitli olmakla beraber hiçbir ürünün toplam ihracat içindeki payı yüzde 12’yi aşmıyordu İhracat arasında önemli yeri tutan tek mamul mal kalemi el dokuması halı ve kilimlerdi. PAMUK, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914” 2009, s. 20.

⁵¹ Rıfat ÖNSOY, **Osmanlı Borçları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999, s. 9.

⁵² PAMUK, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, s. 4.

⁵³ 19.yüzyıldaki bu durumu KARPAT “Osmanlı modernleşmesi” olarak tanımlar ve modernleşmeyi üç ana faktör etrafında şekillendirir: “merkezileşme”, “Avrupalı güçlerin artan politik etkileri” ve “ideolojik boyut”. Kemal H.KARPAT, **Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kurumsal Değişim ve Nüfus**, (Çevirenler: Ş.Akile ZORLU DURUKAN, Kaan DURUKAN), İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, Eylül 2008, s. 78.

⁵⁴ Detaylı bilgi için bkz. Immanuel WALLERSTEIN, Hale DECDELİ ve Reşat KASABA, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Dünya Ekonomisi İle Bütünleşme Süreci”, **Toplum ve Bilim**, C:23, ss. 41-53, Güz 1983, s. 42 vd; Mehmet Murat BASKICI, **1800-1914 Yıllarında Anadolu’da İktisadi Değişim**, Turhan Kitabevi, Ankara, Nisan 2005, s. 31-33.

⁵⁵ Reşat KASABA, **Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi: Ondokuzuncu Yüzyıl**, (çeviren: Kudret Emiroğlu), Belge Yayınları, İstanbul, 1993, s. 12.

⁵⁶ PAMUK, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, s. 5; Stanford J. SHAW, “The Central Legislative Councils in the Nineteenth Century Ottoman Reform Movement Before 1876”, **International Journal of Middle East Studies** 1, ss. 51-84, No: 1, 1970, s. 52 vd.

⁵⁷ Detaylı bilgi için bkz. Hüner TUNCER, **19.yüzyılda Osmanlı-Avrupa İlişkileri (1814-1914)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, Aralık 2000, s. 11-27.

⁵⁸ Herbert FEIS, **Europe The Worlds Banker 1870-1914**, Yale University Press, New Haven, 1930, s. 4.

girebilmek için, sağlayacağı siyasi ve mali destek karşılığında, Osmanlı ekonomisine girebilme imtiyazı istiyordu.⁵⁹ Böylelikle Osmanlı ekonomisindeki mecburi uyumlanma çabaları, en baştan itibaren dış ticarete ve yabancı sermayeye açılması doğrultusunda Avrupa devletlerine verilen imtiyazlarla birlikte gelişti.⁶⁰

Merkezi yönetimin dışa açılması, beraberinde ekonomik ve toplumsal denetim problemlerine neden oldu. Yabancı sermayeye açıldıkça, dünya pazarları için üretimde uzmanlaşma yaygınlaşacak ve dış ekonomik güçler ile toprak sahipleri, tüccarlar ve ticari sermaye arasında ilişkiler yoğunlaşacaktı. Dünya ekonomisi ile olan bağların güçlenmesi, özellikle tüccarlar ve büyük toprak sahiplerinin ekonomik açıdan ağırlıklarının artmasına yol açacaktı. Bununla birlikte merkezi devletin karşılaşması kuvvetle muhtemel askeri, mali ve toplumsal sorunlar, birbirleriyle rekabet halinde olan Avrupalı devlet ve büyük sermayedarlar için pek çok fırsat yaratacaktı. Herhangi bir bunalımda destek sağlayacak Avrupalı devlet, merkezi idareden ticari ayrıcalık ve imtiyaz alabilecekti. Nitekim merkezi yönetimin, yüzyıl boyunca süren, dünya ekonomisine eklemleme süreci konusundaki tereddütlü tavrının arkasında bu kaygılar yer almaktaydı.⁶¹

Osmanlı ekonomisi dışa açıldıkça, Avrupa sermayesinin ülke içindeki nüfuzu da artıyordu. Merkezi bürokrasinin gücünü arttırmak için başlatılan reform hareketleri, merkezi devletin ekonomi üzerindeki kontrolünün azalmasına neden oluyordu.⁶² Nitekim, Osmanlı ekonomisinin finansal eklemleme girişimlerinin en önemli dönüm noktaları sayılan, 1838 yılında imzalanan dış ticaret antlaşması,⁶³ 1854 yılında başlatılan dış borçlanma süreci ve 1850'lerden itibaren demiryollarının yapımı için verilen imtiyazlarda⁶⁴, amacın, kısa vadeli

⁵⁹ McLean, David, "Finance and 'Informal Empire' before the First World War", **The Economic History Review**, New Series, C: 29, S: 2, s. 291-305, May 1976, s. 293.

⁶⁰ PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", s. 6. ISSAWI, **The Economic History of Turkey 1800-1914**, s. 3-4.

⁶¹ PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", s. 6-7.

⁶² Şevket PAMUK, **100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988, s. 193.

⁶³ Detaylı bilgi için bkz. Sina AKŞİN, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 14.Baskı, İstanbul, Şubat 2011, s.28-29.

⁶⁴ Demiryolları yapımının oluşturduğu imtiyazların finansal etkileri ile ilgili örnek bir çalışma için bkz. Haydar KAZGAN, "Osmanlı İkraniyeli Devlet Borçları, Rumeli Demiryolları ve Duyunu Umumiye: Mizancı Murat'ın Duyunu Umumiye Komiserliği Hatıraları", **Toplum ve Bilim**, Sayı:15-16, ss.116-123, Güz 81-Kış 82, s. 117 vd

mali destekler sağlama olduğu görülüyordu. Böylelikle merkezi devletin; Tanzimat⁶⁵ ve sonrasındaki yenilenme⁶⁶ faaliyetlerini⁶⁷, Avrupa devletlerinin desteğini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği söylenebilir.⁶⁸

Görüleceği gibi, 19.yüzyılda Osmanlı Devleti'nde nüfus,⁶⁹ üretim, tarım, sanayi, borçlanma ve parasal alanlarında değişikliklerin meydana geldiğini⁷⁰ ve bu durumun, konumuzu oluşturan 19.yüzyıl finansal sistemini şekillendirdiğini belirtmek doğru olacaktır.

19.yüzyılda yaşanan bu gelişmeler,⁷¹ devletin başkenti İstanbul'u⁷² da etkiledi.⁷³ 19.yüzyıl boyunca İstanbul⁷⁴; ekonomik ve sosyal olarak değişime uğradı. Yüzyılla birlikte

⁶⁵ Tanzimat toplumu için bkz. İlber ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, 33. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s.261-298. Tanzimatın oluşturduğu soyo-ekonomik değişimler için bkz. Carter Vaughn FINDLEY, "The Tanzimat", In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, ss. 11-37, Vol.:4, New York, 2008, s. 33-36.

⁶⁶ Bu değişimlerden konumuz dahilindeki en önemli sonuç, finansal hayata ilişkin hukuki mevzuatın, 19.yüzyılın ikinci yarısında Tanzimat ile birlikte değişmesidir. Bu yöndeki ilk değişim, 1848 yılında Karma Ticaret Mahkemesi'nin kurulmasıyla başladı. Bunu, 1856 yılında Osmanlı tüccarlarıyla yabancı uyruklu tüccarlar arasındaki ticari anlaşmazlıklara konsolosluk mahkemelerinin bakması takip etti. Yine 1860 yılında da Kanunname-i Ticaret'e yapılan düzenleme ile Ticaret Nezareti yönetiminde, Osmanlı ülkesindeki tüm ticari davalara bakmak üzere Fatih YAHYA, **Osmanlı Devleti'nde Sigortacılığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2007, s. 113; Zafer TOPRAK, **Türkiye'de Milli İktisat, 1908-1918**, Yurt Yayınları, Ankara, 1982, s. 39.

⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. Ali AKYILDIZ, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform(1836-1865)**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

⁶⁸ PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", s. 7.

⁶⁹ Örneğin, 19.yüzyıldaki nüfus hareketleri incelenirse, değişim açıkça görülecektir. 1800 yılında Osmanlı nüfusu 25-32 milyondur. 10-11 milyonun Avrupa'da, 11 milyonun Asya'da ve 3 milyonun da Kuzey Afrika'da yer aldığı yüzyılın başındaki bu dağılım, 1914 yılında 26 milyon civarındaydı. Yüzyılın başıyla sonu arasında nüfusun hemen hemen aynı olduğu söylenebilir ancak devletin sınırlarının yüzyıl sonunda küçüldüğünü de göz önüne almak gerekir. 1800 yılında 3 milyon kilometre kare (777.000 mil kare) olan devlet sınırları, 1914 yılında 1,3 milyon kilometre kareye(337.000 mil kare) gerilemiştir. Buna göre, 19.yüzyıl boyunca nüfus sayısı aynı kalmış, ancak nüfus yoğunluğu yaklaşık iki kat artmıştır. Donald QUATAERT, **The Ottoman Empire, 1700-1922**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2000, s. 111.

⁷⁰ Bu genel değişimler için, Donald QUATAERT, **Osmanlı İmparatorluğu (1700-1922)**, (Çeviren: Ayşe BERKTAY), İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2009, s. 105-109.

⁷¹ Detaylı bilgi için bkz. Reşat KASABA, **İmparatorluk, Dünya, Toplum: Osmanlı Yazıları**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 127-154.

⁷² İstanbul'un keşfinden 19.yüzyıla kadarki süreç içinde yaşadığı değişimler için bkz. Robert MANTRAN, **İstanbul Tarihi**, (Çeviren: Teoman TUNÇDOĞAN), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2005, s. 13-273.

⁷³ 19.yüzyıl İstanbul'una ilişkin olarak kronolojik ve detaylı bir çalışma için bkz. M.Orhan BAYRAK, **İstanbul Tarihi**, İnkılap Kitapevi, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, 2003, s. 144-275 ve 19.yüzyıl İstanbul kentleşmesi ile ilgili olarak bkz. Doğan KUBAN, **İstanbul Bir Kent Tarihi: Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Aralık 1996, s. 346-380.

⁷⁴ İstanbul ile ilgili tarihsel -genel- bilgiler için bkz. **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, Meydan Yayınevi, İstanbul, C.6, s.484-506; John FREELY, **Istanbul: The Imperial City**, Penguin Putham Publications, New York, 2002, s. 17 vd.

yükselen küreselleşme eğilimleri kentte de etkisini hissettirdi.⁷⁵ İç ve dış değişmelerden yoğun bir şekilde etkilenen şehir; ülkenin demografik, toplumsal, ekonomik ve sosyal değişimine mikro düzeyde bir örnek teşkil ediyordu.

Osmanlı Devleti'nin siyasal başkenti olmasının yanı sıra İstanbul, etkin iletişim ağıyla⁷⁶, kısa sürede, değişen yeni ekonominin ana merkezi haline geldi.⁷⁷ Özellikle yüzyılın ikinci yarısında Kırım ve Rusya(1877-1878) savaşları⁷⁸ sonrasında⁷⁹ artan ticaret ve ekonomik imkanlar,⁸⁰ İstanbul'daki bu merkezliği belirginleştirdi. Şehirde kurulan yeni işler, iç kesimlerdeki yoksul insanları kente çekti ve kentte yeni bir işçi sınıfının doğmasını sağladı. Yine kent, ihraç mallarının başlıca dağıtım noktası olarak, iç-dış sermayedarlar için cazip bir piyasa ortamı sağladı. Bunun yanı sıra, ülke genelinde, yoğun bürokrasiye dayanan güçlü bir

⁷⁵ Zeynep ÇELİK, **19.yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul**, (Çeviren: Selim DERİNGİL), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, Eylül 1998, s. 27.

⁷⁶ İstanbul'un çehresindeki bu hızlı değişimin betimlenmesinde; iletişim/ulaşımın yaygınlaşmasından da söz etmek gerekir. Bir çeşit bülten olan ilk gazete olan "Takvim-i Vekayi", İstanbul'da, hükümet tarafından 1831 yılında yayımlanmaya başlandı. Bu gazetenin her cumartesi günü, Fransızca bir baskısı da yapılıyordu. Gazetenin başmakalesini çoğu zaman sultan yazıyordu. Takvim-i Vekayi'yi kısa bir süre sonra, ortak tirajları 32 bin olan İstanbul merkezli iki gazete, "Ceride-i Havadis" ve "Tercüman-ı Hakikat" izledi. Bununla birlikte İstanbul piyasasında, yabancı gazete ve dergiler de hızla yaygınlaştı. "Moniteur Oriental", "Levant Herald", "Eastern Express" ve "La Turquie" adlı İngiliz ve Fransız günlük gazeteler piyasada yaygınca okuyucu buluyordu. Bunların haftalık toplam tirajı yaklaşık 25 bindi. Ayrıca, Rumca, Ermenice, İtalyanca, Almanca, İspanyolca ve İbranice günlük gazeteler de yayımlanıyordu ki böylelikle 19. yüzyılın sonunda İstanbul'daki 300 bini bulan kent nüfusunun büyük bir bölümü, kentte konuşulan dillerden birinde bir çeşit günlük ya da haftalık bir yayını takip edebiliyordu. Kemal H. KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, 2.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 195. Bununla birlikte yabancı dildeki gazete-mecmua nüshası 1874 yılında 60.000 civarında olup 1900 yılında 100.000 nüshayı geçmişti. İlber ORTAYLI, **İstanbul'dan Sayfalar**, Alkım Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul, Ocak 2007, s. 262. Yine İstanbul merkezli gazetelerin kronolojisi için bkz. Mehmet Ö.ALKAN, "1856-1845 İstanbul'da Sivil Toplum Kurumları: Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi, Devlet-Toplum İlişkisi Açısından Bir Tarihçe Denemesi", İçinde: **Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar**, (Yazarlar: Ahmet N.YÜCEKÖK, İlter TURAN ve Mehmet Ö.ALKAN), ss. 79-145, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Şubat 1998, s. 88-89.

⁷⁷ Bu yenilenen İstanbul'daki toplumsal yapı için bkz. Ekrem İŞİN, **İstanbul'da Gündelik Hayat: İnsan, Kültür ve Mekan İlişkileri Üzerine Toplumsal Tarih Denemeleri**, Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, Şubat, 2006, s. 73-103; Selim Nüzhet GERÇEK, **İstanbul'dan Ben De Geçtim**, (Hazırlayanlar: Ali BİRİNCİ ve İsmail KARA), Kitabevi, İstanbul, Haziran 1997, s. 29 vd.

⁷⁸ Savaşlarla ilgili detaylı bilgi için bkz. Akdes Nimet KURAT, **Türkiye ve Rusya, Kültür Bakanlığı Yayınları** No:1194, Ankara, 1990, s. 74-91; Virginia H.AKSAN, **Ottoman Wars 1700-1870: An Empire Besieged**, Pearson Longman Education Limited, United Kingdom, 2007, s. 457-466.

⁷⁹ Dönemin siyasi gelişmeleri için bkz. Durmuş YILMAZ, **Osmanlı'nın Son Yüzyılı:Cumhuriyete Giden Yol**, Çizgi Kitapevi, 2. Baskı, Konya, Ekim 2004, s.71 vd.; Fahir ARMAOĞLU, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi(1789-1914)**, Alkım Yayınevi, 6. Baskı, Nisan 2010, s. 47 vd.; Feroz AHMAD, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, (Çeviren: Sedat Cem KARADELİ), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, Şubat, 2010, s.29-59.

⁸⁰ Çağlar KEYDER, "A Brief History of Modern Istanbul", In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, pp. 504-523, Vol.:4, New York, 2008, s. 505; Şevket PAMUK and Jeffrey G. WILLIAMSON, "Ottoman De-Industrialization 1800-1913: Assessing The Shock, Its Impact And The Response", **NBER Working Paper**, No. 14763, National Bureau Of Economic Research, Cambridge, 43 p., March 2009, s. 14.

merkezi hükümetin kurulma çabası⁸¹ -ve özellikle merkezi bir bütçenin oluşturulması- vergi gelirlerinin büyük bir kısmının kente akmasına neden oldu.⁸² Bu sosyo-ekonomik gelişme, tablo 2 ile de gösterildiği gibi, dönem içinde birçok yeni kamusal ve özel teşebbüslerin kurulmasını sağladı.

⁸¹ Özellikle II. Mahmut iktidarı, Osmanlı iktisadi yapısını bütüncül olarak değiştiriyordu. İktisadi zihniyet ve kurumlardaki/bürokrasideki değişim, devletin tüm illerinde ve özellikle başkentte kendini hissettiriyordu. II. Mahmut, 1826 yılında yeniçeriliği ve 1831 yılında da tımarları tamamen feshetti. Bu geleneksel kurumların yok olması ile birlikte karışıklıkları önleme adına sultan, halkın desteğini alma çabalarına girişti. Bu zihniyet, özellikle 1829 yılından sonraki siyasetin esas özelliği haline geldi. Bu siyasetin sonuçları, kısa sürede İstanbul'da kendini gösterdi. Artık, devleti yönetenler, halkın arasında görülür hale geliyor ve sıklıkla İstanbul içinde faytonla gezintiler yapıyorlardı. Yeni bürokrasi, İstanbul yaşamında derin bir ekonomik ve toplumsal iz bıraktı. Yüksek bürokratların, devlet bütçesinden aldıkları yüksek maaş, İstanbul ekonomisini etkiler hale gelmişti. Şöyle ki, maaşlarının çoğunu başkentte harcıyor ve nakit para ile alışveriş yapıyorlardı. Bürokratların alım gücü, kentin ekonomisindeki üç temel sektörü ciddi olarak etkiledi: yemek, giyim ve konut (hem kira oranlarını ve hem de mülk değerlerini). Büyük miktarda bir vergi gelirinin eyaletlerden İstanbul'a gelmesi ve burada nakit olarak harcanması; kent nüfusunun artmasında, çeşitli yiyecek-giyecek dükkanlarının çoğalmasında ve hizmet sektörü olarak adlandırılabilir bir grubun gelişmesinde etkisini gösterdi. Bundan böyle İstanbul'un ekonomik büyümesi, el sanatlarıyla üretimden çok özellikle ticarete ve hizmetle ilgili etkinliklere dayanacaktı. KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, s. 187-188.

⁸² KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, s. 166-167.

Tablo 2. 19.Yüzyılda İstanbul’da Kurulan Kamusal ve Özel Tesisler

Saraylar ve Camiler	Kamusal Tesisler ve Kurumlar
II. Mahmud Dönemi (1808-1839)	
Kâğıthane Sarayı (1808) Nusretiye Camii (Tophane, 1821)	Bayazıt Yangın Kulesi (1808) Tıp okulları (1827) İlk vapur (Üsküdar) (1828) Selimiye Kışlası tamamlandı (1829) Düzenli posta hizmeti kuruldu (1832) Askeri Akademi kuruldu (1834) Unkapanı ve Azapkapı arasında ahşap bir köprü yapıldı (1836)
ABDULMECİD (1839-1861)	
Dolmabahçe Sarayı (ahşap) tamamlandı (1853)	Üniversite binasının inşası başladı. (1843) Eminönü ve Galata arasında köprü (1845) Doktorlar gece görevine başladı. (1845) Hazine ve belge arşivleri (1846) Şirket-i Hayriye Denizcilik Şirketi (1850) Bilim Akademisi (Encümen-i Daniş) (1851) 1836 da yapılan köprü genişletildi. (1853) Haliç Denizcilik Şirketi (1857) Panahı (Harbiye) Askeri Akademisi (tamamlandı ?) Devlet Arşiv Binası (tamamlandı ?)
ABDULAZİZ (1861-1876)	
Valide Camii (1867-76) Ortaköy, Çırağan Sarayı (1867-76)	Tünel şirketi (1868) Tramvay şirketi (1869) Kız Öğretmen Okulu (1870) Darülfünun-u Osmani (Osmanlı üniversitesi) (1870-71) Denizcilik idaresi (1872) Haydarpaşa-İzmit ve İstanbul-Edirne-Filibe demiryolu açıldı (1873) Dolmabahçe’de gaz deposu (1874) İstanbul su şirketi (1875) Mecidiyeköy’de askeri kıyılar Fatih, Kocamustafapaşa, Üsküdar, Soğukçeşme askeri rüşdiye okulları
II. ABDULHAMİD (1876-1909)	
Yıldız Sarayı Hamidiye Camii	Boğaz gaz depoları (1879) Yedikule gaz şirketi (1886) Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi (1866) Kadıköy gaz şirketi (1890) İstanbul limanları (1890) Haydarpaşa limanları (1898) Eski Eserler Müzesi Güzel Sanatlar Okulu (Darülbeydi) Yeni posta ve telgraf binası Arazi kayıt dairesi

Kaynak: KARPAT, *Osmanlı Nüfusu(1830-1914)*, s. 221-222.

19.yüzyılda gelişen uluslararası ticaret, özellikle liman kentlerini ve en başta da İstanbul’u⁸³ dışa dönük hale getirdi ve değiştirdi.⁸⁴ Hızla yükselen ithalat-ihracat eğilimleri, yerli-yabancı sermayedarları şehre çekiyordu. Nitekim bu durum, şehrin yapılanmasında da hissedilir düzenlemeleri beraberinde getirdi. Bu uluslararası ticari hareketliliğe uygun olarak

⁸³ İstanbul liman ticareti için bkz. Wolfgang MÜLLER-WIENER, **Bizans’tan Osmanlı’ya İstanbul Limanı**, (Çeviren: Erol ÖZBEK), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, s. 132 ve 143; ISSAWI, **The Economic History of Turkey: 1800-1914**, s. 34-35.

⁸⁴ 20.yüzyıl başında oluşan yeni İstanbul çehresi için bkz. Philipp Anton DETHIER, **Boğaziçi ve İstanbul(19.yüzyıl Sonu)**, (Çeviren: Ümit ÖZTÜRK), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 17 vd. Yine 19.yüzyıl İstanbul’uyla ilgili olarak bkz. Edhem ELDEM, Daniel GOFFMAN ve Bruce MASTERS, **Doğu İle Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir ve İstanbul**, (Çeviri: Sermet YALÇIN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları 136, İstanbul, Eylül 2003, s. 152-230 ve Mine SOYSAL, **Kentler Kenti İstanbul**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 37-46.

İstanbul'da, yeni iş hanları, banka binaları ve gümrük yapıları oluştu.⁸⁵ 19.yüzyılda içine girilen yeni ekonomik ilişkiler çerçevesinde, iş merkezinin yanında yeni iş ilişkilerinin gerektirdiği yeni bir merkezi iş alanı oluştu. Böylece kentin merkezi ikili bir yapı kazandı.⁸⁶ Kent, bölgeyle ve dünya ile ilişkisini artık buharlı gemilerle ve demiryolu ile kuruyordu. Bu yeni ilişki kanalları, merkezde yeni istasyon binaları, rıhtımlar ve yeni postane binaları anlamına gelmekteydi.⁸⁷

19.yüzyılda İstanbul⁸⁸; kent(şehir) ile kırsal(köy) arasındaki ekonomik ayrımın yanısıra, -özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren- şehir merkezinde de belirgin bir biçimde “eski” ve “yeni” iki ayrı şehir kimliği ve ekonomisine büründü.⁸⁹ Eski sur içi⁹⁰ ile Haliç'in kuzeyi arasında, genellikle yabancıların yerleşmiş olduğu⁹¹ Pera(Beyoğlu)⁹² ve Galata⁹³ bölgesi⁹⁴ büyüyerek,⁹⁵ dönemin “yeni” şehir hüviyetini temsil etti⁹⁶ ve şehrin(ve ülkenin) finansal hayatına yön verdi.⁹⁷

⁸⁵ Ahmet TABAKOĞLU, **İstanbul'un İktisadi ve İctimai Tarihi**, Yayınlanmamış Kitap, İstanbul, 2012, s. 345; Steven T. ROSENTHAL, **The Politics of Dependency: Urban Reform in Istanbul**, Greenwood Press, Westport, 1980, s. 11 vd.

⁸⁶ İlhan TEKELİ, “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, Cilt: 4, İstanbul, 1985, s. 881.

⁸⁷ TABAKOĞLU, **İstanbul'un İktisadi ve İctimai Tarihi**, s. 346. Yine bu konuda detaylı bilgi için, İsmet KILINÇASLAN, **İstanbul: Kentleşme Sürecinde Ekonomik ve Mekansal Yapı İlişkileri**, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1981, s. 115-207.

⁸⁸ Temel oluşturabilmek için 18.yüzyıl İstanbul'unu açıklayan, Miss Julia PARDOE, **18.yüzyılda İstanbul**, (Çeviren: Bedriye ŞANTA), İnkılap Kitapevi, 1997, s. 22 vd. ve Yücel ÖZKAYA, **18.Yüzyılda Osmanlı Toplumunu**, Yapı Kredi Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2010, s. 319-352 vd. eserleri incelenebilir. Yine 19.yüzyıl'daki İstanbul ile ilgili olarak -detaylı ve resimli bir araştırma için- bkz. Renate SCHIELE ve Wolfgang Müller WIENER, **19.yüzyılda İstanbul Hayatı**, (Çeviri: Roche Müstahzarları A.Ş.), Apa Ofset, İstanbul, 1988, s. 10-83.

⁸⁹ Detaylı bilgi için bkz. İlhan TEKELİ, “19.yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör: Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss.381-392, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006, s. 381 vd.

⁹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Cem ÖZMERAL, **Sur İçinden İstanbul: Tarih İçinde Semt Gezintileri**, Moss Yayınları, İstanbul, 2011; Önder KÜÇÜKERMEN ve A.Binnur KIRAÇ, “Sanayi Devrimi'nin İstanbul'daki İlk Parlak Ürünü 'Beyoğlu'”, İçinde:**Geçmişten Günümüze Beyoğlu**, (Yayın Komisyonu: M.Sinan GENİM, Yücel DAĞLI, Ebru KARAKAYA, Müslüm İSTEKLİ ve Dila ÇAKIL), Cilt 2, ss. 569, 582, İstanbul, 2004, s. 572.

⁹¹ Önder KAYA, **Cihan Payitahtı İstanbul: 2500 Yıllık Tarih**, Timaş Yayınları, İstanbul, Nisan 2010, s. 245; Reinhold SCHIFFER, **Oriental Panorama: British Travellers In 19th Century Turkey**, Editions Rodopi B.V., IFAVL 33, Amsterdam-Atlanta, GA 1999, s. 152.

⁹² Detaylı bilgi için bkz. Niyazi Ahmet BANOĞLU, **Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri**, 3. Baskı, Selis Kitaplar, İstanbul, 2010, s. 171.

⁹³ 19.yüzyılda Galata'nın gezginlere göre topluca değerlendirilmesi için bkz. Burçak EVREN, **Seyyahların Gözüyle Semt Semt İstanbul**, Novartis Kültür Yayınları No:21, İstanbul, 2010, s. 180-191.

⁹⁴ Galata ile ilgili genel tarihi bilgiler için bkz. **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, Meydan Yayınevi, İstanbul, C: 4, s. 909-910. Beyoğlu ile ilgili genel tarihi bilgiler için bkz. **Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, Meydan Yayınevi, İstanbul, C: 2, s. 343. Yine Galata ve Pera ile ilgili olarak bkz. Murat BELGE, **İstanbul Gezi Rehberi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Onikinci Basım, İstanbul, Nisan 2007, s. 217 vd;

Osmanlı Devleti'nin dış ticaret ve yabancı sermayeye açılışı, yabancı sermayenin finansman kurumlarını gerektirmekteydi. Farklı finans kurumları arasındaki rekabet, bankaların kentin belirli kesiminde toplanmalarına neden oldu. Bu ekonomik dönüşüm -kent içindeki bu yeniliğe hızla adapte olabilme özellikleri nedeniyle- Beyoğlu/Pera/Galata⁹⁸'ya ülke çapında yeni bir finansal merkez hüviyeti sağladı. Galata, bu yönüyle, 19.yüzyıl Osmanlı(ve İstanbul) ekonomisinde, yeni ekonominin oluşum/değişimin etkilerinin gözlemlenebildiği en belirgin yer oluyordu.

Finansal gelişim, beraberinde, yenilenme ve gelişmeyi de getirdi. Nitekim, 19. yüzyıl başından itibaren Beyoğlu⁹⁹/Pera/Galata bölgesi yalnızca İstanbul için değil, bütün ülke için modernliğin simgesi haline gelmişti.¹⁰⁰ Bölge, neredeyse her bakımdan bağımsız bir kent

Oliver Jens SCHMITT, “Sur La Voie De La Bourgeoisie D'affaires? L'elite Sociale Levantine A Galata-Pera Et A Smyrne Au XIX Siecle”, Dans: **Merchants in the Ottoman Empire**, (Edite par: Suraiya FAROQHI et Gilles VEINSTEIN), ss. 215-230, Peeters, Collection Turcica, Vol. XV, 2008, s. 222-223.

⁹⁵ 18. ve 19.Yüzyıllardaki Galata için, bkz. İlber ORTAYLI, **Osmanlı Düşünce Dünyası ve Tarihyazımı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Ekim 2010, s. 157-164 ve Balıkhane Nazırı Ali Rıza BEY, **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, (Hazırlayan: Ali Şükrü ÇORUK), Kitabevi, İstanbul, Temmuz 2001, s. 189-192.

⁹⁶ Edhem ELDEM, “Galata”, İçinde: **İstanbul Ansiklopedisi**, ss. 401-407, NTV Yayınları, İstanbul, Kasım 2010, s. 405.

⁹⁷ KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, s. 192; Nur AKIN, **19.yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera**, Literatür Yayınları No:24, İstanbul, Mayıs 1998, s. 17.

⁹⁸ Beyoğlu adı, Galata surlarının dışındaki bölümde iskan alanının gelişmesine koşut bir büyüme gösterir. 19.yüzyılın başlarından itibaren bu bölümde iskan alanlarının gelişmesi dikkat çeker hale gelirken, aynı yüzyılın ilk yarısında resmi belgelerde de artık, Taksim, Küçük Taksim (Pangaltı), Şişli, Tatavla (Kurtuluş), Maçka semtlerinden Beyoğlu'ya dahil yerler olarak söz edilir. 1839 Tanzimat hareketine kadar Haliç'in doğusunda kalan bölge, yönetim bakımından Galata Kadılığı'na dahil bulunduğundan, Beyoğlu adlandırılmasına Galata Kadılığı'na gönderilen yazılarda rastlanılır. Tanzimat dönemindeki reformlar arasında, kadıların, yargı görevlerinin yanı sıra, yönetim işine de bakmaları usulüne son verilince, Beyoğlu adı, ilkin Galata'ya bağlı anılırken sonraları daha baskın hale gelir. Mustafa CEZAR, “Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti?”, **XI. Türk Tarih Kongresi(5-9 Eylül 1990) Kongreye Sunulan Bildiriler Kitabı**, VI.Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss.2673-2690, Ankara, 1994, s. 2673-2674.

⁹⁹ CEZAR'a göre, Beyoğlu'nun gelişim sürecine girmesinde rol sahibi etkenler arasında iki değişken oldukça önemlidir: “su” ve “reformlar”. İstanbul'un fethinden 18.yüzyıla kadar, özellikle sur içindeki Galata'da sürekli su sıkıntısı çekilmiştir. 1732 yılında Bahçeköy su şebekesinin yapılması ve 1839 yılında son bendin tamamlanmasıyla, Beyoğlu'nun su sorunu büyük ölçüde çözüldü ve bölgenin gelişim süreci hızlı bir ivmeye kavuştu. Yine Onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında Venedik ve Fransa, XVI. yüzyılın son senelerinde de İngiltere elçilikleri Beyoğlu'na yerleşmişti. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda yeni açılan elçilikler ile genellikle daha öncekilerin yakınlarında yer aldığından, Beyoğlu'nda Batı kökenliler çoğaldı. Ticaret ve sair amaçlarla İstanbul'a gelen yabancılar hep elçilikler yöresine yerleşti. Beyoğlu'na önemli miktarda yabancı toplanırken, Galata'daki Levantlar ile yerli gayrimüslimler(zimmiler) de günümüzün İstiklal Caddesi (Cadde-i Kebir, Grande Rue de Pera) çevresine yerleşmeye başladı CEZAR, “Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti”, s. 2675-2676. Detaylı bilgi için bkz. Allan CUNNINGHAM, **Eastern Questions in the Nineteenth Century**, (Edited by: Edward INGRAM), Collected Essays: Volume Two, Frank Cass Publishing, 1993, s. 1-19; Christine Margaret LAIDLAW, **The British in the Levant: Trade and Perceptions of the Ottoman Empire in the Eighteenth Century**, I.B. Tauris Publishers, Tauris Academic Studies, New York, 2010, s. 119-122.

¹⁰⁰ Bunun için bkz. İlber ORTAYLI, **İstanbul'dan Sayfalar**, Turkuvaz Kitap, İstanbul, Şubat 2009, s. 90-110; Vedia DÖKMECİ, Ufuk ALTUNBAŞ and Burçin YAZGI, “Revitalisation of the Main Street of a Distinguished

halini almıştı.¹⁰¹ Özellikle Fransız sefirinin 16. yüzyılda burada(Pera) ikamet etmeye başlamasıyla¹⁰² birlikte belirgin bir Avrupalı özellik kazandı. Bunun sonucunda, nüfus, büyük ölçüde Gayrimüslimlerden¹⁰³ oluştu.¹⁰⁴ Yine büyük ticaret kurumlarının/bankaların merkez şubeleri, modern dükkanlar, tiyatrolar, eğlence yerleri, modern okullar ve askeri kurumlar¹⁰⁵ bölge sınırlarında yer almaya başladı.¹⁰⁶

B. 19. YÜZYILDA İSTANBUL NÜFUSU

İstanbul'un bütün nüfusu, 19. yüzyılda hem sayı, hem de etnik, toplumsal ve dini bileşim açısından büyük bir değişimden geçmiştir. Ekonomik fırsatların artması, nakliye kolaylıklarının devreye girmesi ve nüfus artışı nedenleriyle, Marmara ve Boğaz kıyıları boyunca uzanan surdışı yerleşim yerleri hızla çoğaldı. Yüzyılın ortasına gelindiğinde İstanbul

Old Neighbourhood in Istanbul”, **European Planning Studies**, Vol. 15, No. 1, ss. 153-166, Taylor & Francis, January 2007, s. 154.

¹⁰¹ KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, s. 199.

¹⁰² CEZAR, “Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti”, s. 2678.

¹⁰³ Detaylı bilgi için bkz. Pinelopi STATHIS, **19.yüzyıl İstanbul’unda Gayrimüslimler**, (Çeviren Foti Stefo BENLİSOY), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Şubat 2011, s. 1 vd. Yine 19.yüzyılda İstanbul’da yerleşik Gayrimüslim ve yabancılar ile ilgili olarak bkz. Ahmet Refik ALTINAY, **Eski İstanbul**, (Yayına Hazırlayan: Sami ÖNAL), İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 93-100. Yine dönemin genel Gayrimüslim nüfus analizi için bkz. Benjamin BRAUDE and Bernard LEWIS, **Christians and Jews in the Ottoman Empire: The Functioning of a Plural Society**, Holmes & Meier Publishers, New York, 1982.

¹⁰⁴ Yabancı ve gayrimüslimler, genelde iş alanını meydana getiren Galata ile İstiklal Caddesi çevresinde toplanıyor, ayrıca da Tarlabası yöresi, Pangaltı ve Kurtuluş’ta yoğunluk oluşturuyordu. Müslüman nüfus ise, Boğaziçi tarafında Tophane’den, Haliç tarafında da Azapkapı’dan başlamak üzere, Hristiyan nüfus yoğunluk bölgesinin önemli bir bölümünü girintili çıkıntılı şekilde çeviren bir halka oluşturuyordu. CEZAR, “Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti”, s. 2678.

¹⁰⁵ Bkz. Zeynep ÇELİK, **The Remaking of Istanbul: Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century**, University of California Press, Berkeley, 1993, s. 21 vd.

¹⁰⁶ Yine, günümüz anlamındaki ilk belediyeçilik uygulamasına, 19.yüzyılda İstanbul’da başlandı. Galata-Beyoğlu bölgesini kapsayan bu ilk belediyeçilik uygulamasına “Altıncı Daire” adı verildi. N. Enver ÜLGER ve Bekir CANTEMİR, “Development Movements in Ottoman Cities from 1800 to 1923”, **International Journal of Turcologia**, Vol. III, No:5, Printemps/Spring, ss. 22-33, Ankara, 2008, s. 25. Beyoğlu Altıncı Daire Belediyesi’nin ayrıcalıklı özel statüsü 1877 ye kadar devam etti. Bu süre içinde yollara parke döşenmesi, dar sokakların genişletilmesi, belediye sınırları dahilindeki sahanın kadastro sunun çıkarılması, sokak ve caddelerin temiz tutulması, bir miktar kanalizasyon yapılması gibi hizmetlerin yanısıra, Türkiye’de ilk defa halk için parklar Beyoğlu belediyesi sınırları içinde açıldı. Bunlar 1870 ve 1871 yıllarında açılan Taksim ve Tepebaşı parkları idi. İlk sokak aydınlatması, örnek belediyeçilik uygulamasının başlarında 1864 yılında İstiklal Caddesi’nin Taksim-Galatasaray arasındaki bölümünde gerçekleştirilmişti. CEZAR, “Beyoğlu...”, s. 2680. Bununla birlikte 1868 yılında yönetmeliklerden oluşan Belediye Kanunu kabul edildi. Bu kanun, Pera ve Galata’ya getirilen idari örgütlenmeyi kentin diğer 14 bölgesine de uyguluyordu. 1876/77 yılına gelindiğinde kentteki ilçelerin sayısı, göçmen akını sonucunda 14’ten 20’ye çıkmıştı. 1882 yılında İstanbul belediyesi, eski kentin tamamını ve Beyazıt, Fatih, Cerrahpaşa, Beşiktaş, Yeniköy, Galata-Pera, Büyükdere, Kanlıca, Üsküdar ve Kadıköy gibi komşu bölgeleri kapsayan 10 ilçe şeklinde yeniden örgütlendi. Yeni kent idaresi, her ilçe için bir müdürden ve kent idaresine yardımcılık yapmak üzere atanan bir kuruldan oluşuyordu. Bu düzen 1908 yılına kadar değişmeden kaldı. KARPAT, **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, s. 211-212.

halkı, 455 mahallede yaşamaktaydı.¹⁰⁷ Bunlardan 318'i kentin içinde yer alırken, 137'si sur dışında(Kasımpaşa, Hasköy, Galata, Pera, Tophane, Fındıklı, Üsküdar, Eyüp vb.) bulunuyordu. Tabii bu gelişme, idari sınıflanmayı da etkiledi. Galata, Pera, Kasımpaşa ve Tophane voyvodalar ya da Galata'nın büyük kadısı tarafından idare edilirken; Eyüp ve civarı başka bir kadı tarafından yönetiliyordu. Yeni idari örgütlenmenin düzenlendiği 1854 yılına kadar asıl kent, resmi olarak sadrazamın, kaptanpaşanın ve İstanbul efendisinin idaresi altındaydı.¹⁰⁸

Bununla birlikte, 19.yüzyıl gerek Anadolu'nun, gerekse İstanbul'un nüfusunun önemli ölçüde artış gösterdiği bir dönemdir. TABAKOĞLU'na göre, bu artış, iki sürecin birbirini tamamlamasıyla oluşmuştur. Birincisi, az da olsa nüfus artış hızının yüksekliğidir. İkinci süreç de, devletin sürekli olarak toprak kaybetmesi ve bu kaybettiği topraklardan önemli ölçüde göçe maruz kalmasıydı.¹⁰⁹

19.yüzyılın en önemli toplumsal ve ekonomik gelişmelerinde olan göç hareketi incelendiğinde, üç büyük dalganın ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, Kırım'dan Rumeli'ye ve Anadolu'ya 1780'lerde başlayıp özellikle 1850-60'larda büyüyen göç, ikincisi Kafkasya'dan Rumeli'ye ve Anadolu'ya 1850-60'larda büyüyen Çerkez göçü¹¹⁰ ve üçüncüsü Balkanlardan ve Makedonya'dan Anadolu'ya¹¹¹ 1877-78 Rus Savaşı ile büyüyen göç.¹¹² Bu üç göç hareketinin her birinde yüzyıl boyunca gelen nüfus bir milyondan fazladır ki¹¹³ bu durum, 19.yüzyılda artan Anadolu nüfusunun üçte birinden fazlasının göçlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz.¹¹⁴

¹⁰⁷ İstanbul'da nüfus, genelde semtlere bölünmüş durumdaydı. Samuel Sullivan COX, **Bir Amerikan Diplomatının İstanbul Anıları: 1885-1887**, (Çeviren: Gül ÇAĞALI GÜVEN), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 2010, s. 461.

¹⁰⁸ KARPAT, s. 192.

¹⁰⁹ TABAKOĞLU, **İstanbul'un İktisadi ve İctimai Tarihi**, s. 350.

¹¹⁰ 1856- 1913 yılları arasında Rusya'dan 232.000 Kırımlı, 755.000 Çerkez göç etmişti. TEKELİ, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm", s. 878.

¹¹¹ KARPAT, s. 216.

¹¹² 1877-1913 yılları arasında Balkanlardan gelen göçmen sayısı 465.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. TEKELİ, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm", s. 878. Göçlerle ilgili olarak bkz. Abdullah SAYDAM, **Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

¹¹³ Detaylı bilgi için bkz. Gülfettin ÇELİK, **Sosyoekonomik Sonuçları İle Osmanlı Türkiyesi'ne Göçler (1877-1912)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), **T.C. Marmara Üniversitesi**, İstanbul, 1997, s. 183 vd.

¹¹⁴ PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", s. 12.

Tablo 3. İstanbul'un 19.yüzyıldaki Nüfusu: Sayım Rakamlarına Göre

Sayım Yılı	Aile Sayısı	Şehir Sakinleri	Bekarlar (geçici olarak ikamet edenler)	Toplam	Notlar
1794				426.000	
1829				359.089	
1844	46.931	137.945	75.748	213.693	Sadece erkekler
1857	48.693	144.115	94.119	238.234	Sadece erkekler
1864-75				490.000-796.000	
1884				895.000	
1885	364.751	508.814	873.565	384.910	Müslüman
				359.412	Gayrimüslim
				129.243	Yabancı
1896-97				1.116.946	
1901				1.159.000	

Kaynak: KARPAT, s. 214-215'teki verilerden oluşturulmuştur

Tablo 3'te de gösterildiği gibi, KARPAT'a göre, 1864-1875 yılları arasında İstanbul nüfusu, 490.000-796.000 iken, yüzyıl sonuna doğru hızla yükselerek, 1901 yılında 1.159.000 olmuştur. 1885 yılına gelindiğinde, kent sakinlerinin neredeyse % 60'ı İstanbul dışında doğmuş bulunuyordu.¹¹⁵

SHAW'a göre, İstanbul ve banliyölerinin 1844 yılındaki nüfusu, yaklaşık olarak 391.000 kişi iken, 1856 yılında bu sayı 430.000 kişiye, 1878 yılında 575.437 kişiye ve 1886 yılında 851.527 kişiye ulaşarak önemli bir artış göstermişti. Ancak 1885 yılına gelindiğinde nüfustaki artış, istikrar kazanmış görünmekteydi.¹¹⁶

¹¹⁵ KARPAT, s. 219.

¹¹⁶ Stanford J. SHAW, "The Population of İstanbul in the Nineteen Century", **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 10, 1979, s. 266.

Tablo 4. 19.yüzyıl İstanbul Nüfusunun Mesleklere Göre Dağılımı (1885)

Dini Topluluk	Nüfus	Mesleklerdeki Toplamın Yüzdesi	Ticaret, Sanayi		Mesleklerdeki Toplamın Yüzdesi	Kamu Hizmeti		Mesleklerdeki Toplamın Yüzdesi
			Nüfus	Nüfus Oranı		Nüfus	Nüfus Oranı	
Müslüman	201.339	49.40	51.073	25.4	38.32	22.984	11.4	95.34
Rum Ortodoks	91.804	22.52	33.866	36.8	25.41	348	0.4	1.44
Ermeni Ortodoks	83.870	20.58	35.979	43.0	26.99	490	0.6	2.05
Bulgar	3.977	0.98	3.238	81.4	2.43	1	.03	0.005
Katolik	3.209	0.79	1.783	55.5	1.34	150	4.7	0.62
Yahudi	22.394	5.49	6.984	31.1	5.24	99	0.4	0.41
Protestan	488	0.12	123	25.3	09	3	0.6	0.01
Latin	528	0.13	251	47.5	0.19	28	5.3	0.12
Toplam	407.609		133.297			24.103		

Kaynak: KARPAT, s. 220.

19.yüzyıl İstanbul’undaki bu nüfusun, mesleki dağılımlarına baktığımızda, yukarıdaki tablo 4 ile de gösterildiği şekliyle, Müslüman nüfusunun genellikle, kamu hizmetinde çalıştıkları görülürken, Gayrimüslim nüfusun daha çok ticaret ve sanayi ile uğraştıkları tespit edilebilir.¹¹⁷

¹¹⁷ Bkz. Bilal ERYILMAZ, “Tarihte İstanbul’un Çok Kimlikli Yapısı”, **Habitat II Kent Zirvesi İstanbul’96**, İstanbul 03-12 Haziran 1996, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları No: 44, Cilt I, ss. 186-189, İstanbul, 1997, s. 187. 19.yüzyıl farklı kimliklerin özsellesmesi için bolca fırsatlar sağladı. Baki TEZCAN, “Ethnicity, Race, Religion And Social Class: Ottoman Markers of Difference”, In: **The Ottoman World**, (Edited by:Christine WOODHEAD), ss. 159-170, Routledge Publications, New York, 2012, s. 168.

Tablo 5. 19.yüzyıl İstanbul Nüfusunun Belediye Dairelerine Göre Dağılımı (1885)

BELEDİYE	KADIN	ERKEK	TOPLAM	ORAN (%)
Beyazıt	67.081	84.882	151.963	17,3
Fatih	60.524	64.021	114.545	13,1
Samatya	59.496	63.541	123.037	14,1
Beşiktaş	30.672	39.935	70.607	08,1
Yeniköy	6.353	7.494	13.850	01,6
Beyoğlu	80.388	165.905	237.293	27,2
Büyükdere	5.951	8.694	14.645	01,7
Kanlıca	13.088	16.070	29.158	03,3
Üsküdar	42.455	53.216	95.671	02,6
Kadıköy	8.743	14.053	22.796	11,0
TOPLAM	367.751	508.814	873.565	100,0

Kaynak: (İstanbul ve Bilad-ı Selase Nüfusu, İ.Ü. Merkez Kütüphanesi Türkçe Yazmalar. No: 8949; Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3831)'den aktaran TABAKOĞLU, **İstanbul'un İktisadi ve İctimai Tarihi**, s. 98.

19.yüzyıl İstanbul nüfusuna ilişkin olarak yaptığımız incelemeyi, belediye dairelerine göre dağılımla bitirelim. Yukarıdaki tablo 5'ten de izlenebileceği üzere, Beyoğlu, nüfus bakımından -237.293 kişi ile- dönemin İstanbul'unun en yoğun bölgesidir. 1885 yılında Beyoğlu, 80.388 kadın ve 165.905 erkek olmak üzere 237.293 kişiyle, toplam nüfusun %27,2'sini oluşturuyor. Yine Beyazıt(toplam nüfusun %17,3'ü), Samatya(toplam nüfusun %14,1'i), Fatih(toplam nüfusun %13,1'i) ve Kadıköy(toplam nüfusun %11'i)'ün de nüfus açısından yoğun oldukları söylenebilir.

C. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ'NİN MALİ YAPISI

19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturduğu düşünülen, Osmanlı Devleti'nin maliye yapısının incelenmesinin amaçlandığı bu bölümde, 19.yüzyıl'da değişen mali düzenlemeler ve gelir-gider dengeleri analiz edilecektir.

19.yüzyıl, gerek mali sistemde gerçekleşen reformlar ve gerekse -önce iç ve daha sonra da- dış borçlanmaların yol açtığı sonuçlar itibariyle, Osmanlı mali yapısında farklı bir

dönem oluşturdu. Dönemin en belirgin özelliği, mali sistemin temelini oluşturan bir bütçe geleneğinin doğmuş olmasıydı.¹¹⁸

19.yüzyıla gelindiğinde Osmanlı yönetimi giderek daha da büyüyen savunma problemlerinin çözümlenmesinde yeni arayışlara girdi. Yeni ve modern bir ordu kurma gayretleri merkezi hazinenin gelir ihtiyacını daha da artırdı. Acil gelir ihtiyacını geleneksel mali yapı içinde çözmeye çalışan yönetim; müsadere, tağşiş, miri mubayaa ve ticari tekeller oluşturma gibi kısa dönemde merkezi hazineye bol gelir sağlayabilecek, uygulaması kolay mali kaynak yaratma yöntemlerine başvurdu. Ancak bu uygulamalar uzun dönemde başta tarım olmak üzere ticaret ve sanayi ile ilgili grupları olumsuz etkileyerek, üretim faaliyetlerinden büyük ölçüde kopardı.¹¹⁹

Gelir-gidere dayalı modern anlamdaki ilk bütçenin 1864 yılında oluşturulduğu kabul edilir. Bununla birlikte 19.yüzyıl boyunca 1869, 1877, 1880 ve 1897 yıllarında bütçeler hazırlanmıştır.¹²⁰ Yeni bütçe/mali sistem(in)de devlet gelirleriyle ilgili temel hedef; vergi gelirlerini arttırmak ve vergi toplamayı kolaylaştırmaktır.¹²¹ Bu hedefe uygun olarak, geleneksel vergi sistemi¹²² yerine, doğrudan geliri ve serveti vergilendiren, istisna ve muafiyetlere yer vermeden, ödeme gücü olan herkesi vergi yükümlüsü haline getiren ve bu gelirleri etkin bir mali bürokrasi kanalıyla, doğrudan devlet adına toplayan, bir mali sistem oluşturmak amaçlandı.¹²³ Bu yönüyle geleneksel Osmanlı maliyesi ciddi bir dönüşüm geçiriyordu.¹²⁴

¹¹⁸ Tefvik GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, Tarihi İstatistikler Dizisi, Cilt:7, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. XIX.

¹¹⁹ GÜRAN, “**Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**”, s. 3. Yine bkz. Stanford J. SHAW, “The Nineteenth-Century Ottoman Tax Reforms and Revenue System”, **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 6, pp. 421-459, Cambridge University Press, 1975, s. 427 vd.

¹²⁰ Bütçelerin orijinal metinleri ve latinize halleri için bkz. Erdoğan ÖNER, **Osmanlı Bütçeleri: (1864, 1869, 1877, 1880, 1897) Osmanlı Muvazene Defterleri**, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2007/372, Ankara, 2007.

¹²¹ Reşat KASABA, **The Ottoman Empire and The World Economy: The Nineteenth Century**, State University of New York, Albany, 1998, s. 50.

¹²² Geleneksel vergi sistemi için bkz. Ziya KARAMURSAL, **Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1989, s. 164 vd.

¹²³ GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, s. 3.

¹²⁴ Nihat FALAY, **Maliye Tarihi Ders Notları**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 75.

Daha önce “tekalif-i örfiyye” adı altında haneye ya da toprağa dayalı olarak alınan ve pek çok türü ve tahsil şekli olan muhtelif vergiler¹²⁵ birleştirilerek, ödeme gücüne dayalı tek bir vergi alınması kararlaştırıldı. İlk kez “vergi” olarak adlandırılan bu yeni verginin miktarı, Maliye Nezareti tarafından yalnızca vilayetler düzeyinde belirlenmekteydi. Her vilayette bu miktar, önce kazalar ve daha sonra da mahalle ve köyler arasında bölüştürülmekteydi.¹²⁶

Vergilendirme sistemiyle ilgili ilk girişimi, tarımsal üretimde yapıldı.¹²⁷ Tarımsal ürünlerden toprağın verimliliği ve sulama kolaylığı dikkate alınarak üçte bir ile onda bir arasında değişen oranlarda alınan öşür, yeni sistemde de devletin en önemli gelir kaynağıydı. Tanzimat¹²⁸ ile birlikte tüm ürünler ve bölgeler için vergi oranı onda bire indirildi.¹²⁹ 1883 yılında vergi oranı, tarımsal kredi kurumlarına ve eğitime finansman desteği sağlamak amacıyla %1,5 oranında yükseldi ve 1897’de yapılan % 0,5 ve 1900’de yapılan % 0,63’lük zamlarla toplam vergi % 12,63’e ulaşmıştır.¹³⁰

Tarım sektörüyle ilgili diğer bir önemli gelir kaynağı da küçükbaş hayvanlardan alınan vergilerdi. Bu alanda devletin önemli bir gelir kaynağı, Rumeli bölgesinde uygulanan “ondalık ağnamı” idi. Buna göre İstanbul’a yakın bölgelerde mevcut küçükbaş hayvanların kuzu ve oğlakları dışında kalan onda biri, devlet tarafından tespit olunan fiyatlarla satın alınıyordu. Alınan küçükbaş hayvanlar İstanbul’a getirilerek askerlerin, sarayın, devlet memurlarının et ihtiyaçları karşılanıyordu. Buna karşılık İstanbul’a uzak bölgelerde bu aynı yükümlülük bedele çevrilerek nakden tahsil ediliyordu.¹³¹

¹²⁵ Detaylı bilgi için bkz. Ahmet TABAKOĞLU, **Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985, s. 115-174.

¹²⁶ GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, s. 4.

¹²⁷ Şevket PAMUK, “Estimating Economic Growth in the Middle East since 1820”, **The Journal of Economic History**, Vol. 66, No. 3, pp. 809-828, September 2006, s. 818.

¹²⁸ Tanzimat dönemi ekonomisi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Donald QUATAERT, “Tanzimat Döneminde Ekonominin Temel Problemleri”, (Çeviren: Fatma ACUN), **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör: Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss. 479-487, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006, s. 479 vd.

¹²⁹ Fakat mali bunalım dönemlerinde öşür oranı yüzde 15’e kadar çıkıyordu. PAMUK, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, s. 10.

¹³⁰ GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, s. 5.

¹³¹ GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, s. 5.

Devlet giderleri ise başlıca dört bölümde ele alınabilir. Bütçe giderlerinin önemli bir bölümünü savunma giderleri oluşturmaktaydı.¹³² Bu bölüm içinde kara ve deniz kuvvetlerinin harcamaları yer almaktaydı. Bütçe giderlerinin diğer bir önemli kalemi idari harcamalardı. İç işleri, dış işleri, maliye ve vakıflar gibi İdari birimlerin memur maaşları ile diğer giderleri Tanzimat öncesinde olduğu gibi önemli harcama alanlarıydı. Bütçedeki geleneksel idari giderlerin bir başka bölümünü sultanın ve sarayın harcamaları meydana getiriyordu.¹³³

Tanzimat döneminde maliyeyle ilgili olarak alınan kararların en önemlilerinden birisi, Mansure ve Redif Hazinesinin birleştirilerek, 1840 yılında Maliye Hazinesi'nin kurulmasıdır.¹³⁴ Bu tarihten sonra, özellikle kurumsal anlamda, maliye ile ilgili işler daha çok Maliye Nezareti ve bu hazine tarafından yürütülmüştür.¹³⁵

Osmanlı ekonomisinde 1844-1851 yılları arasında mali buhranlar yaşandı. Devletin yaşadığı bu buhranlar gelir ve giderler arasındaki dengeyi altüst etti. 1851-52 yıllarında da devlet masraflarının sürekli arttığı gelirlerin tahsilinde büyük güçlükler çekildiği görülür. Nihayet 1859 yılında yapılan Islahat teşebbüsü ile devlet maliyesini inceleme, vergi miktarını tesbit, kamu harcamalarını sınırlama ile görevli Islahat Maliye Komisyonu (sonraki adı Hazine Meclis-i Alisi) kurulmuştur.¹³⁶

¹³² Haydar KAZGAN, Toktamış ATEŞ, Oğuz TEKİN, Murat KORALTÜRK, Alkan SOYAK, Nadir EROĞLU, Zeynep KABAN, Güngör URAS, Kenan MORTAN, Osman S.AROLAT, Alpay KABACALI, **Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi**, Cilt:1, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul, 1999, s.254.

¹³³ GÜRAN, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, s. 6.

¹³⁴ Nitekim Tanzimattan hemen sonra, 1846 yılından itibaren, gelir-gider hesaplarına dayalı düzenli bütçeler hazırlanmıştır.

¹³⁵ Coşkun ÇAKIR, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, Küre Yayınları, Ekim 2001, İstanbul, s. 56.

¹³⁶ Sait AÇBA, **Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması**, Vadi Yayınları, Yayın No:191, Ankara, 2004, s. 50.

Tablo 6. 1841-1876 Yılları arası Osmanlı devletinin Gelir ve Giderleri

Mal Yılı	Gelirler	Giderler	Açık
1841-42	562.911.000	567.074.000	-4.163.0110
1846-47	625.000.000	624.718.145	+281.855
1847-48	655.500.000	668.763.404	-13.263.404
1848-49	666.250.000	704.816.642	-38.586.643
1849-50	710.000.000	798.998.000	+88.998.000
1850-51	715.116.013	777.304.276	-62.188.261
1851-52	724.400.000	782.576.000	-58.176.000
1852-53	772.971.628	794.392.424	-21.420.796
1853-54	757.459.671	779.117.205	-21.657.530
1856-57	888.053.500	929.362.500	-41.309.000
1857-58	1.042.940.000	1.131.580.000	-88.640.000
1858-59	1.133.501.500	1.200.665.500	-67.164.000
1859-60	1.161.376.000	1.367.198.204	-205.822.204
1860-61	1.200.067.485	1.311.636.964	-111.569.479
1861-62	1.221.184.160	1.393.407.544	-172.223.384
1862-63	1.321.323.817	1.490.695.048	169.369.221
1863-64	1.420.990.468	1.484.502.492	-61.512.024
1866-67	1.558.566.500	1.800.466.765	-241.850.265
1867-68	1.597.993.883	1.868.318.470	-270.324.587
1868-69	1.712.839.500	1701.090.500	+11.749.000
1869-70	1.678.989.500	1.729.714.000	-50.724.500
1871-72	1.920.081.500	2.276.535.500	-356.453.000
1872-73	2.063.721.000	3.140.445.000	-76.724.000
1874-75	2.480.742.000	2.513.458.000	-32.716.000
1875-76	2.388.294.000	3.892.909.500	-504.615.000

Kaynak: Tefik GÜBAN, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 49.Cilt, 60.Yıl Özel Sayısı, İstanbul, 1998, s. 79-95.

Tablo 7 incelendiğinde, 1841-42 mali yılına ait ilk gelir ve gider tahminine göre, devlet gelirleri 563 milyon, giderleri ise 567 milyon kuruş dolaylarındaydı. İlk bütçelerin hazırlandığı 1841 yılından, incelediğimiz dönemin sonunu kapsayan 1876 yılı bütçeleri kıyaslandığında; başlangıç yıllarına göre devlet gelirlerinde 4,3, giderlerinde ise 5,1 katına varan bir artış oluşmaktaydı.

Yine veriler analiz edildiğinde, ilk bütçenin, denk bütçe niteliği taşıdığı gözlenirken, dönem ilerledikçe bütçe açıklarının miktarı ve devlet giderlerine oranı önemli bir biçimde artmıştı. Nitekim 1846-47 mali yılının bütçesine göre devlet giderlerinin %'ine bile ulaşmayan düşük bir bütçe açığı söz konusuysen, 1877-78 mali yılında bütçe gelirlerinin

giderleri karşılama oranı %43,4'e inmiştir ki bu mali yılda devlet gelirlerinin 1,3 katına ulaşan bir bütçe açığı ortaya çıkmıştır.¹³⁷

Tablo 7. 19.yüzyıl Osmanlı Gelir ve Giderlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Gelir Türü	(1265)1849/50		(1277)1861/62		(1291)1875/76	
	(Bin kuruş)	(%)	(Bin kuruş)	(%)	(Bin kuruş)	(%)
Toplam gelirler	710 000	100.00	1 221 184	100.00	2 388 294	100.00
Gelir ve servet vergileri	242 018	34.10	289 371	23.70	332 850	14.00
Askerlik bedeli (cizye)	46 658	6.60	59 609	4.90	80 000	3.30
Maktu vergiler	37 750	5.30	46 847	3.80	81 772	3.40
Aşar	155 867	22.00	361 355	29.50	875 500	36.70
Koyun, deve ve domuz	-	-	88 873	7.40	205 195	8.60
Tütün, tuz ve alkollü içkiler	-	-	41 461	3.40	285 000	11.90
Gümrükler	110 322	15.50	165 228	13.50	207 500	8.70
Diğer gelirler	117 385	16.50	168 440	13.80	320 477	13.40
Gider türü	(1262)1846/47		(1277)1861/62		(1291)1875/76	
	(Bin kuruş)	(%)	(Bin kuruş)	(%)	Bin kuruş	(%)
Toplam giderler	633 212	100.00	1 393 407	100.00	2 892 909	100.00
Askerî harcamalar	294 408	46.40	525 383	37.70	550 291	19.00
İç işleri	123 290	19.50	207 699	14.90	293 377	10.10
Dış işleri	4 561	0.70	14 809	1.10	17 500	0.60
Sultanın harcamaları	62 500	9.90	129 864	9.30	133 776	4.60
Maliye	-	-	80 744	5.80	174 190	6.00
İç borç ödemeleri	64 017	10.10	222 257	16.00	766 605	26.50
Dış borç ödemeleri	-	-	104 750	7.50	720 320	24.90
Sağlık	-	-	-	-	8 539	0.30
Adalet	-	-	10 664	0.80	47 897	1.70
Bayındırlık, ulaştırma, ticaret, tarım, orman ve maden	18 844	3.00	4 609	0.30	101 443	3.50
Eğitim	4 253	0.70	2 468	0.20	12 706	0.40
Vakıflar ve kutsal yerler	18 739	3.00	60 960	4.40	3 500	0.10
Diğer	42 600	6.70	29 200	2.10	62 765	2.10

Kaynak: GÜRAN, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918*, s. 12-14'teki verilerden oluşturulmuştur.

19.yüzyıl osmanlı gelir ve giderlerinin türlerine göre dağılımı, tablo 8 ile topluca değerlendirilebilir. Verilere göre devlet gelirleri incelendiğinde, ilk bütçe taslağı olan 1849-50 mali yılı bütçesinin verilerine göre devletin 710 milyon kuruş dolaylarında olan toplam

¹³⁷ Nitekim, ödemeler dengesinde de bu durumu destekler verilere ulaşılabilir:

Yıllar	Dış ticaret dengesi	Borçlardan doğan fon akımları	Dolaysız dış yatırımlardan doğan fon	Diğer kalemler	Dış ödemeler dengesi
1830-1853	-0,9	0,0	0,0	0,9	0,0
1854-1875	-3,1	-1,55	0,35	1,8	0,6
1876-1881	-0,9	-0,24	-0,36	1,9	0,4
1882-1913	-2,2	-1,97	0,69	4,1	0,1

Kaynak: PAMUK, *Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi(1820-1913)*, s. 197-205.

gelirlerinin üçte birinden daha fazla bir bölümü vergi(gelir/servet vergileri ve cizyeden) gelirlerinden sağlanmakta iken, 1861-62 mali yılında bu şahsi nitelikteki vergilerin payının büyük ölçüde düşmesine karşılık, üretim ve ticaret üzerinden alınan vergilerin önemli bir oranda yükselmiş olduğu görülüyor. 1875 yılında ise, aşar vergisi ciddi bir biçimde artarken; tütün, tuz ve alkollü içkilerden alınan vergiler de önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir.

Devlet giderleri(harcamaları) analiz edildiğinde ise, 1841-42 mali yılında harcamaların %46,4'ü askeri harcamalara, %33.2'si başta maaş ödemeleri olmak üzere idari harcamalara ayrıldığı görülürken; 1861-62 mali yılına gelindiğinde Kırım Savaşı'nın etkisiyle, yalnızca borç ödemeleri için ayrılan pay önemli bir yükseliş göstererek bütçe giderlerinin %23,5'ini meydana getirmeye başlamıştır. Bu dış borç artışı 1875-76 bütçesinde de devam ederek, borç ödemelerinin miktarı 1.5 milyon kuruşa yaklaşmış ve bunun yarısı dış borç ödemelerine ayrılmıştır. Yani, tüm devlet gelirlerinin üçte ikisi, sadece dış borç ödemeleri için harcanıyordu.¹³⁸

Devlet gelirlerini önemli ölçüde artırma konusunda oldukça başarılı olan 19.yüzyıl Osmanlı mali yönetiminin aynı başarıyı harcamaları disiplin altına alma konusunda gösterememesi nedeniyle önce iç ve daha sonra da dış borçlanmaya başvurmayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu borçlanma gereği ve bu yolla elde edilen fonların, borçların geri ödenebilmesine imkan verecek şekilde üretimi artırmaya dönük olarak kullanılmaması, devleti bir mali kriz içine düşürmüştü ve mali alandaki başarısızlığın temel nedenini oluşturmuştur.¹³⁹

¹³⁸ Nitekim bu dönemde yapılan planlı harcamalarda da bu durum gözlenebiliyordu: (1860-1874 yılları arası, milyon İngiliz lirası)

Yıllar	Dış borç	İç borç	Eğitim	Bayındırlık
1860-1	0,92	1,32	0,03	veri yok
1862-3	1,23	1,92	0,05	veri yok
1866-7	1,76	2,61	0,05	veri yok
1868-9	2,90	2,80	0,12	veri yok
1869-70	2,90	0,01	0,06	0,27
1870-1	6,20	0,01	0,11	0,41
1872-3	6,51	0,01	0,08	0,51
1874-5	7,84	0,01	0,13	0,76

Kaynak: Stanford J. SHAW, "Ottoman Expenditures and Budgets in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries", *International Journal of Middle East Studies*, S. 9, 1978, s. 373-378.

¹³⁹ GÜBAN, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918*, s. 16.

D. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN OSMANLI DEVLETİ'NİN DIŞ BORÇLANMALARI

Osmanlı Devleti'nin ilk dış borçlanması, 1854 yılında Kırım savaşının finansmanı için yapıldı. Bu borçlanmayı bir dizi borç anlaşması takip etti. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, (i)savaşların neden olduğu ekonomik ve sosyal deformasyon, (ii)yüksek kredili borçlanma, (iii)elde edilen finansmanın verimli kullanılmaması, (iv)borcun borçla karşılanması ve (v)iç-dış sermayedarların kendi ekonomik çıkarları için merkezi hükümeti etkilemeleri nedenleriyle, ekonomik sistem hızla finansal/mali iflasın eşiğine gelmiş ve 1876 yılında moratoryum ilan edilmek zorunda kalınmıştır. 19.yüzyılda yaşanan ve ülkenin tüm ekonomik birimlerini -ve dolayısıyla İstanbul finansal piyasasını- olumsuz yönde etkileyen bu süreç, inceleme alanımıza dahil edilmiştir.

1.İlk Dış Borçlanma Girişimi: Kırım Savaşı(1853-1856)

1854 yılında Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısı ve içinde bulunduğu mali koşullar son derece kötüleşmişti. Dış ticaret dengesinde ve bütçede oluşan açıklar yükselmişti. 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması¹⁴⁰'nin yarattığı olumsuz dış ekonomik ilişkilerin etkisi¹⁴¹ altında kalan devlet, mali açıdan, Galata Bankerleri'nden¹⁴² sağlanan ve toplamı 15 milyon sterline (16,1 milyon Osmanlı altın lirası) ulaşan iç borç ve tedavüle sokulan yeni kaimeler nedeniyle yüksek enflasyonist baskı altındaydı. Bununla birlikte,(i)yine Galata bankerlerine ödenen iç borçların fiilen %20'ye kadar yükselmiş olan ağır faiz yükü, (ii)cari ödemelerde karşılaşılan güçlükler, (iii)yeni akdolunabilecek iç borç miktarının yetersizliği ve (ii)özellikle 7,5 milyon lira tahmin olunan bütçenin, aniden çıkan Kırım Savaşı'nın(1853-

¹⁴⁰ 06 Ağustos 1838 tarihinde Osmanlı ve İngilizler arasında imzalanan Balta Limanı Anlaşması ile başta İngilizler olmak üzere, yabancılar için ihraç yasağı ortadan kaldırıldı. Mübahat S. KÜTÜKOĞLU, **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1838)**, Ankara, 1974, s. 86.

¹⁴¹ Detaylı bilgi için bkz. Rıfat ÖNSOY, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1988, s. 15-25.

¹⁴² Detaylı bilgi için bkz. Haydar KAZGAN, **Galata Bankerleri**, Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1991, s. XII vd; Bedriye TUNÇSİPER, Arzu TAY and Fatih M. BAYRAMOĞLU, "The Ottoman Empire's Debt Management in 19th Century and Role of The Galata Bankers (1838-1881)", **The Balkan Countries 1st International Conference on Accounting and Auditing 8-9 March**, pp. 1-20, EdirneTurkey, 2007, s. 4 vd.

1856) 18,7 milyon lira (17 milyon sterlin) dolaylarında tahmin olunan giderlerini karşılayamaması¹⁴³ nedenleriyle, ülkede ciddi bir likidite sıkıntısı yaşanmaktaydı.

Öte yandan, dönemin güçlü ülkeleri, mevcut ekonomik kaynaklarını kullanmak için yeni pazar bulma gayretindeydiler. Dönemin bu güçlü Avrupa ülkeleri için, mali krizdeki hammadde pazarı olan Osmanlı Devleti, ucuz ve cazip bir pazar oluşturuyordu. Bu nedenle, bu devletler için, Osmanlı Devleti'nin borç ihtiyacını karşılamak karlı görünüyordu.¹⁴⁴

04 Ağustos 1854 tarihinde Padişah Abdülmecit'in çıkardığı ferman ile borç sözleşmesi(akdi) yapılmasına izin verdi. Bunun üzerine, 24 Ağustos 1854 tarihinde Londra bankerlerinden Dent Palmer and Company ve Goldmith and Company¹⁴⁵ isimli bankanın Paris şubesi ile hükümet arasında ilk dış borç anlaşması¹⁴⁶ imzalandı.¹⁴⁷

1854 yılı borçlanması(istikrazı), 3 milyon sterlindi. Komisyon masrafı çıktıktan sonra İstanbul'daki hükümetin eline 2.286.285 İngiliz lirası geçmişti. %6 faizli borcun ödeme süresi 33 yıldır ve borca Mısır vergisi karşılık gösterilmişti.¹⁴⁸ Savaş harcamalarını kapatmaya tahsis edilen bu borcun zaten 700 bin İngiliz lirası bankalara verilen komisyonlar ve %80 ihraç fiyatı nedeniyle tutulmuştu. 200 bin İngiliz lirası da eski borçların ödenmesinde kullanıldı. Savaş giderlerine ayrılan miktar 2.061.000 İngiliz lirası olabildi.¹⁴⁹

¹⁴³ Kırım Savaşı, Osmanlı maliye tarihinde dış borçlanmaların doğrudan doğruya başlatıcısı ve nedeni olmuştur. Biltekin ÖZDEMİR, **Osmanlı Devleti Dış Borçları: 1854-1954 Döneminde Yüzyıl Süren Boyunduruk**, Ankara Ticaret Odası Yayını, Ankara, Eylül 2009, s. 48, A.Du VELAY, **Türkiye Mali Tarihi**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Neşriyatı, No. 178, Ankara, 1978, s. 79.

¹⁴⁴ 1849-1850 buhranı Avrupalı alacaklıları da ilgilendiriyordu. Paris'de yayınlanan broşürler Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilen ıslahat hareketlerinin övgüsünü yaparak Avrupalı alacaklılar ve diğer tasarruf sahiplerinin güvenini artırmayı, diğer taraftan da Avrupa'dan alınacak yardım ve borçlar yoluyla Osmanlı Maliyesinin ıslah imkanları anlatılarak borç alma konusunda Osmanlı Devleti'ni ikna etmeye çalışıyorlardı. Stefanos YERASIMOS, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, (Çeviren: Babür KUZUCU), Gözlem Yayınları Bilim Araştırma Dizisi, İstanbul, 1980, s. 671.

¹⁴⁵ 19.yüzyıl borçlanmalarındaki yabancı sermaye analizi için bkz. Şevket PAMUK, **Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme 1820-1913**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Ağustos, 1994, s. 81-92.

¹⁴⁶ Antlaşmanın şartları şöyle özetlenebilir: "Padişah fermanıyla 3 milyon İngiliz Sterlini için yetki verilmişti. Ancak anlaşmada 5 milyon İngiliz Sterlini verilebileceği ve 2 milyon için hükümetin muhtar olduğu öngörülmüyordu. 33 yıl itfa süresi, %6 faiz ve %80 ihraç fiyatı konuldu. 10 Nisan ve 10 Ekim olmak üzere yıllık toplam iki taksitte ödenecekti. İstikraz karşılığı olarak Mısır vergisinden 30.000 kese istikrazın anapara ve faizinin itfa için Mısır hidivi tarafından doğrudan doğruya İngiltere bankasına yatırılacaktı." İ.Hakkı YENİAY, **Yeni Osmanlı Borçları Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No.1074, İstanbul, 1964, s. 20.

¹⁴⁷ Bülent ARİ, "Osmanlı Maliyesinin İflası ve 1854 İstikrazı", **Doğu Batı**, Yıl:4, Sayı:17, ss. 45-55, Kasım, Ocak 2001-02, s. 47; AÇBA, s. 52-53.

¹⁴⁸ ÇAKIR, s. 67.

¹⁴⁹ YERASIMOS, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, s. 94.

Ancak 1854 yılı borçlanması, devam etmekte olan Kırım Savaşı'nın masraflarını kapatmadı.¹⁵⁰ Bu nedenle İstanbul'daki hükümet, ikinci bir borç sözleşmesi yapmaya teşebbüs etti. Bu onuyla ilgili olarak, İngiliz ve Fransız hükümetleri ile 27 Haziran 1855 tarihinde, yine savaşın finansmanında harcanmak üzere, 5.644.345 lira (5 milyon İngiliz Sterlini) tutarlı İngiliz ve Fransız hükümetlerinin de kefaleti ile Rothschild Brothers (Londra) firmasından yeni bir borçlanmaya başvuruldu. %4 faiz oranlı bu 1855 yılı borçlanmasıyla, ele geçen safi tutar, 3.664.375 lira oldu.¹⁵¹ Bu mukavele¹⁵² ile önceki koşullara ek olarak, ayrıca, (i)harcamaların savaş giderleri için yerinde yapılıp yapılmadığını ve (ii)hazine hesaplarını incelemek üzere, İngiliz ve Fransızlardan oluşan iki denetleme komiseri atanması kabul edildi. Bu yolla, Osmanlı Devleti'nde ilk defa yabancıların mali kontrolü başlamış oldu.¹⁵³

2.1854-1874 Yılları Arasında Yapılan Borçlanmalar

1854 yılında başlayan dış borçlanma, 19.yüzyılın sonuna kadar defaatle -üstelik daha yüksek faiz oranları ve anlaşma şartlarıyla- devam etti ve incelediğimiz dönemde(1854-1874 yılları arasındaki 20 yıllık sürede) 15 borçlanma yapıldı.¹⁵⁴

1855 yılı sonunda iç borçlar önemli miktarlara ulaşmış ve Padişah Abdülmecit alacaklıların endişelerini yatıştırmak üzere Hazine-i Hassa gelirlerini azaltmış ve muntazam bütçelerin yapılması için komisyon kurulmasını emreden bir kanun çıkartmıştır. Böylece “Muvazene Defteri Nizamnamesi” ile devlet bütçesinin nasıl hazırlanacağı, nasıl incelenip tasdik edileceği, uygulamasının ve denetlenmesinin nasıl yapılacağı açık ve kesin olarak hükme bağlandı.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Osmanlı Devleti'nin 27 Mayıs 1853'den 27 Eylül 1855'e kadar toplam savaş giderleri 11.200.000 İngiliz lirası tutmuştu. 1853-1855 yılma kadar bütçe açıkları 5.800.000 İngiliz lirası olmuştu YERASİMOS, s. 694

¹⁵¹ ÇAKIR, s. 67.

¹⁵² Antlaşmanın şartları şunlardı: “Anapara 5 milyon İngiliz lirası, Faiz %4, ihraç fiyatı %102 5/8, İtfa bedeli yıllık %1. Osmanlı hükümeti her sene 25 Haziran ve 25 aralıkta İngiltere bankasına altı aylık taksiti ödeyecek. Mısır hazinesinde birinci istikraza karşılık gösterilen kısımdan geri kalanın bir kısmı Suriye ve İzmir gümrük gelirlerinin bir kısmında karşılık olarak gösterildi.” YENİAY, s. 22-30; AÇBA, s. 55.

¹⁵³ Kirkor KÖMÜRÇAN, **Türkiye İmparatorluk Devri Dış Borçlar Tarihçesi**, T.C. İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Yayınları, Yayın No:32, İstanbul 1948, s. 15; YENİAY, s. 32.

¹⁵⁴ ÖZDEMİR, s. 51.

¹⁵⁵ AÇBA, s. 56.

1855 yılında hazinenin çıkardığı kağıt paraların değer yitirdi. Bozulan kambiyouyu düzeltmek amacıyla,¹⁵⁶ yeni bir borçlanmaya gidilmesi gerekli görüldü.¹⁵⁷ Bunun üzerine Londra’da Dent Palmer ve Ortakları eli ile 5 milyon İngiliz Sterlin (5,5 milyon altın liralık) borçlanma için İstanbul gümrük gelirleri ve okurya(ayakbastı) hasılatı¹⁵⁸ karşılık gösterilerek bir borç anlaşması¹⁵⁹ imzalandı.¹⁶⁰ “1858 Yılı Borçlanması” denilen bu yeni borçlanma; 1830 yılında tedavüle sokulan ve değerleri %30’a kadar düşen kaimelerin kaldırılması amacını yeterince sağlayamadı.¹⁶¹

1858 yılında alınan borçlar, gerekli finansal rahatlamayı sağlamadı. Nitekim, dış borçların faizi de giderek artarak, 1 milyon sterline ulaşmıştı.¹⁶² Sıkı tasarruf tedbirleri öngörülen fermanlar yayımlandı. Ancak, Sultan Abdülmecit, İstanbul’da Dolmabahçe sarayının inşasına başladı. 1859 yılında yapımına başlanan İstanbul Dolmabahçe Sarayı, 5 milyon Osmanlı lirasına mal olmuştu.¹⁶³

1860 yılında Osmanlı devleti mali yönden tam bir darboğaza girmişti. Haziran ayında hazinenin harcamaları gelirlerini 736 milyon kuruş aşmıştı ve bu açığın 500 milyonu o yıl içinde ödenmesi gereken dalgalı borçlardan meydana geliyordu.¹⁶⁴

Mali sorunlar ve sıkıntılar sürekli artıyordu. İstanbul’daki askeri birliklerin günlük gereksinimlerini bile karşılayamaz duruma düşülmüştü.¹⁶⁵ Tekrar hızlı bir iç borçlanma çabasına girildi. Nihayet İstanbul’da bu gelişmeler olurken, borç bulmak için temaslarda bulunmak üzere Paris’te bulunan Osmanlı temsilcileri, Osmanlı yetkilileri Demiryolları

¹⁵⁶ Donald BLAISDELL, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Avrupa Mali Denetimi**, (Çeviren: Ali İhsan DALGIÇ), İstanbul Matbaası, İstanbul, 1979, s. 33.

¹⁵⁷ ÇAKIR, s. 67.

¹⁵⁸ ÖZDEMİR, s. 51.

¹⁵⁹ Antlaşmanın şartları şunlardı: “Banka borçlarının sadece 3 milyonunu kati olarak satın alacak ve kalanını alıp almamakta özerkliğini koruyacaktı. Faiz %6, ihraç fiyatı %80, itfa bedeli de %1’di. 1 Mart 1860’dan itibaren 33 yıl vade konulmuştu. Teminat olarak, İstanbul gümrük hasılatı ve Okurya resminin bir kısmı karşılık gösteriliyordu.” AÇBA, s. 59; YERASİMOS, s. 741; YENİAY, s. 32-33.

¹⁶⁰ Mehmet Hakan SAĞLAM, **Osmanlı Devleti’nde Moratoryum 1875-1881: Rüsüm-ı Sitte’den Düyun-ı Umumiyye’ye**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Şubat 2007, s. 12.

¹⁶¹ BLAISDELL, s. 33.

¹⁶² ARİ, s. 50.

¹⁶³ AÇBA, s. 61.

¹⁶⁴ SAĞLAM, **Osmanlı Devleti’nde Moratoryum 1875-1881: Rüsüm-ı Sitte’den Düyun-ı Umumiyye’ye**, s. 13; YERASİMOS, s. 760

¹⁶⁵ ÖZDEMİR, s. 51; YENİAY, s. 32.

İdaresi Sandığı Müdürü bankacı M.Mires'e müracaat ettiler.¹⁶⁶ 29 Ekim 1860 günü "Mires İstikrazı" adı altında bir borç anlaşması¹⁶⁷ imzaladılar.

Mires aldığı tahvilleri, halka satışa çıkardı. Londra ve Amsterdam'da başarı kazanamadı. Fransa'da da ancak 60 milyon franklık satış yapabildi.¹⁶⁸ Mires o günlerde büyük ticari hedefleri için 'Société financière' adlı bir de şirket kurmuştu ve bu şirketteki yolsuzluk söylentileri, borsadaki hareketleri olumsuz yönde etkiledi.¹⁶⁹ Sonuçta ortakların müracaatı üzerine Mires, 18 Şubat 1861 tarihinde Fransız hükümetince tutuklandı.¹⁷⁰ Bu olay nedeniyle borçlanma yarım kaldı ve İstanbul, Londra ve Paris'te mali buhranlar oluştu,¹⁷¹ birçok şirket iflas etti ve güvensizliğin kambiyo bulaşmasıyla Galata sarrafları¹⁷² hükümetin süresi dolmuş senetlerini tahsil etmeye girişerek iskonto edilen senetleri fazlaştırdılar¹⁷³ ve sterlinin 110 kuruş olan gerçek kuru 190-200 kuruşa kadar yükseldi.¹⁷⁴

Totalde safi olarak 1.400.586 lira gelir elde edilen¹⁷⁵ Mires borçlanması başarısızlıkla sonuçlanmış görünüyordu. Üstelik Galata bankerlerinin Avrupa'ya çok miktarda para göndermeleri, kaimelerin yeniden tedavüle çıkarılması, fiyatların yükselmesine iktisadi ve mali durumun kötüleşmesine neden oldu.¹⁷⁶ Aynı yılda devlet harcamaları devlet

¹⁶⁶ VELAY, s. 90, ÖNSOY, s. 66-67

¹⁶⁷ Antlaşmanın şartlarına göre, borcun miktarı 400 milyon frank olacaktı. Borcun faiz oranı %6, ihraç fiyatı %53,75 ve vadesi 36 yıldı. Mires, borç bedelini 18 ayda taksitler halinde ödeyecek ancak faiz ve itfa hemen başlayacaktı. YERASİMOS, s. 763. Böylelikle Hazinesinin eline 215 milyon F.Frangı geçecekti. Ancak bu para Hükümet hesabına 18 ayda taksitler halinde yatırılacağından, gerçekte faiz oranı %11'e yükselmekte idi. ÖZDEMİR, s. 52. Mirés sözleşmede Hükümete % 1,5 (6.000.000 F.Frangı) komisyon, peşin faiz ve itfa karşılıkları ve diğer giderler olarak 51 milyon F.Frangı tutarında ek bir yükü daha kabul ettirmişti ki şu duruma göre, safi hasıla da, 215 milyon F.Frang değil, ancak 164 milyon F.Frangı olacaktı ve böylece istikrazın nihai yükü %13'ü geçmekteydi. KAZGAN, "Galata Bankerleri", s. 42.

¹⁶⁸ SAĞLAM, *Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye*, s. 14; AÇBA, s. 65.

¹⁶⁹ ÖZDEMİR, s. 52.

¹⁷⁰ YERASİMOS, s. 408; VELAY, s. 97.

¹⁷¹ AÇBA, s. 65.

¹⁷² Sarraflarla ilgili detaylı bilgi için bkz. Yavuz CEZAR, "18. Ve 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Sarraflar", **Gülten Kazgan'a Armağan** içinde, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, ss. 179-207; Maurits H.van den BOOGERT, *The Capitulations and the Ottoman Legal System: Qadis, Consuls and Beratlis in the 18th Century*, Brill Leiden Press, Boston, 2005, s. 72-76.

¹⁷³ ÖZDEMİR, s. 53.

¹⁷⁴ YENİAY, s. 34; AÇBA, s. 65; ÖZDEMİR, s. 53,

¹⁷⁵ ÇAKIR, s. 67.

¹⁷⁶ SAYAR, s. 211.

gelirlerinden 344.446 kese açık gösteriyordu. 12 Aralık 1861 tarihinde bir altın lira üç yüz elli kuruş kaimeye çıktı.¹⁷⁷

1862 yılına gelindiğinde bütçe açığı 344.446 keseyi bulmuştu. Bu ağırlaşan bütçe açığı kapatılması için harcamaların kısılması ve vergilerin artırılması gerekliydi.¹⁷⁸ Hazinesinin önemli kaynaklarından birisi gümrükler olması nedeniyle, gümrük teşkilatında ıslaha gidildi ve İstanbul emtia gümrüğünün adı “Rüsumet Emaneti” olarak değiştirildi ve tüccara kolaylık olması için tarifeler yayımlandı.¹⁷⁹

Bununla birlikte hazineye gelir sağlamak amacıyla, İstanbul’da, emlak üzerine, vergi konuldu. Mülkü kiraya verenlerden alınması düşünülen vergi ile, 20.000 kese gelir elde edileceği tahmin ediliyordu. Ancak vergiye karşı şiddetli tepkiler, uygulamanın iptali sonucunu doğurdu.¹⁸⁰

Devam eden finansal açık, 1865 yılında iki ayrı borç anlaşmasının imzalanmasını gerekli kıldı: “ağnam istikrazı (Koyun Borçlanması)” ve “Esham-ı Umumiye istikrazı”.¹⁸¹ Borca ismini de veren ağnam vergisi karşılık gösterilerek yapılan “ağnam istikrazı”, 6.600.000 lira (150 milyon frank) tutarında bir borçlanmadır.¹⁸² Borçlanmanın tarafları ‘Osmanlı Bankası’, ‘Paris Crédit Mobilier’ ve ‘Société Générale’ olmuştur. Bu borçlanma ile

¹⁷⁷ AÇBA, s. 67; Enver Ziya KARAL, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı (1861-1876)**, C. VI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, s. 212.

¹⁷⁸ Bu amaçla, 19 Ocak 1862 tarihinde Sadrazam Fuat Paşa sikke kestirilmesi için herkesin elinde bulunan altın, gümüş ve bakır eşyanın toplatılması noktasında fetva çıkarttı.(ÖZDEMİR, s. 55) Diğer taraftan devlet dairelerinin harcamalarında indirimlere gitti. Padişahın aylık tahsisatından 5.000 kese indirildi. Sivil ve askeri memurların maaşlarında indirimler yapıldı. Ancak, oluşan bütçe açığını bu tasarruf tedbirleriyle kapatmak mümkün olmadı. Yeni gelir kaynakları bulmak gerekiyordu. Bu vergilerin başında tütün tekeli geliyordu. Hariçten gelen tütün üzerine %75 gümrük kondu. AÇBA, s. 70.

¹⁷⁹ AÇBA, s. 70; YENİAY, s. 36.

¹⁸⁰ AÇBA, s. 70.

¹⁸¹ “1863 yılı Borçlanması” olarak adlandırılan antlaşmanın şartları şunlardı: “Verilecek borç miktarı 150 milyon frank olacaktı. (6.600.000 Osmanlı lirası), Faiz %6, itfa bedeli %2,44 ve ihraç fiyatı %66 vade 21 sene. Karşılık olarak ağnam resmi ve Ergani madeni gelirleri gösterilmişti. Karşılığın önemli miktarı ağnam resmi olduğundan “ağnam istikrazı” adı verilmiştir. “Ağnam istikrazı” önceki istikrazlardan farklı olarak sadece birikmiş dış borç taksitlerine ve bütçe açığını kapatmaya yönelik olması, Osmanlı Devletinin gerçek bir dış borç krizine girmekte olduğunu gösteriyordu.” AÇBA, s. 75; ÇAKIR, s. 68. Detaylı bilgi için bkz. ÖNSOY, s. 89; VELAY, s. 165-167; YENİAY, s. 36

¹⁸² ÖZDEMİR, s. 57.

%6 faizli, 23 yıl vadeli olarak¹⁸³ sağlanan 4.356.000 liralık net hasılat sadece vadesi gelen dış borçların ödenmesi için kullanılmıştır.¹⁸⁴

Bu noktada şuna dikkat çekmek gerek ki, 1854-1870 yılları arasındaki dış borçlanmadaki finansman kaynakları, kreditor Avrupa ülkelerinin dış politikalarına bağlantılı olarak farklılık gösterdi. 1854-1865 döneminde borç kaynağı olarak İngiltere'nin önceliği vardı. İngilizlerin 1860'lı yılların ortalarından başlayarak Osmanlı borç piyasasından çekildiler. İngiliz dış politikası bu yıllarda Hindistan yörüngesinde belirleniyordu. Süveyş kanalının açılmasıyla, Hindistan yolu üzerindeki Mısır'ın doğrudan desteklenmesi İngiltere açısından daha önem kazanmıştı. Bu tarihlerde Afrika ve Hindistan'da en verimli bölgeler birer İngiliz sömürgesi haline gelmişti.¹⁸⁵ 1866 ve 1870 yılları arasında Osmanlı devletinin en önemli borç kaynağı Fransa olmuştu.

Mayıs 1874 tarihinde Osmanlı Bankası'na "Devletin Hazine Bankası" statüsü tanınması ile imtiyaz genişletildi ve Ağustos 1874 tarihinde banka ile %5 faizli 1 milyar franklık bir borç sözleşmesi imzalandı.¹⁸⁶ Sözleşmeye göre paranın; 375 milyon franklık tahvili %43,5 ihraç fiyatıyla bankaca satın alınacak, 175 milyon franklık tahvili cari hesapta tutulacak ve kalanı da 1875 yılında çeşitli fiyatlardan satılacaktı.¹⁸⁷ Bu borçlanma, mali iflastan (moratoryumdan) önceki son borçlanma olmuştur.¹⁸⁸

3. Moratoryum

1874 senesine gelindiğinde İstanbul'daki merkezi yönetim, 15 kez dış borçlanmaya(ve çok sayıda iç borçlanma) başvurmuş durumdaydı. Bu durum, birçok sorunu beraberinde getiriyordu. İlk, borçlanma koşullarının ağır olması ve borçların ihraç bedellerinin düşük olması nedeniyle, Osmanlı hazinesine giren safi gelirin ortalama %50

¹⁸³ ÇAKIR, s. 68.

¹⁸⁴ AÇBA, s. 74-75.

¹⁸⁵ Ali Kemal MERAM, *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi*, Kitap Yayınları, İstanbul, Mayıs 1969, s. 148.

¹⁸⁶ Bu borçlanmada, karşılık olarak özel bir gelir kalemi değil, devletin tüm gelirleri gösterildi ve böylelikle bu borçlanma genel(umumi) borç olarak nitelendi.

¹⁸⁷ AÇBA, s. 86; YENİAY, s. 49.

¹⁸⁸ YENİAY, s. 50.

civarında olduğu görülmüyordu.¹⁸⁹ Üstelik, yıllık anapara ve faiz toplamının gerçekte 300 milyon frank (13,2 milyon lira) olduğu dikkate alındığında, bütçenin %78,8'inin borç servisine ayrıldığı anlaşılıyordu.¹⁹⁰ Yine alınan borçlar; cari harcamalara,¹⁹¹ bütçe açıklarının kapatılmasına ve kağıt paranın tedavülden kaldırılması için kullanılıyordu. Öte taraftan siyasal sorunlar artıyordu ki nitekim, 1875 yılı Nisan ayında Hersek'teki isyan hızla yayılıyordu. Bu kısır döngü, İstanbul hükümetini hızla mali iflasın eşiğine getirdi.

Süreç, 1875 yılı¹⁹² Temmuz borç kuponlarının ödenme zamanı yaklaşırken kendini belirginleştirdi.¹⁹³ Yaklaşan ödemeleri, borçla kapatmaktan başka çare olmadığı düşünülür ve Haziran 1875 tarihinde, Osmanlı Bankası'na başvurularak 800 bin İngiliz lirası avans alındı. Bununla da yetinilmedi ve Ekim ayında ödenecek borç taksitlerinin karşılanması için de, vadesinden beş gün önce Galata Bankerleri'nden %1,5 faizle 2.784.000 Osmanlı lirası dalgalı borç alındı.¹⁹⁴

İstanbul'daki merkezi yönetim, yaklaşan kaotik duruma, Ekim 1875 tarihinde geç de olsa, çareler aramaya başladı. Yükselen mali bunalım için yeniden avans ve borçlarla daha tırmanacağını bilen Sadrazam Mahmut Nedim Paşa, bu durum karşısında muntazam borçların faizlerini yarıya indirmenin bir çare olacağı hususunda bir plan hazırladı. Bu plana göre, yılda ödenmekte olan 14 milyon liradan 7 milyon lirası tasarruf edilecek ve bu tasarruftan 5 milyon lira ile bütçe açığı kapatılacak ve kalan 2 milyon da askeri harcamalara ayrılacaktı.¹⁹⁵

¹⁸⁹ SAĞLAM, *Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye*, s. 25; AÇBA, s. 90

¹⁹⁰ YERASİMOS, s. 441

¹⁹¹ Yine alınan dış ve iç borçlarla bütçelerdeki yatırımların değil cari harcamalardaki açıkların finanse edilmesi; vergi politikasının tarım ve diğer sektörlerde, vergi ödeyenlerin yatırım yapmasını önleyici sonuçlar yaratmış ve vergi kaynaklarının, devletin iç ve dış borçlarına olan oranını düşürmüştü. Haydar KAZGAN, "Düyun-ı Umumiyye", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 691.

¹⁹² 1875 yılı başında, İstanbul hükümetinin; iç ve dış borç büyüklüğü 233.097.776 lira (5.297.676.500 frank), ele geçen net hasıla, düşük itfa yüzdeleri nedeniyle, 132.830.927 lira (3.018.884.714 frank), yıllık faiz ve itfa bedeli de ele geçen safı hasılanın onda biri olan 13.159.013 lira (299.068.487 frank) olarak hesaplanıyor. YERASİMOS, s. 442; VELAY, s. 206; ÖZDEMİR, s. 68.

¹⁹³ 06 Ekim 1875 tarihinde, Osmanlı hükümeti İstanbul gazetelerinde bir duyuru yayımlayarak, 5 milyon Osmanlı lirası tutarındaki bütçe açığını gözönüne alarak, borç faizi tutarının sadece yansını para olarak, geri kalan borcu, yeni basılıp dağıtılacak %5'lik hisse senetleriyle ödemeye karar verdiğini açıkladı. Emine KIRAY, *Osmanlı'da Ekonomik Yapı ve Dış Borçlar*, İletişim Yayınları, Yayın No:256, 3. Baskı, İstanbul, 2008, s. 148.

¹⁹⁴ SAĞLAM, *Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye*, s. 33; AÇBA, 90-91.

¹⁹⁵ AÇBA, s. 91.

Sonunda ağırlaşan mali yük, İstanbul hükümetini çaresiz bıraktı. 06 Ekim 1875 tarihinde yayınlanan kararname(Ramazan Kararnamesi) ve 07-10 Ekim tarihlerinde yayınlanan tebliğler ile moratoryum ilan edildi.

4. Ramazan Kararnamesi

06 Ekim 1875 tarihli ‘Ramazan Kararnamesi’, İstanbul hükümetinin borçlarının yeniden şekillendirilmesini öngörüyordu. Buna göre, yıllık faiz ve anapara taksitleri toplamı yaklaşık 14 milyon lira tutan o tarihe kadarki borçlar üzerinde yenileme yapıldı.¹⁹⁶

- 06 Ekim 1875 gününden başlayarak, Osmanlı Devleti’nin o tarihteki iç ve dış borçlarının faiz ve itfaları (yani vadesi gelen borç taksitleri) 5 yıl için yarıya indirildi. Yani, her kuponun ancak yarısına tekabül eden kısmı nakden ödenecek, dolayısıyla diğer yarısı silinecekti.
- Yine, 06 Ekim 1875 gününden başlayarak, tahvil anaparalarının indirim sonrası ödenecek kısmının (yani yarısının), birinci yarısı tamamen nakit olarak, diğer yarısı da %5 faizli yeni tahviller (borç senetleri) verilerek ödenecekti.
- Sözü geçen tahvillerin faizleri de birinci yarı ödemeler için öngörölmüş vadelerde ve nakden ödenecekti.
- Gümrük genel hasılatı ile tuz ve tütün varidatı, Mısır vergisi ve yeterli olmadığı takdirde ağnam resmi gelirleri, yapılacak ödemelerin teminatı olarak tahsis edildi.

Mahmut Nedim Paşa’nın ilan ettiği moratoryuma -faiz ve anapara taksitlerinin yarıya indirilmesi kararına- içeriden-dışarıdan sert tepkiler geldi. İlk tepki dışarda, İngiltere ve Fransa’dan yükseldi. Çünkü tahvillerinin çoğu Londra ve Paris borsalarında satılmıştı.¹⁹⁷ İstanbul içinde de, Osmanlı Bankası, Galata Bankerleri ve üst bürokrasiden tepkiler geldi. Nitekim, hiçbir ünlü bankerin bu karar öncesi haberdar olmamaları, bankerlerin Avrupalı ortaklarına karşı güven kaybetmelerine neden olmuştu. Yine, Galata’da faaliyet gösteren “Credit Generale Ottomane” ve “Societe Ottomane de Change et de Valeurs” gibi bankalar

¹⁹⁶ VELAY, s. 209; ÖZDEMİR, s. 70. Yine detaylı bilgi için bkz. KAZGAN, “Duyun-ı Umumiye”, s. 693.

¹⁹⁷ SAĞLAM, *Osmanlı Devleti’nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte’den Düyun-ı Umumiyye’ye*, s. 33; AÇBA, s. 92.

1875 yılı moratoryumundan çok etkilenmiş ve bir iki yıldan fazla süre ortaklarına temettü dağıtamamışlardı.¹⁹⁸

Kötüleşen siyasi durum ve baş gösteren Osmanlı-Rus Savaşı(93 Harbi, 1877-1878)¹⁹⁹ yeni masrafları ve para sıkıntısını beraberinde getirdi.²⁰⁰ Bunu karşılama çabasıyla İstanbul Hükümeti, 1854 ve 1871 yıllarındaki tahvillerinin değiştirilmesi (konversiyon; tahvil-i Düyun) gerektiğine karar verdi ve 1877 yılında yeni bir borçlanmaya başvurdu.²⁰¹ Osmanlı Bankası ve Londra’da Glayn Mills, Currie ve ortakları vasıtasıyla, çıkarılan tahviller piyasaya sürüldü. Ancak Paris ve Londra borsalarında alıcı bulamadı ve bunun üzerine Osmanlı Bankası 1878 yılında bu borçlanmanın tamamını %52 ihraç fiyatıyla satın aldı.²⁰²

5. Rüsüm-u Sitte İdaresi (Altı Vergi Dairesi)

Yenilgiyle sonuçlanan Rus Savaşı ve neden olduğu elverişsiz ortam, borçlarını temin etme gayesi güden yerli-yabancı finansörleri harekete geçirdi. Nitekim, İngilizler, Ekim 1879 tarihinde, Osmanlı Devleti’ni reformlarına devam etmesi için gözdağı vermek amacıyla, donanmalarıyla İstanbul önlerinde gösteriler yapmaya başladı.²⁰³ Yine başta Osmanlı Bankası olmak üzere kısa vadeli avanslar sağlayan Galata bankerleri, alacaklarının sağlam bir esasa bağlanması için İstanbul Hükümeti’ne bir dizi proje sundular.²⁰⁴ Bunun üzerine hükümet,

¹⁹⁸ AÇBA, s. 95; Haydar KAZGAN, “Mahmut Nedim Paşa Olayı-2”, **Para Dergisi**, Temmuz 1982, s. 14.

¹⁹⁹ 1877-1878 Rus savaşı da yenilgiyle sonuçlandı ve Ayastafanos (Yeşilköy) antlaşması imzalandı. Anlaşma gereğince Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsızlığına kavuşacak ve Bulgaristan toprakları genişletilerek büyük bir prenslik haline getirilmiştir. Antlaşmada savaş tazminatı olarak 164 milyon Osmanlı altını ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayastafanos antlaşması Rumeli’nin en büyük gelir kaynağına sahip vilayetlerini Osmanlı Devleti’nden kopardığı gibi, devlete yüklü bir harp tazminatı da yüklenmişti. Ayastafanos antlaşmasının tadili için Berlin kongresinin toplanmasına karar verildi. Ayrıca İstanbul bankaları aynı kapsamda birer bildiri sunmuşlardır. Bildiri de öngörülen hususlar şöyleydi: “Kendi alacaklarının Rus harbi tazminatından önceye alınması, Osmanlı Devleti’nin takati dışında bir yük altında kalmaması için, Osmanlı hükümetinden ayrılan yerlere borçların bir kısmını yüklemek, Osmanlı maliyesine müdahale ile kendi alacaklarını teminat altına alacak bir planca gerçekleştirilmesi.” Berlin konferansında Rusya’ya ödenecek tazminat 60 milyon altına indirilmiştir. AÇBA, s. 96-98; YENİAY s. 60; BLAISDELL, s. 82.

²⁰⁰ Johann Wilhelm ZINKEISEN, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (Çeviren: Nilüfer EPÇELİ), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Eylül 2011, s. 452.

²⁰¹ Refii Şükrü SUVLA, “Tanzimat Devrinde İstikrazlar”, **Tanzimat I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 1184, İstanbul, ss. 263-288, 1999, s. 275.

²⁰² AÇBA, s. 96; YENİAY, s. 59.

²⁰³ AÇBA, s. 98.

²⁰⁴ Sunulan en önemli projeler; Hammond Projesi ve Tocqueville Projesi’dir. Detaylı bilgi için bkz. SAĞLAM, **Osmanlı Devleti’nde Moratoryum 1875-1881: Rüsüm-ı Sitte’den Düyun-ı Umumiyye’ye**, s. 43-46.

öteden beri ileri sürülen ortak bir komisyon oluşturulması ve ödemelerin bu komisyon tarafından yapılması fikrini kabul etti.

Bunun üzerine, 10 Kasım 1879 tarihinde “Rüsumu Sitte” adı verilen sözleşme imzalandı. 13 Ocak 1880 tarihinde faaliyete geçen sözleşme gereğince, İstanbul hükümeti 10 yıllık süre ile gelir kaynaklarından tuz ve tütün tekeli, damga resmi, alkol vergisi, bazı belirli bölgelerdeki balıkçılık vergisi ve ipek böceği kozasından alınan dört ayrı dolaylı verginin net gelirlerinin idaresi, alacaklı mali grubun eline verildi. Söz konusu gelir kaynaklarından elde edilen gelirlerden yıllık 1.100.000 liralık taksitlerle alacaklı mali grubun alacağı tahsil edilecek ve kalanı İstanbul hükümetine devredilecekti. 10 yıllık süre sonunda 8.720.000 lira tutarındaki alacak tahsil edilirse, sözleşme münfesih sayılacaktı.²⁰⁵

Yine gümrük resimleri hariç olmak üzere, (i)pul resmi, (ii)alkollü içkiler (ispirto) vergisi, (iii)tütün tekeli gelirleri²⁰⁶, (iv)İstanbul, Bursa Edirne ve Samsun ipek kozası öşür gelirleri, (v)İstanbul ve çevresi balık avı vergisi ve (vi)tuz tekeli resim gelirlerinden oluşan altı adet vergi gelirinin,²⁰⁷ 10 yıl süreyle -önceki yıllardan 8.725.000 lira alacaklı oldukları kabul edilen- Galata Bankerleri’ne bırakılması uygun görüldü.²⁰⁸

6. Muharrem Kararnamesi

Osmanlı Devleti’ne borç kaynaklığı yapan İngiliz ve Fransız sermayedarlar, gecikmiş geri ödemelerini tahsil edebilmek için, Rüsum-u Sitte’ye benzer bir sistemin kendileri için de uygulanabilmesi için, kendi hükümetlerine, İstanbul hükümetiyle teşebbüse geçmelerini önerdiler. Yoğun lobi faaliyeti sonucunda İngiliz ve Fransız hükümetleri; İngiliz

²⁰⁵ YENİAY, s. 61; AÇBA, s. 98-99; BLAISDELL, s. 85.

²⁰⁶ Tütün tekeli ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Donald QUATAERT, **Osmanlı Devleti’nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş (1881-1908)**, (Çeviren: Sabri TEKAY), Yurt Yayınları, Ankara, Şubat 1987, s. 23-43; Murat BİRDAL, **Political Economy of Ottoman Public Debt: Insolvency and European Financial Control in the Late Nineteenth Century**, Library of Ottoman Studies 18, I.B.Tauris Publishers, New York, 2010, s. 145-165.

²⁰⁷ Nitekim anlaşma metninde yer alan bu gelir türlerinin altı tane olması nedeniyle, bu komisyona “Rüsum-ı Sitte (Altı Vergi İdaresi)” adı verildi.

²⁰⁸ ÖZDEMİR, s. 74.

alacaklıları temsilcisi olarak M.Beurke'yi ve Fransız temsilcisi olarak M.Valfrey'i, Osmanlı hükümetiyle görüşmeler yapmak üzere İstanbul'a gönderdiler.²⁰⁹

1880 yılının sonlarından başlayan delegasyon ve alternatif proje görüşmeleri sonucunda 28 Aralık 1881 tarihinde "Muharrem Kararnamesi" adı verilen bir kararname onaylandı.²¹⁰ Etkileri sonradan görülecek olan bu kararname ile, İstanbul hükümetinin vesayet altına alınacağı ve yabancı sermayeli işletmeciliğin yoğunlaşacağı yeni bir dönem açılmış oluyordu.²¹¹

Muharrem Kararnamesi ile borçların yarıya indirilmesi kararlaştırıldı. Kararnamenin yayınlandığı tarihteki toplam borç miktarı olan 239,5 milyon lira, 125,3 milyon liraya indirildi.²¹² Senelik anapara ve faiz miktarı olan 13,2 milyon lira da 7,6 milyon liraya inmiş oldu. Böylece Osmanlı Devlet gelirlerinin (20 milyon lira) %66 oranındaki borç servisi, %33'e düşürülmüş oluyordu.²¹³

²⁰⁹ AÇBA, s. 100-101. Taraflar 24 tane toplantı yaptı. Detaylı bilgi için bkz. SAĞLAM, **Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüsüm-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye**, s. 66-99.

²¹⁰ Christopher CLAY, **Gold for the Sultan: Western Bankers and Ottoman Finance, 1856-1881**, International Library of Historical Studies, I. B. Tauris, London, 2000, s. 382.

²¹¹ KÖMÜRÇAN, s. 53; AÇBA, s. 102; YERASİMOS, s. 483-485.

²¹² ÖZDEMİR'in hesapladığı farklı rakamlara göre ise, o tarihteki toplam borç tutarı 252.131.196 lira iken, Muharrem Kararnamesi kapsamına alınarak indirim konusu yapılan anapara ve faiz toplamı 233.993.066 lira (212.720.969 Sterlin) kabul edilmiş, indirimlerden sonra, hükümetin mutabık kalınan ödeyeceği nihai anapara borç tutarı 141.505.919 lira (128.641.744 Sterlin) olarak belirlenmiştir. ÖZDEMİR, s. 76.

²¹³ AÇBA, s. 104; YENİAY, s. 64.

Tablo 8. Muharrem Kararnamesi ile Karara Bağlanan Osmanlı Borçları

I. TOPLAM BORÇLAR (II + V)	252.131.196
II. MUHARREM KARARNAMESİNE GÖRE İNDİRİM KAPSAMINADA HİL TOPLAM BORÇ TUTARI	233.993.066
Muharrem Kararnamesi Kapsamına Dahil Olup, İndirim Konusu Yapılan (1858-1881) dönemi Borçlarının henüz ödenmemiş Anaparaları	219.938.559
Muharrem Kararnamesi Kapsamına Dahil Olup, İndirim Konusu Yapılan (1858-1881) dönemi Borçlarının Faiz ve Komisyonları	14.054.507
III. MUHARREM KARARNAMESİ İLE YAPILAN İNDİRİMLER	110.625.277
Borçların Anaparasından Yapılan İndirim	94.687.616
Borçların Faizlerinden Yapılan İndirim	12.001.033
Zamanaşımı Gibi Diğer Nedenlerle İndirilen tutar	3.936.628
IV. İNDİRİM SONRASI BORÇ TUTARI	123.367.789
V. İNDİRİM KAPSAMINA DAHİL OLMAYAN BORÇLAR (Bu istikrazlar, İngiltere ve Fransa'nın kefil oldukları 1855 borçlanması ile Mısır Eyaletinden alınan vergilerin karşılık gösterildiği 1854, 1871 ve 1877 borçlanmalarıdır.)	18.138.130
Muharrem Kararnamesi Kapsamına Dahil Olmayan 1854, 1855, 1871 ve 1877 istikrazları Anaparaları	17.200.260
Muharrem Kararnamesi Kapsamına Dahil Olmayan 1854, 1855, 1871 ve 1877 istikrazları Faiz ve Komisyonları	937.870
VI. MUHARREM KARARNAMESİ SONUCU BELİRLENEN NİHAİ BORÇ TUTARI	141.505.919

Kaynak: ÖZDEMİR, s. 78.

Yine kararnamenin 15.maddesi ile, borçların yönetimi amacıyla ilgili yabancı devletlerin temsilcilerinin de katılımıyla “Duyun-ı Umumiye-i Osmaniye Meclis-i İdaresi(Düyun-ı Umumiyye veya Düyun-u Umumiye İdaresi)” adlı yeni bir komisyon kurulması kararlaştırılıyordu.²¹⁴ Rüşum-u Sitte İdaresi bu nedenle feshediliyor ve gelir kaynakları²¹⁵ da yeni kurulan bu idareye devrediliyordu.²¹⁶

²¹⁴ SAĞLAM, Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye, s. 111.

²¹⁵ Düyunu Umumiye İdaresine tahsis edilecek bu gelir kaynaklarından, tahvil ödemeleri, belli bir plan dahilinde kararnamede yer aldı. Bunun için çeşitli tahviller gruplara ayrıldı. Birinci grup, 1858 ve 1862 yıllarındaki borçlanmalar ile ilgili tahvillerden oluşurken; ikinci grup, 1860, 1863, 1864 ve 1872 yıllarındaki borç tahvillerinden; üçüncü grup 1865, 1860 ve 1873 yıllarındaki borç tahvillerinden ve dördüncü grup da, Düyunu Umumiye tahvilleri ile ikramiyeli tahvillerden oluşuyordu. Bu tahvillere ödemeler, yılda iki defa yapılacaktı. AÇBA, s. 108

²¹⁶ SAĞLAM, Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye, s. 101.

7. Düyunu Umumiye İdaresi

Muharrem Kararnamesince, tahvil sahiplerini temsil etmek ve onların menfaatlerini korumak amacıyla kurulan Düyunu Umumiye İdaresi, İstanbul hükümetinin gelirlerini/borçlarının yönetimini sağlayacak bir yapılanmaydı.²¹⁷ İdare, konsolide edilen borçların ödemesine yönelik olarak devletin, önemli gelir-giderlerini kontrol etme yetkinliğine sahipti.

Düyun-u Umumiye İdaresi'nin oluşturulması, yapılanması²¹⁸ ve çalışma şartları²¹⁹ Muharrem Kararnamesi'nde açıkça belirtiliyordu. Buna göre, idarenin merkezi İstanbul olarak belirliyordu. İdare meclisi(konsej); İngiliz, Fransız, Hollanda, İtalya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı tahvilleri hamillerini temsil eden altı delege ve çoğunluğu Osmanlı Bankası elinde bulunan öncelikli tahvil sahiplerini temsil eden bir delege olmak üzere toplam yedi üyeden oluşacaktı. Meclis başkanlığını, alacaklıların pek çoğunu temsil eden İngiliz ve Fransız temsilcileri yürütecekti.²²⁰ Meclis çalışma alanı dahilinde, kararnamenin 16. hükmü gereğince gelirlerin toplanması ve paraya dönüştürülmesi ve idare masrafları çıktıktan sonra kalanın borç taksitlerine tahsisi ile mükellefi.²²¹

Peki bu borç ödeme faaliyetini yüklenecek idarenin, gelir kaynakları nelerdi? Doğrudan doğruya Düyun-u Umumiye İdaresi'ne bırakılan gelir kaynakları (i)tuz resmi, (ii)damga resmi, (iii)ispirtolu içkiler resmi, (iv)ipek aşarı, (v)saydı mahi (balık avı) resminden oluşuyordu. Bu gelirlere yakından bakmak aydınlatıcı olabilir. İdare, Akdeniz ve

²¹⁷ Detaylı bilgi için, bkz. Faruk YILMAZ, **Hukuki-İktisadi-Mali Yönleriyle Osmanlı Borçlarının(Düyun-u Umumiye-i Osmaniye'nin) Tasfiyesi Meselesi**, (Yayımlanmamış doktora tezi), T.C. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1995, s. 25.

²¹⁸ İdarenin çalışan sayısı, yıllar itibariyle, devamlı olarak yükselmiştir. Şöyle ki, 1885 yılında 3.040 kişilik çalışanı olan idare, 1892 yılında 4.835 ve 1909 yılında 5.779 kişilik personele ulaşmıştır. Donald QUATAERT, **Workers, Peasants and Economic Change in the Ottoman Empire 1730-1914**, Analecta Isisiana: Ottoman and Turkish Studies 6, The Isis Press, İstanbul, 1993, s. 137.

²¹⁹ Düyun-u Umumiye ile ilgili kanunlar, tüzükler, talimatlar ve genel yazışmalar için bkz. 4 ciltlik bir çalışma: Mehmet Hakan SAĞLAM, **Osmanlı Borç Yönetimi: Düyun-ı Umumiyye 1879-1891**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Takım 1, Cilt 1-4, İstanbul, 2007.

²²⁰ Faruk YILMAZ, **Devlet Borçlanması ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Dış Borçlar(Düyun-u Umumiye)**, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, Mart 1996, s. 53.

²²¹ AÇBA, s. 108-109; SAĞLAM, **Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye**, s. 111; ÖZDEMİR, s. 76-77; BLAISDELL, s. 94-95; Edward Mead EARLE, **Turkey, The Great Powers and The Bagdad Railway, A Study in Imperialism**, The MacMillan Company, New York, 1923, s. 18.

Karadeniz'deki tuz sahalarının işletmesini üstlenecekti. 1863 yılında tuz geliri, yıl bütçesinde 625.000 lira ve 1874-75 yılları bütçesinde de 825.000 lira tahmin edilmişti.²²² Damga resmi geliri pek önemli bir miktarda değildi ve 1889 yılında bile ancak 235 bin lira gelir sağlayabiliyordu.²²³ Yine idarenin balıkçılıktan elde ettiği gelir de nispeten düşük sayılırdı. Her ne kadar balıkçıların, avladıkları balıkları balıkhaneye getirmeleri zorunluluğu olsa da, yalnız İstanbul ve civarındaki balık satışlarından %20'lik bir resim ve %3 masraf alınabiliyordu.²²⁴

Tablo 9. Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyıldaki Borçlanmaları (1854-1908 yılları arası, altın lira)

Borçlanma Yılı	Borçlanma Miktarı	İhraç Bedeli (%)	Ele Geçen Safi Miktar
1. 1854	3.300.000	80	2.640.000
2. 1855	5.500.000	100	5.500.000
3. 1858	5.500.000	76	4.180.000
4. 1860	2.240.942	62,5	1.400.588
5. 1862	8.800.000	68	5.984.000
6. 1863	8.800.000	68,72	6.048.000
7. 1865	6.600.000	66	4.356.000
8. 1865	40.000.000	50	20.000.000
9. 1869	24.444.442	54	13.200.000
10. 1870	34.848.000	32,125	11.194.920
11. 1871	6.270.000	73	4.577.100
12. 1872	5.302.220	98,5	5.222.886
13. 1873	6.936.600	98,5	6.832.551
14. 1873	30.355.558	42	16.500.000
15. 1874	44.000.000	43,5	19.140.000
16. 1877	5.500.000	52	2.860.000
Muharrem Kararnamesine Kadar Ara Toplam (1854-1881)	238.597.762	54,47	129.980.220
17. 1886	6.500.000	100	6.500.000
18. 1888	1.650.000	70	1.155.000
19. 1890	8.609.996	75	6.457.497
20. 1890	4.999.500	88	4.399.560
21. 1891	2.663.000	90	2.397.000
22. 1893	1.000.000	70	680.000
23. 1894	1.762.000	73,5	1.260.000
24. 1894	631.000	91	580.000
25. 1896	3.272.720	85	2.717.000
26. 1902	3.467.000	80	2.713.000
27. 1903	2.376.000	100	2.376.000
28. 1903	2.640.000	81,5	2.151.600
29. 1904	2.750.000	80	2.199.000
30. 1905	5.306.664	80	4.248.932
31. 1905	2.640.000	81	2.098.000
32. 1906	2.751.000	87,5	1.368.000
33. 1908	9.988.000	100	9.988.000
Meşrutiyet'e Kadar Ara Toplam (1886-1908)	63.006.880	84,35	53.149.029

Kaynak: ÖZDEMİR, s. 96.

Toparlayacak olursak İstanbul hükümetinin, borçlanmaları hep ağır koşullarla yapılmıştır; alınan borçların esasen %33'ü daha borçlanmanın başında düşük ihraç bedeli, yani, emisyon ve komisyon gideri yüzünden peşinen kesilmiş, ele geçen miktar ancak %67

²²² Bununla birlikte, ilerleyen dönemde idare tuz kaçakçılığını önleyerek gelirlerde artış sağladı ve nitekim 1908 yılında tuz geliri 1.075.880 liraya ulaştı. AÇBA, s. 113-114; BLAISDELL, s. 105; YERASİMOS, s. 979-980.

²²³ AÇBA, s. 114; YERASİMOS, s. 981.

²²⁴ YERASİMOS, s. 982.

dolayında olmuştur. Mali darboğazların arttığı hallerde ele geçen miktar %35-40 oranına kadar düşmüştür. Faiz oranları da o günün en yüksek oranları üzerinden, %4,5-7,5 aralığında, taahhüt edilmiş, efektif faiz oranları da % 12-13 düzeyinde gerçekleşmiştir. Borçlar verimsiz alanlarda kullanılmıştır; 1854-1914 döneminde²²⁵ yapılan borçlanmaların, toplamda %90'ı aşan kısmı, emisyon ve komisyon gideri, eski borçların geri ödenmesi, askeri harcamalar ve bütçe açıklarının kapatılması amaçları ile harcanmıştır.²²⁶

E. 19.YÜZYIL İSTANBUL FİNANSAL SİSTEMİNE ÇERÇEVE OLUŞTURAN PARA POLİTİKALARI

Islahat hareketlerinin yoğunlaştığı, dünya piyasalarına açılmanın arttığı, dış ticaret ilişkilerinin geliştiği ve genişlediği, demiryolları ve liman yapım işlerinin ve yabancı sermaye sahipli bankacılık kurumlarının yaygınlaştığı²²⁷ 19. yüzyıl başlarında, parasal istikrar sadece Avrupalılar bakımından değil, Osmanlı Devleti için de büyük önem ve öncelik kazanmıştı.²²⁸

Osmanlı malıyesi 1770'lerden 1840'lara kadar sık sık yaşanan savaşlar ve girişilen reformlar nedeniyle, büyük boyutlarda bütçe açıkları yaşamıştı. 1820-30'larda en yüksek noktaya ulaşan bütçe açıkları karşısında devlet, vergi kaynaklarının denetimini arttırmaya ve iç borçlanmaya ve tağşiş uygulamasına ağırlık verdi.²²⁹ Gümüşten yapılan Osmanlı kuruşu/lirasının içindeki gümüş içeriğinin azaltılması olan tağşiş yöntemiyle, kuruş birimi üzerinden yapılan ödemelerde devlete kısa dönemde ciddi ek mali gelir oluştururken, fiyat artışına neden olarak –klasik dönemde hiç rastlanılmayan- enflasyonu doğurdu. 1830'ların sonunda enflasyon ve parasal bunalımlar yaşandı. Sık sık uygulanan tağşiş, ek gelir yaratırken, büyük enflasyon dalgasıyla iktisadi ve siyasi dengeleri bozdu.

²²⁵ 1854-1974 yılları arasındaki 20 yıllık dönemde 15 kez, 1854-1914 yılları arasındaki 60 yılda da 41 kez dış borçlanmada bulunulmuştur.

²²⁶ ÖZDEMİR, s. 137-138.

²²⁷ Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Hayri R. SEVİMAY, **Cumhuriyete Girerken Ekonomi: Osmanlı Son Dönem Ekonomisi**, Kazancı Hukuk Yayınları No: 142, İstanbul, 1995, s. 104-172.

²²⁸ Halil İNALCIK, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, C. 2, Eren Yayınevi, 1994, s. 1083.

²²⁹ PAMUK, "Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914", s. 21.

Osmanlı ekonomik sisteminde, uzun tarihi boyunca değişik para dönemleri olmuştur.²³⁰ Bu dönemler, iktisadi koşulların değişimi neticesinde oluşmuştur. Genel olarak Osmanlılar, klasik dönem boyunca madeni para sistemini kullanmışlardır. Tanzimat dönemiyle birlikte ise, temsili para sistemi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Konumuzun ilgi alanı göz önüne alınarak, bu çalışmada, Osmanlı parasal sisteminin sadece 19.yüzyıldaki gelişmelerini ele alacağız. 19.yüzyıldaki parasal gelişmeleri ve uygulanan para politikalarını iki döneme ayırabiliriz: geçiş dönemi(1750-1840) ve temsili paraya geçiş(1840-1923).

1.Geçiş Dönemi:Esham (1750-1840)

Osmanlı Devleti'nde son dönemlere kadar hesap parası olarak "akçe" kullanılmıştı.²³¹ Fakat 18. yüzyılın ortalarından itibaren bütçe hesaplamalarında "pare" ağırlık kazandı.²³² 19. yüzyılda hesap parası olarak guruş, bu yüzyılın sonlarında ise lira kullanılmaya başlandı.²³³

²³⁰ Kuruluşundan itibaren Osmanlı iktisadi sisteminde, paranın seyri şöyle dönemlendirilebilir: (1.)Kuruluş Dönemi: Monometalizm (1326-1479), (2.)Ticari Gelişme ve Bimetalizm (1479-1565), (3.)Fiyat Artışları Dönemi (1565-1600), (4.)Sikke Tashihleri Dönemi (1600-1685), (5.)Osmanlı Paralarına Dönüş (1685-1750), (6.)Geçiş Dönemi (1750-1840) ve (7.)Temsili Paraya Geçiş (1840-1923).

²³¹ Michael URSINUS, "The Transformation of the Ottoman Fiscal Regime c.1600-1850", In: **The Ottoman World**, (Edited by:Christine WOODHEAD), ss. 423-435, Routledge Publications, New York, 2012, s. 424.

²³² Osmanlı Devleti'nde Guruş ve kuru, şöyle tablolaştırılabilir:

Yıllar	Ağırlık (gr.)	Yaklaşık Ayarı	Saf Gümüş İçeriği	Venedik Dükası Karşısında Kuru	(Hesaplanan) Altın/Gümüş Oranı
1690	29.5	0.60-0.68	18.9	2 k. 60 ak.	13.6
1696	28.2	0.60-0.68	18.1	2 k. 60 ak.	13.0
1708	25.6	0.56-0.68	15.9	3 k.	13.7
1720	26.4	0.52-0.58	14.5	3 k. 20 ak.	13.2
1731				3 k. 25 ak.	
1740	24.1	0.52-0.58	13.7	3 k. 80 ak.	14.4
1752				3 k. 108 ak.	
1758				3 k. 105 ak.	
1766	19.2	0.52-0.58	10.6	4 k.	12.2
1772	19.2	0.46-0.56	9.8	4 k. 15 ak.	11.6
1780	18.5	?		4 k. 70 ak.	
1788	15.2	0.46	7.0	5 k. 60 ak.	11.1
1790	12.6	0.46	5.9	5 k. 90 ak.	9.7
1794	12.6	0.46	5.9	7 k.	11.8
1800	12.6	0.46	5.9	8 k.	13.5
1810	10.0	0.46	4.6	10-11 k.	13.9
1824	4.0	0.60	2.4	16-18 k.	11.4
1829	1.5	0.83	1.25	30-32 k.	11.1
1834	2.0	0.44	0.86	45 k.	11.1
1844	1.2	0.83	1.0	50-52 k.	14.6
1922	1.2	0.83	1.0		15.09

Osmanlı Devleti'nde 1760'lardan itibaren başlayarak uzun ve yıpratıcı savaflara girdiler. Savafların ortaya çıkardığı şiddetli mali bunalım, gümüş paranın tağşışını hızlandırdı. Guruş, 1760'lardan 1808 yılına kadar, gümüş içeriğinin %50'sini yitirdi. II. Mahmut döneminde (1808-1839) ise²³⁴, çok daha yüksek oranda düşüşler yaşandı. Bu dönem boyunca altın paraların ayarı ve biçimi 35 kez, gümüş paraların ise 37 kez değışti.²³⁵ Otuz yıllık bir süre içerisinde guruşun gümüş içeriğı 5,9 gramdan 1 gramın altına düştü. Yaklaşık %85 gibi bir tağşış oranı gerçekleşti. Gümüş sikkelerde olduğu gibi altın sikkelerde de bu dönemde büyük değışiklikler oldu. Birbirlerinden farklı altın içeriklerine sahip "rumi", "adli" ve "hayriye" denilen altın sikkeler, II. Mahmud'un otuz yıl süren saltanat döneminde basıldı. Dönem boyunca enflasyon da en üst seviyeye ulaşmıştı.²³⁶

Osmanlı Devleti'nin böyle bir dönemde durumu düzeltebilmek için başvurduğu yöntemlerden biri de "esham" uygulaması oldu. Kağıt paraya geçişin ilk habercisi kabul edilebilecek olan esham, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'nın, maliyeye getirdiğı ağır yükün altından kalkabilmek amacıyla 1775 yılında çıkarıldı.²³⁷ Esham, pay ve hisse anlamına gelen "sehm" kelimesinin çoğuludur.²³⁸ Esham sistemi, mukataaların²³⁹ yıllık nakdi gelirlerinin, faiz hükmünde belirli bölümlerinin

Kaynak: Şevket PAMUK, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi** içinde, (Editör:Halil İNALCIK, Donald QUATAERT.), ss. 1053-1093, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 1078.

²³³ TABAKOĞLU, **Türk İktisat Tarihi**, s. 273.

²³⁴ Dönemin ilgili gelişmeleri için bkz. Niyazi BERKES, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, (Yayına Hazırlayan: Ahmet KUYAŞ), Yapı Kredi Yayınları No:1713, 4. Baskı, İstanbul, Ocak 2003, s. 169-207 ve John FREELY, **Saltanat Şehri İstanbul**, (Çeviren: Lale EREN), İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2002, s. 295-309. Döneme ilişkin olarak yapılan akademik çalışmaların toplu listesi için bkz. Erhan AFYONCU, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Kasım 2009, s. 501-517.

²³⁵ Bernard Camille COLLAS, **1864'te Türkiye: Tanzimat Sonrası Düzenlemeler ve Kapitülasyonların Tam Metni**, (Çeviren: Teoman TUNÇDOĞAN), Bileşim Yayınevi, Ankara, Ekim 2005, s. 133.

²³⁶ PAMUK, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para", s. 1082-1083.

²³⁷ Yavuz CEZAR, **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değışim Dönemi: XVIII.yy'dan Tanzimat'a Mali Tarih**, Alan Yayıncılık, Mayıs, 1986, s. 79; Seda ÖZEKİCİOĞLU and Halil ÖZEKİCİOĞLU, "First Borrowing Period at Ottoman Empire (1854-1876): Budget Policies and Consequences", **Business and Economic Horizons**, Vol. 3, Issue 3, pp. 28-46, October 2010, s. 29.

²³⁸ Mehmet GENÇ, "Esham", **İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:11, İstanbul, 1995, s. 376.

²³⁹ Detaylı bilgi için bkz. Baki ÇAKIR, **Osmanlı Mukataa Sistemi**, Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 31-67.

paylara bölünerek, “muaccele” adı verilen peşin ödeme karşılığında kaydıhayat şartıyla halka satışına verilen isimdir.²⁴⁰

Esham kaydı hayat şartıyla çıkartılmış olmasına rağmen, zamanla hisselerin alınıp satılmaya başlaması, devlete geri dönmelerini engelledi. Sorunu çözmek amacıyla alım satımlarda muaccelenin %10’u oranına tekabül eden kasr-ı yed resmi adıyla bir vergi konuldu. Ancak bu vergi istenildiği gibi etkili olmadı. 30 Ekim 1786 tarihinde alınan bir kararla artık yeni esham çıkarılmamasına karar verildi. Ancak bir buçuk yıl sonra başlayan Rusya ve Avusturya savaşları, devleti yeniden eshama başvurmak zorunda bıraktı. 1792 yılında esham satışlarına tekrar son verildi. 1793 yılında “irad-ı cedid” hazinesi kuruldu ve esham işleri bu hazineye devredildi. Piyasada esham alım- satımı yasaklandı.²⁴¹ Esham, sadece irad-ı cedid hazinesine satılabilecekti. Ancak Napolyon’un Mısır’ı işgaliyle uygulama son buldu. Savaşla birlikte yeniden esham satışları başladı. Zamanla pek çok mukataa, sisteme dahil edildi.²⁴² Esham sisteminin uygulamasında, Tanzimat’tan itibaren önemli değişimler başladı. Eski tip eshamlar, bütçedeki borç stoğu ve oranı azalarak, 19.yüzyılın ilk yarısına kadar, ödeme aracı olarak kullanılmaya devam etti.²⁴³

2. Temsili Paraya Geçiş (1840-1923)

19. yüzyıl iktisadi bakımdan Osmanlı Devleti için farklı bir dönemdir. Dönem içerisinde siyasi, iktisadi, mali ve parasal alanlarda, Batı örnek alınarak birçok ıslahat yapıldı. Dönemin bir diğer özelliği de, başta Avrupa’yla olmak üzere dış ticaretin hızla gelişmesidir. Devletin çekirdek bölgelerinde dış ticaret, 1840 yılı ve 1. Dünya savaşı arasındaki dönemde 10 kattan daha fazla arttı. Liman ve demiryollarının inşası, Avrupa sermayesiyle modern bankaların kurulması süreci kolaylaştırdı. Makedonya, Batı Anadolu ve Suriye sahilleri boyunca, tarımın dış pazarlara açılma oranı arttı. Kırsal nüfus yalnızca tarımsal ürün satıcısı

²⁴⁰ Ali AKYILDIZ, **Para Pul Oldu: Osmanlı’da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 36; Şevket PAMUK, **Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları**, (Çeviren: Gökhan AKSAY), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2010, s. 138

²⁴¹ Esham ile Galata Bankerleri arasındaki ilişki için bkz. Haydar KAZGAN, **Osmanlı’da Avrupa Finans Kapitali**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Aralık 1995, s. 84-88.

²⁴² AKYILDIZ, **Para Pul Oldu: Osmanlı’da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, s. 37-38.

²⁴³ Melike BİLDİRİCİ, Özgür Omer ERSİN, and Elçin AYKAÇ ALP, “An Empirical Analysis of Debt Policies, External Dependence, Inflation and Crisis in the Ottoman Empire and Turkey: 1830-2005 Period”, **Applied Econometrics and International Development**, Vol.8-2, pp. 79-103, 2008, s. 82.

olarak kalmadı, aynı zamanda ithal pamuklu dokumaların alıcısı oldu. Ticaretin artması, paraya ve para kullanımına olan talebi de arttırdı.²⁴⁴

Osmanlı Devleti'nin izlediği para politikaları açısından, dönem içerisinde iki önemli değişimin meydana geldiğini görmekteyiz. Bunlardan ilki 1844 yılında yapılan tashih-i sikke, diğeri de kağıt para sürecinin başlangıcı kabul edebileceğimiz kaime uygulamasıdır.

Yüzyılın başından itibaren, parasal istikrar, reform ve ticari gelişme, devletçe önemli bir gereklilik olarak algılanmaktaydı. Bu amaçla 1844 yılında yapılan tashih-i sikke ile parasal alanda düzenlemeye gidildi.²⁴⁵ Altın lira ve gümüş kuruşa dayanan yeni bir düzen kuruldu. 1 altın lira, 100 kuruş kabul edildi. Aynı zamanda yirmi kuruşluk mecdiye adı verilen gümüş sikkeler tedavüle sokuldu.²⁴⁶ Altın lira, gümüş kuruş ve yirmi kuruş değerindeki mecdiyeler temel para haline geldi. Bu tarihten sonra tağşiş uygulaması terk edildi. 1922 yılına kadar, İstanbul'da basılan tüm gümüş ve altın sikkeler bu ayarda basıldı. Ayrıca günlük işlemler için küçük birimlerden oluşan bakır ve nikel sikkeler de basılmaktaydı.²⁴⁷

Parasal açıdan istikrar sağlanmakla birlikte, mali güçlükler aşılabilmiş değildi. Osmanlı Devleti, mali güçlükleri aşmak için çeşitli yöntemler uyguladı. Bu yöntemlerden biri, parasal darlığa çözüm olarak basılan kaime oldu. Tanzimat'ın ilanından bir süre sonra²⁴⁸, 1840 yılında, reformların finansmanı ve bütçe açıklarının kapatılması amacıyla, kaime-i muteber-i nakdiye adıyla ilk kağıt paralar basıldı.²⁴⁹ Her birinin değeri 500 kuruş olan ve toplam 16 milyon tutarındaki kaimeler, el yazılı olarak hazırlanmıştı. Kaimelerin tedavül müddeti 8 yıl olup,²⁵⁰ bu sene sonunda bedellerinin tamamen tesviye edilmesi kararlaştırılmıştı. Aynı zamanda kaimeler, senelik %12,5 faizliydi.²⁵¹

²⁴⁴ PAMUK, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para", s. 1083.

²⁴⁵ 1843 yılında İngiliz Sterlini 220 kuruştan işlem görüyordu. Halbuki aynı yılda 110 kuruş üzerinden işlem görmesi gerekiyordu. Böylece parasal alandaki kaos, ticaret hayatı da düzensizleştirmişti.

²⁴⁶ Zafer TOPRAK, "İktisat Tarihi", İçinde: **Türkiye Tarihi**, (Editör:Sina AKŞİN) ss. 191-249, C. 3, s. 226.

²⁴⁷ PAMUK, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para", s. 1084.

²⁴⁸ Tanzimat döneminde paradaki değişim için bkz. Şükrü BABAN, "Tanzimat ve Para", **Tanzimat I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 1184, İstanbul, 1999, ss. 233-262.

²⁴⁹ KAZGAN ve diğerleri, s. 260-261.

²⁵⁰ Çıkarılan kaimelerin en büyüğü bir keselik yani beşyüz kuruşluk ve diğerleri ikiyüzelli, yüz, yirmi ve on kuruşluktu. AÇBA, s. 41.

²⁵¹ AKYILDIZ, Para Pul Oldu, s. 45.

Halk başlangıçta kaimelere tereddütle yaklaşmıştır. Bu nedenle kaimeler, değerlerinin %30-40 altına düşmekteydi. Fakat toplum zamanla kaimeye alıştı. Devlet hazinesi ve gümrüklerce kabul görmesi ve yılda iki kez faiz ödemesi yapılması nedeniyle kaimeler belli bir süre madeni para ile başa baş değiştirildi. Faiz getirisi nedeniyle kaimeler bir tasarruf aracı haline geldi.²⁵²

1844 yılında, parasal alana ilişkin yeni düzenlemeye gidilerek “para reformu” yapıldı. “Usul-ü Cedide Üzere Tashihi Ayar” kararnamesiyle kabul edilen “1844 Yılı Para Reformu”nun amacı Osmanlı parasını, İngiliz parasına karşı kurun sabit tutulması suretiyle, istikrara kavuşturmak ve tüm ülkede tek bir para birimi kullanımını geçerli kılmaktı. Tağşiş edilmiş eski gümüş paralarla eski altın paralar tedavülden kaldırıldı -tashih-i ayar(tashih-i sikke) adıyla çift-metal sistemi diyebileceğimiz- altına dayalı “Mecidiye lirası” ve gümüşe dayalı “Mecidiye Kuruşu” para birimlerinden oluşan(1 Altın Lira=100 Gümüş Kuruş eşitliğinde) yeni bir para sistemine(desimal/onluk) geçildi.²⁵³

Bu altın, gümüş ve bakır sikkeler; 1844 yılı Şubat ayından itibaren tedavüle çıkarıldı.²⁵⁴ Çıkarılan beş nevi altın sikkenin emisyon değeri 1.208.397.600 kuruş, gümüş paraların emisyon değeri 414.571.775 kuruş ve bakır sikkelerin ise 17.253.000 kuruş idi²⁵⁵ ve bu borç mali gelirleri arttırdı.²⁵⁶

1844 yılından itibaren; 6,6 gram saf altın içeren altın liralara(altın Mecidiye) genellikle yatırımlarda kullanılırken, gümüş kuruşlar(gümüş Mecidiye) ise daha çok günlük gereksinimlerde kullanılmıştır.²⁵⁷

Bununla birlikte aynı yıl(1844 yılı), kaime yeniden basıldı. Ancak bu sefer faiz oranları %6’ya düşürüldü. Başlangıçta 50 kuruşun altında kaime çıkartılmamaktaydı. 1850

²⁵² TOPRAK, “İktisat Tarihi”, s. 232.

²⁵³ ÖZDEMİR, s. 21.

²⁵⁴ YERASIMOS, s. 356.

²⁵⁵ Ekrem KOLERKİLİÇ, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Para**, Doğu Matbaası, Ankara, 1958, s. 131-132; AÇBA, s. 42.

²⁵⁶ Şevket PAMUK, **The Ottoman Economy and Its Institutions**, Ashgate Publishing, Variorum Collected Studies Series CS 917, Cornwall, 2009, s. 17.

²⁵⁷ ÖZDEMİR, s. 21.

yılında 10 ve 20 kuruşluk kaimeler de basıldı. 1850 yılında basılan kaimeler faizsiz olarak çıkartıldı. Gerçek anlamda ilk kağıt paralar, 1850 yılında çıkarılan, bu faizsiz kaimelerdir.²⁵⁸

Kaime basımı 1852 yılına kadar sınırlı miktarda tutulmaktaydı. Böylece kalpazanlık problemleri ortaya çıkmasına rağmen kaimeler iyi bir performans gösterdi. Fakat Kırım Savaşı nedeniyle çok sayıda kaime basılması, piyasa değerlerinin itibari değerlerine göre yarı yarıya düşmesine neden oldu. Bir altın lira, 200-220 kuruş kaime ile mübadele edilmekteydi. Netice olarak ilk kağıt para deneyimi, büyük bir enflasyon dalgasıyla sonuçlandı. İlk kaimeler, 1860 yılı başında, Osmanlı Bankası'ndan alınan kısa vadeli kredilerle tedavülden kaldırıldı.²⁵⁹

Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı'ndan itibaren, bütçe açıklarını kapatabilmek için, kaime basımının dışında, ikinci bir yöntem olarak Avrupa mali piyasalarından borçlanmaya başvurmuştu. Londra, Paris, Viyana ve diğer merkezlerden oldukça elverişli koşullarda büyük miktarlarda borç alındı. 1873 yılı mali krizi Avrupa piyasalarından borçlanmayı durdurunca, Osmanlı Devleti moratoryum ilan etmek zorunda kaldı. 1881 yılında, Osmanlı maliyesi üzerinde Avrupa kontrolünü sağlayacak olan Düyun-u Umumiyye İdaresi kuruldu.²⁶⁰

1863 yılında, Fransız ve İngiliz sermayesiyle “Bank-ı Osmani-i Şahane”nin kurulmasıyla birlikte, para basma tekeli bu kuruma verildi. Osmanlı Bankası bu tekeli, sınırlı miktarda kağıt banknot basarak 1. Dünya Savaşı'na kadar korudu. Altına dönüştürülebilmekte olan bu banknotlar daha çok İstanbul ve yakın bölgelerde dolaşımdaydı.²⁶¹

1860'ların başında ilk kaimelerin tedavülden kaldırılmasından sonra II.Abdülhamid devrine(1876-1909 yılları arası) kadar²⁶² bir daha kaime basımı yapılmadı. Fakat 1877-78 yılı

²⁵⁸ TOPRAK, “İktisat Tarihi”, s. 232.

²⁵⁹ M.BELİN, **Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Tarihi**, (Türkçesi: Oğuz CEYLAN), Gündoğan Yayınları, Ankara, Şubat 1999, s. 481; PAMUK, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Para”, s. 1084.

²⁶⁰ PAMUK, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Para”, s. 1085.

²⁶¹ PAMUK, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Para”, s. 1085.

²⁶² II.Abdülhamid devriyle ilgili olarak bkz. Benjamin C.FORTNA, “The Region of Abdülhamid II”, In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, ss. 38-61, Vol.:4, New York, 2008, s. 39 vd; Engin Deniz AKARLI, “**The Problems of External Pressures, Power Struggles, and Budgetary Deficits in Ottoman Politics Under Abdülhamid II (1876-1909): Origins and Solutions**”, (Unpublished Ph.D. Dissertation), Princeton University, 1976.

Osmanlı-Rus savaşının finansman gereklerinden dolayı, Osmanlı Bankası'nın kontrolü altında ikinci defa kaime basıldı. Devletin bazı ödemeleri kağıt parayla yapmayı kabul etmesine rağmen, fazla sayıda basılmaları nedeniyle kaimeler, iki sene içerisinde itibari değerlerinin dörtte birine düştüler. İki buçuk seneden fazla tedavülde kalan bu kaimelerin kaldırılmasından sonra 1. Dünya savaşına kadar²⁶³ yeni bir kaime basılmadı.²⁶⁴

Öte yandan 1873 yılından itibaren gümüş, dünya piyasalarında değer kaybetmeye başlamıştı. Bu da Osmanlı bimetalizminin 1/16 dolayındaki altın-gümüş oranını geçersiz hale getirmişti. Devlet gelirlerinin gümüş olarak toplanması, giderlerin ise altın olarak yapılması hazineyi zarara uğratmaktaydı. Bu nedenle ilk olarak mecrediye darbı durduruldu. 1881 yılında para birimi olarak Osmanlı altın lirası kabul edildi. Fakat halkın mecrediye ve ufaklık para talebi devam ettiği için para raiclerinin ve türlerinin farklılığı, eskisi kadar olmasa bile devam etmekteydi. Bu nedenle sarraflık oldukça yaygınlaşmıştı.²⁶⁵ Sonuçta 1916 yılında Tevhid-i Meskukat Kanunu çıkarıldı ve 1 altın lira 100 kuruşa eşitlendi.²⁶⁶ Böylece 1881 yılından beri uygulana gelen, esas desteğini altından alan ancak gümüş sikkelerin de kullanımına izin veren total altın standardı terk edildi ve yerini tamamen altın standardına bıraktı. Tevhid-i Meskukat Kanunu değer ölçütü olarak altını kabul eder. Para birimi kuruştur. Kanunla sikke adedi sınırlanır. Ülkenin değişik yerlerindeki farklı para raiclerine son verilir. Gümüş paralar için 300 kuruşluk, nikel paralar için ise 50 kuruşluk kabul hadleri benimsenir.²⁶⁷ Ancak kanunun başarısı sınırlı kalır. Zira savaşla birlikte artan giderleri karşılamak amacıyla piyasaya sürülen kağıt paralar, madeni ve ufaklık paraların tedavülden çekilmesine neden olur. Kuruş olarak basılan kağıt paralar da ufaklık sorununa çözüm getirmez. Bunun üzerine çıkartılan pulların aynı işlevi görmesi hedeflenir. Böylece tamamen kağıt para sistemi hakim kılınmış olur.

²⁶³ Üçüncü ve son kaime basımı ise 1. Dünya savaşı yıllarında gerçekleştirildi. 1. Dünya Savaşı'nın finansmanı büyük ölçüde kaime basımıyla finanse edildi. Bu kaimeler, karşılıkları olduğu için tam anlamıyla temsili para idiler. Savaş süresince dört yılda yedi tertip toplam 160.000.000 liranın üzerinde kaime basıldı. Savaş sonrasında bu kaimeler Ankara hükümeti tarafından da tanındı. Kaimeler, 1927 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kağıt parasının basılmasından 6 ay sonra tedavülden kaldırıldı. KAZGAN ve diğerleri, "Osmanlı Devleti'nde Finansal Faaliyetler ve Kurumlar", s. 269.

²⁶⁴ TABAKOĞLU, *Türk İktisat Tarihi*, s. 275.

²⁶⁵ Bkz. Araks ŞAHİNER, *The Sarrafs of Istanbul: Financiers of the Empire*, (Unpublished MA Dissertation) Boğaziçi University, Department of History, 1995, s. 87-99.

²⁶⁶ 1850-1914 döneminde Osmanlı altın lirasının diğer paralara göre paritesi ise şöyle idi: 1 İngiliz Sterlini =1,1 Osmanlı Lirası, 1 Fransız Frangı = 0,044 Osmanlı Lirası, 1 ABD Doları = 0,229 Osmanlı Lirası. İNALCIK, C.2, s. 1084.

²⁶⁷ TOPRAK, "İktisat Tarihi", s. 239.

F. 19. YÜZYILDA İSTANBUL'DA KURULAN İŞLETMELER: BANKALAR VE ŞİRKETLER

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemi belirlemeyi amaçladığımız çalışmada, bu bölümle ilgili son araştırma sahamız, ilgili dönemde İstanbul'un finansal yaşamına yön veren ve yeni kurulan işletmelerdir. Finansal piyasanın; para alışverişi ve yeni istihdam olanakları oluşturmalarıyla, dönemin önemli finansal aktörleri olduklarını düşündüğümüz işletmeler; bankalar ve özel şirketler olarak belirlendi.²⁶⁸

19.yüzyılın ikinci yarısına kadar, Osmanlı iktisadi sisteminde nispeten yabancı olan bankacılık faaliyeti, gelişmiş Avrupa ülkelerinde 18.yüzyıl itibariyle tecrübe edilmişti. Bunun sonucu olarak, ülkedeki mevcut mali problemlerden yararlanma fikrinin de etkisiyle, İstanbul'da ilk banka kurma girişimleri, Avrupalı devletlerden geldi.²⁶⁹ İlk talepler, 19.yüzyıl başında, İngiliz, Fransız ve İsveçli sermayedarlardan geldi, ancak gerekli zihni yapı oluşmadığı için başarı sağlanamadı. Nitekim, İngiltere, Osmanlı Devletinde banka kurma girişimlerine ilk defa 1836 yılında başlamıştı. 1838 yılında da İngiltere'nin Bursa Konsolosu "Reed, Irving and Company" adına bir banka kurulması önerisini getirmişti. İngilizlerin 1840 yılında "General Bank of Constantinople" önerisi ve 1842'de de İsveçlilerin "The Bank of Smyrna" önerisi İstanbul'daki merkezi yönetimden izin alınamadığı için hayatiyet kazanamamıştı.²⁷⁰

19.yüzyılın ortalarına doğru İstanbul'daki merkezi hükümet; parasal sistemi kontrol altında tutma işleminin zorluğu, likidite problemi, vadesi gelen borç ödemeleri ve yabancı sermayedarların baskıları nedeniyle, banka kurulması fikrine sıcak baktı. Hatta yüzyılın ortasında, devlet, (i)altın liranın değerini stabilize etmek, (ii)döviz kuru paritesini sabit tutmak, (iii)kaimenin devalüasyonunu(değerinin düşürülmesini) önleyerek, istikrara kavuşturulmasını sağlamak amaçlarıyla, banka kurulmasını şart olarak gördü.²⁷¹ Üstelik, Islahat Fermanı'nın (Hatt-ı Hümayun) 24. ve 25. Maddelerinde, Osmanlı Devleti'nin, banka

²⁶⁸ Bu bankalar ve özel şirketlerle ilgili olarak sadece özet bilgiler verilecektir.

²⁶⁹ Detaylı araştırma için bkz. V.Necla GEYİKDAĞI, **Osmanlı Devleti'nde Yabancı Sermaye 1854-1914**, Hil Yayın, Aralık 2008, s 151-163.

²⁷⁰ ÖZDEMİR, s. 16.

²⁷¹ ÖZDEMİR, s. 22.

ve benzeri finansal kuruluşlar kurmak suretiyle finansal ve para sisteminde reforma gideceğini açıkladı.

Nitekim Osmanlı Hükümeti'nin himayesinde, Galata Bankerleri'nin aracılığıyla²⁷², 1849 yılı Haziran ayında, Fransız Banker Jacques Alton ve İtalyan bankeri Manolaki Baltazzi; “İstanbul Bankası(Bank-ı Dersaadet/Banque de Constantinople)” bankasını kurdular.²⁷³ Bu bankanın görevi kambiyo kurunu sabit tutmaktı. Hükümet, bu bankaya 25 milyon kuruş yatırdı ve bankaya, 110 milyon sikkelik hisse senedi ihraç etme hakkı tanıdı.²⁷⁴ Ancak, İstanbul Bankası'nın sermayesi, iki yılda eridiği gibi -üstelik 35 milyon kuruş da borca girilerek- 60 milyon kuruşluk bir hükümet zararıyla tasfiye edilmesine karar verildi.²⁷⁵

11 Şubat 1856 tarihinde İngiliz arkeolog ve diplomat Layard; İngiliz sermayesi ile merkezi²⁷⁶ Londra'da bulunacak “Osmanlı Bankası(The Ottoman Bank)” adı ile bir ticaret bankası kuruldu.²⁷⁷ Her biri 20'şer sterlinlik, 25.000 hisseden oluşmak üzere kuruluş sermayesi 500.000 Sterlin, ödenmiş sermayesi ise 200.000 Sterlin olarak öngörülen banka, 13 Haziran 1856 tarihinde İstanbul'da da şube açtı,²⁷⁸ ancak kısa süreli faaliyette bulunarak, 1863 yılında kapandı.²⁷⁹

Osmanlı Bankası'nın tasfiyesinin hemen ardından(15 Ocak 1863); bu banka yönetimi, hükümet ve İngiliz-Fransız sermayedarlar ile birlikte; parasal meseleler üzerinde daha büyük kontrol yetkisi olan “Osmanlı Şahane Bankası(Bank-ı Şahane-i Osmani/Imperial

²⁷² Dönem içinde Galata Bankerleri aracılığıyla kurulan yabancı kaynaklı küçük finansal kurumlar için bkz. Azmi FERTEKLİGİL, **Türkiye'de Borsanın Tarihçesi**, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, Nisan 2000, s.21 ve Mustafa BOZDEMİR, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımız**, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları No: 2010-79, İstanbul, 2011, s. 72.

²⁷³ KAZGAN, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Şirketleşme**, s. 25.

²⁷⁴ AÇBA, s. 44.

²⁷⁵ KOLERKİLİÇ, s. 134.

²⁷⁶ Bankanın merkezi İstanbul'da olmadığı için, çalışmamız kapsamında detaylandırılmamıştır. Bu bankayla ilgili olarak bkz. Edhem ELDEM, **Osmanlı Bankası Tarihi**, (Çeviri: Ayşe BERKTAY), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

²⁷⁷ CLAY, Christopher, “The Origins of Modern Banking in the Levant: The Branch Network of the Imperial Ottoman Bank, 1890-1914”, **International Journal of Middle East Studies**, C: 26, S: 4, pp. 589-614, Kasım 1994, s. 591.

²⁷⁸ ÖZDEMİR, s. 28.

²⁷⁹ ÖZDEMİR, s. 29; CLAY, “The Origins of Modern Banking in the Levant: The Branch Network of the Imperial Ottoman Bank, 1890-1914”, s. 592.

Ottoman Bank)” adlı yeni bir bankanın kurulmasına²⁸⁰ karar verildi.²⁸¹ Bank-ı Şahane-i Osmani, uzun süre bir devlet bankası ve devlete avans veren bir Hazine gibi faaliyette bulunmuş, ayrıca Osmanlı Devleti’nde alt yapı ile ilgili çok sayıda yatırımların finansmanına katılmış, ilişkilerini şubeleri yardımı ile piyasalar boyutunda geliştirerek bir ticaret bankası işlevi görmüştür. Bunların yanında, para basma (merkez bankası) görevi de yaparak, mevduat, teminat mektubu verme, kredi temini ve senet iskontosu gibi bankacılık hizmetleri²⁸² ile de günlük hayatın baş aktörü niteliği kazanmıştır. Banka, 1863-1924 yılları arasında faaliyet göstermiştir.²⁸³

10 Ekim 1864 tarihinde idare merkezi İstanbul’da ve 30 yıl süreli olmak üzere 2 milyon Sterlin sermaye ile “Osmanlı İmparatorluğu Genel Ortaklığı(Şirket-i Umumiyye-i Osmaniyye/Société Générale de L’Empire Ottomane)” adlı bir şirket kurulmuştur.²⁸⁴ Aslında bir banka olan bu şirketin kurucuları Osmanlı Şahane Bankası ile A.Baltacı, Christaki Zografos, Boghos Mısıroğlu, A.A.Ralli, J.Camondo ve Ortakları, Zafiropulo ve Zarifi, Oppenheim, Alberti ve Ortakları, Sulzbach, Fruling ve Grochen, Stem Kardeşler, Bischoffsheim ve Goldschmidt adlı banker ve sarraflardır. Şirket, hükümete kısa vadeli kredi açmak, iç istikraz akdetmek veya iç istikrazlara katılmak ve yerel idarelerde esnaf dernekleri ile iç borç sözleşmeleri yapmak yetkisine sahip olup, dış borçlanmalarla ilgili işlemlere taraf olamayacaktı. Şirket hisseleri Londra ve İstanbul piyasasında yoğun ilgi gördü. Bu şirket 1893 yılında tasfiye edildi.²⁸⁵

10 Ocak 1869 tarihli bir fermanla, idare merkezi İstanbul’da ve 50 milyon F.Frangı sermaye ile “Osmanlı Genel Kredi Bankası(Osmanlı İtibar-ı Umumi Bankası)” adlı bir banka kuruldu. Şirketin kurucuları Fransız ‘Société Générale’ müessesesi ile İstanbul’da bulunan

²⁸⁰ ELDEM, **Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında bir Tetkik**, s. 160; Murat BASKICI, “Osmanlı Ekonomisinde ‘Modern’ Kredi Kurumlarına Duyulan İhtiyaç: 1840-1880”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt 14, Sayı 44-46, ss. 41-55, Kış 2003, s. 51.

²⁸¹ Osman-ı Şahane Bankası’nın, yarısı ödenmiş ve her biri 500 frank değerinde, 135.000 adet kuruluş hissesinin dağılımı şöyledir: “Toplam Hisse adedi : 135.000 adet, İngiliz Sermaye Grubu’nun hisse adedi : 80.000 adet, Fransız Sermaye Grubu’nun hisse adedi : 50.000 adet, Osmanlı Devleti’nin hisse adedi: 5.000 adet.” VELAY, s. 116.

²⁸² Bkz. ŞAHİN, s. 66-68.

²⁸³ ÖZDEMİR, s. 36-37; CLAY, **Gold for the Sultan: Western Bankers and Ottoman Finance, 1856–1881**, s. 78.

²⁸⁴ KAZGAN, **Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Bankacılık Tarihi**, s. 115.

²⁸⁵ ÖZDEMİR, s. 41; VELAY, s. 120-121

Fransız G.Tubini ve oğullarıydı.⁷¹ Bu banka 1873 yılına kadar Osmanlı dış borçları ile ilgili işlemlerde büyük rol oynadı. 1872 yılında da 200 milyon Frank değerinde Hazine bonusu ihraç ederek hükümeti büyük bir mali sıkıntıdan kurtardı. Şirket, 1899 yılında tasfiye edildi.²⁸⁶

Her tür banka işlemleriyle meşgul olmak amacıyla, yönetim merkezi önce Selanik'te olmak üzere, 08 Mayıs 1888 tarihinde Paris'teki "Le Conptoip d'escompte de Paris", Viyana'daki "La Banque Imperiale et Royale Privilegiee des pas Autrichien" ve Budapeşte'deki "La Banque des Pays Hongrois" bankaları ile Selanik'teki Kratelli Alatini tarafından "Selanik Bankası" adlı bir banka kurulmuştur.²⁸⁷ Bankanın sermayesi 2 milyon frank idi.²⁸⁸ Tüzüğün daha sonra değiştirilen üçüncü maddesine göre; yönetim merkezi İstanbul'a nakledildiği gibi, Osmanlı ülkesi veya yabancı ülkelerde gereği kadar şube ve acenteler açılmasına izin verilmişti.²⁸⁹

1891 yılında İstanbul'un en önemli bankeri olan Zafiri ile Midilli'deki iş adamları tarafından "Midilli Bankası" adlı bir banka daha kuruldu. Bu bankanın özelliği de, dönemin yeni kurulan diğer bankalar gibi, bankacılık işlemleri yanı sıra mültezimlik faaliyeti de yapmaktı. Bankanın merkezi, İstanbul'daydı ve 1894 yılında sermayesi 6 milyon Franktı. Banka, gemicilik işleri ile Ereğli Kömür madenlerinin işletmesine de iştirakçi bulunuyordu.²⁹⁰

Bankacılıktaki gelişmelerin yanı sıra,²⁹¹ 19.yüzyılda İstanbul'da faaliyet gösteren üç yeni ve güçlü şirketin²⁹² açıldığı ve faaliyet gösterdiği tespit edildi.²⁹³

²⁸⁶ ÖZDEMİR, s. 41-42; VELAY, s. 121.

²⁸⁷ Celali YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, Scala Yayıncılık, İstanbul, Nisan, 2011, s. 231.

²⁸⁸ ÖZDEMİR, s. 43.

²⁸⁹ YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, s. 232; Haydar KAZGAN, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Bankacılık Tarihi**, s. 175.

²⁹⁰ ÖZDEMİR, s. 44.

²⁹¹ Detaylarına girilmeyen ve 19.yüzyılda İstanbul merkezli kurulan bankalar şöyle sıralanabilir:

Osmanlı Devleti'nin ilk anonim şirketi²⁹⁴ “Şirket-i Hayriyye Anonim Şirketi”²⁹⁵ dir. 1886 yılında yapılan sözleşme ile, “Köprü'den Boğaziçi'nin her iki sabiti boyunca Kavaklara kadar ve Sarayburnu ile Harem iskelesi anısında vapur işletmek” amacıyla kurulan²⁹⁶ şirketin imtiyaz süresi 50 yıldır.²⁹⁷ 6 milyon kuruş sermaye ile kurulan şirketin,²⁹⁸ mali durumu incelendiğinde, genel olarak karlı bir işletme olduğu söylenebilirdi. 1914 yılına ait şirket bilançosuna bakıldığında, toplam hasılanın 203.254 lira ve masraflar toplamının 184.780 lira olduğu görülmektedir.²⁹⁹

İkinci anonim şirket, “İstanbul Buz Osmanlı Anonim Şirketi”dir. 23 Ağustos 1886 tarihinde, “Mabeyn-i Hümayun Bekçiler Müdürü Salim Ağa'ya İstanbul, Edirne ve Bursa ile Biga kazası dahilinde buz imâl ve satışı için verilmiş olan imtiyazı kullanarak uygulamaya

Kuruluş tarihi	Bankanın adı	İtibari sermaye	Açıklama
1847	Banque de Constantinople		1852 yılında faaliyeti sona ermiştir.
1856	Bank-ı Osmani Şahane (Ottoman Bank)	500 bin £	1863 yılında Bank-ı Osmani Şahaneye katılmıştır.
1863	Bank-ı Osmani Şahane	10 milyon £	Osmanlı Bankası A.Ş. unvanı ile Türkiye'de faaliyetini devam ettirmiştir.
1864	Şirketi Umurniye-i Osmaniye Bankası	2 milyon £	1893 yılında faaliyetini durdurmuştur.
1865	Şirketi Maliye-i Osmaniye Bankası	1 milyon £	Kuruluşundan kısa bir süre sonra faaliyetini tatil ederek işlerini Osmanlı Bankasına devretmiştir
1869	İtibari Umumi-i Osmani Bankası	5 milyon FF	1899 yılında tasfiye olunmuştur.
1871	Avusturya - Osmanlı Bankası	2,5 milyon £	1874 yılında Osmanlı Bankasına katılmıştır.
1872	Avusturya - Türk Bankası	2 milyon £	1873 de tasfiye olunmuştur.
1872	İkinci İstanbul Bankası	1 milyon £	1894 yılında Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesine katılmıştır.
1872	Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi	600 bin £	1899 yılında tasfiye edilmiştir.
1888	Selanik Bankası	2 milyon FF	Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası adı altında faaliyetine devam etmiştir.
1891	Midilli Bankası	264 bin Lira	1909 yılında faaliyeti sona ermiştir.

Kaynak: Namık AYDEMİR, “Dünden Bugüne Bankacılık”, **YDK Yüksek Denetim Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 3, ss. 7-28, Ankara, 2002, s. 21.

²⁹² Osmanlı ekonomisindeki şirketleşmenin, genel özellikleriyle ilgili olarak bkz. Haydar KAZGAN, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Şirketleşme**, Vakıfbank Yayınları, İstanbul, 1999, s. 47.

²⁹³ Küçük çaptaki diğer şirketleşme girişimleri ile ilgili olarak bkz. Zafer TOPRAK, “İktisat Tarihi”, İçinde: **Osmanlı Tarihi 2 (1600-1908)**, (Hazırlayanlar: Sina AKŞİN, Metin KUNT, Suraiya FAROQHİ, Zafer TOPRAK, Hüseyin G.YURDAYDIN ve Ayla ÖDEKAN), ss. 219-271, Doğan Ofset Matbaacılık, İstanbul, s. 243-247.

²⁹⁴ Ekrem İŞİN, “Bir Boğaziçi Tanzimatçısı: Şirket-i Hayriye”, **İstanbul Armağanı 2: Boğaziçi Medeniyeti** içinde, (Editör: Mustafa ARMAĞAN), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss. 245-256, İstanbul, 1996, s. 247.

²⁹⁵ Cevdet PAŞA, **Tezakir**, (Yayımlayan: Cavid BAYSUN), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s. 45.

²⁹⁶ Şirket, şehrin deniz ulaşımına kolaylıklar kazandırdı ve İstanbul liman ticaretine olumlu katkılar yaptı. 19.yüzyılda İstanbul'daki ulaşım ile ilgili olarak bkz. Sedat MURAT ve Levent ŞAHİN, **Dünden Bugüne İstanbul'da Ulaşım**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 2010-58, İstanbul, 2010, s. 210-213.

²⁹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Eser TUTEL, **Şirket-i Hayriye**, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2008, s. 11.

²⁹⁸ Murat KORALTÜRK, “Şirket-i Hayriye'nin Kurucu ve İlk Hissedarları” **İstanbul Armağanı 2: Boğaziçi Medeniyeti** içinde, (Editör: Mustafa ARMAĞAN), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss.257-263, İstanbul, 1996, s. 261.

²⁹⁹ YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, s. 432-433.

sokmak amacıyla” kurulmuş olan şirketin; imtiyaz süresi 25 yıl ve yönetim merkezi İstanbul’dadır.³⁰⁰ Şirketin 1917 yılındaki mali yapısı incelendiğinde, şirketin mevcutları 59,000 lira ve itfa olunan hisse senetleri bedeli 34,483 lira 70 kuruştur.³⁰¹ Bu karlılığı nedeniyle, İstanbul’da işlem yapan bu şirketin, genel olarak İstanbul finansal sistemine olumlu yönde katkı yaptığı söylenebilir.

19.yüzyıl’da İstanbul merkezli kurulan son güçlü şirket, 31 Mayıs 1892 tarihli tüzüğü gereğince şekillenen “Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi(Osmanlı Umum Sigorta Şirketi/La Societe Generale d’Assurances Ottomane)” adlı şirkettir.³⁰² “İstanbul Su Şirketi”nin kurucusu Temo Bey ve banker Mösyö Rene Bodovi tarafından kurulan şirketin kuruluş amacı, gerek Osmanlı ülkesinde gerek yabancı ülkelerde doğrudan doğruya veya diğer sigorta şirketleriyle ortaklaşa her tür sigorta işlemlerinin uygulanması ve özellikle yangın, kara ve deniz taşımacılığında ortaya çıkacak hasarlar için sigorta yapılması ve yaşam sigortasıdır.³⁰³ Yönetim merkezi İstanbul’dadır. Osmanlı Devleti’nde kurulan ilk sigorta şirketi olan Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi’nin³⁰⁴ sermayesi, her biri 11 Osmanlı veya 10 İngiliz lirası ya da 250 frank değerinde 40,000 hisseye bölünmüş, 440,000 Osmanlı lirasıydı(veya 400,000 İngiliz lirası).³⁰⁵ Ancak yeterince karlı bir faaliyet seyri gösteremeyen şirket, 1916 yılında “Milli Sigorta Şirketi”ne devredildi.

³⁰⁰ YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri** s. 419.

³⁰¹ YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, s. 422.

³⁰² TOPRAK, **Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918**, s. 357; Cornel ZWIERLEIN, “The Burning of a Modern City? İstanbul as Perceived by the Agents of the Dun Fire Office, 1865-1870”, **Flammable Cities:Urban Conflagration and the Making of the Modern World**, (Edited by: Greg BANKOFF, Uwe LUBKEN, and Jordan SAND), pp. 82-102, The University of Wisconsin Press, USA, 2012, s. 98.

³⁰³ YILMAZ, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, s. 287; Osman Necdet TUĞRUL, “İstanbul Umum Sigorta Şirketi”, **İktisadi Yürüyüş Sigorta Özel Sayısı**, Sayı: 112, İstanbul, 1944, İstanbul, s. 69.

³⁰⁴ Murat BASKICI, “Osmanlı Anadoluşunda Sigorta Piyasası: 1860-1918”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 57, Sayı: 4, ss. 1-33, 2002, s. 7.

³⁰⁵ Şirketin 25 Haziran 1909 tarihli Onaltıncı Genel Kurul Toplantısı Yönetim Kurulu Raporu için bkz. SOCIÉTÉ GÉNÉRALE D’ASSURANCES OTTOMANE, **Seizième Assemblée Générale des Actionnaires Tenue le 25 Juin 1909: Rapport du Conseil D’administration**, Impr. Gérard Frères, Constantinople, 1909.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE 19.YÜZYILDA İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEMİN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

BÖLÜME GİRİŞ

Osmanlı ekonomik sisteminde, karşılaşılan anlaşmazlıkların çözüm yeri, merkezi idaredir. Şikayete sahip olan tarafın başvurusu üzerine, Divan-ı Hümayun³⁰⁶ adı verilen merkezi karar organı, sorunu inceler. İncelenen ve kurulan meclis ile karara bağlanan ihtilaflar, ilgili kaza birimine, “padişah buyruğu” hükmünde, yazılı olarak bildirilir. Verilen hükümler, bağlayıcıdır. Bununla birlikte alınan her bir karar -sistemik olarak- derlenir ve Ahkam Defterleri adı verilen defterlere kaydedilir. Her bir şehire ilişkin olarak, ayrı defterler tutulur.

Ahkam Defteri; Divan-ı Hümayun Şikayet Kalemi'nden tarafından verilen hükümlerin kayıtlarının tutulduğu defterdir.³⁰⁷ Ahkam, hükmün çoğulu olup burada “padişah buyruğu” anlamına gelmektedir. Verilen hükümler, sadaret makamından veya defterdarlıktan çıkardı. Sadaret makamından çıkan bu hükümler, “ferman” olarak da adlandırılabilir.³⁰⁸

İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda(1800-1870 yılları arasında) İstanbul'daki finansal sistemin belirlenmesi ve tasnif edilmesinin amaçlandığı bu bölüm, İstanbul Ahkam Defterleri'nin tasnifine dayanmaktadır. Buradaki temel kaynağımız, KAL'A editörlüğünde oluşturulan ekip tarafından transkribe ve Latinize edilmiş olan İstanbul Ahkam Defterleri(1800-1870)'ndeki finansal kayıtlardır.³⁰⁹ Bu kaynağa dayalı olarak belirlediğimiz, her bir İstanbul Ahkam Defteri kaydı, belirlediğimiz tasnif planına göre değerlendirildi.

³⁰⁶ Divanın tarihi süreci ile ilgili bkz. Colin IMBER, **The Ottoman Empire, 1300-1650: The Structure of Power**, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s. 154 vd.

³⁰⁷ Örnek bir çalışma olarak Ahmet KALA, Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA, **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1742-1787)**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1998.

³⁰⁸ Gökhan YILMAZ, “Ahkam Defterlerine Göre, 18.yüzyılda İstanbul'da Finansal Hayat”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **T.C. Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2009, s. 8.

³⁰⁹ Bu temel kaynak; “**İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt I(1800-1810), (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL'A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, 271 s., İstanbul, 2012”,

Bu çerçevede, 19.yüzyıl ile ilişkili olan 13-25 numaralar arasındaki defter kayıtlarından tespit ettiğimiz 1175 karar; defter numaraları ve konuları temelinde, sırayla değerlendirilecek ve tablo ile sınıflandırılacaktır. Bu bölümü oluşturulurken ilk planladığımız yöntem, defter kayıtlarının yapılan incelemesinin tek tek gösterilmesi idi. Ancak, çalışmanın sayfa sınırı, sorun oluşturdu ve burada tüm hükümlerin detaylı analizi gösterilemedi. Her bir hüküm için oluşturulan örneklem tablolar, bir sonraki bölümün istatistiki incelemesinde veri olarak kullanılacaktır. Dolayısıyla, bu bölümde, diğer hükümler için örnek teşkil edecek bazı temel kayıtların detaylı incelemesi gösterilebilecektir.

I. 13 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

1800 yılının Ocak-Eylül ayları arasını kapsayan 13 Numaralı defterde finansal sistem ile ilgili 18 tane hüküm belirlenmiştir.³¹⁰ Hükümler incelendiğinde; (i) ihtilafın konusunda adi borç alacak(6 karar), (ii) hükmün yerleşim yerinde Haslar(8 başvuru), (iii) tarafların sosyal konumlarından müracaat edenin, yönetilen ve şehirli(12 kayıt) ve (iv) şikayet edilenin, yönetilen ve şehirli(10 kayıt), (v) tarafların dinlerinden müracaat edenin Müslüman(11 kişi) ve (vi) şikayet edilenin Gayrimüslim ve Zimmi (11 kişi) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Hükümlerin kayıt sıralarına göre ve detaylıca incelenmesinin, konuyu bütünleyeceğini düşünüyoruz. “Karamürsel’de, ayan adına reyadan salyane ve avarız tahsil etmek isteyen kişilerden zorla aldıkları malların geri alınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³¹¹ şeklinde özetlenebilecek 312 defterin ilk hükmü aşağıdaki tablo şeklinde tasnif edilmiştir:

“İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II(1810-1847), (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL’A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, 359 s., İstanbul, 2012” ve “İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III(1847-1869), (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL’A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, 299 s., İstanbul, 2012” olarak künyelendirebileceğimiz üç ciltlik yayımlanmamış eserlerdir.

³¹⁰ BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055 ve BOA 13/1057.

³¹¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 18.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	238	926	Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ocak 1800

İkinci hüküm, “Çatalca’ya bağlı Subaşı köyünde, Selim Giray’dan olan alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının mübaşire teslim olunmasına dair hüküm”³¹³ diye³¹⁴ özetlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	239	930	Borçlunun mallarının zaptı	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Ocak 1800

Üçüncü hükmün konusu adi borç olacaktır. “Alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının Erdek’teki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³¹⁵ diye³¹⁶ özetlenebilecek hükmün tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	240	934	Adi borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1800

³¹² “Nâhiye-i mezbûre sâkinelerinden Fâtıma nâm hâtûn ile kızı Nazîfe ve oğlu Ömer nâm kimesne gelüp bunlar kendü hâllerinde ırzlarıyla mukayyed ve üzerlerine edâsı lâzım gelen edâda kusûrları olmayup te’addî olunmak icâb itmez iken yine karye-i mezbûre sükkânından Koca Reîs Alî ve Kara Süleymân oğlu Hüseyin ve Bayram oğlu Ahmed ve İrem(?) İbrâhîm dimeğle arîf kimesneler kendü hâllerinde oldukların işbu sene-i mübârekede karye-i mezbûr a’yânı tarafından sekbânlar ile menzillerine gelüp biz a’yân tarafından geldük sizden şu kadar salyâne ve avârız akçesi isterüz diyü şütüm-ı galıza ile şetm ve kapularını balta ile şikest ve üzerlerine hücum ve mezbûre Nazîfe’nün üzerine kurşun atup...” BOA 13/926.

³¹³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 18.

³¹⁴ “Kostantin nâm zimmî mübârek rikâb-ı kamer-tâb-ı husrevâneme arz-ı hâl sunup sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhsin zimmetünde mesfûrun bin iki yüz on senesinden berü iki bin yigirmi üç guruş alacak hakkı olup defe’âtiyle taleb eyledükde imrâr-ı vakt ve avk u te’hîr ile ve ibtâl-i hakk dâ’iyyesinde olduğun inhâ ve tahsîli bâbında...” BOA 13/930.

³¹⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 19.

³¹⁶ “Hüseyin nâm kimesne gelüp bunun nâhiye-i mezbûra tâbi’ Erdek kasabası mütemekkinlerinden Pehlûvânoglu İstefan(?) nâm zimmî zimmetinde bin iki yüz on senesinden berü bin seksen beş guruş alacak hakkı olup defe’atle taleb ve almak murâd eyledükde bivech-i şer’î virmekde te’allül ve muhâlefet...” BOA 13/934.

“İstanbul’da, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan kişinin borçlarını taksitle ödemesine dair hüküm”³¹⁷ diye³¹⁸ özetlenebilecek dördüncü hüküm şu şekilde tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	242	940	Borcun taksitle ödetirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1800

“Midye’ye bağlı Samakocuk köyünde, şahıslar arasındaki borç alacak ihtilafının ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³¹⁹ diye³²⁰ açıklanabilen sonraki hüküm şöyle değerlendirildi:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	243	943	Adi borç alacak	Haslar -Midye	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1800

“Karamürsel’e bağlı Göreme köyünde, borcunu ödemedi vefat eden borçlunun kefil ile alacaklı arasındaki ihtilafın ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³²¹ diye³²² belirtilebilen hüküm şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	243	945	Kefil	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman	Mart 1800

³¹⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 19.

³¹⁸ “İstanbul’da Sandal bedestânında mütemekkin (...) nâm zimmî gelüp mesfûr külliyyetlü ahz u i’tâ ile meşgûl ve beyne’l-akrân sâhib-i i’tibâr iken taşra memleketlerde külliyyetlü mâlî işleyüp ahz u i’tâsına za’af gelmeğle... olındukda tüccâr tâifesinden Andon(?) Konradini ve Belasço Trahani(?) nâm zimmîler İstanbul’da Küçük yenhân’da mütemekkin ve müddet-i vâfireden berü ticâretle... tüccârdan Kostanti ve Angeli zimmîlerin yedlerine virilen emr-i âlîde emsâli misillü iki senede [bir ve altı senede] üç taksît ile edâ-yı deyn itdürile diyü tahrîr olmuş...” BOA 13/940.

³¹⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 20.

³²⁰ “Hâslar kazâsı muzâfâtından Midye nâhiyesine tâbi’ Samakocuk karyesi mütemekkinlerinden Boyacı Kostandi veled-i Todori nâm zimmî Hâslar mahkemesinde meclis-i şer’a varup karye-i mezbûrede mütemekkinine Melhodye bint-i Kosta nâm nasrâniyye bilâ devr akçe murâbahası nâmıyla bi gayri hakkın sekiz yüz yigirmi dört gurus benden iddi’â ve nâhiye-i mezbûre nâibi huzûrında...” BOA 13/943.

³²¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 20.

³²² “Nâhiye-i mezbûra tâbi’ Göreme(?) nâm karye sükkânından İbrâhîm nâm kimesne gelüp yine karye-i mezbûr sükkânından Hüseyin nâm kimesne diğeri İbrâhîm nâm kimesne zimmetinde câmûs semeninden beş yüz altmış gurus hakkına bir sene temâmına dek muvakkaten kefil olup...” BOA 13/945.

Diğer hüküm “Karamürsel’e bağlı Değirmenderesi köyünde, alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının borçludan tahsili husususun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³²³ şeklinde³²⁴ özetlenebilen karar şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	245	953	Adi borç alacak	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1800	

“Defter ile olan alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının Silivri’deki borçludan tahsili husususun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³²⁵ diye³²⁶ açıklanabilecek diğer hüküm şöyle sınıflandırıldı:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	250	973	Adi borç alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Müslüman Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1800	

“Borcunu ödemeyen şahsın, çavuş mübaşeretıyla Erdek’ten İstanbul’a getirilmesine dair hüküm”³²⁷ diye³²⁸ özetlenebilen kaydın tasnifi:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	251	974	Adi borç alacak	Galata -Erdek	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Yönetilen -Şehirli	Müslüman Müslüman	Haziran 1800	

³²³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 21.

³²⁴ “Ahmed nâm kimesne gelüp bunun nâhiye-i mezbûra tâbi’ Değirmânderesi karyesi sükkânından Mehmed ve Halil nâm kimesneler zimmetlerinde iki yüz on üç senesinden berü bin dört yüz guruş alacak hakkı olup defe’ât ile taleb ve almak murâd eyledükde...” BOA 13/953.

³²⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 21.

³²⁶ “Alî nâm kimesne rikâba gelüp bunun Silivri kazâsı sâkinelerinden Ümmügülsüm nâm [hâtûnun] zimmetinde bin iki yüz on iki senesinden berü bâ defter beş yüz yedi buçuk guruş alacak hakkı olup bi’-d-defe’ât taleb ve almak murâd eyledükde hilâf-ı...” BOA 13/973.

³²⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 21-22.

³²⁸ “Fatimâ nâm hâtûn gelüp bunun Erdek sâkinlerinden bunun oğlu İsmâ’îl ve (...) oğlu Ahmed nâm kimesneler zimmetlerinde eşyâ semeninden sekiz yüz ve bir bâb mülk menzil semeninden beş yüz guruş ki cem’an bin üç yüz yetmiş guruş alacak hakkı olup taleb eyledükde virmekde te’allül ve muhâlefet...” BOA 13/974.

Sonraki kayıt “Silivri’de, borcu olmayan şahısdan haksız yere para talep eden kişilerin teaddilerinin önlenmesine dair hüküm”³²⁹ şeklinde³³⁰ özetlenebilecek karar şöyle sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	253	983	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli -Elçi	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1800

“Kapıdağ’a bağlı Rudyya köyünde, para istikraz edip alacaklılara yaptığı ödemenin dışında, alacaklıların zaptettikleri menzil ve bağının geri alınması husususun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³³¹ diye³³² açıklanabilecek diğer bir hüküm şu şekilde tablolaştırılabilir:

No	İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
	Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
11	13	255	990	Para istikrazı, kredi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1800

On ikinci hüküm “Silivri’de, mirasçıya intikal eden mal ve para alacaklarının zapt eden kişilerden alınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³³³ şeklinde³³⁴ belirtilebilen kayıt hazırlanan tablo ile şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	256	996	Borçlunun mallarının zaptı	Haslar -Silivri	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1800

³²⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s.

³³⁰ “Silivri Yapağca ustası Seyyid Mustafâ gelüp mûmâ ileyhün kimesneye deyn ve kefâleti olmayup bivech te’addî olunmak icâb itmez iken Silivri ahâlîleri kazâ-i mezbûr a’yâmî İbiş nâm kimesne ile yekdil olarak... Rusya ilçisi istikbâl eylediğün hinde...” BOA 13/983.

³³¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 22.

³³² “Nâhiye-i mezbûra tâbi’ Rudyya nâm karye mütemekkinlerinden Yani nâm zimmi rikâb-ı hümâyûnuma gelüp mesfûr Yani iki yüz beş senesinde yine Rudyya karyesi sükkânından Emîr Hüseyin ve karındaşı İbrâhîm nâm kimesnelerden yigirmi iki guruş istikrâz idüp...” BOA 13/990.

³³³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 23.

³³⁴ “Silivri sâkinlerinden Mahmûd nâm kimesne gelüp bunun karındaşı Ahmed nâm kimesne karye-i mezbûrede vâkı’ Çelenk(?) çiftliği dimeğle ma’rûf Çiftlik kethudâsı Papa İstemat nâm zimmi bin iki yüz beş senesinde on altı re’s kara sığır ineğini...” BOA 13/996.

“Silivri’de, menzil satışından dolayı alıcının mirasçıları ile satıcının mirasçısı arasında ortaya çıkan ihtilafın ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³³⁵ diye³³⁶ özetlenebilecek sonraki kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	258	1003	Alım satımdan doğan borç-alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Temmuz 1800

“Alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının Çatalca’ya bağlı Subaşı köyündeki Selim Giray’dan mübaşir marifetiyle tahsiline dair hüküm”³³⁷ diye³³⁸ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle değerlendirilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	262	1012	Adi borç alacak	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Mayıs 1800

“Donanma tercümanı Ferce Nikola Beğzade Yanaki’nin evlat ve oniki hizmetkarının cizye vesair vergilerden muaf tutulmaları üzerine hizmetçisi Mikne oğlu Koko’nun muafiyetine dair hüküm”³³⁹ şeklinde³⁴⁰ açıklanabilecek kayıt şöyle tasnif edildi:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	273	1055	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Eylül 1800

³³⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 23.

³³⁶ “Silivri nâhiyesi mahallâtından Kâsım Paşa mahallesi sâkinlerinden iken iki yüz on dört senesinde vefât iden Kırımî Mehmed Efendi ibn-i Şeyh Sâlih dimeğle ma’rûf...ir bâb mülk menzilinü mürisimüz müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’e...” BOA 13/1003.

³³⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 24.

³³⁸ “Kostantin nâm zimmînün kazâ-i mezbûra tâbi’ Subaşı karyesinde sâkin Kapulan Girayzâde Selîm Giray Sultân zimmetünde bin iki yüz on senesinden berü iki bin yigirmi üç gurusu alacak hakkı olup...” BOA 13/1012.

³³⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 25.

³⁴⁰ “Donanma-yı hümâyûnum tercemânlığı hıdmetinde olanların öteden berü kendüleri ve evlâd ve hıdmetkârlarının muvaffâkiyetlerini hâvî yedlerine... emsâl ve akrâmı miyânında imtiyâz ve mu’âfiyyetine sezâvâr olduğına binâen evlâdı on iki nefer hıdmetkârı cizye-i şer’iyye vesâir tekâlifden mu’âf ve müsellemler olup...” BOA 13/1055.

13 Numaralı defterdeki finans ile ilgili son kayıt, “Erdek’te, ahaliden haksız yere para alan kocabaşların tahsil ettikleri miktarın geri alınıp sahiplerine iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁴¹ diye³⁴² özetlenebilecek kayıt, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	273	1057	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Erdek	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli -Kocabaşı	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Eylül 1800

II. 14 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Ekim 1800 ile Ağustos 1802 yılları arasını kapsayan 14 Numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili 47 tane hüküm belirlenmiştir.³⁴³ Sayıları nispeten artan hükümler incelendiğinde; (a) ihtilafın konusunda adi borç alacak (24 karar), (b) hükmün yerleşim yerinde -13 Numaralı defterden farklı olarak- İstanbul (15 başvuru), (c) tarafların sosyal konumlarından müracaat edenin, yönetilen ve şehirli (11 kişi) ve (d) şikayet edilenin, yönetilen ve şehirli (5 kişi), (e) tarafların dinlerinden müracaat edenin (13 Numaralı defterden farklılaşarak) Gayrimüslim ve Zimmi (24 kişi) ve (f) şikayet edilenin (yine 13 Numaralı defterden ayrılarak) Müslüman (24 kişi) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan tasniften, -ihtilafın konusu çerçevesinde- örneklem oluşturacağını düşündüğümüz hükümleri belirtmekte fayda görüyoruz. Defterin finans ile bağlantılı ilk kaydı, “Alacaklarını tahsil edemeyen kişinin alacaklarını Çatalca’ya bağlı Subaşı köyündeki

³⁴¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 26.

³⁴² “Nâhiye-i mezbûra [tâbi] Erdek kasabası ahâlî ve re’âyaları rikâb-ı hümâyûnuma gelüp bunlar kendü hâllerinde olup üzerlerine edâsı lâzım gelen avârız ve imdâd-ı hâzeriyye vesâir evâmîr-i aliiyyemle vâride olan tekâlif cem’ine me’mûra edâda kusûrları yoğiken kasaba-i mezbûr mütemekkinlerinden Kocabaşları olan Acı Koştil Cafer ve Bore Yanaki ve Kabril oğlu Yorgaki nâm zimmîler kendü hâllerinde...” BOA 13/1057.

³⁴³ BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376 ve BOA 14/109.

Selim Giray ve hazinedarından tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm³⁴⁴ şeklinde³⁴⁵ özetlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	6	9	Adi borç alacak	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Ekim 1800

“Dîvân tercümanı Aleksandri Filmaki Beyzade İskerlet’in hizmetinde görevli sekiz diloğlanı ve oniki hizmetkarın cizye vesair vergilerden muaf tutulmaları üzerine diloğlanlarından İstataki oğlu Dimitri’nin muafiyetine dair hüküm³⁴⁶ diye³⁴⁷ özetlenebilecek -ve yirmi derkanar ile birlikte belirtilen- vergi muafiyeti ile ilgili hüküm şöyle sınıflandırıldı:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	81	199	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Eylül 1801

Üçüncü kayıt, “İstanbul’da, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan kişilerin borçlarını taksitle ödemelerine dair hüküm³⁴⁸ şeklinde³⁴⁹ açıklanabilir ve tasnifi şu şekildedir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	8	16	Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Tüccar	Yönetilen -Şehirli -Müderis	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman, Zimmi ve Nasrani	Şubat 1800

“Erdek’te, ahaliden kocabaşların usulsüz tahsilatları hususunun ilgili kadılıkta görülüp tespit edilemediğine dair hüküm³⁵⁰ diye³⁵¹ özetlenebilecek sonraki kayıt şu şekildedir:

³⁴⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 26.

³⁴⁵ “Kostantin nâm zimmî gelüp bunun kazâ-i mezbûra tâbî’ Subaşı karyesinde sâkin Kapulan Girayzâde Selîm Giray Sultân zimmetinde iki yüz on senesinden berü iki bin yigirmi üç guruş alacağı olup...” BOA 14/9.

³⁴⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 45.

³⁴⁷ “...her birlerinin cizyeden mu’afiyetlerini müş’ir eşkâliyle yedlerine...” BOA 14/199.

³⁴⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 28.

³⁴⁹ “Üsküdar’da Ayazma nâm mahalde kâin hâcegân-ı Dîvân-ı hümayûnumdan Teşrifâtî-i esbak Mustafâ zîde mecduhûnun menziline... Karabet veled-i Bagos ve elli guruş iddi’â iden ...zimmetlerinde cihet-i deyn-i şer’iden alacağımız ...def’aten edâya iktidârları olmamağla işbu sene-i mübareke Cumâde’l-evveli guresinde i’tibâr ile beş taksit ile beş sene temâmında temâmen cümlemüze edâ vü teslîm eylemek...” BOA 14/16.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	22	43	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli -Kocabaşı	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1800

İlgili defterde 3 tane daha, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusu ile ilgili hüküm tespit edilmiştir.³⁵²

“Kapıdağ’a bağlı Pereme köyünde, alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁵³ diye³⁵⁴ açıklanabilecek sonraki kayıt ise aşağıdaki gibi tasnif edildi:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	27	54	Adi borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Ocak 1801

14 numaralı İstanbul Ahkam Defterleri’nde -yukarıdaki örnekteki gibi- adi borç alacak konusu ile ilgili 22 tane daha hüküm bulunmaktadır.³⁵⁵

³⁵⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 30.

³⁵¹ “Sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyh Yahyâzâde Mehmed Sa’îd zîde ilmuhûsun [Südde-i sa’âdetüme] gelüp nâhiye-i mezbûra tâbi’ Erdek kasabası re’âyâlarının kasaba-i mezbûr kocabaşlarından Acı Kostanfil Çakır ve Bura Panaki ve Kabril oğlu Yorgaki nâm zimmiler bin iki yüz on senesinde mebâliğ-i vâfirelerün ahz eyledüklerin re’âyâ-yı merkûme mukaddemâ bâ arz-ı hâl lede’l-inhâ ve’l-istid’â mahallinde şer’le görülüp...” BOA 14/43.

³⁵² “...edâda kusûrları yoğiken içlerinden mün’im ve mütemevvil kimesneler kendü tekâliflerin tahfif için emr ve defterden ziyâde kendü nefsleriçün tevzî...” BOA 14/194, “...ehl-i örfe istinâden üç yüz beş gurusını bi gayri hakkın gasben ahz ve ziyâde gadr eylediğün...” BOA 14/257 ve “...re’âyâ emlâk ve yirleri olmayup tekâlif mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken...” BOA 14/363.

³⁵³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 31.

³⁵⁴ “Nâhiye-i mezbûra tâbi’ Pereme nâm karye mütemekkinlerinden İsterati nâm zimmî gelüp bunun yine karye-i mezbûr sâkinlerinden Ömer nâm kimesne zimmetinde bin iki yüz on dört senesinden berü cihet-i şer’den iki yüz otuz bir guruş alacak hakkı olup...” BOA 14/54.

³⁵⁵ 1801 yılında “adi borç alacak” konusu ile ilgili diğer hükümler şunlardır: “...temessük üç yüz elli buçuk guruş alacak hakkı olup...” BOA 14/11, “Nâhiye-i mezbûra tâbi’ Pereme nâm karye mütemekkinlerinden İsterati nâm zimmî gelüp bunun yine karye-i mezbûr sâkinlerinden Ömer nâm kimesne zimmetinde bin iki yüz on dört senesinden berü cihet-i şer’den iki yüz otuz bir guruş alacak hakkı...” BOA 14/54, “Haraz(?) nâhiyesine tâbi’ Doğanca karyesi re’âyâlarından Çorlu ve Ereğli kazâlarında mütemekkin Kosta veled-i Dimo ve Anderko ve Telekicioğlu(?) ve Bolkar ve Deli Miho ve oğulları vesâir ma’lûmu’l-ism zimmî...” BOA 14/56, “İstati zimmînün Gekbuze kazâsına tâbi’ Pendik karyesi zimmetlerinde alacağı olan üç bin guruş Der-aliyyemde mevcûd karye-i merkûm kocabaşlarından tahsili bâbında...” BOA 14/58, “Âstâne-i aliyyem mütemekkinlerinden sarrâf tâifesinden Bedros nâm [zimmî] gelüp mesfûr Bedros sâbikâ Hazergrad nâibi Mehmed Emîn Efendi kazâ-i mezbûr nâibine gider iken ru’yet-i muhâsebe eyledüklerinde...” BOA 14/87,

Ayanın muhasebesinin görülmesi konusu ile ilgili tek kayıt, “Küçükçekmece ayanının muhasebesinin görülmesi ve fazla tahsilat yapmasının önlenmesine dair hüküm”³⁵⁶ diye³⁵⁷ özetlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	33	72	Ayanın muhasebesinin görülmesi	Haslar -Küçük çekmece	Yöneten -Şehirli	YOK	Belirtilmemiş	YOK	Mart 1801

Bir diğer kayıt, “Kapıdağ’a bağlı Muhanya köyünde, para istikraz eden borçludan murabaha namı ile asıl borçtan daha fazla miktarda para tahsil eden alacaklıdan fazla tahsil edilen miktarın geri alınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁵⁸ diye³⁵⁹ açıklanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	34	73	Para istikrazı, kredi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1801

“...Ömer nam kimesne zimmetinde bin iki yüz on dört senesinden berü cihet-i şer’den iki yüz otuz bir guruş alacak hakkı olup...” BOA 14/94, “...iltizâmâtдан gayr-i ez makbûz bâ defter bâkî Kala vd.n otuz üç bin on iki guruş alacak hakkını kable’l-ahz babası merkûm...” BOA 14/114, “...bir sincap kürk semenlerinden beş yüz elli guruş alacağım vardır diyü...” BOA 14/153, “...herkes hissesine düşen hakk-ı irsiyyesini alup birbirlerinin zimmetlerinde bir akçe ve bir habbe alacakları yoğiken şimdi...” BOA 14/158, “...Seyyid Mehmed Emîn bin Seyyid Ömer müddet-i kâimmakâmlığında nâzır-ı sâbık hâzin-i Enderûn-ı hâssa Hasan nâm kimesneden iki yüz on iki senesinde umûr-ı vakf için altı yüz doksan beş guruş istikrâz idüp...” BOA 14/163, “...zimmetinde bin iki yüz on senesinden berü bâ temessük dört bin yedi yüz sekiz guruş alacak hakları olup...” BOA 14/176, “Sarraf...zimmetlerinde iki yüz on dört senesinden berü yedi yüz guruş alacak hakkı olup defe’âtle...” BOA 14/187, “...bin yüz seksen sekiz guruş alacak hakları olup...” BOA 14/191, “...cem’an dört bin üç yüz seksen iki guruş alacak hakkı olup...” BOA 14/235, “...bin altı yüz elli guruş hüküm ve i’lâm itdürüp gadr-ı küllî...” BOA 14/236, “...bâ temessük iki bin guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât bi’l-mükâtebe taleb eyledükde...” BOA 14/245, “...bin iki yüz yigirmi beş guruş alacak hakkı olup...” BOA 14/248, “...tabîb-i mesfûr eczâ akçesi olarak yüz elli guruşdan mütecâviz akçe ahz itmişiken...” BOA 14/251, “...zimmetlerinde iki yüz on beş senesinden berü iki kıt’a deyn temessüki mücebince dokuz bin iki yüz guruş alacak hakkı...” BOA 14/254, “...üç bin guruş alacağı olup meblağ-ı mezbûrî taleb...” BOA 14/270, “...yedinde olan bir kıt’a temessük nâtik olduğu üzere yedi bin beş yüz yigirmi yedi guruş taleb...” BOA 14/310, “...bin dört yüz elli guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât taleb...” BOA 14/320 ve “...zimmetinde ma’lûmu’l-mikdâr alacağımız vardır...” BOA 14/352.

³⁵⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 32.

³⁵⁷ “...re’âyâ-yı fukarâya tevzi’ ile tahsil eyledükleri tahkik olmağla bundan böyle her kazânun tevzi’âtı senede iki def’aya tahsis olunmak ve beher altı aydan altı aya da bir def’a tevzi’ olup aralıkda başkaca defter tertib olunmamak ve ismi ve mahalli ma’lûm olmayan mesârif bir dürlü kazâlara tevzi’ olunmayup beher altı ayda bir def’a her ne mesârif olunur ise ismi ve mahalli ma’lûm olarak defter birle tevzi’ olup defteri Der-alıyyeme irsâl olunmak...” BOA 14/72.

³⁵⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 33.

³⁵⁹ “...nâm zimmîden bin iki yüz üç senesinde istikrâz eylediği otuz guruş akçe beher...” BOA 14/73.

14 numaralı defterde, para istikrazı/kredi konusu ile ilgili 2 tane daha hüküm verilmiştir.³⁶⁰

“İstanbul’da, temessük ile olan alacaklarını tahsil edemeyen kişilerin alacaklarının borçlunun mirasçılarında tahsil edilmesine dair hüküm”³⁶¹ şeklinde³⁶² belirtilebilecek kayıt, borç temessükü ile ilgilidir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	52	123	Borç temessükü	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Tüccar	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Mayıs 1801

Bu defterde, borç temessükü konusunda 4 tane daha hüküm vardır.³⁶³

“İstanbul’da, alacaklarını tahsil edemeyip borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan kişinin borçlarını taksitle ödemesine dair hüküm”³⁶⁴ diye³⁶⁵ özetlenebilecek kayıt şöyle sınıflandı:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	67	165	Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Tüccar	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Belirtilmemiş	Temmuz 1801

İlgili defterde, 3 tane daha hüküm, borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi konusundadır.³⁶⁶

³⁶⁰ “...senesinde istikrâz eylediği üç yüz guruş akçe beher sene babalarının üzerine...” BOA 14/91 ve “...istikrâz eylediği yüz guruş mukâbelesinde alâ tarîkı’r-rehîn vaz’ idüp...” BOA 14/102.

³⁶¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 37.

³⁶² “...zimmesinde bâ temessük on beş yüz guruş ve diğer temessük ile bin yedi yüz elli guruş alacak hakkını kalbe...” BOA 14/123.

³⁶³ “...bâ temessük dört bin yedi yüz sekiz guruş alacak hakları olup...” BOA 14/150, “...bâ temessük beş yüz guruş alacak hakkı olup defe’âtiyle taleb...” BOA 14/273, “...iki bin beş yüz guruş karz unvânıyla bir kıt’a deyn temessüki alup...” BOA 14/350 ve “...temessük bin iki yüz guruş alacak hakkı olup taleb ve almak...” BOA 14/353.

³⁶⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 40.

³⁶⁵ “...dâyinleri tarafından bir vechile te’addî olunmamasını muhtevî emr-i şerîfüm sudûrını istid’â itmeğle vech-i meşrûh üzre taksîte rabt ile edâ-yı deyn itdürilmek ve dâyinleri tarafından tazyîk itdürilmemek ve lâkin mesfûr dahi vakt-i taksîtte dâyinlerine...” BOA 14/165.

³⁶⁶ “...şer’an sâbit olan medyûnun taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn eylemesiyçün...” BOA 14/166, “...def’aten talebiyle tazyîk eyledüklerin bâ arz-ı hâl lede’l-inhâ ve üç taksît ile dört senede edâ olunmasını istid’â eyledükde

“Yapağı semeninden olan alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağını Silivri’deki şahıstan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁶⁷ diye³⁶⁸ açıklanabilecek bir diğer kayıt, alım-satım ile ilgilidir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	103	269	Alım-satımdan doğan borç alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Yahudi	Aralık 1801

Bundan başka ilgili defterde, 284 numaralı hüküm de, alım-satımdan doğan borç alacak konusu ile ilgilidir.³⁶⁹

Defterde, örneklem oluşturacak son tür kayıt, vekaleten iş görmeye ilişkindir. “Karamürsel’de başkaları adına iş görüp para harcayan şahsın mirasçıları ile adlarına iş görülen kişiler arasındaki borç alacak ihtilafının ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁷⁰ diye³⁷¹ özetlenebilecek kayıt aşağıdaki gibi tasnif edildi:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
14	105	276	Vekaleten iş görmeye doğan borç alacak	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Aralık 1801

III. 15 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ’NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Mart 1802 ile Mart 1805 tarihleri arasını kapsayan 15 Numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili 83 tane hüküm belirlenmiştir.³⁷² Sayıları -önceki iki deftere göre yine-

vech-i meşrûh üzere taksîte rabt ile edâ-yı deyn itdürilmek...” BOA14/305 ve “...ashâb-ı düyûn iskât zımında iki taksîte rabt olup taksît-i evveli bir sene ve taksît-i sâñsini ikinci...” BOA 14/376.

³⁶⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 53.

³⁶⁸ “...yapağı semeninden yüz yetmiş beş guruş alacak hakkı olup talep ve almak istedikde...” BOA 14/269.

³⁶⁹ “...mutasarrıf olduğu ma’lûmetü’l-hudûd bir bâb mülk menziline bin iki yüz sekiz senesinde...” BOA 14/284.

³⁷⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 54.

³⁷¹ “... taraflarından el-Hâcc Mehmed nâm kimesneyi vekil eyledüklerin bildürüp...” BOA 14/276.

³⁷² BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231,

nispeten artan hükümler incelendiğinde; ihtilafın konusunda (-ki oldukça çeşitlilik gözlemlenmiştir), adi borç alacak(14 tane), hükmün yerleşim yerinde Galata(25 tane)³⁷³, tarafların sosyal konularından müracaat edenin, yine yönetilen ve şehirli(64 tane) ve şikayet edilenin, yönetilen (ve ağırlıklı olarak şehirli)(45 tane), tarafların dinlerinden müracaat edenin, Gayrimüslim(ve ağırlıklı olarak Zimmi)(41 tane)³⁷⁴ ve şikayet edilenin Müslüman(36 tane) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Yine genel çalışma mantığımızı uygun olarak, hükümlerin konuları bazında, tablo gösterimli analizine geçecek olursak, yedi örneklemin tarafımızca yeterli olduğunu belirtebiliriz. “Silivri’de, azledilen ayan hakkında, ahaliye emir verildiği hususunda divana ilmühaber verildiğine dair hüküm”³⁷⁵ şeklinde³⁷⁶ özetlenebilecek ilgili defterin ilk finans hükmü aşağıdaki gibi sınıflandırıldı:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	3	4	Alman kararın reayaya bildirilmesi	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	YOK	Müslüman	YOK	Mart 1802

“Libas bahasından olan alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının Karamürsel’e bağlı Halidere köyündeki borçludan tahsili husususun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁷⁷ diye³⁷⁸ özetlenebilir ki tasnifi şöyle izlenebilir:

BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487 ve BOA 15/63.

³⁷³ Yine bu defterde, İstanbul(22 tane) ve Haslar(20 tane) kazalarına bağlı kayıt sayılarının fazlalığı da dikkate değerdir.

³⁷⁴ Yine bu defterde müracaat edenlerin 32 tanesi “Müslüman”dır.

³⁷⁵ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt I, s. 60.

³⁷⁶ “...vâkı’ olan zulm ü te’addisine mebnî bâ emr-i âlî hisâbı ru’yet ile a’yânlıktan tard ve teb’id ve bâ’de ez in a’yânlığa vesâir memleket umûrına müdâhale itmek ve eger müdâhale ider ise cânib-i mîrîye on bin guruş nezr virmek üzre ma’rifet-i şer’le nezre kat’ ve rabt olunup..” **BOA 15/4.**

³⁷⁷ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt I, s. 61.

³⁷⁸ “...vesâir libâs bahâsından beş yüz elli guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât taleb...” **BOA 15/10.**

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	7	10	Alım-satımdan doğan borç alacak	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü -Kadın	Müslüman	Müslüman	Haziran 1802

İlgili defterde, alım satımdan doğan borç alacak ile ilgili 11 tane daha hüküm vardır.³⁷⁹

“Temessük ile olan alacağının bir kısmını tahsil edemeyen kişinin alacağının Çorlu’ya bağlı Bozkemanlı köyündeki borçlulardan tahsili hususundaki ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁸⁰ diye³⁸¹ derlenebilecek hüküm şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	8	13	Borç temessükü	Galata -Çorlu	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Yeniçeri	Müslüman	Müslüman	Eylül 1801

Bu defterde borç temessükü konusunu ilgilendiren, 10 tane daha hüküm daha tespit edilmiştir.³⁸²

³⁷⁹ “...oldığı bir bâb mülk menziline iki yüz on iki senesinde bin dokuz yüz guruş olmak üzere...” BOA 15/15, “...harîr semeninden bâ temessük ve gayr-i ez temessük dört bin beş yüz otuz guruş alacak...” BOA 15/81, “...çiftlik semeninden beş yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/98, “...mülk menziline bin iki yüz on beş senesinde doksan guruşa...” BOA 15/207, “...buğday semeninden üç yüz otuz dört guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/357, “...furun-ı mezkûrı yüz altmış guruşa merkûma bâ hüccet-i şer’iyye...” BOA 15/407, “...mülk mağāza semeninden bin ve ahz ü i’tâdan dahi üç yüz guruş ki cem’an bin üç yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/409, “...mülk menziline bin iki yüz on altı senesinde bin yüz elli guruşa...” BOA 15/445, “...mülk menziline bin iki yüz on altı senesinde bin yüz elli guruşa...” BOA 15/477, “...bir kıt’a mülk değirmânını semen-i ma’lûm mukâbesinde...” BOA 15/478 ve “...kendülerine ve hayvânâtlarına kifâyet idecek mikdâr i’tâ olunan zehâyire...” BOA 15/486.

³⁸⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 61.

³⁸¹ “...bâ temessük üç yüz elli dört guruşdan gayr-i ez teslim iki yüz on dört [guruş] alacak hakkı olup...” BOA 15/13.

³⁸² “...bâ temessük dört yüz otuz buçuk guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/19, “...bâ temessük gayr-i ez teslimât dokuz bin üç yüz on guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/58, “...bâ temessük yedi yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/75, “...bâ temessük beş bin ve hâric ez-temessük bin yedi yüz guruş...” BOA 15/96, “...bâ temessük dört yüz otuz buçuk guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/106, “...semeninden bâ temessük beş yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/143, “...bâ temessük dört bin beş yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/196, “...yedine deyn temessüki i’tâ eyledükden sonra...” BOA 15/225, “...bâ temessük istidâne eyleyüp...” BOA 15/244 ve “...bâ temessük on bin yüz elli guruş alacağı olup...” BOA 15/439.

“Büyükçekmece nâhiyesi ayanının reayaya hizmeti karşılığında deftere kaydettiğinden fazla ücret ve gereksiz masraf tevzi etmemesine dair hüküm”³⁸³ diye³⁸⁴ belirtilebilen kaydın tasnifi şu şekilde tasnif edilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
13	253	983	-Ücret ihtilafı -Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Haslar -Büyük çekmece	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Eylül 1802

15 numaralı defterde ücret ihtilafı³⁸⁵ ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması³⁸⁶ konuları ile ilgili başka hükümler de tespit edilmiştir.

“Alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının Kaymas’a bağlı Serdoğan köyündeki borçludan tahsili husususun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”³⁸⁷ diye³⁸⁸ kısaltılabilecek kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	15	35	Adi borç alacak	Üsküdar -Kaymaz	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Kasım 1802

Yine ilgili defterde, adi borç alacak konusu ile ilgili olarak 13 tane daha hüküm bulunmaktadır.³⁸⁹

³⁸³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 62.

³⁸⁴ “...fukarâdan aldıkları cerâyimden başka senede birkaç def’a ism ü cismi olmayarak ba’zı mechûl mâddeler için didükleri gibi defter tertîb ve kuzât ve nüvvâb dahi harc-ı imzâ ve defter akçesi...” BOA 15/18

³⁸⁵ “...fâide hâsıl olduğına binâen mellâhîn tâifesi ücret mutâlebesiyle ashâb-ı sefâyîni ta’cîz ü tekdîr[den] hâlî olmayup...” BOA 15/47 ve “...hidmet idüp ba’dehû mezbûre hidmet eylediği senelerün ecr-i mislini talep ve almak üzere iken...” BOA 15/333.

³⁸⁶ “...üzerlerine dahi şer’an bir nesne sâbit olmuş değil iken yine...” BOA 15/264, “...cümle muvâcehesinde yegân yegân ru’yet-i hisâbla hakîkat-i keyfîyyet gadr ü himâyeden ârî ve şekk ve şübheden berî olarak olunması tahrîr olunmağla...” BOA 15/282, “...ü kefâleti olmayup üzerine dahi şer’an bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken yine...” BOA 15/338, “...şer’an bir nesne sâbit olmuş değil iken yine...” BOA 15/350 ve “...fuzûlî ahz eyledükleri meblağ-ı merkûm tahsîl ve ihkâk-ı hakk...”(Bu hüküm aynı zamanda “ayanın muhasebesinin görülmesi” konusuna da girmektedir) BOA 15/356.

³⁸⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 64.

³⁸⁸ “...yedi yüz elli guruş alacak hakkı olup talep eyledükde dürlü dürlü tezvîrâta sülûk ile virmekde inâd ve muhâlefet ve gadr...” BOA 15/35.

³⁸⁹ “...alacak hakkı olan cem’an kırk altı bin yüz yetmiş altı guruşdan...” BOA 15/42, “...dört yüz guruş alacak hakkını virmekde te’allül...” BOA 15/53, “...yedi bin beş yüz yigirmi yedi guruş alacaklarının tahsîli...” BOA

“Midye’ye bağı Tursiye ve Burgarası köylerinde, borçlarını taksitle ödeyen ahali ile tekrar talep eden alacaklılar arasındaki borç alacak ihtilafına dair hüküm”³⁹⁰ diye³⁹¹ özetlenebilecek kayıt şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	27	71	Borcun taksitle ödettirilmesi	Haslar -Midye	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1803

Bu defterde, borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi konusu ile ilgili 10 tane daha hüküm vardır.³⁹²

“Eflak ve Boğdan kapıkethüdası Hürmüzaki vefat etmesinden dolayı oğlu Aleko’nun ismi tasrih edilip cizye vesair vergilerden muaf tutulmasına dair hüküm”³⁹³ diye³⁹⁴ açıklanabilecek kaydın tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
15	53	134	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	YOK	Belirtilmemiş	YOK	Haziran 1803

Yine bu defterde, vergi ihtilafı konusu ile ilgili olarak 4 adet kayıt daha vardır.³⁹⁵

15/190, “...dokuz yüz altmış altı guruş li eclî’l-kabz verese...” BOA 15/226, “...üç bin sekiz yüz elli guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/231, “...bir mikdâr deyni olup edâ-yı deyn ve ru’yet-i hisâb...” BOA 15/286, “...yedi bin beş yüz yigirmi yedi guruş alacaklarının...” BOA 15/288, “...ile dört beş kişelik mikdârı akçesini ahz...” BOA 15/343, “...sekiz bin beş yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/424, “...bâkî Kala vd.n dokuz yüz guruşun ahz ü kabzı...” BOA 15/459, “...temâmına değîn akçe mutâlebe ve bir vechile ta’arruz olunmamak...” BOA 15/461, “...otuz iki guruş alacak hakkı olup...” BOA 15/463 ve “...on iki bin üç yüz otuz iki buçuk guruş alacağını...” BOA 15/472.

³⁹⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 70.

³⁹¹ “...arz-ı hâl lede’l-inhâ ve’l- istid’â taksît şürûti ba’de’l-ihrac mücebine amel olunmak bâbında...” BOA 15/71.

³⁹² “...zımında üç taksîte rabt olunup taksît-i evveli iki sene ve taksît-i sânisî dört sene ve taksît-i sâlisî altı sene...” BOA 15/169, “...taksîte rabt olunmak ve vakt-i taksît hulûlünde...” BOA 15/290, “...meblağ-ı mezbûr beş seneye dek mukassatan edâ itdürilmek bâbında...” BOA 15/335, “...üçüncü sene tekmîlinde taksîtan virilmek ve taksît vaktinden mukaddem...” BOA 15/355, “...taksîte rabt olunmak bâbında istid’â-yı inâyet...” BOA 15/366, “...taksîte rabt olunmak bâbında...” BOA 15/377, “...ceste ceste edâ itmek üzere taksîte rabt itdürüp def’aten...” BOA 15/465, “...ceste ceste tahsil ile mümkün olacağını bildürüp...” BOA 15/471, “...ceste ceste edâ vü teslim eylemek [üzre] taksîte rabt olunmak bâbında...” BOA 15/485 ve “...üç seneye değîn edâ idüp def’aten mutâlebesiyle te’addî itdürilmemek bâbında...” BOA 15/487.

³⁹³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 74.

³⁹⁴ “...virilen nişân-ı âlişânuma nazaran oğlı mersûmun dahi mu’âfiyyeti husûsî karîn-i müsâ’ade olmak şîme-i kerîme-i saltunat-ı seniyyemden olmağla...” BOA 15/134.

15 numaralı defter kayıtları konuların çeşitliliği ile dikkat çekmektedir. Şöyle ki, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra, yaptığımız incelemede rehinli borç alacak³⁹⁶, para istikrazı,kredi³⁹⁷, borçlunun mallarının zaptı³⁹⁸, gaspedilen paranın iadesi³⁹⁹, fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması⁴⁰⁰, şufa⁴⁰¹, verginin toplanması⁴⁰², ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi⁴⁰³, vekaleten işgörmede doğan borç alacak⁴⁰⁴, mukataa gelirleri⁴⁰⁵, ibra⁴⁰⁶, kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı⁴⁰⁷, mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı⁴⁰⁸, borçlunun mallarının tespit edilmesi⁴⁰⁹ ve borcunu ödeyemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi⁴¹⁰ konuları ile ilgili de hükümler mevcuttur.

³⁹⁵ "...kendüsü ve oğulları ve iki nefer hizmetkârları cizye vesâir tekâlifden mu'âf ve müsellemler olmak..." BOA 15/296, "...evlâd ve iki nefer hizmetkârı cizye-i şer'iyye ve avâriz-ı dîvâniyye ve tekâlif-i örfiyye ve şakkadan mu'âf ve müsellemler olup..." BOA 15/297, "...oğulları ve beş nefer hizmetkârları cizye-i şer'iyye vesâir tekâlifden mu'âf ve müsellemler olup..." BOA 15/305 ve "...oğulları ve beş nefer hizmetkârlarının ber minvâl-i muharrer ma'rifetleriyçün isimleri tasrîhiyle ber müceb-i şürût-ı berât yedlerine başka başka evâmîr-i aliyem..." BOA 15/314.

³⁹⁶ "...şühûd mahzarında rehn vaz' vekîl nasb idüp müddet-i mev'üddan mürûr eylediğinden..." BOA 15/34 ve "...zimmînde olan meblağ-ı mezbûr mukâbelesinde rehn vaz' eylediği emlâk-i merhûne..." BOA 15/193.

³⁹⁷ "...zimmîden istikrâz eyledükleri yedi yüz seksen yedi guruş beher sene üzerlerine..." BOA 15/437. Bu hüküm aynı zamanda "murabaha" konusu ile de ilgilidir. Ha keza "para istikrazı,kredi" konusunu oluşturan BOA 15/59 hükmü de aynı zamanda "murabaha" konusunun da alanına girer: "...istikrâz eylediği yüz yigirmi guruş akçe beher... murâbaha nâmıyla aldığı meblâğı..."

³⁹⁸ "...diyâr-ı âhardan gelüp menzil-i mezkûresini zabt murâd eyledükde..." BOA 15/46 ve "...müdâhale vü te'addiye ibtidâr ider ise men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfüm sudûr itmîşiken..." BOA 15/395.

³⁹⁹ "...cebren beş yüz guruşımı ahz ve gadr-ı küllî eylediğim..." BOA 15/52 ve "...gasben ahz idüp gadr eyledüklerin..." BOA 15/332.

⁴⁰⁰ "...almadığuma nâdim oldum diyü fuzûlî müdâhale ve teğallüben zabt idüp gadr-ı küllî eylediğim..." BOA 15/222.

⁴⁰¹ "...mülâsık olup şüf'a olmağla şerâyit-ı şüf'ayı ri'âyet birle bey'-i mezbûrî istimâ' eylediği hinde bilâ te'hîr taleb muvâsebe ve şüf'a eylediği..." BOA 15/234.

⁴⁰² "...mukâta'ası mültezimine dahi ber vech-i mu'tâd virilegelen kırk akçe resm-i arûsânelerini almağa kanâ'at itmeyüp..." BOA 15/263.

⁴⁰³ "...tekrâr muhâsebesi ru'yet olup elli dört bin yüz kırk dört buçuk guruş tevzi' defterinden..." BOA 15/368

⁴⁰⁴ "...ben size edâ iderüm diyü bunlara emr ve bunlar dahi mesfûrun bi şartı'r-rücû' emrine binâen..." BOA 15/365.

⁴⁰⁵ "...mukâta'asını işbu sene-i mübârekede der'uhde ve iltizâm..." BOA 15/415.

⁴⁰⁶ "...ber vech-i muharrer ibrâz ve de'âvimi şâhidîn ile ol vaktde..." BOA 15/431 ve "...sekiz yüz guruşa sulh ve ibrâ ve meblağ-ı mezkûrî huzûr-ı şer'de yedine..." BOA 15/484.

⁴⁰⁷ "...dekâkîn ve âsiyâb ve bâğçenün icârelerini müste'cirleri olan yine..." BOA 15/437.

⁴⁰⁸ "...târîh-i mezbûrda re'âyâ-yı mersûme kocabaşı-i mersûmûndan ilticâ eyledükde re'âyâ râzî olurlar ise..." BOA 15/451.

⁴⁰⁹ "...yesârımı isbâta kâdir olmamağla mahbûs-ı merkûm ber vech-i muharrer müte'assir ve mu'addem ve müflis olduğımı..." BOA 15/456.

⁴¹⁰ "...Galata zindânından gayri müteferrik mahbeslerde habs itdürilmeyüp zindânlardan hîn-i tahlîslerinde mübâşirlerine îcâb iden rûsûmâtı virilmek bâbında..." BOA 15/470.

IV. 16 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Mart 1805 ile Mayıs 1808 tarihleri arasını kapsayan 16 Numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili 131 tane hüküm belirlenmiştir.⁴¹¹ Sayıları nispeten artan hükümler incelendiğinde; (i) ihtilafın konusunda adi borç alacak(38 hüküm), (ii) hükmün yerleşim yerinde Haslar(51 başvuru), (iii) tarafların sosyal konumlarından müracaat edenin, yönetilen ve köylü(64 kişi) ve (iv) şikayet edilenin, yönetilen ve şehirli(66 kişi), (v) tarafların dinlerinden müracaat edenin, Gayrimüslim ve Zimmi(61 kişi) ve (vi) şikayet edilenin Gayrimüslim(49 kişi) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. 16 numaralı defter kayıtlarından, konularına göre, örneklem olarak seçtiğimiz hükümlerin tasnifine geçelim.

“Çatalca’da, adam çalıştırıp ücretini ödemedi vefat eden kişinin mirasçılarında ücretin tahsil edilip, mirasçıların zapt ettikleri menzil ve bağ ile birlikte hizmet eden şahsa teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴¹² diye⁴¹³ derlenecek kaydın tasnifi şöyle yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	14	27	Ücret ihtilafı	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1805

⁴¹¹ BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 6/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770 ve BOA 16/494.

⁴¹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 124.

⁴¹³ “...ba’dehü mesfür hıdmet eyledükleri senelerün ecr-i mislini taleb ve almak üzere...” BOA 16/27.

“Erdek’te, borcunu ödemeyip firar eden şahsın rehin gösterdiği menzil ve bağının satılarak alacağın tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesi hususunda verilen emrin yenilenmesine dair hüküm”⁴¹⁴ diye⁴¹⁵ özetlenebilecek hükmün tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	16	32	Rehinli borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi -Sarraf	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1805

İlgili defterde, rehinli borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak da bir hüküm bulunuyor.⁴¹⁶

“Midye’ye bağlı Korfakulübe köyünde, vefat eden şahsın borcunu tahsil eden mirasçısının vasisinden alacağın tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴¹⁷ diye⁴¹⁸ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	18	38	Adi borç alacak	Haslar -Midye	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman	Mart 1805

İlgili defterde yine adi borç alacak konusuna giren, 36 adet hüküm daha tespit edilmiştir.⁴¹⁹

⁴¹⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 124-125.

⁴¹⁵ “...emr-i âlî mücebince amel olunup ber vech-i rehn vaz’ olunan emlâk-i merhûne semen-i misliyle...” BOA 16/32.

⁴¹⁶ “...edâ-yı deyne adem-i kudreti derkâr olduğundan firâr ve bu dahi vekâleti hasebiyle ... deynini edâ idemediği hâlde mutasarrıf olduğu emlâkını âhara fûrûht itmek üzere şühûd mahzarında mesfûr Anaştaş’ı rehn vaz’ ve vekil nasb eylediği ve emlâk-i mezbûrede dahl iden ...” BOA 16/376.

⁴¹⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 126.

⁴¹⁸ “...üç bin gurus alacak hakkı olup meblağ-ı merkûmı yine kömürçi tâifesinden...” BOA 16/38.

⁴¹⁹ “...zimmetinde olan alacağımız mallardan bize edâ eyle...” BOA 16/49, “...üç bin dokuz yüz gurus alacağı kable’l-ahz...” BOA 16/78, “...yüz kırk gurus alacak hakkı olup...” BOA 16/90, “...ol mikdâr gurus alacak hakkı...” BOA 16/110, “...on iki bin beş yüz gurus alacak hakkı...” BOA 16/113, “...edâya ol kadar akçe...” BOA 16/119, “...edâ vü tekmlil olunmadukca sair dâyinleri taraflarından tazyik olunmamak babaında...” BOA 16/148, “...zimmetinde iki yüz yetmiş gurus alacağum var...” BOA 16/151, “...zimmetinde bir habbe alacak zuhûr itmeyüp...” BOA 16/177, “...bin iki yüz on sekiz senesinden berü alacak hakkı olup...” BOA 16/214, “...olan iki yüz elli gurusun yüz elli gurusını mezbûreye...” BOA 16/225, “...üç yüz seksen gurusı ba’de’l-edâ...” BOA 16/228, “...yetmiş beş gurus iddi’â...” BOA 16/255, “...bin beş yüz gurus alacak hakkı...” BOA 16/286, “...dört yüz elli beş gurus alacak hakkı olup...” BOA 16/310, “...dört yüz yigirmi beş buçuk gurus mukâbelesinde...” BOA 16/317, “...on iki bin gurus alacak hakkı olup...” BOA 16/358, “...üç yüz yigirmi yedi gurus alacak hakkı...” BOA 16/364, “...altı yüz gurus alacak hakkı olup...” BOA 16/377, “...cem’an bin yüz

“Silivri’de, biriken dükkan kirasının, ödemekten kaçınan kiracıdan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴²⁰ şeklinde⁴²¹ belirtilebilecek kayıdn tasnifi şöyle tablolastırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	25	54	Kira söz.den doğan borç-alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Nisan 1805

“İnek satışından olan alacağımı tahsil edemeyen şahsın alacağının Silivri’deki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴²² diye⁴²³ özetlenebilen kayıt şu şekilde formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	31	62	Alım satımdan doğan borç-alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Tacir	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1805

Bu hüküm haricinde 16 numaralı defterde, alım-satımdan doğan borç alacak hükmü ile ilgili olarak 15 tane daha kayıt vardır.⁴²⁴

doksan yedi guruş alacak hakkı...” BOA 16/414, “...otuz yedi bin dört yüz guruş alacak hakkum...” BOA 16/417, “...yirmi bin guruş alacağı olup...” BOA 16/473, “...iki bin yirmi beş guruş yirmi beş pâre dahi alacağım...” BOA 16/476, “...cem’an bin dört yüz guruş alacak hakkı...” BOA 16/480, “...bin üç yüz altmış iki guruş alacak hakları...” BOA 16/484, “...bin üç yüz altmış iki guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/493, “...iki bin dört yüz doksan yedi guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/495, “...beş bin guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/508, “...beş bin guruş hakkı olup...” BOA 16/521, “...dört bin guruş alacak hakkı...” BOA 16/549, “...bin guruş alacak hakkından...” BOA 16/561, “...bin üç yüz guruş alacak hakkı...” BOA 649, “...sekiz yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/700, “...bin iki yüz elli guruş alacak hakları...” BOA 16/710, “...sekiz yüz guruşdan mütecâviz alacak hakkı...” BOA 16/712 ve “...bin iki yüz seksen dört buçuk guruş alacak hakkı...” BOA 16/721.

⁴²⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 127.

⁴²¹ “...îcâr ve merküm dahi istîcâr itmeğle...” BOA 16/54.

⁴²² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 127.

⁴²³ “...altı re’s ineğini beheri yüzer guruşdan altı yüz guruşa bey’ ve fûrûht ve merküm dahi meblağ-ı mezbûrun elli guruşını buna teslim...” BOA 16/62.

⁴²⁴ “...bir bâb mülk bakkâl dükkânını bin iki yüz on dokuz senesinde dört yüz yirmi beş guruşa...” BOA 16/76, “...bir bâb mülk menzili sâhib-i ûlâsı babam hâlik-i mersûm Acı Kostandin hâlâ hayâtında ve kemâl-i sıhhatinde...” BOA 16/134, “...yekdil olarak ol menzili senün aldığına râzî olmazuz yedinden alup...” BOA 16/144, “...zıkr olunan on dört ve yine bir re’s başka hayvân ki cem’an on beş re’s hayvânı seksen guruş talebiyle virmekte...” BOA 16/205, “...zuhûr iden dokuz bin dört yüz elli iki buçuk guruş düyûnını mersûm...” BOA 16/210, “...koyunlarını bin on beş guruşa bey’ u teslim ve mezbûr...” BOA 16/270, “...eşyâ semeninden bin altı yüz guruş alacak hakları olup...” BOA 16/352, “...berü dokuz yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/431, “...bir bâb mülk menzil ile nisf dükkânı muhtevî menziline mutasarrıf olan Fohi...” BOA 16/436,

“Üsküdar’daki cami inşasında kalfa olan Foti’nin, oğullarının ve iki hizmetçisinin cizye vesair vergilerden muaf tutulmalarına dair hüküm”⁴²⁵ diye⁴²⁶ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	32	65	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Kalfa	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Mayıs 1805

İlgili defterde, vergi muafiyeti konusu ile ilgili 14 tane daha hüküm mevcuttur.⁴²⁷ Bu noktada dikkat çekici unsur, bu başvuruların, tek taraflı irade beyanına dayanmasıdır.

“Erdek’te, vefat eden tacirin mirasçısının vekilinin, tacir ile zimmetlerini ibra ettiklerini ispat eden şahsa teaddisinin önlenmesine dair hüküm”⁴²⁸ diye⁴²⁹ belirtilebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolastırılabilir:

“...dokuz yüz guruş alacak hakkı olup...” BOA 16/500, “...bundan bin yüz guruş istikrâz idüp lâkin merküm bunun kömür bey’ itmemeğle...” BOA 16/552, “...duhân bahâsından olmak üzere bir kıt’a ve temessük mücebine iki bin beş yüz ve yine duhâ[n] bahâsından bilâ temessük gayr-i ez teslîm iki bin iki yüz yigirmi bir buçuk guruş...” BOA 16/553, “...fûrûht idüp bana ancak yedi yüz otuz yedi buçuk guruş virüp ziyâdeye...” BOA 16/565, “...mülk menzillerini iki yüz dokuz senesinde bey’-i bât-ı kat’î ile üç yüz elli guruşa...” BOA 16/705 ve “...mülk menzilin bin iki yüz yedi senesinde buna bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye üç yüz guruşa bey’ u teslîm...” BOA 16/726.

⁴²⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 128.

⁴²⁶ “...bikusûr olan câmi’-i latîf sa’âdet-nüşûrun tersîm ve ibdâ’ ve tasvîr ve ihtirâ’ı hîdmetinde istihdâm olınan Foti Kalfa zîde rüşdühûnun gerek... mersûmun mu’âfiyyetini hâvî...” BOA 16/65.

⁴²⁷ “...hîdmet eylediğinden bahisle emsâli misillü mu’âfiyyeti hâvî...” BOA 16/197, “...cizye ve tekâlîf mutâlebesiyle te’addî ve elbisesine kimesne tarafından dahl ü ta’arruz olunmamak bâbında mu’âfiyyeti hâvî...” BOA 16/300, “...olanların oğulları ve sekiz nefer diloğlanı ve on iki nefer hîdmetkârları olmak üzere nizâm virilüp her birinün cizyeden mu’âfiyyetlerini...” BOA 16/322, “...emsâli misillü mu’âfiyyeti hâvî...” BOA 16/368, “...olanların oğulları ve sekiz nefer diloğlanı ve on iki nefer hîdmetkârları olmak üzere nizâm virilüp her birinün cizyeden mu’âfiyyetlerini müş’ir...” BOA 16/380, “...li eclî’l-ımtiyâz mu’âfiyyeti husûsına irâde-i seniyye ta’alluk idüp...” BOA 16/543, “...Dîvân-ı hümâyûnum tercemânlığı pâyesi tevcîh olunup ol bâbda mu’âfiyyeti hâvî virilen...” BOA 16/595, “...Dîvân-ı hümâyûnum tercemânı olanların oğulları ve sekiz nefer diloğlanı ve on iki nefer hîdmetkârları olmak üzere nizâm virilüp her birinün cizyeden mu’âfiyyetlerini...” BOA 16/619, “...olan cizye-i tekâlîf mutâlebesiyle te’addî ve elbisesine kimesne tarafından dahl ü ta’arruz olunmamak bâbında mu’âfiyyeti hâvî istid’â-yı inâyet eylediğine...” BOA 16/644, “...hîdmet eylediğinden bahisle emsâli misillü mu’âfiyyeti hâvî...” BOA 16/646, “...ibrâz-ı sadâkat itmekte olmağla hîdmetine mukâbeleten mu’âfiyyeti hâvî mukaddemâ yedine...” BOA 16/672, “...bu âna değîn ol dükkânlar tekâlîf-i örfiyeden mu’âf olup...” BOA 16/702, “...olan tekâlîfden hisselerine isâbet iden tekâlîflerini mu’âfiyyet iddi’âsıyla virmekde...” BOA 16/708 ve “...hisse-i tekâlîfden mu’âf ve müsellemler oldığına binâen...” BOA 16/761.

⁴²⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 133.

⁴²⁹ “...ahz ü i’tâsınun muhâsebesi ru’yet ve te’diye-i zimmet ve yedine ibrâyı muhtevî sened virilmişiken...” BOA 16/128.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	62	128	İbra	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Tacir	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1805

Sadece ibra konusu içinde⁴³⁰ değerlendirilen başkaca hükümler de olmakla birlikte, konusu hem ibra ve hem de ayanın muhasebesinin(tekrar) görülmesi olabilecek bir hükme de rastlanmıştır.⁴³¹

“Yeniçeri ocağının ihtiyacı için satın aldığı eşya semeninden tüccara olan borçlarını defaten ödeyemeyen ocak bezirganının borçlarını; taksitle ödeme emirlerinin hükümsüz bırakılması ve bunun Yeniçeri ocağının işlerine zarar vereceğinden bu bezirgana uygulanmayıp, murabahasız, taksitle ödemesi hususunda önceden verilen emrin geçerli olmasına dair hüküm”⁴³² diye⁴³³ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	66	133	Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Yahudi	Eylül 1805

Borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi konusuna ilişkin 14 tane hüküm daha belirlendi.⁴³⁴ Ha keza, bu konunun, murabaha konusu ile birlikte değerlendirilmesi şeklinde bir kayda da rastlandı: “İstanbul Çukacıhan’da, murabahacılardan aldığı borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan tacirin borçlarını taksitle ödemesine ve alacaklıların defaten ödeme

⁴³⁰ “...ru’yet olınan hisâb-ı mezkûr müte‘allık-ı mûmâ ileyhün zimmetini ibrâ vü iskât eyledüklerini ...” BOA 16/692, “...mutâlebâtıdan zimmetlerini ibrâ vü iskât itmiş oldukları yedlerinde olan ...” BOA 16/744 ve “...zimemât va‘deleriyle hukûkumuza nakz olup ol vechile ahz ü i‘tâmuz tekmiî ve birbirlerimüzün zimmetlerini ibrâ ...” BOA 16/768.

⁴³¹ “...ocâğ-ı âmirem yazıcılarından mücerrebü’l-etvârî yazıcıya terfikan tesyîr olup ... zimmetlerini ibrâ vü iskât eyledüklerini ...” BOA 16/738.

⁴³² **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt I, s. 135.

⁴³³ “...sâbık bâ takrîr ifâde eylediğine binâen vech-i meşrûh üzre virilün emrün kaydları ref’ u terkîn olup fimâ ba’d taksît emri istid’â olunur ...” BOA 16/133.

⁴³⁴ “...bu makûle def’aten edâ-yı deyne adem-i kudreti sâbit olan medyûnun taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn itdürilmesiyçün ...” BOA 16/246, “...def’aten edâya kudreti olmayup tedric ve taksît-i şer’î ile edâya râzî ...” BOA 16/321, “...def’aten edâ-yı deyne adem-i kudreti dâyinleri muvâcehesinde sâbit olan medyûnun taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn içün ...” BOA 16/344, “...te‘addî vü rencîdeden hâlî olmadığın inhâ ve taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn itdürilmek ...” BOA 16/399, “...olup def’aten edâ-yı deyne kudreti olmadığından taksît ve tedric ile edâ-yı deyne râzî olup ...” BOA 16/698.

yönündeki teaddilerinin önlenmesine dair hüküm⁴³⁵ şeklinde⁴³⁶ açıklanabilecek bu kayıt şu şekilde formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	135	274	-Murabaha - Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Tacir	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zummi	Belirtilmemiş	Mayıs 1806

“Silivri’de, ehli örf e istinaden zorla para alan kişilerden paranın geri alınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁴³⁷ şeklinde⁴³⁸ belirtilebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	69	142	Ehli-örf adına zorla alınan paranın iadesi	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Eylül 1805

“İstanbul’da, kocasından; alacağının, gerdanlıklarının ve nafakasının tahsili ve kendisine teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁴³⁹ şeklinde⁴⁴⁰ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	71	147	Boşanmadan doğan borç-alacak	Haslar -Burgaz	Yönetilen -Köylü -Kadın	Yönetilen -Köylü -Koca	Müslüman	Müslüman	Eylül 1805

Boşanmadan doğan borç-alacak konusuyla ilgili olan bu hüküm, sıklıkla merak edilen sorulara da ışık tutuyor. Acaba “19.yüzyılın başında acaba kadınlar kendi istekleriyle

⁴³⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 153-154.

⁴³⁶ “...murâbaha nâmıyla alınan akçe asl-ı mâla zamm ü takâss ve bâkî Kala vd.n deynlerin def’aten edâya adem-i kudretleri şer’an sâbit olur ise bu makûle def’aten edâ-yı deyne adem-i kudreti sâbit olan medyûnun taksit-i şer’î ile edâ-yı deyn itdürilmesiçün ...” BOA 16/274.

⁴³⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 139.

⁴³⁸ “...hilâf-ı şer’-i şerîf kimesneye vaz’ u hareket ve deyn ü kefâleti olmayup bir vechile müdâhale olunmak icâb itmez iken yine ...” BOA 16/142.

⁴³⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 140.

⁴⁴⁰ “...dört aded gerdânlıklarını ahz idüp taleb eyledükde virmediğinden başka nafaka ve kisve nâmıyla bir nesne göndermeyüp gadr-ı küllî ve hayf-ı azîm eylediğın bildürüp mahallinde şer’le görülüp zevci mezbûrun zimmetinde olan nafaka ve ol mikdâr gurusu hakkıyla ahz eylediği gerdânlıkları ...” BOA 16/147.

boşanabiliyorlar mıydı?” Bu tartışmaya, bu hüküm cevap veriyor ki, evet. İlgili hükümde, köyde yaşayan kadın(zevce), kendi isteğiyle boşanabiliyor, nafaka isteyebiliyor, ödenmediği için şikayet edebiliyor ve bu hususlar hükmen garanti altına alınıyor.

“Kandıra’da, vergiye tabi emlak ve arazisi olmayan şahıstan haksız yere avarız vesair vergilere katılmasını talep eden ahalinin teaddisinin önlenmesine dair hüküm”⁴⁴¹ olarak⁴⁴² özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde tablolastırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	106	211	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Üsküdar -Kandıra	Yönetilen -Şehirli -Reaya	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Şubat 1805

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusunun -tek başına⁴⁴³- yine sıkça muhalefete neden olduğu görülmekle beraber, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusu ile birlikte⁴⁴⁴ de tasnif edilmesi gerektiği tespit edildi.

⁴⁴¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 148.

⁴⁴² “...hisse-i tekâlif talebiyle te’addî olunmak icâb itmez iken kasaba-i mezbûre ahâlîleri taraflarından bâ emr-i âlî vâride olan tekâlifden sen dahi bizümle ma’an hisse vir diyü hilâf-ı kânûn hisse talebi ...” BOA 16/211

⁴⁴³ “...edâsı lâzım gelen ve evâmir-i şerîfemle vâride olan tekâliflerin emr ve defter mücebince cem’ine me’mûre edâda kusûrları yoğiken ...” BOA 16/268, “...tâifesinden subaşı nasb ü ta’yîn olunmak üzre yedlerine tuğrâlî emr-i şerîfüm i’tâsını selefün i’lâm itmeğle i’lâmı mücebince amel ü hareket olunmak fermânım olmağın...” BOA 16/370, “...bâ emr-i âlî üzerimize vâride olan tekâlifden sen dahi bizümle hisse tekâlif vir diyü hilâf-ı kânûn fuzûlî müdâhale vü te’addîden hâlî olmadukların ve bu bâbda da’vâsına muvâfık ...” BOA 16/400, “...tekâlifden sen dahi bizümle ma’an hisse-i tekâlif vir diyü hilâf-ı kânûn fuzûlî müdâhale vü te’addîden hâlî olmadukların ...” BOA 16/453, “...altı bin gurusını bi gayri hakkın ahz eylediğinden mâ’adâ çiftlik-i mezbûr mahsûlâtından der an bâ[r] olunmuş zahîresinden fuzûlî bin üç yüz kırk keyl şa’rûn akçesini virdüm diyerek ...” BOA 16/499, “...bunların üzerlerine edâsı lâzım gelen ve evâmir-i aliyyemle vâride olan tekâliflerini edâda kusûrları yoğiken ... ahâlî ve fukarâdan yüz bin yüz doksan dokuz buçuk gurusu cebren ve kahran tahsîl ve ahz eyledüklerinden ...” BOA 16/511, “...yine zuhûr [ve] iki bin yigirmi beş gurusu yigirmi beş pâre alacağım vardur diyü akçe mutâlebesiyle kocabaşılarını ahz ü habs itdürülüp gadr-ı küllî eylediğın ...” BOA 16/527, “...arz-ı hâllerinde memâlik-i mahrûsemde sâkin fukarâ-yı ra’iyyet ve ahâlî-i memleket kâffe-i mezâlîm ve te’addîyâtdan hıfz olunmasını mutazammın ...” BOA 16/557, “...olan tekâlifden hâl ve tahammüline göre hissesine isâbet ideni kasaba-i mezbûre ahâlîleriyle ma’an cem’ine me’mûra edâda kusûrı yoğiken kasaba-i merkûm ahâlîleri ve tekâlif cem’ine me’mûr olanlar hâl ve tahammülinden ziyâde hisse-i tekâlif talebi ve bida’ u mezâlîm-i muhdese ile hilâf-ı kânûn te’addîden hâlî olmadukların ...” BOA 16/571, “...makûlesinin itmedükleri mezâlîm kalmayup aralık aralık fukarâdan aldıkları cerâyimden başka senede birkaç def’a ismi ve cismi ma’lûm olmayarak ba’zı mechûl mâddeler için diledükleri gibi defter tertîb ve kuzât ...” BOA 16/688, “...edâda kusûrı yoğiken kasaba-i merkûm ahâlîleri ve tekâlif cem’ine me’mûr olanlar hâl ve tahammülinden ziyâde hisse-i tekâlif talebi ve bida’ u mezâlîm-i muhdese ile hilâf-ı kânûn te’addîden hâlî olmadukların ...” BOA 16/703, “...kadîmî re’âyâ emlak ve yirleri olmayup tekâlif talebiyle te’addî olunmak icâb itmez iken ...” BOA 16/746 ve “...hisselerine düşeni tekâlifî emr ve defter mücebince cem’ine me’mûra ve üzerlerine edâsı lâzım gelen a’şâr vesâir hukûk u rûsûmlarını dahi kânûn ve defter mücebince karyeleri zâbitine virmekte kusûrları yoğiken ...” BOA 16/753.

“Büyükçekmece ahalilerine tevzi edilecek tekaliflerin Haslar mahkemesinde görülüp defterinin verilmesinden sonra tevzi edilmesine dair hüküm”⁴⁴⁵ olarak⁴⁴⁶ özetlenecek kayıdn tasnifi şu şekilde tablolastırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	149	301	Alman kararın reayaya bildirilmesi	Haslar -Çekmece-i Kebir	Yönetilen -Şehirli	YOK	Müslüman	YOK	Temmuz 1806

16 numaralı defterdeki kayıtlar tasnif edilirken, “alınan kararın reayaya bildirilmesi” konusuna giren bazı hükümleri; vergi ödememe⁴⁴⁷ veya borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi⁴⁴⁸ konularıyla birlikte değerlendirmenin daha doğru olduğunu düşündük.

“Silivri’ye bağlı Şahtori köyünde, para istikraz eden şahıs ile murabahacının mirasçuları arasındaki borç alacak ihtilafına dair hüküm”⁴⁴⁹ şeklinde⁴⁵⁰ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

⁴⁴⁴ BOA 16/545 hükmünün konusu, hem “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” ve hem de “ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi” ne girmektedir: “...kezâlik deftere külliyyetlü mebâliğ idhâl ve ahâlî ve re’âyâ fukarâsına tevzi’ ile tahsîl eyledükleri tahkîk olunmağla bundan böyle her kazânun tevzi’ât defteri senede iki def’a tahsîs olunmak ve beher altı aydan altı aya bir def’a tevzi’ olup aralıkda başkaca defter tertîb olunmamak ve ismi ve mahalli ma’lûm olmayan mesârif bir dürlü kazâlara tevzi’ olunmayup ...bi’l-cümle ahâlî ve re’âyânun ma’lûmları oldığı hâlde muvâcehelerinde ru’yet olup emvâl ve arâzî zabt u tasarruf idenlerün hâl ve tahammüllerine göre... cümle re’âyânun ma’lûmları olarak ru’yet ve nâhiye-i mezbûre mahkemesi sicillâtına sebt ü kayd olınduktan sonra...”

⁴⁴⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 155.

⁴⁴⁶ “...bu def’a tevzi’ olunacak mesârifâtı gadr u himâyeden ârî vechile yegân yegân tashîh olınarak huzûrında ru’yet ve ma’rifet-i şer’le ta’dil ve tesviye şürûtına ri’âyet birle tevzi’ u taksîm olup mümzâ ve mahtûm defterini i’tâyâ mübâderet ve hilâfî vaz’ı tecvîzden tevakkî ve mübâ’adet eylemenüz bâbında...” BOA 16/301.

⁴⁴⁷ BOA 16/747 kaydı konusu itibariyle hem “alınan kararın reayaya bildirilmesi” ve hem de “vergi ödememe” konularını içeriyor: “...berü vâkî’ olan avâriz ve gerek kürekci akçesi ve gerek tekâlîf-i sâir için... muğâyir-i hüccet hareket ve hisse-i tekâlîflerin virmekte muhâlefet üzere oldukların... zemânında tecdiden emr-i şerîf virildiği beyânıyla bu def’a dahi... emr yoğise mukaddemâ sâdir olan emr-i şerîf mücebince amel...”

⁴⁴⁸ BOA 16/766 kaydı konusu itibariyle hem “alınan kararın reayaya bildirilmesi” ve hem de “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” konularına giriyor: “...ceste ceste edâ-yı deyn itdürilmek vesâire sirâyet itmek ve emsâl olmamak üzere yedine emr-i şerîf (kesik) olunmağla sâire sirâyet itmek ve emsâl olmamak şartıyla i’lâmî mücebince...”

⁴⁴⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 164-165.

⁴⁵⁰ “...ziyâde murâbaha nâmıyla dört yüz seksen beş gurusını alduktan sonra mersûme hâlîke olmağla şimdi bu mersûmenün bilâ devr-i şer’î... virdiğin ribhi aslâ zamm itmeyüz ... dâyinlerinden istikrâz eyledükleri akçe beher sene üzerlerine ...” BOA 16/367.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	170	367	-Para istikrazı,kredi -Murabaha	Haslar -Silyri	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü -Murabahacı	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Nasrani	Kasım 1806

Bu noktada ilgili defter kayıtları incelenirken, para istikrazı/kredi⁴⁵¹ konusuna giren bazı hükümlerin -aynı zamanda- borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi⁴⁵² ve borç temessükü⁴⁵³ konularını da içerdiği tespit edildi.

“Temessük ile alacaklı olan sarrafın alacağının borçlunun kefil olan Bandırma voyvodasından tahsil olunması hususunun mübaşir marifetiyle ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴⁵⁴ diye⁴⁵⁵ özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	215	470	-Borç temessükü -Kefil	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli -Sarraf	Yöneten -Şehirli -Kalemiye	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Temmuz 1807

Tasnif işlemi yapılırken, “aynı hükmün, çok çeşitli konuları birden içermesi mümkün müydü?”, evet mümkündü. Bazı hükümlerin, aynı anda birkaç konuyla birden ilgili olduğu belirlendi. Nitekim, BOA 16/279/645 kayıtlı “Kapıdağ ahalilerinin, Kapıdağ mukataasını ilti-zama alan kocabaşılar ile tayin ettikleri voyvodanın muhasebesinin görülmesi ve ahaliye teaddilerinin önlenmesi hakkında çıkarttıkları emrin geçersiz olduğuna ve bu konuda ahalinin

⁴⁵¹ Bununla birlikte sadece “para istikrazı, kredi” konusunu ilgilendiren şu hüküm mevcuttur: “...senesinde istikrâz eylediği üç bin dört yüz guruş deynini ...” BOA 16/487.

⁴⁵² Dört kayıt tespit edildi: “...bildürüp dâyinleri mezkûrlara olan deynini taksît-i şer’î ile edâ itdülüp... dâyinlerinden istikrâz eylediği akçe beher sene üzerine ...” BOA 16/407, “...sekencesinden otuz iki nefer ma’lûmu’l-ism kimesnelerden istikrâz eylediği yüz elli bir bin dokuz yüz yetmiş sekiz guruş deyni def’aten edâya bir vechile kudreti olmayup taksît ve tadrîc ile edâ-yı deyne râzî ...” BOA 16/415, “...gelüp mesfûrun dâyinlerinden ber vech-i âfî karzdan bâ temessük bin guruş iddi’â iden ... def’aten edâya kudretleri lede’ş-şer’ mütehakkık olan medyûnların dâyinleri alacaklarını taksît-i şer’î ile ahz idüp ...” BOA 16/446 ve “...istikrâz eyledükleri on beş bin altmış guruş deynlerini def’aten edâya bir vechile kudretleri olmayup yedlerinde olan i’lâm-ı şer’iyye mücebince taksît ve takdîm ile edâya râzîlar olduğundan ...” BOA 16/657.

⁴⁵³ “...Küçük Mustafâ oğlu İbrâhîm nâm kimesne zimmetinde cihet-i karz-ı şer’îden bâ temessük ... alacak hakkı defe’âtle taleb ve almak murâd eyledükde virmekte...” BOA 16/418.

⁴⁵⁴ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt I, s. 182.

⁴⁵⁵ “...kefâletiyle bâ temessük gayr-i ez teslîmât iki bin dört yüz elli guruş alacak hakkı olup kefâletine binâen ... merkûmun bâ temessük gayr-i ez teslîmât zimmetinde olan ol mikdâr guruş alacak hakkı ...” BOA 16/470.

müdahalesinin önlenmesine dair hüküm”⁴⁵⁶, mukataanın iltizama verilmesi, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi ve alınan kararın reyaya bildirilmesi konularının üçünü birden içermesi bakımından, bu duruma örnek oluşturur.⁴⁵⁷

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
16	279	645	-Mukataanın iltizama verilmesi -Ayanın muhasebesinin görülmesi -Alınan kararın reyaya bildirilmesi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yöneten -Şehirli -Kocabaşı	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1807

16 numaralı defter kayıtları yine konuların çeşitliliği ile dikkat çekmektedir. Şöyle ki, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra, yapılan değerlendirmede; iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi⁴⁵⁸, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi⁴⁵⁹, vergi ödememe⁴⁶⁰, gaspedilen paranın iadesi⁴⁶¹, borç temessükü⁴⁶², vekaleten işgörmeye doğan borç alacak⁴⁶³,

⁴⁵⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 206.

⁴⁵⁷ “...ahâlîlerinin üzerlerine edâsı lâzım gelen evâmîr-i aliyemle vâride olan tekâliflerini edâda kusurları yoğiken kazâ-i mezbûr kocabaşlarından... vâkı’ a mutâbıkmıdır etrâfiyla tashîh ve tahkîk ve hakîkat-i keyfiyyet sûret-i sicillâtıyla Der-sa’âdetüme arz u i’lâm olunmak bâbında... kocabaşı-i mesfûrun tekrâr muhâsesi ru’yet olunmak üzere... virilen emrûn kaydı ...” BOA 16/645.

⁴⁵⁸ “...evâmîr-i aliyeye i’timâden ba’zıları idâre-i umûrlarında tekâsül iderek hakîkatde müflis ve ba’zılar etrâfdan emvâl-i külliye cem’ u iddihâr eyleyüp sûret-i iflâsda yedlerine bir kıt’a emr-i âlî tahsîl ve emvâl-i nâsı bi’l-külliye ta’tîl iderek...” BOA 16/2.

⁴⁵⁹ “...edâ vü teslîm eylemediği çavûşbaşı ağa cerîdesine şerh virilmiş olduğu işâret olunmağla i’lâm ve teslîmât târihleri takvîm olarak bi ibâretihâ Dîvân-ı hümâyûnum kalemine kayd ve tarafeyne ilm ü haberleri i’tâ olunmak bâbında...” BOA 16/5.

⁴⁶⁰ “...akvât-ı yevmiyyesiçün vürüd iden zehâyîrden mürûriyye ve cihet-i uhrâ ile akçe mutâlebe olunmayarak imrârına mübâderet olunmak...” BOA 16/83, “...bağlu tekâlif alınmak icâb ider emlâk ve yirleri olmağla avâriz ve imdâd-ı hazariyye ve seferiyye vesâir evâmîr-i şerîfemle vâkı’ olan tekâlifden hâl ve tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâliflerini taleb ve ma’an cem’ine me’mûra edâ murâd eyledüklerinde mezbûrlar hisse-i tekâliflerin vermeyüp bunlara...” BOA 16/429.

⁴⁶¹ “...merkûm A’yanoğlı Mehmed’e emâneten teslîm eylediği ol mikdâr gurusluk eşyâlarıyla yine karye-i mezbûre ahâlîlerinden ma’lûmu’l-ism kimesnelerün zimmetlerinde olan bin sekiz yüz elli gurus hakkını taleb eyledükde hilâf-ı şer’-i şerîf vermeyüp gadr eylediğün bildürüp mübâşir ma’rifetiyle mahallinde şer’le görülüp ber muktezâ-yı şer’-i mutahhar icrâ-yı şer’ ve ihkâk-ı hakk olunmak bâbında ...” BOA 16/138.

⁴⁶² Yedi tane hüküm tespit edildi: “...zimmetlerinde işbu sene-i mübârekede cihet-i ma’lûmeden bâ temessük iki bin gurus alacak hakkı olup ...” BOA 16/171, “...zimmî zimmetinde bin iki yüz on beş senesinden berü bâ temessük bin üç yüz gurus alacak hakkı olup kable’l-ahz ...” BOA 16/187, “...bedel-i iltizâmından gayr-i ez teslîm bâ temessük iki bin üç yüz yigirmi gurus alacak hakkı olup ...” BOA 16/354, “...zimmetinde cihet-i karzdan bâ temessük altı yüz gurus ve emriyle ...” BOA 16/420, “...berü bâ temessük iki yüz doksan gurus alacak hakkı olup ...” BOA 16/589 ve “...zimmîler zimmetlerinde bâ temessük dört bin gurus alacak hakkı olup ...” BOA 16/671 ve “...berü cihet-i karzdan temessükât ve defter-i müfredât müceblerince bin gurusdan mütecâviz alacak hakkı olup ...” BOA 16/770.

⁴⁶³ “...bi şartı’r-rücû’ emrleriyle umûrlarına kendü mâlından altı bin beş yüz gurus sarf ve mesfûrûn dahi meblağ-ı mezbûrun edâsına müte’ahhid olduklarını hâvî yedlerine ...” BOA 16/208.

mukataa gelirleri⁴⁶⁴, mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı⁴⁶⁵, borçlunun mallarının tespit edilmesi⁴⁶⁶ ve rüsumu serbestiye müdahale⁴⁶⁷ konuları ile ilgili de hükümler mevcuttur.

V. 17 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Aralık 1809 ile Ağustos 1813 tarihleri arasını kapsayan 17 Numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili 124 tane hüküm belirlenmiştir.⁴⁶⁸ Hükümler incelendiğinde; (a)ihtilafın konusunda, adi borç alacak(44 kayıt), (b)hükümün yerleşim yerinde Haslar kazası, (c) tarafların sosyal konumlarından müracaat edenin yönetilen(117 tane) ve (d)şikayet edilenin yine yönetilen(35 tane), (e)tarafların dinlerinden müracaat edenin Gayrimüslim(63 tane) ve (f)şikayet edilenin yine Gayrimüslim(63 tane) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bu genel açıklamadan sonra, defter kayıtlarından, konularına göre, örneklem olarak seçtiğimiz hükümlerin tasniflerine geçebiliriz.

⁴⁶⁴ "...bedel-i iltizâmından gayr-i ez teslim bâ temessük iki bin üç yüz yigirmi gurus alacak hakkı olup ... bedel-i ilzâmından gayr-i ez teslim bâ temessük ol mikdâr gurus hakkı alıvirilüp ..." BOA 16/253.

⁴⁶⁵ "...alacak hakkı olup defe'âtiyle taleb ve almak murâd eyledükde bîvech-i şer'î virmekte te'allül ve muhâlefet ve ibtâl-i hakk ve gadr sevdâsında olduğın mukaddemâ bâ arz-ı hâl lede'l-inhâ ve'l-istid'â mahallinde şer'le görilmek bâbında ..." BOA 16/345.

⁴⁶⁶ "...irsâl olındukda bir dürlü emr-i âlişânuma ve çâvûş-ı merkûma itâ'at itmediğın i'lâm ve lede'l-inhâ ve'l-istid'â mesfûr Silivri'de olduğı ihbâr olunmağla i'lâm mücebince çâvûş çâvûş mübâşeretıyla li eclî't-terâfu' bulunduğı mahallden ahz ve Der-alıyyeme ihzâr olınmak ..." BOA 16/386.

⁴⁶⁷ "...hâl ve tahamüllerine göre hisselerine isâbet ideni cem'ine me'mûra edâ vü teslim eylemeleri lâzımeden iken zikr olınan kurâdan ba'zı karyeler ahâfileri serbestiyet iddi'âsıyla hisse-i tekâliflerin edâda te'allül ve muhâlefet üzre oldukları beyânıyla vâkı' olan ..." BOA 16/423.

⁴⁶⁸ BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/388 ve BOA 17/390.

“Şile’ye bağlı Bayramlı ve çevresi mukataasının gelirinden has tayin edilen Kuyumcubaşının mukataaya mutasarrıflık iddiasıyla müdahale etmemesine dair hükmün Dîvân kalemine verilen ilmühaberi”⁴⁶⁹ diye⁴⁷⁰ özetlenebilecek kayıt⁴⁷¹ şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	2	2	Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi	Üsküdar -Kocaeli	Yöneten -Köylü -Mutasarrıf	Yöneten -Köylü -Kuyumcubaşı	Müslüman	Müslüman	- 1809

“Vefat eden şahsın alacaklarının, Silivri’deki borçlulardan mübaşir marifetiyle tahsiline dair hüküm”⁴⁷² şeklinde⁴⁷³ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	6	10	Adi borç alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Aralık 1809

İlgili defter kayıtları incelendiğinde, adi borç alacak konusundaki kararların, önceki defterlere nazaran azaldığı dikkat çekmektedir.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 228.

⁴⁷⁰ “...karye-i Bayramlı ve tevâbi’i mukâta’ası bâ berât-ı âli ber vech-i mâlikâne Serdârlar kâtibi sâbık Mehmed Emîn Efendi’nün uhdesinde olup taraf-ı âhardan müdâhale olunması icâb itmez iken Hâssa kuyumcubaşısı olan Süleymân Ağa mukâta’a-i merkûme benüm havâssımdandır mâlikânenün kaydını ref’ itdürdüm diyerek mahal-line âdem irsâliyle mukâta’a-i merkûmenün iki yüz yigirmi üç ve yigirmi dört senelerini ilzâm ve bedel-i iltizâmını ahz ü kabz itmiş olduğı ...” BOA 17/2.

⁴⁷¹ 17 nolu defterde, bu hükümden başka, “mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi” konusuna giren bir kayda daha rastlandı: “...Dergâh-ı mu’allâm yeniçerilerine kâ’ide-i ocağ-ı âmirem üzre postal bahâ ve kul kethudâsı bulunanlara îrâd-ı mu’ayyene tertîb ve tahsîs kılınan [memâlik-i] mahrûsemde vâkı’ bi’l-cümle mahallerün yasakçı değnekleri ahzı husûsına bir müddetden berü celb-i nazar [at]fiyla kadîmü’l-eyyâmdan berü ocağ-ı âmirem tarafından ve beğ olarak yasakçı ta’yîn olunan mahallerden ...” BOA 17/42.

⁴⁷² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 229.

⁴⁷³ “...zimetlerinde cihet-i ma’lûmeden iki kıt’a temessükât mücebelerince iki yüz yigirmi senesinden berü gayr-i ez teslîmât altı bin yüz yetmiş dört buçuk guruş alacak hakkı olup kable’l-ahz merkûm fevt oldukda meblağ-ı mezbûr irsen bâ hüccet-i şer’iyye vasîleri olduğı ma’lûmu’l-ism sağîr ve sağîre eytâmlarına intikâl itmekden ...” BOA 17/10.

⁴⁷⁴ Sayıca azalan “adi borç alacak” konusunu içeren hükümler şöyle belirtilebilir: “...zimetlerinde iki yüz on beş senesinden berü kefâletleriyle bâ temessük aldıkları altı bin beş yüz guruş alacak hakkı olup kable’l-ahz fevt oldukda meblağ-ı mezbûr irsen bâ hüccet-i şer’le sağîr-i merkûma intikâl itmeğle ...” BOA 17/14, “...zimetlerinde olan iki bin üç yüz elli guruş alacağından gayr-i ez teslîm bin yüz yetmiş beş guruş hakkını ...” BOA 17/16, “...den mâl-ı mürd-i mersûmdan taleb eylediğinde edâdan imtinâ’ eylediğı beyânıyla mübâşir ma’rifetiyle şer’le ru’yet ve ba’de’s-sübût ihkâk-ı hakk olunmak için ...” BOA 17/19, “...zimetlerinde iki yüz yigirmi üç senesinden berü birbirleri kefâletleriyle bâ temessük altı bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/39, “...bâ defter masrûfları olan sekiz bin üç yüz guruş kable’l-ahz mersûm mürd oldukda meblağ-ı mezbûri terekisini ahz iden

“İstanbul’da, ödeme güçlüğü çeken şahsın borçlarını taksitle ödemesine ve alacaklılarının defaten ödeme talebiyle teaddi etmemelerine dair hüküm”⁴⁷⁵ şeklinde⁴⁷⁶ özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde tablolastırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	8	15	Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Aralık 1809

Yine, borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi konusu ile ilgili bu defterde 15 adet hükmün⁴⁷⁷ bulunduğu tespit edilmiştir.⁴⁷⁸

...” BOA 17/40, “...bâ i’lâm-i şer’iyye yedi yüz guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât taleb ve almak murâd eyledükde edâda ve gadr-ı küllî dâ’iyyesinde oldığım ...” BOA 17/59, “...zimmesinde iki yüz on sekiz senesinden berü üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/67, “...sekiz yüz yigirmi altı guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/71, “...yedi yüz altmış guruş alacak hakkı olup defe’âtla taleb ve almak murâd eyledükde ...” BOA 17/77, “...sekiz yüz yetmiş beş guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/94, “...zimmesinde gayr-i ez teslim bâ i’lâm-ı şer’î mahkûmun bih alacakları olan iki bin beş yüz guruşun tahsili bâında ...” BOA 17/99, “...zimmesinde bin iki yüz yigirmi dört senesinden berü bâ temessük iki bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/111, “...zimmesinde ikiyüz yigirmi senesinden berü sekiz yüz yetmiş beş guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/126, “...zimmilere iki yüz yigirmi senesinde i’tâ eylediği ma’lûmu’l-mikdâr akçesini kable’l-ahz ...” BOA 17/137, “...berü sekiz yüz yedi guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/144, “...zimmelerinde iki yüz yigirmi iki senesinden berü bâ temessük üç bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/145, “...zimmelerinde bin iki yüz yigirmi senesinden berü bilâ güzeşte sekiz yüz elli guruş ...” BOA 17/147, “...altı yüz doksan yedi buçuk guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/159, “...kâide-i sarrâfân üzre sekiz aylık lâzım gelen güzeşteden sekiz yüz guruş ki cem’an altı bin sekiz yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/161, “...üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/168, “...vesâir bâ defter-i müfredât ma’lûmu’l-ism zimmîler zimmelerinde ma’lûmu’l-mikdâr guruş karındaşı mürd-i mesfûrun alacağı olup kable’l-ahz ...” BOA 17/183, “...bâ temessük gayr-i ez teslim beş yüz guruş alacak hakkı olup taleb eyledükde ...” BOA 17/190, “...bâ temessük gayr-i ez teslim beş yüz guruş alacak hakkı olup taleb eyledükde ...” BOA 17/208, “...iki bin dört yüz otuz sekiz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/216, “...bâ temessük bin yigirmi guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/218, “...bâ temessük bin beş yüz seksen sekiz guruş alacak hakları olup ...” BOA 17/219, “...teğallüben hedm ve nakzını ahz ile istihlâk itmeğle ba’dehû mersûmetân binâ-i mehdumun mebniiyen kıymetini tazmîn üzereler iken ...” BOA 17/223, “...zimmesinde dahi dört yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/246, “...zimmesinde iki yüz yigirmi senesinden berü üç yüz doksan iki guruş alacağı olup ...” BOA 17/252, “...üç yüz on guruşa bunlara bey’ u teslim ve semenini deynine ...” BOA 17/256, “...cihet-i karz-ı şer’den sekiz yüz yigirmi altı guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/259, “...nâm yehûdî zimmelerinde bin iki yüz yigirmi beş senesinden berü bâ defter üç bin guruşdan mütecâviz alacak hakkı olup ...” BOA 17/263, “...bâ temessük bin üç yüz otuz dokuz guruş alacak [hakkı] olup ...” BOA 17/274, “...bin sekiz yüz yetmiş guruş alacağı olup ...” BOA 17/289, “...bâ temessük zimmelerinde olan ol mikdâr guruş hakk-ı irsiyyesini taleb eyledükde ...” BOA 17/314, “...bin iki yüz yigirmi senesinden berü üç bin guruş alacağı olup ...” BOA 17/317, “...karz-ı şer’î den iki bin dört yüz otuz sekiz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/323, “...zimmîler zimmelerinde iki yüz on iki senesinden berü iki bin sekiz yüz guruş alacağı olup ...” BOA 17/326, “...iki bin dört yüz otuz sekiz guruş alacağı olup bi’d-defe’ât taleb eyledükde ...” BOA 17/339, “...zimmesinde bin yüz kırk bir guruş ki cem’an dört bin üç yüz bir guruşuyla ...” BOA 17/349 ve “...ma’lûmu’l-esâmî zimmîler zimmelerinde bin üç yüz elli guruş ki cem’an iki bin sekiz yüz seksen yedi guruş alacak hakları olup ...” BOA 17/390.

⁴⁷⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 231.

⁴⁷⁶ “...ol mikdâr guruş deyni def’aten edâya bir vechile kudreti olmayup taksît ve tedric ile edâya râzî olduğundan ...” BOA 17/15.

“Temessük ile olan alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının Kapıdağ’daki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴⁷⁹ olarak⁴⁸⁰ özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	10	20	Borç temessükü	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1810

Konusu borç temessükü içerisinde tahlil edilebilecek hükümlere, bu defterde de yine sıklıkla rastlandı.⁴⁸¹

⁴⁷⁷ “...ile te’addî ve rencîdeden hâli olmadığın bildürüp şer’le görülüp taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn itdürilmek bâbında ...” BOA 17/89, “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 17/95, “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ve tedric ile edâ-yı deyne râzî ...” BOA 17/121, “...deynleri olan mebâliğ-i mezkûreyi taksît-i şer’î ile müeccelen bize edâ ve ifâ-yı deynlerimizde alacaklarımıza göre iktisâm itmek ...” BOA 17/131, “...def’aten edâya bir vechile kudreti olmayup taksît ve tedric ile edâya ...” BOA 17/170, “...medyûnumuz müvekkil-i mezbûr zimmetinde alacak hakkı muz olan meblağ-ı mecmu’-ı mezkûr yüz otuz yedi bin iki yüz kırk dört buçuk guruş tedric ve taksît-i şer’î ile bizlerden istimhâl itmeğle ...” BOA 17/177, “...ve ahz ü habs teklifiyle te’addî vü rencîde den hâli olmadukların bildürüp şer’le ru’yet ve deynleri olan meblağ-ı mezbûr taksît-i şer’î ile edâ itdürülüp ...” BOA 17/292, “...mersûm Sahak zimmi taksît u tedric ile meblağ-ı mezkûri müvekkillerüm mûmâ ileyhime temâmen edâ itmek üzere rızasıyla imhâl ve te’hîr ve yedine bir kıt’a memhûr defter dahi i’tâ eyledüklerinde mersûm ...” BOA 17/388.

⁴⁷⁸ Yine bunun yanı sıra ilgili defterde, konusu “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” ile birlikte; “kefil”e de giren bir hüküm (“...ma’lûmu’l-mikdâr guruş deynini edâya kefil bi’l-mâl olup kable’l-edâ babası mesfûr firâr eylediğinden... muvâcehesinde sâbit olan medyûnun taksît-i şer’î ve tedric ile edâ-yı deyn eylemesiçün ...” BOA 17/91) ve “ibra”ya da giren iki hüküm (“...zimmetini ibrâ-i âmm-ı sahîh-i şer’î ile ibrâ vü iskât eylediğümüzde...işbu târîh-i i’lâmdan beher şehir hitâmında bize beşer bin guruş virmeğle târîh-i mezkûrdan üç mâh temâmında edâ itmek üzere istimhâl eylediğümüzde ...” BOA 17/155 ve “...zimmînün zimmetini ibrâ-yı âmm-ı sahîh-i şer’î ile ibrâ vü iskât eylediğümüzde ...virmeğle târîh-i mezkûrdan üç mâh temâmında edâ itmek üzere istimhâl eylediğinde ...” BOA 17/172) ve “para istikrazı,kredi”ye de giren iki hüküm (“...kimesneden istikrâz eyledükleri iki yüz yetmiş ve Bakkal İstilaki nâm zimmeden ... deynleri olan meblağ-ı mezbûr ı te’cîl [ve] taksît-i şer’î ile edâ itdürülüp def’aten taleb ...” BOA 17/297 ve “...müslim ve zimmîlerden istikrâz eyledükleri ma’lûmu’l-mikdâr deynlerini def’aten edâya kudretleri olmayup taksît ve te’cîl ile edâya râzîlar olup ...” BOA 17/301) tespit edilmiştir. Yine bu defterde BOA 17/381 nolu hüküm “borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi”, para istikrazı, kredi” ve “murabaha” konularının üçünü de içermesi bakımından öneme haizdir: “...kimesnelerden iki yüz yigirmi senesinden berü istikrâz eyledükleri ma’lûmu’l-mikdâr meblağ ... murâbahanun murâbahası olarak deynleri üzerlerine küllî akçe zamm iderek deynlerin yüz bin guruşa iblâğ itmeleriyle mersûmlar bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmiyla aldıkları... beyânıyla ber vech-i muharrer mebâliğ-i merkumeyi tedric ve taksît-i şer’î ile edâ itdürülüp ...” BOA 17/381.

⁴⁷⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 232.

⁴⁸⁰ “...zimmetlerinde cihet-i karz-ı şer’den iki yüz yigirmi iki senesinden berü bâ temessük alacağı olan altı yüz guruş hakkın bi’d-defe’ât taleb ve almak murâd eyledükde ...” BOA 17/20.

⁴⁸¹ “...cihet-i karz-ı şer’den bâ temessük üç yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/ 25, “...cihet-i karz-ı şer’den iki yüz yigirmi iki senesinden berü bâ temessük altı yüz guruş alacağını bi’d-defe’ât taleb ve almak murâd eyledükde edâdan imtinâ ...” BOA 17/ 26, “...zimmetinde bâ temessük alacağı olan altı bin iki yüz on iki guruşun ...” BOA 17/310 ve “...ile bin altmış üç buçuk guruş alacağı temessükünü hilâf-ı şer’-i şerif ve bi gayr-i hakk cebren ahz ü zabt ...” BOA 17/357.

Yapılan incelemede iki konu içerdiği tespit edilen⁴⁸² ve “İstanbul ve çevresinde ikamet eden Rum ve Ermenilerin evlenme merasimlerinde fazla vergi alınmaması ve teaddilerin önlenmesi hakkında verilen emrin cülus nedeniyle yenilenmesine dair hüküm”⁴⁸³ olarak⁴⁸⁴ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	12	24	-Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması -Alınan kararın reyaya bildirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli	Gayrimüslim	Müslüman	Ocak 1810

“Bandırma’da hizmet karşılığı alacaklı olan şahsın alacağının ve zaptettiği başkasından olan alacak temessükünün, adına hizmet edilen kişiden tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴⁸⁵ olarak⁴⁸⁶ özetlenebilecek⁴⁸⁷ kayıt şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	14	28	Ücret ihtilafı	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Şubat 1810

Tek taraflı irade beyanı olan vergi ihtilafı konusuna ait hükümlere örnek oluşturan ve “Boğdan kapıkethüdası Dimitraki Eşkına Boyar’ın dört oğlunun ve beş hizmetçisinin cizye

⁴⁸² Nitekim yine bu hükümdeki gibi “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” ile “alınan kararın reyaya bildirilmesi” konularını birlikte içeren bir kayda daha rastlandı: “...cem’an yigirmi sekiz gurus bir rub’ alınıp ziyâde nesne talebiyle milletân-ı mesfûrun rencide olindiği yoğiken zâbitân Ordu-yı hümâyûnumda bulunmak takribiyle vekâlet ile bulunanlar ziyâde akçe talep ve ahziyla rencide eyledükleri... virilen emr-i şerfi bu def’a dahi ibrâz ve tecdîdi ...” BOA 17/41.

⁴⁸³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 233.

⁴⁸⁴ “...tezevvücleri esnâsında kul kethudaları serrâbaşlılarına bir altun harc-ı tezkire ve bir altun ta’yîn olunan yasaklılara i’tâ ve yedlerine tezkire virilmek... gurus virdüm diyü iddi’â ve cebren yasaklılık eyleyüp cem’ olan zimmîlerin ricâl ve nisvânlarına... virilmeğle yedlerinden halâs olamayup ve kolluk yasaklıları alâka vü medhalleri olmayan... hilâfi bir ferde hareket itdürmeyüp fukarâ-yı ra’iyyetün himâyet u sıyânetlerine ihtimâm ve dikkat eylemenüz ...” BOA 17/24.

⁴⁸⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 236.

⁴⁸⁶ “...bir senesinden berü hidmet idüp hidmet eylediği eyyâmün ücreti ile bâ temessük üç yüz ve bilâ temessük elli gurus alacak hakkını merkûmdan talep eyledükde virmediğinden ...” BOA 17/28.

⁴⁸⁷ Bu hükümden başka iki hükmün konusu da “ücret ihtilafı”dır: “...ba’zı kimesnelerin tahrikleriyle bizler sana sağır hâllerimizde ücret ile hidmet eyledük senden ücretimizi aluruz diyü hilâf-ı şer’-i şerif fuzûlî müdâhale ...” BOA 17/98, “...maslahatımızı ru’yet eyle sana ikrâm idelüm dimeleriyle bu dahi ol maslahatı gördükde mesfûrlar ikrâm itmeleriyle bu dahi hidmetinün ecr-i mislini talep eyledüklerinde virmedüklerinden ...” BOA 17/331.

vesair vergilerden muaf tutulmaları hakkında verilen emrin yenilenmesi nedeniyle hizmetçisi Dimitraki'nin muafiyetine dair hüküm⁴⁸⁸ şeklinde⁴⁸⁹ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	15	30	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Şubat 1810

Gayrimüslim reaya müracaatıyla hüküm altına alınan, vergi muafiyeti konusuna ait kayıtlar, bu defterde yoğunlukla yer almıştır.⁴⁹⁰

Yine iki konu içeren ve “Silivri’de bulunan dükkana iştiraken malik iken hissesini diğer hissedara kiraya verip⁴⁹¹ henüz kira müddeti bitmeden kira miktarını artırmak için dükkânın boşaltılmasını talep eden kişinin teaddisinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁴⁹² diye⁴⁹³ özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde oluşturulabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	19	48	-Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı -Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli -Esnaf -Kadın	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1810

⁴⁸⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 237.

⁴⁸⁹ “...Boğdan kapu kethudâlığı hizmetinde olan Dimitraki Eşkına Boyar zîde sadâkatuhûnun cansipârâne hizmet ve sâdikâne hareket ile... sadâkat itmekde olmağla hizmetine mukabeleten mu’âfiyyeti hâvî... hizmetkârları cizye-i şer’iyye vesâir tekâlifden mu’âf ve müsellemler olup ...” BOA 17/30.

⁴⁹⁰ “...beş nefer hizmetkârlarından mesfûr Vasilaki nâm bir nefer hizmetkârı fîmâ ba’d cizye ve tekâlif mutâlebesiyle kimesne tarafından müdâhale ...” BOA 17/37, “...Dimitri veled-i Yani mersûmun dört nefer hizmetkârlarından (kesik) fîmâ ba’d cizye-i şer’iyye vesâir cemî’ tekâlif mutâlebesiyle te’addî ve kendüye mahsûs elbisesine ta’arruz ve müdâhale olunmayup himâyet ...” BOA 17/43, “...Eflâk ve Boğdan kapu kethudâlıkları hizmetiyle ibrâz-ı sadâkat idenlere mu’âfiyyeti hâvî berât-ı âlîşân i’tâ olınagelüp Eflâk ve Boğdan kapu kethudâlığı hizmetiyle ibrâz-ı lâzîme-i sadâkat ve istikamet ile dirâyet ve isti’dâdı nümâyân olan Hermezâkî’nün(?) dahi müddet-i vâfireden berü Eflâk ve Boğdan kapu kethudâlıkları hizmetlerinde müstahdem olarak ifâ-yı farîza-i refik ...” BOA 17/353, “...bâ’d ez în hukuk mâddesi şartı berâtlarından tayy u nez’ olup umûr-ı şer’iyyeleri zuhûrında muktezâ-yı şer’îsi üzre ru’yet ve faysal virilmek ve mu’âfiyyete dâhil olanların mâlik oldukları hâne ve sâhilhâne ve bâğ ve bâğçe ve tarlalarının mu’âfiyyeti târîhiyle ...” BOA 17/382.

⁴⁹¹ Konusu sadece “kira sözleşmesinden doğan borç-alacak ihtilafı” olan bazı hükümlere de rastlanmıştır: “...edâ olındukca odaların derûnında olan gediği yedlerinde mülkleri olup kirâ-yı kadîmelerine zamm ...” BOA 17/201.

⁴⁹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 244.

⁴⁹³ “...kâin bir bâb mülk ma’a üçür bakkâl dükkânında bir hissesine bâ hüccet-i şer’î mesfûr ve üç hissesine dahi... mesfûr zikr olunan hisselerini bir sene temâmen temâmına değin yigirmi dört gurus[a] buna icâr ve bedel-i icâre temâmen ahz ve yedine senet i’tâ idüp ...” BOA 17/48.

“Mudanya’da, haksız yere zorla para alan kişiden paranın geri alınması ve teaddisinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁴⁹⁴ olarak⁴⁹⁵ özetlenecek kaydın tasnifi şu şekilde tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	19	49	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1810

Bu defterde yine sadece kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuna ait 5 adet hüküm daha bulunmaktadır.⁴⁹⁶

“Erdek mukataası voyvodası tarafından Erdek voyvodalığına tayin edilen şahsın muhasebesinin görülmesi için ahaliye vekaleten mümtaz üç kişinin İstanbul’a getirilmesine dair hüküm”⁴⁹⁷ diye⁴⁹⁸ özetlenebilecek⁴⁹⁹ bir diğer kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	19	50	Ayanın muhasebesinin görülmesi	Galata -Erdek	Yönetilen -Şehirli -Voyvoda	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Mart 1810

⁴⁹⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 245.

⁴⁹⁵ “...vesâir emti’a semeninden zimmetünde dört bin beş yüz guruş alacağım vardur diyü bundan hukûk iddi’â ve lede’l-murâfâ’a mesfûr iddi’âsını vech-i şer’î üzere isbât itmeyüp... bunun yedine hüccet-i şer’iyye i’tâ olunmuşiken mesfûr mücâb olmayup muğâyir-i hüccet ve i’lâm-ı şer’î yine müdâhale eylediğinden ...” BOA 17/49.

⁴⁹⁶ “...tezvîrâta sülûk birle ben sizi tekâlîfden mu’âf itdüreceğim diyerek külliyetlü mebâliğ tarh ve tahmîl ve ...” BOA 17/56, “...hisse-i tekâlîf mutâlebesiyle te’addîden hâlî olmadukların ve bu bâbda da’vâsına muvâfik cânib-i şeyhülislâmîden fetvâ-yı şerîfe virildiğın bildürüp kânûn üzere amel olunup ...” BOA 17/135, “...bâ e-vâmîr-i aliyye vâride olan tekâlîfden mezbûr Mustafâ emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüline göre hissesine isâbet ideni kasaba-i mezbûre ahâlîsiyle ma’an cem’ine me’mûra edâda kusûrı yoğiken ...” BOA 17/322.

⁴⁹⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 245.

⁴⁹⁸ “...rikâb-ı hümâyûnuma takdîm eylediği arz-ı hâlinde li eclî’l-muhâsebe ahâlînün çend nefer vekîl-i şer’îleri Der-aliyyeme ihzâr ve rikâb-ı hümâyûnum kâimmakâmı huzûrında şer’le hisâbları ...” BOA 17/50.

⁴⁹⁹ Nitekim, ilgili defterde yapılan incelemede, bu hükümden başka konusu sadece “ayanın muhasebesinin görülmesi” olan bir hükme (“...çend nefer vekîl-i şer’îleri mübâşir ma’rifetiyle Der-aliyyeme ihzâr ve rikâb-ı hümâyûnum kâimmakâmı huzûrunda şer’le hisâbları hakkâniyet üzere ru’yet ve ihkâk-ı hakk olunmak bâbında ...” BOA 17/60) ve konusu “ayanın muhasebesinin görülmesi” ile “adi borç alacak”ı birlikte içeren bir hükme (“...zimmetinde zuhûr iden hakkını ahz ü kabz murâd eyledükde merkûm ru’yet-i hisâbdan imtinâ’ birle gadr-ı küllî eylediğın bildürüp mübâşir ma’rifeti ve ma’rifet-i şer’le merkûmun hisâbı ru’yet ve zimmetinde zuhûr iden hakkı kendüye alvirilüp ...” BOA 17/66) de rastlanmıştır.

“Erdek’te, borcunu ödemeyip firar eden şahsın rehin gösterdiği menzil ve bağının satılarak alacağın tahsiline dair hüküm.”⁵⁰⁰ şeklinde⁵⁰¹ özetlenebilecek⁵⁰² kayıt şöyle sistemleştirilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	23	58	Rehinli borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli -Tacir (Sarraf)	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1810

“Gebze’ye bağlı Darıca köyünde, vasinin harcadığı meblağın, adına harcanan kişinin terekesini kabz eden kişilerden tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁰³ diye⁵⁰⁴ belirtilen⁵⁰⁵ hüküm şu şekildedir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	29	69	Vekaleten işgörmede doğan borç alacak	Üsküdar -Gebze	Yönetilen -Köylü -Kadın	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman	Mart 1810

“Alacaklarını tahsil edemeyen sarrafların alacaklarının Silivri’deki borçlulardan ilgili kadılıkta tahsili mümkün olmazsa alacaklı ve borçluların İstanbul’a getirilmesine⁵⁰⁶ dair hüküm”⁵⁰⁷ diye⁵⁰⁸ özetlenebilecek bir diğer kayıt şöyledir:

⁵⁰⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 247.

⁵⁰¹ “...mutasarrıf olduğu mülk menzil ve mülk bağını iki mâha kadar meblağ-ı mezbûrı edâ idemez isem ba‘de’l-müzâyede âhara fûrûht eyle ve bu şühûd mahzarında rehn vaz’ ve vekîl nasb idüp ...” BOA 17/58.

⁵⁰² Yine “rehinli borç alacak” konusuna giren bir kayıt daha, 17 nolu bu defterde tespit edilmiştir: “...iki yüz yigirmi senesinde alâ tarîkı r-rehn vaz’ idüp ...” BOA 17/90.

⁵⁰³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 250.

⁵⁰⁴ “...Ümmügülsüm nâm hâtûn rikâb-ı hümayûnuma arz-ı hâl idüp mezbûrenün bâ hüccet-i şer‘iyye vasiyyesi olduğu Mustafâ nâm sağîre rücû‘ şartıyla kendü mâlından sağîr-i mezbûrun mesârıfına kadr-ı ma‘rûf iki yüz on üç senesinden berü on bin guruş sarf eyledükden sonra ...” BOA 17/69.

⁵⁰⁵ Bu hükümden başka “vekaleten işgörmede doğan borç alacak” konusuyla ilgili bir hükme de rastlanmıştır: “...yigirmi iki bin guruş üzerine ve sulh murâd itdüklerinde ben husûs-ı mezbûrda vekîl olmayup lâkin ben vekâlet-i fuzûlet tarîkıyla sulh-ı mezkûrı kabûl idüp ve gaibân-ı mezbûrân benüm için vekîl-i mezbûr İsmâ‘îl bedel-i sulh -ı mezkûrı bize edâ vü teslîm ...” BOA 17/313.

⁵⁰⁶ Yine bu defter kayıtlarında, iki konu içeren hükümlerden başka, sadece “kefil” konusuna giren hükümler de tespit edilmiştir: “...Yorgi temâmen bundan ahz itdükden sonra râhib-i mesfûra dahi karındaşı İstavri nâm zimmi kefil olmağla mesfûr İstavri zimmi dahi ...” BOA 17/215, “...zimmetinde cihet-i kefâletden altı bin guruş alacağı olup ...” BOA 17/225, “...karındaşı İstavri nâm zimmi kefil olmağla mesfûr İstavri zimmi ...” BOA 17/233.

⁵⁰⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 251.

⁵⁰⁸ “...zimmetinde birbirlerine kefil bi’l-mâl olarak bâ temessük bin altı yüz elli guruş ... gayr-i ez teslîm bin sekiz yüz on guruş ...” BOA 17/72.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	30	72	-Adi borç alacak -Kefil	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Tacir -Sarraf	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Nisan 1810

“Heybeliada’da, satın aldığı eve, satan şahsın müdahale etmesinin ilgili kadılıkta görülmesine ve muarazasının önlenmesine dair hüküm”⁵⁰⁹ şeklinde⁵¹⁰ özetlenecek kayıdn tasnifi şu şekilde tablolştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	35	82	Alım satımdan doğan borç alacak	Üsküdar -Kartal	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1810

Yine alım satımdan doğan borç alacak konusu ile ilgili, bu defterde, 8 tane daha hüküm vardır.⁵¹¹

“Bandırma’da, ev ve eşyasını kızlarına hibe eden şahısların vefatından sonra diğer kızlarının hibeyi kabul etmeyip zapt ettiği ev ve eşyanın, hibe edilen şahsın mirasçılarına teslim edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵¹² olarak⁵¹³ tespit edilen⁵¹⁴ bir diğer kayıt şöyledir:

⁵⁰⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, s. 252.

⁵¹⁰ “...muvâcehesinde ada-i mezkûrede bir bâb mülk menziline mutasarrıf olan ammüm ...” BOA 17/82.

⁵¹¹ “...mahallde vâkı‘ ma‘lûmetü’l-hudûd bir bâb menzile... Efnâ nâm zimmî hâlik olup menzil-i merkûmdan nisf hissesi vereseşi ...” BOA 17/84, “...bin iki yüz doksan guruşa beş re’s katır iştirâ idüp semenini kable’l-edâ fevt olup zimmetinde kalmağla ...” BOA 17/149, “...de mutasarrıf olduğu iki bin beş yüz guruşluk bir bâb menzili irs-i şer‘le ...” BOA 17/150, “...bir aded köşk ve bir aded oda ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi müştemil tahmînen sekiz dönüm mutasarrıf olduğu mülk bâğını bey‘-i bât-ı kat‘î ile altı yüz elli guruşa buna bâ hüccet-i şer‘iyye bey‘ u teslîm ...” BOA 17/279, “...berü hinta ve şa‘îr semeninden bâ defter-i müfredât dört bin guruş alacağı olup ...” BOA 17/284, “...mutasarrıfe olduğu ma‘lûmetü’l-hudûd mülk bâğını bin iki yüz yigirmi dört senesinde ...” BOA 17/298, “...zimmînün hissesini bi’l-vekâle iki bin sekiz yüz kırk sekiz guruşa ...” BOA 17/343, “... mutasarrıf olduğu ma‘lûmetü’l-hudûd bir bâb mülk menzil ini rızâsıyla semen-i ma‘lûme ...” BOA 17/363.

⁵¹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 23-24.

⁵¹³ “...olan Fâtîma nâm hâtûn hâl-i hayâtlarında ve kemâl-i akl ü sıhhatlerinde hibe-i sahiha-i şer‘iyye ile bâ hüccet-i şer‘iyye hibe vü teslîm ve mezbûre dahi tesellüm ve kabûl itdükden sonra ...” BOA 17/202.

⁵¹⁴ Defterde bundan başka “hibe” konusuna giren hükümler de mevcuttur: “...eşyâ ve kayığını buna hibe-i sahiha-i şer‘iyye ile bâ hüccet-i şer‘iyye hibe vü teslîm ve bu dahi tesellüm ...” BOA 17/244.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	102	202	Hibe	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ocak 1811

“Karzdan olan alacaklarını tahsil edemeyen şahısların alacaklarının Bandırma’daki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵¹⁵ diye⁵¹⁶ belirtilebilecek⁵¹⁷ karar⁵¹⁸ şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
17	139	294	Para istikrazı, kredi	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ağustos 1811

Yapılan değerlendirmede, 17 numaralı defterde, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi⁵¹⁹, verginin toplanması⁵²⁰, borçlunun

⁵¹⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 39-40.

⁵¹⁶ “...cihet-i karz-ı şer’î den bâ temessük beş bin beş yüz guruş alacakları olup ...” BOA 17/294.

⁵¹⁷ Bundan başka defterde, BOA 17/330 nolu hüküm konusu itibariyle “para istikrazı,kredi” ve “murabaha”yı da içermektedir: “...istikraz eyledükleri ma’lumu’l-mikdâr meblağ beher sene mesfûrların üzerlerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olmaksızın mezbûrlar bilâ devr-i şer’î murâbahanın murâbahası olarak deynleri ...” BOA 17/330

⁵¹⁸ Yine bu defterde BOA 17/371 nolu hükümde konusu itibariyle “para istikrazı, kredi”ye girer: “...i karz-ı şer’den bâ temessük yedi yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 17/371.

⁵¹⁹ “...sen bizüm karyelerimizün umûr ve husûsın ru’yet itmişidin zimmetinde şu kadar akçe kaldı diyü bundan hukûk iddi’â ve lede’l-murâfa’a mesfûrlar müdde’âlarını vech-i şer’î üzre ...” BOA 17/174, “...gayr-i ez teslim kusûr yedi bin yüz on beş guruşını a’yân-ı merkumun zimmetinde bâki kaldığı beyânıyla ...” BOA 17/257, “...nâhiye-i merkumenün cem’ mesârifâtı bi’l-cümle ahâlî muvâcehesinde lede’r-ru’ye a’yân-ı sâbık-ı merkumenün zimmetinde yedi bin yüz elli beş guruş kaldığı mukaddemâ bâ i’lâm inhâ ve meblağ-ı mezbûr un ma’rifet-i şer’le tahsiliyçün ...” BOA 17/368.

⁵²⁰ “...emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet ideni talep ve bi’l-ma’iyye cem’ine me’mûra edâ itmek murâd eyledüklerinde te’allül ü muhâlefet olunmak icâb itmez iken mesfûrlar hilâf-ı kanûn hisse-i tekâlîflerin edâda te’allül ü muhâlefet ve hisselerin bunlara tahmil ile gadr-ı küllî eyledüklerin ...” BOA 17/203, “...kocabaşılar kendü nefsleriçün kezâlik defterlere külliyyetlü mebâliğ idhâl ve ahâlî vü re’âyâ fukarâsına tevzi’ ile tahsil eyledükleri tahkik olunmağla bundan böyle her kazânun tevzi’âtı senede iki def’aya tahsis olunmak ve beher altı ayda bir def’a tevzi’ olup ...” BOA 17/280, “...mukaddemce yedimüze i’tâ olunmuş olan bâlâsı tuğrâ-yı garrâ ile müveşşah fermân-ı âlişânda mûnderic nâhiye-i mezbûre tevzi’âtı senede iki def’aya tahsis olunmak ve beher altı ayda bir def’a ne mesârif olur ise ismi ve mahalli ma’lûm olarak defter birle tevzi’ kılınmasını ...” BOA 17/328, “...emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîflerini talep ve ma’an cem’ine me’mûra edâ itmek ...” BOA 17/362, “...tekâlîfden merkumların emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîflerini talep ve ma’an cem’ine me’mûra edâ itmek murâd eyledüklerinden te’allül ü muhâlefet olunmak icâb itmez iken mezbûrlar tekâlîfden virmemek için ...” BOA 17/385.

mallarının zaptı⁵²¹, çalınan mal veya paranın iadesi⁵²², ehli-örf adına zorla alınan paranın iadesi⁵²³, zimmete geçirilen paranın iadesi⁵²⁴, şufa⁵²⁵, borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi-tutuklanması⁵²⁶, mukataanın iltizama verilmesi⁵²⁷ konuları ile ilgili de hükümler mevcuttur.

VI. 18 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Mart 1812 ile Aralık 1815 tarihleri arasını kapsayan 18 numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili olarak 107 tane hüküm belirlenmiştir.⁵²⁸ Hükümler incelendiğinde; (a) ihtilafın

⁵²¹ "...müvekkillelerimün yedlerinde irsen intikal idüp alacakları olan sekiz yüz yetmiş beş guruş ile bir bâb mülk menzil ve bir kıt'a bâğçeyi bilâ sened fuzûlî zabt iden işbu müdde'â-aleyh ..." BOA 17/232, "...guruş alacağımı talep eyledükde virmediğinden başka dükkân-ı mezkûrî dahi fuzûlî zabt idüp ..." BOA 17/387.

⁵²² "...ma'lûmu'l-ism kimesneler zıkr olınan yağmurluk kîsesinün iliklerini kat' birle derûnında mevcûd olan nükûd-ı mezkûreyi sirkat itmiş oldukları beyânıyla ..." BOA 17/253.

⁵²³ "...kendü hâlinde arzıyla mukayyed olup hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye vaz' u hareketi yoğiken Bandırma mütemekkinlerinden Karagöz Kirkoroğlu Simyon ve Ayıcıoğlu Kirkor vesâir ma'lûmu'l-esâmî zimmîler zuhûr birle bundan on beş sene mukaddem ehl-i örfe istinâden bizüm bin altı yüz elli guruşımızı ahz eyledün diyü ..." BOA 17/306, "...bin iki yüz yigirmi üç senesinde ehl-i örfe istinâden iki yüz elli guruşu ile mâlik olduğu bin guruş kıymetlü ağını hilâf-ı şer'-i şerîf ve bi gayri hakk fuzûlî ..." BOA 17/329, "...zimmîler kendü hallerinde olmayup ehl-i örfe istinâden iki yüz yigirmi senesinde beş bin guruşını hilâf-ı şer'-i şerîf gasben ..." BOA 17/350.

⁵²⁴ "...teslîm kusûr yedi bin yüz on beş guruş a'yân-ı merkumun zimmetinde kaldığı mukaddemâ ..." BOA 17/308, "...amel olunmak bâbında işbu sene-i mübâreke evâil-i Rebî'u'l-âhir'inde sâdır olan emr-i şerîfimün infâz ü icrâsı mümkün olmaduğı ...a'yân-ı sâbık merkum el-Hâcc Mehmed emr-i şerîfûme adem-i itâ'at birle hukûk-ı fukarâyı ekl ü bel' dâ'iyyesinde olduğu beyânıyla merkumun Der-aliyyeme ihzârı bâbında ..." BOA 17/324.

⁵²⁵ "...murâd eyledükde bu dahi bey'-i mezkûrî istimâ' eyledüğü ânda ittihâz-ı şuf'a ve şerâyıta bi temâmihâ ri'âyet idüp menzil-i mezkûrî il virdiği bahâ ile şuf'aten almağa ..." BOA 17/359.

⁵²⁶ "...o makule bâ i'lâm-ı şer'î habs ü tescînleri lâzım gelen Rûm medyûnlarını müteferrik mahpeslerde muğayir-i emr-i âlî habs ile aç ve susuz Kala vd.rak sefil ve sergerdân oldukların mahpûs olan Rûm medyûnları bu def'a ..." BOA 17/377.

⁵²⁷ "...zabt eylemek üzre ocağı bölükbaşısı İsmâ'il'e ilzâm ve temessük dahi virilmiş ise de ..." BOA 17/379.

⁵²⁸ BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.

konusunda yine adi borç alacak(57 karar), (b)hükümün yerleşim yerinde Üsküdar(36 başvuru) ve Haslar(35 başvuru), (c) tarafların sosyal konularından müracaat edenin yönetilen (ve ağırlıklı olarak şehirli)(98 tane) ve (d)şikayet edilenin yönetilen (ve yine yoğunlukla şehirli)(94 tane), (e)tarafların dinlerinden müracaat edenin Müslüman(54 kişi) ve (f)şikayet edilenin 47’şer kişiyle Müslüman ve Gayrimüslim ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Diğer defterlerle kıyaslandığında, bu defterde, adi borç alacak konusunun –özellikle 1812-1815 yılları arasında- sayıca arttığını vurgulamak gerekir.

Belirlediğimiz sistematığe göre, ilgili defter kayıtlarından, konularına göre, tespit ettiğimiz örnek hükümlerin tasniflerine geçelim.

Tespit edilebilen ilk finansal hüküm, tek taraflı irade beyanı olan vergi muafiyeti konusu ile ilgili olup, “Şehremini anbarında marangoz kalfası olan Kırkor’un; kendisinin, oğullarının ve iki hizmetçisinin cizye vesair vergilerden muaf tutulmaları hususundaki emrin zayi olması nedeniyle yenilenmesine dair hüküm”⁵²⁹ şeklinde⁵³⁰ özetlenebilecek karar, şöyle sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	8	13	Vergi muafiyeti	Istanbul	Yönetilen -Şehirli -Kalfa	YOK	Gayrimüslim	YOK	Mart 1812

“Alacaklarını tahsil edemeyen şahsın alacaklarının, borçlarını kabul edip ödemeleri için tutuklandıktan sonra kocabaşılar aracılığıyla firar eden Marmara’ya bağlı Asmalı köyündeki borçlulardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵³¹ şeklinde⁵³² özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	9	14	Adi borç alacak	Galata -Marmara	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1812

⁵²⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 67.

⁵³⁰ “...Foti Kalfa misillü mu’âfiyyeti istid’âsıyla bundan akdem rikâb-ı kâmer-tâb-ı hüsrevâneme takdîm olınan ...” BOA 18/13.

⁵³¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s.69.

⁵³² “...zimmelerinde dahi ma’lûmu’l-mikdâr gurusş alacak hakkı olup ...” BOA 18/14.

İlgili defterde yine, adi borç alacak konusu ile ilgili hükümlerin sayıca fazlalığı dikkat çekmektedir.⁵³³

⁵³³ "...bâ temessük ve bâ [de]fter-i müfredât bin guruş alacak hakkı olup defe'âtle taleb ve almak murâd eyledükde ..." BOA 18/18, "...zimmelerinde iki yüz yigirmi dört senesinden berü cihet-i karz-ı şer' den dört bin iki yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/22, "...bin dört yüz yetmiş beş guruş alacağı olup ..." BOA 18/23, "...zimmelerinde iki yüz yigirmi dört senesinden berü yedi bin üç yüz seksen sekiz guruş alacağı olup ..." BOA 18/24, "...bâ temessük üç bin guruş ki cem'an on dört bin guruş alacak hakları olup ..." BOA 18/25, "...zimmelerinde bin iki yüz yigirmi dört senesinden berü keşîşhâne akçesi olarak beş bin beş yüz ..." BOA 18/34, "...zimmelerinde bâ temessük iki yüz seksen üç guruş ki cem'an iki bin altı yüz yigirmi guruş alacağını kable'l-ahz ..." BOA 18/56, "...bâ temessük ve hâric ez temessük beş bin beş yüz yigirmi sekiz guruş alacağını kable'l-ahz ..." BOA 18/57, "...bâ temessük iki bin dört yüz yetmiş bir guruş alacağı olup bi'd-defe'at taleb olmak murâd iyledükde ..." BOA 18/60, "...bin beş yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/82, "...yedi bin beş yüz guruşdan mütecâviz alacağı olup ..." BOA 18/88, "...bâ temessük bin dört yüz yetmiş ve bâ defter yedi yüz guruş ki cem'an iki bin yüz yetmiş guruş alacağı olup ..." BOA 18/100, "...bin iki yüz yigirmi senesinden berü dört bin guruş alacağı olup ..." BOA 18/101, "...cem'an dört bin doksan guruş alacağı olup ..." BOA 18/103, "...bâ temessük altı bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/105, "...üç yüz doksan iki guruş alacağı olup ..." BOA 18/109, "...zimmelerinde bin yigirmi dokuz guruş alacak hakkı olup taleb ve almak üzre iken ..." BOA 18/111, "...ma'lûmu'l-mikdâr guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/116, "...bin iki yüz elli guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/121, "...zimmî zimmetinde sekiz yüz guruş alacağımız vardır ..." BOA 18/137, "...zimmelerinde iki yüz yigirmi senesinden berü bir kıt'a temessük mücebince bin guruş alacağı olup ..." BOA 18/138, "...bâ temessük bin yüz elli guruş alacağı olup ..." BOA 18/160, "...bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/175, zimmi sarraf lar ile zimmi köylüler arasında "...Yenihân'da mütemekkin sarraf tâifesinden Avakim ve şeriki Yorgi nâm zimmiler gelüp mersûmların bin iki yüz yigirmi beş senesinden berü bâ temessük ve defâtir Midye'ye tâbi' Samakocuk nâm karye mütemekkinlerinden Mihalaki nâm zimmî zimmetinde bin kırk ve Todorakioğlu Rokok nâm zimmî zimmetinde dört yüz doksan yedi vesâir ma'lûmu'l-ism zimmiler zimmetinde bin üç yüz elli guruş ki cem'an iki bin iki yüz seksen yedi guruş alacak hakları olup..." BOA 18/177, "...zimmelerinde bin iki yüz yigirmi beş senesinden berü bâ temessük ve bâ defter bin yedi yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/178, "...yedi yüz doksan beş guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/181, Nasraniyyeler ile Zimmiler arasında "...Batık(?) ve Sorbohi nâm nasraniyyeler gelüp mersûme Batık'un(?) babası ve mesfûre Sorbohi'nün zevci Hacer(?) nâm zimmînün ... seksen beş bin guruşdan mütecâviz alacak hakkı olup ..." BOA 18/190, "...fevt oldukda on beş bin guruşlukdan mütecâviz ..." BOA 18/198, "...on dokuz bin sekiz yüz on dört guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/202, "...bâ temessük iki yüz on altı guruş alacağı olup ..." BOA 18/211, "...bâ temessük on bin guruş alacak hakları olup ..." BOA 18/227, "...zimmî zimmetlerinde iki yüz yigirmi yedi senesinden berü iki bin elli guruş alacağı olup ..." BOA 18/234, "...bâ defter-i müfredât bin yedi yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/242, "...bâ temessük on iki bin guruş alacağı olup bi'd-defe'at taleb ..." BOA 18/257, "...on beş bin beş yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/259, "...bâ temessük üç bin dört yüz yigirmi dokuz buçuk guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/266, "...dört yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/268, "...cem'an bin üç yüz yetmiş üç guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/277, "...bâ defter-i müfredât on yedi bin sekiz yüz seksen iki guruş alacak hakları olup ..." BOA 18/318, "...cem'an bin iki yüz doksan buçuk guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/345, "...beş yüz seksen sekiz guruş alacağı olup ..." BOA 18/353, "...bâ defter-i müfredât altı bin üç yüz otuz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/369, "...zimmelerinde bir akçe alacağı kalmış değil iken ..." BOA 18/373, "...dört yüz guruş alacağı olup ..." BOA 18/386, "...cihet-i ma'lûmeden altı yüz otuz sekiz guruş alacağı olup ..." BOA 18/387, "...bâ temessük üç bin dört yüz yigirmi dokuz buçuk guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/389, "...cem'an dokuz yüz otuz guruş alacağı olup ..." BOA 18/405, "...iki yüz otuz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/406, "...üç bin guruş alacağı olup ..." BOA 18/407, "...bâ defter bin yedi yüz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/418, "...cem'an üç bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/425, "...cem'an iki bin sekiz yüz seksen yedi guruş alacak hakları olup ..." BOA 18/432, "...cem'an bin dört yüz yetmiş üç guruş alacağı olup ..." BOA 18/434, "...on sekiz bin guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/439, "...yedi yüz sekiz guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/441, "...iki bin sekiz yüz yigirmi guruş alacak hakkı olup ..." BOA 18/442.

“Fener’de, çiftlik kiralamadan dolayı alacaklı olan şahsın alacağına mirasçılara, borçlunun İstanbul’daki mirasçılardan tahsili davasının Başdefterdarın takriri üzerine görülmesine dair hüküm”⁵³⁴ olarak⁵³⁵ özetlenebilecek⁵³⁶ kaydın tasnif tablosu şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	10	15	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Nisan 1812

“Büyükçekmece’ye bağlı Dereagaç köyünde cami hatibinden, köy zabitanın raiyyet resmi ve ehli örfün tekalif-i şakka talep etmeleri yönündeki teaddilerinin önlenmesine dair hüküm”⁵³⁷ olarak⁵³⁸ özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	19	32	Ehli-örf adına zorla alınan paranın iadesi	Haslar -Çekmece-i Kebir	Yöneten -Köylü -Cami katibi	Yöneten -Köylü -Ehli-örf	Müslüman	Müslüman	Mayıs 1812

“Büyükçekmece’ye Bağlı Bigados köyünde, pişmanlık nedeniyle han satışından vazgeçmek isteyen satıcının teaddisinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵³⁹ olarak⁵⁴⁰ özetlenebilecek kaydın, tasnif şu şekilde tabloya dökülebilir:

⁵³⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 70.

⁵³⁵ “...mutasarrıf olduğu çiftliği ber vech-i peşin ve iki bin yedi yüz guruşa isticâr itmışken zabt itmeksizin mîr-i mûmâ ileyh fesh-i icâr birle çiftlik-i mezkûri âhara bâ mülknâme-i hümâyûn kasr-ı yed eylediğine ...” BOA 18/15.

⁵³⁶ Defterde, Galata(Marmara)’da geçen ve konusu “kira sözleşmesinden doğan borç alacak” olan bir hüküm daha tespit edildi: “...mukayyed beher sene icâre-i vâhîde ile icâr olnagelen musakkafâtından ...” BOA 18/272.

⁵³⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 73.

⁵³⁸ “...ve bu makule eimme ve hutâbâ muktedâ-yı nâss oldukları i’tibârıyla resm-i ra’iyyet ve bilâ emr-i şerif tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken karye-i mezbûre zâbiti tarafından hilâf-ı kanûn resm-i ra’iyyet talebi ve ehl-i örf tâifesi câniblerinden dahi bilâ emr-i şerif tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî ...” BOA 18/32.

⁵³⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 74.

⁵⁴⁰ “...karye-i mezbûre toprağında vâkı’ mutasarrıf olduğu ma’lûmetü’l-hudûd hânını bin iki yüz yigirmi nesinde altı yüz otuz guruşa bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye buna bey’ u teslim ...” BOA 18/35.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	20	35	Alım satımdan doğan borç alacak	Haslar -Çekmece-i Kebir	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1812

Yine bu defterde de, alım satımdan doğan borç alacak konusunun sıklıkla sorun oluşturduğu görülmektedir.⁵⁴¹

“Tur-i Sina manastırı akçesinden istikraz edilen meblağın, tahsil edemeyen başpiskopos ve keşiş cemaatine, Midye’ye bağlı Samakocuk köyündeki borçlunun mirasçılardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁴² olarak⁵⁴³ özetlenebilecek⁵⁴⁴ kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	22	41	Para istikrazı, kredi	Haslar -Midye	Yönetilen -Şehirli -Başpiskopos	Yönetilen -Köylü -Tüccar	Gayrimüslim	Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1812

“Kapıdağ’daki şahsın işlerine para harcayan kişinin harcadığı miktarın, adına harcanan kişiden tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁴⁵ diye⁵⁴⁶ özetlenebilecek⁵⁴⁷ kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

⁵⁴¹ “...ma’lûmetü’l-hudûd mülk menzil arsasında âharun alâkası olmayup bir dürlü dahl olunmak icâb itmez iken ...” BOA 18/67, “...kömürçi esnâfından Osmân nâm kimesnenün... bâ temessük dört bin on beş guruş ...” BOA 18/87, “...zimetinde cihet-i ma’lûmeden iki yüz seksen guruş alacağını ...” BOA 18/148, “...bir bâb mülk menziline bey’-i bât-ı kat’î ile bana bin seksen guruşa bey’ u teslim ve tesellüm ve kabûl idüp mülk menziline dahl olunmak icâb itmez iken ...” BOA 18/201, “...ma’rûf kimesne zimmetinde hinta semeninden iki yüz on dokuz senesinden berü dört bin sekiz yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 18/233, “...kerâste semeninden dört yüz elli guruş alacağı olup ...” BOA 18/310, “...şa’îr semeninden on sekiz bin yüz otuz dokuz guruş alacakları olup ...” BOA 18/367, “...dört kıt’a temessük mücebince deyn-i ma’lûmeden yigirmi sekiz bin sekiz yüz guruş alacağı olup ...” BOA 18/430, “... ..” BOA 18/, “... ..” BOA 18/.

⁵⁴² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 75.

⁵⁴³ “...bâ temessük istikraz itmiş olduğu üç bin üç yüz guruş deynini kable’l-edâ zimmi-yi mersûm mürd olup ...” BOA 18/41.

⁵⁴⁴ Bu hükümden başka iki kayıt daha “para istikrazı, kredi” konusu ile ilgilidir: “...zimetlerinde iki yüz yigirmi altı senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den üç kıt’a temessükât mücebince beş bin beş yüz elli sekiz guruş alacağı olup ...” BOA 18/72 ve “...cihet-i karz-ı şer’den on üç bin iki yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 18/408.

⁵⁴⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 76.

⁵⁴⁶ “...her ne mikdâr masrûfun olur ise ba’dehû sana edâ iderüm diyü buna emr itmeğle bu dahi mesfûrun bu dahi mesfûrun⁵⁴⁶ bi şartı’r-rücû’ emrine binâen iki yüz yigirmi senesinde kendü mâlından emriyle umûrına dört

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	23	42	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1812

“İstanbul’a gelirken Silivri’de vefat eden Lağımcı ocağı sipahisinin yanındaki iltizam bedelini, beygirini vesair eşyasını gereksiz yere zaptedip mirasçılara teslim etmekten kaçınan Silivri serdarından tahsil ve tayin edilen memura teslim edilmesine dair hüküm”⁵⁴⁸ olarak⁵⁴⁹ derlenebilecek⁵⁵⁰ hüküm şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	24	46	Borçlunun mallarının zaptı	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Haziran 1812

“Kapıdağ’a bağlı Muhanya köyünde, borcu olmayan şahıslardan haksız yere para talep eden kişinin teaddisinin önlenmesine dair hüküm”⁵⁵¹ diye⁵⁵² belirlenebilecek hükmün tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	32	64	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1812

yüz guruş harc u sarf idüp ba’dehü masrûfi olan meblağ-ı mezbûr ı talep eyledükde bîvech-i şer’î edâda te‘allül ü muhâlefet...” BOA 18/42

⁵⁴⁷ Bu hüküm haricinde ilgili defter, iki tane daha “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” konulu hüküm içeriyor: “...sen benüm umûr u husûsumı ru’yet eyle her ne mikdâr masrûfun olur ise ba’dehü sana edâ iderüm diyü buna emr itmeğle bu dahi merkumun bi şartı’r-rücû’ emrine binâen ...” BOA 18/156 ve “...nâm zimmîler sen bizüm umûrîmuza ru’yet eyle her ne mikdâr masrûfun olur ise biz sonra sana edâ ideriz diyü buna emr itmeleriyle ...” BOA 18/231.

⁵⁴⁸ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 76.**

⁵⁴⁹ “...Silivri serdârı fuzûlî zabt itmiş olduğın verese-i merkumûn tarafından ihbâr olunmağla ocakdan âdem ta’yîniyle tashîh ...” BOA 18/46.

⁵⁵⁰ Bu defterde “borçlunun mallarının zaptı” ile ilgili -Nasraniyye ve Zimmi arasında geçen- bir hükme daha rastlanmıştır: “...müntakıl karye-i mezbûre toprağında mutasarrıf olduğı bir kıt’a mülk bâğını hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî zabt idüp gadr-ı küllî eylediğın ...” BOA 18/167.

⁵⁵¹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 80.**

⁵⁵² “...yedi bin üç yüz seksen sekiz guruş alacağı olup talep eyledükde virmeypü gadr sevdâsında oldukların...” BOA 18/64.

Yine bu defterde, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusu ile ilgili de sıkça hükme rastlanmıştır.⁵⁵³

“Bandırma’da, ev ve içindeki eşyaları kızlarına hibe eden şahısların vefatından sonra hibeyi kabul etmeyip zapteden diğer kızlarının, ev ve eşyayı hibe edilen şahsın mirasçılarına iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta mübaşir marifetiyle görülmesine dair hüküm”⁵⁵⁴ diye⁵⁵⁵ özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	51	98	Hibe	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Kasım 1812

Yine bu defterde iki konuyu birden içeren hükümlerde tespit edildi: “Mudanya’da, şahıslar arasındaki davada ödenmesine karar verilen sulh bedelinin ödenmesi ve karşılıklı zimmetlerini ibra etmelerinden sonra teaddi eden tarafın teaddisinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁵⁶ şeklinde⁵⁵⁷ özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak düzenlediğimiz tablo şu şekildedir:

⁵⁵³ “...lâzım gelen avâriz ve vesâir evâmîr-i aliyemle vâride olan tekâlîfden emvâl ü arâzi ve hâl ü tahammüline göre hissesine isâbet iden karye-i mezbûre ahâlîsiyle ma’ân cem’ine me’mûra edâda kusûrı olmayup te’addî olunmak icâb itmez iken karye-i mezbûre ahâlîsi taraflarından hâl ve tahammülinden ziyâde hisse-i tekâlîf talebi...” BOA 18/94, “...kendü hâlînde ırzıyla mukayyed olup kimesneye deyn ü kefâleti olmayup üzerine dahi şer’an bir nesne sâbit olmuş değil iken... bi gayri hakkın ahz eylediği ol mikdâr gurus hakkı kendüye alıvrilüp icrâ-yı şer’ ve ...” BOA 18/110, “...ve bilâ emr-i şerîf mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken kasaba-i mezbûre zâbiti tarafından hilâf-ı kanûn rûsûm-ı ra’iyyet ve ehl-i örf tâifesi câniblerinden dahi bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka mutâlebesiyle te’addî vü rencîde den ...” BOA 18/165, Rum ve Ermenilerin evlenme merasimlerinden haksız olarak alınan vergi ile ilgili, “...İstanbul ve havâlîsinde sâkin ehl-i zimmet Rûm ve Ermenî milletleri nden teehhül ve tezevvüc itmek murâd idenler tezevvücleri esnâsında kul kethudâları ve serrâcbaşlarına bir altun harc-ı tezkire ve bir altun ta’yîn olunan yasakçılara i’tâ ve yedlerine tezkire virilmek mu’tâd-ı kadîm olup ...” BOA 18/170, “...kendü hâllerinde olmayup iki yüz yigirmi sekiz senesinde ehl-i örfte istinâden bunun beş yüz elli gurusını hilâf-ı şer’-i şerîf ve bi gayri hakkın ahz idüp gadr-ı küllî eylediğin ...” BOA 18/225, “...iftirâyı mutazammın mevâdd isnâdıyla bunun hilâf-ı şer’-i şerîf ve bi gayr-i hakk cebren beş yüz elli gurusını ahz idüp gadr-ı küllî eylediğin bildürüp ...” BOA 18/238, “...zamm ve idhâliyle yüz altmış kîse akçeden mütecâviz mebâliğ tevzi’ ve bu sene-i mübâreke de dahi yine kendü nefsiyçün on bir bin gurus tevzi’ ve tahsîl ve ahâlîden ru’yet-i hisâb talebinde olanları ...” BOA 18/313.

⁵⁵⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 84.

⁵⁵⁵ “...kemâl-i akl ü sıhhatlerinde hibe-i sahîh-i şer’iyye ile bâ hüccet-i şer’iyye hibe vü teslîm ve mezbûre dahi teslîm ...” BOA 18/98.

⁵⁵⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 89.

⁵⁵⁷ “...inkâr altı yüz gurus üzerinde sulh birle bedel-i sulh -i mezbûrı temâmen edâ ve birbirlerinin zimmetlerini ibrâ-yı âmm ile ibrâ vü iskat eyledüklerini müş’ir cânib-i şer’den ...” BOA 18/117.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	59	117	-Sulh bedeli -İbra	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Nasrani	Mart 1813

“Kapıdağ’da, kefaletten olan⁵⁵⁸ alacağını tahsil edemeyen kişinin alacağının Matla köyündeki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁵⁵⁹ diye⁵⁶⁰ özetlenebilecek⁵⁶¹ kayıt şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	61	122	Kefil	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1813

Sıradaki hüküm yine iki konuyu birden ihtiva ediyor: “İstanbul Çukacılar hanında, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp borçlarını, alacaklıların rızasıyla bir miktarı tenzil, bir kısmını defaten ve kalanını taksitle ödeyen bezzazlardan alacaklıların, tenzilden dolayı fazla miktarda para talep etmeleri yönündeki müdahalelerinin önlenmesine dair hüküm⁵⁶² şeklinde⁵⁶³ özetlenebilecek⁵⁶⁴ karar şöyle sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	65	126	-Borcun taksitle	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Yahudi	Gayrimüslim -Yahudi	Nisan 1813

⁵⁵⁸ Defterde, bu hüküm haricinde konusu sadece “kefil” olan bir hüküm daha bulunmaktadır: “...nâm zimmiler zimmetlerinde cihet-i kefaletten bâ temessük bin iki yüz yigirmi yedi senesinden berü üç bin yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 18/226.

⁵⁵⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 90.

⁵⁶⁰ “...zimmesinde iki yüz yigirmi beş senesinden berü cihet-i kefaletten iki bin yedi yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 18/122.

⁵⁶¹ Bundan başka “kefil” konusu, “para istikrazı, kredi” konusu ile birlikte de hüküm oluşturmuştur: “...cihet-i karz-ı şer’den bâ temessük iki bin üç yüz yigirmi sekiz guruş alacak hakkı olup... merküm Mehmed’un taraflarından vekil-i şer’îsi el-Hâcc Mustafâ nâm kimesne ile ...” BOA 18/146.

⁵⁶² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 91.

⁵⁶³ “...tarafeynün hüsn-i rızâlarıyla mebâlig-i merkumeden ma’lûmu’l-mikdârı hatt u tenzîl ve kusûr Kala vd.n mebâligâ mahsûben ma’lûmu’l-mikdâr guruş dâyinleri merkümün ... ziyâde akçe mutâlebesiyle müdâhale vü te’addî olunmamak ...” BOA 18/126.

⁵⁶⁴ Bunun ötesinde konusu sadece “borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi olan; Yehudi bir sarraf vatandaş tarafından açılan (“...Sarrâf tâifesinden Behor Yehûdî ... taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn itdürüp ...” BOA 18/208), “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît ü tadrîc ile edâya râzî ...” BOA 18/214, “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî ...” BOA 18/244 ve “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 18/303 şeklinde belirtilebilecek dört hüküm daha, bu defterde yer bulmuştur.

“Marmara’ya bağlı Biga köyünde, haksız olarak parası gasbedilen şahsın parasının Paşalimanı’nda voyvodalık iddiasında olan kişiden tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁶⁵ diye⁵⁶⁶ özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	77	153	Gaspedilen paranın iadesi	Galata -Marmara	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Haziran 1813

“Terkos nahiyesi ayanının reyaya, hizmeti karşılığında deftere kaydettiğinden fazla ücret ve gereksiz masraf tevzi etmemesine ve tekaliflerin Haslar mahkemesinde sicile kaydedildikten sonra tevzi olunması hakkındaki emrin cülus nedeniyle yenilenmesine dair hüküm”⁵⁶⁷ olarak⁵⁶⁸ derlenebilecek⁵⁶⁹ karar şöyle tanzim edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	82	162	Ücret ihtilafı	Haslar -Terkos	Yönetilen -Şehirli -Reaya	Yönetilen -Şehirli -Voyvoda	Müslüman	Belirtilmemiş	Temmuz 1813

“Temessük ile para ve elmas iğne alıp Silivri’ye firar eden şahıstan bunların alınıp sahibine iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁷⁰ diye⁵⁷¹ belirtilebilecek karar, şöyle düzenlenebilir:

⁵⁶⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 94.

⁵⁶⁶ “...merkumun hilâf-ı şer’-i şerîf gasben ahz eylediği ol mikdâr guruş kendüye alivirilüp icrâ-yı şer’ ve ihkak-ı hakk olunmak bâbında ...” BOA 18/153.

⁵⁶⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 96.

⁵⁶⁸ “...defter-i mezkûr Der-aliyyeme irsâl ve hilâf-ı fermân çend nefer kimesne beynderinde o misillü mesârif meçhûl olur ise imzâ iden hâkim ve tevzî’ iden a’yân ve iş erlerinden zecren tahsil olıduktan sonra ...” BOA 18/162.

⁵⁶⁹ Konusu “ücret ihtilafı” olan ve iki kalfa arasında geçen bir hükme daha rastlanmıştır: “...Devlet-i aliyyemden Foti Kalfa’nun ... Senkezem Kalfa’ya dahi ... hizmetinde hüsn-i hürmet ve sadâkati nümâyân ve bu makule ibrâz-ı hîdemât-ı mebrûre idenler haklarında inâyet ve ihsân-ı cihândârân bîdirîğ ve erzân kılınması ...” BOA 18/213.

⁵⁷⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 104.

⁵⁷¹ İki kadın arasındaki vaka şöyledir: “...Mîr Ahmed Şâkir dâme mecduhûnun zevcesi Sonâbe(?) nâm hâtûndan bu tarafda Hadîce nâm hâtûn işbu sene-i mübâreke de bâ temessük bin beş yüz guruş ile yüz guruş kıymetli bir elmas iğnesini ahz ...” BOA 18/200.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	101	200	Borç temessükü	Silivri -Haslar	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Müslüman	Müslüman	Kasım 1813

Defterde yapılan incelemede, **BOA** 18/394 nolu hükmün üç konuyu birden içerdiği tespit edilmiştir: “Çorlu’da, para istikraz eden borçludan tahakkuk etmediği halde murabaha namı ile asıl meblağdan fazla miktarda para tahsil eden alacaklılardan fazla tahsil ettikleri miktarın tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁷² diye⁵⁷³ özetlenebilecek kaydın, tasnifine ilişkin olarak hazırladığımız tablo şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	200	394	-Para istikrazı -Murabaha -Kanunsuz ve haksız vergi ve para tahsilatı	Galata -Çorlu	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1815

“Arpa semeninden olan alacaklarını, Gebze eski ayanı olup Üsküdar ve Gebze menzilhanelerinin idaresi üzerinde olan şahsın muhasebesinin görülmesi için İstanbul’a getirildiğinde talep etmeyen kişilerin davasının eski ayanın Gebze’de vekili varsa onun önünde görülmesine dair hüküm”⁵⁷⁴ diye⁵⁷⁵ belirtilebilecek hüküm şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
18	206	410	-Alım satımdan doğan borç alacak -Ayanın muhasebesinin görülmesi	Üsküdar -Gebze	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ekim 1815

⁵⁷² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 124-125.

⁵⁷³ “...iki bin guruş istikraz idüp meblağ-ı mezbûr beher sene bunun üzere devr-i şer’î ve iltizâm -ı ribh olunmuş değil iken mezbûrlar ve mesfûr bilâ devr-i şer’î mürâbaha nâmıyla asl- mâldan ziyâde akçesini ahz itmeleriyle ...” **BOA** 18/394.

⁵⁷⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 126-127.

⁵⁷⁵ “...zimetlerinde iki yüz yigirmi yedi senesinden berü şa’îr semeninden on sekiz bin yüz otuz dokuz guruş alacakları olup... Hüseyin matlûbları olan meblağ-ı mezbûr 1 a’yân-ı merkum muvâcehesinde da’vâ ve mutâlebe itmedüklerinden matlûblarının mikdâr ve keyfiyeti ber nehc-i şer’î sâbit olarak ma’lûm olamayup ...” **BOA** 18/410.

Yapılan değerlendirmede, 18 numaralı defterde, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra, fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması⁵⁷⁶, mukataa gelirleri⁵⁷⁷ ve verginin toplanması⁵⁷⁸ konuları ile ilgili de hükümler tespit edilmiştir.

VII. 19 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Ocak 1816 ile Haziran 1820 tarihleri arasında kapsayan 19 nolu defterde, finansal sistem ile ilgili olarak 96 tane hüküm belirlenmiştir.⁵⁷⁹ Hükümler incelendiğinde; (a) ihtilafın konusunda yine adi borç alacak (27 kayıt), (b) hükmün yerleşim yerinde Üsküdar (37 başvuru), (c) tarafların sosyal konumlarından müracaat edenin yönetilen -ve yoğunlukla şehirli- (92 kişi) ve (d) şikayet edilenin yine yönetilen -ve yine ağırlıklı olarak şehirde yerleşik- (83 kişi), (e) tarafların dinlerinden müracaat edenin Gayrimüslim (48 kişi) ve (f) şikayet edilenin de yine gayrimüslim (44 kişi) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. 19 numaralı defter kayıtlarından, konularına göre, belirlediğimiz plana göre seçtiğimiz hükümlerin tasnif aşamasına geçebiliriz.

⁵⁷⁶ "...icrâ-yı garaz ve nefsâniyyet dâ'iyyesiyle a'yân-ı merkumî iyâl ü evlâdıyla nâhiye-i mezbûreden ihrâc birle mezbûre a'yânlığını ber takrîb tahsîl idüp hilâf-ı şerî'at-ı garrâ ve muğayir-i rızâ hareket ve teklîf defterine kendü nefsleri için akçe zamm ve ahâlîsinden cebren tahsîl iderek ızrâr ve tekdîr-i ahâlî ve ra'yyet ve müretteb olan mübâya'a zahîresini telef ile ihtilâl-i nizâm-ı beldeye ictisâr itmekde oldukları beyânıyla ..." BOA 18/52.

⁵⁷⁷ "...tekdîr ve tahkir güne mu'âmele olunmaktan ve inhâlarına müsâ'ade olunmamaktan ve mukata'a -i mez-kûrun el-yevm vâridât-ı cesimiyyesinden olan kerâste rûsûmını kerâsteci tâifesi ..." BOA 18/247.

⁵⁷⁸ "...emlâk ü arâziye mutasarrıf olan ma'lûmu'l-ism kimesnelerün tasarruflarında olan emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîfi taleb ve bi'l-ma'yye emr ü defter mücebince cem'ine ..." BOA 18/355, "...sekiz hisseden mutasarrıf olduğu bir hisesini bey' ider oldukda mesfûr il virdiği bahâ ile almak istedikde...şuf'a ve şerâyitine bi temâmihâ ri'âyet idüp il virdiği bahâ ve semen-i müsemâyı mesfûrlara redd ile zikr olunan dalyan ve kulube yirlerinde merkum Hüseyin'ün hissesini mesfûra hükm birle taraf-ı şer'den zabtiyçün yedine hüccet-i şer'iyye i'tâ ve mesfûrlarun ..." BOA 18/357 ve "...vâride olan tekâlîfden tasarruflarında olan emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîflerini emr ü defter mücebince taleb ve bi'l-ma'yye cem'ine me'mûra edâ itmek ..." BOA 18/426.

⁵⁷⁹ BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548 ve BOA 19/555.

Tespit edilen ilk finansal sorun, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusundadır. “Kandıra’da, borç ve kefaleti olmayan şahısların zaptedilen mal ve eşyalarının, ayanlık iddiasında bulunan şahıstan kendilerine iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁸⁰ olarak⁵⁸¹ özetleyebileceğimiz⁵⁸² hükmün tasnifi şu şekilde düzenlenebilir:

⁵⁸⁰ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 132.

⁵⁸¹ “...kendü hâllerinde ırzlarıyla mukayyed olup kimesneye deyn ü kefâletleri üzerlerine dahi şer’an bir nesne sâbit olmuş değil iken yine Kandıra sâkinlerinden a’yânlık da’vâsında olan Deve Devocioğlu Mehmed dimeğle meşhûr kimesne kendü hâlinde olmadığından iki yüz yigirmi dokuz senesinde bunların dokuz bin guruslukdan mütecâviz emvâl ü eşyalarını hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî ve teğallûben zabt idüp gadr eylediğın bildürüp ...” **BOA** 19/23.

⁵⁸² Konusu sadece “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” olan, bu hüküm haricinde -genellikle reaya tarafından müracaat edilen- ... adet daha hüküm bulunmuştur: “...Kalokratya karyesi ahâlisi gelüp bunlar üzerlerine edâsı lâzım gelen nüzl ve avâriz vesâir evâmîr-i aliyyemle vâride olan tekâlîfî emr ü defter mücebince cem’ine me’mûra edâda kusûrları olmayup te’addî olunmaları icâb itmez iken...” **BOA** 19/47, “... bizüm senün oğlun Alî nâm kimesne zimmetinde bin gurus alacağımız olup sen dahi merkumun babası olmanla meblağ-ı mezbûr ı mâlından bize edâ eyle diyü bunı habse ilka ile iki yüz otuz senesinde hilâf-ı şer’-i şerîf bunun cebren bin gurusını ahz idüp gadr-ı küllî eyledüklerin ...” **BOA** 19/129, “... kimesneye iki bin iki yüz deyninüz(?) var imiş bize havâle eyledi diyü yedlerinde bir kıt’a temessük peydâ ile akçe mutâlebesiyle müdâhâleden hâlî olmadukların ...” **BOA** 19/213, “... kanûn üzere amel olup karye-i mezbûre ahâlîsinün hilâf-ı kanûn hisse-i tekâlîf talebiyle zâhir olan te’addîleri men’ u def’ olunmak bâbında ...” **BOA** 19/240, “... kimesneler kendü hâllerinde olmaduklarından birbirleriyle müttefikân senün zimmetünde dokuz yüz elli gurus alacağımız var diyü akçe mutâlebesiyle hilâf-ı şer’-i şerîf müdâhâleden hâlî olmadukların bildürüp mahallinde şer’le görülüp merkumların hilâf-ı şer’-i şerîf ol vechile vâkî’ [olan] müdâhâleleri men’ u def’ olunmak ...” **BOA** 19/242, “... ancak rüsûm-ı ra’iyyet ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken karye-i mezbûre zâbiti tarafından hilâf-ı kanûn resm-i ra’iyyet ve ehl-i örf tâifesi câniblerinden dahi bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka mutâlebesiyle te’addîden hâlî olmadukların bildürüp ...” **BOA** 19/248, “... Akpınarı karyesi toprağında bi’l-fi’l zabt u tasarruflarında hâne-i avâriza bağlu tekâlîf alınmak icâb ider kadîmî emlâk ü yirleri olmayup tekâlîf mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken ...” **BOA** 19/277, “...zimmîye ibnileri üzere tezvîc eyledüklerinde icâb iden resm-i arûsâneyi temâmen edâ itmişleriken Kapudağı sâkinlerinden voyvoda-i sâbîkun vekîli Abdurrahmân nâm kimesne izinnâme diyerek bunların altı yüz guruslarını bi gayri hakkın ahz itmeğle şimdi meblağ-ı mezbûr ile merkumun zimmetinde olan yüz gurus alacaklarını talep eyledüklerinde virmeyüp gadr-ı küllî eylediğın bildürüp ...” **BOA** 19/302, “...edâsı lâzım gelen nüzl ve avâriz vesâir evâmîr-i aliyye ile vâride olan tekâlîfden a’lâ ve evsat ve ednâ i’tibârıyla hâl vü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîfî emr ü defter mücebince edâya râzîlar iken içlerinden ma’lumu’l-ism kimesneler mücerred kendü tekâlîflerin tahkik için hâl ve tahammüllerinden ziyâde tekâlîf tarh ve tahmîl ile te’addî eyledüklerin bildürüp...” **BOA** 19/309, “...edâsı lâzım gelen nüzl ve avâriz vesâir bâ evâmîr-i aliyye vâride olan tekâlîfden karye-i mezbûre toprağında tasarruflarında olan emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet ideni emr ü defter mücebince cem’ine me’mûra edâda kusûrları olmayup te’addî olunmaları icâb itmez iken tekâlîf cem’ine me’mûr olanlar hilâf-ı kanûn emr ü defterden ziyâde tekâlîf talebiyle ...” **BOA** 19/319, “...karyeler toprağında bi’l-fi’l zabt u tasarruflarında hâne-i avâriza bağlu tekâlîf alınmak icâb ider kadîmî emlâk ü yirleri olmayup tekâlîf talebiyle te’addî vü rencîde olunmaları icâb itmez iken ...” **BOA** 19/359, “...tekâlîfî emr ü defter mücebince cem’ine me’mûra edâda kusûrları olmayup te’addî olun[ma]ları icâb itmez iken nâhiye-i mezbûre kocabaşları olan ...” **BOA** 19/363, “...kimesneye deyn ü kefâleti olmayup üzerine dahi şühûd u udûl ile şer’an bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken Karamürsel sâkinlerinden Abdülkerîmoğlu Alî dimeğle arîf kimesne kendü hâlinde olmadığından işbu sene-i mübârekede bunun hilâf-ı şer’-i şerîf ve bi gayri hakkın bin dört yüz elli sekiz gurusını ahz idüp gadr-ı küllî eylediğın ...” **BOA** 19/437, “...kendü hâlinde olmadığından iki yüz otuz senesinde bunun mâlike olduğu mahzenini şikest ile derûmında mevcûd sekiz yüz gurusını hilâf-ı şer’-i şerîf ve bi gayri hakkın cebren ahz idüp gadr-ı küllî eylediğın ...” **BOA** 19/438 ve “...toprağında bi’l-fi’l zabt u tasarrufi nda hâne-i avâriza bağlu tekâlîf alınmak icâb ider kadîmî emlâk ü yirleri olmayup tekâlîf talebiyle te’addî olunmak icâb itmez iken karye-i mezbûre ahâlîsi zuhûr birle bâ

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	10	23	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Uskûdar -Kandı	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ocak 1816

“Şile’de, alacağımı tahsil edemeyen şahsın alacağının borçludan tahsili ve borçlu tarafından zapt edilen hayvanlarının kendisine iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁸³ şeklinde⁵⁸⁴ özetlenebilecek kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	10	24	Adi borç alacak	Uskûdar -Şile	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ocak 1816

Yine 19 numaralı defterde de -diğer defterlerde olduğu gibi- adi borç alacak konusuylla ilgili olarak çokça(30 başvuru) kayıt tespit edilmiştir.⁵⁸⁵

evâmir-i aliyye vârid olan tekâlîfden sen dahi bizümle ma’an hisse vir diyü hisse-i tekâlîf mutâlebesiyle hilâf-ı kanûn te’addi eyledüklerin ...” BOA 19/533.

⁵⁸³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 133.

⁵⁸⁴ “...berü yedi yüz yetmiş beş gurusu alacağı olup ...” BOA 19/24.

⁵⁸⁵ Sarraf bir Zimmi tarafından açılan(müracaat edilen) “...sarrâf tâifesinden Sinanoğlu Artin nâm zimmî gelüp... dört bin sekiz yüz gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/37, Sarraf bir Zimmiye açılan(şikayet edilen) “...sarrâf tâifesinden Sorape nâm zimmî zimmetinde iki yüz yigirmi dokuz senesinden berü bâ temessük bin beş yüz gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/40, “...alacakları olan yigirmi iki bin sekiz yüz elli üç gurusu ...” BOA 19/49, “... dokuz yüz yedi buçuk gurusu on pâre alacağı olup ...” BOA 19/55, “...alacakları olan yigirmi iki bin sekiz yüz elli gurusun ...” BOA 19/64, “...dört bin gurusu alacakları olmağla ...” BOA 19/84, “... dört yüz altmış gurusu alacağı olup...” BOA 19/92, “...bâ temessük gayr-i ez teslim yigirmi iki bin dokuz yüz elli gurusu alacak hakları olup ...” BOA 19/99, “...navl-ı sefineden müctemi’ olan dört bin gurusu bi’l-irsi’ş-şer’î bunlara intikal itmeğle ...” BOA 19/109, “... üç bin gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/112, “...cem’an iki bin iki yüz yetmiş buçuk gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/136, “...beş yüz on gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/137, “... iki kıt’a temessük mücebince gayr-i ez teslim sekiz bin dört yüz gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/206, “...üç bin yedi yüz gurusu alacağı olup ...” BOA 19/273, “...yedi yüz on beş gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/275, “... altı bin altı yüz seksen gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/313, “...dört bin gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/349, “...umûrlarına sarfla istihlâk eyledükleri üç bin altmış beş gurusu zimmetlerinde alacak hakkı olmağla ...” BOA 19/379, “... altı bin altı yüz seksen gurusu alacak hakkı olup bi’d-defe’ât taleb ve almak murâd eyledükde virmekte ...” BOA 19/402, “...zimmetinde dört yüz dokuz gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/411 “...iki bin üç yüz yigirmi beş gurusu alacağı olup ...” BOA 19/421, “...berü bâ defter ve bâ temessük altı bin üç yüz yetmiş yedi buçuk gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/439, “... zimmetinde iki yüz otuz senesinden berü bâ temessük bin kırk üç buçuk gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/462, “...zimmetinde yüz gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/538 ve “...zimmetinde iki yüz otuz üç senesinden berü iki bin iki yüz yigirmi iki gurusu alacak hakkı ...” BOA 19/555.

“Bandırma’da, satın aldığı mağazayı zapt ettirmeyen şahısların müdahalesinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁸⁶ olarak⁵⁸⁷ belirlenebilecek kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	16	44	Alım satımdan doğan borç alacak	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1816

Benzer şekilde, “alım satımdan doğan borç alacak”konusu ile ilgili olarak da sıkça hükme rastlanmıştır.⁵⁸⁸

“Karamürsel’e bağlı Yeniköy’de, ahaliden köy işlerine harcamak üzere tahsilat yapan şahsın hesap görmekten kaçınması ve önceden aldığı borç temessüklerini başkasına havalale edip tahsil ettirmek istemesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁸⁹ olarak⁵⁹⁰ özetleyebileceğimiz hükmün tasnifi şu şekilde düzenlenebilir:

⁵⁸⁶ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 134.

⁵⁸⁷ “...mutasarrıf olduğu mülk mağazalarını bey’-i bāt-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye buna bey’ u teslim ve bu dahi iştirâ ve tesellüm ve kabul idüp ...” **BOA** 19/44.

⁵⁸⁸ Müslüman bir tüccar tarafından açılan “...bâ temessük üç bin guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 19/128, “...oncuk dalyanı dimeğle meşhûr mülk balık dalyanının sekiz sehmi i’tibârıyla bir sehmi hissesine ...” **BOA** 19/134, “... bir bâb mülk menzil ini... üç yüz guruşa ...” **BOA** 19/139, “... iki yüz yigirmi dokuz senesinden berü ve kömür semeninden alacağı olan beş bin guruşını ...” **BOA** 19/195, “... kömür semeninden birbirleri kefaletleriyle iki yüz yigirmi sekiz senesinden berü bâ temessük üç bin yedi yüz altmış dört guruş alacağı olup ...” **BOA** 19/198, “...bir bâb mülk menzil ve bağ ile ma’lûmu’l-mikdâr eşyâsını bin iki yüz otuz senesinde zevcesi mersûmeye bey’-i bāt-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslim ...” **BOA** 19/252, “...mâlik olduğu bâ defter-i müfredât bin guruş kıymetli emlak ü eşyâsını iki yüz yigirmi yedi senesinde Ereğli mütemekkinlerinden Tarakrakî nâm zimmiye iblâğ [ve] teslim itmeğle ...” **BOA** 19/323, “... iki bâb mülk dükkân ve bir bâb mülk mahzenün dört hisse i’tibârıyla bir hissesini sağir-i merkumun zarûret-i nafakasiyçün... bey’-i mezkûrda gabn-ı fâhiş vâkı’ olmuş diyü dükkân ve mahzen-i mezbûrlara bivech ...” **BOA** 19/324, “...zimmî zimmetinde menzil semeninden iki yüz otuz senesinden berü bin üç yüz beş guruş alacakları olup ...” **BOA** 19/334, “...üzre mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve havlı ve bir kit’a arsa ve iki bâğçesinde âharun alâkası yoğiken ...” **BOA** 19/384, “...zimmetinde olan alacağımuza mâlinuzdan bize edâ idiniz diyü ...” **BOA** 19/386, “...zimmetinde iki yüz yigirmi dokuz senesinden berü şa’îr semeninden dört yüz on sekiz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 19/416 ve “...eşyâ semeninden bin altı yüz yigirmi sekiz guruşdan mütecâviz alacak hakkı olup ...” **BOA** 19/465.

⁵⁸⁹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 135.

⁵⁹⁰ “...Yeniköy karyesi ahâlsî rikâb-ı kamer-tâb-ı husrevâneme arz-ı hâl sunup bunlar üzerlerine edâsı lâzım gelen nüzl ve avârız vesâir evâmîr-i aliyyemle vâride olan tekâlîfi emr ü defter mücebince cem’ine me’mûra edâda kusûrları olmayup te’addî olunmaları icâb itmez iken... iki yüz yigirmi dokuz senesinde karyenüz umûrına sarf ideceğüm diyerek bunların ber takrîb yedi bin beş yüz guruşını ahz itmeğle ...” **BOA** 19/54

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	18	54	-Kanımsuz ve haksız vergi ve para toplanması -Borç temessükü	Üsküdar -Karamürsel	Yönetilen -Köylü -Reaya	Yönetilen -Köylü	Belirtilmemiş	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1816

“Erdek’te, vefat eden şahsa hibe⁵⁹¹ edilen hisseyi, diğer hissenin sahibi, mirasçılardan satın alıp birbirlerinin zimmetlerini ibra⁵⁹² etmelerinden sonra mirasçılardan tekrar hisse talebiyle olan müdahalelerinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁹³ olarak⁵⁹⁴ derlenebilecek kayıt şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	19	56	-Hibe -İbra	Galata -Kapidag	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Nasrani	Gayrimüslim -Nasrani	Nisan 1816

“Bandırma’da borçludan, alacaklının mirasçılarının vekili tarafından tahakkuk etmeden murabaha namı ile tahsil edilen meblağın iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁹⁵ diye⁵⁹⁶ sadeleştirebileceğimiz karar şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	35	98	Murabaha	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Eylül 1816

⁵⁹¹ Bu hüküm haricinde konusu sadece “hibe” olan hükümlerde mevcuttur: “...nısfını kezâlık kendüyi ölünce[ye değin] görüp ve gözetmek şartıyla kızı Hanife nâm hâtûna hibe idüp ancak bu makule hibenün adem-i sıhhatine binâen menzil ve bâğ-ı mezkûrları taleb ve almak üzere iken ...” BOA 19/85, “...bir bâb mülk mağazalarını iki yüz yigirmi sekiz senesinde hibe-i sahîha-i şer’iyye ile bâ hüccet-i şer’iyye buna hibe vü teslîm ...” BOA 19/293 ve “...bir bâb mülk menzil ini zevcesi Emine nâm hâtûna iki yüz yigirmi dokuz senesinde hibe idüp ...” BOA 19/428.

⁵⁹² Benzer şekilde, bu hüküm haricinde konusu sadece “ibra” olan hükümlerde mevcuttur: “...mukaddemâ iddi’â eylediği on altı bin guruşdan mâ’adâ kat’â hakkı kalmamak ma’nâsına âmme-i da’vâdan mesfûrünün zimmetlerini kabûllerini hâvî ibrâ vü iskat ve ol vechile kat’-ı nizâ’ itmiş olduğu mazmûn-ı i’lâmdan müstebân olmağla ...” BOA 19/365 ve “...zimmetinde bin iki yüz otuz üç senesinden berü dört yüz elli guruş alacağı olup meblağ-ı mezbûr ı taleb ve almak üzere iken mesfûr Silivri’ye firâr ve bu dahi ibrâsından kazâ-i mezbûre vürûdında meblağ-ı mezbûr mukabili mâlik olduğu bir re’s bâğırini buna virmişiken ...” BOA 19/485.

⁵⁹³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 136.

⁵⁹⁴ “...bir bâb mülk menzil inün nısf hissesi hibe-i sahîha-i şer’iyye ile bâ hüccet-i şer’iyye buna ve nısf-ı âharını diğer kızı Eleni nâm nasrâniyye[ye] hibe vü teslîm ... kabûl birle husûs-ı mezbûra müte’allıkâ kâffe-i da’vâdan birbirlerinin zimmetlerini ibrâ vü iskat itdüklerini müş’ir cânib-i şer’den ...” BOA 19/56.

⁵⁹⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 139.

⁵⁹⁶ “...yı merkumun veresi Mustafâ nâm kimesne ile Fâtıma ve Emine nâm hâtûnlara edâ idüp murâbaha talebiyle te’addî olunmak icâb itmez iken ...” BOA 19/98.

“Karamürsel’e bağlı Yeniköy’de vefat eden şahsın nakit ve alacak temessükleri ile eşyasının, zapteden şahıslardan mirasçısına teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁹⁷ olarak⁵⁹⁸ belirleyebileceğimiz kaydın, tasnif tablosu şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	43	114	-Borç temessükü	Uskûdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ekim 1816

“Silivri’de, şufa hakkı düşen komşunun, dükkan satışından sonra satın alan şahıstan dükkanı alıp zaptetmek istemesi yönündeki müdahalesinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁵⁹⁹ diye⁶⁰⁰ özetlenebilecek⁶⁰¹ karar şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	45	123	Şufa	Silivri -Haslar	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Nasrani	Kasım 1816

“İstanbul’da, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan şahsın borçlarını taksitle ödemesi ve alacaklıları, defaten ödeme yönünde borçluya teaddi ettirilmemesine dair hüküm”⁶⁰² şeklinde⁶⁰³ derlenebilecek⁶⁰⁴ kaydın tasnifi şu şekilde düzenlenebilir:

⁵⁹⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 141.

⁵⁹⁸ “...kimesneler zimmetlerinde olan dört kıt’a temessükât müceblerince beş yüz guruş alacağı ile bâ defter-i müfredât bin yüz guruşluk eşyâsı bi’l-irsi’ş-şer’î buna intikal itmişiken ...” BOA 19/114.

⁵⁹⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 142.

⁶⁰⁰ “...zimmî bey’a ilmi olduğu meclisde bilâ ömr sükût itmeğe taleb itmeyüp şüf’ası sâkıt olup dahl olunmak icâb itmez iken ...” BOA 19/123.

⁶⁰¹ “Şufa” konusuna ait iki hüküm dahabulundu: “...mu’âfiyyet itmeyüp ol vechile mesfûrun şüf’ası sâkıt olmuşken mesfûr bu esnâda zuhûr birle mücerred ta’ciz için ben menzil-i mezkûrî şüf’aten alurum ...” BOA 19/146 ve “...bu dahi bey’-i mezbûrî istimâ eylediği ânda ittihaz-ı şüf’a ve şerâiyatına bi temâmihâ ri’âyet idüp ...” BOA 19/482.

⁶⁰² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 144.

⁶⁰³ “...edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzîlar iken ...” BOA 19/133.

⁶⁰⁴ Bu hüküm harici “borcun taksitle(ndirilerek) ödettilmesi” konusuna giren hükümler de vardır: “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 19/180, “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 19/185, “...def’aten edâya kudretleri olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzîlar iken ...” BOA 19/217, “...cem’an iki senede mecmû’ alacaklarını üç taksît ile ahz ü istifâya karar virerek cümlesi bi’l-ittifâk râzî ve müte’ahhid olduklarını ...” BOA 19/498.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	49	133	Borcun taksitle ödettirilmesi	İstanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1817

“Bandırma’da, alacak iddiasıyla zaptedilen dut bahçesinin sahibine teslim edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁰⁵ diye⁶⁰⁶ belirlenebilecek kayıt şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	63	167	Borçlunun mallarının zaptı	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1817

“Alacak iddiasında olan şahısların, sulh bedeli⁶⁰⁷ vermeyi taahhüt edip borç temessükü veren Taşköprü ayanından, tayin ettikleri vekilleri ile tahsil edemedikleri mahkeme kararıyla kesinleşen sulh bedelinin tahsiline dair hüküm”⁶⁰⁸ şeklinde⁶⁰⁹ özetlenebilecek⁶¹⁰ kaydın, tasnif tablosu şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	76	209	-Sulh bedeli -Borç temessükü	Uskûdar -Taşköprü	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Ayan	Müslüman	Belirtilmemiş	Eylül 1817

⁶⁰⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 146.

⁶⁰⁶ “...benüm senün zimmetinde iki bin beş yüz guruş alacağım vardır diyü bin iki yüz yigirmi dokuz senesinde bilâ sübût bunı der zencir itdürerek zikr olınan bâğçeyi hilâf-ı şer’-i şerif ve bi gayri hakkın zabt idüp gadr-ı külli eylediğin ...” BOA 19/167.

⁶⁰⁷ Bundan başka BOA 19/368 titli hükmün konusu sadece “sulh bedeli”dir: “...ile emvâl ü eşyâ mukabilen bin guruş nükud ve iki kıt’a bâğ ve iki kıt’a tarla üzerine sulh olunmuşiken mesfûr hileye sülûk birle virmeyüp ...” BOA 19/368.

⁶⁰⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 150.

⁶⁰⁹ “...bi tarîkı’s-sulh mâlından beş bin guruş virmeğe ta’ahhüd eylediğinde merkulmar dahi bedel-i sulh -ı mezkûrı bi kaderi’l-husûs beynlerinde iktisâm itmek üzere râzîlar olup bedel-i sulh -ı mezkûrı... altmış bir buçuk zarfında edâsıyçün bir kıt’a deyn temessükü i’tâ itmeğle... zimmetinde bedel-i sulh olmak üzere şer’an sâbit ve mütehakkık olan...” BOA 19/209.

⁶¹⁰ Bunun haricinde konusu “sulh bedeli” ve “ibra”ya birlikte giren bir hüküm de vardır: “...inkâr beş yüz yigirmi beş guruşa bi’l-vekâle sulh olındukda ânlar dahi sulh-ı mezbûrı kabûl ve bedel-i sulh -ı mezkûrı mersûm Yahkozoğlı Dimitri zimmiden temâmen ahz ü kabz birle tarafeyn birbirlerinin zimmetlerini ibrâ eyledüklerini ...” BOA 19/260.

“Bostancı ocağı para vakfı mütevellisinin tahsil edemediği vakıf paranın Yalova’ya bağlı Laladere köyündeki şahıslardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶¹¹ şeklinde⁶¹² kısaltılabilecek⁶¹³ kaydın, tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	90	249	Verginin toplanması	Usküdar -Yalakabad	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1817

“Salih Hasekinin Silivri iskelesinde olan mahzen arsalarını, sahihsiz diyerek voyvodadan aldığı temessükü senet kabul edip zapteden kömürçünün, çavuş mübaşeretıyla İstanbul’a getirilmesine dair hüküm”⁶¹⁴ olarak⁶¹⁵ özetlenebilecek⁶¹⁶ kayıt şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	102	291	Borç temessükü	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Müslüman	Müslüman	Mart 1818

“İstanbul Yıldızlıhanda, borçlarını defaten edaya güçleri olmayan şahısların borçlarını taksitle ödemelerine ve buna razı olmayan alacaklılar tarafından defaten talep veya tutuklanma yönünde borçlulara teaddi olunmamasına dair hüküm”⁶¹⁷ diye⁶¹⁸ derlenebilecek kaydın, tasnif tablosu şöyledir:

⁶¹¹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 155.

⁶¹² “...olup meblağ-ı mezbûr ı defe’âtle taleb ve almak murâd eyledükde bivech-i şer’ edâda te’allül ü muhâlefet ve ibtâl-i hakk ve gadr-ı küllî dâ’iyyesinde oldukların bildürüp mahallinde şer’le görülüp mesfûrlara olan ol mikdâr guruş ocağ-ı mezbûr için bi’t-tevliye kendüye alıvrılup icrâ-yı şer’ ve ihkak-ı hakk olunmak ...” **BOA** 19/249.

⁶¹³ Konuları “verginin toplanması” olan diğer kayıtlar şöyle analiz edilebilir: “...karyeleri toprağında bi’l-fi’l zabt u tasarruflarında hâne-i avârıza bağılu tekâlîf alınmak icâb ider emlâk ü yirleri olmağla bunlar üzerlerine bâ evâmîr-i aliyye vâride olan tekâlîfden merkuamların tasarruflarında olan emlâk ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine düşen tekâlîfi a’lâ ve evsat ve ednâ i’tibârıyla taleb eyledüklerinde biz sâkin olduğumuz karyemüze virürüz sizünle ma’an virmeyüz diyü hilâf-ı kanûn te’allül ü muhâlefet üzre ...” **BOA** 19/418, “...bu bâbda da’vâlarına muvâfik cânib-i şeyhülislâmdan fetvâ-yı şerife virildiğün bildürüp kanûn üzre amel olup merkuamları hisse-i tekâlîfleri edâsında hilâf-ı kanûn te’allül ü muhâlefet itdürmek bâbında emr-i şerîfüm sudûrını istid’â itmeleriyle Divân-ı hümâyûnumdan kanûnı suâl olındukda ...” **BOA** 19/544.

⁶¹⁴ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 158.

⁶¹⁵ “...kimesneden ber takrîb ahz eylediği temessûki sened ittihâz iderek iki yüz otuz iki senesinde ...” **BOA** 19/291.

⁶¹⁶ Bu hüküm haricinde de borç temessükü konusuyla ilgili hükümler vardır: “...bir akçe ve bir habbe alacağım kalmadı diyü bunun yedine rûmiyyü’l-ibâre bir kıt’a temessük i’tâ itmîşiken bu esnâda ...” **BOA** 19/350.

⁶¹⁷ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 160.

⁶¹⁸ “...çend neferi taksît ile almağa râzî olmayarak def’aten talebi ve ahz ü habs teklîfiyle te’addî ...” **BOA** 19/303.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	105	303	-Borcun taksitle ödettirilmesi -Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/ tutuklanması	Istanbul	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1818

“Dükkan ve mağaza kirasından alacaklı olan şahsın alacaklarının Silivri’deki borçlulardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶¹⁹ olarak⁶²⁰ özetlenebilecek⁶²¹ kaydın hazırlanan tasnif tablosu şu şekildedir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	111	322	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Yahudi	Müslüman	Haziran 1818

“Vefat eden şahsın alacağını, zimmetini ibra etmesi nedeniyle ödemeyen borçludan tahsil edemeyen mirasçı ile borçlu ve kefil”⁶²² arasındaki davanın ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶²³ diye⁶²⁴ özetlenebilecek kayıt şu şekilde sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	132	380	- İbra - Kefil	Uskudar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Şubat 1819

⁶¹⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 163.

⁶²⁰ “...berü iki bâb dükkân ve bir mağaza icâresinden yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 19/322

⁶²¹ Bundan başka BOA 19/491 nolu hüküm konusu bakımından hem “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” ve hem de “kira sözleşmesinden doğan borç alacak”a girmektedir: “...kimesnelere istinâden zikr olunan kayıkhâneleri iki yüz yigirmi yedi senesinden berü hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî ve teğallüben zabt birle sene-i mezbûrdan berü beher mâh yigirmi beşer guruşa âhara icâr ile icâresini istihlâk idüp ol vechile gadr-ı küllî eyledüklerin...” BOA 19/491.

⁶²² İlgili defterde, yine konusu sadece “kefil” olan iki hükme daha rastlanmıştır: “...nâm hâtûn zimmetinde iki yüz otuz üç senesinden berü cihet-i kefâletinden on bin guruş alacağı olup ...” BOA 19/426 ve “...bin kırk üç buçuk guruş alacak hakkı olup ... sâkinlerinden İmâm Yûsuf ve Tâhir ve Helvâcioğlu Mustafâ Reîs nâm kimesneler tekeffül iderek taraf-ı şer’den bir kıt’a i’lâm virilmiş ise de ...” BOA 19/548.

⁶²³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 171.

⁶²⁴ “...Hamîd Beğ dimeğle meşhûr kimesne kefâletiyile alacağı olan ma’lûmu’l-mikdâr akçeden bunun bi’l-verâse hissesine isâbet itmiş olan üç bin beş yüz guruş ile kendü alacağı olan iki bin iki yüz guruşu merkum Hasan’dan taleb eyledükde verese-i sâire deyn-i mevrûs-ı mezkûrdan zimmetümi ibrâ itmişlerdür diyü ...” BOA 19/380.

“Fransa’daki elçiye tercümanlık ve elçinin İstanbul’a dönüşünden sonra Fransa’da maslahatgüzarlık görevinde bulunmuş olan Panayotaki Ancelo’nun cizye vesair vergilerden muaf tutulmasına dair hüküm”⁶²⁵ olarak⁶²⁶ belirtilebilen⁶²⁷ kayıt⁶²⁸ şöyle tasniflenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	141	407	Vergi muafiyeti	İstanbul	Yönetilen -Şehirli -Maslahatgüzar	YOK	Gayrimüslim -Zimmi	YOK	Haziran 1819

Diğer defterlerde sıklıkla lafzı geçen, para istikrazı,/kredi konusuyula ilgili olarak bu defterde -dikkat çekici bir biçimde- sadece 3 hükme rastlanmıştır. Bunlardan “Kapıdağ’da, karzdan olan alacaklarını tahsil edemeyen voyvodanın alacaklarının borçlarını kabul edip hüccet verdikleri halde ödemeyen borçlulardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶²⁹ şeklinde⁶³⁰ özetlenebilecek para istikrazı/kredi konulu kayıt⁶³¹ şöyle tasnif edilebilir:

⁶²⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 175.

⁶²⁶ “...dâme mecduhûnun ma’iyyetinde altı sene mütemâdi tercemânlık hıdmetinde bulunmuş... el-hâletü hâzihi hitâm-ı me’ûriyetiyle me’zûnen Der-sa’âdetüme gelmiş olduğundan bahisle bu makule hıdemât-ı seniyyemde ibrâz-ı sadâkat idenler haklarında mebzûl ve bîdirîğ buyurıldığı misillü kendüye dahi bir kıt’a mu’âfiyyet emr-i şerîfüm i’tâ ve ihsân kılınması ...” BOA 19/407.

⁶²⁷ Yine BOA 19/449 nolu hüküm de vergi muafiyeti konusu ile ilgili olup, ondan sonra gelen BOA 19/450(“Mersûm Bahur’un üç nefer oğullarından Tavirek mu’âfiyyetiçün ber vech-i muharrer”), BOA 19/451(“Mersûm Bahur’un üç nefer oğullarından Hayim’un mu’âfiyyetiçün ber vech-i muharrer”), BOA 19/452(“Mersûm Bahur’un hıdmetinde olan dâmâdı Yako veled-i Mûsâ mu’âfiyyetiçün kezâlik”), BOA 19/453(“Mersûm Bahur’un üç nefer hıdmetkârlarından diğer Yako veled-i Avram mu’âfiyyetiçün kezâlik”), BOA 19/454(“Mersûm Bahur’un üç nefer hıdmetkârlarından diğer Yako veled-i Salamon mu’âfiyyetiçün kezâlik”), BOA 19/455(“Mersûm Bahur’un üç nefer hıdmetkârlarından David veled-i Yasef mu’âfiyyetiçün kezâlik”), BOA 19/456(“Mersûm Hezkiya’nun üç nefer hıdmetkârlarından Celbon veled-i Yasef mu’âfiyyetiçün kezâlik”), BOA 19/457(“Mersûm Hezkiya’nun üç nefer hıdmetkârlarından Baroh veled-i Garson mu’âfiyyetiçün kezâlik”) ve BOA 19/458(“Mersûm Hezkiya’nun üç nefer hıdmetkârlarından Nesim veled-i Merkado mu’âfiyyetiçün kezâlik”) numaralı hükümler de sadece onu desteklemek amacıyla kayıt altına alınmıştır. “...emsâli misillü mu’âfiyyetleri husûsına müsâ’ade-i behiyye-i mülûkânem erzân ve ol bâbda... fasl kılınmak ve mu’âfiyyete dâhil olanların mâlik oldukları hâne ve sâhilhâne...mu’âfiyyetini müş’ir virilen berât-ı şerîfüm nâtık olduğu üzere üç nefer oğullarından mesfûr İlya’ya fîmâ ba’d cizye-i şer’iyye ve avâriz ve kassâbiye akçesi vesâir tekâlif mutâlebesiyle kimesne tarafından müdâhale ve elbisesine ta’arruz olunmayup ...” BOA 19/449.

⁶²⁸ “...benüm senün zimmetinde iki bin beş yüz gurusu alacağum vardur diyü bin iki yüz yigirmi dokuz senesinde bilâ sübût bunı der zencir itdürerek zıkr olman bâğçeyi hilâf-ı şer’-i şerif ve bi gayri hakkın zabt idüp gadr-ı küllî eylediğin ...” BOA 19/167.

⁶²⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 184.

⁶³⁰ “...zimmetlerinde cihet-i karz-ı şer’î den olmak üzere bin iki yüz otuz dört senesinden berü iki kıt’a temessük mücebince otuz yedi bin dokuz [yüz] elli üç gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 19/472.

⁶³¹ İkinci hüküm de sadece “para istikrazı” ile ilgili (“...kazâsında kâin iki kıt’a çiftliklerün mahsûlünde ve cihet-i karz-ı şer’î den olmak üzere Silivri mütemekkinlerinden Dimo nâm zimmî zimmetinde bin iki yüz otuz üç senesinden berü yedi bin beş yüz gurusu matlûbı olup ...” BOA 19/523) olup, üçüncü hüküm “para istikrazı” ve “borç temessükü” konularını birlikte (“...zimmetlerinde cihet-i karz-ı şer’den olmak üzere bin iki yüz otuz dört

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
19	163	472	Para istikrazı, kredi	Galata -Kapıdağ	Yöneten -Şehirli -Voyvoda	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Kasım 1819

Yapılan değerlendirmede, 19 numaralı defterde, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra, borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi-tutuklanması⁶³², zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi⁶³³ ve boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı⁶³⁴ konuları ile ilgili de hükümler tespit edilmiştir.

VIII. 20 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Temmuz 1820 ile Haziran 1831 tarihleri arasında kapsayan 20 nolu defterde, finansal sistem ile ilgili 106 tane hüküm belirlenmiştir.⁶³⁵ Hükümler incelendiğinde; (i) ihtilafın konusunda “adi borç alacak(30 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak (28 başvuru),

senesinden berü iki kıt'a temessük mücebinece otuz yedi bin dokuz yüz elli üç guruş alacak hakkı olup ...” BOA 19/514) içermektedir.

⁶³² “...i'lâm-ı şer'î ile misliyyet ve mütehakkık olup edâ-yı deyn itmekden imtinâ' idenlerün veyâhûd adem-i kudretleri zâhir olanların habs ü tescînleri lâzım geldükde ...” BOA 19/227.

⁶³³ Hazineye çalışan memurların zimmete para ve mal geçirmelerini içeren hüküm şöyledir: “...me'mûrlar ma'rifetleriyle tahrîr ve temhîr olunan hânelerinde mevcûd nükuğ ve zuhûr iden senedât müceblerince zimemât ve mücevherât ve evânî-i sîm ve (...) ve eslihâ ve mefruşât ve zehâyir ve hırdavât-ı menzil cümle muvâcehesinde... iddi'â idenlerün hukukları sâbit oldukca tarafınızdan i'lâm ve defter olup Darbhâne-i âmirem zimmeti edâ oldukdan sonra ne mikdâr akçe kalur ise ashâb-ı hukuka tevzî' olinması ...” BOA 19/488

⁶³⁴ Boşanma sonrası kadın tarafından açılan dava şöyledir: “...Hadice nâm hâtûn gelüp bunun zevci Çorlu sâkinlerinden kuzâtdan Emîn zide fezâiluhû ile beynerinde hüs-ni mu'âşeret olmadığına binâen merkurum bunı iki yüz otuz üç senesinde tatlık itmeğle bu mihr-i mu'accelesinden iki yüz ve mihr-i mücecelesinden iki yüz elli guruşyla bir aded lâl yüzük bahâsından dahi zimmetinde olan iki yüz guruş alacağımı taleb ve almak murâd eyledükde bîvech-i şer'î virmekte te'allül ü muhâlefet birle ibtâl-i hakk ve gadr-ı küllî sevdâsında oldığm ...” BOA 19/505.

⁶³⁵ BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.

(ii)hükümün yerleşim yerinde Galata(45 başvuru) ve Üsküdar(41 başvuru), (iii)tarafkların sosyal konumlarından hem müracaat eden(99 Gayrimüslim ve 5 Müslüman) ve (iv)hem de şikayet edilenlerde(98 Gayrimüslim ve yine 5 Müslüman) yönetilen, (v)tarafkların dinlerinde de yine hem müracaat eden(61 kişi) ve (vi)hem de şikayet edilenlerde(51 kişi) Müslüman ağırlığı tespit edilmiştir.

Belirlediğimiz plan dahilinde, 20 numaralı defter kayıtlarının, konular bazında tasniflerini gösterelim.

Defterdeki ilk finansal karar, konusu bakımından, klasik bir adi borç alacak davasıdır: “Alacağımı tahsil edemeyen şahsın alacağının Marmara’ya bağlı Paşalimanı köyündeki borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶³⁶ şeklinde⁶³⁷ özetlenebilecek⁶³⁸ kaydın tasnifi şöyle tablolştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	5	13	Adi borç alacak	Galata -Marmara	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1820

⁶³⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 193.

⁶³⁷ “...zimetinde iki yüz otuz senesinden berü beş yüz doksan yedi gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/13

⁶³⁸ Bundan başka yine sayıca fazla olan “adi borç alacak” hükümleri sırasıyla şöyle özetlenebilir: “...ma’lumu’l-esâmî kimesneler zimetlerinde bâ defter-i müfredât yedi bin beş yüz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/18, “...zimetinde iki yüz otuz senesinden berü ma’lumu’l-mikdâr gurus alacak hakları olup ...” BOA 20/21, “...mersûmun zimetinde olan ol mikdâr gurusı kendüye alıvırilüp ...” BOA 20/32, “...üç yüz kırk gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/65, “...üç bin gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/67, “...gayr-i ez teslim yedi bin yüz yigirmi dokuz buçuk [gurus] alacakları olup ...” BOA 20/91, “...beş bin gurus nâib-i mûmâ ileyhün zimetinde kalup ...” BOA 20/93, “...on bin yüz doksan beş gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/99, “...cem’an otuz iki bin yüz doksan yedi gurus alacağı olup ...” BOA 20/138, Zimmi bir sarraf(müracaat eden) ile Müslüman bir kadın(şikayet edilen) arasında geçen “...gayr-i ez teslim bin dokuz yüz yigirmi dört gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/156, “...yedinde ma’lumu’l-mikdâr gurus fazla kalmağla ...” BOA 20/169, “...iki bin iki yüz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/185, “...gayr-i ez teslim bin iki yüz kırk gurus alacağı olup ...” BOA 20/187, “...bin gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/206, “...iki bin üç yüz kırk dört gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/237, “...cem’an sekiz yüz on dokuz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/240, “...beş yüz yigirmi dokuz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/255, “...bâ defter-i müfredât üç bin dört yüz yigirmi buçuk gurus on altı pâre alacak hakkı olup ...” BOA 20/258, iki yöneten(kapıcıbaşı ile kadı) arasında “...iki bin beş yüz gurus alacakları olup ...” BOA 20/278, “...bâ temessük iki bin yüz yigirmi sekiz ve bâ defter yüz doksan üç gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/322, “...zimetinde fukarâ-yı re’âyânun on dokuz bin yüz elli gurus alacakları zuhûr itmeğle ...” BOA 20/360, “...zimetinde beş bin gurusdan mütecâviz zuhûr iden hakkımı ...” BOA 20/373, “...bâ temessük dört bin yetmiş gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/405, “...zimetinde bâ temessük dört bin iki yüz doksan ve yine... bâ temessük yedi yüz seksen gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/406, “...zimetlerinde bâ temessük beş bin gurus alacağımı ...” BOA 20/459, “...bâ temessük bin iki yüz elli ve bâ defter-i müfredât bin kırk altı ki cem’an iki bin iki yüz doksan altı gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/527, “...dört yüz otuz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 20/530, “...cem’an iki bin dokuz yüz elli gurus alacağı olup ...” BOA 20/574.

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusu ile ilgili olan ikinci hüküm “Kandıra’da, cami imam-hatibinden köy zabitanın raiyyet resmi ve ehli örfün tekalif-i şakka talep etmeleri yönündeki teaddilerinin önlenmesine dair hüküm”⁶³⁹ olarak⁶⁴⁰ özetlenebilecek⁶⁴¹ kararın düzenlenmiş şekli şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	5	14	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Üsküdar -Kandıra	Yönetilen -Köylü -İmam	Yöneten -Köylü -Ehli-örf	Müslüman	Belirtilmemiş	Temmuz 1820

Üçüncü hüküm, para istikrazı./kredi konusu ile ilgili olup, “Büyükçekmece’de, karzdan ve zahire semeninden olan alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının, hizmetinde çoban kahyası olan borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁴² şeklinde⁶⁴³ özetlenebilecek⁶⁴⁴ karar⁶⁴⁵ şöyle tablolaştırılabilir:

⁶³⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 194.

⁶⁴⁰ “...olup uhdesine lâzım gelen hıdmeti edâ idüp bu makule eimme ve hutabâ muktedâ-yı nâs oldukları i’tibârıyla yalnız rüsûm-ı ra’iyyet ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken nâhiye-i mezbûre zâbiti tarafından hilâf-ı kanûn resm-i ra’iyyet ve ehl-i örf tâifesi câniblerinden dahi bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî olındığın bildürüp ...” BOA 20/14.

⁶⁴¹ Diğer “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” konusuyla ilgili kayıtlar sırasıyla şöyle derlenebilir: “...toprağında bi’l-fi’l zabt u tasarrufi nda hâne-i avârıza bağılu tekâlîf alınmak icâb ider kadîmî emlak ü yirleri olmayup tekâlîf talebiyle te’addî olunmaları icâb itmez iken ...” BOA 20/20, “...uhdesine lâzım gelen hıdmeti edâ idüp bu makule eimme ve hutabâ muktedâ-yı nâs oldukları i’tibârıyla yalnız resm-i ra’iyyet ve bilâ emr-i şerîfüm tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken ...” BOA 20/130, “...bin yedi yüz gurusını hilâf-ı şer’-i şerîf cebren ahz itmiş ve mesfûrun ol vaktde müteğallibeye istinâdı olmak mülâbesesiyle bu meblağ-ı mezbûr ı talep ve da’vâ idemeyüp zimmetinde kalmış olmağla şimdi talep ve almak murâd eyledükde ...” BOA 20/145, “...kendü hâlinde ırzıyla mukayyed olup kimesneye deyn ü kefâleti olmayup üzerine dahi şer’an bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken... zimmetinde altı yüz gurusu alacağım vardur diyü bivech ve bilâ sübût fuzûlî müdâhale vü ta’arruzdan hâli olmadığın ...” BOA 20/211, “...bu kendü hâlinde ırzıyla mukayyed olup kimesneye deyn ü kefâleti olmayup üzerine dahi şer’an bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken... bunun bin yedi yüz seksen gurusını hilâf-ı şer’-i şerîf ve bi gayri hakkın fuzûlî ahz idüp gadr-ı küllî eylediğin ...” BOA 20/235, “...bi’l-fi’l zabt u tasarrufi nda hâne-i avârıza bağılu tekâlîf olunmak⁶⁴¹ icâb ider emlak ü yirleri olduğına binâen karye-i mezbûre ahâlîsi üzerlerine bâ evâmîr-i aliyye vâride tekâlîfden karye-i mezbûre toprağında tasarrufunda olan emlak ü arâzî ve hâl ü tahammüline göre hissesine isâbet ideni emr ü defter mücebince ...” BOA 20/396, “...mutasarrıf olduğu dört bin gurusu kıymetlü bir bâb menzilde âharun alâkası yoğıken karye-i mezbûr mütemekkinlerinden Beharoglı Andon nâm zimmî zikr olunan menzili iki yüz kırk iki senesinde hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî zabt idüp gadr-ı küllî eylediğin bildürüp ...” BOA 20/515, “...mücebince bin üç yüz kırk beş gurusu alacak hakkı olup ...” BOA 20/535, “...ra’iyyet ve bilâ emr-i şerîf tekâlîf-i şakka mutâlebesiyle te’addî olunmak icâb itmez iken kasaba-i mezbûre zâbiti tarafından resm-i ra’iyyet ve ehl-i örf tâifesi taraflarından dahi bilâ emr-i şerîf tekâlîf mutâlebesiyle te’addî ve rencideden hâli olmadukların bildürüp ...” BOA 20/646.

⁶⁴² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 194.

⁶⁴³ “...zimmetinde iki yüz otuz iki senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den bâ temessük iki bin beş yüz ve ecnâs-ı zehâyir semeninden üç bin beş yüz gurusu ki cem’an altı bin gurusu alacak hakkı olup...” BOA 20/15.

⁶⁴⁴ Yine konusu “para istikrazı, kredi” ve “alım satımdan doğan borç alacak”ı birden içeren bir hükme daha rastlanmıştır: “...mâl-ı şirketden iki yüz yigirmi beş senesinden berü bin dört yüz ve cihet-i karz-ı şer’den seksen

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	5	15	-Para istikrazı,kredi -Alım satımdan doğan borç alacak	Haslar -Büyük çekmece	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1820	

Dördüncü karar, kira sözleşmesinden doğan borç alacak konusundadır: “Değirmen kirasından olan alacağını tahsil edemeyen alacaklı ile değirmenlerini zappeden borçlu arasındaki, ilgili kadılıkta mübaşirin vefatı nedeniyle görülemeyen davanın önceki emir gereğince görülmesine dair hüküm”⁶⁴⁶ olarak⁶⁴⁷ belirlenebilecek⁶⁴⁸ kayıt şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	6	17	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Üsküdar -Kocaili	Yönetilen -Köylü -Kadın	Yönetilen -Köylü	Müslüman Müslüman	Haziran 1820	

“Karzdan olan alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının, eski eşi olan borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁴⁹ diye⁶⁵⁰ belirtilebilecek⁶⁵¹ kaydın tasnifi şöyle oluşturulabilir:

dört hinta semeninden üç yüz altmış guruş ki cem'an bin sekiz yüz kırk dört guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 20/77.

⁶⁴⁵ Bundan başka konusu para istikrazı, kredi” ile “borç temessükü”ne birden giren de iki hüküm daha bulunmuştur: “...zimmetinde iki yüz otuz beş senesinden berü cihet-i karz-ı şer’i den bâ temessük yedi yüz seksen guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 20/147 ve “...birbirlerinin kefaletleriyle cihet-i karz-ı şer’den bâ temessükât beş bin yüz kırk bir buçuk guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 20/157.

⁶⁴⁶ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 195.

⁶⁴⁷ “...nâm kimesneye iki yüz yigirmi altı senesinde senevî bin beş yüz guruşa icâr ve merkum dahi istîcâr ve tasarruf idüp ba’dehû müddet-i icâr temâm oldukda bu fesh-i icâr birle ...” **BOA** 20/17.

⁶⁴⁸ Bu defterde yine “kira sözleşmesinden doğan borç alacak “ konusuna girecek başka hükümlere de rastlanmıştır: “...senevî ma’lûmu’l-mikdâr guruşa icâr ve merkum dahi istîcâr ve kabûl birle sene-i mezbûreden berü derûnında müste’ciren sâkin olmağla şimdi merkumun zimmetinde terâküm iden icâreyi taleb ...” **BOA** 20/150, “...senevî ma’lûmu’l-mikdâr guruşa icâr ve merkum dahi istîcâr ve kabûl birle sene-i mezbûreden berü derûnında müste’ciren sâkin olmağla merkumun zimmetinde terâküm iden icâreyi taleb eyledükde ...” **BOA** 20/164.

⁶⁴⁹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 198.

⁶⁵⁰ “...Rukıyye nâm hâtûn zimmetinde iki yüz otuz dört senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den bin yedi yüz guruş alacağı olup ...” **BOA** 20/38.

⁶⁵¹ Bu hüküm haricinde konusu sadece “para istikrazı, kredi” olan hükümler de şöyledir: davayı açanın kadın olduğu “...zimmetinde iki yüz yigirmi sekiz senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den bâ temessük beş bin yetmiş beş guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 20/98, “...zimmetlerinde iki yüz otuz beş senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den bâ tahvîl gayr-i ez teslîmât bin yedi yüz doksan guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 20/132, “...cihet-i

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	14	38	Para istikrazı, kredi	İstanbul	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü -Kadın	Müslüman	Müslüman	Ağustos 1820

“Bandırma’da, babasından satın alındığı iddiasıyla evi zaptedilen şahsın evinin, zapteden şahıstan kendisine teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁵² olarak⁶⁵³ özetlenebilecek⁶⁵⁴ karar, hazırladığımız tablo ile tasnif edilebilir:

karz-ı şer’î den bâ tahvîl bin dört yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/215, “...cihet-i karz-ı şer’den bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/246, “...zimmelerinde iki yüz otuz beş senesinden berü birbirleri kefâletleriyle cihet-i karz-ı şer’den bâ temessükât on üç bin yedi yüz yigirmi beş guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/254, “...cihet-i karz-ı şer’den olmak üzere üç bin dokuz yüz guruş alacağı olup ...” BOA 20/294, “...zimmelerinde bin iki yüz yigirmi altı senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den olmak üzere üç bin dokuz yüz guruş alacağı olup ...” BOA 20/395, “...berü cihet-i karz-ı şer’den üç bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/454, “...cihet-i karzdan bâ tahvîl sekiz yüz ve cihet-i havâleden diğere bir kıt’a tahvîl mantûkınca iki yüz guruş ki cem’an bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/545.

⁶⁵² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 199.

⁶⁵³ “...bir bâb mülk menzil inde âharun alâkası olmayup dahl olunmak icâb itmez iken ... zimmîden satun aldum diyü iki yüz otuz üç senesinde ...” BOA 20/39.

⁶⁵⁴ Bu hüküm haricinde konusu “alım satımdan doğan borç alacak” olarak tespit edilen hükümler şöyledir: “...mutasarrıf olduğu bir bâb mülk menzil i kebire kızları ...” BOA 20/42, “...iki bâb mülk dükkân ve bir aded mağazaya ...” BOA 20/46, “...zimmelerinde kürek semeninden bin iki yüz yigirmi altı senesinden berü altı yüz altmış guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/170, “...kıt’a mülk bağında âharun alâkası yoğiken babası İbrâhîm nâm kimesne iki yüz otuz iki senesinde bağ-ı mezkûri izn ü haberi olmaksızın ...” BOA 20/183, “...İsmihân nâm hâtûn zimmelerinde iki yüz otuz beş senesinden berü bir re’s katır semeninden altı yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/210, Hadice hatun tarafından açılan “Hadice nâm hâtûn gelüp bunun Gekbuze menzircisi Mehmed nâm kimesne zimmelerinde iki yüz otuz altı senesinden berü bâ temessük sekiz yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/212, “...semen-i ma’lûme ile beş yüz on sekiz re’s ağnâm fûrûht eyledüklerinden semeni olan mebâliğ mukabelesinde merkumân yedlerine ...” BOA 20/233, “...barutçı tâifesinden ... iki bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/236, “...zimmelerinde iki yüz otuz yedi senesinden berü cihet-i ma’lûmeden iki bin üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/245, tacir ve esnaf arasında “Harîr tüccârından ... sandalcı esnâfından ...berü ahz ü i’tâdan dolayı gayr-i ez teslim yedi yüz elli sekiz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/281, “...vireceği olan altı yüz kırk iki buçuk kîse akçe elli guruşu dört senede dört taksitle te’ diye ve teslim birle ifâ-yı deyn eylemesi ...” BOA 20/284, “... devr-i keyl ve der-anbâr olunmuş bin yedi yüz kile hinta ve iki yüz on dört kile şa’îr ve dört yüz beş kile kebân tohumunu ibâdullâha fûrûht için ...” BOA 20/316, “...bir bâb menzilin hâl-i hayâtında ve kemâl-i akl ü sıhhatinde ...” BOA 20/380, iki şehirli Nasraniyye arasında “...Yorgaki nâm nasrâniyyenün ... Alenko nasrâniyye ...kârgîr menzili ve tarafeyni tarîk-ı âmm ile mahdûd iki zokak kapusını müstemil mâlike olduğu kârgîr mülk menzil i âhara bey’ olunup semenlerinden istîfâ-yı deyn itmek ...” BOA 20/408, “...bu diyâr-ı âharda bulunmak hasebiyle ol esnâda derûn-ı dükkânda mevcûd ecnâs-ı zehâyir ve edevât-ı lâzime-i sâiresi ...” BOA 20/414, “...iplikci esnâfından Mahmûd nâm kimesne ile şer’ki Tanaş zimmî zimmelerinde on iki bin beş yüz guruş alacak hakları olup ...” BOA 20/441, “...bâ hüccet-i şer’iyye mülkiyyet üzere mutasarrıf olduğu bir bâb menzilin iki yüz otuz yedi senesinde bey’-i bât-ı kat’î ile iki bin guruş mukabelesinde ...” BOA 20/518, “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ile bir bâb mahzeni ve yine nâhiye-i mezbûra tâbi’ Fenayi(?) nâm karye toprağında kâin dört dönüm mikdârı bir kıt’a kürümü mevcûd mülk bağı ...” BOA 20/520, “...kimesne zimmelerinde iki yüz kırk üç senesinden berü ağnâm semeninden iki bin altı yüz yetmiş guruş alacağı olup ...” BOA 20/534, “...sekiz yüz guruş mukabelesinde bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslim ve babaları mesfûr dahi iştirâ ve tesellüm ve kabûl idüp mülk-i müşterâsı olduğu hâlde ...” BOA 20/543, “...bir kıt’a mülk kastanelik bağçeyi iki yüz yigirmi altı târihinde ...” BOA 20/546, “... zimmîlere iki bin guruş deyni olup mersûmlar dahi meblağ-ı mezbûr un tahsîliyçün merkum Yûsuf işbu sene-i mübârekeke habse ilka itdürüp nâhiye-i mezbûre toprağında vâkı’ bir bâb

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	14	39	Alım satımdan doğan borç	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ağust os

“Vefat eden şahsın mirasçıları arasında sulh olup, sulh bedeli tahsil ve zimmet ibrasından sonra Bandırma’ya bağlı Şamlı köyündeki mirasçının müdahalesinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁵⁵ diye⁶⁵⁶ özetlenebilecek karar şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	58	165	-Sulh bedeli -İbra	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Köylü	Müslüman	Müslüman	Aralık 1821

“Kapıdağ’da, başkaları adına iş görüp ve para harcayıp tahsil edemeyen eski voyvodanın harcadığı miktarın, adlarına para harcanan kişilerden tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁵⁷ şeklinde⁶⁵⁸ özetlenebilecek⁶⁵⁹ karar⁶⁶⁰ şöyle⁶⁶¹ tasniflenebilir:

mülk değirmân ...” BOA 20/552, “...mahrüsemde emlâk ü arâzî temlikî gayr-i câiz olmak hasebiyle kavâ'id-i kadîme ve nizâm-ı mülkiyyeye muğayir emlâk ü arâzî temlik ve iştirâ itmişleri var ise bahâsıyla ...” BOA 20/563, “...zimmetinde zahîre semeninden iki yüz kırk dört senesinden berü sekiz yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/569, “...bir bâb menzîlini iki yüz kırk beş senesinde nâhiye-i mezbûre sâkinlerinden ...” BOA 20/596, “...zimmetinde iki yüz kırk üç senesinden berü beher keyli kırkar guruşa olmak üzere seksen keyl hinta semeninden bâ temessük üç bin iki yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 20/604.

⁶⁵⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 209.

⁶⁵⁶ “...bin yüz seksen guruş üzerine sulh olup bedel-i sulh -ı mezkûrî temâmen ahz ü kabz ile hukuk-ı mirâsa müte'allıka da'vâdan zimmetini ibrâ eylediğini ...” BOA 20/165.

⁶⁵⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 211.

⁶⁵⁸ “...sen bizüm umûr u husûsları ru'yet eyle her ne mikdâr masrûfun olur ise ba'dehû biz sana edâ iderüz diyü mûmâ ileyhe emr itmeleriyle mûmâ ileyh dahi mesfûrlarun bi şartı'r-rücû' emrlerine binâen iki yüz otuz altı senesinde kendü mâlından umûrlarına kırk bin guruşdan mütecâviz akçe harc u sarf idüp ...” BOA 20/182.

⁶⁵⁹ Bu hüküm haricinde ilgili defterdeki diğer “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” konulu hükümler şöyledir: “... binâsına muvaffak olduğu mekteb-i şerîfun mu'allim vazîfesi ve sıbyân kıyâm bahâsına ve mesârif-i sâiresine galleşi sarf olunmak üzere çömlekiye yine çamur nakliyyün ber vech-i vakfiyyet inşâ murâd eylediği kayışun bir kimesneye zarâr-ı şer'îsi yoğiken karye-i mezkûreden çamur nakliyle me'lûf iki aded kayık sâhibleri inhisâr dâ'iyyesiyle men' sadedinde ...” BOA 20/87, “...binâen iki yüz otuz altı senesinde kendü mâlından umûrlarına kırk bin guruşdan mütecâviz akçe harc ü sarf idüp meblağ-ı mezbûr ı mesfûrdan taleb ve almak murâd eyledükde ...” BOA 20/308, “...kendü mâlından umûrlarına kırk bin guruşdan mütecâviz akçe harc u sarf idüp meblağ-ı mezbûr ı mesfûrlardan taleb eyledükde a'zâr-ı vâhiye îrâdıyla virmekde te'allül ü muhâlefet eyledüklerin ...” BOA 20/356, “...bâ temessük bin iki yüz elli guruş alacağı olup meblağ-ı mezbûr ı mesfûrdan bi'l-vesâye taleb itdükde vir[me]diğinden mâ'adâ yine kazâ-i mezbûre mütemekkinelerinden Köybaşlıları dimeğle ...” BOA 20/532, “...menzil-i mezkûrî bey'a taraflarından kimesneyi vekil itmişler değiller iken anaları ...” BOA 20/632.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	65	182	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yöneten -Şehirli -Voyvoda	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1822

“Kefaletten olan alacağını tahsil edemeyen şahsın alacağının Karamürsel’deki borçlunun mirasçılarında tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁶² diye⁶⁶³ belirtilebilecek⁶⁶⁴ karar, hazırladığımız tablo ile tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	66	186	Kefil	Üsküdar -Gebze	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Müslüman	Müslüman	Şubat 1822

“Sermaye olarak para istikraz eden şahsın ödediği miktarı murabaha kabul ederek borcun tamamını talep edip gemisini zapt eden Marmara’ya bağlı Paşalimanı’ndaki şahıstan, borcunu ödedikten sonra gemisinin kendisine teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁶⁵ şeklinde⁶⁶⁶ belirlenebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolştırılabilir:

⁶⁶⁰ Yine bu hükümden başka, **BOA 20/528** nolu hüküm hem “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” ve hem de “rehinli borç alacak” konusuna birden girmektedir: “...mutasarrıf olduğu kūrūmı mevcūd iki kıt’a mülk bağı ve eşcārı mevcūd bir kıt’a mülk dut bağçesini bana rehn ü teslim itdükde altı ay temāmına değin edâ-yı deyn idemezsem emlāk-i mezkūreyi bey’ ve edâ-yı deyn eyle diyü yine kasaba-i mezbūrede mütemekkin Andon nām zimmīyi tevkil ol dahi vekālet-i mezkūreyi kabūl idüp medyūn-ı mersūm āhar diyāra gitdükden sonra ...” **BOA 20/528**.

⁶⁶¹ Ve yine **BOA 20/560** nolu hüküm “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” ve “para istikrazı, kredi” konularını birden muhteva eder: “...zimmeterinde bin iki yüz yigirmi altı senesinden berü cihet-i karz-ı şer’den olmak üzere üç bin dokuz yüz guruş alacağı olup... kimesneyi vekil eylediğin inhâ ve mukaddemâ sâdır olan emr-i şerifüm mücebince amel olunmak bâbında ...” **BOA 20/560**.

⁶⁶² **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 212.

⁶⁶³ “...Nazife nām hātūn zimmetinde bin iki yüz otuz senesinden berü cihet-i kefâletden iki bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 20/186**.

⁶⁶⁴ Bu defterde diğer “kefil” konusuna giren hükümler şunlardır: “...her biri âharun zimmetinde lâzım gelen meblağa kefil bi’l-mâl ve zâmin olarak bâ temessük otuz bir bin beş yüz ve bilâ temessük kezâlik on on⁶⁶⁴ bir bin sekiz yüz yigirmi beş guruş ki cem’an kırk üç bin üç yüz yigirmi beş guruş ...” **BOA 20/231**, “...zimmeterinde iki yüz kırk senesinden berü birbirlerinin kefâletlerinin kefâletleriyle ağnâm semeninden bâ temessük dört bin dört yüz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 20/536**.

⁶⁶⁵ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 224.

⁶⁶⁶ “...üzre iki yüz otuz sekiz senesinde istikrâz eylediği bin yetmiş guruşun beş yüz dört guruşını edâ idüp... meblağ-ı mezbûr ı ribha takass olmak üzere ahz...bir kıt’a seffinesini fuzûli zabt idüp gadr-ı küllî eylediğin bildürüp mahallinde şer’le görülüp istikrâz eylediği meblağdan ...” **BOA 20/288**.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	104	288	-Para istikrazi,kredi -Murabaha -Borçlunun mallarının zaptı	Galata -Marmara	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Ekim 1823

“Kapıdağ’a bağlı Muhanya köyünde, eve baskın düzenleyip eşya, mefruşat ve çeyizi haksız yere gasbeden kişilerin İstanbul’a getirtilmelerine dair hüküm”⁶⁶⁷ olarak⁶⁶⁸ belirlenebilecek kayıt, şu şekilde derlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	116	318	Gaspedilen para ve eşyanın iadesi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1824

“Mudanya’da, istikraz ettikleri meblağa tahakkuk etmeden murabaha olarak ilave edilen miktarın borçlu şahısların borçlarına mahsup edilmesi ve defaten ödemeye güçleri olmayan borçluların kalan miktarı taksitle ödemeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁶⁹ olarak⁶⁷⁰ özetleyebileceğimiz kaydın formatı şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	137	365	-Para istikrazi,kredi -Murabaha -Borcun taksitle ödettirilmesi	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli -Reaya	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Belirtilmemiş	Kasım 1824

⁶⁶⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 226.

⁶⁶⁸ “...iki bin beş yüz guruşluk eşyâ ve mefrûşâtıyla kızının cihâzını fuzûlî ve bi gayri hakkın gasben ahz idüp ...” BOA 20/318.

⁶⁶⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 230.

⁶⁷⁰ “...ba’zı kesândan istikrâz eyledükleri ma’lûmu’l-mikdâr gurus beher sene üzerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken merkumlar murâbaha nâmıyla onı on dört hisâbıyla külliyyetlü akçe zamm iderek... bâki kalan deynleri taksit-i şer’î ile edâ itdürilüp ...” BOA 20/365.

“Silivri’de, hizmet eden şahsın tahsil edemediği ücretinin, çalıştıran kişinin mirasçılarında tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁷¹ diye⁶⁷² özetlenebilecek⁶⁷³ kaydın tasnifi şöyle tablolştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	146	389	Ücret ihtilafı	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Kadın	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Haziran 1825

“Gebze’ye bağlı Banar köyünde, vefatına kadar iyi davranma koşuluyla, ev hibe ettikten sonra ayrılan eşin, evi eski eşine teslim etmemesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁷⁴ diye⁶⁷⁵ belirtilebilecek⁶⁷⁶ karar, şöyle sınıflanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
20	209	525	Hibe	Üsküdar -Gekbuze	Yönetilen -Köylü -Kadın	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman	Haziran 1828

Deftere yönelik olarak yapılan değerlendirmede, yukarıda belirtilen örneklerden başka, verginin toplanması⁶⁷⁷, borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi-tutuklanması⁶⁷⁸ ve rehinli borç alacak⁶⁷⁹ konuları ile ilgili de hükümler bulunmuştur.

⁶⁷¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 232.

⁶⁷² “...kimesneye ücret-i kavilsüz merkumun talebiyle hizmet itdikden sonra merkume nesne virmedin fevt oldukça şimdi bu ecr-i mislini müteveffâ-yı merkumun terekisini alız ü kabz iden ...” BOA 20/389.

⁶⁷³ Bu hüküm haricinde “ücret ihtilafı” konulu bir karar daha tespit edildi: “...çoban kâhyâlığı hizmetinde olmak hasebiyle hizmet-i mezkûreden dolayı hisâbı Der-sa’âdetimde ru’yet olunur iken mahallinde ru’yet olunmak üzere ...” BOA 20/511.

⁶⁷⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 242.

⁶⁷⁵ “...karye-i mezbûrede mâlike olduğu bir bâb menzilini hibe vü teslim eyledükden sonra ...” BOA 20/525.

⁶⁷⁶ İki Zimmi ve Nasraniye(müracaat eden) ile yine iki Zimmi ve Nasraniye(şikayet edilen) arasında geçen BOA 20/555 nolu hüküm de “hibe” konusuna girer: “.....Yorgi veled-i Panayot nâm zimmînün verâseti zevce-i metrûkesi Foti bint-i Dimitri nâm nasrâniyye ile sulbî sağır oğlu Nikola ve babası mersûm Panayot zimmî ve anası Desbine(?) nasrâniyyeye münhasıra olmağla... meblağ-ı mezkûrdan bi’l-vesâye mesfûrân Panayot zimmî ve Desbine(?) nasrâniyyenün hisse-i irsiyyelerine ...üçer yüz yigirmi sekiz guruşdan cem’an altı yüz elli altı guruşu ba’de’l-kabz hibe-i sahîha-i şer’iyye ile ...” BOA 20/555.

⁶⁷⁷ “...tasarruflarında olan emlak ü arâzî ve hâl ü tahammüllerine göre hisselerine isâbet iden tekâlîfi taleb ve bi’l-ma’iyye cem’ine me’ûra edâ itmek murâd eyledüklerinde te’allül ü muhâlefet olunmak icâb itmez iken ...” BOA 20/86.

⁶⁷⁸ “...Galata zindânında habs olunarak müteferrik mahbeslerde habs itdürilmeyüp zindânlardan hîn-i tahlîslerinde mübâşirine icâb iden rüsûmâtı virilmek bâbında ...” BOA 20/468.

⁶⁷⁹ “...a mülk bâğını iki yüz kırk dört senesinde Darıca karyesi sâkinlerinden Benlioğlu Alî dimeğle arîf kimesneye yüz elli guruş mukabelesinde rehn tarîkıyla virüp ...” BOA 20/626.

IX. 21 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Eylül 1835 ile Ağustos 1837 tarihleri arasında kapsayan 21 numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili olarak 55 tane hüküm belirlenmiştir.⁶⁸⁰ Hükümler tasnif edildiğinde; (a)ihtilafın konusunda adi borç alacak(20 kayıt) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(18 kayıt), (b)hükümün yerleşim yerinde Haslar(32 başvuru), (c)tarafkların sosyal konumlarında yönetilenler(müracaat edenlerde 58 ve şikayet edilenlerde 59 kişi), (d)tarafkların dinlerinde Gayrimüslim(müracaat edenlerde 45 ve şikayet edilenlerde 46 kişi) ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Çalışma planımız dahilinde, 21 numaralı defterdeki finansal hükümlerin tasnifine geçebiliriz.

“Serbestiyet üzere Baruthanelere bağlı Küçük ve Büyükçekmece, Çatalca, Terkos ve Saray’da olan iltizam ve mukataalar, ashâbı tarafından iltizama verilmesi uygunsuz olduğundan hasılatını, bedellerini ödedikten sonra Baruthaneler hazinesi almak üzere, nazırlar tarafından iltizama verilmesi hakkında Mevkufat kalemi tarafından Divan kalemine verilen ilmühaber”⁶⁸¹ şeklinde⁶⁸² özetlenebilecek ilk kayıt, mukataanın iltizama verilmesi konusunda bir ilmühaberdir:

⁶⁸⁰ BOA 21/1, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 21/490 ve BOA 21/503.

⁶⁸¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 255.

⁶⁸² “...şürüt-ı serbestiyelerinün muğayiri olduğu hâlde müsâ’ade olunmamak sâlifü’z-zikr kazâhâ-i merkume dâhilinde kâin ba’zı iltizâm ât ve mukata’ât ashâbı tarafından diledükleri kesâna iltizâm olunarak bu keyfiyyet uygunsuzluk vuku’ını mücib olduğına binâen bundan böyle kâffe-i iltizâmâtun sâbıkları vechile icâb iden bedelâtı Baruthâne-i âmireler hazînesinden i’tâ olunarak vâkı’ olacak hâsılâtı baruthâneler hazînesine âid olmak üzere nazzâr tarafından zabt ve ilzâm olunması muvâfik-i irâde-i seniyye buyurılır ...” BOA 21/1.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	3	1	Mukaatınm iltizama verilmesi	Haslar -Çekmece-i Sağır -Çekmece-i Kebir -Çatalca -Terkos	Yöneten -Şehirli -Mültezim	YOK	Müslüman	YOK	Eylül 1835

Defterdeki finans ile ilgili ikinci hüküm “borcu karşılığında zeytin bahçesinin, gereksiz olarak alacaklı olan eski voyvoda tarafından zaptedilen şahsın borcunu ödeyip bahçesinin kendisine teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁸³ olarak⁶⁸⁴ derlenebilecek⁶⁸⁵ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	7	9	Borçlunun mallarının zaptı	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli	Yöneten -Şehirli -Voyvoda	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Nisan 1832

Adi borç alacak konusu ile ilgili olan üçüncü kayıt, “Erdek reayasının alacaklarının, muhasebesi kontrol edildikten sonra azledilen voyvodadan tahsili hususunun bazı maddelerinin mahallinde açığa çıkacağından mübaşir marifetiyle ilgili kadılıkta görülüp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁶⁸⁶ olarak⁶⁸⁷ özetlenebilecek⁶⁸⁸ karar⁶⁸⁹ şöyle tasniflenebilir:

⁶⁸³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 256.

⁶⁸⁴ “...voyvoda-i sâbık Abdüssamed nâm kimesneye olan iki bin altı yüz on iki gurus deyni mukabelesinde zikr olunan bâğçeyi iki yüz kırk beş senesinde hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî ve teğallüben zabt idüp ...” BOA 21/9

⁶⁸⁵ BOA 21/186 nolu hüküm de “borçlunun mallarının zaptı” konuludur: “...bâ hüccet-i şer’iyye mülkiyyet üzre mutasarrıf olduğu bir bâb değirmânında âharun alâkası yoğiken... hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî zabt idüp ol vechile gadr-ı küllî eyledüklerin bildürüp ...” BOA 21/186.

⁶⁸⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 256.

⁶⁸⁷ “...kimesne zimmetinde kasaba-i mezbûre re’âyâsinun umûr-ı kazâdan düyûnı kırk bin gurusdan mütecâviz alacakları var iken kable’l-hisâb voyvodalıktan azliyle Der-sa’âdetüme gelmiş olduğundan Der-sa’âdetümde muhâsebesi bi’r-ru’ye zimmetinde zuhûr iken⁶⁸⁷ hukuk-ı fukarânun tahsili husûsı re’âyâ-yı mersûmenün bâ hüccet-i şer’iyye vekîli tarafından bâ arz-ı hâl istid’â ...” BOA 21/16.

⁶⁸⁸ 21 nolu defterde “adi borç alacak” konusuna girdiği tespit edilen diğer hükümler şöyledir: “...mezbûrun dört bin üç yüz gurus deyni zuhûr itmiş olduğundan ...” BOA 21/35, “...gayr-i ez teslîm sekiz yüz yetmiş dokuz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 21/56, “...zimmetinde üç bin iki yüz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 21/77, iki şehirli kadın arasında “Sâfiyye nâm hâtûn ... Emine nâm hâtûn zimmetinde ...bâ temessük yedi yüz otuz gurus alacak hakkı olup ...” BOA 21/84, “...kimesneler zimmetlerinde bâ defter-i müfredât iki bin yedi yüz yetmiş iki buçuk gurus alacak hakkı olup ...” BOA 21/100, “...zimmetlerinde yigirmi dört bin altı yüz seksen yedi gurus alacak hakkı olup ...” BOA 21/108, “...bâ mürâsele on iki bin gurus alacak hakları olup ...” BOA

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	9	16	Adi borç alacak	Galata -Kapıdağ	Yöneten -Şehirli	Yöneten -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Temmuz 1832

“Alacaklarını tahsil edemeyen şahsın alacaklarının, Kapıdağ’a bağlı köylerdeki borçlulardan tahsili hususunun, ücreti, haksız olarak ısrarla iddia eden şahıstan tahsil olunacak mübaşir marifetiyle ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁹⁰ olarak⁶⁹¹ belirlenen karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	12	26	-Ucret ihtilafı -Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Eylül 1832

21/109, “...bâ defter-i müfredât bin beş yüz guruşdan mütecâviz alacak hakkı olup ...” **BOA** 21/139, “...bâ defter-i kassâm müfredât müdde’iyye-i merkume Hanife nâm hâtûnun babasından muntakıl emlak ü eşyâdan hisse-i şâyi’asını ...” **BOA** 21/211, “...cihet-i ma’lûmeden vireceği olan altı bin beş yüz altmış sekiz guruş on dokuz parayı ...” **BOA** 21/215, “...vireceği olan altı bin beş yüz altmış sekiz guruş on dokuz pâreyi ...” **BOA** 21/219, Zimmi ve Yahudi arasında geçen “Nacaro nâm zimmi gelüp bunun Edirne mütemekkinlerinden Yako nâm yehûdî zimmetinde ...cihet-i ma’lûmeden bâ defter-i müfredât on bin guruş alacak hakkı ...” **BOA** 21/246, “...kimesne zimmetinde iki yüz elli senesinden berü bâ temmessük kırk beş bin seksen ve bâ defter-i müfredât beş bin sekiz yüz seksen dört guruş ki cem’an on bin dokuz yüz altmış dört guruş alacak hakkı olup...” **BOA** 21/263, “...zimmetinde bâ tahvil iki yüz yigirmi beş guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 21/448, “...zimmetinde cihet-i deyn-i şer’iden bin sekiz yüz guruş alacağını kable’t ...” **BOA** 21/453.

⁶⁸⁹ Yapılan analizimizde ilginç bir durum dikkatimizi çekti. Şöyle ki, yine “adi borç alacak” konulu bir hükmün, 21 nolu defterde 3 kez (Ekim 1837, Ekim 1840 ve Mart 1841 tarihlerinde) dava konusu yapıldığını tespit ettik. Aynı taraflarla ilgili (iki Rum rahip arasında) alınan bu üç karar şöyle: “Rûmili râhiblerinden Beraykos nâm râhib bundan akdem ebniyeleri üzre patrikhâne tarafından Mağnisa ve Kuşadası metropolidi ta’yîn kılınmış ... mu’ayyene nâmıyla virmiş olduğu mebâlig-i ma’lûme ber müceb temâmen terekesinden redd olunmuş idüğinden terekesi fûrûht birle müterâkim olan esmâniyle mebâlig-i mezbûr birleşdirilerek ...” **BOA** 21/300, “Rûm râhiblerinden Berakyoş nâm râhib bundan akdem deynleri üzre patrikhâne tarafından Mağnisa ve Kuşadası metropolidi ta’yîn kılınmış ve icâb iden avâid ve cevâiz-i mu’ayyene nâmıyla ma’lûmu’l-mikdâr mebâlig-i mahallerine te’diye itmiş ise de râhib-i merkûm mahalline varmaksızın... temâmen terekesine redd olunmuş idüğinden terekesi fûrûht birle müterâkim olan esmâniyle mebâlig-i mezkûr birleşdirilerek ma’rifet-i şer’-i şerif ve askerî kassâmı ma’rifetiyle vereseşi muvâcehesinde sâbit ve mütehakkık olan...” **BOA** 21/461 ve “Rûm râhiblerinden Berakyoş nâm râhib bundan akdem âyinleri üzre patrikhâne tarafından Mağnisa ve Kuşadası metropolidi ta’yîn kılınmış ve icâb iden avâid ve cevâiz-i mu’ayyene nâmıyla ma’lûmu’l-mikdâr mebâlig-i mahallerine te’diye kılınmış ise de râhib-i merkûm mahalline varmaksızın... defter temâmen terekesine redd olunmuş idüğinden terekesi fûrûht birle müterâkim olan esmâniyle mebâlig-i mezkûr birleştirilerek ma’rifet-i şer’-i şerif ve askerî kassâmı ma’rifetiyle vereseşi muvâcehesinde sâbit [ve] mütehakkık olan düyûni ber nehc-i şer’î dâyinlerine tevzi’ u taksîm olunmak şer’-i şerif muktezâsından iken...” **BOA** 21/490.

⁶⁹⁰ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 257.

⁶⁹¹ “...ol mikdâr guruş alacak hakkı kendüye alıvririlüp icrâ-yı şer’-i şerif ve ihkak-ı hakk olunmak bâbında... tezvîr idüğü inde‘ş-şer’ tahakkuk eyledükde ta’yîn olunan mübaşirün ücret-i mübaşiriyye si mazmûn olan müdde’â-aleyhden taleb olmayup ...” **BOA** 21/26.

“Alacaklarını tahsil edemeyen kömürkünün alacaklarının Karamürsel ve bağlı köylerdeki borçlulardan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁶⁹² olarak⁶⁹³ özetlenebilecek⁶⁹⁴ kayıt şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	13	28	Alım satımdan doğan borç alacak	Uskûdar -Karamürsel -Kartal	Yönetilen -Şehirli -Tacir	Yönetilen -Şehirli -Köylü	Müslüman	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Eylül 1832

“Silivri’deki fırıncının kadı, ayan ve ahali marifetiyle orduya verdiği ekmeğin semenini, tekliflerine mahsub olmak üzere havale olunan köylerin ahalisinden tahsil edememesi hususunun araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁶⁹⁵ diye⁶⁹⁶ belirtilebilecek⁶⁹⁷ karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	22	55	Verginin toplanması	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli -Ayan	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Nisan 1833

⁶⁹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 258.

⁶⁹³ “...kimesne zimmetinde kömür semeninden sekiz bin iki yüz yigirmi ...” BOA 21/28.

⁶⁹⁴ Defterde tespit edilen diğer “alım satımdan doğan borç alacak” ile ilgili hükümler şunlardır: Zimmi ve Müslüman iki esnaf arasında “...zimmetlerinde iki yüz kırk dört senesinden berü nân-ı azîz bahâsından beş yüz yigirmi yedi buçuk guruş ve furun-ı mezkûr bâğçesi ittisâlinde kâin bir bâb berber dükkânına mutasarrıf olan ...” BOA 21/57, “...menzili ittisâlinde olan ...bi hisâb-ı terbi’i dokuz bin yedi yüz otuz üç buçuk ...” BOA 21/114(ve bu hükme kanıt oluşturacak 115 nolu bir mülkname sureti kaydı: “Berâtlü Avrupa tüccârından Büyük Yenihânda mütemekkin Nikola veled-i Hana ve Astarcılar hânında mütemekkin Yorgaki veled-i Zotiri ve Lâz hânında mütemekkin Sitani veled-i Yani ve Alf Paşa hânında mütemekkin Anaştâş veled-i İvakim nâm tâcirlere dahi kendü hisselerini tasarruf itmek üzere başka başka dört kıt’a. Aslı gibi” BOA 21/115), “...bir bâb menzili iki yüz kırk senesinde ... iki bin guruşa ...” BOA 21/184, “...zimmetinde iki yüz kırk sekiz senesinden berü eşyâ semeninden bâ defter ve bâ tahvîl yigirmi altı bin yüz doksan yedi guruş alacak hakkı olup ...” BOA 21/207, “...şartıyla iki bin guruşa bey’ u teslîm idüp lâkin bey’-i mezkûrun adem-i sıhhatine binâen meblağ-ı merkumı merkuma redd ile menzil-i mezkûrı merkumeden almak istedikde ...” BOA 21/214.

⁶⁹⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 259.

⁶⁹⁶ “...karyeler ahâlîsi tekliflerine takass ve mahsûb olmak olmak⁶⁹⁶ üzere havâle virilmiş olduğundan lede’l-mutâlebe kurâ-i merkume ahâlîsi tarafından tereddüd olunmakta idüğü beyânıyla... Dîvân-ı hümayûnumdan muktezâsı lede’s-suâl mesfûrun nân-ı azîz semeninden matlûbı olan mebâliğ-i mezkûr ma’rifet-i şer’le defter-i tevzi’a bi’l-idhâl hisse-i tekâliflerine mahsûben te’diye eylemek üzere... edâda tereddüleri havâle-i merkumeyi adem-i kabûllerinden nâşîmidür kabûl olındığı hâlde kimler kabûl ...” BOA 21/55

⁶⁹⁷ BOA 21/323 ve BOA 21/357 nolu hükümler de “vergi toplanması” ile ilgilidir: “...Rûm re’âyâsinun üzerlerine evâmîr-i aliyyemle vâride olan tekâlif ve mehâmm-ı seniyyem vesâir umûr-ı mukteziyyeleri ru’yet olunmakta ise de mesârifât-ı memleket meçhûlû’l-hâl olarak millet-i mersûm dîyûna giriftâr olduklarından bahisle ba’de ez ân umûr-ı tekâlif ve mehâmm-ı sâire-i mukteziyyeleri millet-i mersûm tarafından ...” BOA 21/323 ve “...suâl olındukda henüz ne makule kimesnelere virilmişdür ve kangı târîhde havâle olunmuşdur bu makule mürûr ubûr idenleri yerlûden mâ’adâ fukarâdan nesne almaları ...” BOA 21/357.

“Satın aldığı evi tamir ettiren şahısla, satıcıların vekilinin birbirlerinin zimmetlerini ibra ettikten sonra, alacakları kaldığı iddiasıyla teslim almak isteyen vekilin müdahalesinin önlenmesine dair hüküm”⁶⁹⁸ olarak⁶⁹⁹ derlenecek kayıt şöyle formatlanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	32	82	İbra	Haslar -Midye	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Kasım 1833

“Kapıdağ’a bağlı İmralı adasında, borcunu ödemeyi kabul eden şahıstan zorla para alan alacakının tekrar para talep etmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁰⁰ diye⁷⁰¹ belirtilebilecek⁷⁰² karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	35	89	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Galata -Kapıdağ	Yöneten -Şehirli -Voyvoda	Yöneten -Şehirli -Zabit	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Aralık 1833

“Şahıslar arasında kefaletten doğan borç alacak hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁰³ şeklinde⁷⁰⁴ açıklanabilecek karar, şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	71	170	Kefil	Haslar -Midye	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Kasım 1834

⁶⁹⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 263.

⁶⁹⁹ “...her birimiz âharun ibrâsın huzûr-ı şer’de kabûl eylediğimizi müş’ir bir kıt’a hüccet-i şer’iyye i’tâ olduğundan sonra ...” BOA 21/82.

⁷⁰⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 264.

⁷⁰¹ “...işbu sene-i mübâreke de mesfûri darb-ı şedid ile darb iderek kırk sekiz gurusını cebren ahz eylediğinden mâ’adâ bin yüz guruş dahi mutâlebesiyle tazyikden hâli olmadığın bildürüp ...” BOA 21/89.

⁷⁰² 21 nolu defterde, sayıları diğer üç deftere nazaran, bir hayli düşen “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” konusundaki diğer hükümler şöyledir: “...edâsı lâzım gelen hizmetini sadâkat ve istikamet üzere ru’yet idüp bu makule e’imme ve hutabâ muktedâ-yı nâs oldukları i’tibârıyla yalnız resm-i ra’iyyet ve bilâ emr-i şerif tekâlîf-i şâkka mutâlebesiyle te’addî olmak hilâf-ı kanûn iken ...” BOA 21/180, “...kâin mutasarrıf olduğu bir bâb menzili pişgâhında vâkı’ yüz seneden mütecâviz eben an cedd tasarrufında olup mürûr u ubûr ideğeldiği iskelede âharun alâkası yoğiken Mustafâ nâm kimesne iki yüz elli iki senesinde zikr olunan iskeleyi fuzûlî zabt ...” BOA 21/354.

⁷⁰³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 268-269.

⁷⁰⁴ “...nâm kimesneyi vekil itmiş oldukların bildürüp mahallinde şer’le görülüp mûmâ ileyhün zimmetinde olan ol mikdâr guruş alacak hakları taraflarından vekillerine ahvirilüp icrâ-yı şer’i şerif ve ihkak-ı hakk olınmak bâbında ...” BOA 21/170.

“Mütevelli temessüküyle Defterdar Abdüsselam vakfına ait Yağcılarhanında ve Mahpeykersultan vakfına ait Validehanındaki oda ve yerleri tasarruf edip, aldığı borç karşılığında bunları ferağ eden Hasköy’deki şahsın vefaen ferağ ettiği iddiasıyla mirasçılarının borç miktarını ödeyip emlakı teslim almak istemeleri üzerine, ferağ edilen kişinin mirasçılarının vekillerinin ferağın kesin ve ferağ eden şahsın, ferağ edilen kişinin zimmetini ibra ettiğini ispat üzere iken mirasçıların karşı tarafın savunmasını kabul ve vekillerin ferağ edilen kişinin mallarından teberruan belli bir meblağ vermeleriyle, mirasçıların karşı tarafın zimmetlerini ibra edip davalarını geri aldıklarına dair hüküm”⁷⁰⁵ diye⁷⁰⁶ sadeleştirilebilecek karar, şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	73	177	-Borç temessükü -Ibra	Istanbul	Yönetilen -Şehirli -Tüccar -Sarraf	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Ağustos 1835

“Devlete hizmetinden dolayı Kirkor Kalfa’ya tanınan muafiyetin Ohannes Kalfaya tanınmasına dair hüküm”⁷⁰⁷ şeklinde⁷⁰⁸ belirlenebilecek⁷⁰⁹ kaydın tasnifi şu şekildedir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	86	197	Vergi muafiyeti	Istanbul	Yönetilen -Şehirli -Kalfa	YOK	Gayrimüslim	YOK	Eylül 1835

⁷⁰⁵ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 269-270.

⁷⁰⁶ “...yüz elli altı akçe icâre-i müeccelelü ol mikdâr hisse-i sâbıkası ve şehriyye otuz akçe icâre-i müeccelelü âhûr mahalli on bir kıt’a mütevelli temessüki ile... cem’an otuz iki bin yüz kırk iki buçuk gurus kırk iki akçeyi... zimmetini kabûlini hâvî ibrâ vü iskat dahi idüp ol vechile zikri mürûr iden hisse-i şâyi’a ...” **BOA** 21/177.

⁷⁰⁷ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 275.

⁷⁰⁸ “...hıdmet ve sadâkatine mükâfâten milletî beyninde li ecli’l-ımtiyâz kendüsine ihsân kılınmış olan mu’âfiyyet emr-i şerîfümü el-yevm ebniye-i şâhânem hıdmetinde müstahdem hâlik-i mersûmun ...” **BOA** 21/197.

⁷⁰⁹ Diğer “vergi muafiyeti” konulu hükümler şunlardır: “...Karabet Kalfa’nun minvâl-i muharrer üzre mu’âfiyyetiçün ...” **BOA** 21/198, “...çârşû-yı mezkûr erbâbı tarafından hisse-i tekâlif tarh olunmuş ve mahall-i mezkûr millet-i mersûmenün alil ve bîkeslerine mahsûs olduğu beyânıyla hisse-i mezkûrenün akdi husûsî...de hisse-i tekâlifden külliyyen akdi nizâm-ı seniyyeme münâfi vesâire sirâyet ideceği emr-i gayri hakk olmağla ...” **BOA** 21/292 ve “...müddet-i medîde deryâda kalmış ve tesahhüb ideri bulunmamış olarak ka’r-ı deryâdan ihrâc eyleyeceği her cins eşyânun nısfî mîrînün ve nısf-ı dîğeri mesârîfî zımnında kendüsünün olmak ve sâhibi olan eşyânun hîn-i ihrâcında sâhibiyle mukâvele iderek bi’t-terâzî ihrâc eylemek üzre kendüsüne beş sene müddet imtiyâz virilüp ...” **BOA** 21/480.

“Erdek’de borcunu ödemeyen ve alacaklının bütün eşyasını gasbeden kişi ile alacaklı arasındaki davanın ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷¹⁰ diye⁷¹¹ derlenebilecek karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	89	203	Gaspedilen paranın iadesi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli -Kadm	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ekim 1835

“Gebze’de annesinin ölüm hastalığında kardeşine hibe ettiği ev ve eşyada kendi hissesi de olduğu iddiasıyla ortaya çıkan ihtilafın ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷¹² olarak⁷¹³ kısaltılabilen kayıt şöyle sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	89	204	Hibe	Uskûdar -Gekbuze	Yönetilen -Şehirli -Kadm	Yönetilen -Şehirli -Kadm	Müslüman	Müslüman	Ekim 1835

“Kapıdağ’nda borcunu defaten ödemeye gücü olmayan kişinin borcu taksitle ödemesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷¹⁴ diye⁷¹⁵ belirlenebilecek⁷¹⁶ kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	103	237	Borcun taksitle ödettilmesi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1836

⁷¹⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 276.

⁷¹¹ “...zimetinde iki yüz kırk sekiz senesinden berü altı bin dört yüz on guruş alacağı olup taleb eyledükde virmediğinden mâ’adâ bi’l-cümle emvâl ü eşyâsını dahi fuzûlî ahz idüp gadr-ı küllî eylediğın bildürüp ...” BOA 21/203.

⁷¹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 277.

⁷¹³ “...bir bâb mülk menzil derûnında mevcûd emvâl ü eşyâsını diğér kızı kazâ-i mezbûre sâkinelerinden Emine nâm hâtûna hibe vü teslîm itdükden sonra ...” BOA 21/204.

⁷¹⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 281.

⁷¹⁵ “...olup def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinî ...” BOA 21/237.

⁷¹⁶ Önceki dört deftere nazaran sayıları bu defterde oldukça düşen “borcun taksitle(ndirilerek) ödettilmesi” konulu diğér iki hüküm de şöyledir: “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 21/452 ve “...i kudreti dâyinleri muvâcehesinde ber nehc-i şer’î sâbit olan medyûnun taksît-i şer’î ile edâ-yı deyn eylemesi şürûtından ...” BOA 21/464.

“Haslar kazasına tabi Kalfaköyü’nde para istikraz eden borçlulardan murabaha namıyla ziyade paralarını alan alacaklılar arasındaki ihtilafın, istikraz olunan paraya devr-i şeri ve ilzam-ı ribh olmamış ise murabaha alınmamasına ve alınmış ise ana paradan düşülmesine, devr-i şeri ve ilzam-ı ribh olmuş ise yılda yüzde on beşden ziyade murabaha alınmamasına ve defaten ödemeye güçleri yetmediğinde taksit taksit ödenmesine dair hüküm”⁷¹⁷ diye⁷¹⁸ sadeleştirilen kaydın tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	112	260	-Para istikrazı,kredi -Murabaha - Borcun taksitle ödettirilmesi	Haslar -Kalfaköyü	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü -Murabahacı	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Kasım 1836

“Mudanya kazasına tabi Terliye köyünün umuruna vekil olan kişi ile köy ahalisi arasındaki ihtilafın sadrazamın huzurunda arz odasında görülmesine dair hüküm”⁷¹⁹ diye⁷²⁰ özetlenebilecek⁷²¹ karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	115	264	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Galata -Mudanya	Yönetilen -Köylü -Reaya	Yönetilen -Köylü -Kocabaşı	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1837

“Mudanya kazasına tabi Sebki köyünde borcu sebebiyle bütün malı müzayede ile satılarak alacaklılara gurema yöntemi ile taksim edilen ve kendisi bir müddet hapse atılan ve çıkan borçlu şahsı, alacaklı oldukları iddiasıyla bazı şahısların tekrar hapsedirmek istemeleri

⁷¹⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 282.

⁷¹⁸ “...cem’an doksan bir bin beş yüz guruş deynleri olup mebâliğ-i merkume üzerine beher sene devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh alınmış deyn iken merkumân ve mesfûrûn bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla küllî akçe zamm itmeleriyle mersûmlar dahi bilâ devr-i şer’î zamm olunan murâbahayı asl-ı mâldan hatt u tenzîl ile bâki Kala vd.n deynlerini def’âten edâya kudretleri olmadığından taksit-i şer’î ile edâya râzîlar...” BOA 21/260.

⁷¹⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 283.

⁷²⁰ “...karyemûz re’âyası taraflarından mansûb vekillerimiz olup on sene müddet idâre ve ba’dehû bin iki yüz kırk altı senesinde vekâlet-i mezkûreden azl ü ihrâc ...” BOA 21/264.

⁷²¹ Bu karar haricinde “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” konulu diğer kayıtlar şunlardır: “...dörder bin guruş kavliyle bunı nâzır nasb idüp ve iki sene nezâret itmeğe ...alacağı olan bin altı yüz üç guruş ile devr-i keyl ve devr-i an bâr olunması ...” BOA 21/295 ve “...üzre bin yüz seksen bir buçuk keyl İstanbulî hinta ile bin üç yüz yigirmi keyl şa’îr ve iki yüz bir keyl ketân tohumunu mersûm Kirkor’a bi’l-emâne teslîm itmiş idüm el-hâletü hâzihi zahîre-i mezkûremi bana def’ u teslîm itmekde te’allül itmeğe taraf-ı şer’-i şerîfden tenbîh olunmak matlûbımdur didükde gibbe’s-suâl ve ba’de’l-inkâr ...” BOA 21/378.

üzerine borcu kesinleşmedikçe bu yönteme başvurulamayacağına dair hüküm⁷²² diye⁷²³ özetlenebilecek⁷²⁴ karar, şu şekilde derlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	119	277	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/ tutuklanması	Galata -Mudanya	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1837

“Silivri kazasına tabi Bigados köyünde para istikraz eden borçludan murabaha namıyla ziyade para alan alacaklılar arasındaki ihtilafın, istikraz olunan paraya devr-i şeri ve ilzam-ı ribh olmamış ise murabaha alınmamasına ve alınmış ise ana paradan düşülmesine, devr-i şeri ve ilzam-ı ribh olmuş ise yılda yüzde on beşden ziyade murabaha alınmamasına ve defaten ödemeye gücü yetmediğinde taksit taksit ödenmesi şeklinde çözümüne dair hüküm⁷²⁵ diye⁷²⁶ özetlenecek karar, hazırlanan tablo ile sistemleştirilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
21	165	374	-Murabaha -Para	Haslar -Çekmece-	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve	Mart 1839

Yapılan değerlendirmede, 21 numaralı defterde, yukarıda belirtilen örneklerin yanı sıra finans konusuna giren; rehinli borç alacak⁷²⁷ ve mukataanın iltizama verilmesi⁷²⁸ konuları ile ilgili de hükümler bulunur.

⁷²² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 285.

⁷²³ “...zeytûn esmânından dört bin dört yüz yetmiş üç guruşdan mahkûmun bih deyni için karye-i mezbûre subaşı meclisinde üç ay müddet mahpûs olup ba’dehû bi’l-cümle emvâl ü eşyâ ve emlâki sûk-ı Sultânî’de ba’de’l-bey’ hâsıl olan cem’an iki bin altı yüz on bir guruş esmânı ...” BOA 21/277.

⁷²⁴ Yine bu hüküm harici konusu “borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/ tutuklanması”, “murabaha” ve “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” olan BOA 21/371 nolu hüküm şöyledir: “...beher sene üzerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken merhumün ve mersûmün bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla külliyetlü akçelerini ahz itmeleriyle mersûm dahi merhumün ve mersûmenün bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla oldukları... def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâ itmek murâd eyledükde..... râzi olmayup def’aten talebi ve ahz ü habs teklîfiyle ...” BOA 21/371.

⁷²⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 292.

⁷²⁶ “...ma’lûmu’l-ism zimmîlerden üç bin altı yüz guruş ki min haysi’l-mecmû’ yetmiş dokuz bin dokuz yüz doksan guruş istikrâz idüp mebâliğ-i merhum beher sene üzerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken merhumün ve mersûmün bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla külliyetlü akçesini... def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâ itmek ...” BOA 21/374.

⁷²⁷ “...iki bin guruş deyn mukabelesinde vakf-ı şerîf-i mezkûrun mütevellîsine rehn itmişdi deyn-i mezkûrî edâ ve menzil-i mezkûrî fekk itmezden mukaddem babamız fevt olup ...” BOA 21/325.

X. 22 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Temmuz 1841 ile Ağustos 1847 tarihleri arasını kapsayan 22 numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili olarak 62 tane hüküm belirlenmiştir.⁷²⁹ Hükümler incelendiğinde; (a) ihtilafın konusunda adi borç alacak(20 karar) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(18 karar), (b)hükümün yerleşim yerinde Haslar(32 başvuru) kazası, (c) tarafların sosyal konumlarında yönetilenler(müracaat edenlerde 58 ve şikayet edilenlerde 59 kişi), (d) tarafların dinlerinde Gayrimüslimlerin(müracaat edenlerde 45 ve şikayet edilenlerde 46 kişi) yoğunluğu görülmüştür. 22 numaralı defter kayıtlarından, konularına göre örneklem olarak seçilen hükümlerin tasnifini, tablolar yardımıyla değerlendirelim.

Finans ile ilgili tespit edilen ilk hüküm “Gemi reislerinden olan ve defaten borcunu ödemeye gücü olmayan borçludan borcun taksitle tahsil olunmasına dair hüküm”⁷³⁰ şeklinde⁷³¹ özetlenebilecek kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	7	10	Borcun taksitle ödettirilmesi	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1841

İkinci hüküm “İstanbul’daki Rum reayasının patriklik ve keşişhanelerinin idaresi nizamına ait emrin cülûs nedeniyle yenilenmesine dair hüküm”⁷³² olarak⁷³³ özetlenebilecek kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

⁷²⁸ 21 nolu defterin -finansla ilgili- son hükmü olan “...vâkı’ müdâhale vü te’addîsinün men’ u def’ i husûsî inhâ ve istirhâm olunmaktan nâşî kuyûd-ı lâzimesine mürâca’at ve cizye ve evkâf-ı hümâyûn nâzırını sa’âdetlü atûfêtlü efendi hazretleriyle bi’l-müzâkere iktizâsinun ifâdesi bâbında ...” BOA 21/503.

⁷²⁹ BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 22/338.

⁷³⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 305.

⁷³¹ “...def’aten edâya kudreti olmayup taksit-i şer’î ile edâya râzî iken ...” BOA 22/10.

⁷³² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 306.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	7	11	Alman kararın reyaya bildirilmesi	İstanbul	Yöneten -Şehirli	YOK	Müslüman	YOK	Temmuz 1841

Üçüncü defter hükmü “Büyükçekmece’de, istikraz ettikleri meblağı defaten edaya güçleri olmayan şahısların borçlarını taksitle ödemeyi kabul ettikleri halde alacaklıların defaten talep ve tutuklanma teklifi ile teaddi etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷³⁴ olarak⁷³⁵ açıklanabilecek kaydın, hazırladığımız tablo ile tasnifi şöyle gösterilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	9	13	-Para istikrazı, kredi -Borcun taksitle ödettilmesi -Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi /tutuklanması	Haslar -Büyük çekmece	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman, Gayrimüslim -Zimmi ve -Nasrani	Temmuz 1841

22 nolu defterde, diğer defterlere nazaran borcun taksitle(ndirilerek) ödettilmesi ve borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konularına birden giren hüküm sayısı artmıştır ki, dikkate değer bir biçimde 1841-1844 yılları arasında arka arkaya 17 hükümde bu kayıtlara rastlandı. “Ereğli’de, borçlarını defaten edaya gücü olmayan şahsın borçlarını taksitle ödemeyi kabul ettiği halde alacaklıların defaten talep ve tutuklanma teklifi ile teaddi etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷³⁶ diye⁷³⁷ özetlenebilecek⁷³⁸ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

⁷³³ “...ber vech-i muharrer tevârih-i muhtelifede evâmir-i aliyye sâdir olduğu mastûr u mukayyed bulunmuş olmağla ve mukaddemâ sâdir olan evâmir-i aliyye [mücebince] amel olunmak fermânım olmağın tecdiden işbu emr-i şerîfüm isdâr olunmuşdur imdi sen ki mevlânâ-yı mûmâ ileyhısın ber vech-i meşrûh mukaddemâ sâdir olan emr-i âlî mantûkî bâlâda tafsîl olındığı üzere ...” BOA 22/11.

⁷³⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 308.

⁷³⁵ “...cem’an dokuz bin beş yüz gurus istikraz idüp mebâlig-i merkûmeyi def’aten edâ-yı deyne kudretleri olmayup taksît-i şer’î [ile] edâya râzîlar iken dâyinleri taraflarından def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle te’addî vü rencîde den hâli olmadukları beyânıyla ...” BOA 22/13.

⁷³⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 309.

⁷³⁷ “...mezbûri def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî olup te’addî olunmak icâb itmez iken dâyinleri merkûmün def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle te’addî vü rencîde den hâli olmadukları

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	10	15	-Borcun taksitle ödettirilmesi -Borcunu ödemeyen	Haslar -Vize -Ereğli	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1841

“Büyükçekmece’ye bağlı Bigados köyündeki murabahacıların gerçekleşmeden murabaha namı ile tahsil ettikleri paraların, istikraz eden şahsın borçlarına mahsup edilip kalanını defaten edaya gücü olmayan borçlunun borçlarını taksitle ödemeyi kabul ettiği halde alacaklıların defaten talep ve tutuklanma teklifi ile teaddi etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷³⁹ olarak⁷⁴⁰ özetlenebilecek⁷⁴¹ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şu şekildedir:

beyânıyla mahallinde meclis-i memleketde şer’le ru’yet olup def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/15.**

⁷³⁸ Belirtildiği üzere “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” ve “borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutklanması” konularını birden içeren kayıtlar -sırasıyla- şunlardır: “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri def’aten talebi ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/20**, “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri merkûm ile mersûmûn def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle te’addî vü rencîde den hâlî olmadukları...” **BOA 22/21**, “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî olup te’addî olunmak icâb itmez iken dâyinleri merkûmûn def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle te’addî vü rencîde den hâlî ...” **BOA 22/22**, “...üç bin yüz guruş def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî iken merkûm def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle...” **BOA 22/25**, “...def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâ-yı deyne râzî iken dâyinleri râzî olmayup def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/27**, “...cem’an elli bin yüz yigirmi iki guruş deyni olup def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâ-yı deyne râzî iken dâyinleri râzî olmayup def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle...” **BOA 22/30**, “...def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî olup te’addî olunmak icâb itmez iken dâyinleri def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/32**, “...cem’an dört bin sekiz yüz altmış guruşlarını alup def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/55**, “...beş bin guruş düyûm olup mebâlig-i merkûmeyi def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri mersûmûn def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/76** ve “...cem’an elli bin yüz yigirmi iki guruş deyni olup def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinlerini mersûmûn def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/155.**

⁷³⁹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 315.

⁷⁴⁰ “...üç bin altı yüz guruş min haysi’l-mecmû’ yetmiş dokuz bin dokuz yüz doksan guruş istikrâz idüp mebâlig-i merkûme beher sene üzerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken merkûmûn ve mersûmûn bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla... def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâ itmek murâd eyledükde merkûmûn ve mersûmûn râzî olmayup def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/37.**

⁷⁴¹ Yine 22 nolu defterde, dikkate değer bir biçimde, başkaca dört hüküm de bu dört konuyu birden ihtiva ediyor: “...üç yüz altmışaltı guruş ki min haysi’l-mecmû’ altı bin yüz seksen dokuz guruş deyni olup mebâlig-i merkûme beher sene üzerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil iken mesfûrûn ile mersûmlar bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla ... def’aten edâya kudreti olmayup taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ... medyûnun dâyinlerinden istikrâz eyledükleri akçe beher sene üzerlerine devr-i şer’î ve ilzâm-ı ribh olunmuş değil ise min ba’d murâbaha taleb olunmamak ...” **BOA 22/52**, “...î murâbaha nâmıyla küllî akçesini ahz itmekde olmalarıyla mersûm dahi bilâ devr-i şer’î ahz itmekde oldukları murâbahayı asl-ı mâldan hatt u tenzîl ile bâkî Kala vd.n deynini def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle ...” **BOA 22/89**, “...murâbaha nâmıyla iki bin

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	21	37	-Murabaha -Para istikrazı,kredi -Borcun taksitle ödettirilmesi -Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi /tutuklanması	Haslar -Büyük çekmece	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü -Murabahacı	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1842

“Çatalca’da emlak ve arazisi olan kişinin sözkonusu gayrimenkullerinin; sahibi arz marifetiyle satışına, kiracıların muhasebelerinin görülmesi ve biriken kira bedellerinin tahsiline vekil tayin ettiği şahsa müdahale olunmamasına dair hüküm”⁷⁴² diye⁷⁴³ özetlenen kayıt şu şekilde sınıflanabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	28	53	-Alım satımdan doğan borç alacak -Kira sözleşmesinden	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ağustos 1842

Bu defterde sayıları -diğer defterlere nazaran- oldukça azalan “alım satımdan doğan borç alacak” konulu kayıtlar “Çatalca’ya bağlı İlbasan köyünde, haksız ve istemedikleri halde satın alınan ev ve arsalarını, semenini iade etmek şartıyla alamayan şahıslara, gayrimenkullerin satın alan kişiden alınıp teslim edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁴⁴ diye⁷⁴⁵ özetlenebilecek⁷⁴⁶ özetlenen kararın gösterimi şöyledir:

guruş ahz itmeleriyle mersûm dahi dâyinlerinin bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla ahz eyledükleri meblağ-ı mezbûrî asl-ı mâldan hatt u tenzîl ve kusûr Kala vd.n deyni def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri mersûmûn def’aten talebi ve ahz ü habs teklîfiyle... dâyinlerinden istikrâz eylediği akçe beher sene üzerine ...” BOA 22/123 ve “...murâbaha nâmıyla ahz eyledükleri meblağ asl-ı mâldan hatt u tenzîl ve kusûr Kala vd.n deynini def’aten edâya kudreti olmayup te’cîl ve taksît-i şer’î ile edâya râzî iken dâyinleri def’aten talebi ve ahz ü habs teklîfiyle... istikrâz eyledükleri akçe ...” BOA 22/129.

⁷⁴² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 318.

⁷⁴³ “...zıkr olınan çiftliklerin emlak ü arâzî vesâiresini ma’rifet-i şer’-i şerîf ve bâ ma’rifet-i sâhib-i arz ve müstecirleriyle mahallinde ma’rifet-i şer’le muhâsabeleri yegân bi’r-ru’ye zimmelerinde terâküm itmiş olan icârâtını ahza vekîl-i mûmâ ileyhe kimesne tarafından müdâhale vü ta’arruz olunmamak bâbında ...” BOA 22/53.

⁷⁴⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 319

⁷⁴⁵ “...karye-i mezbûre toprağında sekiz bin guruş kıymetli ber vech-i iştirâk mutasarrıf oldukları bir bâb mülk menzîl ve iki kit’a arsalarını... cebren ve kerhen sekiz yüz guruşa alup ...” BOA 22/75.

⁷⁴⁶ Defterdeki az sayıdaki “alım satımdan doğan borç alacak” konulu diğer kayıtlar şöyledir: “...bir bâb menzîlün nısfı mersûm Paskal Reîs bi gayri hakkın teğallûben zabt eylediğine binâen alıvirilmesini iddi’â ve

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	40	75	Alım satımdan doğan borç alacak	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1843

22 nolu defterde, yine dikkate çekici bir biçimde, diğer bütün defterlerde sıklıkla lafzedilen ve Temmuz 1843 tarihine kadar hiç kaydına rastlanmayan “adi borç alacak” konulu hükümlere çok az yer verilmiştir: “Bandırma’da, alacaklı olan şahsın talep ettiği alacaklarını ödemekte borçluların muhalefet etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsil ve kendisine teslim edilmesine dair hüküm”⁷⁴⁷ diye⁷⁴⁸ özetlenebilecek⁷⁴⁹ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	55	102	Adi borç alacak	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Belirtilmemiş	Temmuz 1843

mesfûr... bin beş yüz guruş semen ile ...” BOA 22/139, “...menzili arsası ve Çavdaroğulları menzili ve Todori zimmilerün bakkâl dükkânı ve leb-i deryâ ve tarîk-ı âmm ile mahdûd iki bâb kârgîr oda ve bir ahşâb suffa ve bir kenîf ve bir bi’r-i mâ ‘ ve bir mikdâr havlı ve derûnında mülk bakkâl dükkânı ve zokâk kapusını müştemil bir bâb mülk menzil... bâten ve sahîhan bin guruşa nasrâniyye-i mersûmeye bey’ u temlik ve vech-i lâyıki üzre teslîm ...” BOA 22/153, “...bâ defter-i müfredât bin yüz otuz dört guruş alacak hakkı olup defe’âtle taleb eyledükde edâda muhâlefet birle ...” BOA 22/163, “...zimmînde dört yüz keyl hinta semeninden altı bin guruş alacağı olduğundan ...” BOA 22/198, “...bir bâb mağazasıyla kürûmı mevcûd bir kıt’a bâğını yine kasaba-i mezbûr mütemekkinlerinden Kilâb(?)oğlu Dimitri nâm zimmîye iki yüz altmış bir senesinde şürût-ı müfside ve gabndan ârî bey-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslîm ...” BOA 22/304 ve “...zimmînde dört yüz keyl hinta semeninden altı bin guruş alacağı olduğundan ve mutâlebe eyledükde te’diyeden imtinâ’ itmekde bulunduğundan ...” BOA 22/312.

⁷⁴⁷ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 322.

⁷⁴⁸ “...zimmîlerinde iki yüz elli beş senesinden berü sekiz bin altı yüz guruş alacağı olup ...” BOA 22/102.

⁷⁴⁹ Yine yapılan 22 nolu defter analizinde, sayıları oldukça azaldığı görülen “adi borç alacak” konulu diğer hükümler şöyle sıralanabilir: “...bâ tahvîl dört bin beş yüz guruş i’tâ itmiş ...” BOA 22/168, “...bâ tahvîl iki bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/181, “...zimmîlerinde bâ temessük gayr-i ez teslîm on dokuz bin beş yüz doksan iki guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/187, “...bâ temessükât zimmîlerinde olan ol mikdâr guruş alacak hakkın ba’de’s-sübût hükm idüp ...” BOA 22/194, “...beş yüz elli guruş deyni olup ...” BOA 22/202, “...zimmînde iki yüz altmış bir senesinden berü beş bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/252, “...zimmîlerinde iki yüz yigirmi guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/254, “...zimmîlerinde iki yüz altmış senesinden berü beş bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/256, “...iki yüz guruş deyni olup ...” BOA 22/258, “...üç yüz guruş deyni olup ...” BOA 22/260, “...yüz guruş deyni olup ...” BOA 22/276, “...zimmînde bâ tahvîl iki bin beş yüz guruş alacak hakları olup ...” BOA 22/289, “...zimmînde bâ i’lâm-ı şer’î mahkûmun bih on bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/293, “...on altı bin üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/300, “...zimmîye bin beş yüz guruş deyni olup ...” BOA 22/316, “...bâ temessük iki bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/318, “...zimmîlerinde bâ defter-i müfredât on iki bin üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/323, “...zimmînde bâ tahvîl on dört bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/326 ve “...zimmînde dört bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 22/327.

22 nolu deftere kadar, diğer hiçbir defterde yer almayan, hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konulu BOA 22/338 kodlu kayıt “Ayasofya vakfına bağlı Büyükçarşıda rehin hazinesi olan Eskibedestende korunan malların; korucu ve dellalların suçlarından dolayı, denetiminin İstanbul ordusu komutanı ve ihtisap nazırının kontrolüne ve yönetiminin Rumeli kazaskerinin sorumluluğuna havale edilen başka iki hazinede korunması, bu hazinelerin yönetim ve denetimi, burada görevlendirilecek bekçilerin istihdam edilmesi nizamına dair Divan kalemine verilen ilmühaber”⁷⁵⁰ olarak⁷⁵¹ özetlenebilir ve kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	184	338	Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi	İstanbul	Yöneten -Şehirli	YOK	Müslüman	YOK	Mart 1844

Yine şu ana kadar diğer defterlerde hiç rastlanmayan “ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi” konulu kayda, bu defterde rastlanmıştır. “Kapıdağ’a bağlı Şahabboğazi köyünde, vefatına kadar bakmak şartıyla evlenen şahsın, kendisini boşayan eşinden gereksiz yere zaptettiği ev ve eşyasının alınıp kendisine teslim edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁵² şeklinde⁷⁵³ özetlenen kararın gösterimi şöyledir:

⁷⁵⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 11.

⁷⁵¹ “...nakden ve gerek bir buçuk iki misillü kıymet ile rehîn hazînesi makâmında olmak hasebiyle bezzâzistân-ı mezkûr derûnında emvâl-i kesîreden ibâret olarak mahfûz olan eytâm vesâire ibâdullâhun emvâlini kadîmden berü on iki nefer müstahfızlar muhâfaza itmek ...Cerîde muhâsebesine kayd olunarak şerâit-i mezkûre derciyle iktizâ iden emr-i âlîşânun ısdâr ve kısmet-i askeriyye mahkemesine ve müşîr-i müşârun ileyh ile evkâf-ı hümâyûn hazînesi ve ihtisâb taraflarına başka başka ilm ü haberlerinün i’tâsıyla tesviyesi lâzım geleceği Meclis-i muhâsebede bi’t-tezekkür bâ mazbata iş’âr olunmuş ve ber mantûk-ı mazbata tesviyesi menût-ı irâde-i aliyye idü-gine dâir cânib-i nezâret-i celîle-i mâliyyeden takdîm buyurılan takrîr ile meclis-i mezkûr mazbatası Meclis-i ahkâm-ı adliyyede lede’l-mütâla’a husûs-ı mezkûrun ma’rifet-i şer’-i şerîf ile karâr virildiği vechile icrâsı muvâfık-ı hâl ve maslahat görülmüş olup fakat mârrü’z-zikr müstahfızlar emânetkâr olarak mâl-ı eytâm vesâireyi muhâfazaya me’mûr ve ta’yîn olunmuş olduklarından bunların hîn-i nasb u ta’yînlerinde mu’accele vesâire misillü kendülerinden akçe mutâlebesi münasib olmayacağından bir mikdâr kalemiyye ahzıyla yedlerine virilecek senedât ber vech-i hasbî i’tâ olmak üzere husûsât-ı muharrerenün ber vech-i meşrûh icrâ-yı iktizâsı meclis-i âlî-i mezkû[r]da dahi bi’t-tensîb ol vechile...” BOA 22/338.

⁷⁵² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 325.

⁷⁵³ “...Emine nâm hâtûn kendüyi ölünce görüp gözetmek şartıyla zevc-i sâbıkı karye-i merkûme sâkinlerinden Kahvecioğlu Eyyûb nâm kimesneye bir mikdâr eşyâ virmiş ise de ...” BOA 22/146.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	80	146	Olunceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Galata -Kapıdağ	Yönetilen -Köylü -Kadın	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman	Eylül 1844

“Silivride, alacaklıların, elbisesinden başka malı olmayan borçlunun borçlarını ödemeye gücü oluncaya kadar, alacaklarını ertelemeyi kabul etmesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp gereğinin yapılmasına dair hüküm”⁷⁵⁴ diye⁷⁵⁵ belirtilebilecek kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	87	160	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1845

“Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Burgos’taki alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için rencide edilen kürekçinin malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁵⁶ şeklinde⁷⁵⁷ açıklanabilecek⁷⁵⁸ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	91	170	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Haslar -Burgos	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1845

⁷⁵⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 329.

⁷⁵⁵ “...altı bin yüz on yedi guruş alacak hakları olup ancak mersüm Malkarin zimmînün lâbis olduğu köhne libâsından başka ism-i mâl itlâk olunur nesnesi olmayup müflis ve mu’assir olduğu dâyinleri merkûmün ve mersûmün huzûr-ı şer’de bi tav’ihî ikrâr u i’tirâf iderek alacaklarını hüs-ni rızâlarıyla vakt-i yesârî zuhûrına değîn tevkîf eyledükleri beyânıyla ol bâbda ...” BOA 22/160.

⁷⁵⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 331.

⁷⁵⁷ “...def’aten te’diyeye kudreti yoğiken dâyinleri def’aten talebiyle te’addî vü rencide den hâlî olmadıkları beyânıyla ol bâbda ... meblağ-ı mezbûrî te’diyeye kudreti olup olmadığı mahallinde dâyin ve medyûn hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’le tahkîk birle ...” BOA 22/170.

⁷⁵⁸ İlgili defterdeki diğer “borçlunun mallarının tespit edilmesi” konulu kayıtlar şöyledir: “...def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri mersûmlar def’aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadıkları beyânıyla ol bâbda ... dâyinleri hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesândan gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm ...” BOA 22/285.

“Kira aktini feshettiği Karamürsel’deki fırınının, biriken kira bedelini tahsil edemeyen şahsın alacağı borçludan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁵⁹ şeklinde⁷⁶⁰ değerlendirilebilecek⁷⁶¹ kaydın, hazırladığımız tablo ile tasnifi şöyle gösterilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	96	180	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Uskûdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1845

“Kartal’da, bahçesini tayin ettiği vekili aracılığıyla satan şahsın, satın alan kişilerin ve bunların mirasçılarının vefatından sonra, satışı kabul etmeyip müdahale etmesinin zaman aşımı nedeniyle önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁶² olarak⁷⁶³ belirtilebilecek kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	106	201	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Uskûdar -Kartal	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Nasrani	Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1845

“Mirasçının mallarından borç verip tahsil edemeyen vasiye alacakların, borçlu veya kefillerinden tahsil edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp kaydının üstüne açıklama yazılmak için İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁶⁴ diye⁷⁶⁵ açıklanabilecek kaydın, hazırladığımız tablo ile tasnifi şöyledir:

⁷⁵⁹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 332.

⁷⁶⁰ “...mutasarrıf olduğu bir bâb simit furunu aded-i sinîn beyân itmeksizin kasaba-i mezbûre mütemekkinlerinden Asvî nâm zimmîye senevî ma’lûmu’l-mikdâr gurusu icâr ve mersûm dahi isticâr ve kabûl itmiş ...” **BOA** 22/180.

⁷⁶¹ Defterde, kira sözleşmesinden doğan borç alacak konulu diğer hükümler şöyledir: “...senevî bin iki yüz guruşa icâr ve merkûm dahi isticâr ve kabûl birle derûnında müste’ciren sâkin olmuş ise de şimdi mersûm fesh-i icâr ile mîr-i merkûmun zimmet inde terâküm iden üç bin altı yüz gurusu icâre ile bâ defter-i bâ defter-i⁷⁶¹ müfredât alacağı olan yedi yüz gurusu ...” **BOA** 22/265.

⁷⁶² **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 336-337.

⁷⁶³ “...yedinde mülki iken bâğçe-i mezkûreyi nasrâniyye-i mersûmenün zevci ve tarafından vekîl-i sâbitü’l-vekâlesi Tatos veled-i Satos nâm zimmî iki yüz on bir senesi ...” **BOA** 22/201.

⁷⁶⁴ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 344.

⁷⁶⁵ “...kırk beş bin dokuz yüz doksan dokuz buçuk gurusu kırk beş akçe medyûn -i merkûmün zimmet lerinde müddet-i vâfireden berü pes-mânde kalmış sağır-i mezbûr nafaka ve kisveye dahi eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc bulunmuş olduğundan... şer’iyye mebâliğ-i mezbûreyi merkûmün ile mersûmündan veyâhûd kefillerinden ba’de’s-sübûti’ş-şer’î tahsîl ...” **BOA** 22/267.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	136	267	Kefil	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ekim 1846

“Geyve’ye bağlı Serracıüstü köyünde, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapıp tutuklanan ve bağ, bahçe ve evi zaptedilen borçlunun, malî durumunun ve zapt edilme hususunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁶⁶ diye⁷⁶⁷ özetlenecek kaydın formatı şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	141	275	-Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi /tutuklanması -Borçlunun mallarının zaptedilmesi	Uskûdar -Geyve	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Müslüman	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Kasım 1846

“Mudanya’ya bağlı Tirilye köyündeki alacaklılar tarafından borçlarını ödemeye gücü olmaması nedeniyle tutuklatılan ve iflasına karar verilip tahliye edilen borçluya, alacaklıları hapis talebiyle teaddi ettirilmemesine dair hüküm”⁷⁶⁸ diye⁷⁶⁹ belirtilebilecek kararın tasnifi şu şekildedir:

⁷⁶⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 345.

⁷⁶⁷ “...habse ilkâ itdürderek karye-i mezbûrede kâin on bin guruş kıymetlü bağ ve bağçe ve menzilini üç bin iki yüz guruş alacağı mukâbelesinde kerhen ahz-ı gadr itmiş oldığı mezbûr Mehmed def’aten talebi ve ahz ü habs beyânıyla... üç bin iki yüz guruş alacağına mukâbil on bin guruş kıymetlü bağ ve bağçe ve menzilini zabt eylediği ...” BOA 22/275.

⁷⁶⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 347.

⁷⁶⁹ “...dâyinler i taraflarından taleb ve da’vâ olunmuş ve mersûmun te’diyeye kudreti olmadığına binâen müddet-i vefire vaz’-ı habs kılınmış ise de... ber nehc-i şer’î tebeyyün itmiş ve iflâsına ba’de’l-hükm sebîli tahliye olarak cânib-i şer’den hüccet-i şer’iyye i’tâ olunmuşiken ...” BOA 22/301.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	153	301	- İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi -Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi /tutuklanması	Galata -Mudanya	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi -Nasrani	Mart 1847

“Borçlarımı defaten ödemeye gücü olmayıp alacaklılar tarafından borçlarını defaten ve % 20 murabaha ile ödemeleri için baskı yapılması nedeniyle, Divan kalemindeki Hüdavendiger eyaleti nizamına binaen, borçluların malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁷⁰ diye⁷⁷¹ belirtilebilecek⁷⁷² kaydın tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	163	321	Murabaha	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Eylül 1847

“Erdek’te, satın aldığı evinin, gereksiz olarak zapteden satıcının mirasçısından teslim alınıp, kendisine iade edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁷⁷³ olarak⁷⁷⁴ derlenebilecek kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
22	157	311	Borçlunun mallarının zaptı	Galata -Erdek	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Nasrani	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1847

⁷⁷⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s. 349.

⁷⁷¹ “...def’aten edâya kudretleri yoğiken merkûm ve mersûmûna def’aten talebi ve bilâ devr-i şer’î onı on ikiden güzeşte mutâlebesiyle tazyikden hâlî olmadıkları beyânıyla ol bâbda... altı sene mukaddem olan ashâb-ı matlûbun içinde eger şimdiye kadar aldıkları murâbahayı onı on bir buçukdan olarak devr-i şer’î ile almışlar ise ...” BOA 22/321.

⁷⁷² Defterdeki diğer “murabaha” konusundaki kayıtlar şöyle belirtilebilir: “...def’aten edâ-yı deyne kudreti ve emlâk ve hayvânât ve emvâl ve zimemât-ı mezkûreden mâ’adâ nesnesi var mıdır ve ânlar dahi düyûna kâfi midür değil midür ve zamm olunan murâbaha bâ devr-i şer’î onı on bir buçuk hisâbetle midür ...” BOA 22/278, “...beş yüz gurusı deyni olup mebâliğ-i mezbûre için dâyinlerine bilâ devr-i şer’î murâbaha nâmıyla mebâliğ-i mezbûre i’tâ ederek ile’l-ân def’aten te’diyeye kudreti ve karye-i mezbûrede kâin bir bâb mülk menziliyle on üç bin gurusı kıymetli emvâl ü eşyâsından ...” BOA 22/320.

⁷⁷³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 4-5.

⁷⁷⁴ “...bey’ u temlik ve teslim ve mersûm dahi temellük ve tesellüm ve kabûl birle sene-i mezbûreden berü zabt u tasarruf idegelüp âhardan dahl olunmak icâb itmez ike ...” BOA 22/311.

XI. 23 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Aralık 1847 ile Eylül 1854 tarihleri arasını kapsayan 23 numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili olarak 140 tane hüküm belirlenmiştir.⁷⁷⁵ Hükümler incelendiğinde;(i) ihtilafın konusunda adi borç alacak konularının azaldığı ve -3 konunun- borçlunun mallarının tespit edilmesi(59 karar), murabaha(41 karar) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(34 karar) konularının arttığı belirlenmiştir. Nitekim bu durum, incelememizin sonuna kadar devam etmiştir.

Bununla birlikte, (ii) hükümlerin yerleşim yerinde yine Haslar(104 başvuru) kazası, (iii) tarafların sosyal konumlarında yönetilenler(müracaat edenlerde 140 ve şikayet edilenlerde 136 kişi), (iv) tarafların dinlerinde Gayrimüslimlerin(müracaat edenlerde 100 ve şikayet edilenlerde 111 kişi) yoğunluğu görülmüştür. Çalışma planımız dahilinde, 21 numaralı defterdeki finansal hükümlerin tasnifine geçebiliriz.

Diğer defterlere kıyasla, bu defterde oldukça fazla karara konu olan borçlunun mallarının tespit edilmesi, “Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Büyükçekmece’de alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁷⁶ diye⁷⁷⁷

⁷⁷⁵ BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374 ve BOA 23/375.

⁷⁷⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 17.

özetlenebilecek⁷⁷⁸ bu ilk kayıta tespit edilmiştir ki bu kararın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	10	14	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Haslar -Çekmece-i Kebir	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Aralık 1847

⁷⁷⁷ "...yedi yüz elli guruş deyni olup meblağ-ı mezbûri def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmün ve mersûmün def'aten talebiyle tazyîkden hâli olmadıkları beyânıyla ol bâbda... def'aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinden meclis-i memleketde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesân muvâcehesinde gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm ..." BOA 23/14.

⁷⁷⁸ İlgili defterde sıklıkla yer bulan diğer "borçlunun mallarının tespit edilmesi" konulu kayıtlar sırasıyla şunlardır: "...mersûmun fi'l-hakîka def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde meclis-i memleketde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak ..." BOA 23/69, "...def'aten edâ-yı deyne kudreti ve zikr olunan dükkân ve zimemât [ve] attâriyyeden mâ'adâ mâl itlâk olunur nesnesi olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesândan gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için..." BOA 23/70, "...def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce erbâb-ı vukûfdan gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için ..." BOA 23/111, "...medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için ..." BOA 23/114, "...def'aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk birle ba'dehû iktizâsının icrâsı zımında ..." BOA 23/128, Galata'nın Erdek ve Kapudağı kazalarında geçen "...def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinleri hâzır oldukları hâlde ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için..." BOA 23/141, "...def'aten edâya kudretleri ve deynlerine kâfi emvâl ü eşyâları olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûmân ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk birle ba'dehû iktizâsının icrâsı ..." BOA 23/168, "...def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk birle ..." BOA 23/174, "...def'aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk birle ba'dehû iktizâsının icrâsı ..." BOA 23/177, "...def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için ..." BOA 23/183, "...def'aten edâya kudreti olup olmadığı medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde ma'rifet-i şer'-i şerîf ve meclis ma'rifetiyle bîgaraz erbâb-ı vukûfdan tahkîk birle ..." BOA 23/185, "...def'aten edâ-yı deyne kudretleri olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûmân ile dâyinleri hâzır oldukları hâlde meclisce gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için isti'lâmî hâvî emr-i şerîfüm sudûri iktizâ eylediği ..." BOA 23/195, "...fi'l-hakîka edâ-yı deyne kudretleri olup olmadığı medyûn ve⁷⁷⁸ mersûmân ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak ..." BOA 23/198, "...def'aten edâ-yı deyne kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesân muvâcehesinde gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak ..." BOA 23/199, "...def'aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer'le meclisce tahkîk birle ..." BOA 23/203, "...def'aten edâya kudretleri olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûmün ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i'lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ vü tenmîk olunmak için ..." BOA 23/204, "...def'aten edâya kudretleri olup olmadığı ve mağaza ve mâl-ı mevcûd ve emti'a ve zimemât keyfiyyeti medyûn-ı mersûmân ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma'rifet-i şer' ve meclisce tahkîk birle ..." BOA 23/207 "...def'aten edâya kudretleri ve değirmân-ı mezkûrdan mâ'adâ mâl itlâk olunur nesnelere olup olmadığı ve değirmân-ı mezkûr esmânî düyûnlarına kâfi bulunup bulunmadığı medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde

“Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Erdek’teki alacaklılar tarafından borçlarını murabaha ilave edilip defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁷⁹ şeklinde⁷⁸⁰ derlenebilecek⁷⁸¹ kayıt şöyle derlenebilir:

ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifetiyle ...” BOA 23/212, “...def’aten edâya⁷⁷⁸ deyne kudreti ve zimemâtı dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce ma’rifet-i şer’le tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme inhâ ...” BOA 23/213, “...mezbûreyi def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde meclisce ma’rifet-i şer’le tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm ...” BOA 23/215, “...kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde ma’rifet-i şer’le ve meclisce tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm ...” BOA 23/220, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclisce tahkîk birle ...” BOA 23/222, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclisce tahkîk ...” BOA 23/223, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı mersûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclisce tahkîk birle ...” BOA 23/230, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde meclis-i memleketde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclisce tahkîk birle ...” BOA 23/234, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclis ile tahkîk birle ...” BOA 23/239, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclis ile tahkîk birle ba’dehû iktizâsının icrâsı zımında ...” BOA 23/242, “...edâya kudreti olup olmadığı mahallinde meclis-i memleketde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesân muvâcehesinde gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm ...” BOA 23/243, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz kesân muvâcehesinde gereği gibi tahkîk ve bâ mazbata ve i’lâm der-bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneme...” BOA 23/245, “...nesnesi olup olmadığı ve emlâk ve emvâl-i mevcûdesi esmân-ı dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclis ile tahakkuk birle ...” BOA 23/247 ve “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler hâzır oldukları hâlde bîgaraz erbâb-ı vukûfdan ma’rifet-i şer’ ve meclis ile tahkîk birle ...” BOA 23/254.

⁷⁷⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 18.

⁷⁸⁰ “...iki bin gurus deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmün ve mersûmün mebâlig-i mezbûre üzerine bilâ devr-i şer’i külliyyetlü murâbaha zamm iderek ...” BOA 23/19.

⁷⁸¹ Defterde yine yoğunlukla yer bulan “murabaha” konusu ile ilgili tespit edilen diğer kayıtlar ise: “...üç yüz gurus deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûm ve mersûmün mebâlig-i mezbûre üzerine bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla mebâlig zamm ve def’aten talebiyle ...” BOA 23/64, “...üç bin beş yüz gurus deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def’aten te’diye kudreti olmayup bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla küllî akçe virmişiken ...” BOA 23/102, “...dâyinleri merkûmân ve mersûmün ve mersûmeler bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla yigirmi altı bin gurusdan mütecâviz akçelerini ahz eyledüklerinden sonra ...” BOA 23/115, “...zimmîye iki yüz gurus deyni olup mebâlig-i mezbûre için bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla hayli akçe virmiş ...” BOA 23/125, “...mersûmün mebâlig-i mezbûre üzerine bilâ devr-i şer’i külliyyetlü murâbaha zamm ve def’aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda ...” BOA 23/136, “...itlâk olunur nesnelere yoğiken dâyinleri merkûmün ve mersûmün bilâ devr-i şer’i murâbaha zammı ve def’aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda ...” BOA 23/149, “...iki bin gurus deyni olup mebâlig-i mezbûre için bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla her birlerine külliyyetlü akçe virmiş ...” BOA 23/178, “...def’aten edâya kudretleri yoğiken dâyinleri merkûmlar bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla yigirmi altı bin gurusdan mütecâviz akçe deyni ...” BOA 23/194, “...her biri mebâlig-i mezbûre üzerine bilâ devr-i şer’i murâbaha zammı ve def’aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla ...” BOA 23/210, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı ve murâbaha keyfiyeti mahallinde ...” BOA 23/232, “...def’aten edâya kudreti olup olmadığı ve murâbaha ve mâl-ı mevcûdı keyfiyetleri mahallinde medyûn-ı merkûm ile dâyinler ...” BOA 23/233, “...mezbûre üzerine bilâ devr-i şer’i murâbaha nâmıyla akçe zammı ve def’aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları ...”

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	12	19	Murabaha	Galata -Erdek	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Ocak 1848

“Borç ve kefaleti olmayan şahıstan haksız olarak zorla para alan Vize’deki kişiden aldığı meblağın tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsil edilmesine dair hüküm”⁷⁸² şeklinde⁷⁸³ belirtilebilecek⁷⁸⁴ kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	17	30	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Haslar -Vize	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Mart 1848

“Tekirdağ’da, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp İstanbul’a bildirilmesine dair hüküm”⁷⁸⁵ olarak⁷⁸⁶ özetlenebilecek⁷⁸⁷ kaydın tasnifi şöyledir:

BOA 23/244 ve “...murâbaha hakkında bu def’a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem müceddeden karârgîr olan nizâm ...” **BOA 23/293**.

⁷⁸² **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 352.

⁷⁸³ “...dört bin gurusımı ve bi gayri hakkın cebren ahz idüp gadr-ı küllî eylediği beyânıyla mahallinde şer’le ru’yet ve ihkâk-ı hakk olunmak bâbında ...” **BOA 23/30**.

⁷⁸⁴ Bu defterdeki diğer “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” konulu kararlar şöyledir: “...bilâ özr-i şer’î on beş sene mürûr itmediği inde’ş-şer’ ve’l-meclis tebeyyün ve tahakkuk eylediği hâlde merkûmun hilâf-ı şer’-i şerîf ve bigaraz⁷⁸⁴(?) fuzûlî ahz eylediği nükûd ve zehâir ve hayvânâtı ba’de’s-sübût hükm idüp ...” **BOA 23/120**, “...senün zimmetünde kırk sekiz bin iki yüz elli guruş alacağı var imiş diyü bivech ve bilâ sübût fuzûlî müdâhâleden hâlî olmadukları beyânıyla mahallinde şer’le ru’yet olunmak bâbında ...” **BOA 23/157**, “...kimesneye deyn ü kefâleti olmayup üzerine dahi bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken Erdek kazâsı mütemekkinlerinden Yanako nâm zimmî zuhûr birle benüm senün zimmetünde yedi bin iki yüz yigirmi altı guruş alacağı vardır diyü ...” **BOA 23/216**.

⁷⁸⁵ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 353.

⁷⁸⁶ “...nasrâniyyeye iki bin guruş deyni olup ...” **BOA 23/40**.

⁷⁸⁷ Bu hüküm haricinde defterdeki diğer “adi borç alacak” konulu kayıtlar şöyledir: “...on iki bin guruş deyni olup ...” **BOA 23/57**, “...yigirmi altı bin guruş deyni olup ...” **BOA 23/60**, “...zimmetinde bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 23/31**, “...zimmetinde iki yüz elli guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 23/46**, “...yüz seksen guruş deyni olup ...” **BOA 23/48**, “...zimmetinde on yedi bin altı yüz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 23/62**, “...zimmetinde olan ol mikdâr guruş alacak hakkın ba’de’s-sübût hükm idüp ...” **BOA 23/67**, “...kabz eylediği sekiz bin guruş deyni mukâbelesinde ...” **BOA 23/68**, “...zimmetinde on üç bin guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 23/76**, “...bâ defter-i müf[re]dât on iki bin beş yüz guruş kıymetlü eşyâlarını dahi hâlik-i mersûmun terekesine idhâl idüp taksîm dâ’iyyesinde oldukları ...” **BOA 23/133**, “...zimmetinde yedi yüz guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 23/164**, “...zimmetinde yedi yüz otuz bir guruş alacak hakkı olup taleb eyledükde

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	21	40	Adi borç alacak	Haslar -Tekirdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Yahudi	Müslüman, Gayrimüslim -Yahudi -Zimmi -Nasrani	Mayıs 1848

“Tekirdağ’da, alacaklarını tahsil etmeden vefat eden şahsın alacaklarının, tahsil edemeyen mirasçısına borçlulardan tahsili ve gereksiz olarak zaptedilen ev eşyasının iadesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde alacakların tahsil ve ev eşyasının teslim edilmesine dair hüküm”⁷⁸⁸ olarak⁷⁸⁹ açıklanabilecek⁷⁹⁰ karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	22	44	Borçlunun mallarının zaptı	Haslar -Tekirdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Haziran 1848

“Tahakkuk etmiş alacaklarını taksit ile tahsil etmeyi kabul eden sarrafın alacaklarının, taksit zamanı geçtiğinden borçlu Ferecik eski ayanının kefilisi olan oğlunun mağdur olması ve babasının hayatta olması nedeniyle eski ayandan tahsil edilmesi gerektiği

virmekte muhâlefet birle ...” BOA 23/228, “...zimmetlerinde beş yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/253, “...zimmetlerinde bâ tahvîl ve gayr-i ez teslîm sekiz bin üç yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/291, “...zimmetinde dokuz bin yigirmi guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/297, kaymakam ile damadı aleyhine açılan “...Tekfurdağı kazâsında nakîbü’l-eshrâf kâimmakâmı İbrâhîm zîde şerefühû ile dâmâdı Mehmed Beğ zimmetinde bâ tahvîl yedi bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/316, “...zimmetinde yedi yüz altmış guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/318 ve “...bâ tahvîl altı bin sekiz yüz dört ve bâ defter-i müfredât on iki bin dokuz yüz elli sekiz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/330.

⁷⁸⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, s.353.

⁷⁸⁹ “...menzil semeninden dokuz yüz guruş ...mikdâr menzil eşyâsını fuzûlî ahz idüp gadr eylediği beyânıyla ol bâbda ...” BOA 23/44.

⁷⁹⁰ BOA 23/108 kodlu kayıt da “borçlunun mallarının zaptı” konuludur: “...dokuz bin üç yüz seksen dört guruş alacak hakkı olup meblağ-ı mezbûrî mersûmdan taleb eyledükde virmediğinden mâ’adâ mersûm Nikola zimmi-nün kazâ-i mezbûrda kâin mutasarrıf olduğu bir bâb mülk menziline dahi hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî zabt idüp ...” BOA 23/108.

için, bunun çiftlik hasılatından ödenmesinin tanzimine dair hüküm⁷⁹¹ diye⁷⁹² açıklanabilecek⁷⁹³ kaydın tasnifi şöyle tablolştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	23	45	Kefil	Haslar -Tekfurdağı	Yönetilen -Şehirli -Tüccar -Sarraf	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Haziran 1848

“Tekirdağ’da, mudarabe şirketi ile ortak olan şahıslardan; emek ile ortak olan kişinin, sermaye ile ortak olan şahsın alacak iddiasını reddetmesi ve bu kişinin yemini tasdik olunur eminlerden olması nedeniyle alacak iddiasında bulunan ortağın teaddisinin önlenmesine dair hüküm⁷⁹⁴ olarak⁷⁹⁵ belirlenen kayıt şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	26	52	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Haslar -Tekfurdağı	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1848

“Tekirdağ’da, ev ve bakkal dükkanı satın alan şahsa, satan şahsın mirasçısının satışı kabul etmeyip gereksiz olarak müdahale etmesinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁷⁹⁶ diye⁷⁹⁷ derlenebilecek⁷⁹⁸ kaydın tasnifi şöyle oluşturulabilir:

⁷⁹¹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 354.

⁷⁹² “...bir kıt’a deyn temessüki virmiş ve oğlu mir-i mümâ ileyh dahi kefil bi’l-mâl olmuş ise... olunarak mürûr iden elli yedi ve elli sekiz seneleri taksitleri olan yüz yigirmi bin ve peşinâtdan havâle olunan hâne bahâsından ve i’âde kılınan poliçe akçelerinden gayr-i ez teslim seksen beş bin guruş ki cem’an iki yük beş bin guruş ...” **BOA** 23/45.

⁷⁹³ “Kefil” konusuna giren defterdeki diğer kayıtlar şöyledir: “...yigirmi dört nefer kimesne dahi ma’an kefil olup temessük-i merkûmı dahi imzâ itmîşler iken kocabaşı-yı mersûm meblağ-ı merkûmı zimmiyûn-ı mersûmûnun mecmû’ından mutâlebe itmeyüp...” **BOA** 23/37, “...zimmetinde cihet-i kefâletden üç bin guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 23/311, “...zimmetinde cihet-i kefâletden üç bin guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 23/336 ve “...zimmetinde cihet-i kefâletden üç bin guruş alacak hakkı olup ...” **BOA** 23/374.

⁷⁹⁴ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 356.

⁷⁹⁵ “...ziyân ve fâide nisfiyyet vechile taksîm olınmak üzere şirket-i sahiha ile şerîk olup nakden ve havâle ten mersûma taksîm eylediği otuz bin dört yüz seksen üç guruş sermayeden mersûm ol tarîhde ceste ceste kendüsüne on altı bin sekiz yüz altmış yedi guruşını teslim ve bâkî on üç bin altı yüz on altı guruş zimmetinde kalmağla ...” **BOA** 23/52.

⁷⁹⁶ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt II, s. 358.

⁷⁹⁷ “...mülkiyyet üzere tasarrufunda bulunmuş olan havluyı müstemil mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve bir bâb bakkâl dükânını hâl-i hayât ve kemâl-i sıhhatinde mahalle-i mezbûre mütemekkinlerinden ...” **BOA** 23/58.

⁷⁹⁸ Defterdeki diğer “alım satımdan doğan borç alacak” konulu hükümler şunlardır: Uncu(müracaat eden) ve simitçi(şikayet edilen) iki esnaf arasındaki “...uncu esnâfından Babek veled-i Agop nâm zimmi... simidci esnâfından Angeli veled-i Dimitri nâm zimmi... cem’an iki bin dört yüz yigirmi guruş alacak hakkum olmağla

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	28	58	Alım satımdan doğan borç alacak	Haslar -Tekfurdağı	Yönetilen -Şehirli -Kadm	Yönetilen -Şehirli	Müslüman Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1848	

“Karzdan alacaklı olan şahsın alacağıının, tahsil etmeden vefat eden borçlunun terekesini alan mirasçılarında tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsiline dair hüküm”⁷⁹⁹ şeklinde⁸⁰⁰ özetlenebilecek⁸⁰¹ karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	35	75	Para istikrazı, kredi	Haslar -Edime -Burgos	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi Müslüman	Aralık 1848	

“Fatih Atikali’de, üçüncü kişiye rehin vermesi için verilen mücevheratı sattıktan sonra borcunu kabul edip temessük veren şahsın mirasçısından, mücevherat veren kişinin mirasçısının hissesine düşen meblağı talep etmesi hususunun müruru zaman nedeniyle emir ile

...” BOA 23/20, “...bir bâb menzil ve bir bâb mağazasını altı bin guruş mukâbelesinde ...” BOA 23/23, “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil arsasını iki yüz altmış iki senesinde semen-i ma’lûme mukâbelesinde ...” BOA 23/34, “...bin beş yüz elli guruş alacak hakkı olup meblağ-ı mezbûrî kable’l-ahz merkûm ber takrîb Tekfurdağı’na azîmet ile meblağ-ı mezbûr pes-mânde kalmış olduğu beyânıyla ...” BOA 23/82, “...zîmmetinde bâ tahvîlât on beş bin guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/96, “...mutasarrıf olduğu bir bâb mülk menzîlini... iki yüz altmış senesinde gabndan ârî bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslîm ...” BOA 23/126, “...bir bâb menzil ile tahtında kâin bir kıt’a(?) bârgîr değîrmânını iki yüz altmış senesinde... yîğirmi beş bin beş yüz guruş gabndan ...” BOA 23/131, “...bir bâb menzile... i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslîm ve mersûme dahi temellük ve tesellüm ve kabûl birle ...” BOA 23/148, “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve bir bâb mağaza ve eşcâr ve kürûmî mevcûd bâğ ve bâğçesi altı bin üç yüz elli guruş semen mukâbelesinde ...” BOA 23/154, “...mülkiyyet üzre mutasarrıf oldukları bir bâb değîrmândan mâ’adâ mâl itlâk olunur nesnelere yoğiken dâyinleri ...” BOA 23/189, “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzîlini semen-i ma’lûme mukâbelesinde oğlı Dimitri zîmmîye bey’ u teslîm ve kabz-ı semen eyledükden sonra ...” BOA 23/237, “...mülkiyyet üzre mutasarrıf olduğu kürûmî mevcûd bir kıt’a bâğını iki yüz elli yedi senesinde semen-i ma’lûme mukâbelesinde ...” BOA 23/277, “...bey’ itmîş ve mezbûre bey’i mücîze(?) olmadığına binâen emlâk-i mezkûreyi zü’l-yed olan merkûmdan talep eyledükde virmeyüp gadr eylediği beyânıyla...” BOA 23/280, “...kırk altı bin guruş semen mukâbelesinde gabndan ârî bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslîm ve mersûm dahi teslîm ve kabûl birle ...” BOA 23/308, “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve eşcârı mevcûd bir kıt’a bâğçesiyle bir bâb hân ve bir bâb kahve dükkânının nisfını ...” BOA 23/325, “...mutasarrıf olduğu on beş bin guruş kıymetlü nisf menzîlini kendüni ölünce görüp gözetmek şartıyla ...” BOA 23/341 ve “...mülkiyyet üzre mutasarrıf olduğu bir bâb mağazasını hâl-i hayâtında semen-i ma’lûme mukâbelesinde ...” BOA 23/352.

⁷⁹⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 30.

⁸⁰⁰ “...zîmmetinde cihet-i karz-ı şer’îden üç bin (kesik) guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/75.

⁸⁰¹ 23 nolu defterdeki diğer “para istikrazı, kredi” ile ilgili hükümler şöyle: “...zîmmetinde cihet-i karz-ı şer’îden bâ tahvîl beş bin sekiz yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 23/107.

görülmesi gerektiğinden Rumeli kazaskeri tarafından görülmesine dair hüküm⁸⁰² diye⁸⁰³ sadeleştirilebilecek kayıt şöyle sınıflandırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	45	98	-Rehimli borç alacak -Borç temessükü	Istanbul -Rumeli	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Haziran 1849

“Çatalca’ya bağlı Sürgün köyünde, borçlarını defaten edaya gücü olmayan şahsın borçlarını taksitle ödemeyi kabul ettiği halde alacaklıların defaten talep ve tutuklanma teklifi ile teaddi etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair emrin zayi olması üzerine verilen hüküm⁸⁰⁴ diye⁸⁰⁵ özetlenebilecek⁸⁰⁶ karar, şöyle düzenlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	50	112	-Borcun taksitle ödettirilmesi -Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/ tutuklanması	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1849

“Gebze’ye bağlı Darıca köyünde, borçlarını defaten ödemeye gücü olmayan şahsa, alacaklılar tarafından defaten talebiyle baskı yapılması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm⁸⁰⁷ şeklinde⁸⁰⁸ belirtilebilecek⁸⁰⁹ kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

⁸⁰² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 33.

⁸⁰³ “...dokuz bin beş yüz guruş kıymetli bir çift elmaslıca(?) iğne ve bir çift elmaslı küpe ve bir yüzüğünü âhara rehn vaz’ etmek için... yedine bir kıt’a temessük dahi i’tâ itüdkde ...” BOA 23/98.

⁸⁰⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 37.

⁸⁰⁵ “...def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merküm ve mersümün taraflarından def’aten talebiyle te’addiden hâlî olmaduklarına binâen... ..” BOA 23/112.

⁸⁰⁶ Yine deftere ilişkin yapılan değerlendirmede “borcun taksitle ödettirilmesi” ve “borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması” konularının ikisini birden içeren bir hükme daha rastlanmıştır: “...kimesneye iki yüz yiğirmi guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkümün def’aten talebi ve ahz ü habs teklifiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla... sâbit olan medyûnun taksit-i şer’î ile edâ-yı deyn eylemesi şürûtundan bulunmuş ...” BOA 23/123.

⁸⁰⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 42.

⁸⁰⁸ “...def’aten edâ-yı deyne adem-i kudreti dâyinleri muvâcehesinde ber nehc-i şer’î sâbit olan medyûnun taksit-i şer’î ile te’diye-i deyn eylemesi şürûtundan bulunmuş olmağla ...” BOA 23/124.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	55	124	Borcun taksitle ödettirilmesi	Usküdar -Kocacı -Gekbuze	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1849

“Tekirdağ’da, hac masrafları için emanet edilen paranın yarısı verilip diğer yarısını borç ile karşılayan şahsa, hacca gidilmek için para verip vasiyet eden şahsın kardeşinden paranın yarısının tahsil edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸¹⁰ şeklinde⁸¹¹ belirlenebilecek karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	57	130	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Haslar -Tekirdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Şubat 1850

“Mudanya’daki zeytin bahçesinin kira aktini fesheden şahısların talep ettikleri biriken kira bedelini kiracıların ödememesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸¹² olarak⁸¹³ açıklanabilecek⁸¹⁴ kaydın tasnifi şöyle tablolandırılabilir:

⁸⁰⁹ Defterde bu kayıttan başka diğer “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” konulu hükümler şunlardır: “...def’aten edâya kudreti olmayup iki bin guruşluk mâlı olduğu dâyinleri muvâcehesinde tebeyyün eylediği bâ mazbata inhâ ve ol bâbda ...” BOA 23/127, “...şer’î sâbit olan medyûnun taksit-i şer’î ile edâ-yı deyn eylemesi şürûtından bulunmuş olmağla ...” BOA 23/167, “...deyne adem-i kudreti dâyinleri muvâcehesinde ber nehc-i şer’î sâbit olan medyûnun taksit-i şer’î ile edâ-yı deyn eylemesi şürûtından ...” BOA 23/169 ve “...elli üç bin yüz on guruş zimmetinde sahîhan deyni olduğu... deyn-i meblâğ-i mezkûr taksite rabt olunması ...” BOA 23/231.

⁸¹⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 47.

⁸¹¹ “...merkûm hâl-i hayâtında iki yüz altmış dört senesinde mâlumdan bir kimesneye iki bin guruş virilüp benüm için el-hâcc ola diyü vasiyyet idüp musırın fevt olmuş ve niyyeti(?) müsâ’id bulunmuş olduğına binâen ...” BOA 23/131.

⁸¹² İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 60.

⁸¹³ “...senevî icâre-i ma’lûme ile icâr ve merkûm dahi istîcâr ve kabûl itmiş ve el-hâletü hâzihi mezbûre fesh-i icâr birle zimmetinde terâküm iden icâreyi taleb eyledükde virmeyüp gadr dâ’iyyesine düşmüş olduğu beyânıyla ...” BOA 23/186.

⁸¹⁴ Bu hüküm harici defterdeki diğer “kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı” konulu iki kayıt(Mart 1853 ve Haziran 1853 tarihlerinde) ise; “...mutasarıf oldukları bir bâb bakkâl dükkânlarını iki yüz altmış sekiz senesinde yine kazâ-i mezbûr mütemekkinlerinden Frankılı(?) nâm zimmîye aded-i sinîn beyân itmeksizin senevî bin iki yüz guruşa icâr ve mersûm dahi istîcâr ve kabûl idüp şimdi fesh-i icâr birle sene-i mezbûreden berü zimmetinde terâküm iden icâreyi taleb eyledüklerinde virmediklerinden ...”BOA 23/353 ve “...mutasarıf olduğu bir bâb bakkâl dükkânını iki yüz altmış beş yine kazâ-i mezbûr mütemekkinlerinden Frankali nâm zimmîye aded-i sinîn beyân itmeksizin senevîsi bin iki yüz guruşa icâr ve mersûm dahi istîcâr ve kabûl idüp fesh-i icâr birle sene-i mezbûrdan berü zimmetinde ...” BOA 23/370.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	79	186	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli -Kadın -Çocuk	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ocak 1851

“Şarköy’e bağlı İsterne köyünde, oğluna ev, semerci dükkanı ve eşya hibe eden şahsın vefatından sonra diğer oğlunun hibe edilen eşyadan hisse isteyip müdahale etmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸¹⁵ diye⁸¹⁶ değerlendirilebilecek⁸¹⁷ karar, şöyle tasnif edilebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	90	211	Hibe	Haslar -Şarköy	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1851

“Hizmet eden şahsın talep ettiği ücretini ve zimmetindeki alacağını, adına çalıştığı Burgos’taki kapıcıbaşının ödemekten kaçınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸¹⁸ şeklinde⁸¹⁹ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	96	225	Ücret ihtilafı	Haslar -Burgos	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli -Kapıcıbaşı	Müslüman	Müslüman	Ağustos 1851

“Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Silivri’deki alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp, gereğinin yapılmasına dair hüküm”⁸²⁰ olarak⁸²¹ değerlendirilebilecek⁸²² karar şöyle tasnif edilebilir:

⁸¹⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 69.

⁸¹⁶ “...iki yüz altmış senesinde bâ hüccet-i şer’iyye hibe vü teslim ve mersûm dahi ittihâb ü tesellüm ve kabûl idüp ...” BOA 23/211.

⁸¹⁷ Defterdeki diğer “hibe” konusuna giren kararlar ise: “...zimmîye iki yüz altmış senesinde bâ hüccet-i şer’iyye hibe vü teslim ve mersûm dahi ittihâb u tesellüm ve kabûl idüp âharun alâkası yoğiken ...” BOA 23/217.

⁸¹⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 76.

⁸¹⁹ “...altı sene ücret-i kavlsiz hıdmet itmîş ve ba’dehû mufâratat ile zimmetinde terâküm iden ecr-i mislini taleb eyledükde virmediğinden ...” BOA 23/225.

⁸²⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 89.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	108	255	-Borçlunun mallarının tespit edilmesi -Borcun taksitle ödettirilmesi -Murabaha	Haslar -Silivri	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman ve Gayrimüslim -Zmimi	Aralık 1851

⁸²¹ "...mürâca'at ve muktezâsı Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bu def'a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem karârgîr..." BOA 23/255.

⁸²² Yine bu hüküm tarihinden sonra(Aralık 1851) müracaatlarda sıklıkla "borçlunun mallarının tespit edilmesi", "borcun taksitle ödettirilmesi" ve "murabaha" konularının üçünü birden içeren kararların verilmesinin istendiği tespit edilmiştir: "...kuyûda mürâca'at ve muktezâsı Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bu def'a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem karârgîr olan..." BOA 23/256, "...Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bu def'a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem ..." BOA 23/265, "...Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bu def'a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem karârgîr olan nizâm ..." BOA 23/266, "...Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... zikr olunan emr-i âlişânnumda münderic murâbaha nizâmına ..." BOA 23/270, "...olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bu def'a bâ irâde-i seniyye-i şâhânem karârgîr olan... sicilinde zikr olunan emr-i âlişânnumda münderic murâbaha nizâmına tatbîkan ..." BOA 23/272, "...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ...zikr olunan emr-i âlişânnumda münderic murâbaha nizâmına ..." BOA 23/274, "...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında muahharan bâ irâde-i seniyye-i şâhânem ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm evâmîr-i aliyyemle memâlik-i mahrûseme neşr ü i'lân olındığı ..." BOA 23/285, "...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında muahharan bâ irâde-i seniyye-i şâhânem ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm evâmîr-i aliyyemle memâlik-i mahrûseme neşr ü i'lân olındığı ..." BOA 23/288, "...Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/289, "...makûle taksît ve murâbaha hakkında muahharan bâ irâde-i seniyye-i şâhânem ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm ..." BOA 23/292, "... iki yüz elli guruş deynleri olup ... makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye-i şâhânem ..." BOA 23/299, "...yüz guruş deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha ..." BOA 23/300, "...makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/303, "...def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla... makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/309, "...kırk bin guruş deyni olup ...bu makûle taksît ve murâbaha ..." BOA 23/312, "...bin guruş deynleri olup... def'aten edâya kudretleri yoğiken dâyinleri... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden muktezâsı lede's-suâl bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/319, "...def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri mersûmûn def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ... makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/322, "... olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma'rifet-i şer'-i şerîf ve meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk ..." BOA 23/324, "...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye-i şâhânemle... def'aten edâya deyne kudreti olmadığı ma'rifet-i şer'-i şerîf ve meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebeyyün ve tahakkuk ..." BOA 23/327, "... makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ..." BOA 23/329, "...def'aten edâya kudretleri yoğiken ...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ..." BOA 23/331, "...def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda emr-i şerîfîm sudûrını bâ arz-ı hâl istid'â itmiş olduğundan kuyûda mürâca'at ve muktezâsı Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha ..." BOA 23/332, "...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâya deyne iktidârı olmadığı ma'rifet-i şer'-i şerîf ve meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 23/347, "... def'aten edâya kudreti yoğiken... makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm ..." BOA 23/359, "...yigirmi üç bin guruş ... makûle taksît ve murâbaha hakkında ... meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 23/365 ve defterde finans ile ilgili son hüküm olan "... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i mülûkânemle ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma'rifet-i şer'-i şerîf ve meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 23/375.

“Mudanya’da, borç ve kefaleti olmayan şahsa, zimmetinde alacakları olduğunu bildiren kişilerin müdahale etmeleri hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸²³ olarak⁸²⁴ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
23	130	307	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Galata -Mudanya	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Nasrani -Zimmi	Ekim 1852

XII. 24 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ’NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

Ağustos 1853 ile Kasım 1859 tarihleri arasını kapsayan 24 numaralı defterde, finansal sistem ile ilgili 96 tane hüküm belirlenmiştir. Bu bölümde, ilgili defter kayıtlarından, konularına göre örneklem olarak seçilen hükümlerin tasnifi amaçlanıyor. Hükümler incelendiğinde, (a) ihtilafın konusuyla ilgili olarak, 36’şar kararla, yine, borçlunun mallarının tespit edilmesi, murabaha ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularının ağırlıklı olarak sorun oluşturduğu öncelikle belirlenmiştir. Öte yandan, (b) hükmün yerleşim yerinde yine Haslar(51 başvuru) kazası, (c) tarafların sosyal konumlarında yine yönetilenler(müracaat edenlerde 81 ve şikayet edilenlerde 84 kişi), (d) tarafların dinlerinde müracaat edenlerde Gayrimüslimlerin(45 kişi) ve şikayet edilenlerde Müslümanların(56 kişi) yoğunluğu görülmüştür.

“Han kirasından alacaklı olan şahısların alacaklarını, talep eden vasilerine ödemekte, borçlu olan Tekirdağ’daki üvey babalarının muhalefet etmesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsil ve kendisine teslim edilmesine dair hüküm”⁸²⁵ şeklinde⁸²⁶ özetlenebilecek⁸²⁷ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

⁸²³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 103.

⁸²⁴ “...bizüm senün zimmetünde seksen bin guruş alacağımız vardır diyü bivech ve bilâ sübüt müdâhâleden hâli olmadıkları beyânıyla ...” BOA 23/307.

⁸²⁵ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 121.

⁸²⁶ “...zimmetinde iki yüz altmış üç senesinde icâr olunan hân icâresinden yüz yigirmi bin guruş alacak hakları olup ...” BOA 24/1.

⁸²⁷ “Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı” konulu diğer iki defter kaydı şöyledir: “...üç sene temâmına değin icâr itmiş ise de bu esnâda nâdim oldum diyü müdâhâleden hâli olmadığı beyânıyla ...” BOA 24/93 ve

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	1	1	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı	Haslar -Tekirdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Ağustos 1853

“Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Büyükçekmece’ye bağlı Burgaz köyündeki alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp, gereğinin yapılmasına dair hüküm”⁸²⁸ olarak⁸²⁹ özetlenebilecek⁸³⁰ kayıt şu şekilde formatlanabilir:

“...üç sene müddet temâmına değin ma’lûmu’l-mikdâr guruşa îcâr itmiş ise de bu esnâda nâdim oldum diyü müdâhâleden hâlî olmadığı beyânıyla ...” BOA 24/94.

⁸²⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 122.

⁸²⁹ “...bin guruş deyni olup... def’aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadıkları beyânıyla ol bâbda... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifetiyle bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/2.

⁸³⁰ Defterde “borçlunun mallarının tespit edilmesi”, “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” ve “murabaha” konularının üçünü birden içerdiği tespit edilen diğer kayıtlar şöyledir: “...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta’dîl ü te’sîs kılınan... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/3, “...kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/4, “...dört bin beş yüz guruş deyni olup... suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/7, “...sekiz bin guruş deyni olup meblağ-ı mezbûrı def’aten edâya kudreti yoğiken... makûle taksît ve murâbaha hakkında... deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/12, “...olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/44, “...beş yüz elli guruş deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha... def’aten [e]dâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifetiyle bi’t-tahakkuk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/48, “...bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifetiyle bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/55, “...zimmîye iki bin beş yüz guruş deyni olup... taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk ...” BOA 24/59, “...elli guruş deyni olup... taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/60, “...sekiz yüz guruş deyni olup... makûle taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/61, “...sekiz yüz guruş deyni olup ... taksît ve murâbaha hakkında ... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/63, “...bin guruş deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârları olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile ...” BOA 24/67, “...yedi yüz guruş deyni olup... makûle taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk ...” BOA 24/68, “...bin beş yüz yigirmi guruş deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl bu makûle taksît ve murâbaha... meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/83, “...gayr-i ez teslim üç bin guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken ... makûle taksît ve murâbaha hakkında ... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı ma’rifet-i şer’-i şerîf ve meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde ...” BOA 24/88, “...iki bin seksen guruş deyni olup... makûle taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” BOA 24/172, “...Kostandi’ye bin guruş deyni olup... makûle taksît ve murâbaha... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma’rifeti ile bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde ...” BOA 24/212, “...yigirmi dokuz bin dört yüz guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	1	2	-Borçlunun mallarının tespit edilmesi -Borcun taksitle ödettilmesi -Murabaha	Haslar -Büyük çekmece	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Temmuz 1853

def'aten edâya kudreti yoğiken... kânûnı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i mülûkânemle karârgîr olan... deyne iktidârı olmadığı mahallinde ma'rifet-i şer' ve meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebyyün eylediği ..." BOA 24/217, "...bin gurus deyni olup... taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebyyün eylediği hâlde ..." BOA 24/219, "...iki yüz seksen gurus deyni olup mebâlig-i mezkûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmün def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ... taksît ve murâbaha ...edâya⁸³⁰ deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebyyün eylediği..." BOA 24/234, "...yedi yüz altmış gurus deyni olup ... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk tebyyün ..." BOA 24/239, "...bin dört yüz altmış sekiz gurus deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk ..." BOA 24/251, "...kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk tebyyün eylediği ..." BOA 24/257, "...Bodos'a beş bin gurus deyni olup meblağ-ı mezbûri def'aten edâya kudreti yoğiken... makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk ..." BOA 24/263, "...kimesneye dört bin beş yüz gurus deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmün def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ... makûle taksît ve murâbaha hakkında ... e-dâ-yı deyne iktidârı olmadığı mahallinde meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk ..." BOA 24/268, "...dört bin yedi yüz gurus deyni olup ... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk ..." BOA 24/269, "...bin beş yüz gurus deyni olup... suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha... meclis ma'rifetiyle bi't-tahkîk tebyyün eylediği hâlde ..." BOA 24/271, "...Avram'a iki bin gurus deyni olup meblağ-ı mezbûreyi def'aten edâ-yı deyne kudreti yoğiken ... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı meclis ma'rifeti ile bi't-tahkîk ..." BOA 24/274, "...Kotaki'ye yüz seksen altı gurus deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken... taksît ve murâbaha hakkında... deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi't-tahkîk tebyyün eylediği hâlde ..." BOA 24/298, "...on iki bin dört yüz altmış gurus deynleri olup mebâlig-i mezbûreyi def'aten edâya kudretleri yoğiken dâyinleri merkûmün def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda... taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle karârgîr olan... meclisce bi't-tahkîk tebyyün eylediği hâlde ..." BOA 24/300, "...Mihal'e sekiz yüz gurus deyni olup ... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde..." BOA 24/304, "...üç bin gurus deyni olup... hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde ..." BOA 24/306, "...iki yüz gurus deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... meclisce bi't-tahkîk tebyyün eylediği ..." BOA 24/310, "...Estepan'a altı bin gurus deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle müesses olan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde ..." BOA 24/312 ve "...Agop'a beş bin gurus deyni olup ... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde ..." BOA 24/313.

“İş münasebetiyle İstanbul’ dan Bandırma’ ya giden şahsın misafir kaldığı evde haksız olarak kaime ve nakit parasının çalınması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸³¹ olarak⁸³² belirleyebileceğimiz kayıt şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	3	6	Çalınan mal veya paranın iadesi	Galata -Erdek -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1853

“Çatalca’daki evinin gereksiz olarak zaptedilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde, evin zapteden şahıslardan teslim alınıp kendisine iade edilmesine dair hüküm”⁸³³ diye⁸³⁴ belirtilebilecek⁸³⁵ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	7	15	Borçlunun mallarının zaptı	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Nasrani	Gayrimüslim -Zimmi	Ağustos 1853

“Alacaklı olan şahsın talep ettiği alacaklarını, Kartal’daki borçluların ödemekte muhalefet etmesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde alacaklarının tahsil ve kendisine teslim edilmesine dair hüküm”⁸³⁶ olarak⁸³⁷ değerlendirilecek⁸³⁸ kararın gösterimi şöyledir:

⁸³¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 124.

⁸³² “...odasını açup sanduğı derûnında mevcûd on bir bin yüz guruşluk kâime-i mu‘tebere ve nüküdını hilâf-ı şer‘-i şerîf ve bi gayri hakkın serika idüp gadr eyledükleri beyânıyla ...” BOA 24/6.

⁸³³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s.126.

⁸³⁴ “...menzil-i mezkûri hilâf-ı şer‘-i şerîf fuzûlî zabt idüp gadr eyledükleri... ihzâr ve bi’l-muvâcehe ber nehc-i şer‘î on beş sene mürûr eylemediği inde’ş-şer‘ ve’l-meclis tebeyyün ve tahakkuk eylediği hâlde mersûmânun hilâf-ı şer‘-i şerîf fuzûlî zabt eyledükleri ...” BOA 24/15.

⁸³⁵ Diğer “borçlunun mallarının zaptı” konulu kararlar şöyledir: “...zimmetinde alacağım vardır diyü emlâk ve emvâl ve eşyâ-yı mezkûreye bilâ sübût fuzûlî ahz ü zabt idüp gadr eylediği beyânıyla ...” BOA 24/176, “...zimmetinde iki bin beş yüz guruş alacağım var idi diyü bilâ sübût ve bilâ sened zikr olunan dükkânları hilâf-ı şer‘-i şerîf fuzûlî zabt idüp gadr eylediği beyânıyla ...” BOA 24/190.

⁸³⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 127.

⁸³⁷ “...zimmetinde üç yüz altmış yetmiş guruş alacak hakkı olup mebâliğ-i mezbûreyi bi’d-defe‘ât talep eyledükde virmekte muhâlefet birle ...” BOA 24/17.

⁸³⁸ İnceleme sonucunda tespit edilen diğer “adi borç alacak” konulu hükümler şunlardır: “...zimmetinde beş bin dört yüz yigirmi üç guruş alacak hakkı olup ...” BOA 24/71, “...zimmetinde dört bin altı yüz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 24/87, “...zimmetinde bâ tahvîl alacak hakkı olan dokuz bin beş yüz doksan guruş kable’l-edâ ...” BOA 24/102, “...dört bin iki yüz guruş tahsil olunup bâkîsi olan yedi bin sekiz yüz guruş henüz tahsil olunamayıp pes-mânde kaldığı beyânıyla ...” BOA 24/103, “...zimmetinde gayr-i ez teslim dokuz bin dokuz yüz sekiz guruş alacak hakkı olup ...” BOA 24/107, “...zimmetinde on üç bin beş yüz guruş alacak hakkı olup ...”

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	7	17	Adi borç alacak	Usküdar -Kartal	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Eylül 1853

“Keşan’da, hizmet eden şahsın talep ettiği ücretini, adına hizmet ettiği kişinin ödememesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸³⁹ diye⁸⁴⁰ açıklanabilen kayıt şöyle derlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	24	43	Ücret ihtilafı	Haslar -Keşan	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Aralık 1853

“Çorlu’da, mirasçıların vasisinden, birbirlerine müteselsil kefil olup ödünç aldıkları meblağ ve mirasçılarının aylık nafakalarına mukabil olan nemasından oluşan borçlarını ödemekten kaçınan borçlulardan tahsil ve vasiye teslim edilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁴¹ diye⁸⁴² özetlenebilecek⁸⁴³ kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	25	46	Kefil	Galata -Çorlu	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1854

BOA 24/108, “...zimmelerinde iki bin guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât talep eyledükde ...” **BOA 24/136**, “...zimmelerinde yüz elli guruş alacak hakkı olup bi’d-defe’ât talep eyledükde ...” **BOA 24/142**, “...bin guruş deyni olup ...” **BOA 24/157**, “...mülkiyet üzere mutasarrıf olduğu bir bâb menziline âharun alâkası yoğiken karye-i mezbûre sâkinlerinden Nikoli menzil-i mezkûri fuzûlî zabt idüp gadr eylediği ...” **BOA 24/165**, karı-koca arasında “...bir bâb menzil ile kürûmü mevcûd bâğında âharun alâkası yoğiken mezbûrenün zevc-i sâbıkı kazâ-i mezbûr sâkinlerinden Karagözoğlı Hasan dimeğle arîf kimesne hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî zabt iderek ...” **BOA 24/174**, “...zimmelerinde iki yüz altmış sekiz senesinden berü bâ temessük gayr-i ez teslîm on bin dokuz yüz seksen yedi buçuk guruş alacağı olup talep ve almak üzere iken ...” **BOA 24/183**, “...zimmelerinde on dört bin üç yüz yigirmi beş guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 24/205** ve “...cem’an seksen sekiz bin yedi yüz kırk iki guruşa bâliğ olup ...” **BOA 24/255**.

⁸³⁹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt III, s. 128.

⁸⁴⁰ “...iki yüz altmış sekiz senesinden berü hıdmet itmiş el-hâletü hâzihi zimmetinde terâküm iden iki bin guruş ücretini talep eyledükde virmeyüp gadr dâ’iyyesine düşmüş olduğu beyânıyla ...” **BOA 24/43**.

⁸⁴¹ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt III, s. 129.

⁸⁴² “...yedinden her biri âharun zimmetine lâzım gelen meblağa tarafından bi’l-emr ve’l-kabûl kefâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer’iyye ile kefil ve zâmin olarak bi’l-ma’iyye bâ hüccet-i şer’iyye istidâne ve kabz eyledükleri seksen dört bin altı yüz guruş ...” **BOA 24/46**.

⁸⁴³ 24 kodlu defter incelemesinde, **BOA 24/248** kodlu kaydın da “kefil” konusuna örnek oluşturduğu tespit edildi: “...zimmelerinde deyn-i kefâlet on sekiz bin üç yüz altmış guruş alacak hakkı olup ...” **BOA 24/248**.

“Ferecik’te, başkası adına kendi parasıyla iş gören kişiye, harcadığı meblağdan tahsil edemediği miktarın, adına iş görülen şahıstan tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁴⁴ diye⁸⁴⁵ açıklanabilecek⁸⁴⁶ karar şöyle belirlenebilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	25	47	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Haslar -Ferecik	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Nisan 1854

“Tekirdağ’da, vefat eden vakıf mütevellisinin, menkul malları ve gayrimenkul hisselerinin bedelleri borçlarına yeterli olduğu halde, yerine müteveli tayin olunan kardeşinin, bunların yeterli olmadığı gerekçesiyle ve ayrıca vakfın muhasebesini görüp semeninin bir kısmını eski mütevellinin zimmetine mahsub edip kalan miktarı mirasçılarının vekiline vererek ondan satın aldığı handan; ispat ettiğini belirttiği zimmet hakkındaki sözlerinin gayrimeşru, satışın geçersiz ve semeninden belirli miktarının zimmete mahsubu kanuna aykırı olması nedeniyle vekile ödediği meblağı vekilden alıp hanın vasiye tarafından tasarruf ettirilmesine dair hüküm”⁸⁴⁷ şeklinde⁸⁴⁸ sadeleştirilebilecek karar, şöyle tasnif edilebilir:

⁸⁴⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 130.

⁸⁴⁵ “...kimesneye sen benüm umûrımı ru’yet eyle ne mikdâr masrûfun olur ise ba‘dehû sana edâ iderüm diyü emr itmeğle merkûm dahi bi şart ve rücû‘emrine binâen kendü mâlından iki yüz altmış dokuz senesinde ...” BOA 24/47.

⁸⁴⁶ Defter analizinde “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” konusuna girdiği belirlenen diğer iki kayıt da şöyle özetlenebilir: “...bir bâb menzilün nısfı benüm ve nısf-ı diğer işbu hâzır bi’l-cümlesi⁸⁴⁶ zevcüm Nurhab(?) veled-i Serkiz’un mülki olup zevcüm merkûm Nurhab(?) bundan üç sene mukaddem menzil-i mezkûri bi’l-cümle bevâbi⁸⁴⁶ ve levâhıkıyla benüm izn ü icâzetüm olmadığı hâlde kendü hissesiyle berâber mutasarrıfe olduğum nısf hisse-i şâyi‘amı fuzûlî merkûm Hacer’e beş bin beş yüz guruş semen-i medfû‘ ve makhbûza bâ hüccet-i şer‘iyye bey‘ u temlik ve teslîm ve ol dahi ...” BOA 24/246 ve “...ebeveyn kız karındaşı Mariya bintü’l-merkûm Manol muvâcehesinde yedümde mâlum olup mecmû‘ı yedi yüz elli guruş kıymetli bir cedîd canfes fistan ve bir cedîd kutnî fistan ve bir cedîd hakir kumaş fistan ile kezâlik mâlumdan beheri yüz yigirmi beşer guruşluk beş aded İngiliz lirası ve elli guruşluk bir aded Fransız altını nısfıyyesi ve beheri yigirmişer guruşluk dört buçuk... ve temlik ve teslîm birle her birimüz bilâ mâni‘ ittihâb ve kabz ve kabûl eyledükden sonra... zimmetinde pes-mânde kaldığı beyânıyla ol bâbda ...” BOA 24/253.

⁸⁴⁷ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 131.

⁸⁴⁸ “...zevcüm müteveffâ-yı mezbûrun medfîne-i mezbûrede menziline mevcûde menkûlât olan terekisi ol târihde ma‘rifet-i şer‘le tahrîr ve bey‘ olup esmân-ı hâsilası on yedi bin üç yüz yigirmi beş buçuk guruş beş pâre ve nükûd-ı mevcûdesi üç bin yüz seksen üç guruş ve zimemât-ı ma‘lûmesinden tahsîl ve kabz olunan üç bin altı yüz otuz üç buçuk guruş ki cem‘an yigirmi dört bin yüz kırk iki guruş beş pâre... bir bâb sebze bâğçesini dört bin guruş ve bir bâb ekserci dükkânını üç bin elli guruş ve diğer bir bâb ekserci dükkânını iki bin beş yüz guruş ve nısf hisse furun ma‘a bakkâl dükkânını altı bin guruş... mütehakkık iken hân-ı mezkûri vekilün gâib ani’l-meclis Muhtâr ibn-i Süleymân nâm kimesne bi’l-vekâle on beş bin guruşa bana bey‘ idüp ben dahi iştirâ ve kabz ve kabûl ve semen-i mezkûrun sekiz bin sekiz yüz altmış iki guruşını...” BOA 24/53.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	28	53	-Zimmete geçirilen param iadesi -Alım satımdan doğan borç alacak -Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Haslar -Tekfur dağı	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Temmuz 1854

“Karamürsel’de, babası tarafından hibe edilen bahçenin, babasının vefatından sonra gereksiz olarak zaptedilmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁴⁹ diye⁸⁵⁰ özetlenebilecek karar şöyle sınıflandırılır:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	39	81	Hibe	Usküdar -Karamürsel	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Şubat 1855

“Malkara’da, borç ve kefaleti olmayan şahıslara, zimmetlerinde alacakları olduğu iddiasıyla gereksiz olarak müdahale eden kişilerin müdahalelerinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁵¹ şeklinde⁸⁵² belirlenebilecek kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şu şekildedir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	40	85	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Haslar -Malkara	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1855

“Bandırma’da, konak, iki köşk, havuz, samanlık ve bağçeyi düşük fiyatla aldığı gerekçesiyle iade etmesi istenen şahsın, sözkonusu emlakı vasiden müzayede ile satın aldığı

⁸⁴⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 140.

⁸⁵⁰ “...hâl-i hayâtında kazâ-i mezbûrda kâin bâ hüccet-i şer’iyye mülkiyyet üzere mutasarrıf olduğu eşcârı mevcûd bağçesini oğlı merkûma hibe-i sahiha-i şer’iyye ile hibe vü temlik ve teslim ve merkûm dahi itihâb u temellük ve tesellüm ve kabûl birle zabt u tasarruf idegelür iken ...” BOA 24/81.

⁸⁵¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 142.

⁸⁵² “...kimesneye deyn ü kefaletleri olmayup üzerlerine dahi şer’an bir nesne sâbit ve zâhir olmuş değil iken bu esnâda ... zuhûr birle bizüm sizin zimmetinizde otuz bin guruş alacağımız vardır diyü bivech fuzûlî ve bilâ sübût müdâhâleden hâlî olmadıkları beyânıyla ...” BOA 24/85.

ve daha sonra mülk sahibinin akıl-baliğ olduğunu ispat ve satışı kabul ettiğini belirtmesinin meşru olmaması, fakat tamir masrafları iddiası ve mülk sahibinin diğer şahıslarla önceki vasisi tarafından değerinden düşük fiyatla satılan başka emlak hususunda davaları olduğundan her iki konunun yerinde araştırılıp İstanbul'a bildirilmesine dair hüküm"⁸⁵³ şeklinde⁸⁵⁴ belirtilebilecek⁸⁵⁵ kararın gösterimi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	43	95	Alım satımdan doğan borç alacak	Galata - Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1855

Bu noktada, dikkat çekici olduğu düşünülen bir durumu belirtmekte fayda vardır. Defter incelemesi sonucunda tespit edebildiğimiz kadarıyla, Temmuz 1857 tarihine kadar olan tüm kayıtlarda Gayrimüslim(özellikle Zimmi) kişiler, isimlerinin sonunda "Zimmi" olarak belirtilerek kaydedilmişken, bu tarihten itibaren yerine "Teb'a-i Devlet-i aliyemden" tabiri kullanılmıştır. Örnek vermek gerekirse; Ekim 1855 tarihli hükümde "Zimmi" lafzı,

⁸⁵³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 145.

⁸⁵⁴ "...kasaba-i mezbûre re'âyâsından zikri âti bir bâb menzil ve bâğçeye vaz'-ı yedi mütehakkık olan ... müdür konağı ve etraf-ı selâsesi tarîk-ı âmm ile mahdûd fevkânî dört bâb oda ve bir divânihâne ve tahtânî üç bâb oda ve yine divânihâne ve âbdesthâne ve memşâ ve matbah ve kanavât ..." BOA 24/95.

⁸⁵⁵ Defterdeki diğer "alım satımdan doğan borç alacak" konusunda tespit edilen diğer kararlar şöyle sıralanabilir: "...tahminen üç bin sekiz yüz zirâ' bir bâb konak arsası ve yine arsa-i mezbûre ittisâlinde leb-i deryâ cânibinde kâin ..." BOA 24/98, "...semen-i ma'lûme mukâbelesinde bey'-i bât-ı kat'î ile bâ hüccet-i şer'iyeye bey' u teslim ve merkûm..." BOA 24/141, "...bir kıt'a bostân ve bir bâb yiri ve binâsı mülk boyahâne ve iki kıt'a mülk bâğdan her biri kasaba-i mezbûrede sâkin iken iki yüz yetmiş bir senesinde fevt olan Fennân(?) oğlu Süleymân nâm kimesnenün hayâtında ile'l-vefât yedinde müstakillen mülki olup ..." BOA 24/145, "...mutasarrıfe olduğu bir bâb mağaza ve iki bâb bakkâl dükkânlarını iki yüz yetmiş iki senesinde semen-i ma'lûme mukâbelesinde ..." BOA 24/169, "...mutasarrıfe olduğu bir bâb mağaza ve iki bâb bakkâl dükkânlarını iki yüz yetmiş iki senesinde semen-i ma'lûme mukâbelesinde gabndan ..." BOA 24/173, "...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve eşcârı bir kıt'a bâğçesini semen-i ma'lûme mukâbili iki yüz altmış senesinde yine kazâ-i mezbûr sâkinlerinden ..." BOA 24/177, "...mutasarrıfe olduğu bir bâb hammâmı... bâliğ olarak nısf hammâm-ı mezkûrî zü'l-yed olan merkûmdan taleb eyledükde virmeypü gadr dâ'iyesine düşmüş olduğu beyânıyla ..." BOA 24/178, "...şehirli esnaf arasındaki "...arîf bir kıt'a bostân ve bir bâb yiri ve binâsı mülk boyahâne ve iki kıt'a mülk bâğdan her biri kasaba-i mezbûrede sâkin iken iki yüz yetmiş bir senesinde fevt olan ..." BOA 24/229, "...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ve eşcârı mevcûd bir kıt'a bâğçesini semen-i ma'lûme mukâbelesinde iki yüz altmış senesinde..." BOA 24/238, "...mülkiyyet üzere mutasarrıf olduğu bir kıt'a menzil arsasını bundan akdemce rütbe-i sâniye mütehayyizi ashâbından olup Dâhiliyye kalemi serhalıfesi iftihâr es-Seyyid Mehmed Nâşid zîde ulüvvuhûya bâ hüccet-i şer'iyeye bey' u temlik birle mûmâ ileyhün mülk-i müşterâsı olup âharun alâkası olmayup dahl olunmak icâb itmez iken ..." BOA 24/259 ve "...bir bâb mülk menzile mâlik olan karye-i mezbûr sâkinlerinden... on bin guruş semen-i medfû' ve makbûza bâ hüccet-i şer'iyeye bey' u temlik ve teslim ol dahi ..." BOA 24/262.

“Kostaki nâm zimmînün...”⁸⁵⁶ şeklinde kayıt yapılırken, Temmuz 1857 tarihinden itibaren kayıtlar örneğin, “Teb’a-i Devlet-i aliyyemden Bedros...”⁸⁵⁷ olarak tutulmuştur.

“Vidin eski valisinin terekesinden hissesi karşılığı sulh bedelinin diğer mirasçılardan tahsil ve kendisine teslim edilen mirasçı tarafından bu konuda tekrar başvuru yapıldığında dikkate alınmamasına dair hüküm”⁸⁵⁸ olarak⁸⁵⁹ belirtilebilecek kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	95	209	Sulh bedeli	Istanbul -Rumeli	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Aralık 1857

24 numaralı defterde –diğer defterlere kıyasla- oldukça az sayıda olduğu görülen “para istikrazı, kredi” konusuna giren ve “Gelibolu’da, istikraz edilen meblağ karşılığında, kullanmak amacıyla verilen bakkal dükkanının, borcu ödeyip dükkanı talep eden mirasçılara teslimi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁶⁰ diye⁸⁶¹ açıklanabilecek⁸⁶² kaydın hazırlanan tablo yardımıyla tasnifi şöyledir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	98	218	Para istikrazı, kredi	Haslar -Gelibolu	Yönetilen -Şehirli -Esnaf (Bakkal)	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Müslüman	Mart 1858

⁸⁵⁶ BOA 24/107.

⁸⁵⁷ BOA 24/177.

⁸⁵⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 163-164.

⁸⁵⁹ “...hisse-i irsiyyesi mukâbili bedel-i sulh olarak kendülerinden bin iki yüz elli kîse tahsil olup da’vâ bitürülmüş olduğundan bu bâbda ...” BOA 24/209.

⁸⁶⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 166.

⁸⁶¹ “...kimesneden istikrâz itmiş olduğu on bin guruş meblağ mukâbelesinde kasaba-i mezbûrede vâkı’ mutasarrıf olduğu bir bâb bakkâl dükkanını istiğlâl tarîkıyla... ..” BOA 24/218.

⁸⁶² Bu hüküm haricinde defterdeki diğer “para istikrazı, kredi” konulu hükümler şöyledir: “...kimesneden istikrâz itmiş olduğu on bin guruş mukâbelesinde kasaba-i mezbûrede vâkı’ mutasarrıf olduğu bir bâb bakkâl dükkanını istiğlâl tarîkıyla...” BOA 24/230.

“Borçlu olup iflasına karar verilen borçlunun, tutuklu olmasının gayrimeşruluğu nedeniyle tahliye olunmasına dair hüküm”⁸⁶³ diye⁸⁶⁴ özetlenebilecek⁸⁶⁵ kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
24	101	226	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Galata -Erdek -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1858

XIII. 25 NUMARALI İSTANBUL AHKAM DEFTERİ'NDEKİ FİNANSAL KARARLARIN BELİRLENMESİ VE TASNİF EDİLMESİ

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'nde yer alan finansal hükümler, son olarak 25 numaralı deftere göre tasnif edileceklerdir. Kasım 1859 ile Ekim 1869 tarihleri arasında kapsayan 25 nolu defterde, finansal sistem ile ilgili 121 tane hüküm belirlenmiştir.⁸⁶⁶ Hükümler incelendiğinde; (i) ihtilafın konusunda bu kez 103'ER kayıtla, borçlunun mallarının tespit edilmesi, murabaha ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konuları, (ii) hükmün yerleşim yerinde Haslar(51 başvuru) ve Galata(44 başvuru) kazaları, (iii) tarafların sosyal

⁸⁶³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 168.

⁸⁶⁴ “...yiğirmi sekiz bin yüz yetmiş deyni olup kazâ-i mezbûrda Rûz-ı hızır mahallesinde sâkin olduğu ma'lûmetü'l-hudûd bir bâb sağır mülk menzil ile lâbis olduğu köhne libâsından mâ'adâ ism-i mâl itlâk olunup nesneye mâlik olmayup mu'dim ve mu'sir olduğu ... Komyana'nun iflâsına ba'de'l-hükm sene-i hâl vusûline değin habsi gayr-i meşrû' olmağla ol vechile habsden itlâk ve sebili tahliye olunmak bâbında ...” BOA 24/226.

⁸⁶⁵ 24 nolu defterdeki “iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi” konusuna girdiği tespit edilen diğer tek kayıt şöyle açıklanabilir: “...mütemekkinlerinden olup bir müddetden berü bin guruş deyni için mahbûs olan... hâlâ üzerinde lâbis olduğu köhne libâsından gayri kat'â nesnesi olmayup müflis ve mu'dim ve mu'sir olduğu ma-hallinde huzûr-ı şer' de her biri lede't-tezkiye makbûlü ş-şehâde idükleri ihbâr olunan ...” BOA 24/240.

⁸⁶⁶ BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

konumlarında yönetilenler(hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde 121 kişi), (iv) tarafların dinlerinde Gayrimüslimlerin(müracaat edenlerde 101 ve şikayet edilenlerde 112 kişi) yoğunluğu görülmüştür. Çalışma planımız dahilinde, incelediğimiz son defterimiz olan 25 numaralı defterdeki finansal hükümlerin tasnifine geçebiliriz.

“Borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp Tekirdağ’daki alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılan borçlunun malî durumunun ilgili kadılıkta araştırılıp, gereğinin yapılmasına dair hüküm.”⁸⁶⁷ şeklinde⁸⁶⁸ özetlenebilecek⁸⁶⁹ karar, şöyle tasnif edilebilir:

⁸⁶⁷ **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870)**, Cilt III, s. 190.

⁸⁶⁸ “...yüz yigirmi gurus deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle müesses olan nizâm... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde nizâm-ı mezkûra tatbîken iktizâsının icrâsıyla ...” **BOA 25/1**.

⁸⁶⁹ Defterdeki diğer “borçlunun mallarının tespit edilmesi”, “borcun taksitle(ndirilerek) ödettirilmesi” ve “murabaha” konularının üçünü birden içeren kayıtlar şöyledir: “...beş bin gurus deyni ... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında ... meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde nizâm-ı mezkûra tatbîken iktizâsının ...” **BOA 25/3**, “...dokuz bin yetmiş beş gurus deyni olup meblağ-ı mezbûri def’aten edâya kudreti yoğiken... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinler muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” **BOA 25/4**, “...on üç bin sekiz yüz gurus deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi... olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk ...” **BOA 25/5**, “...dört bin beş yüz gurus deyni olup... taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle müesses olan nizâm iki yüz altmış sekiz senesi evâsıt-ı Cumâde’l-âhire’sinde evâmîr-i aliyemle memâlik-i mahrûseme neşr ü i’lân olındukda ...” **BOA 25/11**, “...iki bin gurus deyn olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün ...” **BOA 25/12**, “...altmış sekiz bin gurus deyni ... bu makûle taksît ve murâbaha ... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde ...” **BOA 25/13**, “...beş bin gurus deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle... def’aten edâ-i deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” **BOA 25/14**, “...elli bin gurus deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken... taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta’dil ü te’sîs kılınan nizâm... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk ...” **BOA 25/19**, “...iki bin gurus deyni olup meblağ-ı mezbûreyi def’aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def’aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla... mahallinde dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği sûrette ...” **BOA 25/25**, “...altı bin gurus deynleri olup mebâliğ-i mezbûreyi def’aten edâya kudretleri yoğiken... deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk tebeyyün eylediği ...” **BOA 25/28**, “...yedi bin beş yüz gurus deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta’dil ü teessüs kılınan nizâm... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı mahallinde dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi’t-tahkîk ...” **BOA 25/29**, “...on bin gurus deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle... def’aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi’t-tahkîk ...” **BOA 25/30**, “...üç bin üç yüz gurus deyni olup... makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle...

def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/33, "...dört bin altı yüz guruş deynleri olup...Dîvân-ı hümâyûnum kalemi kuyûdına mürâca'at ve muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... edâya iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/35, "...beş yüz guruş deyni olup... def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda... meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde ..." BOA 25/36, "...sekiz yüz guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda ...deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk..." BOA 25/37, "...üç yüz yiğirmi guruş deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kalemi kuyûdına lede'l-mürâca'a muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/43, "...iki bin ve diğêr Petro ve Dimitri'ye def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/46, "...altı yüz guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinler muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/50, "...bin iki yüz guruş deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/51, "...bin guruş deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm...def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/52, "...dokuz yüz guruş deynleri olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği hâlde nizâm-ı mezkûra tatbiken iktizâsınun icrâsıyla keyfiyyetün ..." BOA 25/53, "...on bin guruş deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı inde'ş-şer' ve'l-meclis sâbit oldığı hâlde ..." BOA 25/54, "...bin iki yüz guruş deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/55, "...bin dört yüz guruş deyni olup mebâliğ-i mezkûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü te'sîs kılınan... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/58, "...iki yüz guruş deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/59, "...beş yüz altmış dört guruş deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/60, "...dört yüz elli... guruş deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kaleminden suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle... mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/61, "...on bin yedi yüz guruş deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyini muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/63, "...bin beş yüz guruş deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/67, "...yüz guruş deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/69, "...bin dört yüz otuz guruş deynleri olup... taksît ve murâbaha hakkında irâde-i seniyye-i şâhânemle ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/72, "...iki bin sekiz yüz guruş deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/75, "...bin beş yüz guruş deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/78, "...bin yüz guruş deyni olup meblağ-ı mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda... muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyyün eylediği ..." BOA 25/83, "...bin altı yüz otuz beş guruş deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyîkden hâlî olmadukları beyânıyla ... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/85, "...zimmetinde otuz beş bin guruş alacak hakkı olup... mahallinde meclis-i memlekete ve bi'l-muvâcehe ber nehc-i şer' terâfu' iderek husûs-ı mezbûr inhâ olduğu üzere olduğu ve bilâ özr-i

şer' on beş sene geçmediği inde'ş-şer' ve'l-meclis tebeyün ve tahakkuk eylediği ..." BOA 25/93, "...yedi yüz yetmiş gurusı deyni olup... suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/94, "...dört bin altı yüz gurusı deyni olup... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/95, "...üç yüz gurusı deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyün eylediği ..." BOA 25/103, "...üç bin beş yüz gurusı deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/105, "...iki bin gurusı deynleri olup... deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/107, "...Markar'a yüz otuz gurusı deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/109, "...Yanko'ya iki bin yüz yetmiş ve diğeri Yanko'ya üç yüz yetmiş ve Anada'ya üç bin iki yüz yetmiş gurusı deyni olup mebâlig-i mezkûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyün eylediği ..." BOA 25/110, "...Yorgi'ye yedi yüz gurusı deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken ... suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm ... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/112, "...Yorgi'ye yedi yüz gurusı deyni olup... deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde inde'ş-şer' ve'l-meclis sâbit olduğu ..." BOA 25/113, "...yüz elli gurusı deynleri olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/114, "...Sava'ya dokuz yüz altmış ve Lamro'ya seksen ve diğeri Vasil'e elli gurusı dâyinleri olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyün eylediği ..." BOA 25/115, "...iki bin üç yüz elli gurusı deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/116, "...Begos'a bin ve İsteranaki'ye iki bin altı yüz kırk ve Angeli'ye bin üç yüz ve Todori'ye dokuz yüz elli ve Ohannes'e iki bin ve Andon'a dört yüz on gurusı deyni olup... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/120, "...altı yüz gurusı deynleri olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk tebeyün eylediği hâlde nizâm-ı mezkûra tatbîken ..." BOA 25/123, "...bin yüz gurusı deynleri olup...Dîvân-ı hümâyûnum kalemi kuyûdına mürâca'at ve muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/126, "...iki bin iki yüz elli gurusı deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/127, "...dört bin sekiz yüz elli altı gurusı deyni olup mebâlig-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/131, "...bin gurusı deyni olup... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/132, "...teb'a-i Devlet-i aliyemden Kotaki'ye on bin ve Hacı Nişan'a otuz bin gurusı deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/133, "...otuz bin gurusı deyni olup... Dîvân-ı hümâyûnum kalemi kuyûdına mürâca'at ve muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü te'sîs kılınan nizâm iki yüz altmış sekiz senesi evâsıt-ı Cumâde'l-âhire'sinde bâ evâmir-i aliyye memâlik-i mahrûseme neşr ü i'lân olınmış olduğundan ..." BOA 25/134, "...bin altı yüz elli gurusı deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/135, "...Kosti'ye iki yüz yetmiş gurusı deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde inde'ş-şer' ve'l-meclis sâbit olduğu hâlde ..." BOA 25/136, "...sekiz yüz gurusı deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/137, "...Apostol'a iki bin ve Yorgi'ye iki yüz kırk gurusı deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/140, "...altı yüz gurusı deyni olup meblağ-ı mezbûrî def'aten edâya kudreti yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyikden hâlî olmadukları beyânıyla ol bâbda... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/141, "...Kiryako'ya altı yüz gurusı deyni olup... bu makûle taksît ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dîl ü teessüs kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahkîk ..." BOA 25/142, "...teb'a-i Devlet-i aliyemden Serkiz'e altı bin sekiz yüz

yiğirmi ve Yani'ye iki bin ve diğer Yani'ye ve Todoci'ye bin üç yüz ve Yorgi'ye beş yüz ve Angeli'ye dört yüz ve Nikola'ya yüz elli ve Kiryako'ya üç bin gurus deynleri olup... mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/145, "...beş bin gurus deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/146, "...ve Devlet-i aliyem teb'asından Yanako'ya iki bin iki yüz ve Nikoli'ye üç bin yüz ve Anastı'ye bin ve Yani'ye bin elli ve Meryem'e iki bin ve Despino'ya elli ve diğer Despino'ya sekiz yüz elli gurus deyni olup... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı mahallinde dâyinleri ..." BOA 25/147, "...iki bin gurus deyni olup... suâl olındukda bu makûle taksit ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dil ü te'sis kılınan nizâm...ef'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/156, "...bin üç yüz gurus deynleri olup... suâl olındukda bu makûle taksit ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dil ü teessüs kılınan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/161, "...dört bin beş yüz doksan (kesik) gurus deyni olup... makûle taksit ve murâbaha hakkında... muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/162, "...dört yüz gurus deyni olup... mürâca'at ve muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksit ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dil ü teessüs kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahk[ik] ..." BOA 25/164, "...Mehmed nâm kimesneye bin iki yüz ve İsmâ'îl nâm kimesneye dört yüz yiğirmi ve teb'a-i Devlet-i aliyemden Agop'a bin yedi yüz yiğirmi ve Diragos'a altı yüz elli ve Begos'a altı yüz ve Oskihan'a sekiz yüz ve Serkiz'e yüz elli ve diğer Serkiz'e yüz on ve diğer Agop'a yüz ve Bedros'a yüz elli gurus deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı ..." BOA 25/168, "...Marya'ya dört bin sekiz yüz gurus deynleri olup... edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı ..." BOA 25/170, "...Markar'a on bin gurus deynleri olup mebâliğ-i mezbûreyi def'aten edâya kudretleri yoğiken dâyinleri merkûmûn def'aten talebiyle tazyikden hâli olmadukları beyânıyla ol bâbda... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/171, "...teb'a-i Devlet-i aliyemden Aleksı'ye altı bin ve Hacı Yorgo'ya bin sekiz yüz ve Dimitro'ya beş yüz ve Hacı Maryori'ye dört bin ve Siko'ya dört bin iki yüz gurus deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/175, "...teb'a-i Devlet-i aliyemden Tanaş'a dört bin ve Hacı Kostı'ye üç bin ve Dimitri'ye bin ve Yota'ya(?) bin ve Hristalo'ya yedi yüz ve Yanako'ya bin ve Kelse'ye(?) bin beş yüz ve Apostol'a beş yüz gurus deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri ..." BOA 25/176, "...dört yüz gurus deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/178, "...ve Andrey'a dokuz yüz kırk gurus deyni olup ... deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/179, "...ve İstefani'ye iki bin gurus deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkik tebeyyün eylediği hâlde nizâm-ı mezkûra tatbiken ru'yet ve mebâliğ-i mezbûre emvâl-i mîriyyeden olduğu sûretde ..." BOA 25/181, "...ve Maryem'e i[k]i bin dokuz [yüz] elli gurus deyni olup... olındukda bu makûle taksit ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dil ü te'sis kılınan nizâm... mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/182, "...ve teb'a-i Devlet-i aliyemden Hristodoli'ye on bin ve Tanaş'a iki bin ve Panayot'a üç yüz altmış ve Trandafil'e üç yüz otuz ve Andon'a üç bin iki yüz seksen ve Marat'a iki yüz gurus deyni olup ... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri ..." BOA 25/183, "...üç bin beş yüz gurus deyni olup... mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/185, "...ve Devlet-i aliyem teb'asından Yorgi'ye altı yüz altmış ve Davit'e bin yüz ve Vasıl'e üç yüz elli ve Marya'ya bin altmış gurus deyni olup... deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/188, "...bin yedi yüz elli gurus deynleri olup... Dîvân-ı hümâyûnum kalemi kuyûdına mürâca'at ve muktezâsı suâl olındukda bu makûle taksit ve murâbaha hakkında... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadukları dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/191, "...üç bin gurus deynleri olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârları olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/198, "...teb'a-i Devlet-i aliyemden Yordam'a üç bin iki yüz ve Begos'a altı yüz ve Nikola'ya yedi yüz ve Yorgi'ye iki yüz kırk ve Marat'a on bin ve Agop'a yedi yüz gurus deyni olup... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/199, "...bin üç yüz gurus deyni olup... bu makûle taksit ve murâbaha hakkında bâ irâde-i seniyye ta'dil ü te'sis kılınan nizâm... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/204, "...altı yüz elli gurus deyni olup... bu makûle taksit ve murâbaha hakkında...

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konuları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	1	1	-Borçlunun mallarının tespit edilmesi -Borcun taksitle ödettirilmesi -Murabaha	Haslar -Tekirdağ	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Kasım 1859

mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/207, "...ve İlya'ya iki yüz elli gurusu deyni olup... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik tebeyyün eylediği hâlde zikr olunan nizâmname ve muahharan virilen karâra tatbiken ..." BOA 25/211, "...ve Melenbo'ya beş yüz gurusu deyni olup... edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/212, "...bin yüz gurusu deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/216, "...Osmân nâm kimesneye iki yüz ve teb'a-i Devlet-i aliyemden ve Demradik'e(?) dört bin ve İstrati'ye bin ve Yani'ye beş yüz ve Petro'ya üç yüz elli ve Mardiros'a üç yüz ve Vasil'e iki yüz elli ve Nikola'ya yüz ve Hristo'ya üç yüz gurusu deyni olup... taksit ve murâbaha hakkında iki yüz altmış sekiz senesi evâsıt-ı Cumâde'l-âhire'sinde teessüs kılınup... deyne iktidârı olup olmadığı mahallinde meclis-i memleketde dâyinleri ..." BOA 25/219, "...Alenko ve Franko'ya yedi bin beş yüz gurusu deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/220, "...ve Nikola'ya dört bin gurusu deynleri olup... def'aten edâya kudretleri olup olmadığı dâyinleri muvâcehesinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/231, "...ve teb'a-i Devlet-i aliyemden Atnaş'a iki bin ve İlya'ya on iki bin ve Angeli'ye altı bin gurusu deyni olup... taksit ve murâbaha hakkında iki yüz altmış sekiz senesi... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde ..." BOA 25/245, "...ve Kala vd.yıcı evlâdlarına bin iki yüz seksen gurusu deyni olup... def'aten edâ-yı [deyne] iktidârı olup olmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/246, "...otuz dört bin gurusu deyni olup... def'aten edâya iktidârı olup olmadığı ve mebâliğ-i mezbûre emvâl-i mîriyyeye dokunmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/247, "...ve Alenko Kadın'a yedi bin gurusu deyni olup ... def'aten edâ-yı deyne iktidârı olmadığı dâyinleri muvâcehesinde inde'ş-şer' ve'l-meclis sâbit ve mütehakkık olduğu hâlde mahalli sicilinde mukayyed ... edâya iktidârı olup olmadığı dâyinleri ..." BOA 25/255, "...Tanaş'a iki bin üç yüz elli gurusu deyni olup mebâliğ-i mezbûreyi def'aten edâya kudreti yoğiken... edâ-yı [deyne] iktidârı olup olmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/258, "...dört yüz elli gurusu deyni olup... def'aten edâya iktidârı olup olmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik sâbit ve mütehakkık olduğu ..." BOA 25/263, "...Mehmed nâm kimesneye on yedi bin ve Şükrî nâm kimesneye sekiz bin beş yüz ve Molla nâm kimesneye altı bin ve Mustafâ nâm kimesneye bin yedi yüz ve diğer Mehmed nâm kimesneye iki bin ve Ahmed nâm kimesneye bin beş yüz ve teb'a-i Devlet-i aliyemden Nikolaki'ye yigirmi sekiz bin ve Todori'ye sekiz bin ve Kırkor'a dört bin beş yüz ve Kivork'a bin gurusu deyni olup...def'aten edâya iktidârı olup olmadığı ve mebâliğ-i mezbûre emvâl-i mîriyyeye dokunmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik ..." BOA 25/267 ve defterin tespit edilen son hükmü(Ekim 1869) "...ve Mihalaki'ye sekiz yüz gurusu deyni olup... def'aten edây[a] iktidârı olup olmadığı dâyinleri merkûmün muvâcehelerinde mahallinde meclisce bi't-tahkik tebeyyün ve tahakkuk eylediği ..." BOA 25/270.

“Keşan’da, borç ve kefaleti olmayan şahıstan gereksiz olarak para alan kişiden, aldığı meblağın tahsili hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsil edilmesine dair hüküm”⁸⁷⁰ olarak⁸⁷¹ açıklanabilecek⁸⁷² kararın tasnifi şu şekilde yapılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	9	17	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Haslar -Keşan	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Mart 1860

“Bandırma’da, satın alan kişinin vekili, dükkanı satın alıp birkaç gün zarfında semenini ödemeyi taahhüt etmiş iken, satıcının pişmanlık nedeniyle dükkanı üçüncü şahıslara satması hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁷³ olarak⁸⁷⁴ belirtilebilecek⁸⁷⁵ kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	12	21	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Mayıs 1860

⁸⁷⁰ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 196.

⁸⁷¹ “...on üç bin gurusımı hilâf-ı şer’-i şerîf fuzûlî ahz idüp gadr eylediği beyânıyla mahallinde şer’le ru’yet ve ihkâk-ı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfüm sudûri mezbûre Sofya tarafından bu def’a bâ arz-ı hâl istid’â olmış olmağla ...” BOA 25/17.

⁸⁷² Yine bu hüküm haricinde, defterdeki diğer “kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması” konulu kayıtlar şunlardır: “...benüm senün zimmetünde on üç bin gurusu alacağım vardur diyü bivech fuzûlî müdâhalede hâlî olmadığı beyânıyla mahallinde şer’le ru’yet olunmak bâbında ...” BOA 25/39.

⁸⁷³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 197.

⁸⁷⁴ “...Mehmed dahi tarafından şirâya hâlâ kasaba-i mezbûrede sâkin Mustafâ nâm kimesneyi tevkîl idüp vekîl-i mezbûr Mustafâ dahi ba’de kabûl bi’l-vekâle zikr olunan dükkanı semen-i mezkûr on sekiz bin gurusu mukâbelesinde ...” BOA 25/21.

⁸⁷⁵ Defterdeki diğer “vekaleten işgörmeye doğan borç alacak” konulu kararlar şöyledir: “...tarafından husûs-ı âti’l-beyânda vekâlet-i âmme ile vekîl-i müseccel-i şer’îsi Zofani veled-i Kosti Silivri kasabası mahkemesinde meclis-i şer’-i hatîrde kasaba-i mezbûrede Metropolit mahallesinde sâkine şahsı mu’arrefe Feroni bint-i Andon veled-i Dimitri muvâcehesinde kasaba-i mezbûrede kal’a kapısı hâricinde kâin kal’a kahvesi dimeğle ma’rûf bir bâb kahve dükkanı ...” BOA 25/48, “...tarafından zikri câî da’vâya vekîl olduğu Boyacı Nikola veled-i Manol ve Uzunoğlu Artin veled-i Tefkor(?) şehâdetleriyle sâbit ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer’î lâhik olan sulbî kebir oğlu Manol muvâcehesinde üzerine da’vâ idüp müvekkil-i mesfûr Hacı Pavli’ye bundan altı sene mukaddem mâlumdan bey’ itmiş olduğum keyl-i İslâmbolî olarak beher keyli otuz altışar gurusdan yüz keyl mısır darısı bahâsından üç bin altı yüz ve beher keyli yetmiş gurusdan elli sekiz keyl ...” BOA 25/74, “...zimmetinde iki yüz altmış bir senesinden berü bâ tahvîl yiğirmi altı bin gurusu alacağını verese-i müşârun ileyhün cümlesi tasdik eylemiş oldukları hâlde vekîlleri bulunan Kapu çukadârı Osmân ibtâl-i hakk ve gadr dâ’iyyesinde bulunduğundan ...” BOA 25/119-a.

“Edirne’de, fırının yarı hissesine sahip olan şahıstan, hisseyi satın alan kişinin vefatından sonra üçüncü şahsın gereksiz yere olan müdahalesinin ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁷⁶ diye⁸⁷⁷ sadeleştirilebilecek⁸⁷⁸ karar şöyle tasnif edilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	28	47	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Haslar -Edirne	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Ekim 1860

“Keşan’da, şufa hakkını kullanıp satın aldıktan sonra çevresine duvar inşa etmek isteyen şahsın ev arsasına, satıcının pişmanlık nedeniyle satıştan vazgeçip arsayı sattığı üçüncü kişinin müdahale etmesinin önlenmesine dair hüküm”⁸⁷⁹ olarak⁸⁸⁰ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolastırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	29	49	Şufa	Haslar -Keşan	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Yönetilen -Şehirli -Esnaf	Müslüman	Müslüman	Ekim 1860

“Çatalca’ya bağlı Şaşturus köyünde, satın aldığı ev ve içindeki eşyaya, satan şahsın mirasçılarının, kendilerine intikal ettiği iddiasıyla gereksiz olarak müdahale etmelerinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁸¹ diye⁸⁸² sadeleştirilebilecek⁸⁸³ kaydın düzenlenmesi şu şekilde yapılabilir:

⁸⁷⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 207.

⁸⁷⁷ “...ile mahalle-i mezbûrede kâin bâ hüccet-i şer’iyye mülkiyyet üzre ber vech-i iştirâk mutasarrıf oldukları bir bâb etmekci furunında nısf hissesini iki yüz kırk iki senesinde bedel-i ma’lûme mukâbilinde merküm Yuvan'a bey’-i bât-ı kat’î ile bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u teslîm ve merküm Yuvan dahi iştirâ vü temellük ve tesellüm ve kabûl birle sene-i mezbûreden berü zabt u tasarruf idegelür iken ...” BOA 25/47.

⁸⁷⁸ 25 nolu defterde “ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı” konulu bir hüküm daha tespit edilmiştir: “...Mehmed müteveffâ-yı mezbûrun tereke-i mebî’ası esmânından ma’lûmu’l-mikdâr mebâliği bir müddet i’ mâl itmeğle bir mikdâr fâide hâsıl olup karındaşları mezbûrân fâide-i hâsıla-i merkümeden hisse mutâlebesiyle mezbûr Mehmed’i tazyikden hâli olmadukları beyânıyla merküm ve mezbûrenün vâkı’olan müdâhalelerinin men’i bâbında ...” BOA 25/189.

⁸⁷⁹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 208.

⁸⁸⁰ “...attâr dükkânı ile mahdûd iki evlek mikdârı bir kıt’a mülk menzil arsası... menzil-i mezbûra câr-ı mülâsik bulunmak mülâbesesiyle menzil-i mezkûrı bi hakkı’ş-şuf’a taleb ve da’vâ ve ahz iderüz zu’mıyla iskât-ı şuf’a itmek niyetiyle menzil-i mezkûrdan arsa-i mahdûde-i mezkûreyi ifrâz ve alâmet-i fâsıla vaz’ıyla... mezkûreyi bana bin gurus semen-i medfû’ mukâbelesinde bey’ itmiş olmağla ol vechile bi hakkın ta’arruz iderüm diyü... ..” BOA 25/49.

⁸⁸¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 218.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	37	65	Alım satımdan doğan borç alacak	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1861

“Bandırma’da, attariye semeninden borcu olan şahsın, mağazasını satıp borcunu ödemeye tayin ettiği vekilden, borçluya kefil olduğu iddiasıyla alacağını talep eden alacaklının müdahalesinin önlenmesi hususunun ilgili kadılıkta görülmesine dair hüküm”⁸⁸⁴ diye⁸⁸⁵ özetlenebilecek karar şöyle tasnif edilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	37	66	Kefil	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Gayrimüslim -Zimmi	Şubat 1861

“Bandırma’da satın aldığı evi, satıcının damadına kiralayan alıcıya, kira süresi bitiminde kiracının, evin kayınpederinin olduğu iddiasıyla teslimden kaçınması ve mahkeme kararına rağmen müdahale etmesinin önlenmesine dair hüküm”⁸⁸⁶ diye⁸⁸⁷ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle düzenlenebilir:

⁸⁸² “...mutasarrıf olduğu bir bâb menzil ile derûnında mevcûd bi’l-cümle emlak ve eşyasını hâl-i hayâtında ve kemâl-i akl ü sıhhatinde gabndan ârî ve şürût-ı müfsideden berî olarak yine karye-i mezbûre sâkinlerinden ve teb’a-i Devlet-i aliyemden Anaştaş’a iki yüz altmış sekiz senesinde ...” BOA 25/65.

⁸⁸³ Defterde tespit edilen diğer “alım satımdan doğan borç alacak” konulu kararlar şöyledir: “...bir bâb şerbethâne ve bir bâb berber dükkânını muhtevî bir bâb mülk menzile mâlik olan karye-i mezbûre sâkinlerinden ... on bin guruş semen-i medfû’ ve makbûza bâ hüccet-i şer’iyye bey’ u temlik ve teslim ol dahi ...” BOA 25/119, “...mutasarrıf oldukları bir bâb mülk menzil ve bir bâb bakkâl dükkâmı ve mağaza ve âhûr ve bir bâb (kesik) fatura(?) dükkânını yine teb’a-i Devlet-i aliyemden Kostanti zabt eylediği... ol mikdâr guruş semen-i makbûza bey’ u temlik ve teslim ânlar dahi ba’de’l-iştirâ ve’-temellük ve’-tesellüm ve’l-kabziyyet menzil-i mahdûd-ı mezkûrı semen-i ma’lûm ve makbûza bana bey’ u temlik ve teslim ben dahi iştirâ ve temellük ve teslim ve kabz ve kabûl idüp ol vechile ...” BOA 25/203.

⁸⁸⁴ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 219.

⁸⁸⁵ “...attariye semeninden deyni olup gâibi medyûn... Karabet zimmetinde cihet-i mezbûreden alacak hakkum olan on iki bin guruşun edâsına merkûm Agop bi evâmîr(?) ve’l-kabûl kefil ve zâmin olup kefâlet-i mezkûresini hâvî yedime bir kıt’a tahvîl i’tâ eyledükden sonra ben tahvîl-i mezkûrî ber takrîb zâyî’ idüp ve el-hâletü hâzihî meblağ-ı mezbûr on iki bin guruş ahz ü istifâ itmeyüp medyûnum gâib-i merkûm Karabet zimmetinde hâlâ alacak hakkum olmağla kefâlet mahkemesine ...” BOA 25/66.

⁸⁸⁶ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 222-223.

⁸⁸⁷ “...menzili ve tarîk-ı âmm ile mahdûd üç bâb odayı hâvî bir bâb mülk menziline bundan sekiz sene mukaddem dört bin yüz guruş semen-i makbûza(?) vekîli olduğum Hacı Pavli’ye bey’ u teslim idüp babam dahi ba’de’l-iştirâ kendi mâlından on bin guruş sarfla ta’mîr ve ba’dehû menzil-i mezkûrî merkûm Çoban Todori senede üçer yüz guruşa olmak üzere üç sene icâr ve ba’de’-tekmîl iki sene dahi altışar yüz guruşa yine merkûm Todori’ye icâr ol dahi ber minvâl-i muharrer istîcâr ve ücret-i mezkûreyi merkûm Todori’nden kabz olunup ve müddet-i icâre dahi ...” BOA 25/73.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	41	73	-Alım satımdan doğan borç alacak -Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı	Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Nisan 1861

“Erdek’teki alacaklıların, alacaklarını tahsil etmeden Bandırma’daki borçlunun vefat etmesi ve mirasçılarının borçları kabul edip ancak kira gelirleri ile ödemek istemesini mirasçılar kabul etmediğinden, borçların borçlunun terekesinden, eğer karşılamazsa akarlarının satışı ile ödenmesine ve bu konuda mirasçılardan birisinin borçlarını defaten ödemeye gücü olmayıp alacaklılar tarafından borçlarını defaten ödemesi için baskı yapılması yönündeki arzuhalı üzerine verilen emrin hükümsüz olduğuna dair hüküm”⁸⁸⁸ şeklinde⁸⁸⁹ açıklanabilecek⁸⁹⁰ karar şöyle tasnif edilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	94	166	Adi borç alacak	Haslar -Çatalca	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman ve Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Mayıs 1862

“Dükkan kirasından alacaklı olan şahsın talep ettiği alacağını, Kartal’a bağlı Büyükkada’daki borçlunun ödememesi hususunun ilgili kadılıkta görülüp tahakkuk ettiğinde tahsil ve alacaklıya teslim edilmesine dair hüküm”⁸⁹¹ diye⁸⁹² sadeleşecek karar, şöyle sistemleştirilebilir:

⁸⁸⁸ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 257.

⁸⁸⁹ “...cem’an on bin yüz atmış guruş alacakları olup... meâlleri takrîrlerine mutâbık temessükât-ı mezkûreyi her biri bi’l-ibrâz da’vâ itdüklerinde ânlar dahi cevâblarında kazıyye minvâl-i muharrer üzre oldığını her biri bi temâmihâ tâyi’an ikrâr u i’tirâf idüp lâkin mûrisimüz müteveffâ-yı merkûmun akârı müddet-i medîde sene be sene ahâra icâr olunur icâreden düyûn-ı mezkûreyi edâ iderüz diyü tesaddî eyledükleri kelâmı rızâyâ tevâfuk ider mevâddan ol[ma]dığından ve müdde’ün-ı mezbûrün dahi râzîlar olmaduklarından şâyân-ı iltifât olmadığı ...” BOA 25/166.

⁸⁹⁰ Defterde, bu hüküm haricinde, sadece bir tane daha “adi borç alacak” konulu kayda rastlanmıştır: “...zimetlerinde bâ tahvîl on bin ve bâ hüccet-i şer’iyye seksen bin guruş ki cem’an doksan bin guruş alacak hakkını kable’l-ahz ...” BOA 25/102.

⁸⁹¹ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 270.

⁸⁹² “...Büyükkada sâkinelerinden Atata zimmetinde iki yüz yetmiş yedi senesinde dükkân icârından terâküm iden otuz beş bin guruş alacak hakkı olup defe’âtile mutâlebe eyledükde virmediğinden ...” BOA 25/196.

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	111	196	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Usküdar -Kartal	Yönetilen -Köylü	Yönetilen -Köylü	Gayrimüslim -Zimmi	Gayrimüslim -Zimmi	Haziran 1863

“Ceddi tarafından küçüklüğünde müciz değil iken senelik namıyla kayıkhaneye hibe edilen kişinin izni olmadan babasının kayıkhaneyi sattığı şahsa, hibe edilen şahsın, hibenin sahih olmaması nedeniyle müdahale etmesinin önlenmesine dair hüküm”⁸⁹³ şeklinde⁸⁹⁴ özetlenebilecek kaydın tasnifi şöyle tablolaştırılabilir:

İstanbul Ahkam Defteri			İhtilafın Konusu	Yer	Tarafların Sosyal Konumları		Tarafların Dinleri		Yıl
Defter No	Sayfa No	Hüküm No			Müracaat Eden	Şikayet Edilen	Müracaat Eden	Şikayet Edilen	
25	147	241	Hibe	Istanbul -Rumeli ve Galata -Bandırma	Yönetilen -Şehirli	Yönetilen -Şehirli	Müslüman	Müslüman	Kasım 1866

⁸⁹³ İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, s. 281.

⁸⁹⁴ “...bir bâb mülk kayıkhanesini cemî‘-i müştemilâtıyla hâl-i sığarumda mücîz değil iken senelik nâmıyla bana hibe ve işhâd idüp lâkin babam hâzır-ı merkûm Osmân Ağa meclis-i hibede hâzır iken mezbûra teslîm itmeyüp mücerred bana hibesiyle mülk-i mev’hûbum olmışiken ...” BOA 25/241.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSTANBUL AHKAM DEFTERLERİNE GÖRE 19.YÜZYILDA
İSTANBUL'DAKİ FİNANSAL SİSTEMİN HUKUKİ VE EKONOMİK AÇIDAN
İNCELENMESİ VE ANALİZ EDİLMESİ

BÖLÜME GİRİŞ

İstanbul Ahkam Defterleri'ne göre 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin hukuki ve ekonomik açıdan incelenmesi ve analiz edilmesinin amaçlandığı bu bölümde; her bir hüküm (a)defter numaraları, (b)ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)ihtilafın taraflarının sosyal konumları, (e)ihtilafın taraflarının dinleri ve (f)başvuru yılları değişkenlerine göre analiz edilecek.

19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine ilişkin sorunlar, 13-25 numaraları arasındaki İstanbul Ahkam Defterleri'nde yer alıyor.

Hükümlerin ihtilaf konuları; (1)sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (2)güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (3)alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler, (4)haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler, (5)vergi ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (6)iltizam ile ilgili hukuki muameleler ve (7)diğer hukuki muameleler ana başlıkları altında analiz edilecektir.

19.yüzyıl İstanbul'una ilişkin defterlerde, başvuru yerleri; İstanbul(Suriçi), Galata(Beyoğlu), Üsküdar ve Haslar(Surdışı) kazaları olarak belirlendi.

Finansal sorunların çözümü için verilen hükümler, malum olduğu üzere, iki taraf arasındaki sorunların çözümü amacını taşır. Çalışmamız dahilinde, bu iki taraftan, (1)başvuruyu/şikayeti yapan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde sorun yaşadığı belirtilen taraf), “müracaat eden” ve (2)başvuruya neden olan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde soruna neden olduğu belirtilen taraf), “şikayet edilen” olarak adlandırıldı.

Bilindiği üzere, Klasik Osmanlı idari sınıflandırmasında, sosyal konumlanma, genel çerçevede (a)yöneten ve (b)yönetilen ayrımı şeklindedir.⁸⁹⁵ Kabaca, devlet yönetiminde söz sahibi olan zümre “yöneten”, bunun haricinde kalan ve devlet sınırları içinde yerleşik olarak yaşayan halk “yönetilen” olarak adlandırılıyordu, denilebilir. Bununla birlikte, bu yöneten ve yönetilen kesimleri de, bir alt gruplandırma yapılarak -kendi içlerinde- yerleşim yerlerine göre (i)şehirli(şehirden yaşayan) veya (ii)köylü(köyde yaşayan) olarak ayrılabilir.

Bu düşünceden hareketle, incelediğimiz defter hükümlerinde belirtilen bilgiler, gerek müracaat eden taraf ve gerekse şikayet edilen taraf, sosyal konumları açısından; (a)yöneten ve yönetilen genel sınırlandırması ve (b)bunların yerleşim yerleri olan şehirli ve köylü ayrımı şeklinde derlendi.

Defter hükümlerinde, ihtilafın taraflarıyla ilgili, dini bilgiler de mevcuttur. Defterlerdeki bu dağılımdan yola çıkarak, çalışmamızda da, dini ayrım; (a)Müslüman ve (b)Gayrimüslim şeklinde yapıldı. Gayrimüslimler kendi aralarında, yine hükümlerde belirttikleri tasnif şekliyle, (i)Zimmi, (ii)Yahudi, (iii)Nasrani ve (iv)diğer(defterlerdeki Hristiyan, Rum ve Ermeni oldukları belirtilen kişiler, dinlerine göre, “diğer” lafzıyla değerlendirmeye katıldı) olarak alt kategorilere ayrıldı. Bununla birlikte, bazı defter kayıtlarında, birden fazla kişinin(müracaat eden/şikayet edilen veya yöneten/yönetilen) ihtilafa taraf oldukları da görüldü. Bu kayıtlar da, dini dağılımlarına göre ayrı ayrı değerlendirmeye alındı. Nitekim, dikkat edilirse, dini dağılımlardaki toplam sayılar, bazen, birbirine eşit değildir ki bunun nedeni, bu şekildeki, aynı hükmün birden fazla tarafının olması(örneğin hem Müslüman ve hem Zimmi kişiler, aynı anda müracaat etmişlerse)dır. Dini dağılımları gösterdiğimiz tablolarda, bu birden fazla tarafın dinleri, “ortak müracaat edenlerin dinleri” başlığı altında tasnife katıldı.

İstanbul Ahkam Defterleri’nde en son olarak verilen hükmün yılı(ayıyla birlikte) belirtilir. 19.yüzyıl ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz finansal hükümler, Ocak 1800- Ekim 1869 yılları arasındaki döneme ilişkindir.

⁸⁹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Birinci Bölüm, “19.Yüzyıl Öncesinde İstanbul’daki Finansal Yaşam” başlığı.

19.yüzyıla ait İstanbul Ahkam Defterleri'nde finansal sistemle ilgili olarak – değerlendirme ve tasnifi önceki bölümde yapılan- 1175 tane hüküm tespit edilmişti. Bu bölümde de amacımız, tasnif sistematığına sadık kalarak, hükümleri inceleme ve analize tabi tutmaktır.

Bu çerçevede, önceki bölümde belirlenen tasnif sistematığına uygun olarak, sırasıyla her bir hüküm; defter numarası, ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, ihtilafın taraflarının dinleri ve yıllara göre kendi içinde incelenecek ve topluca genel analize tabi tutulacaktır. Bu nedenle her bir çalışma bölümü; iki ana başlık⁸⁹⁶ altında şekillendirilecektir.

I.HÜKÜMLERİN DEFTER NUMARALARINA GÖRE İNCELENMESİ/ANALİZİ

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal hükümlerin, defter numaralarına göre analizi; dönem boyunca verilen hükümlerin kaydedildiği, 13-26 numaraları arasındaki defterlerin incelenmesiyle mümkün olabilir. Buna göre, her bir defter numarası; öncelikle kendi içinde ve daha sonra da toplu olarak analize tabi tutulacaktır.

A.HÜKÜMLERİN DEFTER NUMARALARINA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

Hükümlerin defter numaralarına ilişkin belirlenen tasnife göre incelenmesi çerçevesinde, defter numaraları hüküm sayılarına göre belirlenip, 13-26 numaraları arasındaki defter hükümleri, ana başlıklar halinde incelenecektir.

19.yüzyıl İstanbul'un finansal sistemine ait, Ahkam Defterleri'ndeki toplam 1175 tane hükmün, defter numaralarına göre dağılımı, başvuru dönemleri hakkında fikir verecektir.

Aşağıda hazırlanan tabloda da gösterildiği üzere, defter numaralarını hüküm sayısına göre dağılımını incelediğimizde; finansal sistemle ilgili olarak en fazla kararın, 140 hükümle

⁸⁹⁶ “A.Hükümlerin İlişkin Belirlenen Tasnife Göre İncelenmesi” ve “B..... Göre Belirlenen Hükümlerin Genel Analizi”.

(toplam hükümlerin %12'si) 23 numaralı defterde olduğu görülüyor. Onu sırasıyla, 16(131 hüküm ve toplam hükümlerin %11'i), 17(124 hüküm ve toplam hükümlerin %10,6'sı), 25(121 hüküm ve toplam hükümlerin %10,3'ü) ve 18(107 hüküm ve toplam hükümlerin %9'u) ve 20(105 hüküm ve toplam hükümlerin %8'i) numaralı defterler takip ediyor. 13 numaralı defterde finansal sistemle ilgili sadece 18 kararın verildiği de göze çarpıyor.

Defter Numaralarına Göre Hüküm Sayısı

	DÉFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
HÜKÜM SAYISI	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121	1175
YÜZDE DAĞILIMI(%)	%1,5	%4	%7	%11	%10,6	%9	%8	%8	%5	%5,3	%12	%7	%10,3	%100

Bu genel görünümünden sonra, 13 numaralı defterden başlayarak her bir defteri kendi içinde inceleyebiliriz.

1.13 Numaralı Defter

13 numaralı defterin incelenmesi amacıyla, defterdeki hükümlerin sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları değerlendirilecektir.

13 numaralı deftere göre ihtilafın konusunun dağılımı aşağıdaki tabloda gösteriliyor. Bu defterde, ihtilafın konusu açısından, diğer defterlere nazaran daha az çeşitliliğin olduğu dikkat çekiyor. Toplam 18 tane hükümden oluştuğunu⁸⁹⁷ belirlediğimiz defterde, adi borç alacak konusunun(6 tane hüküm ile), finansal sektörün ana sorununu teşkil ettiği görülüyor. Defterde borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi, borçlunun mallarının zaptı, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konularına ilişkin de 2'ser adet ihtilafın oluştuğu belirleniyor.

⁸⁹⁷ 13 numaralı defterde yer alan İstanbul'daki finansal sistem ile ilgili olarak tespit ettiğimiz, bu 18 tane hüküm şunlardır: **BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055 ve BOA 13/1057.**

13 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekaletem işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kamunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın mulhasebesinin (tekrar) görülmesi	Alınan kararın reayaya bildirilmesi
13	6	1	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	2	1	1	2	1	-	-	-

Aşağıdaki tablo ile de gösterildiği üzere, 13 numaralı deftere göre, başvuru yerlerinin dağılımı incelendiğinde, en yüksek başvurunun Haslar⁸⁹⁸ kazası (8 adet) sınırlarında olduğu görülüyor. Onu sırasıyla 4 başvuru ile Galata⁸⁹⁹ ve 3'er başvuru ile İstanbul⁹⁰⁰ ve Üsküdar⁹⁰¹ kazaları takip ediyor.

13 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
13	3	4	3	8	18

13 numaralı deftere göre müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımı -tabloda oluşturulduğu şekliyle- incelendiğinde, müracaat eden(18 hüküm) ve şikayet edilenin(17 hüküm) sosyal konumlarının tümünün yönetilen -ve ağırlıklı olarak şehirli- olduğu dikkat çekiyor. 13 numaralı defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat eden 18 kişinin 11'inin Müslüman ve 7'sinin Gayrimüslim(tümü Zimmi) olduğu tespit edilirken, şikayet edilenlerin dini dağılımında Gayrimüslimlerin(11 hüküm ile) ağırlıklı olduğu belirlendi.

⁸⁹⁸ 13 numaralı defterdeki Haslar kazasına ait hükümler şunlardır: **BOA 13/434, BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003 ve BOA 13/1012.**

⁸⁹⁹ 13 numaralı defterdeki Galata kazasına ait hükümler şunlardır: **BOA 13/943, BOA 13/974, BOA 13/990 ve BOA 13/1057.**

⁹⁰⁰ 13 numaralı defterdeki İstanbul kazasına ait hükümler şunlardır: **BOA 13/203, BOA 13/940 ve BOA 13/1055.**

⁹⁰¹ 13 numaralı defterdeki Üsküdar kazasına ait hükümler şunlardır: **BOA 13/926, BOA 13/945 ve BOA 13/953.**

13 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	13	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	13	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	13	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	13
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ. MÜSLÜMAN	11	İ. MÜSLÜMAN	7
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	II. GAYRİMÜSLİM	7	II. GAYRİMÜSLİM	11
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	7	A. Zimmi	11
II. YÖNETİLEN	18	II. YÖNETİLEN	17	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	12	A. Şehirli	10	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	6	B. Köylü	7	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	18	TOPLAM	18	TOPLAM HÜKÜM	18	TOPLAM HÜKÜM	18

13 numaralı deftere göre başvuru yılı aşağıda oluşturulan tablo ile incelendiğinde, tüm kararların -doğal olarak- defterin ilk defter olduğu düşüncesinden hareketle, yüzyılın başında (yani 1800 ile 1805 yılları arasında) olduğu sabitlendi.

13 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
13	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18

2.14 Numaralı Defter

Toplam 47 hükmün verildiği 14 numaralı defterin⁹⁰² incelenmesinde de -yine genel analiz mantığı çerçevesinde- defterdeki hükümler sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımlarına göre analiz edilecek.

⁹⁰² 14 numaralı defterin finansal çerçevesine giren bu 47 hüküm şunlardır: BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376 ve BOA 14/109.

Bu amaçla, ilk başta, 14 numaralı deftere göre ihtilafın konusunun dağılımı tablolaştırıldı. Buna göre ihtilafın konusu açısından, bu defterde de -13 numaralı defterdeki gibi- adi borç alacak konusunun, sorunun temeli olduğu görülüyor. 24 adi borç alacak hükmünü, 5'er kararla borç temessükü ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi izlerken, 4 karar kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanmasıyla ilgili verilmiş ve 2 karar para istikrazı, kredi ile ilişkilendirilmiştir. İhtilaf konularının nispeten çeşitlendiği bu defterde, 2 karar alım satımdan doğan borç alacak ihtilafıyla ve 1'er karar da vekaleten işgörmeye doğan borç alacak, vergi muafiyeti, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi ve şufa ihtilaflarıyla ilgilidir.

14 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Ehli ört adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi	Şufa	
14	24	2	1	1	3	1	1	3	1	1	3	1	1	1	4	1	1	1	1	1	1

14 numaralı defter, başvuru yerlerine göre incelendiğinde, İstanbul(15 karar), Haslar(13 karar) ve Galata(12 karar) kazalarına nispeten orantılı bir dağılımın olduğu belirleniyor. Üsküdar kazası 7 karar ile en az sorunun teşkil edildiği yer konumundadır.

14 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
14	15	12	7	13	47

14 numaralı deftere ilişkin müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre aşağıda oluşturulan tablo incelendiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konularında yönetilenlerin

ağırlıklı olduğu ilk başta dikkati çekiyor. Müracaat edenin sosyal konumuna göre 31 yönetilen (20 köylü ve 11 şehirli) ve 16 yöneten(tümü şehirli) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 29 yönetilen(24 köylü ve 5 şehirli) ve 15 yöneten(14 şehirli ve 1 köylü) belirlenmiştir.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat eden 47 kişinin 24'ünün Gayrimüslim(tümü Zimmi) ve 23'ünün Müslüman olduğu görülürken, şikayet edilenlerin dini dağılımında Müslümanların(24 hüküm ile) ağırlığı gözlemlendi.

14 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	14	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	14	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	14	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	14
I. YÖNETEN	16	I. YÖNETEN	15	İMÜSLÜMAN	23	İMÜSLÜMAN	24
A. Şehirli	16	A. Şehirli	14	İLGAYRİMÜSLİM	24	İLGAYRİMÜSLİM	19
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	24	A. Zimmi	17
II. YÖNETİLEN	31	II. YÖNETİLEN	29	B. Yahudi	-	B. Yahudi	2
A. Şehirli	11	A. Şehirli	5	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	20	B. Köylü	24	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	-	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	2
TOPLAM	47	TOPLAM	47	TOPLAM HÜKÜM	47	TOPLAM HÜKÜM	47

14 numaralı deftere göre başvuru yılı –aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- 13 numaralı defterdeki gibi yine 1800 ile 1805 yılları arasında oluştu.

14 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
14	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47

3.15 Numaralı Defter

15 numaralı defterin incelenmesi; defterdeki hükümlerin sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımlarına göre yapılacaktır.

15 numaralı defter -tabloda da gösterildiği şekliyle- ihtilaf konularının dağılımına göre analiz edildiğinde, ilk başta, konu türlerinin diğer iki deftere kıyasla, çeşitlendiği dikkati çekiyor. İstanbul'daki finansal yapıya ait olduğu tespit edilen 83 tane hükmün⁹⁰³ yer aldığı 15 numaralı defterde; adi borç alacak(14 karar), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(13 karar), alım satımdan doğan borç alacak(12 karar) ve borç temessükü(11 karar) konularına ilişkin ihtilafların yoğunluğu beliriyor.

⁹⁰³ 15 numaralı defterdeki bu 83 tane hüküm şunlardır: **BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487 ve BOA 15/63.**

15 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
15	15
14	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı
12	Bogusnameden doğan borç alacak ihtilafı
1	Hibe
1	Şufla
2	Ölünceye kadar bakım konularında ev vs. hibesi
3	Sulh bedeli
2	Kahınlı borç alacak
11	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi
1	Gasp edilen para ve eşyanın indesi
2	Çalınan mal veya paranın indesi
1	Vergi ödenme
1	Rühanın serbestiye müdahale
1	Mükattan gelirleri
1	Mükattan iltizama verilmesi
1	Mültezimin iltizama dakıyaların vergi toplama işine ilişkin kişilerin müdahalesi
1	Mükattan sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı
1	Fuzla ve fuzalı vergi toplanan mültezimin görevden alınması
1	Haczenin veya miri malların mükedilmesi
1	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
14	Adli borç alacak
12	Alınan sattan dan doğan borç alacak
1	Vekâletini işgörmeye doğan borç alacak
1	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak
2	Para istikrazı, kredi
3	Ucret ihtilafı
2	Muhabaha
11	Borç Temessükü
1	Kefil
2	İbn
13	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesi
1	Borçlunun mallarının tespit edilmesi
2	Borçlunun mallarının zaptı
1	İbtili örf adına zorla alınan paranın indesi
1	Verginin toplanması
6	Konusuz ve haksız vergi ve para toplanması
5	Vergi muafiyeti
1	Zararın geçirilen mal veya paranın indesi
2	Aynı mahsubesinin (takne) görülmesi
1	Alınan kararın rey/aya bildirilmesi

15 numaralı defter, başvuru yerlerine göre incelendiğinde, aşağıdaki tablo ile de görüldüğü gibi, yine Galata(25 karar), İstanbul(22 karar) ve Haslar(20 karar) kazalarına nispeten orantılı bir dağılımın olduğu belirleniyor. Üsküdar kazası, diğer iki deftere nazaran biraz yükselerek 16 karar ile yine en az sorunun teşkil edildiği yer konumundadır.

15 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
15	22	25	16	20	83

15 numaralı deftere ait müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo incelendiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konularında yine yönetilenlerin ağırlıklı olduğu dikkati çekiyor. Müracaat edenin sosyal konumuna göre 77 yönetilen (64 şehirli ve 13 köylü) ve sadece 5 yöneten(tümü şehirli) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal

konumuna göre 65 yönetilen(45 şehirli ve 20 köylü) ve 8 yöneten(7 şehirli ve 1 köylü) belirlenmiştir.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat eden 83 kişinin 48'inin Gayrimüslim(41'i Zimmi, 3'ü Yahudi, 2'si Nasrani ve 3'ü diğer) ve 32'sini Müslüman olduğu görülürken; şikayet edilenlerin dini dağılımında Müslüman(36 hüküm ile) ağırlığı(25'i Gayrimüslim) gözlemlendi.

15 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	15	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	15	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	15	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	15
I. YÖNETEN	5	I. YÖNETEN	8	İMÜSLÜMAN	32	İMÜSLÜMAN	36
A. Şehirli	5	A. Şehirli	7	II.GAYRİMÜSLİM	48	II.GAYRİMÜSLİM	25
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	41	A. Zimmi	22
II. YÖNETİLEN	77	II. YÖNETİLEN	65	B. Yahudi	3	B. Yahudi	3
A. Şehirli	64	A. Şehirli	45	C. Nasrani	2	C. Nasrani	1
B. Köylü	13	B. Köylü	20	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	1	YOK	9	YOK	1	YOK	11
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	11
TOPLAM	83	TOPLAM	83	TOPLAM HÜKÜM	83	TOPLAM HÜKÜM	83

Defterdeki son analiz bölümü, başvuru yıllarıdır. Buna göre tablodan da görüleceği gibi, hükümlerin tümü 1800-1805 yılları arasındaki döneme ilişkindir.

15 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
15	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	83

4.16 Numaralı Defter

Toplam 131 adet kararın verildiği 16 numaralı defterin⁹⁰⁴ incelenmesi; yine defterdeki hükümlerin sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları çerçevesinde yapılacaktır.

Defter -tabloda da gösterildiği üzere- ihtilaf konularının dağılımına göre analiz edildiğinde, ilk başta, adi borç alacağın(38 başvuru ile) belirgin bir biçimde ihtilafa konu olduğu görülüyor. Onu sırasıyla, alım satımdan doğan borç alacak(16 karar), kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(15 karar), vergi muafiyeti(15 karar) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(12 karar) konularına ilişkin sorunlar izlerken, diğer üç deftere nazaran borç temessükü(9) konusuna ilişkin finansal sorunların düştüğü dikkati çekiyor.

⁹⁰⁴ 16 numaralı defterdeki bu 131 hüküm şunlardır: **BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 6/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770 ve BOA 16/494.**

16 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
Adi borç alacak	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı
Alın satımdan doğan borç alacak	Borçludan doğan borç alacak ihtilafı
Vakâletim işgörmeye doğan borç alacak	Hibe
Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Şufa
Para istikrarı, kredi	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi
Ücret ihtilafı	Suhtü bedeli
Murabaha	Rehni borç alacak
Borç Temessülükü	İflas eden kişinin borçlarının ortelenmesi
Kafil	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi
İbra	Çalınan mal veya paranın iadesi
Borcun taksitlendirilerek ödetilmesi	Vergi ödenme
Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Rüşumun serbestiye müddetinde
Borçlunun mallarının zaptı	Mukataa gelirleri
Ehli öf adına zorla alınan paranın iadesi	Mukataanın ilizama verilmesi
Verginin toplanması	Mültezimin ilizama nakliyatları vergi toplanma işine üçüncü kişilerin müddetlisi
Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Mukataa sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı
Vergi muafiyeti	Fizah ve fizahli vergi toplanan mültezimin görevden alınması
Zammete geçirilen mal veya paranın iadesi	Hazinein veya miri malların nakledilmesi
Ayarın muhasebesinin (takar) görütmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
Alınan kararın reyiyaya bildirilmesi	

16 numaralı defter, başvuru yerlerine göre incelendiğinde, Haslar kazasına ait hükümlerin(51 tane) belirgin fazlalığı dikkati çekiyor. Bunu sırasıyla 32 hükümle İstanbul, 31 hükümle Galata ve 17 hükümle Üsküdar kazası takip ediyor.

16 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
16	32	31	17	51	131

Deftere ait müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo incelendiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında yine yönetilenlerin ağırlıklı olduğu görülüyor. Müracaat edenin sosyal konumuna göre 116 yönetilen (64 köylü ve 52 şehirli) ve 15 yöneten(14 şehirli ve 1 köylü) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 95 yönetilen(66 şehirli ve 29 köylü), 12 yöneten(10 şehirli ve 2 köylü) ve 23 tane yok hükmü belirlenmiştir.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin her ikisinde de Müslüman ve Gayrimüslim dini dağılımının hemen hemen birbirine eşit olduğu dikkati çekiyor. Şöyle ki, defterdeki 131 hükümlerle ilgili, müracaat edenlerin 64'ü Müslüman ve 62'si Gayrimüslim(61'i Zimmi ve 3'ü Nasrani) iken, şikayet edilenlerin 49'u Gayrimüslim(43'ü Zimmi, 4'ü Yahudi ve 2'si Nasrani) ve 47'si Müslüman'dır.

16 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	16	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	16	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	16	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	16
I. YÖNETEN	15	I. YÖNETEN	12	İMÜSLÜMAN	64	İMÜSLÜMAN	47
A. Şehirli	14	A. Şehirli	10	İLGAYRİMÜSLİM	62	İLGAYRİMÜSLİM	49
B. Köylü	1	B. Köylü	2	A. Zimmi	61	A. Zimmi	43
II. YÖNETİLEN	116	II. YÖNETİLEN	95	B. Yahudi	-	B. Yahudi	4
A. Şehirli	52	A. Şehirli	66	C. Nasrani	3	C. Nasrani	2
B. Köylü	64	B. Köylü	29	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	23	YOK	3	YOK	28
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	7
TOPLAM	131	TOPLAM	131	TOPLAM HÜKÜM	131	TOPLAM HÜKÜM	131

Defterdeki başvuru yılları değerlendirildiğinde, tablodan da görülebileceği üzere, diğer üç defterden farklı olarak 1806-1810 yılları arasına ilişkin de hükümlerin bulunduğu görülüyor. İstanbul finansal piyasasına ait tespit edilen bu defter hükümlerinin; 25'inin 1800-1805 ve 106'sının 1806-1810 yılları arasında verildiği belirlenmiştir.

16 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
16	25	106	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	131

5.17 Numaralı Defter

17 numaralı defterin incelenmesi; yine genel çalışma sistemi içerisinde, hükümlerin sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin

sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımlarına göre analiz edilmesi şeklinde yapılacaktır.

124 kararın verildiği defter⁹⁰⁵; ihtilaf konularının dağılımına göre -tabloda da gösterildiği şekliyle- analiz edildiğinde, yine adi borç alacak(44 adet) ile ilgili sorunların ağırlıklı olarak geçtiği gözlemleniyor. Adi borç alacak ihtilafını, 15 karar ile borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konusuna ait sorunlar takip ederken, finansal sorunların konu dağılımlarının çeşitlendiği(örneğin, 2 kararla vekaleten işgörmeye doğan borç alacak, yine 2 kararla kira sözleşmesinden doğan borç alacak, 6 kararla kefil, 3 kararla ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi, 5 kararla zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi, 2 kararla rehinli borç alacak ve 2 kararla mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi gibi) dikkati çekiyor.

⁹⁰⁵ 17 numaralı defterdeki bu 124 karar şunlardan oluşuyor: **BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/388 ve BOA 17/390.**

17 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
17	17
44	1
9	2
2	1
2	1
6	1
3	1
2	2
5	1
6	1
2	1
15	1
1	1
2	1
2	1
3	1
5	1
6	1
5	1
5	1
2	1

17 numaralı defter, başvuru yerlerine göre analiz edildiğinde, tablo ile de görüldüğü gibi, Haslar(41 karar) ve Galata(38 karar) kazalarına ait yoğunluk dikkati çekiyor. Bunları yine birbirlerine yakın oranda İstanbul(25 karar) ve Üsküdar(20 karar) kazalarına nispeten orantılı bir dağılımın olduğu görülüyor.

17 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
17	25	38	20	41	124

Bu deftere ilişkin müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo incelendiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında yine yönetilenlerin ağırlıklı olduğu belirlendi. Müracaat edenin sosyal konumuna göre 117 yönetilen (93 şehirli ve 24 köylü) ve sadece 6 yöneten(5 şehirli ve 1 köylü) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 35 yönetilen(28 köylü ve 7 şehirli) ve 12 yöneten(10 şehirli ve 2 köylü) bulundu.

Benzer şekilde defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; Gayrimüslimlerin fazlalığı ilk dikkati çekiyor. Müracaat eden 124 kişinin, 63'ü Gayrimüslim(54'ü Zimmi, 5'i diğer, 3'ü Yahudi ve 1'i Nasrani) ve 54'ü Müslüman iken; şikayet edilenlerin dini dağılımında 63 hüküm ile Gayrimüslimlerin(59 Zimmi, 4 Nasrani ve 2 Yahudi) ağırlığı tespit edildi.

17 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	17	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	17	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	17	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	17
I. YÖNETEN	6	I. YÖNETEN	12	İMÜSLÜMAN	54	İMÜSLÜMAN	46
A. Şehirli	5	A. Şehirli	10	II.GAYRİMÜSLİM	63	II.GAYRİMÜSLİM	63
B. Köylü	1	B. Köylü	2	A. Zimmi	54	A. Zimmi	59
II. YÖNETİLEN	117	II. YÖNETİLEN	35	B. Yahudi	3	B. Yahudi	2
A. Şehirli	93	A. Şehirli	7	C. Nasrani	1	C. Nasrani	4
B. Köylü	24	B. Köylü	28	D. Diğer	5	D. Diğer	-
YOK	1	YOK	11	YOK	1	YOK	14
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	6	BELİRTİLMEMİŞ	4
TOPLAM	124	TOPLAM	124	TOPLAM HÜKÜM	124	TOPLAM HÜKÜM	124

Defter, başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, 124 kararın, yarısının 1806-1810 yılları arasında ve diğer yarısının da 18011-1815 yılları arasında verildiği görülüyor.

17 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
17	-	62	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	124	

6.18 Numaralı Defter

19. yüzyılda İstanbul'daki finansal yaşamın belirlenmesine örnek oluşturacak Ahkam Defterleri'nden, 18 numaralı defterin analizi de yine belirlenen yönetem çerçevesinde ele alınacaktır. Toplam 107 tane kararın verildiği bu defterin⁹⁰⁶ incelenmesi; ihtilafın konusu,

⁹⁰⁶ 18 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki bu 107 hüküm şunlardır: **BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA**

başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları sırasına göre yapılacaktır.

Öncelikle ihtilafın konularına göre defter ele alındığında, hazırlanan tabloda belirtildiği üzere- yine adi borç alacak konusu ile ilgili sorunların baskınlığı dikkati çekiyor. 57 başvuru konusunun, diğer bir ifadeyle başvuruların %53,3 gibi oldukça yüksek bir yüzdesinin, adi borç alacak ihtilafı ile ilgili olduğu görülüyor. Ona en çok yaklaşan karar sayısı 10'ar hüküm ile alım satımdan doğan borç alacak ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konularına ilişkindir.

18 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
Adi borç alacak	Ortaklar arasında borç alacak ihtilafı
Alım satımdan doğan borç alacak	Bogunmadan doğan borç alacak ihtilafı
Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Hibe
Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Şufa
Para istikrazı, kredi	Ölümceye kadar bakımı karylığında ev vs. hıbsesi
Ucret ihtilafı	Sulh bedeli
Mutabakat	Rahatlı borç alacak
Borç Temessükü	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi
Kefil	Gasp edilen para ve eşyanın indesi
İbn	Çalıştırılan mal veya paranın indesi
Borcun tahsil edilerek ödetilmesi	Vergi ödemesi
Borçluun mallarının tespit edilmesi	Rüsumun serbestiye müdahale
Borçluun mallarının zaptı	Mükataat gelirleri
Ehli örf adına zorla alınan paranın indesi	Mükataatın iltizamı verilmesi
Verginin toplanması	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanma işine ilişkin kişilerin müdahalesi
Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Mükataat sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı
Vergi muafiyeti	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması
Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Hazinein veya mübri malların nakledilmesi
Ayanın müdabesinin (tekrar) görülmesi	Borcunu ödemeyen borçluun hapsedilmesi talebi
Alınan kararın reyoya bildirilmesi	

18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.

18 numaralı İstanbul Ahkam Defteri, başvuru yerlerine göre incelendiğinde, tablo ile de görüldüğü üzere, Üsküdar ve Haslar kazalarından yüksek başvuru oranının geldiği ilk dikkati çekiyor. 36 kararın verildiği Üsküdar ile 35 kararın alındığı Haslar kazalarını, sırasıyla, 26 kararla Galata ve yalnızca 10 kararla İstanbul takip ediyor.

18 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
18	10	26	36	35	107

Deftere ait müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo incelendiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında yine yönetilenlerin ağırlıklı olduğu görülürken, dini dağılımlarda nispeten eşit oranlı dağılımın olduğu dikkati çekiyor.

Müracaat edenin sosyal konumuna göre yapılan 107 başvurunun, 98'inde yönetilen (83 şehirli ve 15 köylü) ve sadece 9'unda yöneten(5 şehirli ve 4 köylü) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 94'ünde yönetilen(54 şehirli ve 40 köylü) ve yine sadece 9'unda yöneten(6 şehirli ve 3 köylü) kişilerin bulunduğu görülüyor.

Yine defterdeki dini dağılım değerlendirildiğinde; müracaat eden 107 kişinin, 54'ünün Müslüman ve 47'sinin Gayrimüslim(35'i Zimmi, 6'sı Nasrani, 3'ü Yahudi ve 3'ü diğer) olduğu belirlenirken; şikayet edilenlerin dini dağılımında Müslüman ve Gayrimüslim dağılımının -47'şer karara taraf olmaları sebebiyle- eşitliği göze çarpıyor.

18 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	18	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	18	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	18	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	18
I. YÖNETEN	9	I. YÖNETEN	9	İ. MÜSLÜMAN	54	İ. MÜSLÜMAN	47
A. Şehirli	5	A. Şehirli	6	II. GAYRİMÜSLİM	47	II. GAYRİMÜSLİM	47
B. Köylü	4	B. Köylü	3	A. Zimmi	35	A. Zimmi	44
II. YÖNETİLEN	98	II. YÖNETİLEN	94	B. Yahudi	3	B. Yahudi	2
A. Şehirli	83	A. Şehirli	54	C. Nasrani	6	C. Nasrani	5
B. Köylü	15	B. Köylü	40	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	3	YOK	-	YOK	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	6	BELİRTİLMEMİŞ	15
TOPLAM	107	TOPLAM	107	TOPLAM HÜKÜM	107	TOPLAM HÜKÜM	107

Son olarak defter, başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, tablodan da görülebileceği şekliyle, tüm kararların 18011-1815 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak verildiği tespit ediliyor.

18 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
18	-	-	107	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107

7.19 Numaralı Defter

İstanbul'daki finansal sisteme ilişkin olarak 19 numaralı Ahkam Defteri'nde tespit edilen 96 kararın⁹⁰⁷ incelenmesinin amaçlandığı bu safhada, yine defterdeki hükümler sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin

⁹⁰⁷ 19 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki 96 hüküm şöyle sıralanabilir: **BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548 ve BOA 19/555.**

sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre detaylıca ele alınacaktır.

19 numaralı defter, ihtilaf konularının dağılımına göre incelenirse; adi borç alacak(24 başvuru), kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(17 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak(14 başvuru) konularıyla ilgili sorunların yoğunluğu görülüyor. Yine 6’şar hükümlerle, borç temessükü ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularının da bu defterde öneme haiz ele alınan sorunlar olduğu söylenebilir.

19 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
19	19
27	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı
14	Bogunmadan doğan borç alacak ihtilafı
1	Hilbe
2	Şufla
3	Ölümceye kadar bakım konuluğunda ev vs. hibesi
3	Stülh bedeli
1	Kahımlı borç alacak
6	Elas eden kişinin borçlarının ertelenmesi
2	Gasp edilen para ve eşyanın indesi
3	Çalınan mal veya paranın indesi
6	Vergi ödenme
1	Rüsurun serbestiye müdahale
1	Mükataa gelirleri
1	Mükataanın ilizama verilmesi
3	Mültezimin ilizama dakıyerlerin vergi toplanma işine üçüncü kişilerin müdahalesi
17	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı
2	Fuzla ve fuzulü vergi toplanan mültezimin görevden alınması
1	Hizmetin veya miri malların nakledilmesi
1	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
27	Adi borç alacak
14	Alım satımdan doğan borç alacak
1	Vekaletin işgörmeye doğan borç alacak
2	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak
3	Para istikna, kredi
3	Ucret ihtilafı
1	Murabaha
6	Borç Temessükü
2	Kefil
3	İbn
6	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi
1	Borçlunun mallarının tespit edilmesi
1	Borçlunun mallarının zaptı
1	İhtilaf adını zorla alınan paranın indesi
3	Verginin toplanması
17	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması
2	Vergi muafiyeti
1	Zümmete geçirilen mal veya paranın indesi
1	Ayanın mahasesinin (ökrar) görülmesi
1	Alınan kararın reyaya bildirilmesi

19 numaralı İstanbul Ahkam Defteri, tabloda da belirtildiği gibi, başvuru yerlerine göre incelendiğinde, Üsküdar(37 karar) ve Galata(30 karar) kazalarından yüksek oranda bir başvurunun yapıldığı görülüyor. Haslar(19 karar) ve İstanbul(10 karar) kazalarının başvuru sayısı nispeten azdır.

19 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
19	10	30	37	19	96

İlgili deftere ait müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo incelendiğinde ise; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında da yine yönetilenlerin ağırlıklı olduğu tespit ediliyor.

Müracaat edenin sosyal konumuna göre 92 yönetilen (74 şehirli ve 18 köylü) ve sadece 4 yöneten(3 şehirli ve 1 köylü) bulunurken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 83 yönetilen(56 şehirli ve 27 köylü) ve 9 yöneten(5 köylü ve 4 şehirli) belirleniyor.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat eden kişilerin 48'inin Gayrimüslim(39'u Zimmi, 11'i Nasrani ve 3'ü Yahudi) ve 40'ının Müslüman olduğu bulunurken; şikayet edilenlerin 44'ünün Gayrimüslim ve 37'sinin Müslüman olduğu görülüyor.

19 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	19	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	19	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	19	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	19
I. YÖNETEN	4	I. YÖNETEN	9	İMÜSLÜMAN	40	İMÜSLÜMAN	37
A. Şehirli	3	A. Şehirli	4	İLGAYRİMÜSLİM	48	İLGAYRİMÜSLİM	44
B. Köylü	1	B. Köylü	5	A. Zimmi	39	A. Zimmi	39
II. YÖNETİLEN	92	II. YÖNETİLEN	83	B. Yahudi	3	B. Yahudi	1
A. Şehirli	74	A. Şehirli	56	C. Nasrani	11	C. Nasrani	6
B. Köylü	18	B. Köylü	27	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	4	YOK	-	YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	8	BELİRTİLMEMİŞ	15
TOPLAM	96	TOPLAM	96	TOPLAM HÜKÜM	96	TOPLAM HÜKÜM	96

Defter, başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, tablodan da görülebileceği şekliyle, verilen tüm kararlar 18016-1820 yılları arasındaki dönemi kapsıyor.

19 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
19	-	-	-	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	96

8.20 Numaralı Defter

Toplam 106 kararın verildiği 20 numaralı İstanbul Ahkam Defteri⁹⁰⁸'nin incelenmesi -diğer defterlerle aynı şekilde- ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları çerçevesinde yapılacaktır.

Defter -tabloda da belirtildiği üzere- ihtilaf konularının dağılımına göre değerlendirilirse, şimdiye kadar incelenen diğer defterlerde de yoğunluğu dikkati çeken adi borç alacak sorununa, bu defterde, alım satımdan doğan borç alacak sorununun da eklendiği görülüyor. Defterde, 30 karar adi borç alacak konusu ile ilgiliyken 28 hüküm de alım satımdan doğan borç alacak konusuna aittir. Bunlara en çok yaklaşan konu, 17 karar ile para istikrazı, kredidir.

⁹⁰⁸ 20 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'nde belirlenen 106 tane finansal hüküm şöyle sıralanabilir: **BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.**

20 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	20	İHTİLAFIN KONUSU	20
Adli borç alacak	30	Onaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	1
Alın satımdan doğan borç alacak	28	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	1
Vekâletin işgörmünde doğan borç alacak	09	Hibe	1
Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	02	Şufa	1
Para istikrazı, kredi	17	Otluncaya kadar bakam karşılığında ev vs. hıbsesi	1
Ücret ihtilafı	12	Sulh bedeli	1
Mürabahâ	12	Rehinli borç alacak	1
Borç Temessülâtî	12	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	1
Kefil	12	Gespçedilen para ve eşyanın iadesi	1
İbra	1	Çalınan mal veya paranın iadesi	1
Borçun taksitlendirilerek ödetilmesini	12	Vergi ödemesine	1
Borçlanın mallarının tespit edilmesini	1	Rüşumun serbestiye müdahale	1
Borçlanın mallarının zaptı	1	Makataaa gelirleri	1
İhtilâf adına zorla alınan paranın iadesi	1	Makataaunun ihtizaına verilmesini	1
Verginin toplanması	1	Mültezimin ihtizaundakiyerlerin vergi toplanma işare içinçeki kişilerin müdahalesi	1
Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	09	Makataa sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	1
Vergi muafiyeti	1	Fazla ve fazla vergi toplanan mültezimin görevden alınması	1
Zamanele geçirilen mal veya paranın iadesi	1	Haziranın veya tıfır malların nakledilmesi	1
Ayarın muhasebesinin (takne) görülmesi	1	Borcunun ödenmeyen borçlanın hapsedilmesi tabeî	1
Alınan kararın rayıya bildirilmesi	1		

20 numaralı defter, başvuru yerlerine göre incelendiğinde ise, tablodan da görüldüğü gibi, Galata(45 karar) ve Üsküdar(41 karar) kazalarına ilişkin hükümlerin fazlalığı ilk dikkati çekiyor. Haslar kazasına ilişkin 16 karar verilirken, İstanbul kazasına ait sadece 3 karar verilmiştir.

20 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
20	3	45	41	16	105

Defter; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre oluşturulan tablo ile analiz edildiğinde; müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında -yine şu ana kadar incelenen diğer tüm defterlerde olduğu gibi- yönetilenlerin ağırlıklı olduğu görülüyor.

Müracaat edenin sosyal konumuna göre 99 yönetilenin (71 şehirli ve 28 köylü) ve sadece 5 yönetenin(tümü şehirli) başvurdukları tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal

konumuna göre 98 yönetilen(62 şehirli ve 36 köylü) ve 5 yöneten(4 şehirli ve 1 köylü) başvuru yapmışlardır.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; hem müracaat eden ve hem de şikayet edilenlerin Müslüman ağırlıklı oldukları dikkati çekiyor. Müracaat eden 61 kişi Müslüman ve 42 kişi Gayrimüslim(37'si Zimmi, 2'si Yahudi, 2'si Nasrani ve 2'si diğer) iken; şikayet edilen 51 kişi Müslüman ve 45 kişi Gayrimüslim(43'ü Zimmi ve 5'i Nasrani) tebaadandır.

20 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	20	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	20	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	20	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	20
I. YÖNETEN	5	I. YÖNETEN	5	İMÜSLÜMAN	61	İMÜSLÜMAN	51
A. Şehirli	5	A. Şehirli	4	İLGAYRİMÜSLİM	42	İLGAYRİMÜSLİM	45
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	37	A. Zimmi	43
II. YÖNETİLEN	99	II. YÖNETİLEN	98	B. Yahudi	2	B. Yahudi	-
A. Şehirli	71	A. Şehirli	62	C. Nasrani	2	C. Nasrani	5
B. Köylü	28	B. Köylü	36	D. Diğer	2	D. Diğer	-
YOK	1	YOK	2	YOK	1	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	7
TOPLAM	105	TOPLAM	105	TOPLAM HÜKÜM	105	TOPLAM HÜKÜM	105

20 numaralı defter; başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, aşağıdaki tabloda da görülebileceği şekliyle, 4 dönemi kapsayan kararların verildiği görülüyor. Şöyle ki, 1816-1820 yılları arasındaki dönemde 14, 1821-1825 yılları arasındaki dönemde 61, 1826-1830 yılları arasındaki dönemde 27 ve 1831-1835 yılları arasındaki dönemde 3 tane karar çıkarılmıştır.

20 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
20	-	-	-	14	61	27	3	-	-	-	-	-	-	-	105	

9.21 Numaralı Defter

Toplam 55 tane kararın verildiği 21 numaralı defterin⁹⁰⁹ incelenmesi; yine sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre hükümlerin değerlendirilmesi şeklinde yapılacaktır.

Buna göre öncelikle defter hükümleri - aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere- ihtilaf konularına göre edilirse; 19 karar ile toplam defter hükümlerinin %33,3'ünü adi borç alacak ihtilafının kapsadığını görebiliriz. Onu -oranların azalmasıyla birlikte- sırasıyla, yine borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(7 tane) ve alım satımdan doğan borç alacak(6 tane) ihtilafları izliyor.

⁹⁰⁹ 21 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki finansal hayata ilişkin tespit edilen hükümler şöyledir: **BOA 21/1, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 21/490 ve BOA 21/503.**

21 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	İHTİLAFIN KONUSU
21	21
Adi borç alacak	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı
Alın satımdan doğan borç alacak	Başvurudan doğan borç alacak ihtilafı
Vakaletim işgörmeye doğan borç alacak	Hibe
Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Şufa
Para istikrarı, kredi	Ölümüne kadar bakım kayıtlığında ev vs. hibesi
Ucret ihtilafı	Sahib bedeli
Muhatabat	Rahatlı borç alacak
Borç Temessükü	İflas eden kişinin borçlarının ortadan kalkması
Karfi	Güspedilen para ve eşyanın iadesi
İfla	Çalınan mal veya paranın iadesi
Borcun taksitlendirilerek ödetilmesi	Vergi ödememe
Borçlunun mallarının tespiti edilmesi	Rüsumun serbestiye müdahale
Borçlunun mallarının zaptı	Makataa gelirleri
Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi	Makataanın iltizamı verilmesi
Verginin toplanması	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanma işine ilişkin kişilerin müdahalesi
Konumuz ve haksız vergi ve para toplanması	Makataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı
Vergi muafiyeti	Fizula ve fizuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması
Zamane geçiren mal veya paranın iadesi	Hazinenin veya miri malların nakledilmesi
Ayarın mahasebinin (takar) görülmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
Alınan kararın reyaya bildirilmesi	

21 numaralı deftere yapılan başvurular, yerlerine göre incelendiğinde ise, aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi, Galata kazasının(22 hüküm ile) baskınlığı ilk dikkati çekiyor. Onu sırasıyla nispeten yakın oranlardaki başvuru sayısıyla Haslar(15 hüküm), İstanbul(10 hüküm) ve Üsküdar(10 hüküm) kazaları takip ediyor.

21 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
21	10	22	10	15	57

21 numaralı deftere ait müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımı topluca hazırlanan tablo üzerinden analiz edilirse; yine müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konularında yönetilen kişilerin ağırlıklı oranı göze çarparken; dini dağılımda ise müracaat edenlerde Müslüman ve Gayrimüslim sayılarının eşitliği ve şikayet edilenlerde Müslüman sayısının fazlalığı görülüyor.

Müracaat edenin sosyal konumuna bakıldığında, 49 yönetilen (27 şehirli ve 22 köylü) ve sadece 8 yöneten(tümü şehirli) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre 43 yönetilen(31 şehirli ve 12 köylü) ve 8 yöneten(5 şehirli ve 3 köylü) belirleniyor.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat edenlerin yarısının Müslüman ve diğer yarısının da Gayrimüslim(24 Zimmi, 4 Nasrani, 2 Yahudi ve 1 diğer) olduğu görülürken; şikayet edilenlerin dini dağılımında 32 Müslüman ve 25 Gayrimüslim bulunuyor.

21 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	21	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	21	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	21	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	21
I. YÖNETEN	8	I. YÖNETEN	8	İMÜSLÜMAN	26	İMÜSLÜMAN	32
A. Şehirli	8	A. Şehirli	5	İLGAYRİMÜSLİM	26	İLGAYRİMÜSLİM	27
B. Köylü	-	B. Köylü	3	A. Zimmi	21	A. Zimmi	24
II. YÖNETİLEN	49	II. YÖNETİLEN	43	B. Yahudi	1	B. Yahudi	2
A. Şehirli	27	A. Şehirli	31	C. Nasrani	1	C. Nasrani	4
B. Köylü	22	B. Köylü	12	D. Diğer	4	D. Diğer	1
YOK	-	YOK	6	YOK	-	YOK	6
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	5	BELİRTİLMEMİŞ	4
TOPLAM	57	TOPLAM	57	TOPLAM HÜKÜM	57	TOPLAM HÜKÜM	57

21 numaralı defter; aşağıdaki tablodan da görülebileceği şekliyle, başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, 3 dönemi kapsayan kararların verildiği görülüyor. Şöyle ki, defterde, yoğunluğu 1831-1835 yılları arasındaki dönemde(32 tane) olmak üzere, 1831-1840(23 tane) ve 1841-1845(2 tane) yılları arasındaki döneme ilişkin kararlar bulunuyor.

21 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL																TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866			
21	-	-	-	-	-	-	32	23	2	-	-	-	-	-	57		

10.22 Numaralı Defter

22 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'nden finans ile ilgili olduğu düşünölen 62 tane hüküm tespit edildi⁹¹⁰. Bu hükümlerin analizi; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre yapılacaktır.

Defter, sorunun konu dağılımına göre - aşağıdaki tabloda da gösterildiği şekliyle analiz edildiğinde, ilk başta göze çarpan durumun; diğler defterlerden farklı olarak adi borç alacak konusuyla birlikte, borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularının da oranlarının yükselmesidir. Şöyle ki, 20 hükümde geçmesi sebebiyle toplam defter hükümlerinin %32,3'ü adi borç alacak sorununa ait bulunurken; 19 hükümle toplam defter hükümlerinin %30,6'sı borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi ve 18 hükümle toplam defter hükümlerinin %29'u borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularına ilişkindir.

⁹¹⁰ 22 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki bu 62 finansal hüküm şunlardır: **BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 22/338.**

Müracaat edenin sosyal konumu -aşağıdaki tablodan- değerlendirildiğinde, 58 yönetilen (32 şehirli ve 26 köylü) ve sadece 3 yöneten(tümü şehirli) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre tüm başvuruların yönetilen(30 şehirli ve 29 köylü) olduğu görülüyor.

Yine tablodan, defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat edenlerin çoğunluğunun Gayrimüslim(45 başvuru) -ve özellikle de Zimmi(40 başvuru)- olduğu görülürken; şikayet edilenlerin dini dağılımında 46 Gayrimüslim ve 35 Müslüman bulunuyor.

22 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	22	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	22	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	22	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	22
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	17	İMÜSLÜMAN	35
A. Şehirli	3	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	45	İLGAYRİMÜSLİM	46
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	40	A. Zimmi	46
II. YÖNETİLEN	58	II. YÖNETİLEN	59	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	32	A. Şehirli	30	C. Nasrani	5	C. Nasrani	6
B. Köylü	26	B. Köylü	29	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	-	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	62	TOPLAM	62	TOPLAM HÜKÜM	62	TOPLAM HÜKÜM	62

22 numaralı defter; başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, aşağıdaki tablodan da görülebileceği şekliyle, 1841-1850 arasındaki döneme ilişkin kararların verildiği görülüyor. Bunların 5 yıllık periyotlarla dağılımında ise, 1841-1845 yılları arasındaki dönemde 38 ve 1846-1850 yılları arasındaki dönemde 24 kararın çıkarıldığı tespit ediliyor.

22 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	24	-	-	-	62	

11.23 Numaralı Defter

İstanbul'un finansal sistemine örneklem oluşturacak ve değerlendirmeleri yapılan diğer defterlere kıyasla toplam 140 adet karar ile en fazla kararın verildiği defter olan 23 numaralı defter⁹¹¹ (toplam 1175 hükmün %12'si) de yine belirlenen sistematikte analiz edilecektir. Defterdeki hükümler sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları çerçevesinde ele alınacaktır.

Sıraya göre defter ilk babda -tablo... 'da da oluşturulduğu şekliyle- ihtilaf konularına göre analiz incelenecektir. Oldukça dikkat çekici bir farklılıkla, ilk kez bu defterde, adi borç alacak ihtilafları en yüksek oranda tekrarlanan konu olmaktan çıkıyor ve yerine, borçlunun mallarının tespit edilmesi, murabaha ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularına ilişkin sorunlar öncelikli hale geliyor. Nitekim, tablodan da görüleceği üzere, borçlunun mallarının tespit edilmesi 59 kez, murabaha 41 kez ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi 34 kez soruna konu olmuştur. Bunlardan sonra, düşen oranlarda adi borç alacak(20 kez) ve alım satımdan doğan borç alacak(17 kez) ihtilafları yer almıştır.

⁹¹¹ En fazla finansal hükmün verildiği defter olduğu gözlenen 23 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ndeki bu 140 adet hüküm şunlardır: **BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374 ve BOA 23/375.**

görülürken; şikayet edilenlerin dini dağılımında 111 Gayrimüslim(büyük çoğunluğu Zimmi) ve 96 Müslüman bulunuyor.

23 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	23	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	23	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	23	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	23
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	4	I.MÜSLÜMAN	41	I.MÜSLÜMAN	96
A. Şehirli	-	A. Şehirli	4	II.GAYRİMÜSLİM	100	II.GAYRİMÜSLİM	111
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	90	A. Zimmi	109
II. YÖNETİLEN	140	II. YÖNETİLEN	136	B. Yahudi	5	B. Yahudi	11
A. Şehirli	106	A. Şehirli	102	C. Nasrani	5	C. Nasrani	21
B. Köylü	34	B. Köylü	34	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	2	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	140	TOPLAM	140	TOPLAM HÜKÜM	140	TOPLAM HÜKÜM	140

23 numaralı defter - aşağıdaki tablodan da görülebileceği şekliyle- başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde; kararların 1846-1855 arasındaki dönemde verildiği görülüyor. Bunların 5 yıllık periyotlarla dağılımında da 1850-1855 yılları arasındaki döneminin ağırlığı dikkat çekiyor. Buna göre, 1846-1850 yılları arasındaki dönemde 58 hüküm bulunurken, 1851-1855 yılları arasındaki dönemde 82 kararın çıkarıldığı görülüyor.

23 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58	82	-	-	-	140	

12.24 Numaralı Defter

24 numaralı Ahkam Defteri'nde, İstanbul'daki finansal sisteme örnek olacağı düşünülen 84 tane karar⁹¹² tespit edilmiştir. Bu belirlenen 96 kararın incelenmesinin

⁹¹² 24 numaralı defterde, İstanbul finansal sistemine ilişkin olarak belirlenen 84 hüküm şunlardır: **BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA**

amaçlandığı bu aşamada, yine defterdeki hükümler sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre detaylıca ele alınacaktır.

Bu defterin -aşağıdaki tablo yardımıyla- ihtilaf konularının dağılımına göre incelenmesinde; 3 konunun -aynı yoğunluk ve en yüksek oranda- sorun oluşturduğu görülüyor. 36'şar karar ile murabaha, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve borçlunun mallarının tespit edilmesi konularından oluşan bu baskınlığın; bu defterde tek hüküm ile verilen kararın, her üç konunun kapsamına da girmesinden ötürü olduğu söylenebilir.

24 Numaralı Deftere Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	Adli borç alacak	Alınan suttandan doğan borç alacak	Vekâletleri işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikna, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Hibe	Kefil	Sulh bedeli	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Çalışan mal veya paranın idaresi	Zümmete geçirilen mal veya paranın idaresi	Ayanın mahsubesinin (ölcme) görülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
24	15	13	4	3	2	1	36	1	2	1	36	36	3	2	-	1	1	1	-	-

24 numaralı İstanbul Ahkam Defteri'ne yapılan başvurular, bu kez, yerlerine göre incelendiğinde, defter kayıtlarının %60,7'ini oluşturan Haslar kazasından(51 başvuru) yapılmaktadır. Üsküdar(17 başvuru), Galata(15 başvuru) ve İstanbul(tek başvuru) kazalarından yapılan başvurular oldukça düşük seviyelerdedir.

24 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
24	1	15	17	51	84

24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312 ve BOA 24/313.

Deftere ilişkin müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımı, topluca hazırlanan tablo üzerinden analiz edilirse; yine müracaat edenin ve şikayet edilenin sosyal konumlarında yönetilen kişilerin ağırlıklı oranı göze çarparken; dini dağılımda, daha çok Gayrimüslimlerin, Müslümanları şikayet ettiği görülüyor.

Müracaat edenin sosyal konumu ele alındığında, 81 yönetilen (59 şehirli ve 22 köylü) ve sadece 3 yöneten(tümü şehirli) tespit edilirken; şikayet edilenin sosyal konumuna göre tüm başvuruların yönetilen(62 şehirli ve 22 köylü) olduğu görülüyor.

Yine defterdeki dini dağılım analiz edildiğinde; müracaat edenlerin 45'inin Gayrimüslim(44'ünün Zimmi, 2'sinin Nasrani ve 1'inin diğer) ve 39'unun Müslüman olduğu görülürken; şikayet edilenlerin dini dağılımında 56 Müslümana karşılık 48 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) bulunuyor.

24 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	24	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	24	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	24	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	24
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	39	İMÜSLÜMAN	56
A. Şehirli	3	A. Şehirli	-	II.GAYRİMÜSLİM	45	II.GAYRİMÜSLİM	48
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	44	A. Zimmi	46
II. YÖNETİLEN	81	II. YÖNETİLEN	84	B. Yahudi	-	B. Yahudi	2
A. Şehirli	59	A. Şehirli	62	C. Nasrani	2	C. Nasrani	3
B. Köylü	22	B. Köylü	22	D. Diğer	1	D. Diğer	2
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	84	TOPLAM	84	TOPLAM HÜKÜM	84	TOPLAM HÜKÜM	84

24 numaralı defter; başvuru yıllarına göre değerlendirildiğinde, aşağıdaki tablodan da görülebileceği üzere, yüzyılın ikinci yarısına ilişkindir. Nitekim, 1851-1855 yılları arasında 36 ve 1856-1860 yılları arasında 48 hüküm bulunmaktadır.

24 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	48	-	-	84

13.25 Numaralı Defter

19.yüzyıla ilişkin sadece finansal hükümlerinin tespit edilerek ele alındığı İstanbul Ahkam Defterleri'nde -konumuz sınırları içerisinde- incelediğimiz son defter, 25 numaralı defterdir. Bu defter de yine; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre değerlendirilecektir.

25 numaralı son defterdeki 121 karar,⁹¹³ ihtilaf konularının dağılımına göre analiz edildiğinde; konuların yoğunluğunun -incelenen son iki defterdeki artış trendini takip ederek- murabaha, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve borçlunun mallarının tespit edilmesi ihtilaflarına ilişkin olduğu dikkati çekiyor. İlgili defterdeki tüm konuların %85,1'i, 103'er ortak hüküm ile murabaha, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve borçlunun mallarının tespit edilmesi konuları oluşturmaktadır.

⁹¹³ 25 numaralı incelenen son defterde tespit edilen finansal hükümler şunlardan oluşmaktadır: **BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.**

İkinci olarak defterdeki dini dağılımı analiz edelim. Kolaylıkla görülüyor ki, müracaat eden 121 kişinin, 101'inin dini Gayrimüslim(üstelik 101'i de Zimmi) ve sadece 20'sinin dini Müslüman'dır. Aynı şekilde, şikayet edilenlerin sayısında da yine Gayrimüslimlerin(aynı zamanda Zimmilerin) 112 başvuru ile yoğunluğu görülüyor. Bu iki analizi aşağıdaki tablodan da yararlanarak toplarsak, 25 numaralı son defterde, yönetilen, şehirli ve Zimmi Gayrimüslimlerin; yine yönetilen, şehirli ve Zimmi Gayrimüslimleri şikayet ettikleri sonucuna ulaşabiliriz.

25 Numaralı Deftere Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	25	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	25	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	25	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	25
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	20	İ.MÜSLÜMAN	73
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	101	İI.GAYRİMÜSLİM	112
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	101	A. Zimmi	112
İI. YÖNETİLEN	121	İI. YÖNETİLEN	121	B. Yahudi	-	B. Yahudi	1
A. Şehirli	95	A. Şehirli	89	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	26	B. Köylü	32	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	121	TOPLAM	121	TOPLAM HÜKÜM	121	TOPLAM HÜKÜM	121

25 numaralı son defter; son olarak başvuru yıllarına göre değerlendirilirse, 1856-1870 yılları arasındaki dönemde geçiyor. Bunun 5'er yıllık periyotlara taksimi şöyledir: 1856-1860 yılları arasındaki dönemde 32, 1861-1865 yılları arasındaki dönemde 79 ve 1866-1870 yılları arasındaki dönemde 10 tane karar.

25 Numaralı Deftere Göre Başvuru Yılı

DEFTER NUMARASI	YIL															TOPLAM					
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866							
25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	79	10	121

B.DEFTER NUMARALARINA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

Defter numaralarına göre tasniflenen 1175 tane hükmün genel analizinin yapılmasının amaçlandığı bu kısımda, defterlerin topluca; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat eden ve şikayet edilenin sosyal konumu ve müracaat eden ve şikayet edilenin dinine göre dağılımları ele alınacaktır. Buna göre, 19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine ilişkin genel tespitler yapılabilecektir.

Toplam 1175 tane hükümden, İstanbul finansal yaşamına ait; en az sayıdaki karar, 18 kararın(toplam hükümlerin %1,5'i) verildiği 13 numaralı defterde verilirken; en fazla karar, 140 kararın(toplam hükümlerin %12'si) verildiği 23 numaralı defterdedir.

Defter numaralarının, ihtilafın konusuna göre toplu analizi yapılırsa; aşağıdaki tablo... 'da da özetlendiği üzere, İstanbul finans piyasasına ilişkin verilen hükümlerin, en fazla adi borç alacak konusunun çözümüne ilişkin(316 karar) olduğu(en çok adi borç alacak konusu 18 numaralı defterde lafzedilmiştir) görülüyor.

Dönemin sonlarına yaklaşırken, adi borç alacak konusunun defterlerdeki sayısı azalırken murabaha, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve borçlunun mallarının tespit edilmesi konularına ilişkin sorunların yükseldiği görülüyor. Özellikle 23-25 numaralı defterlerde bu üç konudaki belirgin artış dikkati çekiyor.

Yine ihtilafın konularının çeşitliliği de, ilerleyen defter numaralarında -doğru orantılı olarak- yükseliyor. Nitekim, 13 numaralı ilk defterde 10 çeşit sorun konusu bulunurken, 24 numaralı defterde 17 çeşit sorun yer alıyor.

Defter Numaralarına Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mirabata	Borç Teminatı	Kafîl	İbra	Borcun tahsilatını ilzama ederek ödettilirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhli orf adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi maddiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görülmesi	Alınan kararın reşayta bildirilmesi
13	6	1	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	2	1	1	2	1	-	-	-
14	24	2	-	-	3	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-	4	1	-	1	-
15	14	12	1	1	2	3	2	11	1	2	13	1	2	-	1	6	5	-	2	1
16	38	16	1	1	7	1	2	9	1	5	12	1	-	1	-	15	15	-	4	4
17	44	9	2	2	6	3	2	5	6	2	15	-	2	3	5	6	5	5	3	2
18	57	10	3	2	5	2	1	1	3	1	5	-	2	1	3	10	1	-	1	-
19	27	14	1	2	3	-	1	6	2	5	6	-	1	-	3	17	2	1	-	-
20	30	28	8	3	17	2	2	2	2	1	2	-	1	-	1	9	-	-	-	-
21	19	6	3	-	2	1	3	1	1	2	7	-	2	-	3	4	4	-	-	-
22	20	8	1	3	6	-	8	-	1	-	18	2	2	-	-	-	-	-	-	1
23	20	17	1	3	2	1	41	1	5	-	34	59	2	-	-	4	-	1	-	-
24	15	13	4	3	2	1	36	-	2	-	36	36	3	-	-	1	-	1	-	-
25	2	4	4	2	-	-	103	-	1	-	103	103	-	-	-	2	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8
DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hıba	Sulu bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeneme	Rüşumun serbestiye müdahale	Makataa gelirleri	Makataanın ilzama verilmesi	Mültezimin ilzama dayatılmaları vergi toplanma işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Makataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya mali malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	-	-	-	-	1	-	-	2	-	2	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-
16	-	1	-	-	-	-	2	1	1	-	3	1	1	1	-	1	-	-	-	-
17	1	-	2	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	-	1
18	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
19	-	1	4	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
20	-	-	2	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
21	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
22	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	19
23	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
24	-	-	1	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28	

Defter numaralarına göre başvuru yerlerinin dağılımı topluca değerlendirilirse, aşağıdaki tablodan da görülecektir ki, defterlerde, Haslar kazası sınırlarına giren hüküm sayısı fazladır ve özellikle bu oran 22 numaralı defterden itibaren oldukça yükselmiştir. Diğer 3 bölge belirgin değişken bir dağılım göstermiştir. Galata kazası, genel olarak ortalama bir

dağılım gösterirken 17-20 numaralı defterler arasında öne çıkmıştır. İstanbul kazasına dahil yerlerden yapılan başvurular, 14-16 numaralar arası yüksekken, ilerleyen defterlerde yok denecek kadar azalmıştır. 18-20 defter numaraları arasında Üsküdar kazasına ilişkin verilen kararlar yoğunlaşmaktadır.

Defter Numaralarına Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
13	3	4	3	8	18
14	15	12	7	13	47
15	22	25	16	20	83
16	32	31	17	51	131
17	25	38	20	41	124
18	10	26	36	35	107
19	10	30	37	19	96
20	3	45	41	16	105
21	10	22	10	15	57
22	5	18	7	32	62
23	3	24	9	104	140
24	1	15	17	51	84
25	2	44	24	51	121

Defter numaralarına göre müracaat edenin sosyal konumu topluca incelenirse; tablodan da görüleceği üzere, İstanbul finans piyasasına ilişkin hüküm verilmesi için; yoğun olarak yönetilen ve özellikle şehirli reyanın başvuru yaptığı görülüyor. Özellikle sırasıyla 23, 25, 17 ve 16 numaralı defterlerde, bu baskınlık oldukça belirginleşiyor. Az olan yönetilen başvurusunun da, özellikle şehirli tebaa tarafından yapıldığı belirleniyor.

Defter Numaralarına Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
I. YÖNETEN	-	16	5	15	6	9	4	5	8	3	-	3	-
A. Şehirli	-	16	5	14	5	5	3	5	8	3	-	3	-
B. Köylü	-	-	-	1	1	4	1	-	-	-	-	-	-
II. YÖNETİLEN	18	31	77	116	117	98	92	99	49	58	140	81	121
A. Şehirli	12	11	64	52	93	83	74	71	27	32	106	59	95
B. Köylü	6	20	13	64	24	15	18	28	22	26	34	22	26
YOK	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Defterlerin şikayet edilenin sosyal konumuna göre topluca değerlendirildiğinde; İstanbul finansal piyasasında daha çok yönetilen reaya şikayet edildiği söylenebilir. Defterlerin tümünde sonuç, yönetilenlerin şikayet edildiğine ilişkindir. Yönetilenlerin geneli şehirli olmakla birlikte, 14 ve 17 numaralı defterlerde köyden başvurular yüksektir.

Defter Numaralarına Göre Şikayet Edilenin Sosyal Konumu

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
I. YÖNETEN	-	-	8	12	12	9	9	5	8	-	4	-	-
A. Şehirli	-	14	7	10	10	6	4	4	5	-	4	-	-
B. Köylü	-	1	1	2	2	3	5	1	3	-	-	-	-
II. YÖNETİLEN	17	29	65	95	35	94	83	98	43	59	136	84	121
A. Şehirli	10	5	45	66	7	54	56	62	31	30	102	62	89
B. Köylü	7	24	20	29	28	40	27	36	12	29	34	22	32
YOK	1	2	9	23	11	3	4	2	6	2	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	1	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Defter numaralarının müracaat edenin dinine göre topluca analizinde; tabloda da belirtildiği üzere, ilerleyen defter numaralarında(diğer bir ifadeyle 19.yüzyılın sonlarına doğru) Müslüman kişilerin başvuru sayısı azalırken, Gayrimüslim kişilerin başvurularının arttığı(özellikle 22 numaralı defterden sonra) görülüyor. Gayrimüslim kişilerde de, Zimmilik tüm defter numaralarında belirgin baskınlık göstermiştir.

Defter Numaralarına Göre Müracaat Edenin Dini

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
İ.MÜSLÜMAN	11	23	32	64	54	54	40	61	26	17	41	39	20
İ.GAYRİMÜSLİM	7	24	48	62	63	47	48	42	26	45	100	45	101
A. Zimmi	7	24	41	61	54	35	39	37	21	40	90	44	101
B. Yahudi	-	-	3	-	3	3	3	2	1	-	5	-	-
C. Nasrani	-	-	2	3	1	6	11	2	1	5	5	2	-
D. Diğer	-	-	3	-	5	3	-	2	4	-	-	1	-
YOK	-	-	1	3	1	-	-	1	-	-	2	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	2	2	6	6	8	1	5	-	-	-	1
TOPLAM HÜKÜM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Defter numaralarının şikayet edilenin dini dağılımına göre analizi yapılırsa; aşağıdaki tablonun yardımıyla da görüleceği üzere, Müslüman ve Gayrimüslim sayısının dalgalı bir seyir izlediği belirleniyor. Örneğin, 13, 17, 19, 22, 23 ve 25 numaralı defterlerde şikayet edilenlerin dinlerinde Gayrimüslim ağırlığı oluşurken, 14, 15, 20, 21 ve 24 numaralı defterlerde şikayet edilenlerin dinlerinde Müslüman ağırlığı görülüyor ve 16 ile 18 numaralı hükümlerde hemen hemen eşit oranlı dağılımın oluştuğu belirleniyor.

Defter Numaralarına Göre Şikayet Edilenin Dini

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
İ.MÜSLÜMAN	7	24	36	47	46	47	37	51	32	35	96	56	73
İ.GAYRİMÜSLİM	11	19	25	49	63	47	44	45	27	46	111	48	112
A. Zimmi	11	17	22	43	59	44	39	43	24	46	109	46	112
B. Yahudi	-	2	3	4	2	2	1	-	2	-	11	2	1
C. Nasrani	-	-	1	2	4	5	6	5	4	6	21	3	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-
YOK	1	2	11	28	14	3	4	2	6	2	2	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	11	7	4	15	15	7	4	1	-	-	-
TOPLAM HÜKÜM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Defter numaraları son olarak, başvuru yıllarına göre analize tabi tutulursa - aşağıdaki tablo ile de sabitleneceği üzere- defterler, ritmik bir dağılım göstermektedir. Bu durum oldukça normaldir. Çünkü defterlerin numaralandırılma amacı, yılların artışıdır.

Verilen kararların 5'er yıllık dönemler itibariyle yoğunluğu incelendiğinde ise,1800-1815 yılları arasındaki dönemde İstanbul finansal piyasasına ilişkin yoğun bir biçimde kararın verildiği görülüyor ki, bu döneme ait defterler 13-18 numaraları arasındadır.

Defter Numaralarına Göre Başvuru Yıllarının Dağılımı

YIL	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1800-1805	18	47	83	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	173
1806-1810	-	-	-	106	62	-	-	-	-	-	-	-	-	168
1811-1815	-	-	-	-	62	107	-	-	-	-	-	-	-	169
1816-1820	-	-	-	-	-	-	96	14	-	-	-	-	-	110
1821-1825	-	-	-	-	-	-	-	61	-	-	-	-	-	61
1826-1830	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-	27
1831-1835	-	-	-	-	-	-	-	3	32	-	-	-	-	35
1836-1840	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	23
1841-1845	-	-	-	-	-	-	-	-	2	38	-	-	-	40
1846-1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	58	-	-	82
1851-1855	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82	36	-	118
1856-1860	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	32	80
1861-1865	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79	79
1866-1870	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121	1175

II. HÜKÜMLERİN İHTİLAFIN KONUSUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

Hükümlerin, ihtilafın konusuna göre incelenmesi/analizi; 19.yüzyıl süresince İstanbul Ahkam Defterleri'nin, finansal sistemin işleyişine örneklem oluşturacak ve (1.)sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (2.)güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (3.)alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler, (4.)haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler, (5.)vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler, (6.)iltizam ile ilgili hukuki muameleler ve (7.)diğer hukuki muameleler başlıkları altında derlenebilecek finansal hukuki konuların değerlendirilmesi şeklinde yapılacaktır.⁹¹⁴ Bu amaç dahilinde her bir finans hukuku konusu; öncelikle kendi içinde ve daha sonra da toplu olarak analize tabi tutulacaktır.

⁹¹⁴ İhtilaf konularıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ali Haydar EFENDİ, **Şerh-i Mecelle**(Orijinal Adı: Dürerü'l Hukkam Şerhu Mecelleti'l-Ahkam), (Çeviren: Raşit GÜNDOĞDU ve Osman ERDEM), Osmanlı Yayınevi, Cilt I-V, İstanbul, s. 13 vd.; Ali Himmet BERKİ, **Açıklamalı Mecelle**(Orijinal Adı: Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye),

A.HÜKÜMLERİN İHTİLAFIN KONUSUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

Hükümlerin, ihtilafın konusuna ilişkin belirlenen tasnife göre incelenmesi çerçevesinde, ihtilaf konuları, genel hüküm sayılarına göre belirlenerek; (1.) sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (2.) güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler, (3.) alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler, (4.) haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler, (5.) vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler, (6.) iltizam ile ilgili hukuki muameleler ve (7.) diğer hukuki muameleler başlıkları halinde incelenecektir.

19.yüzyılda İstanbul Ahkam Defterleri'nde finansal sistemin işleyişini anlamaya yönelik olarak belirlenen 1175 hükmü, ihtilafın konularına göre değerlendirmek, dönemin finansal sorunlarının türlerini öğrenebilmek adına gerekli görülmüştür. Bu hedefe uygun olarak öncelikle ihtilafın toplu sayıları belirlenecek ve değerlendirmeye geçilecektir.

İhtilafın konuları, başvuru sayılarına göre topluca incelendiğinde - aşağıdaki tabloda da özetlendiği üzere⁹¹⁵- İstanbul finansal sistemine ilişkin en çok sorunu, 799 kararla (toplam hükümlerin %68'i) sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muamelelerin oluşturduğu belirleniyor. Bunu sırasıyla, alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler (483 karar ve toplam hükümlerin %41,1'i), vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler (135 karar ve toplam hükümlerin %11,5'i), güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler (110 karar ve toplam hükümlerin %9,4'ü) izlerken; diğer hukuki muameleler (48 karar ve toplam hükümlerin %4,1'i), haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler (22 karar ve toplam hükümlerin %1,9'i) ve iltizam ile ilgili hukuki muameleler (13 karar ve toplam hükümlerin %1,1'i) düşük oranlarla kararlara konu oluyorlar.

Hikmet Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1982, s. 17 vd. ve Refik GÜR, **Hukuk Tarihi ve Tefekkürü Bakımından Mecelle**, Sebil Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 1993, s. 107-176.

⁹¹⁵ Tablo incelendiğinde, hüküm sayılarının (hükümler toplandığında 1610 sayısına ulaşılıyor) ve oranların, 1175 toplamından fazla olduğu görülüyor. Bu durum, 435 tane hükmün birden fazla ihtilaf konusunu birlikte içermesinden kaynaklanmıştır ki bunların neler olduğu veya detaylı değerlendirilmesi, tezimizin ikinci bölümünde yapılmıştır.

İhtilafın Konusuna Göre Hüküm Sayılarının Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1.Sözleşmelerden Doğan Borç Alacak İhtilafı İle İlgili Hukuki Muameleler	799	%68,0
2.Güvence Sağlama Amacıyla Yapılan Sözleşmelerden Doğan Borç Alacak İhtilafı İle İlgili Hukuki Muameleler	110	%9,4
3.Alacağın Tahsili ve İflas İle İlgili Hukuki Muameleler	483	%41,1
4. Haksız Ve Zor Kullanılarak Temellük Edilenin İadesi İle İlgili Hukuki Muameleler	22	%1,9
5. Vergi İhtilafları İle İlgili Hukuki Muameleler	135	%11,5
6. İltizam İle İlgili Hukuki Muameleler	13	%1,1
7. Diğer Hukuki Muameleler	48	%4,1
TOPLAM	1175	%100

1.SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

Sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında (a.)adi borç alacak ihtilafı, (b.)alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı, (c.)ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı, (d.)vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı, (e.)boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı, (f.)kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı, (g.)para istikrazı, kredi, (h.)ücret ihtilafı, (i.)murabaha ve (j.)hibe olarak sınıflandırılabilir. Bu belirlenen genel şablon içerisinde, sırasıyla bu konu başlıklarını ele alarak inceleyelim.

a. Adi Borç Alacak ihtilafı

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, adi borç alacak konusuyla ilgili olarak – aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere- 316 tane karar⁹¹⁶ tespit edildi. Verilen kararlarda sıklıkla dile getirilmesi yönüyle öneme haiz olan bu

⁹¹⁶ 19.yüzyıla ilişkin incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, adi borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 316 karar şunlardır: **BOA 13/934, BOA 13/943, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/114, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/270, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 15/35, BOA 15/42, BOA 15/53, BOA 15/190, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/343, BOA 15/424, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/472, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/78, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/177,**

adi borç alacak ihtilafı konusunun incelenmesi amacıyla, bu konuyla ilgili oldukları tespit edilen hükümlerin, sırasıyla; ihtilafın konusu, başvuru yeri, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini, şikayet edilenin dini ve başvuru yılına göre dağılımları değerlendirilecektir.

Adi Borç Alacak Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Adi Borç Alacak İhtilafı	316

Adi borç alacak ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 57 karara konu(adi borç alacak ihtilafı ile ilgili toplam hükümlerin %18'i) olması sebebiyle 18

BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/255, BOA 16/286, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/377, BOA 16/414, BOA 16/417, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/549, BOA 16/561, BOA 16/649, BOA 16/700, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/126, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 16/494, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/208, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/289, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/82, BOA 18/88, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/121, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/202, BOA 18/211, BOA 18/227, BOA 18/234, BOA 18/242, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/277, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18389, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 8/442, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/206, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/313, BOA 19/349, BOA 19/379, BOA 19/402, BOA 19/411, BOA 19/421, BOA 19/439, BOA 19/462, BOA 19/538, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/138, BOA 20/156, BOA 20/169, BOA 20/185, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/322, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/459, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/535, BOA 20/574, BOA 21/16, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/139, BOA 21/211, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/300, BOA 21/448, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 22/102, BOA 22/168, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/326, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/60, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/31, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/76, BOA 23/96, BOA 23/133, BOA 23/164, BOA 23/228, BOA 23/253, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/330, BOA 24/17, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/142, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/205, BOA 24/255, BOA 25/102 ve BOA 25/166.

numaralı defter olduğu görölüyor. 18 numaralı defteri sırasıyla, 17(44 karar), 16(38 karar), 20(30 karar), 19(27 karar) ve 14(24 karar) takip ediyor. Adi borç alacak ile ilgili verilen kararların; yüzyıl başında düşük/yükselen, yüzyılın ortalarında yüksek/maksimum ve yüzyıl sonunda düşük/azalan bir seyir izlediği söylenebilir.

Adi Borç Alacak Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Adi Borç Alacak İhtilafı	6	24	14	38	44	57	27	30	19	20	20	15	2	316

Adi borç alacak sorununun, başvuru yerlerine göre dağılımı hazırlanan tablo ile incelendiğinde görülecektir ki; konunun sorun oluşturduğu en yüksek iki yer vardır: Haslar(109 karar) ve Galata(106 karar) kazaları. Bu iki kaza, toplam adi borç alacak ihtilafıyla ilgili yapılan başvuruların %68 gibi oldukça yüksek bir oranını oluşturuyor.

Adi Borç Alacak Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Adi Borç Alacak İhtilafı	19	106	82	109	316

Adi borç alacak konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre analizi -aşağıda topluca özetlenen tablo yardımıyla- yapılırsa; adi borç alacak sorunuyla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarının hemen hemen birbirine eşit olduğu söylenebilir.

Adi borç alacak ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirilirse; 297 yönetilene(235 şehirli ve 62 köylü) karşılık, sadece 19 yönetenin(18 şehirli ve tek köylü) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde ihtilafın diğer tarafının, yani adi borç alacak sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin incelenmesinde de yine yönetilen reayanın fazlalığı dikkati çekiyor. Adi borç alacak ihtilafı ile ilgili 295

yönetilene(187 şehirli ve 108 köylü) karşılık 19 yöneten(18 şehirli ve tek köylü) şikayet edilmiştir.

Adi borç alacak konusuyla ilgili olarak verilen kararlarda, tarafların dinleri incelendiğinde; müracaat edenlerin 165'inin Müslüman ve 153'ünü Gayrimüslim olduğu görülürken; şikayet edilenlerde 160 Gayrimüslim ve 154 Müslüman olarak gerçekleşmiştir.

Adi Borç Alacak Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Adi Borç Alacak İhtilafı	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Adi Borç Alacak İhtilafı	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Adi Borç Alacak İhtilafı	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Adi Borç Alacak İhtilafı
I. YÖNETEN	19	I. YÖNETEN	19	İ. MÜSLÜMAN	165	İ. MÜSLÜMAN	154
A. Şehirli	18	A. Şehirli	18	II. GAYRİMÜSLİM	153	II. GAYRİMÜSLİM	160
B. Köylü	1	B. Köylü	1	A. Zimmi	133	A. Zimmi	151
II. YÖNETİLEN	297	II. YÖNETİLEN	295	B. Yahudi	7	B. Yahudi	8
A. Şehirli	235	A. Şehirli	187	C. Nasrani	13	C. Nasrani	8
B. Köylü	62	B. Köylü	108	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	2	YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	17
TOPLAM	316	TOPLAM	316	TOPLAM	316	TOPLAM	316

Adi borç alacak konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların en çok 1811-1815 yılları arasındaki dönemde(75 hüküm) yaşandığı belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, yine 1806-1810(55 hüküm) ve 1800-1805(53 hüküm) yılları arasındaki dönemde de adi borç alacak ihtilafıyla ilgili başvuruların arttığı söylenebilir. 1866-1870 yılları arasındaki dönemde verilen hiçbir hükümde, adi borç alacak ihtilafının sorun oluşturmaması dikkat çekicidir.

Adi Borç Alacak Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
Adi Borç Alacak İhtilafı	53	55	75	33	19	5	12	6	8	26	14	8	2	-	316	

b. Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı

19.yüzyıla ait İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak 140 tane karar⁹¹⁷ tespit edildi. Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, bu konuyla ilgili oldukları tespit edilen ve aşağıdaki tabloda da gösterildiği şekilde 140 karar, sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre değerlendirilecektir.

Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı	140

Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse, konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 28 karara konu (alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili toplam hükümlerin %20'si) olması sebebiyle 20 numaralı defter olduğu görülüyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, 20 numaralı defteri sırasıyla, 23(17 karar), 16(16 karar), 19(14 karar), 24(13 karar) ve 15(12 karar) takip

⁹¹⁷ 19.yüzyıla ilişkin incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 140 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/1003, BOA 14/269, BOA 14/284, BOA 15/10, BOA 15/15, BOA 15/81, BOA 15/98, BOA 15/207, BOA 15/357, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/270, BOA 16/352, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/500, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/565, BOA 16/705, BOA 16/726, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/298, BOA 17/343, BOA 17/363, BOA 18/35, BOA 18/67, BOA 18/87, BOA 18/148, BOA 18/201, BOA 18/233, BOA 18/310, BOA 18/367, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 19/44, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/139, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/252, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/416, BOA 19/465, BOA 20/15, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/77, BOA 20/170, BOA 20/183, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/245, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/380, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 21/28, BOA 21/57, BOA 21/114, BOA 21/184, BOA 21/207, BOA 21/214, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/163, BOA 22/198, BOA 23/58, BOA 22/304, BOA 22/312, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/34, BOA 23/82, BOA 23/126, BOA 23/131, BOA 23/148, BOA 23/154, BOA 23/189, BOA 23/237, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/308, BOA 23/325, BOA 23/341, BOA 23/352, BOA 24/53, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/141, BOA 24/145, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/229, BOA 24/238, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 25/65, BOA 25/73, BOA 25/119 ve BOA 25/203.**

ediyor. Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili verilen kararların -adi borç alacak ihtilafıyla aynı biçimde- yüzyıl başında düşük/yükselerek, yüzyılın ortalarında yüksek/maksimuma çıkararak ve yüzyıl sonunda düşük/azalarak çan eğrisi şeklinde bir izlediği söylenebilir.

Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı	1	2	12	16	9	10	14	28	6	8	17	13	4	140

Alım satımdan doğan borç alacak konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(60 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Tablodan da görüleceği üzere, bunu yakın aralarla Üsküdar ve Galata kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm İstanbul kazasına verilmiştir.

Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı	6	36	38	60	140

Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre analizi -aşağıda topluca özetlenen tablo yardımıyla- yapılırsa; sorun ilgili hükümlerde, yine müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarının yine hemen hemen birbirine eşit olduğu söylenebilir.

Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre detaylıca ele alınırsa; 135 yönetilene(103 şehirli ve 32 köylü) karşılık, sadece 3 yönetenin(tümü şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde ihtilafın diğer tarafının, yani alım satımdan doğan borç alacak sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin, incelenmesinde de yine yönetilen reayanın fazlalığı dikkati çekiyor. Alım satımdan doğan

borç alacak ihtilafı ile ilgili 134 yönetilene(89 şehirli ve 45 köylü) karşılık sadece 2 yöneten(1'er şehirli ve köylü) şikayet edilmiştir.

Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlarda, tarafların dinleri incelendiğinde; müracaat edenlerin 69'unun Müslüman ve 68'inin Gayrimüslim (55 Zimmi, 12 Nasrani, 2 Yahudi ve 2 diğer) olduğu görülürken, şikayet edilenlerde 71 Gayrimüslim (63 Zimmi, 13 Nasrani ve 1 Yahudi) ve 67 Müslüman olarak oluşmuştur.

Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Alım Satımdan Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Alım Satımdan Doğan Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Alım Satımdan Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Alım Satımdan Doğan Borç Alacak
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	2	İMÜSLÜMAN	69	İMÜSLÜMAN	67
A. Şehirli	3	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	68	II.GAYRİMÜSLİM	71
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	55	A. Zimmi	63
II. YÖNETİLEN	135	II. YÖNETİLEN	134	B. Yahudi	2	B. Yahudi	1
A. Şehirli	103	A. Şehirli	89	C. Nasrani	12	C. Nasrani	13
B. Köylü	32	B. Köylü	45	D. Diğer	2	D. Diğer	-
YOK	1	YOK	3	YOK	2	YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	2
TOPLAM	140	TOPLAM	140	TOPLAM	140	TOPLAM	140

Alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, en çok 1800-1805(19 hüküm) ve 1816-1820(18 karar) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirtilebilir. Tabloda oluşturulduğu üzere, yine 15'er karar ile 1806-1810 ve 1811-1815 yılları arasındaki dönemde de alım satımdan doğan borç alacak ihtilafıyla ilgili başvuruların yüksek olduğu söylenebilir.

Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Alım Satımdan Doğan Borç Alacak İhtilafı	19	15	15	18	13	11	6	-	6	11	11	10	4	-	140

c. Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı

İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak, sadece 4 adet karar tespit edilmişti.⁹¹⁸ Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı konusunu oluşturan –aşağıdaki tabloda da belirtilen- bu 4 kararın incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre değerlendirme yapılacaktır.

Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı	4

Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafıyla ilgili 4 hükmün, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi- konunun sadece 25(2 tane), 17(1 tane) ve 23(1 tane) numaralı defterlerde yer aldığı görülüyor.

Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2	4

Ortaklar arasındaki borç alacak konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde de; konuya ilişkin başvuruların Haslar(3 başvuru) ve Üsküdar(tek

⁹¹⁸ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 4 karar şunlardır: **BOA 17/48**, **BOA 23/52**, **BOA 25/47** ve **BOA 25/189**.

başvuru) kazası sınırlarından yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, İstanbul ve Galata kazalarında, soruna ilişkin kayıt bulunmuyor.

Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı	-	-	1	3	4

Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili 4 kararın; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre analizi -özetlenen aşağıdaki tablo ile- yapılırsa; hükümlerin tümünde müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen(ve tümünün şehirli) olduğu belirlenebilir. Aynı şekilde tarafların dini dağılımları; müracaat eden açısından eşit(2 Müslüman ve 2 Gayrimüslim), şikayet edilen açısından Gayrimüslim(3 Gayrimüslim ve 1 Müslüman) –ve de Zimmi- ağırlıklı bir dağılım oluşturuyor.

Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Ortaklar Arasındaki Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Ortaklar Arasındaki Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Ortaklar Arasındaki Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Ortaklar Arasındaki Borç Alacak
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	I. MÜSLÜMAN	2	I. MÜSLÜMAN	1
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	II. GAYRİMÜSLİM	2	II. GAYRİMÜSLİM	3
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	2	A. Zimmi	3
II. YÖNETİLEN	4	II. YÖNETİLEN	4	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	4	A. Şehirli	4	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	4	TOPLAM	4	TOPLAM	4	TOPLAM	4

Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen 4 karar, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, 1806-1810(1 hüküm), 1846-1850(1 hüküm), 1856-1860(1 hüküm) ve 1861-1865(1 hüküm) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir.

Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	YIL														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
Ortaklar Arasındaki Borç Alacak İhtilafı	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	4

d. Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı

İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar gruplandırılırken, vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak –tabloda da görüleceği üzere- 40 tane karar tespit edildi.⁹¹⁹ Bu vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu bölümde, bu konuyla ilgili kararlar, sırasıyla, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılı çerçevesinde değerlendirilecektir.

Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı	30

İlk planda, vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı değerlendirilirse; -aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 8 karara konu (vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili toplam hükümlerin %26,7'si) olması sebebiyle 20 numaralı defter

⁹¹⁹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 30 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 14/276, BOA 15/365, BOA 16/208, BOA 17/69, BOA 17/313, BOA 18/42, BOA 18/156, BOA 18/231, BOA 19/491, BOA 20/87, BOA 20/182, BOA 20/308, BOA 20/356, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/560, BOA 20/632, BOA 21/264, BOA 21/295, BOA 21/378, BOA 22/201, BOA 23/130, BOA 24/47, BOA 24/53, BOA 24/246, BOA 24/253, BOA 25/21, BOA 25/48, BOA 25/74 ve BOA 25/119.**

olarak görülüyor. Yaygın bir dağılım gösteren konu hükümleri, 20 numaralı defter haricinde, genellikle 24(4 karar), 25(4 karar), 18(3 karar) ve 21(3 karar) numaralı defterde yer buluyor.

Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı	-	1	1	1	2	3	1	8	3	1	1	4	4	30

Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, bu kez Galata(12 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı belirleniyor. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi, bunu, yakın aralarla Haslar(9 başvuru) ve Üsküdar(7 başvuru) kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm 2 kararla yine İstanbul kazasında görülüyor.

Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı	2	12	7	9	30

Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre incelenmesi -tablodan da görüleceği şekliyle- yapılırsa; vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı sorunuyla ilgili hükümlerde, yine diğer tüm defterlerde olduğu gibi, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirilirse; 29 yönetilene(24 şehirli ve 5 köylü) karşılık,

sadece tek bir yönetenin(şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde vekaleten işgörmeye doğan borç alacak sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin incelenmesinde de, yine yönetilen reyanın fazlalığı dikkati çekiyor. Konuyla ilgili 28 yönetilene(şehirli ve köylü) karşılık, sadece 2 yöneten(şehirli ve köylü) şikayet edilmiştir.

Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlarda, tarafların dinleri incelendiğinde; müracaat edenlerin 16'sının Müslüman ve 14'ünü Gayrimüslim(11 Zimmi, 2 Yahudi ve 1 Nasrani) olduğu tespit edilirken; şikayet edilenlerde 17 Gayrimüslim(14 Zimmi, 2 Yahudi ve 1 Nasrani) ve 13 Müslüman yer almıştır.

Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	2	I.MÜSLÜMAN	16	I.MÜSLÜMAN	13
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	14	II.GAYRİMÜSLİM	17
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	11	A. Zimmi	14
II. YÖNETİLEN	29	II. YÖNETİLEN	28	B. Yahudi	2	B. Yahudi	2
A. Şehirli	24	A. Şehirli	23	C. Nasrani	1	C. Nasrani	1
B. Köylü	5	B. Köylü	5	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	30	TOPLAM	30	TOPLAM	30	TOPLAM	30

Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların geniş bir bant içinde yıllara yayıldığı görülebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, konuya

ilişkin başvurular; 1811-1815(4 başvuru), 1821-1825(4 başvuru) ve 1856-1860(4 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde nispeten yüksektir.

Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 - 1805	1806 - 1810	1811 - 1815	1816 - 1820	1821 - 1825	1826 - 1830	1831 - 1835	1836 - 1840	1841 - 1845	1846 - 1850	1851 - 1855	1856 - 1860	1861 - 1865	1866 - 1870	
Vekaleten İşgörmeye Doğan Borç Alacak İhtilafı	2	2	4	1	4	3	1	3	1	1	2	4	2	-	30

e. Boşanmadan Doğan(Nikah ve Eşya Bahası) Borç Alacak İhtilafı

19.yüzyıla ait İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar sınıflandırılırken, boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak – aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere- sadece 2 tane karar tespit edilmiştir.⁹²⁰ Konuyla ilgili bu 2 hükmün incelenmesinin amacıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılı değerlendirilecektir.

Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı	2

Bu çerçevede öncelikle boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı konusu, defter numaralarına göre incelenirse -tablodan da görüleceği üzere- konuyla ilgili, sadece 16 ve 19 numaralı defterlerde birer hükmün verildiği görülebilir.

⁹²⁰ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı ilgili olarak tespit edilen bu 2 karar; **BOA 16/147** ve **BOA 19/505**'dir.

Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2

Boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin hüküm verilen 2 sorun, bu kez başvuru yerlerine göre değerlendirilirse; tablodan da görüleceği üzere, konuyla ilgili sadece Galata ve Haslar kazalarında birer hükmün verildiği görülebilir.

Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı	-	1	-	1	2

Boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre incelenmesi -topluca özetlenen aşağıdaki tablo yardımıyla yapılabilir. Tabloya göre, boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı sorunuyla ilgili 2 hükümde de, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilenin(ve yine her ikisinde de birer şehirli ve köylü) bulunduğu ve tarafların dini dağılımlarında da yine her iki tarafın(müracaat eden ve şikayet edilen) da Müslüman olduğu belirlenebilir. O halde 19.yüzyılda İstanbul'daki boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı ile ilgili olarak, "yönetilen Müslüman kişiler arasında yapılmıştır" denilebilir.

Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Boşanmadan Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Boşanmadan Doğan Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Boşanmadan Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Boşanmadan Doğan Borç Alacak
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	2	İMÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	-	İLGAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	2	II. YÖNETİLEN	2	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2

Boşanmadan doğan(nikah ve eşya bahası) borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen 2 karar, son olarak, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği şekliyle, yapılan başvuru yılları çerçevesinde ele alınırsa; konuyla ilgili sorunların, 1800-1805(1 tane) ve 1816-1820(1 tane) yılları arasındaki dönemde oluştuğu belirtilebilir.

Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 - 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
Boşanmadan Doğan Borç Alacak İhtilafı	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

f. Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı

İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar gruplandırılırken, kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak – aşağıdaki tabloda da

belirtildiği üzere- 22 tane karar tespit edilmişti.⁹²¹ Bu kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili 22 kararın incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, verilen kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı	22

İlk evrede, kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere- konunun defterlere nispeten oantılı dağıldığı söylenebilir. Nitekim, konuyla ilgili en çok sorun, 3'er hükümle, 20, 22, 23 ve 24 numaralı defterlerde oluşmuşken; 17, 18, 19 ve 25 numaralı defterde de 2'ser hüküm bulunmuştur.

Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı	-	-	1	1	2	2	2	3	-	3	3	3	2	22

Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(10 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı görülüyor. Tablodan da izlenebileceği gibi, bunu 5'er hükümle Üsküdar ve Galata kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm yine 2 hükümle İstanbul kazasına ilişkin verilmiştir.

⁹²¹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 22 karar şunlardır: **BOA 15/437, BOA 16/54, BOA 17/48, BOA 17/201, BOA 18/15, BOA 18/272, BOA 19/322, BOA 19/491, BOA 20/17, BOA 20/150, BOA 20/164, BOA 22/53, BOA 22/180, BOA 22/265, BOA 23/186, BOA 23/353, BOA 23/370, BOA 24/1, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 25/73 ve BOA 25/196.**

Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı	2	5	5	10	22

Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre incelenmesi -aşağıda tablo yardımıyla- yapılırsa; kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı sorunuyla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin tümünün yönetilen olduğu ve tarafların dini dağılımlarında Müslümanların ağırlıklı oldukları görülebilir.

Şöyle ki, kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden ve şikayet edilen tarafların sosyal konumuna göre değerlendirilirse, görülecektir ki, 22’şer başvurunun tümü yönetilenlerce(her ikisinde de 20 şehirli ve 2 köylü) yapılmıştır.

Yine kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlardaki, tarafların dinleri incelendiğinde; müracaat edenlerden 12’sinin Müslüman ve 9’unun Gayrimüslim(8 Zimmi ve 1 Yahudi) olduğu görülürken; şikayet edilenlerde 14 Müslümanın ve 9 Gayrimüslimin(tümü Zimmi) bulunduğu belirlenebilir.

Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ. MÜSLÜMAN	12	İ. MÜSLÜMAN	14
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İ. GAYRİMÜSLİM	9	İ. GAYRİMÜSLİM	9
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	8	A. Zimmi	9
II. YÖNETİLEN	22	II. YÖNETİLEN	22	B. Yahudi	1	B. Yahudi	-
A. Şehirli	20	A. Şehirli	20	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	2	B. Köylü	2	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	22	TOPLAM	22	TOPLAM	22	TOPLAM	22

Kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre ele alınırsa; konuyla ilgili sorunların en çok kararın 1851-1855 yılları arasındaki dönemde(6 karar) verildiği belirlenebilir. Yine tablodan hesaplanabileceği şekliyle, yine 1811-1820 yılları arasındaki dönemde toplam 6 kira sözleşmesinden doğan borç alacak ihtilafıyla ilgili kararın verildiği elde edilebilir.

Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Kira Sözleşmesinden Doğan Borç Alacak İhtilafı	2	1	3	3	2	-	-	-	2	1	6	-	2	-	22

g. Para İstikrazı, Kredi

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, para istikrazı-kredi konusuyla ilgili olarak 56 tane karar belirlenmişti.⁹²² Para istikrazı-kredi konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, bu konuyla ilgili kararlar, sırasıyla; (i)ihtilafın konusu, (ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Para İstikrazı, Kredi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Para İstikrazı, Kredi	56

Para istikrazı/kredi konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse konunun en çok sorun oluşturduğu defter, 17 karar ile (para istikrazı, kredi ile ilgili toplam hükümlerin %30,4'ü) 20 numaralı defterdir. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi, 20 numaralı defteri sırasıyla, 16(7 karar), 17(6 karar), 22(6 karar) ve 18(5 karar) takip ediyor.

Para İstikrazı, Kredi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Para İstikrazı, Kredi	1	3	2	7	6	5	3	17	2	6	2	2	-	56

Para istikrazı, kredi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, bu kez Galata(23 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı görülüyor. Tablo ile de gösterildiği üzere, bunu sırasıyla Haslar(18

⁹²² İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, para istikrazı-kredi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 56 karar şöyle sıralanabilir: BOA 13/990, BOA 14/73, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 15/37, BOA 15/59, BOA 16/367, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/418, BOA 16/446, BOA 16/487, BOA 16/657, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/330, BOA 17/371, BOA 17/381, BOA 18/41, BOA 18/72, BOA 18/146, BOA 18/394, BOA 18/408, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 20/15, BOA 20/38, BOA 20/77, BOA 20/98, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/157, BOA 20/215, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/365, BOA 20/395, BOA 20/454, BOA 20/545, BOA 20/560, BOA 21/260, BOA 21/374, BOA 22/13, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 23/75, BOA 23/107, BOA 24/218 ve BOA 24/230.

başvuru) ve Üsküdar(9 başvuru) kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm yine İstanbul(6 karar) kazasına ilişkin verilmiştir.

Para İstikrazı, Kredi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Para İstikrazı, Kredi	6	23	9	18	56

Para istikrazı/kredi konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre -topluca özetlenen tablo yardımıyla- incelenirse; görülecektir ki, para istikrazı/kredi sorunuyla ilgili hükümlerde, yine müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen ağırlıklı ve tarafların dini dağılımlarında az bir farkla Gayrimüslim ağırlıklıdır.

Sırasıyla para istikrazı/kredi ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirilirse; 53 yönetilene(36 şehirli ve 17 köylü) karşılık, sadece 3 yönetenin(tümüm şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde şikayet edilenlerin incelenmesinde de, tüm hükümlerin yönetilenlere(34 şehirli ve 22 köylü) ilişkin verildiği dikkati çekiyor.

Para istikrazı/kredi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, bu kez, tarafların dinlerine göre incelenirse; müracaat edenlerin 31'inin Gayrimüslim(30 Zimmi ve 1 diğer) ve 23'ünün Müslüman olduğu görülürken; şikayet edilenlerde de yine 31 Gayrimüslime(30 Zimmi ve 2 Nasrani) karşılık, bu kez 27 Müslümanın yer aldığı belirleniyor.

Para İstikrazı, Kredi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Para İstikrazı, Kredi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Para İstikrazı, Kredi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Para İstikrazı, Kredi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Para İstikrazı, Kredi
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	-	I.MÜSLÜMAN	23	I.MÜSLÜMAN	27
A. Şehirli	3	A. Şehirli	-	II.GAYRİMÜSLİM	31	II.GAYRİMÜSLİM	31
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	30	A. Zimmi	30
II. YÖNETİLEN	53	II. YÖNETİLEN	56	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	36	A. Şehirli	34	C. Nasrani	-	C. Nasrani	2
B. Köylü	17	B. Köylü	22	D. Diğer	1	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	3
TOPLAM	56	TOPLAM	56	TOPLAM	56	TOPLAM	56

Son olarak para istikrazı/kredi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, başvuru yıllarına göre incelenirse; aşağıdaki tablo yardımıyla, konuyla ilgili en çok sorunun, 1821-1825(12 başvuru) ve 1811-1815(11 başvuru) yılları arasındaki dönemde yaşandığı görülebilir.

Para İstikrazı, Kredi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
Para İstikrazı, Kredi	6	7	11	5	12	3	-	2	6	2	-	2	-	-	56

h. Ücret İhtilafı

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, ücret ihtilafı konusuyla ilgili olarak 14 tane hüküm belirlendi.⁹²³ Bu 14 tane ücret ihtilafı konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, hükümler, sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu,

⁹²³ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, ücret ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 14 karar şunlardır: **BOA 15/18, BOA 15/47, BOA 15/333, BOA 16/6, BOA 17/28, BOA 17/98, BOA 17/331, BOA 18/163, BOA 18/213, BOA 20/389, BOA 20/511, BOA 21/26, BOA 23/225 ve BOA 24/43.**

(v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Ücret İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Ücret İhtilafı	14

Öncelikle ücret ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı yapılırsa - tablodan da görüleceği şekilde- konunun, en çok 15 ve 17 numaralı defterlerde 3'er hükümler yer aldığı görülebilir.

Ücret İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Ücret İhtilafı	-	-	3	1	3	2	-	2	1	-	1	1	-	14

Ücret ihtilafı konusuna ilişkin sorunlar, ikinci olarak, başvuru yerlerine göre değerlendirilirse; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(8 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı belirlenebilir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, Haslar kazasını 2'şer başvuru ile diğer üç kaza -İstanbul, Galata ve Üsküdar kazaları- takip ediyor.

Ücret İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Ücret İhtilafı	2	2	2	8	14

Üçüncü olarak ücret ihtilafı konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre değerlendirmesi -aşağıda topluca özetlenen tablo yardımıyla- yapılırsa; ücret ihtilafı sorunuyla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarının hemen hemen birbirine eşit olduğu görülebilir.

Ücret ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirilirse; tüm başvuruların yönetilenler(10 şehirli ve 4 köylü) tarafından yapıldığı dikkati çeker. Benzer şekilde ihtilafın diğer tarafının(şikayet edilenlerin) incelenmesinde de yine yönetilen(6 şehirli ve 4 köylü olmak üzere toplam 10 kişi) fazlalığı görülüyor.

Ücret ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlarda, tarafların dinleri incelendiğinde; müracaat edenlerin 7'sinin Müslüman ve 5'inin Gayrimüslim(5 Zimmi ve tek Nasrani) olduğu belirlenirken; şikayet edilenlerde 6 Müslüman ve 5 Gayrimüslim(tümü Zimmi) olarak dağılım göstermiştir.

Ücret İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Ücret İhtilafı	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Ücret İhtilafı	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Ücret İhtilafı	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Ücret İhtilafı
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	4	I.MÜSLÜMAN	7	I.MÜSLÜMAN	6
A. Şehirli	-	A. Şehirli	4	II.GAYRİMÜSLİM	5	II.GAYRİMÜSLİM	5
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	5	A. Zimmi	5
II. YÖNETİLEN	14	II. YÖNETİLEN	10	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	10	A. Şehirli	6	C. Nasrani	1	C. Nasrani	-
B. Köylü	4	B. Köylü	4	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	3
TOPLAM	14	TOPLAM	14	TOPLAM	14	TOPLAM	14

Son olarak ücret ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, başvuru yıllarına göre incelenirse; tablo yardımıyla da görülecektir ki, konuyla ilgili en çok karar, yüzyılın başında -1800-1805 yılları arasındaki dönemde- verilmiştir.

Ücret İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
Ücret İhtilafı	4	2	3	-	1	1	1	-	-	-	2	-	-	-	14	

i. Murabaha

İstanbul Ahkam Defterleri'nde finansal kararlar tasnif edilirken, murabaha konusuyla ilgili olarak, 201 tane karar tespit edilmişti.⁹²⁴ Bu kararların incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, alınan kararlar, sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Murabaha Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Murabaha	201

İlk etapta, murabaha konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - tablodan da görüleceği şekliyle- konunun, son üç defterde ciddi bir yükseliş gösterdiği ilk dikkati çeken özellik olarak ön plana çıkıyor. 21 numaralı deftere kadar durgun ve az bir seyir izleyen murabaha sorunu, 23(41 karar), 24(36 karar) ve özellikle 25(103 karar) numaralı defterde oldukça sık karşılaşılan bir sorun haline gelmiştir. İlk bölümde de değinildiği

⁹²⁴ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, murabaha konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 201 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 15/37, BOA 15/59, BOA 16/274, BOA 16/367, BOA 17/330, BOA 17/381, BOA 18/394, BOA 19/98, BOA 20/288, BOA 20/365, BOA 21/260, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/321, BOA 22/278, BOA 22/320, BOA 23/19, BOA 23/64, BOA 23/102, BOA 23/115, BOA 23/125, BOA 23/136, BOA 23/149, BOA 23/178, BOA 23/194, BOA 23/210, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/244, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.**

şekliyle, tarafımızca, bu durumun, 19.yüzyılda İstanbul ekonomik sistemini de etkisi altına alan, yeni düzenlenen hukuki mevzuatlardan kaynaklandığı düşünülüyor.

Murabaha Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Murabaha	-	-	2	2	2	1	1	2	3	8	41	36	103	201

Murabaha konusuna ilişkin sorunlar, bu kez, başvuru yerlerine göre ele alındığında; konuyla ilgili en çok başvurunun -201 hükmün %56,2'sini oluşturan- Haslar(113 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı görülüyor. Bunu 54 kararla Galata ve 32 kararla Üsküdar kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az başvuru, alındığı üzere, İstanbul kazasından yapılmıştır.

Murabaha Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Murabaha	2	54	32	113	201

Murabaha konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre değerlendirmesi - topluca hazırlanan tablo yardımıyla- yapılırsa; sorunla ilgili hükümlerdeki, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yine yönetilen ağırlıklı oldukları ve tarafların dini dağılımlarında Gayrimüslimlerin yoğunluğu ön plana çıkıyor.

Murabaha sorunu ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 200 yönetilene(141 şehirli ve 59 köylü) karşılık, sadece bir tek yönetenin(şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin incelenmesinde de, yine aynı sayıyla yönetilenlerin(135 şehirli ve 65 köylü olmak üzere toplam 200 kişi) fazlalığı dikkati çekiyor.

Murabaha konusuyla ilgili olarak verilen kararlardaki, tarafların dinleri incelenirse; müracaat edenlerin 173'ünün Gayrimüslim(172 Zimmi ve tek Yahudi) ve 27'sinin Müslüman

olduğu görülürken; şikayet edilenlerde 183 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) ve 139 Müslüman görülüyor.

Murabaha Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Murabaha	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Murabaha	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Murabaha	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Murabaha
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	1	I.MÜSLÜMAN	27	I.MÜSLÜMAN	139
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	173	II.GAYRİMÜSLİM	183
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	172	A. Zimmi	182
II. YÖNETİLEN	200	II. YÖNETİLEN	200	B. Yahudi	1	B. Yahudi	5
A. Şehirli	141	A. Şehirli	135	C. Nasrani	-	C. Nasrani	13
B. Köylü	59	B. Köylü	65	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	2
TOPLAM	201	TOPLAM	201	TOPLAM	201	TOPLAM	201

Murabaha konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yıllara göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, yüzyıl ikinci yarısında yoğunlaştığı belirgin bir biçimde dikkati çekiyor. Şöyle ki, aşağıdaki tablodan da açıkça görülebileceği gibi, murabaha sorunuyla ilgili olarak verilen tüm kararların %85,6'sının yüzyılın ikinci yarısına -yani 1851-1870 yılları arasındaki döneme- ait olduğu söylenebilir.

Murabaha Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
Murabaha	2	2	3	1	2	-	-	3	5	11	49	46	68	9	201	

j. Hibe

Sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muamelelerin, belirlenen son türü olan hibe konusuyla ilgili olarak, 19.yüzyıla ilişkin olarak İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar sınıflandırması aşamasında, 14 tane hüküm tespit

edilmiştir.⁹²⁵ Bu belirlenen hibe konusuna ilişkin hükümlerin incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, hükümler sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre ele alınacaktır.

Hibe Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Hibe	14

İlk planda hibe konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 4 karara konu olması hasebiyle 19 numaralı defter olduğu görülüyor. Bu defteri, 2'şer hükümlü 17, 20 ve 23 numaralı defterler izliyor.

Hibe Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Hibe	-	-	-	-	2	1	4	2	1	-	2	1	1	14

Hibe konusuna ilişkin sorunlar, ikinci aşamada, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili Galata ve Üsküdar kazalarından 6'şar başvurunun yapıldığı görülebilir. Bununla birlikte 2 başvuru Haslar kazasından yapılırken, İstanbul kazasından konuya ilişkin başvuru çıkmamıştır.

Hibe Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Hibe	-	6	6	2	14

Hibe konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre incelemesi -topluca özetlenen tablo ile- yapılırsa; sorunla ilgili hükümlerde, hem müracaat eden ve hem de şikayet edilen

⁹²⁵ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, hibe konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 14 karar şunlardır: BOA 17/202, BOA 17/244, BOA 18/98, BOA 19/56, BOA 19/85, BOA 19/293, BOA 19/428, BOA 20/525, BOA 20/555, BOA 21/204, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 24/81 ve BOA 25/241.

tarafın tümünün yönetilen(14'er tane) olduğu ve tarafların dini dağılımlarında Müslümanların(her iki tarafta da 9'ar Müslüman ve 5'er Gayrimüslim bulunuyor) ağırlıkta olduğu görülebilir.

Hibe Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Hibe	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Hibe	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Hibe	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Hibe
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	9	İ.MÜSLÜMAN	9
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	5	İI.GAYRİMÜSLİM	5
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	3	A. Zimmi	4
II. YÖNETİLEN	14	II. YÖNETİLEN	14	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	8	A. Şehirli	7	C. Nasrani	3	C. Nasrani	3
B. Köylü	6	B. Köylü	7	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	14	TOPLAM	14	TOPLAM	14	TOPLAM	14

Hibe konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, başvurunun yapıldığı yıllarına göre analiz edilirse; konuyla ilgili olarak en çok başvurunun 1816-1820(4 başvuru) yılları arasındaki dönemde yapıldığı görülüyor. Hazırlanan tablo ile de takip edileceği gibi, yine 1811-1815 ve 1851-1855 yılları arasındaki dönemde 3'er başvuru hibe konusuyla ilgilidir.

Hibe Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Hibe	-	-	3	4	-	2	1	-	-	-	3	-	-	1	14

2. GÜVENCE SAĞLAMA AMACIYLA YAPILAN SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

Güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında (a.)borç temessükü, (b.)şufa, (c.)ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi, (d.)sulh bedeli, (e.)rehinli borç alacak, (f.)kefil ve (g.)ibra

olarak sınıflandırılabilir. Bu belirlenen genel plan dahilinde, bu kısımda, konu başlıkları, sırasıyla analiz edilecektir.

a. Borç Temessükü

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, borç temessükü konusuyla ilgili olarak – aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere- 41 tane karar tespit edildi.⁹²⁶ Borç temessükü konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda kararlar sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre değerlendirilecektir.

Borç Temessükü Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Borç Temessükü	41

İlk başta, borç temessükü konusunun, defter numaralarına göre dağılımı ele alınırsa - tablodan da görüleceği şekliyle- konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 11 kararla (borç temessükü ile ilgili toplam hükümlerin %26,8'i) 15 numaralı defter olduğu görülüyor. Bu defteri, 16(9 karar), 19(6 karar), 14(5 karar) ve 17(5 karar) numaralı defterler takip ediyor.

Borç Temessükü Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Borç Temessükü	-	5	11	9	5	1	6	2	1	-	1	-	-	41

⁹²⁶ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, borç temessükü konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 41 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/273, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/58, BOA 15/75, BOA 15/96, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/196, BOA 15/225, BOA 15/244, BOA 15/439, BOA 16/171, BOA 16/187, BOA 16/354, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/470, BOA 16/589, BOA 16/671, BOA 16/770, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/310, BOA 17/357, BOA 18/200, BOA 19/54, BOA 19/114, BOA 19/209, BOA 19/291, BOA 19/350, BOA 19/514, BOA 20/147, BOA 20/157, BOA 21/177 ve BOA 23/98.**

Borç temessükü konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, bu kez Galata(17 başvuru) kazasından yapıldığı tespit ediliyor. Bunu yakın aralarla Haslar(10 başvuru) ve Üsküdar(9) kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm yine İstanbul(5 karar) kazasına ilişkin olarak verilmiştir.

Borç Temessükü Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Borç Temessükü	5	17	9	10	41

Borç temessükü konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre değerlendirilmesi - aşağıda topluca özetlenen aşağıdaki tablo yardımıyla- yapılırsa; borç temessükü sorunuyla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin, şimdiye kadar incelenen tüm hükümlerde de olduğu gibi, yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında Müslüman kişilerin fazlalığı ön plana çıkıyor.

Borç temessükü ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 39 yönetilene(36 şehirli ve 3 köylü) karşılık, sadece 2 yönetenin(ikisi de şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde borç temessükü sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin incelenmesinde de, yine yönetilen reayanın(29 şehirli ve 8 köylü olmak üzere toplam 37) fazlalığı dikkati çekiyor.

Borç temessükü konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinlerine göre incelendiğinde; gerek müracaat eden tarafta ve gerekse şikayet edilen tarafta 24 Müslüman ve 16 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) kişinin bulunduğu görülüyor.

(iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre değerlendirilecektir.

Şufa Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Şufa	7

Öncelikle şufa konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- konunun en çok sorun oluşturduğu defterin, 3 kararla 19 numaralı defter olduğu görülüyor. Bu defteri, birer hükümlerle 14, 15, 17 ve 25 numaralı defterler numaralı defterler izliyor.

Şufa Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Şufa	-	1	1	-	1	-	3	-	-	-	-	-	1	7

Şufa konusuna ilişkin sorunlar, ikinci olarak, başvuru yere göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(3 başvuru) kazasından yapıldığı tespit ediliyor. Tablodan da görüleceği üzere, bunu 2'şer başvuruyla, Galata ve Üsküdar kazaları takip ederken; konuya ilişkin İstanbul kazasından hiç başvuru yapılmamıştır.

Şufa Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Şufa	-	2	2	3	7

Şufa konusunun; üçüncü olarak, müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre analizi -aşağıda topluca özetlenen tablo yardımıyla- yapılırsa; sorunla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin tümünün yönetilen(her iki tarafta da 5'er şehirli ve 2'şer köylü) olduğu ve

tarafların dini dağılımlarında 4’er Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) ve 3’er Müslümanın bulunduğu belirlenebilir.

Şufa Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Şufa	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Şufa	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Şufa	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Şufa
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	3	İ.MÜSLÜMAN	3
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	4	İI.GAYRİMÜSLİM	4
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	4	A. Zimmi	3
İI. YÖNETİLEN	7	İI. YÖNETİLEN	7	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	5	A. Şehirli	5	C. Nasrani	-	C. Nasrani	1
B. Köylü	2	B. Köylü	2	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	7	TOPLAM	7	TOPLAM	7	TOPLAM	7

Dördüncü ve son olarak şufa konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, başvuru yapılan yıllara göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların en çok 1816-1820(3 başvuru) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir.

Şufa Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Şufa	2	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	7

c. Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri’ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi konusuyla ilgili olarak sadece tek bir kararın verildiği tespit edilmişti.⁹²⁸ Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi ile ilgili bu hükmün incelenmesi amacıyla bu kısımda, verilen karar, genel çalışma prensibimiz dahilinde, sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet

⁹²⁸ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri’nde, ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen tek karar, **BOA 22/146**’tür.

edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi	1

Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi ihtilafi konulu hüküm, aşağıdaki tablo ile de görüleceği üzere, 22 numaralı defterde yer almaktadır.

Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1

Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi ile ilgili hüküm, Galata kazasında görülen sorun üzerine yapılan başvuruya ilişkin olarak verilmiştir.

Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi	-	1	-	-	1

Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi konusunun; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini

dağılımı, aşağıdaki tablo ile toparlanırsa, sorunun taraflarının; yönetilen(köylü) ve Müslüman olduğu kolaylıkla tespit edilebilir.

Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Hibe	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Hibe	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Hibe	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Hibe
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	1	İMÜSLÜMAN	1
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	-	İLGAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	1	II. YÖNETİLEN	1	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1

Son olarak bu ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi konulu tek karar, başvuru yılına göre incelenirse; kararın 1841-1845 yılları arasındaki dönemde verildiği görülebilir.

Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1

d. Sulh Bedeli

İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, bu kez, sulh bedeli konusuyla ilgili olarak toplam 6 tane karar tespit edilmiştir.⁹²⁹ Bu 6 sulh bedeli konulu hükmün incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, kararlar plan dahilinde, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Sulh Bedeli Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Sulh Bedeli	6

İlk etapta, sulh bedeli konusunun, defter numaralarına göre dağılımı ele alınırsa, aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, konunun en fazla 19 numaralı defterde (3 kez) zikredildiği görülüyor. Bu defteri birer hükümlerle, 18, 20 ve 24 numaralı defterler takip ediyor.

Sulh Bedeli Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NÜMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Sulh Bedeli	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	1	-	6

Sulh bedeli konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yeri göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili olarak 2'şer başvurunun Galata ve Haslar kazalarından, birer başvurunun da İstanbul ve Üsküdar kazalarından yapıldığı tespit edilebiliyor.

Sulh Bedeli Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Sulh Bedeli	1	2	1	2	6

⁹²⁹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, sulh bedeli konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 6 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 18/177**, **BOA 19/209**, **BOA 19/260**, **BOA 19/368**, **BOA 20/165** ve **BOA 24/209**.

Sulh bedeli konumuz; müracaat edenin sosyal konumu, şikayet edilenin sosyal konumu, müracaat edenin dini ve şikayet edilenin dini dağılımına göre, özetlenen aşağıdaki tablo ile külliye analiz edilirse; sorunla ilgili hükümlerde, müracaat eden ve şikayet edilenlerin yönetilen ağırlıklı olduğu görülürken; tarafların dini dağılımlarında müracaat edenlerde Müslüman ve şikayet edilenlerde Gayrimüslim kişilerin sayısının fazlalığı görülüyor.

Detaya girersek, sulh bedeli ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre ele alındığında; tüm başvuruların yönetilen/şehirliler tarafından yapıldığı görülüyor. Aynı şekilde, sorununun yöneltildiği şikayet edilenlerin incelenmesinde de, yine yönetilenlerin fazlalığı(5 yönetilen ve tek yöneten) dikkati çekiyor. Yine sulh bedeli konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri bazında incelenirse; müracaat edenlerin 4'ünün Müslüman ve 2'sinin Gayrimüslim(birer Zimmi ve Nasrani) olduğu görülürken; şikayet edilenlerde 3 Gayrimüslim(2 Zimmi ve 1 Nasrani) ve 2 Müslüman kişi belirlenmiştir.

Sulh Bedeli Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Sulh Bedeli	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Sulh Bedeli	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Sulh Bedeli	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Sulh Bedeli
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	1	I.MÜSLÜMAN	4	I.MÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	-	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	2	II.GAYRİMÜSLİM	3
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	1	A. Zimmi	2
II. YÖNETİLEN	6	II. YÖNETİLEN	5	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	6	A. Şehirli	5	C. Nasrani	1	C. Nasrani	1
B. Köylü	-	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6

Sulh bedeli konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, en çok 1816-1820 yılları arasındaki dönemde yaşandığı söylenebilir. Aşağıdaki tablodan takip edilebileceği üzere, kalan 3 hüküm, 1811-1815, 1821-1825 ve 1856-1860 yılları arasındaki dönemlere birer tane olarak dağılmıştır.

Sulh Bedeli Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Sulh Bedeli	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6

e. Rehinli Borç Alacak İhtilafı

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, rehinli borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak, 10 tane karar tespit edilmişti.⁹³⁰ Bu bölümde de, belirlenen bu rehinli borç alacak ihtilafı konularıyla ilgili kararların analizi yapılması ön görülüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza göre, konuyla ilgili kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

Rehinli Borç Alacak İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Rehinli Borç Alacak İhtilafı	10

Öncelikle, rehinli borç alacak ihtilafı konusunun, İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki numaralara değerlendirmesi yapılırsa, konunun, 15, 16, 17 ve 20 numaralı defterlerde 2'şer kez yer aldığı görülebilir.

Rehinli Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Rehinli Borç Alacak İhtilafı	-	-	2	2	2	-	-	2	1	-	1	-	-	10

Rehinli borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin sorunlar, karar yerlerine göre değerlendirilirse; konuyla ilgili en çok başvurunun, 7 hükümlü Galata kazasında olduğu

⁹³⁰ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, rehinli borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 10 karar şöyledir: **BOA 15/34, BOA 15/193, BOA 16/32, BOA 16/376, BOA 17/58, BOA 17/90, BOA 20/528, BOA 20/626, BOA 21/325 ve BOA 23/98.**

görülebilmektedir. Bunu sırasıyla, aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği şekliyle, Üsküdar ve İstanbul kazaları izlerken; konuya ilişkin Haslar kazasında hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Haslar kazasına ait hükmün verilmediği tek konu, rehinli borç alacak ihtilafıdır.

Rehinli Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Rehinli Borç Alacak İhtilafı	1	7	2	-	10

Rehinli borç alacak ihtilafı konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, topluca hazırlanan tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konumlarının, yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında, hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde Gayrimüslim kişilerin yoğunluğu gözleniyor.

Detaylandırılacak olursak, rehinli borç alacak ihtilafı ihtilafıyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 9 yönetilene(8 şehirli ve tek köylü) karşılık, sadece bir tek yönetenin(şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Benzer şekilde şikayet edilenlerin incelenmesinde de, tüm sorunların, yönetilenlere(8 şehirli ve 2 köylü) yönelik olarak açıldığı belirlenebilir.

Rehinli borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 6 Gayrimüslim(Zimmi, Yahudi, Nasrani ve diğer) ve 4 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen tarafta, 7 Gayrimüslim(Zimmi, Yahudi, Nasrani ve diğer) ve 3 Müslüman kişi bulunuyor.

Rehinli Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Rehinli Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Rehinli Borç Alacak	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Rehinli Borç Alacak	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Rehinli Borç Alacak
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	4	İ.MÜSLÜMAN	3
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	İİ.GAYRİMÜSLİM	6	İİ.GAYRİMÜSLİM	7
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	6	A. Zimmi	7
İI. YÖNETİLEN	9	İI. YÖNETİLEN	10	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	8	A. Şehirli	8	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	2	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	10	TOPLAM	10	TOPLAM	10	TOPLAM	10

Son olarak rehinli borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, başvuru yapılan yıllara göre değerlendirilirse; konuyla ilgili sorunların en fazla yüzyıl başında 1800-1810 yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir. Öyle ki bu dönem, verilen rehinli borç alacak ihtilafı hükümlerinin %60'ını oluşturuyor.

Rehinli Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM	
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
Rehinli Borç Alacak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		

f. Kefil

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, kefil konusuyla ilgili olarak 27 tane kararın verildiği tespit edildi.⁹³¹ Kefil konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda da, konuyla ilgili olan bu kararlar; (i) ihtilafın konusu,

⁹³¹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, adi borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 316 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/945, BOA 16/470, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/91, BOA 17/215, BOA 17/225, BOA 17/233, BOA 18/122, BOA 18/146, BOA 18/226, BOA 19/380, BOA 19/426, BOA 19/548, BOA 20/186, BOA 20/231, BOA 20/536, BOA 21/170, BOA 22/267, BOA 23/45, BOA 23/37, BOA 23/311, BOA 23/336, BOA 23/374, BOA 24/46, BOA 24/248 ve BOA 25/66.**

(ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Kefil Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Kefil	27

Kefil konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın 17 numaralı defterde verildiği görülebilir. Bu defteri, aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere, 17(44 karar), 16(38 karar), 20(30 karar), 19(27 karar) ve 14(24 karar) numaralı defterler takip ediyor.

Kefil Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Kefil	1	-	1	1	6	3	2	2	1	1	5	2	1	27

Kefil konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Galata(10 başvuru) ve Haslar(9 başvuru) kazalarından yapıldığı tespit ediliyor. Tablodan da görüleceği üzere, bunları 7 başvuruyla Üsküdar ve tek başvuruyla da İstanbul kazaları takip ediyor.

Kefil Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Kefil	1	10	7	9	27

Kefil konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, topluca hazırlanan tablo..’dan da görüleceği üzere, sorunla ilgili olarak belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konularının, yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında, yine hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde Gayrimüslim kişilerin fazla olduğu gözleniyor.

Detaylandırılacak olursak, kefil ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; tüm başvuruların yönetilene(24 şehirli ve 3 köylü) ait olduğu görülebilir. Aynı düşünceden hareketle, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 26 yönetilen(19 şehirli ve 7 köylü) ve sadece bir tane yönetenin bulunduğu belirleniyor.

Kefil konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 14 Gayrimüslim(tümü Zimmi) ve 13 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen tarafta, 16 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) ve 11 Müslüman kişi bulunuyor.

Kefil Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Kefil	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Kefil	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Kefil	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Kefil
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	1	İ. MÜSLÜMAN	13	İ. MÜSLÜMAN	11
A. Şehirli	-	A. Şehirli	1	İ. GAYRİMÜSLİM	14	İ. GAYRİMÜSLİM	16
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	14	A. Zimmi	16
II. YÖNETİLEN	27	II. YÖNETİLEN	26	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	24	A. Şehirli	19	C. Nasrani	-	C. Nasrani	1
B. Köylü	3	B. Köylü	7	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	27	TOPLAM	27	TOPLAM	27	TOPLAM	27

Kefil konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, en çok 1811-1815(6 karar) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, 4'er başvuru ile 1806-1810 ve 1851-1855 yılları arasındaki dönemde de kefil ile ilgili başvuruların arttığı söylenebilir.

Kefil Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM	
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
Kefil	1	4	6	3	2	1	1	-	-	3	4	1	1	-		27

g. İbra

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, ibra konusuyla ilgili olarak, toplam 10 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹³² Bu bölümde de, belirlenen bu ibra konularıyla ilgili kararların analizinin yapılması ön görülüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza uygun olarak, konuyla ilgili kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

İbra Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
İbra	18

İbra konusunun, defter numaralarına göre dağılımı, ilk başta, incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere- konunun en çok sorun oluşturduğu defterlerin, 5'er hükümlü 16 ve 19 numaralı defterlerin olduğu görülüyor. Nitekim bu iki defter, ibra ile ilgili olarak verilen hükümlerin %55,5 gibi yüksek bir oranını teşkil ediyor.

İbra Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
İbra	-	-	2	5	2	1	5	1	2	-	-	-	-	18

⁹³² İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, ibra konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 18 karar şunlardır: **BOA 15/431, BOA 15/484, BOA 16/128, BOA 16/692, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/768, BOA 17/155, BOA 17/172, BOA 18/117, BOA 19/56, BOA 19/260, BOA 19/365, BOA 19/380, BOA 19/485, BOA 20/165, BOA 21/82 ve BOA 21/177.**

İbra konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Galata(7 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Tablodan da görüleceği üzere, bunu; Haslar(5 başvuru), İstanbul(4 başvuru) ve Üsküdar(2 başvuru) kazaları izliyor.

İbra Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
İbra	4	7	2	5	18

İbra konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, topluca hazırlanan tablodan da görüleceği gibi, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konumlarının, yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında, hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde Gayrimüslim kişilerin ciddi yoğunluğu gözleniyor.

Bu özeti detaylandırarak olursak, İbra ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 16 yönetilene(15 şehirli ve tek köylü) ve 2 yönetenin(tümü şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Aynı düşünceden hareketle, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 16 yönetilen(15 şehirli ve tek köylü) ve sadece 1 tane yönetenin(köylü) bulunduğu belirleniyor.

İbra konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 13 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) ve 5 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen tarafta, 12 Gayrimüslim(çoğunluğu yine Zimmi) ve 3 Müslüman kişi bulunuyor.

İbra Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İbra	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İbra	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İbra	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İbra
I. YÖNETEN	2	I. YÖNETEN	1	İ.MÜSLÜMAN	5	İ.MÜSLÜMAN	6
A. Şehirli	2	A. Şehirli	-	İL.GAYRİMÜSLİM	13	İL.GAYRİMÜSLİM	12
B. Köylü	-	B. Köylü	1	A. Zimmi	12	A. Zimmi	10
II. YÖNETİLEN	16	II. YÖNETİLEN	16	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	15	A. Şehirli	15	C. Nasrani	2	C. Nasrani	4
B. Köylü	1	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	18	TOPLAM	18	TOPLAM	18	TOPLAM	18

İbra konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre değerlendirilirse; konuyla ilgili sorunların, en çok yüzyılın ilk yarısında yaşandığı görülebilir. Tabloda oluşturulduğu şekliyle, konuya ilişkin tüm hükümler, 1800-1835 yılları arasındaki dönemde verilmiştir.

İbra Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
İbra	3	6	1	5	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	18

3.ALACAĞIN TAHSİLİ VE İFLAS İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

Alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler; kendi arasında, (a.)borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi, (b.)borçlunun mallarının tespit edilmesi, (c.)borçlunun mallarının zaptı ve (d.)iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi başlıkları altında sınıflandırılabilir. Genel çalışma yöntemimize uygun olarak bu kısım, konu başlıkları sırasıyla analiz edilecektir.

a. Borcun Taksitle(ndirilerek) Ödet(tir)ilmesi

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusunda ilgili olarak, toplam 10 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹³³ Bu bölümde de, belirlenen bu borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusunda verilen kararların analizinin yapılması ön görülüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza uygun olarak, konuyla ilgili verilen kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

⁹³³ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusunda ilgili olarak tespit edilen bu 257 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/203, BOA 13/940, BOA 14/16, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/305, BOA 14/376, BOA 15/71, BOA 15/169, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/465, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/133, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/344, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/446, BOA 16/657, BOA 16/698, BOA 16/766, BOA 17/15, BOA 17/89, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/155, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 17/177, BOA 17/292, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/381, BOA 17/388, BOA 18/126, BOA 18/208, BOA 18/214, BOA 18/244, BOA 18/303, BOA 19/133, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 19/303, BOA 19/498, BOA 20/284, BOA 20/365, BOA 21/237, BOA 21/260, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/464, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/155, BOA 23/112, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/127, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/231, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.**

Borcun Taksitle(ndirilerek) Ödet(tir)ilmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi	257

Borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın 25 numaralı defterde(103 karar) verildiği görülebilir. Bu defteri, tabloda da belirtildiği üzere, 24(36 karar) ve 23(34 karar) numaralı defterler takip ediyor ki, bu sonuçtan hareketle borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi ile ilgili sorunların yüzyılın sonlarına doğru hızla yükseldiği söylenebilir. Tarafımızca bu durumun -daha önce murabaha konusu tartışılırken de belirtildiği gibi- Osmanlı iktisadi ve hukuki sistemindeki değişimden kaynaklandığı düşünülüyor.

Borcun Taksitle(ndirilerek) Ödet(tir)ilmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi	2	5	13	12	15	5	6	2	7	18	34	36	103	257

Borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(115 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bunu yakın aralarla İstanbul(55 başvuru) ve Galata(53 başvuru) kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm Üsküdar(34 başvuru) kazasında verilmiştir.

Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi	55	53	34	115	257

Borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği şekilde, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal

konumlarının, çok yüksek bir oranda yönetilenlerden oluştuğu ve tarafların dini dağılımlarında, hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde yine yüksek bir oranda Gayrimüslim kişilerin yoğunluğu gözlemleniyor.

Bu durumu mikro bazda ele alırsak, borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 256 ile oldukça yüksek bir sayıda yönetilene(189 şehirli ve 67 köylü) karşılık, sadece bir tek yönetenin(şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Aynı düşünceden hareketle, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 249 gibi oldukça yüksek bir sayıda yönetilen(8 şehirli ve 2 köylü) ve yine sadece 1 tane yönetenin(şehirli) bulunduğu belirleniyor.

Borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusunda ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 223 Gayrimüslim(216 Zimmi, 6 Yahudi ve 1 diğer) ve 33 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen tarafta, 207 Gayrimüslim(206 Zimmi, 11 Yahudi ve 12 Nasrani) ve 155 Müslüman kişi bulunuyor.

Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Borcun Taksitle Ödetilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Borcun Taksitle Ödetilmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Borcun Taksitle Ödetilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Borcun Taksitle Ödetilmesi
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	1	İMÜSLÜMAN	33	İMÜSLÜMAN	155
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	223	II.GAYRİMÜSLİM	207
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	216	A. Zimmi	206
II. YÖNETİLEN	256	II. YÖNETİLEN	249	B. Yahudi	6	B. Yahudi	11
A. Şehirli	189	A. Şehirli	177	C. Nasrani	-	C. Nasrani	12
B. Köylü	67	B. Köylü	72	D. Diğer	1	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	-	YOK	6
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	5	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	20
TOPLAM	257	TOPLAM	257	TOPLAM	257	TOPLAM	257

Borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili başvuruların en çok yüzyılın sonunda yapıldığı görülüyor. Şöyle ki, 1851-1870 yılları arasındaki dönemde, borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi sorununa ilişkin 167 karar tespit edilmiştir ki bu sayı konuya ait verilen kararların %65'ini oluşturmaktadır.

Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 - 1805	1806 - 1810	1811 - 1815	1816 - 1820	1821 - 1825	1826 - 1830	1831 - 1835	1836 - 1840	1841 - 1845	1846 - 1850	1851 - 1855	1856 - 1860	1861 - 1865	1866 - 1870	
Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi	20	21	10	6	2	-	-	7	18	6	44	46	68	9	257

b. Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, borçlunun mallarının tespit edilmesi konusuyla ilgili olarak, toplam 202 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹³⁴ Bu bölümde de, belirlenen bu borçlunun mallarının tespit

⁹³⁴ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, borçlunun mallarının tespit edilmesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 202 karar şunlardır: **BOA 15/456, BOA 16/386, BOA 22/170, BOA 22/285, BOA 23/14, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/141, BOA 23/168, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/230, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231,**

edilmesi konusunda ilgili olarak alınan kararların analizinin yapılması ön görülüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza uygun olarak, konuyla ilgili kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	202

Borçlunun mallarının tespit edilmesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın incelenen son defterde verildiği görülebilir. Konuyla ilgili kararlar, son üç defterde toplam 198 kararın alınmasıyla sıçrama göstermiştir ki bu sayı, konuyla ilgili verilen kararların %98 gibi son derece yüksek bir oranıdır. Bu durum tarafımızca, yine genel hukuki sistemdeki değişime bağlanıyor.

Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	59	36	103	202

Borçlunun mallarının tespit edilmesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(123 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği şekilde, bunu Galata(45 başvuru) ve Üsküdar(32 başvuru) kazaları takip ediyor.

Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	2	45	32	123	202

Borçlunun mallarının tespit edilmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konumlarının, yine büyük bir farkla, yönetilenlerden oluştuğu ve tarafların dini dağılımlarında, hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde yine Gayrimüslim kişilerin fazla olduğu belirleniyor.

Bu özetler mikro analizle incelendiğinde, borçlunun mallarının tespit edilmesi konusuyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre; 201 yönetilen(156 şehirli ve 45 köylü) ve sadece bir tek yönetenin(şehirli) başvuru yaptığı görülebilir. Aynı düşünceden hareketle, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 200 yönetilen (150 şehirli ve 50 köylü) ve yine sadece 1 yönetenin(şehirli) bulunduğu belirleniyor.

Borçlunun mallarının tespit edilmesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 166 Gayrimüslim(164 Zimmi ve 1 Yahudi) ve 36 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen taraf, 187 Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi) ve 146 Müslüman kişiden oluşuyor.

Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	1	İMÜSLÜMAN	36	İMÜSLÜMAN	146
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	166	II.GAYRİMÜSLİM	187
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	164	A. Zimmi	186
II. YÖNETİLEN	201	II. YÖNETİLEN	200	B. Yahudi	1	B. Yahudi	10
A. Şehirli	156	A. Şehirli	150	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	45	B. Köylü	50	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK		YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	202	TOPLAM	202	TOPLAM	202	TOPLAM	202

Son olarak, borçlunun mallarının tespit edilmesi konusunda ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre ele alınırsa; konuyla ilgili sorunların, yüzyılın ikinci yarısında oldukça yoğunlaştığı görülebilir. Şöyle ki, aşağıdaki tabloda da açıkça görüldüğü gibi, 1851-1870 yılları arasındaki dönemde 188 başvuru yapılmıştır ki bu, konuyla ilgili yapılan toplam başvuruların %93,1 gibi oldukça yüksek bir oranına denk gelmektedir.

Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM	
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	11	65	46	68	9	202

c. Borçlunun Mallarının Zaptı

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, borçlunun mallarının zaptı konusuyla ilgili olarak, toplam 19 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹³⁵ Bu bölümde de, belirlenen bu borçlunun mallarının zaptı konularıyla ilgili kararların analizinin yapılması öngörülüyor. Bu çerçevede genel çalışma sistemimiz çerçevesinde, konuyla ilgili kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Borçlunun Mallarının Zaptı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Borçlunun Mallarının Zaptı	19

Borçlunun mallarının zaptı konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili dağınık bir trendin olduğu görülür. Aşağıdaki tablodan da kolayca görülebilecek bu duruma göre konuyla ilgili olarak, 3 karar 24, 2'şer karar 13, 15, 17, 18, 21 ile 22 ve 1'er karar 23 numaralı defterler içinde verilmiştir.

Borçlunun Mallarının Zaptı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Borçlunun Mallarının Zaptı	2	-	2	-	2	2	1	1	2	2	2	3	-	19

Borçlunun mallarının zaptı konusuna ilişkin sorunlar, yine başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvuruların, yoğunlukla Haslar(9 başvuru) ve Galata(8 başvuru) kazaları içinden yapıldığı tespit ediliyor.

⁹³⁵ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, borçlunun mallarının zaptı konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 19 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/930, BOA 13/996, BOA 15/46, BOA 15/395, BOA 17/232, BOA 17/387, BOA 18/46, BOA 18/167, BOA 19/167, BOA 20/288, BOA 21/9, BOA 21/186, BOA 22/275, BOA 23/44, BOA 22/311, BOA 23/108, BOA 24/15, BOA 24/176 ve BOA 24/190.**

Borçlunun Mallarının Zaptı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Borçlunun Mallarının Zaptı	-	8	2	9	19

Borçlunun mallarının zaptı konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konularının, yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında, hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde Gayrimüslim kişilerin yoğunluğu gözleniyor.

Borçlunun mallarının zaptı ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; tüm başvuruların yönetilen(13 şehirli ve 6 köylü) zümre tarafından yaptığı görülüyor. Aynı şekilde, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 17 yönetilen(11 şehirli ve 6 köylü) ve sadece 2 yönetenin(tümü şehirli) bulunduğu belirleniyor.

Borçlunun mallarının zaptı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf 11 Gayrimüslim(çoğu Zimmi) ve 8 Müslüman kişiden oluşurken, şikayet edilen taraf, 11 Gayrimüslim(yine çoğu Zimmi) ve 10 Müslüman kişiden oluşuyor.

Borçlunun Mallarının Zaptı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Mallarının Zaptı	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Mallarının Zaptı	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Borçlunun Mallarının Zaptı	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Borçlunun Mallarının Zaptı
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	2	İ. MÜSLÜMAN	8	İ. MÜSLÜMAN	10
A. Şehirli	-	A. Şehirli	2	II. GAYRİMÜSLİM	11	II. GAYRİMÜSLİM	11
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	8	A. Zimmi	11
II. YÖNETİLEN	19	II. YÖNETİLEN	17	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	13	A. Şehirli	11	C. Nasrani	3	C. Nasrani	1
B. Köylü	6	B. Köylü	6	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	19	TOPLAM	19	TOPLAM	19	TOPLAM	19

Borçlunun mallarının zaptı konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili yapılan başvuruların değişik zamanlarda olduğu görülüyor. Aşağıdaki tablo ile de takip edileceği şekilde, konuyla ilgili sorunlar 1800-1805, 1811-1815 ve 1846-1850 yılları arasındaki dönemde 4 tane iken, 1831-1835 ve 1856-1860 yılları arasındaki dönemde 2 tane oluyor.

Borçlunun Mallarının Zaptı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Borçlunun Mallarının Zaptı	4	-	4	1	1	-	2	-	-	4	1	2	-	-	19

d. İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusuyla ilgili olarak –aşağıdaki tabloda da

belirtildiği üzere- 5 adet hüküm belirlenmişti.⁹³⁶ İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda da, bu konuyla ilgili oldukları tespit edilen kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre değerlendirilecektir.

İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	5

İlk olarak, iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusunun, defter numaralarına dağılımı göz önüne alınırsa; konuyla ilgili olarak verilen 5 kararın, 22(2 tane), 24(2 tane) ve 16(1 tane) numaralı defterlerde yer aldıkları görülüyor.

İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	2	-	5

İkinci olarak iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusuna ilişkin alınan kararlar, başvuru yerlerine göre incelenirse; konuyla ilgili en çok başvurunun, 3 başvuru ile Galata kazasından yapılmıştır. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, İstanbul ve Haslar kazalarından da iflas sorunuyla ilgili başvuruların yapıldığı tespit ediliyor.

İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	1	3	-	1	5

⁹³⁶ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusuna ilişkin olarak tespit edilen bu 5 karar şunlardır: **BOA 16/2**, **BOA 22/160**, **BOA 22/301**, **BOA 24/226** ve **BOA 24/240**.

İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusu, tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre analiz edilirse, soruna ilişkin tespit edilen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin tümünün yönetilen(her iki tarafta da 4'er şehirli ve 1'er köylü) tebaadan oluştuğu ve tarafların dini dağılımlarında Gayrimüslim kişilerin yoğunluğu(müracaat edilenlerin tümü Gayrimüslim iken şikayet edilenlerde 4 Gayrimüslim ve 1 Müslüman) gözleniyor.

İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	I.MÜSLÜMAN	-	I.MÜSLÜMAN	1
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	II.GAYRİMÜSLİM	4	II.GAYRİMÜSLİM	4
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	4	A. Zimmi	3
II. YÖNETİLEN	5	II. YÖNETİLEN	5	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	4	A. Şehirli	4	C. Nasrani	-	C. Nasrani	1
B. Köylü	1	B. Köylü	1	D. Diğer	1	D. Diğer	1
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	5	TOPLAM	5	TOPLAM	5	TOPLAM	5

Son olarak, iflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, bu kez, yapılan başvuru yıllarına göre değerlendirilirse; konuyla ilgili sorunların, 1856-1860(2 karar), 1800-1805(1 karar), 1841-1845(1 karar) ve 1846-1850 yılları arasındaki dönemde oluştuğu belirlenebilir.

İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelemesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelemesi	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	5

4.HAKSIZ VE ZOR KULLANILARAK TEMELLÜK EDİLENİN İADESİ İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

Haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler ile ilgili finansal sorunlar; (a.)gasp edilen para ve eşyanın iadesi, (b.)ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi, (c.)zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi ve (d.)çalınan mal veya paranın iadesi konularına ayrılabilir. Bu kısımda, bu konu başlıklarının, kendi içerisinde analizleri yapılacaktır.

a. Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusuyla ilgili olarak, toplam 6 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹³⁷ Bu bölümde de, belirlenen bu gasp edilen para ve eşyanın iadesi konularıyla ilgili kararların analizinin yapılması öngörülmüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza uygun olarak, konuyla ilgili kararlar; (i)ihtilafın konusu, (ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	6

⁹³⁷ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 6 karar şunlardır: **BOA 15/52**, **BOA 15/332**, **BOA 16/138**, **BOA 18/153**, **BOA 20/318** ve **BOA 21/203**.

İlk önce gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusunun, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili olarak alınan kararların, 15(2 hüküm), 16(1 hüküm), 18(1 hüküm), 20(1 hüküm) ve 21(1 hüküm) numaralı defterlerde olduğu görülebilir.

Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	-	-	2	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	6

Gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusuna ilişkin sorunlar, ikinci olarak, başvuru yerlerine göre incelendiğinde; görülecektir ki, konuyla ilgili 2 kaza, Galata ve Üsküdar kazaları, 3'er başvuruya mekan oluşturmuştur.

Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	-	3	3	-	6

Gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusu, bu kez, tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre değerlendirilirse, aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekliyle, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konumlarının tümünün yönetilenlerden oluştuğu belirlenirken, aynı şekilde, tarafların dini dağılımlarında da Müslümanların(hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde 5'er Müslüman ve 1'er Gayrimüslim/Zimmi) sayıca fazlalığı görülebilir.

Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	5	İ.MÜSLÜMAN	5
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	1	İI.GAYRİMÜSLİM	1
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	1	A. Zimmi	1
İI. YÖNETİLEN	6	İI. YÖNETİLEN	6	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	2	A. Şehirli	3	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	4	B. Köylü	3	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6

Son analiz safhasında, gasp edilen para ve eşyanın iadesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili başvuruların, 1800-1805(3 başvuru), 1811-1815(1 başvuru), 1821-1825(1 başvuru) ve 1831-1835(1 başvuru) yılları arasındaki dönemde yapıldığı tespit ediliyor.

Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 - 1805	1806 - 1810	1811 - 1815	1816 - 1820	1821 - 1825	1826 - 1830	1831 - 1835	1836 - 1840	1841 - 1845	1846 - 1850	1851 - 1855	1856 - 1860	1861 - 1865	1866 - 1870	
Gasp Edilen Para ve Eşyanın İadesi	3	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	6

b. Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi

Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuyla ilgili oldukları tespit edilen 6 hüküm, incelenen defterlerde tespit edilmişti.⁹³⁸ Bu bölümde de, belirlenen bu ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i)ihtilafın konusu, (ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	6

Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre incelenmesi yapılırsa; konuyla ilgili olarak alınan kararın, 17(3 başvuru), 13(1 başvuru), 16(1 başvuru) ve 18(1 başvuru) numaralı defterler yer aldığı belirleniyor.

Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	1	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	6

Yine ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuna ilişkin sorunlar, bu sefer, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili başvuruların, Galata(3 başvuru), Haslar(2 başvuru) ve Üsküdar(1 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Yine genel olarak başvuru düşüklüğü ile belirginleşen İstanbul kazası, bu konuda da, hiçbir karara yer oluşturmamıştır.

⁹³⁸ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 6 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/926**, **BOA 16/142**, **BOA 17/306**, **BOA 17/329**, **BOA 17/350** ve **BOA 18/32**.

Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	-	3	1	2	6

Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre birlikte oluşturulan aşağıdaki tablo ile analiz edilirse; sorunla ilgili verilen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konularında yine yönetilenlerin baskınlığı görülürken; tarafların dini dağılımlarında da, bu kez, müracaat edenlerin Müslüman ağırlıklı olduğu belirlenirken, şikayet edilenlerin 3'er kişiyle Müslüman ve Gayrimüslim oldukları belirlenebilir.

Nitekim, ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi ile ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 5 yönetilen(tümü şehirli) ve sadece bir tek yönetenin(köylü) başvuru yaptığı görülebilir. Aynı şekilde, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelendiğinde de, yine 5 yönetilen(tümü şehirli) ve yine sadece bir tek yönetenin(köylü) bulunduğu görülüyor.

Yine ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında; görülüyor ki, müracaat eden taraf 5 Müslüman ve 1 Gayrimüslim(Zimmi) kişilerden oluşurken, şikayet edilen taraf, 3 Gayrimüslim(tümü Zimmi) ve 3 Müslüman kişiden oluşuyor.

Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	1	I. MÜSLÜMAN	5	I. MÜSLÜMAN	3
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	II. GAYRİMÜSLİM	1	II. GAYRİMÜSLİM	3
B. Köylü	1	B. Köylü	1	A. Zimmi	1	A. Zimmi	3
II. YÖNETİLEN	5	II. YÖNETİLEN	5	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	5	A. Şehirli	5	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6	TOPLAM	6

Ehli örf adına zorla alınan paranın iadesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konunun, 1811-1815(4 başvuru) ve 1800-1805(2 başvuru) yılları arasındaki dönemde sorun oluşturduğu belirlenebilir.

Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6

c. Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili olarak – aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere- toplam 8 tane karar tespit edildi.⁹³⁹ Bu konusunun geçtiği hükümlerin incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, kararlar, yine (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	8

İlk planda, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusu, defter numaralarına göre değerlendirilecektir. Aşağıdaki tablo'da da belirtildiği şekliyle, konuyla ilgili en fazla karar, 5 hükümle, 17 numaralı defterde verilmiştir. Bu defteri, 1'er hükümle 19, 23 ve 24 numaralı defterler takip etmiştir.

Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	1	1	-	8

İkinci olarak, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirilebilir. Tablodan da görüleceği üzere, konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(5 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Bunu, 2 başvuruyla Galata ve tek başvuruyla İstanbul kazaları izliyor.

⁹³⁹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 8 karar şunlardır: **BOA 17/174, BOA 17/257, BOA 17/308, BOA 17/324, BOA 17/368, BOA 19/488, BOA 23/307 ve BOA 24/53.**

Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	1	2	-	5	8

Üçüncü olarak, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarının tümü yönetilenlerden(5 şehirli ve 3 köylü) oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise, 4 yönetilen(4 şehirli ve 1 köylü) ve 2 yöneten(tümü şehirli) bulunuyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin 5 Müslüman ve 2 Gayrimüslim(Zimmi, Nasrani) oldukları belirlenirken, şikayet edilenlerin 4 Müslüman ve 2 Gayrimüslimden(Zimmi, Nasrani) oluştuğu görülebilir.

Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	2	İ. MÜSLÜMAN	5	İ. MÜSLÜMAN	4
A. Şehirli	-	A. Şehirli	2	II. GAYRİMÜSLİM	2	II. GAYRİMÜSLİM	2
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	2	A. Zimmi	2
II. YÖNETİLEN	8	II. YÖNETİLEN	5	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	5	A. Şehirli	4	C. Nasrani	-	C. Nasrani	1
B. Köylü	3	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	8	TOPLAM	8	TOPLAM	8	TOPLAM	8

Son olarak, zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre inceleyebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, konuyla ilgili sorunların, 1811-1815(4 başvuru), 1851-1855(2 başvuru), 1806-1810(1 başvuru) ve 1816-1820(1 başvuru) yılları arasındaki dönemde yaşandığı görülecektir.

Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
Zimmete Geçirilen Mal veya Paranın İadesi	-	1	4	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	8

d. Çalınan Mal veya Paranın İadesi

Çalınan mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili oldukları tespit edilen 6 hüküm, incelenen defterlerden tespit edilmişti.⁹⁴⁰ Bu bölümde de, belirlenen bu e çalınan mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili kararların analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Çalınan Mal veya Paranın İadesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Çalınan Mal veya Paranın İadesi	2

Çalınan mal veya paranın iadesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili verilen 2 kararın, 17 ve 24 numaralı defterlerde yer aldığı görülebilir.

⁹⁴⁰ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, çalınan mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 2 karar; BOA 17/253 ve BOA 24/6'dır.

Çalınan Mal veya Paranın İadesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Çalınan Mal veya Paranın İadesi	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2

Çalınan mal veya paranın iadesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili başvuruların, Galata ve Haslar kazalarından yapıldığı tespit ediliyor. Bu konuyla ilgili, İstanbul ve Üsküdar kazalarından hiç başvuru yapılmamıştır.

Çalınan Mal veya Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Çalınan Mal veya Paranın İadesi	-	1	-	1	2

Üçüncü olarak, çalınan mal veya paranın iadesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; görülecektir ki, tarafların (müracaat edenlerin ve şikayet edilenlerin) sosyal konumlarının tümü yönetilenlerden oluşmaktadır. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin 1 Müslüman ve 1 Gayrimüslim(Zimmi) oldukları belirlenirken, şikayet edilenler 2 kişinin de Gayrimüslimlerden(tümü Zimmi) oluştuğu görülebilir.

Çalınan Mal veya Paranın İadesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Çalınan Mal veya Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Çalınan Mal veya Paranın İadesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Çalınan Mal veya Paranın İadesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Çalınan Mal veya Paranın İadesi
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	1	İ.MÜSLÜMAN	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	1	İI.GAYRİMÜSLİM	2
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	1	A. Zimmi	2
İI. YÖNETİLEN	2	İI. YÖNETİLEN	2	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	2	A. Şehirli	1	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2

Çalınan mal veya paranın iadesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların 1811-1815 ve 1851-1855 yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir.

Çalınan Mal veya Paranın İadesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Çalınan Mal veya Paranın İadesi	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2

5.VERGİ İHTİLAFLARI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

Vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler; (a.)verginin toplanması, (b.)vergi ödememe, (c.)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması, (d.)vergi muafiyeti ve (e.)rüsümü serbestiye müdahale konularına ayrılabilir. Bu kısımda, bu konu başlıklarının, kendi içerisinde analiz edilmesi hedeflenmektedir.

a. Verginin Toplanması

İncelenen defterlerde, verginin toplanması konusuyla ilgili olarak 17 hüküm, tespit edilmişti.⁹⁴¹ Bu bölümde de, belirlenen bu verginin toplanması konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Verginin Toplanması Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Verginin Toplanması	17

Verginin toplanması konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre incelemesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın 17(5 karar) numaralı defterde verildiği görülebilir. Bu defteri, aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekliyle, 3'er hükümle 18, 19 ve 21 numaralı defterler takip ederken, 13, 15 ve 20 numaralı defterlerde 1'er vergi toplanması konulu hüküm verilmiştir.

Verginin Toplanması Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Verginin Toplanması	1	-	1	-	5	3	3	1	3	-	-	-	-	17

Verginin toplanması konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili yoğunluklu başvuruların, -8'er kararlı- Üsküdar ve Haslar kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bu ikiliyi tek başvuru ile İstanbul kazası izliyor.

⁹⁴¹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, verginin toplanması konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 17 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/434, BOA 15/263, BOA 17/203, BOA 17/280, BOA 17/328, BOA 17/362, BOA 17/385, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/426, BOA 19/249, BOA 19/418, BOA 19/544, BOA 20/86, BOA 21/55, BOA 21/323 ve BOA 21/357.**

Verginin Toplanması Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Verginin Toplanması	1	-	8	8	17

Üçüncü olarak, verginin toplanması konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; tarafların (müracaat edenler ve şikayet edilenler) sosyal konumları 10'ar yönetilen(6'şar köylü ve 4'er şehirli) ve 4'er yönetenden(3'er köylü ve 1'er şehirli) müteşekkildir. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde ise; müracaat edenlerin 6 Müslüman ve 4 Gayrimüslim(2 Zimmi ve 2 diğer) oldukları belirlenirken, şikayet edilenlerin 4 Gayrimüslim(3 Zimmi ve 1 diğer) ve 3 Müslümandan oluştuğu görülebilir.

Verginin Toplanması Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Verginin Toplanması	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Verginin Toplanması	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Verginin Toplanması	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Verginin Toplanması
I. YÖNETEN	4	I. YÖNETEN	4	I.MÜSLÜMAN	6	I.MÜSLÜMAN	3
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	II.GAYRİMÜSLİM	4	II.GAYRİMÜSLİM	4
B. Köylü	3	B. Köylü	3	A. Zimmi	2	A. Zimmi	3
II. YÖNETİLEN	10	II. YÖNETİLEN	10	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	4	A. Şehirli	4	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	6	B. Köylü	6	D. Diğer	2	D. Diğer	1
YOK	3	YOK	3	YOK	1	YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	6	BELİRTİLMEMİŞ	6
TOPLAM	17	TOPLAM	17	TOPLAM	17	TOPLAM	17

Son olarak, verginin toplanması konusyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, en çok 1811-1815(8 tane) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, bunu,

1816-1820(3 tane), 1800-1805(2 tane), 1836-1840(2 tane), 1821-1825(1 tane) ve 1831-1835(1 tane) yılları arasındaki dönemler takip ediyor.

Verginin Toplanması Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM	
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
Verginin Toplanması	2	-	8	3	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	17

b. Vergi Ödememe

İstanbul'daki finansal sistemin özelliklerinin belirlenmesi amacıyla incelenen Ahkam Defterleri'nde, vergi ödememe konusuyla ilgili olarak, sadece 3 tane kararın verildiği tespit edilmişti.⁹⁴² Bu bölümde de, belirlenen bu vergi ödememe konusuyla ilgili kararların analizinin yapılması öngörülmüyor. Bu çerçevede genel çalışma planımıza uygun olarak, konuyla ilgili kararlar; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değerlendirilecektir.

Vergi Ödememe Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Vergi Ödememe	3

İlk babda, vergi ödememe konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- konunun, sadece 16 numaralı defterde sorun oluşturduğu belirlenebilir.

Vergi Ödememe Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM	
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
Vergi Ödememe	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

⁹⁴² İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, vergi ödememe konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 3 karar; BOA 16/83, BOA 16/429 ve BOA 16/747'den oluşmaktadır.

İkinci olarak, vergi ödememe konusuna ilişkin yaşanan bu 3 sorun, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; başvuruların Haslar(2 tane) ve Galata(1 tane) kazalarından yapıldığı görülebilir.

Vergi Ödememe Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Vergi Ödememe	-	1	-	2	3

Üçüncü olarak, vergi ödememe konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, sorunla ilgili belirlenen 3 hükümde; tarafların sosyal konumlarında yönetilenlerin(müracaat edenlerde 2 yönetilen ve 1 yöneten bulunurken, şikayet edilenlerde yalnızca 1 yönetilen yer alıyor) ağırlıklı oldukları görülürken, yine her iki tarafın Müslüman(2'şer tane) kişilerden oluştuğu tespit edilebilir.

Vergi Ödememe Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Vergi Ödememe	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Vergi Ödememe	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Vergi Ödememe	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Vergi Ödememe
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	I.MÜSLÜMAN	2	I.MÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	II.GAYRİMÜSLİM	-	II.GAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	2	II. YÖNETİLEN	1	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	1	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	3	TOPLAM	3	TOPLAM	3	TOPLAM	3

Vergi ödememe konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, yüzyılım başında, yani 1800-1810(1800-

1805 döneminde 1 ve 1806-1810 döneminde 2 tane olmak üzere) yılları arasındaki dönemde, yaşandığı belirlenebilir.

Vergi Ödememe Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
Vergi Ödememe	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

c. Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması iadesi konusuyla ilgili olarak incelenen defterlerde, 80 tane karar tespit edilmiştir.⁹⁴³ Bu bölümde de, belirlenen bu kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak - diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	80

Öncelikle, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusunun, defter numaralarına göre dağılımını inceleyelim. Aşağıdaki tablo..’dan da görüleceği şekliyle, konunun en çok sorun oluşturduğu defter, 17 karara konu(80 hükmün %21,3’ü) olması

⁹⁴³ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri’nde, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 80 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 13/983, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/194, BOA 14/257, BOA 14/363, BOA 15/18, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 16/211, BOA 16/268, BOA 16/370, BOA 16/400, BOA 16/453, BOA 16/499, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/545, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/688, BOA 16/703, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 17/24, BOA 17/41, BOA 17/49, BOA 17/56, BOA 17/135, BOA 17/322, BOA 18/64, BOA 18/94, BOA 18/110, BOA 18/126, BOA 18/165, BOA 18/170, BOA 18/225, BOA 18/238, BOA 18/313, BOA 18/394, BOA 19/23, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/129, BOA 19/213, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/277, BOA 19/302, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/533, BOA 20/14, BOA 20/20, BOA 20/130, BOA 20/145, BOA 20/211, BOA 20/235, BOA 20/396, BOA 20/515, BOA 20/646, BOA 21/26, BOA 21/89, BOA 21/180, BOA 21/354, BOA 23/30, BOA 23/120, BOA 23/157, BOA 23/216, BOA 24/85, BOA 25/17 ve BOA 25/39.**

sebebiyle, 19 numaralı defterdir. 19 numaralı defteri sırasıyla, 16(15 karar), 18(10 karar) ve 20(9 karar) numaralı defterler takip ediyor.

Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	2	4	6	15	6	10	17	9	4	-	4	1	2	80

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuna ilişkin sorunlar, bu kez, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(29 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bunu yakın aralarla Üsküdar(26 tane) ve Galata(21 tane) kazaları takip ederken; konuya ilişkin en az hüküm İstanbul(4 tane) kazasına aittir.

Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	4	21	26	29	80

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, aşağıda hazırlanan tablodan da görülebileceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat eden ve şikayet edilenlerin sosyal konumlarının, yine yönetilen ağırlıklı olduğu ve tarafların dini dağılımlarında, (hem müracaat edenlerde ve hem de şikayet edilenlerde) Müslümanların yoğunluğu göze çarpıyor.

Şöyle ki, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili kararlar, müracaat eden tarafın sosyal konumuna göre değerlendirildiğinde; 77 yönetilene(40 şehirli ve 37 köylü) karşılık, sadece 3 tane yönetenin(2 şehirli ve 1 köylü) başvuru yaptığı görülebilir. Aynı düşünceden hareketle, şikayet edilen tarafın sosyal konumunun incelenmesinde de, 52

yönetilen(26 şehirli ve 26 köylü) ve 27 yönetenin(18 şehirli ve 9 köylü) bulunduğu belirleniyor.

Yine kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, tarafların dinleri çerçevesinde detaylandırıldığında ise; görülüyor ki, müracaat eden taraf, 39 Müslüman ve 33 Gayrimüslim(28 Zimmi, 1 Yahudi, 3 Nasrani ve 3 diğer) kişiden oluşurken, şikayet edilen tarafta, 37 Müslüman ve 30 Gayrimüslim(29 Zimmi, 1 Yahudi ve 2 Nasrani) kişi bulunuyor.

Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	27	I.MÜSLÜMAN	39	I.MÜSLÜMAN	37
A. Şehirli	2	A. Şehirli	18	II.GAYRİMÜSLİM	33	II.GAYRİMÜSLİM	30
B. Köylü	1	B. Köylü	9	A. Zimmi	28	A. Zimmi	29
II. YÖNETİLEN	77	II. YÖNETİLEN	52	B. Yahudi	1	B. Yahudi	1
A. Şehirli	40	A. Şehirli	26	C. Nasrani	3	C. Nasrani	2
B. Köylü	37	B. Köylü	26	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	1	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	7	BELİRTİLMEMİŞ	13
TOPLAM	80	TOPLAM	80	TOPLAM	80	TOPLAM	80

Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konunun genellikle yüzyılın ilk çeyreğinde(1800-1820 yılları arasındaki dönemde 62 tane) sorun oluşturduğu(konuyla ilgili

olarak verilen toplam kararların %78'i) söylenebilir. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği üzere, konuyla ilgili sorunlar, en çok(kararların %25'ini oluşturmasıyla) 1806-1810 yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir. Yine 1816-1820(19 başvuru), 1800-1805(12 başvuru) ve 1811-1815(11 başvuru) yılları arasındaki dönemde de, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması konusuyla ilgili başvuruların yoğunlaştığı söylenebilir.

Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 - 1805	1806 - 1810	1811 - 1815	1816 - 1820	1821 - 1825	1826 - 1830	1831 - 1835	1836 - 1840	1841 - 1845	1846 - 1850	1851 - 1855	1856 - 1860	1861 - 1865	1866 - 1870	
Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması	12	20	11	19	5	1	4	1	-	3	2	2	-	-	80

d. Vergi Muafiyeti

İncelediğimiz 13 tane İstanbul Ahkam Defteri'nde, vergi muafiyeti konusuyla ilgili olduklarını düşündüğümüz 34 tane hüküm tespit edebilmiştik.⁹⁴⁴ Bu bölümde de, konuyla ilgili belirlenen bu hükümlerin, analizinin yapılması amaçlanıyor. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Vergi Muafiyeti Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Vergi Muafiyeti	34

Vergi muafiyeti konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın, 16 numaralı(15 başvuru ile konuyla ilgili kararların %44,1 gibi oldukça yüksek bir oranı) defterde verildiği görülebilir. Bu defteri, aşağıdaki

⁹⁴⁴ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, vergi muafiyeti konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 34 karar şöyledir: **BOA 13/1055, BOA 14/199, BOA 15/134, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 16/65, BOA 16/197, BOA 16/300, BOA 16/322, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/702, BOA 16/708, BOA 16/761, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/353, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 19/407, BOA 19/449, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292 ve BOA 21/480.**

tabloda da belirtildiği üzere, 15(5 karar), 17(yine 5 karar) ve 21(4 karar) numaralı defterler takip ediyor.

Vergi Muafiyeti Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Vergi Muafiyeti	1	1	5	15	5	1	2	-	4	-	-	-	-	34

Vergi muafiyeti konusuna ilişkin sorunlar, yine, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun –şimdiye kadar incelenen konularda ilk kez karşılaştığımız şekliyle- 28 başvuru ile İstanbul kazasından yapıldığı tespit ediliyor ki, diğer konularda nadiren başvurunun yapıldığı İstanbul kazasından, bu yüksek oranda(vergi muafiyeti ile ilgili verilen kararların %82,4’ü) yapılan başvuru dikkate şayandır. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bunu, ancak 3’er kararla Galata ve Üsküdar kazaları takip edebiliyor. Bu noktada, 19.yüzyılda İstanbul finansal piyasasında, vergi muafiyeti ile ilgili sorunların İstanbul kazası içinden yapıldığına ilişkin bir genelleme yapılabilir.

Vergi Muafiyeti Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Vergi Muafiyeti	28	3	-	3	34

Üçüncü olarak, Vergi muafiyeti konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir.

Vergi muafiyeti konusu incelenirken, konunun tek taraflı irade beyanı olduğu ve başvurunun -oldukça yoğun bir biçimde- Gayrimüslim(ve de şehirde yaşayan) tebaaca yapıldığı görüldü. Nitekim şikayet edilen tarafın olmaması(herhangi bir tarafın olmadığı hükümler, analizimizde, “yok” olarak adlandırıldı), bu tespitimizi destekler niteliktedir. Yine oluşturulan aşağıdaki tablodan müracaat edenlerin 24’ünün(toplam vergi muafiyeti ile ilgili olarak verilen kararların %70,6 gibi oldukça yüksek bir oranının) Gayrimüslimlerden oluştuğu açıkça görülebilir.

Sorunla ilgili olarak belirlenen hükümleri detaylandırırsak; müracaat edenlerin sosyal konumlarının, 33 yönetilen(32 şehirli ve 1 köylü) ve yalnızca 1 yönetenden(şehirli)oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumları -ifade edildiği gibi tek taraflı irade beyanı olduğu için- yoktur(33 tanesi). Konunun, tek taraflı dini analizinde de; görülüyor ki, müracaat edenlerin çoğunluğu, 24'ü Gayrimüslim(21 Zimmi ve 3 diğer) iken, sadece 4'ü Müslüman'dır.

Vergi Muafiyeti Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Vergi Muafiyeti	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Vergi Muafiyeti	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Vergi Muafiyeti	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Vergi Muafiyeti
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	4	İMÜSLÜMAN	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	24	İLGAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	21	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	33	II. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	32	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	-	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	33	YOK	1	YOK	34
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	1	BELİRTİLMEMİŞ	5	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	34	TOPLAM	34	TOPLAM	34	TOPLAM	34

Vergi muafiyeti konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili en fazla başvurunun, 19.yüzyılın başında verildiği görülecektir. Aşağıdaki tabloda izlenebileceği şekliyle, 1800-1821 yılları arasındaki dönemde, 30 tane(34 başvurunun %82,2'si gibi oldukça yüksek bir oranda) başvuru vardır. Yaptığımız bu tespit -başvurunun yoğunlukla Gayrimüslim vatandaşlar tarafından yapıldığını da göz önüne alarak- yüzyılın ilerleyen dönemlerinde(görülüyor ki 1820 yılından sonra), Gayrimüslim vatandaşlara vergi muafiyeti ile ilgili olarak yeni hukuki düzenlemelerin yapıldığı sonucunu destekliyor.

Vergi Muafiyeti Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Vergi Muafiyeti	8	17	3	2	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	34

e. Rüsümü Serbestiye Müdahale

Rüsümü serbestiye müdahale konusuyla ilgili incelenen defterlerde sadece bir tek hüküm tespit edilmişti.⁹⁴⁵ Bu bölümde de, belirlenen bu hükmün, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili bu karar da, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Rüsümü Serbestiye Müdahale Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Rüsümü Serbestiye Müdahale	1

Rüsümü serbestiye müdahale konusunun, defter numarasına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle- konu, 17 numaralı defterde yer almaktadır.

Rüsümü Serbestiye Müdahale Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Rüsümü Serbestiye Müdahale	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Yine rüsümü serbestiye müdahale konusuyla ilgili hüküm, başvuru yerine göre değerlendirildiğinde; başvurunun, Haslar kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor.

Rüsümü Serbestiye Müdahale Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Rüsümü Serbestiye Müdahale	-	-	1	-	1

⁹⁴⁵ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, rüsümü serbestiye müdahale konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu hüküm; BOA 16/425'dir.

Üçüncü olarak, rüsumu serbestiye müdahale konulu karar; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümde; müracaat edenin sosyal konumuna göre yönetilen(köylü), hüküm şikayet edilenin sosyal konumu ise tek taraflı irade beyanı olduğu için yoktur. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat eden yönetenin Müslüman olduğu tespit edilmiştir.

Rüsumu Serbestiye Müdahale Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Rüsumu Serbestiye Müdahale	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Rüsumu Serbestiye Müdahale	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Rüsumu Serbestiye Müdahale	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Rüsumu Serbestiye Müdahale
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	1	İMÜSLÜMAN	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	-	İLGAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	1	II. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1

Rüsumu serbestiye müdahale konusuyla ilgili olarak verilen kararın, başvuru yılının ne olduğu düşünüldüğünde, 1806-1810 yılları arasındaki dönemde gerçekleştiği bulunacaktır.

Rüsumu Serbestiye Müdahale Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800-1805	1806-1810	1811-1815	1816-1820	1821-1825	1826-1830	1831-1835	1836-1840	1841-1845	1846-1850	1851-1855	1856-1860	1861-1865	1866-1870	
Rüsumu Serbestiye Müdahale	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

6.İLTİZAM İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

İltizam ile ilgili hukuki muameleler konusuyla ilgili finansal sorunlar; (a.)mukataa gelirleri, (b.)mukataanın iltizama verilmesi, (c.)mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi, (d.)mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı ve (e.)fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması başlıkları altında toplanmıştır.Bu kısımda, bu konu başlıklarının, kendi içerisinde analizleri yapılacaktır.

a. Mukataa Gelirleri

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, mukataa gelirleri konusuyla ilgili olarak 3 tane karar tespit edilmişti.⁹⁴⁶ Mukataa gelirleri konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, bu konuyla ilgili oldukları tespit edilen bu 3 karar, sırasıyla; (i)ihtilafın konusu, (ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Mukataa Gelirleri Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Mukataa Gelirleri	3

Mukataa gelirleri konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili kararların, tablo..da da belirtildiği üzere, 15(1 karar), 16(1 karar) ve 18(1 karar) numaralı defterlerde yer aldığı tespit edilmiştir.

Mukataa Gelirleri Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Mukataa Gelirleri	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3

⁹⁴⁶ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, mukataa gelirleri konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 3 karar şunlardır: **BOA 15/415**, **BOA 16/253** ve **BOA 18/247**.

Mukataa gelirleri konusuna ilişkin sorunlar, bu kez, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili başvuruların, İstanbul(2 başvuru) ve Galata(1 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı görülüyor.

Mukataa Gelirleri Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Mukataa Gelirleri	2	1	-	-	3

Üçüncü olarak, mukataa gelirleri konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarında yönetilen(1 şehirli) ve yöneten(1 şehirli) bulunuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise, tümünü yönetilen(2 şehirli) oluşturuyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin şikayet edilenlerin tümünü Müslümanlar oluşturmaktadır.

Mukataa Gelirleri Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Mukataa Gelirleri	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Mukataa Gelirleri	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Mukataa Gelirleri	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Mukataa Gelirleri
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	İ. MÜSLÜMAN	2	İ. MÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	II. GAYRİMÜSLİM	-	II. GAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YÖNETİLEN	1	II. YÖNETİLEN	2	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	2	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	1	YOK	1	YOK	1	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	3	TOPLAM	3	TOPLAM	3	TOPLAM	3

Mukataa gelirleri konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların Tabloda oluşturulduğu şekliyle, yine 1800-

1805(1 başvuru) ve 1806-1810(1 başvuru) ve 1811-1815(1 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde yaşandığı görülmektedir.

Mukataa Gelirleri Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
Mukataa Gelirleri	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

b. Mukataanın İltizama Verilmesi

Diğer başlığımız olan, mukataanın iltizama verilmesi konusuyla ilgili olarak, incelenen defterlerde 4 adet hüküm tespit edilmişti.⁹⁴⁷ Bu bölümde de, belirlenen bu mukataanın iltizama verilmesi konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Mukataanın İltizama Verilmesi İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Mukataanın İltizama Verilmesi	4

Mukataanın iltizama verilmesi konusunun, ilk olarak, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse konu, 21(2 karar), 16(1 karar) ve 17(1 karar) numaralı defterlerde yer almaktadır.

Mukataanın İltizama Verilmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Mukataanın İltizama Verilmesi	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	4

⁹⁴⁷ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, mukataanın iltizama verilmesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 4 karar şöyledir: **BOA 16/645**, **BOA 17/379**, **BOA 21/1** ve **BOA 21/503**.

Mukataanın iltizama verilmesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili başvuruların, Haslar(2 başvuru), İstanbul(1 başvuru), ve Galata(1 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor.

Mukataanın İltizama Verilmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Mukataanın İltizama Verilmesi	1	1	-	2	4

Üçüncü olarak, mukataanın iltizama verilmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumları 2 yöneten(2 şehirli) ve 2 yönetilen(1 şehirli, 1 köylü) oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise, tüm başvuruların 2 yönetene(tümü şehirli) karşı açıldığı görülüyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin 3 Müslüman ve 1 Gayrimüslim(Yahudi) oldukları belirlenirken, şikayet edilenlerin 1 Müslüman ve 1 Gayrimüslimden(Zimmi) oluştuğu görülebilir.

Mukataanın İltizama Verilmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Mukataanın İltizama Verilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Mukataanın İltizama Verilmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Mukataanın İltizama Verilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Mukataanın İltizama Verilmesi
I. YÖNETEN	2	I. YÖNETEN	2	I.MÜSLÜMAN	3	I.MÜSLÜMAN	1
A. Şehirli	2	A. Şehirli	2	II.GAYRİMÜSLİM	1	II.GAYRİMÜSLİM	1
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	1
II. YÖNETİLEN	2	II. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	1	B. Yahudi	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	2	YOK	-	YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	4	TOPLAM	4	TOPLAM	4	TOPLAM	4

Mukataanın iltizama verilmesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, 1806-1810(1 başvuru), 1811-1815(1 başvuru), 1831-1835(1 başvuru) ve 1836-1840(1 başvuru) yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir.

Mukataanın İltizama Verilmesinin Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Mukataanın İltizama Verilmesi	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	4

c. Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi

Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuyla ilgili oldukları tespit edilen 2 hüküm, incelenen defterlerde tespit edilmişti.⁹⁴⁸ Bu bölümde de, belirlenen bu mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır. Buna göre -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre incelenecektir.

Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	2

Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili kararların 17 numaralı defterde(2 karar) verildiği görülebilir.

Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2

Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili

⁹⁴⁸ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 2 karar, **BOA 17/2** ve **BOA 17/42**'dir.

başvuruların İstanbul(1 başvuru), Üsküdar(1 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor.

Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	1	-	1	-	2

Üçüncü olarak, mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da takip edileceği şekliyle, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarının tümü yönetenlerden(1 şehirli ve 1 köylü) oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise yine tümü yönetenlerden(1 şehirli ve 1 köylü) oluşmaktadır. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin (2 Müslüman) ve şikayet edilenlerin(2 Müslüman) tümünün Müslüman olduğu görülüyor.

Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi
I. YONETEN	2	I. YONETEN	2	İMÜSLÜMAN	2	İMÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	İLGAYRİMÜSLİM	-	İLGAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	1	B. Köylü	1	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
II. YONETİLEN	-	II. YONETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2

Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların 1806-1810(2 başvuru) döneminde yaşandığı görülmektedir.

Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Mültezimin İltizamındaki Yerlere Üçüncü Kişilerin Müdahalesi	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

d. Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı

Bir diğer başlığımız olan, mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak tespit edebildiğimiz 2 hüküm vardır.⁹⁴⁹ Bu bölümde de, belirlenen bu mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili 2 kararların, analizi yapılacaktır. Buna uygun olarak -diğer konu başlıklarına da uygulandığı gibi- konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre irdelenecektir.

Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergide İhtilaf	2

Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse konunun, 15(1 karar) ve 16(1 karar) numaralı defterlerde geçtiği görülmektedir.

⁹⁴⁹ Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplama işine üçüncü kişilerin müdahalesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 2 karar, BOA 15/451 ve BOA 16/345'tir.

Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergide İhtilaf	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili başvuruların tümünün Galata(2 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor.

Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergide İhtilaf	-	2	-	-	2

Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre birlikte analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarının 1'er yönetilen(şehirli) ve yöneten(köylü)den oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında da yine, 1'er yönetilen(köylü) ve yöneten(köylü) bulunuyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; yine hem müracaat edenlerin ve hem de şikayet edilenlerin 1'er Müslüman ve 1'er Gayrimüslimden(Zimmi) oluştuğu görülebilir.

Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında İhtilaf	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında İhtilaf	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında İhtilaf	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında İhtilaf
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	1	İ.MÜSLÜMAN	1	İ.MÜSLÜMAN	1
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	İLGAYRİMÜSLİM	1	İLGAYRİMÜSLİM	1
B. Köylü	1	B. Köylü	1	A. Zimmi	1	A. Zimmi	1
II. YÖNETİLEN	1	II. YÖNETİLEN	1	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	1	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2

Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi hususundaki borç alacak ihtilafı konusuyla ilgili olarak verilen 2 karar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların, 19.yüzyılın başında, Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, 1800-1805(1 başvuru) ve 1806-1810(1 başvuru) yılları arasındaki dönemde yapıldığı görülmektedir.

Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Mukataa Sahibi ile Mültezim Arasında Toplanan Vergide İhtilaf	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

e. Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması

İltizam ile ilgili son başlığımız fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusudur. İncelenen defterlerde, fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusunu ihtiva ettiğini düşündüğümüz 2 tane hüküm vardır.⁹⁵⁰ Bu 2 hükmün incelenmek istendiği bu kısımda, yine diğer konu başlıklarına da uyguladığımız şekilde, kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre değişimleri ele alınacaktır.

Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	2

Fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili kararların 15(1 başvuru) ve 18(1 başvuru) numaralı defterlerde verildiği görülebilir.

Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													TOPLAM
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2

⁹⁵⁰ Fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 2 karar, BOA 15/222 ve BOA 18/52'dir.

Fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusuna ilişkin sorunlar, bu kez, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili tüm başvuruların, Haslar(2 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı görülecektir.

Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	-	-	-	2	2

Üçüncü olarak, fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarının tümünün yönetilenlerden(2 şehirli) oluştuğu belirlenirken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise bu kez tüm şikayet edilenlerin yönetenler(2 şehirli) olduğu görülmektedir. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; tarafların tümünün Müslümanlar olduğu kolaylıkla seçilecektir.

Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Fazla Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Fazla Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Fazla Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Fazla Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması
I. YÖNETEN	-	I. YÖNETEN	2	İ.MÜSLÜMAN	2	İ.MÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	-	A. Şehirli	2	İI.GAYRİMÜSLİM	-	İI.GAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
İI. YÖNETİLEN	2	İI. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	2	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	-	YOK	-	YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2	TOPLAM	2

Fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezimin görevden alınması konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili sorunların aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, 1800-1805(1 başvuru) ve 1811-1815(1 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde gerçekleşmiş olduğu sabitlenecektir.

Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
Fazla ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

7. DİĞER HUKUKİ MUAMELELER

İhtilaf konuları çerçevesinde ele alacağımız son genel konu başlığı; diğer konu başlıkları içerisinde yer veremediğimiz, ancak finans ile ilgili olduklarını düşündüğümüz konuların yer aldığı, “diğer hukuki muameleler”dir. (a.)Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi, (b.)ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi, (c.)borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi ve (d.)alınan kararın reayaya bildirilmesi konu başlıkları altında oluşturduğumuz diğer hukuki muameleler, bu kısımda, yine kendi içerisinde analiz edilecektir.

a. Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi

İlk başlığımız olan ve hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusuyla ilgili olarak, incelenen Ahkam Defterleri’nde 1 tane karara rast gelmiştik.⁹⁵¹ Bu bölümde de, belirlenen bu karar; genel sistemimiz dahilinde; (i)ihtilafın konusu, (ii)başvuru yeri, (iii)müracaat edenin sosyal konumu, (iv)şikayet edilenin sosyal konumu, (v)müracaat edenin dini, (vi)şikayet edilenin dini ve (vii)başvurunun yapıldığı yıla göre irdelenecektir.

Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi	1

Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusuyla ilgili tek karar, öncelikle, defter numarası bazında incelenirse, görülecektir ki, karar 22 numaralı defterde yer almaktadır.

⁹⁵¹ İncelenen defterlerde, hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusuyla ilgili olduğu tespit edilen bu karar, **BOA 22/338**’dir.

Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1

Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusuna ilişkin sorun, başvuru yerine göre değerlendirildiğinde; başvurunun İstanbul kazasından yapıldığı bulunuyor.

Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi	1	-	-	-	1

Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilirse, görülecektir ki sorun, doğal olarak, tek taraflı irade beyanıdır(öyle ki, şikayet edilen taraf yoktur) ve müracaatta bulunan kişi, yöneten(şehirli) ve Müslüman'dır.

Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Hazine Mallarının Nakledilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Hazine Mallarının Nakledilmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Hazine Mallarının Nakledilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Hazine Mallarının Nakledilmesi
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	İMÜSLÜMAN	1	İMÜSLÜMAN	-
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	İI.GAYRİMÜSLİM	-	İI.GAYRİMÜSLİM	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	-
İI. YÖNETİLEN	-	İI. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	-	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	-	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	1	YOK	-	YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1	TOPLAM	1

Hazinenin veya miri mallarının nakledilmesi konusuyla ilgili olarak verilen karar, son olarak, başvurunun yapıldığı döneme göre incelenirse; konuyla ilgili sorunun 1841-1845 yılları arasındaki dönemde oluştuğu görülecektir.

Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Hazinenin veya Miri Mallarının Nakledilmesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1

b. Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi

19.yüzyıla ilişkin İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal kararlar tasnif edilirken, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusuyla ilgili olarak, 11 tane karar tespit

edilmişti.⁹⁵² Ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusunun incelenmesinin amaçlandığı bu kısımda, bu konuyla ilgili oldukları tespit edilen 11 karar, sırasıyla; (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvuru yılına göre analiz edilecektir.

Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	11

Ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın 16 numaralı defterde yapıldığı tespit edilecektir. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere, bunu sırasıyla, 17(3 karar), 15(2 karar), 14(1 karar) ve 18(1 karar) numaralı defterler takip ediyor.

Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	-	1	2	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	11

Ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusuna ilişkin sorunlar, bu kez, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, Haslar(5 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere bunu, Galata(3 başvuru), Üsküdar(2 başvuru) ve İstanbul(1 başvuru) kazaları takip ediyor.

Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	1	3	2	5	11

⁹⁵² İrdelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusuyla ilgili olarak tespit edilen bu 11 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 14/72, BOA 15/356, BOA 15/368, BOA 16/5, BOA 16/545, BOA 16/645, BOA 16/738, BOA 17/50, BOA 17/60, BOA 17/66 ve BOA 18/410.**

Üçüncü olarak, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce ele alınabilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumları 4 yöneten(4 şehirli) ve 7 yönetilen(6 şehirli 1 köylü) oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise, 4'er yönetilen(tümü şehirli) ve yöneten(tümü şehirli) bulunuyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; Müslümanların ağırlıklı olduğu görülüyor ki, müracaat edenlerin 7 Müslüman ve 2 Gayrimüslim(Zimmi) oldukları belirlenirken, şikayet edilenler 6 Müslüman ve 2 Gayrimüslimden(Zimmi) oluşuyor.

Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Ayanın Muhasebesinin Görülmesi
I. YÖNETEN	4	I. YÖNETEN	4	İMÜSLÜMAN	7	İMÜSLÜMAN	6
A. Şehirli	4	A. Şehirli	4	İLGAYRİMÜSLİM	2	İLGAYRİMÜSLİM	2
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	2	A. Zimmi	2
II. YÖNETİLEN	7	II. YÖNETİLEN	4	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	6	A. Şehirli	4	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	3	YOK	-	YOK	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	11	TOPLAM	11	TOPLAM	11	TOPLAM	11

Son olarak, ayanın muhasebesinin (tekrar) görülmesi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, yapılan başvuruların yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili en çok sorunun, 19.yüzyıl başında ve özellikle 1811-1815 yılları arasındaki dönemde yaşandığı belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, yine 1800-1805 ve 1806-1810 yılları arasındaki dönemde ilk dönemde de konuya ilişkin başvurular yapılmıştır.

Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
Ayanın Muhasebesinin Görülmesi	3	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11

c. Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi

Diğer başlığımız olan borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusuyla ilgili olarak, incelediğimiz defterlerde, 28 tane karar tespit edebiliştik.⁹⁵³ Bu bölümde de, belirlenen bu borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusuyla ilgili kararların, analizi yapılacaktır ki buna uygun olarak konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre ele alınacaktır.

Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	28

Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusunun, öncelikle, defter numaralarına göre değerlendirmesi yapılırsa; konuyla ilgili en fazla kararın 22(19 tane ile toplam talebin %67,9'u) numaralı defterde verildiği görülebilir. Bu defteri, oldukça düşen oranlarda, sırasıyla, 19(2 karar), 21(2 karar), 23(2 karar), 15(1 karar), 17(1 karar) ve 20(1 karar) numaralı defterler izliyor.

⁹⁵³ İncelenen defterlerde tespit edilen borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusuna ilişkin 11 karar; **BOA 15/470, BOA 17/377, BOA 19/227, BOA 19/303, BOA 20/468, BOA 21/277, BOA 21/371, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/155, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 23/112 ve BOA 23/123**'tür.

Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	-	-	1	-	1	-	2	1	2	19	2	-	-	28

Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusuna ilişkin sorunlar, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, bu kez, Haslar(14 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bunu yakın aralarla Galata(7 karar) ve İstanbul(5 karar) kazaları takip ederken, 2 kararla Üsküdar kazası en az başvuruya sahip yer olarak görünüyor.

Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	TOPLAM
Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	5	7	2	14	28

Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusu; bu kez, tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; yönetilenler ve Müslümanlar ağırlıktadır. Şöyle ki, müracaat edenlerin sosyal konumları, 27 yönetilen(9 şehirli ve 18 köylü) ve 1 yönetenden(şehirli) oluşuyorken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında ise, 25 yönetilen(7 şehirli ve 18 köylü) ve 2 yöneten(tümü şehirli) bulunuyor. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; müracaat edenlerin 24 Gayrimüslim(21 Zimmi, 3 diğer) ve 2 Müslüman kişiden oluştuğu görülürken, şikayet edilenlerin 21 Gayrimüslim(21 Zimmi ve 4 Nasrani) ve 18 Müslümandan oluştuğu belirlenebilir.

Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Borçlunun Hapsedilmesi Talebi
I. YÖNETEN	1	I. YÖNETEN	-	İ.MÜSLÜMAN	2	İ.MÜSLÜMAN	18
A. Şehirli	1	A. Şehirli	-	İ.GAYRİMÜSLİM	24	İ.GAYRİMÜSLİM	21
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	21	A. Zimmi	21
II. YÖNETİLEN	27	II. YÖNETİLEN	25	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	9	A. Şehirli	7	C. Nasrani	-	C. Nasrani	4
B. Köylü	18	B. Köylü	18	D. Diğer	3	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	3	YOK	-	YOK	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	2	BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	28	TOPLAM	28	TOPLAM	28	TOPLAM	28

Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi konusuyla ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili en fazla başvurunun, 1841-1845(17 karar ve toplam başvuruların %60,7'si) yılları arasındaki dönemde yapıldığı belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, yine 1846-1850(4 başvuru), 1816-1820(2 başvuru), 1836-1840(2 başvuru), 1800-1805(1 başvuru), 1811-1815(1 başvuru) ve 1826-1830(1 başvuru) yılları arasındaki dönemde de borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi/tutuklanması talebi ilgili başvuruların yapıldığı tespit edilir.

Borcunu Ödemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
Borçlunun Hapsedilmesi Talebi	1	-	1	2	-	1	-	2	17	4	-	-	-	-	28

d. Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi

Son konu ihtilafımız olan, alınan kararın reayaya bildirilmesi konusunda ilgili olarak, 8 hüküm tespit etmiştik.⁹⁵⁴ Bu bölümde, belirlenen bu 8 alınan kararın reayaya bildirilmesi konusunda ilgili kararlar, analize tabi tutulacaktır. Buna göre konuyla ilgili kararlar, (i) ihtilafın konusu, (ii) başvuru yeri, (iii) müracaat edenin sosyal konumu, (iv) şikayet edilenin sosyal konumu, (v) müracaat edenin dini, (vi) şikayet edilenin dini ve (vii) başvurunun yapıldığı yıla göre irdelenecektir.

Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi Konusu İle İlgili Toplam Hüküm Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	TOPLAM HÜKÜM SAYISI
Alınan Kararın Bildirilmesi	8

Alınan kararın reayaya bildirilmesi konusunun, defter numaralarına göre dağılımı incelenirse - aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle, konu sırasıyla, 16(4 karar), 17(2 karar), 15(1 karar) ve 22(yine 1 karar) numaralı defterlerde işlenmiştir.

Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi Konusunun Defter Numaralarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOPLAM
Alınan Kararın Bildirilmesi	-	-	1	4	2	-	-	-	-	1	-	-	-	8

Alınan kararın reayaya bildirilmesi konusuna ilişkin sorunlar, ikinci olarak, başvuru yerlerine göre değerlendirildiğinde; konuyla ilgili en çok başvurunun, İstanbul(4 başvuru) kazası sınırları içinden yapıldığı tespit ediliyor. Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, bunu, 2'şer başvuruyla Galata ve Haslar kazaları takip ediyor.

⁹⁵⁴ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, alınan kararın reayaya bildirilmesi konusunda ilgili olarak tespit edilen bu 8 karar şöyle sıralanabilir: **BOA 15/4, BOA 16/301, BOA 16/645, BOA 16/747, BOA 16/766, BOA 17/24, BOA 17/41 ve BOA 22/11.**

Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi Konusunun Başvuru Yerlerine Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
Alman Kararın Bildirilmesi	4	2	-	2	8

Üçüncü olarak, alınan kararın reayaya bildirilmesi konusu; tarafların sosyal konumu ve dinlerine göre beraberce analiz edilebilir. Topluca hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, sorunla ilgili belirlenen hükümlerde; müracaat edenlerin sosyal konumlarının 5 yönetilen(4 şehirli ve 1 köylü) ve 3 yönetenden(tümü şehirli) olduğu belirlenirken, şikayet edilenlerin sosyal konumlarının tümü yönetenlerden(3 şehirli) oluşmaktadır. Konunun, tarafların dini dağılımları çerçevesinde analizinde de; görülecektir ki, Müslüman kişiler ağır basmaktadır. Nitekim, müracaat edenlerin 6 Müslüman ve 2 Gayrimüslim oldukları belirlenirken, şikayet edilenlerin 2 Müslüman ve 1 Gayrimüslimden oluştuğu tespit edilmiştir.

Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu, Şikayet Edilenin Sosyal Konumu, Müracaat Edenin Dini ve Şikayet Edilenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	Alınan Kararın Bildirilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	Alınan Kararın Bildirilmesi	MÜRACAAT EDENİN DİNİ	Alınan Kararın Bildirilmesi	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	Alınan Kararın Bildirilmesi
I. YÖNETEN	3	I. YÖNETEN	3	I. MÜSLÜMAN	6	I. MÜSLÜMAN	2
A. Şehirli	3	A. Şehirli	3	II. GAYRİMÜSLİM	2	II. GAYRİMÜSLİM	1
B. Köylü	-	B. Köylü	-	A. Zimmi	-	A. Zimmi	1
II. YÖNETİLEN	5	II. YÖNETİLEN	-	B. Yahudi	-	B. Yahudi	-
A. Şehirli	4	A. Şehirli	-	C. Nasrani	-	C. Nasrani	-
B. Köylü	1	B. Köylü	-	D. Diğer	-	D. Diğer	-
YOK	-	YOK	5	YOK	-	YOK	5
BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-	BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	8	TOPLAM	8	TOPLAM	8	TOPLAM	8

Alınan kararın reayaya bildirilmesi konusunda ilgili olarak verilen kararlar, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre incelenirse; konuyla ilgili en fazla başvurunun, 1806-1810(6 karar) yılları arasındaki dönemde oluştuğu belirlenebilir. Aşağıdaki tabloda oluşturulduğu şekliyle, konuyla ilgili yine 1800-1805 ve 1806-1810 yılları arasındaki dönemde 1'er başvuru yapılmıştır.

Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi Konusunun Başvuru Yıllarına Dağılımı

İHTİLAFIN KONUSU	BAŞVURU YILI														TOPLAM	
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
Alınan Kararın Bildirilmesi	1	6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	8

B. İHTİLAFIN KONUSUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

19.yüzyıla ilişkin olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal hükümlerin -mikro bazda yapılan yukarıdaki analizinden sonra- bu kısımda, ihtilafın konusuna göre belirlenen hükümlerin topluca değerlendirilmesi yapılacaktır.

Bu amaçla, ihtilafın konusuna göre tespit edilen hükümler, sırasıyla; (i.)defter numarası, (ii.)başvuru yeri, (iii.)müracaat eden ve şikayet edilenin sosyal konumu ve (iv.)müracaat eden ve şikayet edilenin dini ve (v.)başvuru yıllarına göre beraberce analize tabi tutulacaktır. Buradan hareketle, 19.yüzyıl İstanbul'daki finansal sisteme ilişkin genel tespitlere ulaşılabilecektir.

Belirlenen 1175 tane kararın, ihtilafın konusuna göre toplu başvuru sayıları incelendiğinde, görülecektir ki, en fazla kararlar, adi borç alacak(kararların %26,9'uyla) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(kararların %21,9'uyla) konularıyla ilgili olarak alınmıştır. O halde denilebilir ki, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasıyla ilgili en fazla sorun, adi borç alacak ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularındaki ihtilaflar nedeniyle oluşmuştur.

Bununla birlikte, aşağıda oluşturulan aşağıdaki tablo ile de gösterildiği şekliyle, bu iki konu haricinde sırasıyla, borçlunun mallarının tespit edilmesi(kararların %17,2'si), murabaha(kararların %17,1'i) ve alım satımdan doğan borç alacak(kararların %11,9'u) konularıyla ilgili olarak da yoğun sorunlar yaşanmıştır. Daha sonra nispeten düşük oranlarıyla, sırasıyla, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(kararların %6,8'i), para istikrazı, kredi(kararların %4,8'i), borç temessükü(kararların %3,5'i), vergi muafiyeti(kararların %2,9'u), vekaleten işgörmeye doğan borç alacak(kararların %2,6'sı), borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi(kararların %2,4'ü), kefil(kararların %2,3'ü), kira sözleşmesinden doğan borç alacak(kararların %1,9'u), borçlunun mallarının zaptı(kararların %1,6'sı), ibra(kararların %1,5'i), verginin toplanması(kararların %1,4'ü), ücret ihtilafı(kararların %1,2'si) ve hibe(kararların %1,2'si) konuları da 19.yüzyıl İstanbul finans piyasasını etkisi altına alan sorunlar olarak tespit edilmektedir.

İhtilafın Konusuna Göre Başvuru Sayısı

İHTİLAFIN KONUSU	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun tahsilatını sağlamak üzere ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zımnenle geçirilen mal veya paranın indesi	Ayrıca muhasebesinin (defter) gösterilmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi	TOPLAM
BAŞVURU SAYISI	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8	1175
YUZDE ORANI(%)	26,9	11,9	2,6	1,9	4,8	1,2	17,1	3,5	2,3	1,5	21,9	17,2	1,6	0,5	1,4	6,8	2,9	0,7	0,9	0,7	100
İHTİLAFIN KONUSU	Ortaklar arasında borç alacak ihtilafı	Borçludan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Ruhani borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ortadan kalkması	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödemesi	Rüsumu serbestiye müdahale	Makulata gırları	Makulata ihtizara verilmesi	Mültezimin ihtizara nakliyetlerinin vergi toplanması işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Makulata sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fiziki ve fiiziki vergi toplanması mültezimin görevden alınması	Hezimetin veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	TOPLAM	
BAŞVURU SAYISI	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28	1175	
YUZDE ORANI(%)	0,3	0,2	1,2	0,6	0,08	0,5	0,8	0,4	0,5	0,2	0,3	0,08	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,08	2,4	100	

Bu genel dağılımdan sonra, belirlediğimiz plan dahilinde toplu analizlere geçelim. İhtilafın konusunu öncelikle, defter numaraları açısından inceleyelim. Oluşturulan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, 13-21 numaralı defterler arasında, sırasıyla; adi borç alacak, alım satımdan doğan borç alacak, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması ve vergi muafiyeti konuları sıklıkla soruna konu olmuştur. Dikkat çekileceği üzere, 23-25 numaralı defterler arasında da -daha öncesine kadar nispeten oranları düşük olan- borçlunun mallarının tespit edilmesi, murabaha ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konuları baskın sorunlar haline geliyor. Bu noktada belirtmek gerekir ki, bu üç konu son defterlerde, sıklıkla aynı hükümde bir arada verilmiştir. Bunun nedeninin, ilk bölümde de tartışıldığı üzere, değişen hukuki düzenlemeler olduğunu düşünüyoruz.

İhtilafın Konusuna Göre Defter Numaralarının Dağılımı

DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alınan satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun tahsil edilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zıptı	Elhî öf' adına zorla alınan paranın indesi	Verginin topllanması	Kamunsuz ve haksız vergi ve para toplaması	Vergi maddiyeti	Zararın giderilmesi mal veya paranın indesi	Ayanın muhasebesinin (takrar) görülməsi	Alınan kararın reyeye bildirilmesi
13	6	1	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	2	1	1	2	1	-	-	-
14	24	2	1	-	3	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-	4	1	-	-	-
15	14	12	1	1	2	3	2	11	1	2	13	1	2	-	1	6	5	-	2	1
16	38	16	1	1	7	1	2	9	1	5	12	1	-	1	-	15	15	-	4	4
17	44	9	2	2	6	3	2	5	6	2	15	-	2	3	5	6	5	5	3	2
18	57	10	3	2	5	2	1	1	3	1	5	-	2	1	3	10	1	-	1	-
19	27	14	1	2	3	-	1	6	2	5	6	-	1	-	3	17	2	1	-	-
20	30	28	8	3	17	2	2	2	2	1	2	-	1	-	1	9	-	-	-	-
21	19	6	3	-	2	1	3	1	1	2	7	-	2	-	3	4	4	-	-	-
22	20	8	1	3	6	-	8	-	1	-	18	2	2	-	-	-	-	-	-	1
23	20	17	1	3	2	1	41	1	5	-	34	59	2	-	-	4	-	1	-	-
24	15	13	4	3	2	1	36	-	2	-	36	36	3	-	-	1	-	1	-	-
25	2	4	4	2	-	-	103	-	1	-	103	103	-	-	-	2	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8
DEFTER NUMARASI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakımı karlılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödenme	Rüşunu serbestiyeye müdahale	Makataa gelirleri	Makataanın ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizamadaki vergi toplamı içine içineki kişilerin müdahalesi	Makataa sahibi ile mültezimin arasında toplam vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzalı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya mirat malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
14	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
15	-	-	-	1	-	-	2	2	-	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-	
16	-	1	-	-	-	-	2	1	1	-	3	1	1	1	-	1	-	-	-	
17	1	-	2	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	1	
18	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	
19	-	1	4	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
20	-	-	2	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
21	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	
22	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	19	
23	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
24	-	-	1	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
25	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28	

İhtilafın konusunun, defter numaraları açısından incelenmesine geçerse, aşağıdaki tablo yardımı ile de görülecektir ki, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasında yaşanan sorunların çözümüne ilişkin en fazla başvuru, Haslar kazası sınırları içinden yapılmıştır. Haslar kazasında yaşanan sorunların konularını incelersek; borçlunun mallarının tespit edilmesi(123

başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(115 başvuru), murabaha(113 başvuru) ve adi borç alacak ihtilafı(109 başvuru) konularının yoğun olarak başvuru nedeni olduğunu görebiliriz.

İhtilafın konu dağılımında, Haslar kazasını, sırasıyla Galata ve Üsküdar kazaları oluşturuyor. Dikkat edileceği üzere, Galata ve Üsküdar kazalarının her ikisinde de en fazla şikayetler, adi borç alacak ihtilafı(Galata 106 ve Üsküdar 82) üzerine yapılmıştır. Nispeten az kararın verildiği, İstanbul kazası sınırları dahilinde, en fazla sorun, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane) konusundan çıkmıştır.

İhtilafın Konusuna Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alınan sınırdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrarı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temassülkü	Kefil	İbraz	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespiti edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf iftina zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kamusal ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayanın muhasebesinin (takar) görütmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
İstanbul	19	6	2	2	6	2	2	5	1	4	55	2	-	-	1	4	28	1	1	4
Galata	106	36	12	5	23	2	54	17	10	7	53	45	8	3	-	21	3	2	3	2
Üsküdar	82	38	7	5	9	2	32	9	7	2	34	32	2	1	8	26	-	-	2	-
Haslar	109	60	9	10	18	8	113	10	9	5	115	123	9	2	8	29	3	5	5	2
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8
YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şüfa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalıntı mal veya paranın indesi	Vergi ödeneme	Konusunun serbestiye müdahale	Mükataat gelirleri	Mükataatın ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizama alıncı kişilerle vergi toplanması işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Mükataat sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hacsinin veya miri malların nakledilmesi	Borunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
İstanbul	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	2	1	1	-	-	-	1	5	
Galata	-	1	6	2	1	2	2	3	1	1	-	1	1	-	2	-	-	-	7	
Üsküdar	1	-	6	2	-	1	2	-	3	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	
Haslar	3	1	2	3	-	2	-	1	-	1	2	-	2	-	-	2	-	-	14	
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	3	4	2	2	2	2	1	28	

İhtilafın konusunu, bu kez, müracaat edenin sosyal konumuna göre irdelersek, açıkça görülecektir ki, yoğun olarak şehirde yaşayan yönetilenler şikayette bulunmuştur. Bu şehirli yönetilenler, en fazla, adi borç alacak ihtilafı(297 adet) ve borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tiril)mesi(256 adet), borçlunun mallarının tespit edilmesi(201 adet) ve murabaha(200 adet) konularına ilişkin ihtilafların düzeltilmesini talep etmişlerdir.

İhtilafın Konusuna Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumu

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Pana istikrazı, kredi	Ucret, ihtilaf	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlelendirilerek ödetilmesisi	Borçlunun mallarının tespit edilmesisi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafın zorla alınması paranın iadesi	Vergünün toplannması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplannması	Vergi muafiyeti	Zararın giderilmesi mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (takar) görütülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
I. YONETEN	19	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	1	4	3	1	-	4	3
A. Şehirli	18	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	1	2	1	1	-	4	3
B. Köylü	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	-
II. YONETİLEN	297	135	29	22	53	14	200	39	27	16	256	201	19	5	10	77	33	8	7	5
A. Şehirli	235	103	24	20	36	10	141	36	24	15	189	156	13	5	4	40	32	5	6	4
B. Köylü	62	32	5	2	17	4	59	3	3	1	67	45	6	-	6	37	1	3	1	1
YOK	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8
MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasında ki borç alacak ihtilafı	Borçlanımdan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Olunmaya kadar bakım kusurluğunda ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rehlinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödememe	Rüsumu serbestiye müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergi toplamı işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinein veya müri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
I. YONETEN	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	2	1	-	1	1	
A. Şehirli	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	1	-	-	1	1	
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	
II. YONETİLEN	4	2	14	7	1	6	9	5	6	2	2	1	1	2	-	1	2	-	27	
A. Şehirli	4	1	8	5	-	6	8	4	2	2	1	-	1	1	-	1	2	-	9	
B. Köylü	-	1	6	2	1	-	1	1	4	-	1	1	-	1	-	-	-	-	18	
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28	

İhtilafın konusu, paralel şekilde, şikayet edilenin sosyal konumu açısından ele alınırsa, yine benzer sonuçlar elde edildiği görülecektir. Yine müracaat edenlerin sosyal konumlarında da olduğu gibi, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında da, şehirde yaşayan yönetilenlerin ağırlıklı olduğu ön plana çıkıyor. Bu şehirli yönetilenler, yine en fazla, adi borç alacak ihtilafı(295 adet) ve borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tiril)mesi(249 adet), borçlunun mallarının tespit edilmesi(200 adet) ve murabaha(200 adet) konularına ilişkin ihtilaflar nedeniyle şikayet edilmişlerdir.

İhtilafın Konusuna Göre Şikayet Edilenin Sosyal Konumu

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vakıfletim işgeminde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesinin	Borçlunun mallarının tespit edilmesinin	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafı zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kamussuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayrıca muhasebesinin (bakarı) görülmesi	Alınan kararın rey/yaı bildirilmesi
I. YONETEN	19	2	2	-	-	4	1	4	1	1	1	1	2	1	4	27	-	2	4	3
A. Şehirli	18	1	1	-	-	4	1	4	1	1	1	1	2	-	1	18	-	2	4	3
B. Köylü	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	3	9	-	-	-	-
II. YONETİLEN	295	134	28	22	56	10	200	37	26	16	249	200	17	5	10	52	-	5	4	-
A. Şehirli	187	89	23	20	34	6	135	29	19	15	177	150	11	5	4	26	-	4	4	-
B. Köylü	108	45	5	2	22	4	65	8	7	1	72	50	6	-	6	26	-	1	-	-
YOK	2	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	3	1	33	1	3	5
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8
ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakımı karşılığında ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rehlinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödemenine	Kısıtlama serbestiye müdahale	Mükataat gelirleri	Mükataatın ilizama verilmesi	Mültezimin ilizama nakliyetlerinin vergi toplanması işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Mükataat sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplayan mültezim görevden alınması	Hazinein veya kamu malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
I. YONETEN	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	2	1	2	-	-	-	
A. Şehirli	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	2	-	-	-	
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	
II. YONETİLEN	4	2	14	7	1	5	10	5	6	2	1	-	2	-	-	1	-	-	25	
A. Şehirli	4	1	7	5	-	5	8	4	3	1	-	-	2	-	-	1	-	-	7	
B. Köylü	-	1	7	2	1	1	2	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	18	
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	-	-	-	3	
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28	

İhtilafın konusu, müracaat eden tarafın dinine göre incelenirse; yoğun olarak başvurunun yapıldığı 4 konudan, adi borç alacak ihtilafıyla ilgili anlaşmazlıklarda genellikle Müslümanlar(165 tane Müslümana karşılık, 153 tane Gayrimüslim) dava açarken;borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(223 tane Gayrimüslime karşılık, 33 tane Müslüman), borçlunun mallarının tespit edilmesi(166 tane Gayrimüslime karşılık, 36 tane Müslüman) ve murabaha(173 tane Gayrimüslime karşılık, 27 tane Müslüman) sorunlarıyla ilgili anlaşmazlıklarda ise Gayrimüslim(ve büyük çoğunluğu Zimmi) tebaanın başvuru yaptıkları görülmüyor.

İhtilafın Konusuna Göre Müracaat Edenin Dini

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alınm satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Tamesstükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Edli örf adını zorla alınan paranın indesi	Vergünün toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi imadıyeti	Zammete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayanın maddesininin (Okar) götürülmesi	Alınan kararın rey'ya bildirilmesi
I. MÜSLÜMAN	165	69	16	12	23	7	27	24	13	5	33	36	8	5	6	39	4	5	7	6
II. GAYRİMÜSLİM	153	68	14	9	31	5	173	16	14	13	223	166	11	1	4	33	24	2	2	2
A. Zimmi	133	55	11	8	30	5	172	16	14	12	216	164	8	1	2	28	21	2	2	-
B. Yahudi	7	2	2	1	-	-	1	-	-	-	6	1	-	-	-	1	-	-	-	-
C. Nasrani	13	12	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
D. Diğer	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	3	-	-	-
YOK	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	1	1	-	1	2	2	2	1	-	-	2	1	-	-	6	7	6	1	2	-
TOPLAM HUKUM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şüfa	Ölümeye kadar bakım karşılığında ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rehimli borç alacak	Elas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödeme	Rüsumu serbestiye mülkade	Makata girileri	Makatanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanma işine ilişkin kâhlerin mülkadesi	Makata sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fizla ve fuzali vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
I. MÜSLÜMAN	2	2	9	2	1	4	4	4	5	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2
II. GAYRİMÜSLİM	2	-	5	4	-	2	6	4	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	24
A. Zimmi	2	-	3	4	-	1	6	4	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	21
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
C. Nasrani	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
TOPLAM HUKUM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

İhtilafın konusu -aynı şekilde bu kez- şikayet edilen tarafın dini açısından ele alınırsa, yine müracaat eden taraf ile benzer sonuçlara ulaşıldığı görülecektir. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği üzere, yoğun olarak başvurunun yapıldığı 4 konunun tümünde de şikayet edilen taraf, Gayrimüslim tebaadan oluşmaktadır. Şöyle ki, adi borç alacak ihtilafıyla ilgili anlaşmazlıklarda -yakın aralarla- 160 tane Gayrimüslim ve 154 tane Müslüman, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesiyle ilgili anlaşmazlıklarda 207 tane Gayrimüslim ve 155 tane Müslüman, borçlunun mallarının tespit edilmesiyle ilgili anlaşmazlıklarda 187 tane Gayrimüslim ve 146 tane Müslüman ve murabaha konusuyla ilgili anlaşmazlıklarda da 183 tane Gayrimüslim ve 139 tane Müslüman başvuru yapmışlardır.

İhtilafın Konusuna Göre Şikayet Edilenin Dini

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Tanesstükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmes	Borçlunun mallarının tespit edilmes	Borçlunun mallarının zaptı	Edilî öf adına zorla alınan paranın idesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zammetsiz geçirilen mal veya paranın idesi	Aynı mütahabesinin (tekrar) görülməsi	Alınan kararın respyaya bildirilmes
I. MUSLUMAN	154	67	13	14	27	6	139	24	11	6	155	146	10	3	3	37	-	4	6	2
II. GAYRİMUSLIM	160	71	17	9	31	5	183	16	16	12	207	187	11	3	4	30	-	2	2	1
A. Zimmi	151	63	14	9	30	5	182	14	16	10	206	186	11	3	3	29	-	2	2	1
B. Yahudi	8	1	2	-	-	-	5	1	-	-	11	10	-	-	-	1	-	-	-	-
C. Nasrani	8	13	1	-	2	-	13	2	1	4	12	-	1	-	-	2	-	1	-	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
YOK	4	4	-	-	2	-	1	-	-	1	6	1	-	-	4	2	-	34	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	17	2	1	-	3	3	2	2	-	-	20	-	-	-	6	13	-	1	-	-
TOPLAM HUKUM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasında ki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakam karşılığında ev vs. hibes	Sulh bedeli	Ehliyeti borç alacak	Flas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın idesi	Çalınan mal veya paranın idesi	Vergi ödememe	Rüşvarın serbestiye müdahale	Mükattan gırleri	Mükattan iltizama verilmesi	Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükattan sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazanlı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Façizenin veya miri malların pakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talibi
I. MUSLUMAN	1	2	9	3	1	2	3	1	5	-	2	-	2	1	2	1	2	-	13
II. GAYRİMUSLIM	3	-	5	4	-	3	7	4	1	2	-	-	-	1	-	1	-	-	21
A. Zimmi	3	-	4	3	-	2	7	3	1	2	-	-	-	1	-	1	-	-	21
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
C. Nasrani	-	-	3	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-	-	-	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM HUKUM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

İhtilafın konusu, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre topluca analize tabi tutulursa -defter numaraları analizini de destekler nitelikte- görülecektir ki; 19.yüzyılın ilk yarısında yani 1800-1850 yılları arasındaki dönemde, (i)adi borç alacak ihtilafı, (ii)alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı, (iii)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması, (iv)para istikrazı/kredi ve (v)vergi muafiyeti konuları İstanbul'un ana finansal sorunları iken, yüzyılın ikinci yarısında yani 1850-1870 yılları arasındaki dönemde, bu kez, (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi, (ii)murabaha ve (iii)borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tiril)mesi konuları İstanbul finans piyasasını etkileyen ana sorunlar olarak ön plana çıkmaktadır. Defaatle

belirtildiği üzere, bu sonucun, 19.yüzyılın ikinci yarısında oluşturulan yeni hukuki mevzuattan kaynaklandığı düşünülmektedir.

İhtilafın Konusuna Göre Başvuru Yıllarının Dağılımı

YIL	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alınan satılmadan doğan borç alacak	Yakalanan işgörmeye doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istekleri, kredi	Ücret ihtilafı	Muhabaha	Borç Tarnasıktığı	Kafil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlanın malvarının tespit edilmesi	Borçlanın malvarının zaptı	Edili orf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görülməsi	Alınan kararın ruyaya bildirilmesi
1800-1805	53	19	3	3	6	4	3	17	1	3	20	1	4	3	2	12	6	-	3	1
1806-1810	55	15	2	1	7	2	2	11	4	6	21	1	-	-	-	20	17	1	7	6
1811-1815	75	15	4	3	11	3	3	3	6	1	10	-	4	4	8	11	3	4	1	-
1816-1820	33	18	1	3	5	-	1	6	3	5	6	-	1	-	3	19	2	1	-	-
1821-1825	19	13	4	2	12	1	2	2	2	1	2	-	1	-	1	5	-	-	-	-
1826-1830	5	11	3	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1831-1835	12	6	1	-	-	1	-	1	1	2	-	-	2	-	1	4	2	-	-	-
1836-1840	6	-	3	-	2	-	3	-	-	-	7	-	-	-	2	1	1	-	-	-
1841-1845	8	6	1	2	6	-	5	-	-	-	18	1	-	-	-	1	-	-	-	1
1846-1850	26	11	1	1	2	-	11	1	3	-	6	11	4	-	-	3	-	-	-	-
1851-1855	14	11	2	6	-	2	49	-	4	-	44	65	1	-	-	2	-	2	-	-
1856-1860	8	10	4	-	2	-	46	-	1	-	46	46	2	-	-	2	-	-	-	-
1861-1865	2	4	2	2	-	-	68	-	1	-	68	68	-	-	-	-	-	-	-	-
1866-1870	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

YIL	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlanın doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım kısıtlığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödenmesi	Rüşumun serbestiye müdahale	Mükataat gelirleri	Mükataatın iltizama verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataat sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazlalı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Huzursuz veya marî malın nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlanın hapsedilmesi talebi
1800-1805	-	1	-	2	-	-	3	1	3	-	1	1	-	-	1	1	-	-	1
1806-1810	1	-	-	-	-	-	3	-	-	2	1	1	1	2	1	-	-	-	1
1811-1815	-	-	3	1	-	1	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	1	-	1
1816-1820	-	1	4	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1821-1825	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1826-1830	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1831-1835	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1836-1840	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
1841-1845	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	17
1846-1850	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
1851-1855	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1856-1860	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1861-1865	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1866-1870	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

III. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

19.yüzyılda idari açıdan İstanbul(Dersaadet); (a)Suriçi(İstanbul kent merkezi) ve (i)Galata, (ii)Üsküdar ve (ii)Haslar kazalarından oluşan (b)Bilad-ı Selase(Üç Belde) olarak bölümlenir.

Hükümlerin başvurunun yapıldığı yere göre incelenmesi ve analizinin yapılmasının amaçlandığı bu bölümde -diğer iki tasnifte uygulanan plan çerçevesinde- 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sisteme zemin oluşturan 4 yer, İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları, öncelikle kendi içlerinde ve sonrasında toplu olarak incelenecektir.

A.HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

19.yüzyıl'da İstanbul il sınırı, İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları olmak üzere 4 kazaya ayrılıyordu. Bu noktadan hareketle, çalışmamızın yere göre şekillenmesi İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları etrafında oldu. Buna göre, hükümlerin başvurunun yapıldığı yere ilişkin belirlenen tasnife göre incelenmesinin hedeflendiği bu kısımda,sırasıyla İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları; (a)nahiyeler, (b)ihtilafın konuları, (c)müracaat edenlerin sosyal konumları, (d)şikayet edilenlerin sosyal konumları, (e)müracaat edenlerin dinleri, (f)şikayet edilenlerin dinleri ve (g)başvurunun yapıldığı dönemlere göre analizleri yapılacaktır.

Belirlediğimiz sistematikte analize başlamadan önce, “bu dört yere yapılan başvuruların dağılımı nedir?” sorusunu cevaplayalım: Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, incelenen 1175 tane İstanbul Ahkam Defteri hükmünde, finansal sorunlara mekan oluşturan 4 yer içinde, en fazla hükmün, (toplam hükümlerin %38,8'ine sahip olmasıyla 456 kararlı) Haslar kazasına ilişkin olarak verildiği görülecektir.Onu; Galata(334 karar ve toplam hükümlerin %28,4'sı oranıyla), Üsküdar (244 karar ve toplam hükümlerin %20,8'i oranıyla) ve İstanbul(141 karar ve toplam hükümlerin %12'si oranıyla) kazaları, sırasıyla takip etmektedir.

Başvurunun Yapıldığı Yere Göre Hüküm Sayısı

	YER				TOPLAM
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR	
HÜKÜM SAYISI	141	334	244	456	1175
YÜZDE DAĞILIMI(%)	%12,0	%28,4	%20,8	%38,8	%100

Şimdi sırasıyla bu dört kazayı, belirttiğimiz yönetime göre, kendi içlerinde analiz edelim.

1. İSTANBUL (SURİÇİ)

19.yüzyılda, yaklaşık 22 km’lik uzunluğa sahip olan İstanbul surları, şehrin yönetim yapısını da şekillendiriyordu. Nitekim, bu surların çevrelediği yaklaşık 17 km² lik alan; İstanbul(Suriçi, Tarihi Yarımada veya Dersaadet) kazası olarak niteleniyordu.⁹⁵⁵

İstanbul Kazası; Batı’da Yedikule ile Ayvansaray arasındaki surlarla nihayetlenen ve Haliç ile Marmara’nın çevrelediği Tarihi Yarımada, yani Eski Bizans’ı oluşturan Suriçi’nden oluşmuş kazadır.⁹⁵⁶

19.yüzyıla ilişkin olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri’nde, İstanbul(Suriçi) kazasına ilişkin olarak, 141 tane finansal hüküm tespit edilmiştir.⁹⁵⁷

⁹⁵⁵ TABAKOĞLU, *İstanbul’un İktisadi ve İçtimai Tarihi*, s. 9.

⁹⁵⁶ YILMAZ, “Ahkam Defterlerine Göre 18.Yüzyılda İstanbul’da Finansal Hayat”, s. 10.

⁹⁵⁷ İstanbul(Suriçi) kazasıyla ilgili olarak belirlenen bu hükümler şunlardır: **BOA 13/203, BOA 13/940, BOA 13/1055, BOA 14/16, BOA 14/87, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/153, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/305, BOA 14/350, BOA 14/376, BOA 15/42, BOA 15/47, BOA 15/134, BOA 15/169, BOA 15/263, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/415, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/65, BOA 16/133, BOA 16/148, BOA 16/177, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/446, BOA 16/473, BOA 16/487, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/702, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 17/15, BOA 17/24, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/155, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/177, BOA 17/201, BOA 17/292, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/353, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 18/13, BOA 18/15, BOA 18/126, BOA 18/170, BOA 18/208, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/303, BOA 19/133, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/303, BOA 19/407, BOA 19/449,**

İstanbul(Suriçi) kazası, 19.yüzyılda, Merkez ve Rumeli olmak üzere, alt nahiye birimlerine ayrılmaktadır. Hükümlerin tasnif aşamasında, defterlerin yerler bazında ilanında, bu ayrıma dikkat edildiği görüldü. Buna göre, hükümlerin alt nahiyelerine göre dağılımları da tespit edildi ve belirlenen bu nahiyelere ilişkin aşağıdaki tablo oluşturuldu. Görüleceği üzere, İstanbul kazasının nahiyelerine göre dağılımlarında, en fazla hüküm Merkez(135 hüküm ve toplam İstanbul kazasına ilişkin olarak verilen kararların %95,7 gibi oldukça yüksek bir oranıyla) nahiyesine⁹⁵⁸ ilişkin olarak verilmiştir. Bölümlenen ikinci ve son nahiye olan Rumeli(sadece 6 karar ve toplam İstanbul kazasına ilişkin olarak verilen kararların %4,3'ü ile) nahyesinin⁹⁵⁹, oldukça az başvuruya zemin oluşturduğu dikkati çekmiştir.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımı

	İSTANBUL		TOPLAM
	MERKEZ	RUMELİ	
HÜKÜM SAYISI	135	6	141
YÜZDE DAĞILIMI(%)	%95,7	%4,3	%100

İstanbul kazası için verilen finansal hükümlerin, ihtilaf konularına göre dağılımları irdelenecek olursa, İstanbul kazası sınırları dahilinde yaşanan finansal sorunların, ağırlıklı

BOA 19/488, BOA 19/498, BOA 20/38, BOA 20/284, BOA 20/468, BOA 21/114, BOA 21/177, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/263, BOA 21/300, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/11, BOA 22/198, BOA 22/312, BOA 22/327, BOA 22/338, BOA 23/68, BOA 23/98, BOA 23/195, BOA 24/209, BOA 25/33 ve BOA 25/119.

⁹⁵⁸ İstanbul kazasının, Merkezi'nde geçtikleri tespit edilen bu hükümler şunlardır: **BOA 13/203, BOA 13/940, BOA 13/1055, BOA 14/16, BOA 14/87, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/153, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/305, BOA 14/376, BOA 15/42, BOA 15/47, BOA 15/134, BOA 15/169, BOA 15/263, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/415, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/65, BOA 16/133, BOA 16/148, BOA 16/177, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/446, BOA 16/473, BOA 16/487, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/702, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 17/15, BOA 17/24, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/155, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/177, BOA 17/201, BOA 17/292, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/353, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 18/13, BOA 18/15, BOA 18/126, BOA 18/170, BOA 18/208, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/303, BOA 19/133, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/303, BOA 19/407, BOA 19/449, BOA 19/488, BOA 19/498, BOA 20/38, BOA 20/284, BOA 20/468, BOA 21/114, BOA 21/177, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/263, BOA 21/300, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/11, BOA 22/198, BOA 22/327, BOA 22/338, BOA 23/195 ve BOA 25/33.**

⁹⁵⁹ İstanbul kazasının, Rumeli nahyesinde geçtikleri tespit edilen bu 6 hüküm şunlardır: **BOA 14/350, BOA 22/312, BOA 23/68, BOA 23/98, BOA 24/209 ve BOA 25/119.**

olarak, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 kayıt), vergi muafiyeti(28 kayıt) ve adi borç alacak ihtilafı(19 kayıt) ile ilgili olduğu söylenebilir.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin İhtilaf Konularına Göre Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																		
	İstanbul	19	6	12	12	6	12	2	5	1	4	55	12	1	1	4	28	1	1
YER	İHTİLAFIN KONUSU																		
	İstanbul	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

İstanbul kazası için verilen finansal hükümlerin, müracaat edenlerin sosyal konumlarına göre dağılımı irdelenirse, İstanbul kazasından yapılan müracaatların -oldukça yüksek bir oranda- yönetilenler tarafından yapıldığı görülecektir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle, İstanbul kazasıyla ilgili kararların %93,6'sı, yönetilenlerce(ki bunlarında %91,5'i şehir merkezinde yaşamakta) yapılan başvurular sonucunda alınmıştır.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İSTANBUL	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	8	%5,7
A. Şehirli	8	%5,7
B. Köylü	-	-
II. YÖNETİLEN	132	%93,6
A. Şehirli	129	%91,5
B. Köylü	3	%2,1
YOK	1	%0,7
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	141	%100

Sırada, İstanbul kazası için verilen finansal hükümlerin, şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre dağılımı vardır. Aşağıdaki tablo yardımıyla görülecektir ki, İstanbul kazası dahilindeki kararlarda, şikayet edilen taraf -83 kişi ve %59 oranla- yine ağırlıklı olarak yönetilenlerden(ki bunların %57,4 gibi yüksek bir oranı şehirde yaşamaktadır) oluşmuştur.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İSTANBUL	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	8	%5,7
A. Şehirli	7	%5,0
B. Köylü	1	%0,7
II. YÖNETİLEN	83	%59,0
A. Şehirli	81	%57,4
B. Köylü	2	%1,4
YOK	38	%27,0
BELİRTİLMEMİŞ	6	%4,3
TOPLAM	141	%100

İstanbul kazası için verilen kararlar, bu kez, müracaat edenlerin dinlerine göre ele alınırsa, kazaya ilişkin sorunlara, aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, ağırlıklı olarak, Gayrimüslim tebaanın maruz kaldığı görülecektir. Şöyle ki, kazaya ait olarak alınan kararların %70,2'si, Gayrimüslim kişilerin talepleri sonucundadır.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İSTANBUL	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I.MÜSLÜMAN	22	%15,6
II.GAYRİMÜSLİM	99	%70,2
A. Zimmi	81	%57,4
B. Yahudi	7	%5,0
C. Nasrani	1	%0,7
D. Diğer	11	%7,8
YOK	2	%1,4
BELİRTİLMEMİŞ	13	%9,2
TOPLAM	141	%100

İstanbul kazası sınırlarına giren hükümlerin incelenmesinde, şimdiki sıra, kararların, şikayet edilenlerin dinlerine göre dağılımıdır. İstanbul kazası içinde, şikayet edilen tarafın dini dağılımlarında Gayrimüslim(toplam şikayet edilenlerin %27'si ve ağırlıklı olarak Zimmi) ve Müslüman(toplam şikayet edilenlerin %24,8'i) oranlarının, aşağıdaki tablodan da izlenebileceği üzere, birbirine oldukça yakın olduğu tespit edilecektir.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İSTANBUL	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I.MÜSLÜMAN	35	%24,8
II.GAYRİMÜSLİM	38	%27,0
A. Zimmi	35	%24,8
B. Yahudi	6	%4,3
C. Nasrani	2	%1,4
D. Diğer	-	-
YOK	44	%31,2
BELİRTİLMEMİŞ	24	%17,0
TOPLAM	141	%100

Son olarak, İstanbul kazası için verilen finansal hükümlerin, başvuruların yapıldığı dönemlere/yıllara göre analizi yapılırsa, İstanbul kazasındaki finansal sorunların daha çok, 19.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşandığı söylenebilir. Nitekim, hazırlanan aşağıdaki tablodan da

görülebileceği gibi, İstanbul kazasında geçerli olacak şekilde verilen kararların %83,7 gibi oldukça yüksek bir oranı, 1800-1825 yılları arasındaki döneme ilişkindir.

İstanbul Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Başvuruların Yapıldığı Dönemlere/Yıllara Göre Dağılımı

YIL	İSTANBUL	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1800-1805	43	%30,5
1806-1810	45	%31,9
1811-1815	18	%12,8
1816-1820	11	%7,8
1821-1825	1	%0,7
1826-1830	1	%0,7
1831-1835	4	%2,8
1836-1840	5	%3,5
1841-1845	4	%2,8
1846-1850	1	%0,7
1851-1855	1	%0,8
1856-1860	1	%0,7
1861-1865	-	-
1866-1870	-	-
TOPLAM	141	%100

2. GALATA (BEYOĞLU)

Haliç'in kuzeyinde bulunan Galata(Beyoğlu), kuzeye doğru genişleyen yerleşim yerlerinden oluşur. 19.yüzyıl'da Galata kazası; İstanbul(Suriçi) kazasına Haliç üzerindeki köprülerle bağlandığı gibi, Tophane-Salıpazarı-Fındıklı üzerinden kuzeydoğu Boğaziçi yerleşme alanına ulaşan bölgeyi kapsar.⁹⁶⁰

19.yüzyıla ilişkin olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, Galata(Beyoğlu) kazasına ilişkin olarak, 334 tane finansal hüküm tespit edilmiştir.⁹⁶¹ Bu bölümde, Galata kazasıyla ilgili olarak alınan bu ahkam kararları irdelenecektir.

⁹⁶⁰ TABAKOĞLU, İstanbul'un İktisadi ve İctimai Tarihi, s. 10.

⁹⁶¹ Galata kazasıyla ilgili olarak belirlenen bu hükümler şunlardır: BOA 13/934, BOA 13/974, BOA 13/990, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/150, BOA 14/158, BOA 14/167, BOA 14/235, BOA 14/251, BOA 14/310, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/106, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/338, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/472, BOA 15/484, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/76, BOA 16/78,

Hükümlerin tasnifinde, alınan kararların merkezi devlet tarafından yer bazındaki ilanında görüldü ki, Galata kazası; Kapıdağ⁹⁶², Marmara⁹⁶³, Bandırma⁹⁶⁴, Çorlu⁹⁶⁵,

BOA 16/128, BOA 16/151, BOA 16/187, BOA 16/214, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/300, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/431, BOA 16/470, BOA 16/476, BOA 16/495, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/552, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/705, BOA 16/721, BOA 16/747, BOA 16/770, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/40, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/60, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/77, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 17/183, BOA 17/202, BOA 17/216, BOA 17/232, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/289, BOA 17/294, BOA 17/306, BOA 17/314, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/359, BOA 17/387, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/24, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/98, BOA 18/110, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/226, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/434, BOA 18/442, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/129, BOA 19/137, BOA 19/167, BOA 19/213, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/273, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/386, BOA 19/421, BOA 19/428, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/472, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/150, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/182, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/288, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA 20/380, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/552, BOA 20/569, BOA 20/604, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/56, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/325, BOA 21/378, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 22/32, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/187, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/301, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/323, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/64, BOA 23/107, BOA 23/111, BOA 23/127, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/186, BOA 23/216, BOA 23/230, BOA 23/270, BOA 23/277, BOA 23/291, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/307, BOA 24/3, BOA 24/6, BOA 24/46, BOA 24/95, BOA 24/103, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/255, BOA 25/5, BOA 25/21, BOA 25/29, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/66, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/126, BOA 25/131, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/142, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/162, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/175, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/182, BOA 25/204 ve BOA 25/241.

⁹⁶² Galata kazasının, Kapıdağ nahiyesine ilişkin olarak verilen hükümler şunlardır: **BOA 13/934, BOA 13/990, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/150, BOA 14/158, BOA 14/167, BOA 14/310, BOA 15/34, BOA 15/59, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/395, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/472, BOA 15/484, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/128, BOA 16/151, BOA 16/253, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/431, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/645, BOA 16/721, BOA 16/770, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/40, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/77, BOA 17/137, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 17/183, BOA 17/216, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/306, BOA 17/323, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/359, BOA 18/18, BOA 18/24, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/110, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/434, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/302, BOA 19/350, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 19/555, BOA 20/32, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/138, BOA 20/157, BOA 20/182, BOA 20/254, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/441, BOA 20/459, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/604, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/89, BOA 21/108, BOA 21/203, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/378, BOA 21/464, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA**

Mahmutpaşa, Kasımpaşa, Mudanya⁹⁶⁶, Pınarhisar⁹⁶⁷, Beyoğlu, Erdek⁹⁶⁸, Gemlik⁹⁶⁹ ve Yeniköy olmak üzere 12 alt nahiyeye ayrılıyor. İncelediğimiz Ahkam Defteri hükümlerinde, Galata kazasının; Mahmutpaşa, Kasımpaşa, Beyoğlu ve Yeniköy nahiyelerine ilişkin herhangi bir kayıda rastlanmamıştır.

Hükümlerde Galata kazasına yönelik olarak yapılan bu nahiyeler tespit edildi ve bunları içerecek şekilde aşağıdaki tablo oluşturuldu. Görüleceği üzere, Galata kazasının nahiyelerine göre dağılımlarında, Galata kazası sınırlarına giren hükümler, ağırlıklı olarak, Kapıdağ (127 hüküm ve toplam Galata kazasına ilişkin olarak verilen kararların %38'i gibi oldukça yüksek bir oranıyla), Bandırma (87 hüküm ve toplam Galata kazasına ilişkin olarak

22/187, BOA 22/260, BOA 22/293, BOA 22/323, BOA 23/154, BOA 23/216, BOA 25/69, BOA 25/85, BOA 25/116, BOA 25/136, BOA 25/140, BOA 25/142 ve BOA 25/162.

⁹⁶³ Galata kazasının, Marmara nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 15/409, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/705, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/387, BOA 18/14, BOA 18/67, BOA 18/82, BOA 18/137, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/272, BOA 18/407, BOA 18/442, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/213, BOA 19/273, BOA 19/293, BOA 20/13, BOA 20/288, BOA 20/408, BOA 20/414 ve BOA 20/454.

⁹⁶⁴ Galata kazasının, Bandırma nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 14/102, BOA 15/58, BOA 15/106, BOA 15/190, BOA 15/231, BOA 15/288, BOA 16/214, BOA 16/255, BOA 16/310, BOA 16/470, BOA 16/552, BOA 17/28, BOA 17/67, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/144, BOA 17/202, BOA 17/232, BOA 17/289, BOA 17/294, BOA 17/314, BOA 17/350, BOA 18/98, BOA 18/148, BOA 18/268, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/64, BOA 19/98, BOA 19/137, BOA 19/167, BOA 19/349, BOA 19/428, BOA 20/39, BOA 20/77, BOA 20/145, BOA 20/150, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/215, BOA 20/322, BOA 20/552, BOA 20/569, BOA 21/56, BOA 21/84, BOA 21/184, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/325, BOA 22/102, BOA 22/289, BOA 23/64, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/230, BOA 23/293, BOA 24/6, BOA 24/95, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 25/5, BOA 25/21, BOA 25/51, BOA 25/58, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/78, BOA 25/95, BOA 25/120, BOA 25/156, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/182, BOA 25/204 ve BOA 25/241.

⁹⁶⁵ Galata kazasının, Çorlu nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 15/13, BOA 15/75, BOA 15/286, BOA 16/187, BOA 18/394, BOA 19/439, BOA 19/505, BOA 24/46 ve BOA 24/103.

⁹⁶⁶ Galata kazasının, Mudanya nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 17/49, BOA 18/117, BOA 19/129, BOA 19/386, BOA 20/233, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/365, BOA 20/380, BOA 21/9, BOA 21/109, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 22/301, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/186, BOA 23/307 ve BOA 24/172.

⁹⁶⁷ Galata kazasının, Pınarhisar nahiyesiyle ilgili olarak verilen 4 hüküm; BOA 22/32, BOA 23/34, BOA 23/270 ve BOA 25/29'dur.

⁹⁶⁸ Galata kazasının, Erdek nahiyesiyle ilgili olarak verilen hükümler şunlardır: BOA 13/974, BOA 13/1057, BOA 14/235, BOA 14/251, BOA 15/19, BOA 15/338, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 16/476, BOA 16/495, BOA 16/527, BOA 17/50, BOA 17/60, BOA 17/71, BOA 17/326, BOA 18/72, BOA 18/146, BOA 18/226, BOA 20/169, BOA 22/32, BOA 22/258, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/107, BOA 23/111, BOA 23/127, BOA 23/141, BOA 23/270, BOA 23/277, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 24/174, BOA 24/246, BOA 24/255, BOA 25/29, BOA 25/75, BOA 25/94, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/126, BOA 25/131, BOA 25/137, BOA 25/147, BOA 25/166, BOA 25/175, BOA 25/178 ve BOA 25/179.

⁹⁶⁹ Galata kazasının, Gemlik nahiyesiyle ilgili olarak verilen 6 hüküm şunlardır: BOA 20/237, BOA 24/3, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54 ve BOA 25/55.

verilen kararların %26'sı) ve Erdek(54 hüküm ve toplam Galata kazasına ilişkin olarak verilen kararların %16,2'si) nahiyeleriyle ilgilidir. Bununla birlikte Galata kazasıyla ilgili olan, fakat nahiyesi açıklanmayan 6 hüküm de, "belirtilmemiş"⁹⁷⁰ olarak incelememize dahil edilmiştir.

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımı

GALATA					
NAHİYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHİYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
KAPIDAĞ	127	%38,0	MUDANYA	19	%5,7
MARMARA	26	%7,8	PINARHİSAR	4	%1,2
BANDIRMA	87	%26,0	BEYOĞLU	-	-
ÇORLU	9	%2,7	ERDEK	54	%16,2
MAHMUTPAŞA	-	-	GEMLİK	6	%1,8
KASIMPAŞA	-	-	YENİKÖY	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	6	%1,8	TOPLAM	334	%100

Galata kazası için verilen finansal hükümlerin, ikinci olarak, ihtilaf konularına göre dağılımları incelenirse, Galata kazası sınırları dahilinde yaşanan finansal sorunların, ağırlıklı olarak, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 kayıt), vergi muafiyeti(28 kayıt) ve adi borç alacak ihtilafı(19 kayıt) ile ilgili olduğu söylenebilir.

⁹⁷⁰ Galata kazasıyla ilgili, bu 6 belirtilmemiş kayıt, şunlardan oluşur: **BOA 15/456, BOA 16/300, BOA 16/644, BOA 16/747, BOA 20/87 ve BOA 21/480.**

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin İhtilaf Konularına Göre Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Adi borç alacak	Alın sıradan doğan borç alacak	Vekâletim işgeminde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikna, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessülü	Kefil	İbraz	Borçun tahsilatı olarak ödetilmesinin	Borçlunun mallarının tespit edilmesinin	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf adına zorla alınan paranın iadesi					
Galata	106	36	12	5	23	2	34	17	10	7	53	45	8	3					
YER	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Kahinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödemesine	Ehramın serbestiye müdahale	Makattan gelirleri	Makattan ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizama dışındaki vergi toplama işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Makattan sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazla vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinein veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesinin talebi
Galata	-	1	6	2	1	2	7	3	3	1	1	-	1	1	-	2	-	-	7

19.yüzyıldaki finansal sorunların tespitine ilişkin olarak incelediğimiz ahkam kayıtlarında, Galata kazası için verilen finansal hükümlerin, müracaat edenlerin sosyal konumlarına göre değerlendirmesine yetecek bilgilere de ulaşıldı. Buna göre, Galata kazasından yapılan müracaatların -oldukça yüksek bir oranı- yönetilen kesim tarafından yapılmıştır. Aşağıdaki tablodan da görüleceği şekliyle, Galata kazasıyla ilgili kararların %93,6'sı, yönetilenlerce (ki bunlarında %91,5'i şehir merkezinde yaşamakta) yapılan başvurular sonucunda alınmıştır.

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	GALATA	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	13	%3,9
A. Şehirli	12	%3,6
B. Köylü	1	%0,3
II. YÖNETİLEN	321	%96,1
A. Şehirli	245	%73,4
B. Köylü	76	%22,8
YOK	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	334	%100

Galata kazası için verilen finansal hükümlerin, bu kez, şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre dağılımlarını ele alırsak, hazırladığımız tablodan da belirlenebileceği gibi, Galata kazası dahilindeki kararlarda, şikayet edilen taraf -304 kişi ve %91 gibi son derece yüksek bir oranla- yine ağırlıklı olarak yönetilenlerden(ki bunların 213'ü şehirde yaşamakta) oluşmuştur.

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	GALATA	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
I. YÖNETEN	22	%6,6
A. Şehirli	19	%5,7
B. Köylü	3	%0,9
II. YÖNETİLEN	304	%91,0
A. Şehirli	213	%63,8
B. Köylü	91	%27,2
YOK	8	%2,4
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	334	%100

Sırada, Galata kazası için verilen kararların, müracaat edenlerin dinleri açısından irdelenmesi vardır. Kazaya ilişkin sorunların -aşağıdaki tablodan da izlenebileceği şekliyle-

ağırlıklı olarak, Gayrimüslim tebaa tarafından dile getirilmiştir. Şöyle ki, kazaya ait olarak alınan kararların %63,8'i, Gayrimüslim kişilerin talepleri sonucunda gerçekleşmiştir.

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	GALATA	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
İMÜSLÜMAN	119	%35,6
İLGAYRİMÜSLİM	213	%63,8
A. Zimmi	197	%59,0
B. Yahudi	5	%1,5
C. Nasrani	17	%5,1
D. Diğer	1	%0,2
YOK	2	%0,6
BELİRTİLMEMİŞ	1	%0,2
TOPLAM	334	%100

Galata kazası sınırlarına giren hükümlerin incelenmesinde, şimdiki sıra, kararların, şikayet edilenlerin dinlerine göre dağılımıdır. Galata kazası içinde, şikayet edilen tarafın dini dağılımlarına bakılırsa -yine müracaat edenlerde de olduğu gibi- Gayrimüslim(toplam şikayet edilenlerin %67,7'si ve %64,1'i de Zimmi) tebaanın yoğunluğu görülüyor.

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	GALATA	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
İMÜSLÜMAN	137	%41,0
İLGAYRİMÜSLİM	226	%67,7
A. Zimmi	214	%64,1
B. Yahudi	4	%1,2
C. Nasrani	19	%5,7
D. Diğer	2	%0,6
YOK	9	%2,7
BELİRTİLMEMİŞ	6	%1,8
TOPLAM	334	%100

Galata kazası için verilen finansal hükümler, son olarak, başvuruların yapıldığı dönemlere/yıllara göre analiz edilirse görülecektir ki, Galata kazasındaki finansal sorunlar,

19.yüzyıl boyunca U şeklinde bir seyir izlemiştir. Şöyle ki, kaza dahilinde verilen hükümler, yüzyılın başında yüksekken(1800-1835 yılları arasında Galata'ya ilişkin olarak verilen toplam kararların %72,3'ü), yüzyılın ortalarında düşmüş(1836-1845 yılları arasında Galata'ya ilişkin olarak verilen toplam kararların %4,5'i) ve yüzyılın sonlarına doğru tekrar nispeten yükselmiştir(1846-1870 yılları arasında Galata'ya ilişkin olarak verilen toplam kararların %27,9'u).

Galata Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Başvuruların Yapıldığı Dönemlere/Yıllara Göre Dağılımı

YIL	GALATA	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1800-1805	47	%14,1
1806-1810	45	%13,5
1811-1815	44	%13,2
1816-1820	35	%10,5
1821-1825	28	%8,4
1826-1830	12	%3,6
1831-1835	15	%4,5
1836-1840	6	%1,8
1841-1845	9	%2,7
1846-1850	25	%7,5
1851-1855	14	%4,2
1856-1860	18	%5,4
1861-1865	35	%10,5
1866-1870	1	%0,3
TOPLAM	334	%100

3. ÜSKÜDAR

19.yüzyıl'da İstanbul'un üç ana bölgesinden(bilad-ı selase) biri olarak gösterilen Üsküdar; Asya topraklarında Boğaz'ın güney tarafına doğru ilerlemiş üçgen biçimli bir çıkıntı üzerinde yer alır.⁹⁷¹ Üsküdar; bugün Kocaeli ili sınırlarına giren birçok nahiyeyi de içine alacak şekilde, 19.yüzyıl'da İstanbul'un Anadolu yakasını kapsayan bölgedir.⁹⁷²

⁹⁷¹ TABAKOĞLU, İstanbul'un İktisadi ve İçtimai Tarihi, s. 11.

⁹⁷² YILMAZ, "Ahkam Defterlerine Göre 18.Yüzyılda İstanbul'da Finansal Hayat", s. 11.

Başvuruların yapıldığı yerlerin incelenmesinde sıra, Üsküdar kazasına geldi. Üsküdar kazasına yönelik olarak, 19.yüzyıla ilişkin olarak oluşturulan ahkam defterindeki finansal kararlar tasnif edilirken, 244 tane finansal hükmün verildiği belirlenmişti.⁹⁷³

Verilen bu ilamlarda, görüldü ki, Üsküdar kazası da diğer yer dağılımlarında olduğu gibi, alt nahiyelerine göre sınıflandırılıyor. Bu çerçevede İstanbul Ahkam Defterleri'nde, Üsküdar kazasının; Karamürsel⁹⁷⁴, Gebze⁹⁷⁵, Şile⁹⁷⁶, Kartal⁹⁷⁷, Kandıra⁹⁷⁸, Taşköprü⁹⁷⁹,

⁹⁷³ Üsküdar kazasıyla ilgili olarak tespit edilen hükümler şöyledir: BOA 13/926, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 14/58, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 15/10, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/196, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/437, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 16/113, BOA 16/138, BOA 16/171, BOA 16/211, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/414, BOA 16/425, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/521, BOA 16/557, BOA 16/565, BOA 16/738, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/16, BOA 17/69, BOA 17/82, BOA 17/90, BOA 17/111, BOA 16/494, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/301, BOA 17/317, BOA 17/328, BOA 17/331, BOA 17/362, BOA 17/371, BOA 17/385, BOA 18/23, BOA 18/25, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/88, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/138, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/277, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 18/439, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/334, BOA 19/359, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/402, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/437, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/491, BOA 19/533, BOA 19/548, BOA 20/14, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/42, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/98, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/170, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/235, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/294, BOA 20/395, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/525, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/100, BOA 21/139, BOA 21/180, BOA 21/186, BOA 21/204, BOA 21/354, BOA 21/451, BOA 21/453, BOA 22/153, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/201, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/278, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/303, BOA 23/325, BOA 23/329, BOA 23/375, BOA 24/4, BOA 24/17, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/87, BOA 24/98, BOA 24/108, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/205, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 25/35, BOA 25/67, BOA 25/83, BOA 25/93, BOA 25/119, BOA 25/123, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/141, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/231, BOA 25/255 ve BOA 25/263.

⁹⁷⁴ Üsküdar kazasının, Karamürsel nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar şunlardır: BOA 13/926, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/353, BOA 15/10, BOA 15/37, BOA 15/196, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/437, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 16/113, BOA 16/171, BOA 16/425, BOA 16/484, BOA 17/111, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/246, BOA 18/23, BOA 18/56, BOA 18/103, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/439, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/54, BOA 19/99, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/139, BOA 19/206, BOA 19/275, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/437, BOA 20/42, BOA 20/86, BOA 20/98, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 21/28, BOA 21/451, BOA 21/453, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/276, BOA 24/81, BOA 24/98, BOA 24/263 ve BOA 25/83.

Kaymaz⁹⁸⁰, Yalakabad(Yalova)⁹⁸¹, Yaros⁹⁸², Adalar⁹⁸³, Aaçlı⁹⁸⁴, Kocaeli⁹⁸⁵, Őeyhler⁹⁸⁶, Tuzla, Kadıköy, Genceli⁹⁸⁷, Geyve⁹⁸⁸, Viros⁹⁸⁹, Sarıçayır⁹⁹⁰ ve Darıca⁹⁹¹ nahiyelerine ayrıldığı tespit edildi. İncelediğimiz Ahkam Defteri kayıtlarında, Üsküdar kazası sınırlarına giren; Tuzla ve Kadıköy nahiyelerine ait hiçbir hükmün verilmemesi dikkati çekmektedir. Buna ilaveten Üsküdar kazası sınırlarına dahil olan ancak nahiyesi açıklanmayan 4 tane de “belirtilmemiş” karara ulaşılmıştır.⁹⁹²

⁹⁷⁵ Üsküdar kazasının, Gebze nahiyesi ile ilgili olarak, ahkam kayıtlarından tespit edebildiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 14/58, BOA 15/52, BOA 15/333, BOA 16/738, BOA 17/69, BOA 17/90, BOA 17/244, BOA 17/331, BOA 18/88, BOA 18/101, BOA 18/234, BOA 18/277, BOA 18/313, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/410, BOA 19/85, BOA 19/134, BOA 19/462, BOA 19/548, BOA 20/91, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/183, BOA 20/206, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/525, BOA 20/574, BOA 20/626, BOA 21/35, BOA 21/100, BOA 21/204, BOA 21/354, BOA 22/278, BOA 23/325, BOA 24/87, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/262, BOA 25/67, BOA 25/119 ve BOA 25/188.**

⁹⁷⁶ Üsküdar kazasının, Şile nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 18/156, BOA 18/225, BOA 18/238, BOA 18/310, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 19/24, BOA 19/109, BOA 19/136, BOA 19/146, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/402, BOA 19/491, BOA 20/187, BOA 20/235, BOA 21/139, BOA 25/255 ve BOA 25/263.**

⁹⁷⁷ Üsküdar kazasının, Kartal nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 17/16, BOA 17/82, BOA 17/362, BOA 17/371, BOA 17/385, BOA 18/25, BOA 18/211, BOA 19/319, BOA 19/482, BOA 20/211, BOA 20/563, BOA 20/596, BOA 21/28, BOA 22/201, BOA 23/329, BOA 23/375, BOA 24/4, BOA 24/17, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/141, BOA 24/205, BOA 24/259, BOA 25/35, BOA 25/123, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/141, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/185, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/216, BOA 25/219 ve BOA 25/231.**

⁹⁷⁸ Üsküdar kazasının, Kandıra nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz 5 karar; **BOA 16/211, BOA 19/23, BOA 20/14, BOA 20/130 ve BOA 25/189**’dur.

⁹⁷⁹ Üsküdar kazasının, Taşköprü nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 18/100, BOA 18/233, BOA 19/209, BOA 19/248, BOA 19/277, BOA 19/334, BOA 19/465, BOA 19/533, BOA 20/20 ve BOA 20/258.**

⁹⁸⁰ Üsküdar kazasının, Kaymaz nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit edebildiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 14/257, BOA 15/35, BOA 16/414, BOA 16/753 ve BOA 19/359.**

⁹⁸¹ Üsküdar kazasının, Yalova nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit ettiğimiz tek karar, **BOA 19/249**’dur.

⁹⁸² Üsküdar kazasının, Yaros nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 14/352**’dir.

⁹⁸³ Üsküdar kazasının, Adalar nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 22/153**’tür.

⁹⁸⁴ Üsküdar kazasının, Aaçlı nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 21/180**’dir.

⁹⁸⁵ Üsküdar kazasının, Kocaeli nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit ettiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 16/138, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/480, BOA 16/493, BOA 16/557, BOA 17/2, BOA 16/494, BOA 17/284, BOA 18/57, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/294, BOA 20/395, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 24/71 ve BOA 25/93.**

⁹⁸⁶ Üsküdar kazasının, Şeyhler nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit ettiğimiz bu 3 karar; **BOA 17/317, BOA 20/170 ve BOA 23/303**’tür.

⁹⁸⁷ Üsküdar kazasının, Genceli nahiyesi ile ilgili olarak tespit ettiğimiz 3 hüküm; **BOA 20/294, BOA 20/395, BOA 20/560**’tır.

⁹⁸⁸ Üsküdar kazasının, Geyve nahiyesi ile ilgili olarak -ahkam kayıtlarından- tespit ettiğimiz kararlar Şunlardır: **BOA 18/430, BOA 20/21, BOA 20/530 ve BOA 22/275.**

⁹⁸⁹ Üsküdar kazasının, Viros nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 21/186**’dir.

⁹⁹⁰ Üsküdar kazasının, Sarıçayır nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 20/646**’dir.

⁹⁹¹ Üsküdar kazasının, Darıca nahiyesi ile ilgili olarak verilen tek karar, **BOA 16/521**’dir.

⁹⁹² Üsküdar kazası sınırlarındaki bu nahiyesi belirtilmemiş 4 karar, **BOA 14/254, BOA 17/280, BOA 17/301 ve BOA 17/328.**

Hazırlanan aşağıdaki tablo ile detaylandırıldığı şekilde, Üsküdar kazasının sınırları içinde, ağırlıklı olarak, sırasıyla, Karamürsel(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %30,3'ü), Gebze(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %18,4'ü) ve Kartal(Üsküdar kazası sınırlarına giren toplam hükümlerin %16,8'i) nahiyelerine yönelik hükümler verilmiştir.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımı

ÜSKÜDAR					
NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
KARAMÜRSEL	74	%30,3	AĞAÇLI	1	%0,4
GEBZE	45	%18,4	KOCAELİ	24	%9,8
ŞİLE	21	%8,6	ŞEYHLER	3	%1,2
KARTAL	41	%16,8	TUZLA	-	-
KANDIRA	5	%2,0	KADIKÖY	-	-
TAŞKÖPRÜ	10	%4,1	GENCELİ	3	%1,2
KAYMAZ	5	%2,0	GEYVE	4	%1,6
YALAKABAD(YALOVA)	1	%0,4	VİROS	1	%0,4
YAROS	1	%0,4	SARIÇAYIR	1	%0,4
ADALAR	1	%0,4	DARICA	1	%0,4
BELİRTİLMEMİŞ	4	%1,6	TOPLAM	244	%100

Üsküdar kazası için verilen finansal hükümlerin, ihtilaf konularına göre dağılımları irdelenecek olursa, kaza sınırları dahilinde yaşanan finansal sorunların, ağırlıklı olarak, adi borç alacak ihtilafı(82 kayıt ile toplam kaza dahilindeki kayıtların %33,6 gibi oldukça yüksek bir oranıyla), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(38 kayıt), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(34 kayıt), murabaha(32 kayıt), borçlunun mallarının tespit edilmesi(32 kayıt) ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(28 kayıt) konularıyla ilgili olduğu belirlenecektir.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin İhtilaf Konularına Göre Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Üsküdar	Adi borç alacak	Alım satımından doğan borç alacak	Vekâletten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Mutarabata	Borç Temessülükü	Kefil	İbn	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesii	Borçlunun mallarının tespit edilmesii	Borçlunun mallarının zaptı	Edli örf adına zorla alınan paranın iadesi	Vergünün toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanele geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın müdasebesinin (tekar) görülməsi	Alınan kararın reyaya bildirilmesii
Üsküdar	İHTİLAFIN KONUSU																				
Üsküdar	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeme	Ehramın serbestiye müdahale	Mukataa gelirleri	Mukataanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fizula ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinein veya miri malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi	İhtilaf	İhtilaf
1	-	6	2	-	1	2	-	3	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	

Üsküdar kazası için verilen finansal hükümlerin, müracaat edenlerin sosyal konularına göre dağılımı analiz edilirse, kazadan yapılan müracaatların -oldukça yüksek bir oranda- yönetilenler(228 başvuru) tarafından yapıldığı görülecektir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği şekliyle, Üsküdar kazasıyla ilgili olarak verilen kararların, %93,4'ü, yönetilenlerce(ki bunlarında %64'ü şehir merkezinde yaşamakta) yapılan başvurular sonucunda alınmıştır.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	ÜSKÜDAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	15	%6,1
A. Şehirli	10	%4,1
B. Köylü	5	%2,0
II. YÖNETİLEN	228	%93,4
A. Şehirli	156	%64,0
B. Köylü	72	%29,6
YOK	1	%0,4
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	244	%100

Üsküdar kazası için verilen finansal hükümler, bu kez, şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre irdelenirse, aşağıdaki tablo yardımıyla görülecektir ki, kaza dahilindeki kararlarda, şikayet edilen taraf, oldukça baskın bir biçimde -224 kişi ile kazaya ait kararların %91,8'i- yine yönetilenlerden(ki toplam kazaya ilişkin kayıtların %52,4'si şehirde ikamet ediyor) oluşmuştur.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ÜSKÜDAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	16	%6,6
A. Şehirli	7	%2,9
B. Köylü	9	%3,7
II. YÖNETİLEN	224	%91,8
A. Şehirli	127	%52,0
B. Köylü	97	%39,8
YOK	4	%1,6
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	244	%100

Üsküdar kazası için verilen kararlardaki, dini dağılımı öğrenmek için ise, ilk başta, müracaat edenlerin dinleri ele alınırsa, kazaya ilişkin sorunların çözümüne yönelik başvurunun, aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, ağırlıklı olarak, Müslüman tebaa tarafından

yapıldığı görülecektir. Şöyle ki, kazaya ait olarak verilen kararların %59'u, Müslüman kişilerin talepleri neticesindedir.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	ÜSKÜDAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
İMÜSLÜMAN	144	%59,0
İLGAYRİMÜSLİM	92	%37,7
A. Zimmi	86	%35,2
B. Yahudi	-	-
C. Nasrani	6	%2,5
D. Diğer	2	%0,8
YOK	1	%0,4
BELİRTİLMEMİŞ	7	%2,9
TOPLAM	244	%100

Üsküdar kazası sınırlarına giren hükümlerin dini incelenmesinde, ikinci olarak da, şikayet edilenlerdeki dağılımı inceleyecek olursak, yine Müslüman tebaanın ağırlıklı olduğunu göreceğiz. Aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği gibi, Üsküdar kazası içinde, şikayet edilen taraf, 155 Müslümandan(kazadan yapılan toplam şikayet edilenlerin %63,5'i) ve 99 Gayrimüslimden(kazadan yapılan toplam şikayet edilenlerin %40,6'sı ve ağırlıklı olarak Zimmi) oluşmaktadır.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	ÜSKÜDAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
İMÜSLÜMAN	155	%63,5
İLGAYRİMÜSLİM	99	%40,6
A. Zimmi	98	%40,2
B. Yahudi	-	-
C. Nasrani	5	%2,0
D. Diğer	-	-
YOK	4	%1,6
BELİRTİLMEMİŞ	22	%9,0
TOPLAM	244	%100

Son olarak, Üsküdar kazası için verilen finansal hükümlerin, başvuruların yapıldığı dönemlere/yıllara ilişkin analizi yapılırsa, kazadaki finansal sorunların, en fazla, 1811-1815(50 hüküm ile toplam kaza başvurularının %20,5'i) yılları arasındaki dönemde yaşandığı söylenebilir.

Üsküdar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Başvuruların Yapıldığı Dönemlere/Yıllara Göre Dağılımı

YIL	ÜSKÜDAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1800-1805	29	%11,9
1806-1810	20	%8,2
1811-1815	50	%20,5
1816-1820	43	%17,6
1821-1825	21	%8,6
1826-1830	12	%4,9
1831-1835	9	%3,7
1836-1840	3	%1,2
1841-1845	4	%1,6
1846-1850	5	%2,0
1851-1855	18	%7,4
1856-1860	7	%2,9
1861-1865	20	%8,2
1866-1870	3	%1,2
TOPLAM	244	%100

4. HASLAR(SURDIŞI)

19.yüzyılda Haslar kazası; surdışından, Silivri ve Çatalca'ya kadar uzanan -Eyüp bölgesini de içine alan- bölge olarak tanımlanır. Kaza; “Havâss-ı Refîa” veya “Havâss-ı Aliyye” isimleriyle de anılır.⁹⁹³

İstanbul sınırları içinde, ahkam kayıtlarındaki başvuru yerleriyle ilgili inceleyeceğimiz son kaza Haslar(Surdışı)'dır. Haslar kazası, kazalar içerisinde en geniş sınırları olan(diğer bir ifadeyle en fazla nahiyeye ayrılan) ve İstanbul Ahkam Defterleri'nde en fazla kararın alındığı yer olarak dikkati çekmektedir.

⁹⁹³ YILMAZ, “Ahkam Defterlerine Göre 18.Yüzyılda İstanbul'da Finansal Hayat”, s. 10.

19.yüzyıla ilişkin olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, Haslar kazası sınırlarına giren, 456 tane finansal hüküm tespit edildi.⁹⁹⁴ Bu 456 hüküm merkezi idarece, yine diğer kazalarda olduğu gibi, nahiyelere göre tasniflenmişti.

⁹⁹⁴ Haslar kazasıyla ilgili olarak tespit edilen bu hükümler şöyledir: **BOA 13/434, BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/56, BOA 14/72, BOA 14/91, BOA 14/187, BOA 14/194, BOA 14/248, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/320, BOA 14/363, BOA 15/4, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/46, BOA 15/53, BOA 15/71, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/356, BOA 15/365, BOA 15/368, BOA 15/407, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/6, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/119, BOA 16/134, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/208, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/286, BOA 16/301, BOA 16/367, BOA 16/370, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/400, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/429, BOA 16/436, BOA 16/453, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/553, BOA 16/561, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/671, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/703, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/726, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/761, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/25, BOA 17/39, BOA 17/48, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/72, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/190, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/257, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/308, BOA 17/322, BOA 17/324, BOA 17/330, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/390, BOA 18/22, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/87, BOA 18/94, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/242, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/318, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/389, BOA 18/408, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/432, BOA 18/441, BOA 19/47, BOA 19/112, BOA 19/123, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/240, BOA 19/260, BOA 19/291, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/368, BOA 19/384, BOA 19/418, BOA 19/426, BOA 19/485, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 20/15, BOA 20/46, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/156, BOA 20/210, BOA 20/236, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/373, BOA 20/389, BOA 20/396, BOA 20/511, BOA 20/527, BOA 20/632, BOA 21/1, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/323, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/37, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/139, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/181, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 23/14, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/108, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/164, BOA 23/168, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 3/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/217, BOA 23/222, BOA 23/225, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/102, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/257, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA**

Defterlerin değerlendirme aşamasında Haslar kazasının; Silivri⁹⁹⁵, Midye⁹⁹⁶, Terkos⁹⁹⁷, Büyükçekmece⁹⁹⁸, Çatalca⁹⁹⁹, Burgaz¹⁰⁰⁰, Ereğli¹⁰⁰¹, Hasköy, Istanca¹⁰⁰²,

24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/30, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/107, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/127, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/164, BOA 25/171, BOA 25/176, BOA 25/181, BOA 25/183, BOA 25/191, BOA 25/203, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/220, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/258, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

⁹⁹⁵ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Silivri nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 14/11, BOA 14/91, BOA 14/248, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/320, BOA 15/4, BOA 15/15, BOA 15/46, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/368, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/110, BOA 16/134, BOA 16/142, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/367, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/549, BOA 16/561, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/703, BOA 16/746, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/25, BOA 17/39, BOA 17/48, BOA 17/72, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/159, BOA 17/168, BOA 17/190, BOA 17/208, BOA 17/225, BOA 17/252, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/330, BOA 17/357, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 18/46, BOA 18/105, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/165, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/242, BOA 18/408, BOA 19/123, BOA 19/291, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 19/485, BOA 19/523, BOA 20/46, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/373, BOA 20/389, BOA 20/396, BOA 20/511, BOA 20/527, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/323, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 22/10, BOA 22/76, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/181, BOA 22/267, BOA 23/20, BOA 23/31, BOA 23/108, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/203, BOA 23/233, BOA 23/247, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/274, BOA 23/308, BOA 24/83, BOA 24/176, BOA 24/183, BOA 24/271, BOA 24/313, BOA 25/25, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/103, BOA 25/107, BOA 25/127, BOA 25/176, BOA 25/183, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/220 ve BOA 25/270.

⁹⁹⁶ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Midye nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: BOA 14/194, BOA 15/53, BOA 15/71, BOA 15/282, BOA 15/478, BOA 16/38, BOA 16/90, BOA 16/119, BOA 16/208, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 17/223, BOA 17/279, BOA 17/390, BOA 18/34, BOA 18/41, BOA 18/87, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/318, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 19/112, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/260, BOA 20/99, BOA 20/632, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 22/202, BOA 23/332 ve BOA 24/165.

⁹⁹⁷ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Terkos nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: BOA 14/363, BOA 15/365, BOA 16/400, BOA 16/453, BOA 16/688, BOA 16/710, BOA 17/98, BOA 17/145, BOA 17/219, BOA 18/22, BOA 18/94, BOA 18/163, BOA 19/544, BOA 20/210, BOA 21/1, BOA 22/163, BOA 22/285 ve BOA 23/299.

⁹⁹⁸ Haslar kazasının, Büyükçekmece nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: BOA 13/434, BOA 15/18, BOA 15/264, BOA 15/486, BOA 16/144, BOA 16/301, BOA 16/429, BOA 16/545, BOA 16/708, BOA 16/712, BOA 16/726, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/135, BOA 17/161, BOA 17/257, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/308, BOA 17/324, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 18/32, BOA 18/35, BOA 18/52, BOA 19/47, BOA 19/418, BOA 19/538, BOA 20/15, BOA 21/1, BOA 22/13, BOA 22/25, BOA 22/37, BOA 22/254, BOA 22/320, BOA 23/14, BOA 23/164, BOA 23/168, BOA 23/178, BOA 23/266, BOA 23/300, BOA 24/2, BOA 24/7, BOA 24/44, BOA 24/55, BOA 24/102, BOA 25/43, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/191, BOA 25/246 ve BOA 25/258.

⁹⁹⁹ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Çatalca nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: BOA 13/930, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/187, BOA 16/6, BOA 16/270, BOA 16/436, BOA 16/671, BOA 16/744, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/426, BOA 18/441, BOA 20/93, BOA 20/236, BOA 21/1, BOA 21/295, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/89, BOA 22/155, BOA 23/48, BOA 23/112, BOA 23/331, BOA 24/15, BOA 24/67, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 25/30, BOA 25/65, BOA 25/102, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/164, BOA 25/171, BOA 25/181, BOA 25/203 ve BOA 25/247.

Küçükçekmece¹⁰⁰³, Bigados¹⁰⁰⁴, Paşalimanı¹⁰⁰⁵, Lapseki¹⁰⁰⁶, Vize¹⁰⁰⁷, Gelibolu¹⁰⁰⁸, Tiranca, Şarköy¹⁰⁰⁹, Malkara¹⁰¹⁰, Keşan¹⁰¹¹, Edirne¹⁰¹², Kırklareli¹⁰¹³, Tekirdağ¹⁰¹⁴, İnöz¹⁰¹⁵, Selvi, Yapağca¹⁰¹⁶ ve Kalfaköyü¹⁰¹⁷ nahiyelerine ayrıldığı tespit edildi. Oluşturulan tablo.. ile de detaylı incelebileceği gibi, Haslar kazası sınırları içerisindeki kayıtların, ağırlıklı olarak, Silivri(133 hükümle, kaza sınırlarındaki toplam kararların %29,1'i), Tekirdağ(75 hükümle,

¹⁰⁰⁰ Haslar kazasının, Burgaz nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 15/407, BOA 16/147, BOA 16/370, BOA 16/553, BOA 17/147, BOA 17/322, BOA 19/426, BOA 20/156, BOA 21/77, BOA 22/170, BOA 22/252, BOA 22/256, BOA 23/225, BOA 23/285, BOA 24/251 ve BOA 25/63.**

¹⁰⁰¹ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Ereğli nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 14/56, BOA 19/323, BOA 19/368, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/139, BOA 23/23, BOA 23/309 ve BOA 25/4.**

¹⁰⁰² Haslar kazasının, Istranca nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 5 karar; **BOA 18/109, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21 ve BOA 22/22**'dir.

¹⁰⁰³ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Küçükçekmece nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: **BOA 13/434, BOA 14/72, BOA 16/761, BOA 17/203, BOA 19/384, BOA 21/1, BOA 21/292, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/254, BOA 23/347, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/245 ve BOA 25/267.**

¹⁰⁰⁴ Haslar kazasının, Bigados nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz 2 karar, **BOA 13/434 ve BOA 17/253**'tür.

¹⁰⁰⁵ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Paşalimanı nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 4 tane karar; **BOA 18/266, BOA 18/389, BOA 23/352 ve BOA 24/68**'dir.

¹⁰⁰⁶ Haslar kazasının, Lapseki nahiyesi ile ilgili olduğu belirlenen tek karar, **BOA 19/240**'tır.

¹⁰⁰⁷ İncelenen Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazasının, Vize nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/252, BOA 22/256 ve BOA 23/30.**

¹⁰⁰⁸ Haslar kazasının, Gelibolu nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: **BOA 23/102, BOA 23/136, BOA 23/198, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/222, BOA 23/237, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/318, BOA 24/47, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/230, BOA 24/253, BOA 24/257 ve BOA 25/46.**

¹⁰⁰⁹ Haslar kazasının, Şarköy nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 22/318, BOA 23/126, BOA 23/207, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327 ve BOA 24/12.**

¹⁰¹⁰ Haslar kazasının, Malkara nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz 4 karar; **BOA 23/232, BOA 23/244, BOA 23/253 ve BOA 24/85**'tir.

¹⁰¹¹ Haslar kazasının, Keşan nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen kararlar şunlardır: **BOA 24/43, BOA 24/234, BOA 25/17, BOA 25/39 ve BOA 25/49.**

¹⁰¹² Haslar kazasının, Edirne nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: **BOA 21/246, BOA 22/300, BOA 23/75, BOA 24/190, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/28 ve BOA 25/47.**

¹⁰¹³ Haslar kazasının, Kırklareli nahiyesi ile ilgili oldukları belirlenen 2 karar, **BOA 22/265 ve BOA 23/289**'dur.

¹⁰¹⁴ Haslar kazasının, Tekirdağ nahiyesi ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz kararlar şunlardır: **BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/199, BOA 23/204, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/231, BOA 23/265, BOA 23/288, BOA 23/292, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/319, BOA 23/330, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/177, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/36 ve BOA 25/37.**

¹⁰¹⁵ Haslar kazasının, İnöz nahiyesi ile ilgili olduğu belirlenen tek karar, **BOA 24/178**'dir.

¹⁰¹⁶ Haslar kazasının, Yapağca nahiyesi ile ilgili olduğu belirlenen tek karar, **BOA 15/356**'dır.

¹⁰¹⁷ Haslar kazasının, Kalfaköyü nahiyesi ile ilgili olduğu belirlenen tek karar, **BOA 21/260**'tır.

kaza sınırlarındaki toplam kararların %16,4'ü) ve Büyükçekmece(53 hükümle, kaza sınırlarındaki toplam kararların %11,6'sı) nahiyelerine yönelik oldukları söylenebilir.

İncelediğimiz Ahkam Defteri kayıtlarında, Haslar kazası sınırlarına giren; Hasköy, Tiranca ve Selvi nahiyelerine ait hiçbir hükmün verilmemesi dikkati çekmektedir. Buna ilaveten Haslar kazası sınırlarına dahil olan, ancak nahiyesi açıklanmayan 4 tane de “belirtilmemiş” karara ulaşılmıştır.¹⁰¹⁸

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Nahiyelere Göre Dağılımı

HASLAR					
NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)	NAHIYE	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
SİLİVRİ	133	%29,1	VİZE	7	%1,5
MİDYE	37	%8,1	GELİBOLU	17	%3,7
TERKOS	18	%3,9	TİRANCA	-	-
BÜYÜKÇEKMECE	53	%11,6	ŞARKÖY	9	%2,0
ÇATALCA	41	%9,0	MALKARA	4	%0,8
BURGAZ	16	%3,5	KEŞAN	5	%1,1
EREĞLİ	11	%2,4	EDİRNE	10	%2,2
HASKÖY	-	-	KIRKLARELİ	2	%0,4
İSTIRANCA	5	%1,1	TEKİRDAĞ	75	%16,4
KÜÇÜKÇEKMECE	18	%3,9	İNÖZ	1	%0,2
BİĞADOS	2	%0,4	SELVİ	-	-
PAŞALIMANI	4	%0,8	YAPAĞCA	1	%0,2
LAPSEKİ	1	%0,2	KALFAKÖYÜ	1	%0,2
BELİRTİLMEMİŞ	1	%0,2	TOPLAM	456	%100

Haslar kazası için verilen finansal hükümlerin, ihtilaf konularına göre dağılımları irdelenecek olursa, kazası sınırları dahilinde yaşanan finansal sorunların, genellikle, borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 kayıt), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(115 kayıt), murabaha(113 kayıt) ve adi borç alacak ihtilafı(38 kayıt) konularından çıktığı belirtilebilir.

¹⁰¹⁸ Haslar kazasına giren, ancak nahiyesi açıklanmayan bu tek belirtilmemiş hüküm, BOA 13/943'tür.

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin İhtilaf Konularına Göre Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın salımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgarnesinde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mürabaha	Borç Tennessühü	Kefil	İbra	Borcun tahsilatını sağlamak üzere özetleştirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf edinece zoruyla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın müdahalesinin (tekrar) görülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
Haslar	109	80	9	10	18	88	113	10	9	5	115	123	9	2	88	29	3	5	5	2
YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Otların ve diğer hakların karşılığında ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rehlinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeme	Kısmen serbestliğe müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizama nakliyatlarının vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazla vergi toplanan mültezim görevden alınması	Hazinein veya miri malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
Haslar	3	1	2	3	1	2	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	14		

Haslar kazası için verilen finansal hükümler, müracaat edenlerin sosyal konumlarına göre incelenirse, kazadaki başvuruların, %95,6 gibi oldukça yüksek bir oranının, yönetilenler(322 şehirli ve 114 köylü) tarafından yapıldığı görülecektir.

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	HASLAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	19	%4,2
A. Şehirli	18	%3,9
B. Köylü	1	%0,2
II. YÖNETİLEN	436	%95,6
A. Şehirli	322	%70,6
B. Köylü	114	%25,0
YOK	1	%0,2
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	456	%100

Sırada, Haslar kazası için verilen finansal hükümlerin, şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre incelenmesi vardır. Aşağıdaki tablo yardımıyla görülecektir ki, Haslar kazası dahilindeki kararlarda, şikayet edilen taraf da -415 kişi ve %91 gibi oldukça yüksek bir oranla- yine ağırlıklı olarak yönetilenlerden(ki çoğunluğu şehirde ikamet eder) müteşekkildir.

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	HASLAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	28	%6,1
A. Şehirli	23	%5,0
B. Köylü	5	%1,1
II. YÖNETİLEN	415	%91,0
A. Şehirli	277	%60,7
B. Köylü	138	%30,3
YOK	13	%2,9
BELİRTİLMEMİŞ	-	-
TOPLAM	456	%100

Haslar kazası için verilen kararlar, bu kez, müracaat edenlerin dinlerine göre ele alınırsa, kazaya ilişkin olarak şikayette bulunanların, aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, ağırlıklı olarak, Gayrimüslim tebaa olduğu görülecektir. Şöyle ki, kazaya ait olarak alınan kararların; %70,2'si Gayrimüslim(kazaya yönelik olarak alınan toplam kararların %50,4'ü

Zimmi, %3,1'i Nasrani, %1,8'i Yahudi ve %0,9'u diğeri) ve %41,9'u Müslüman vatandaşların talepleri sonucundadır.

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	HASLAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
İMÜSLÜMAN	191	%41,9
İL.GAYRİMÜSLİM	254	%55,7
A. Zimmi	230	%50,4
B. Yahudi	8	%1,8
C. Nasrani	14	%3,1
D. Diğeri	4	%0,9
YOK	3	%0,7
BELİRTİLMEMİŞ	11	%2,4
TOPLAM	456	100

Haslar kazası sınırlarına giren hükümlerin incelenmesinde, şimdiki sıra, kararların, şikayet edilenlerin dinlerine göre dağılımındadır. Aşağıdaki tablodan da izlenebileceği üzere, Haslar kazası içinde, şikayet edilen tarafın, Gayrimüslim(254 kişi) ve Müslüman(284 kişi) dinlerine göre dağılımları birbirlerine oldukça yakındır.

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HASLAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
İMÜSLÜMAN	254	%55,7
İL.GAYRİMÜSLİM	284	%62,3
A. Zimmi	268	%58,8
B. Yahudi	20	%4,4
C. Nasrani	31	%6,8
D. Diğeri	1	%0,2
YOK	17	%3,7
BELİRTİLMEMİŞ	14	%3,1
TOPLAM	456	%100

Son olarak, Haslar kazası için verilen finansal hükümlerin, başvuruların yapıldığı dönemlere/yıllara göre analizi yapılırsa, Haslar kazasında 19.yüzyıl boyunca yaşanan finansal

sorunların –Galata kazasında olduğu gibi- U şeklinde bir trend izlediği tespit edilecektir. Şöyle ki, kaza dahilinde verilen hükümler, 19.yüzyılın başında yüksekken(1800-1825 yılları arasında kazaya ilişkin olarak verilen toplam kararların %43,8'i), yüzyılın ortalarında düşmüş(1826-1840 yılları arasında kazaya ilişkin olarak verilen toplam kararların %3,9'u) ve yüzyılın sonlarına doğru tekrar yükselmiştir(1841-1870 yılları arasında kazaya ilişkin olarak verilen toplam kararların %52'si).

Haslar Kazası İçin Verilen Finansal Hükümlerin Başvuruların Yapıldığı Dönemlere/Yıllara Göre Dağılımı

YIL	HASLAR	
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1800-1805	53	%11,6
1806-1810	58	%12,7
1811-1815	57	%12,5
1816-1820	21	%4,6
1821-1825	11	%2,4
1826-1830	2	%0,4
1831-1835	7	%1,5
1836-1840	9	%2,0
1841-1845	23	%5,0
1846-1850	48	%10,5
1851-1855	85	%18,6
1856-1860	53	%11,6
1861-1865	23	%5,0
1866-1870	6	%1,3
TOPLAM	456	%100

B. BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

Başvurunun yapıldığı yerlere göre belirlenen ve İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazalarına göre ayrı ayrı değerlendirmesi yapılan ahkam defteri hükümleri, bu kısımda, yerlerine ilişkin olarak topluca analiz edilecektir. Oluşturulan sistematüğimize göre, İstanbul(defterlerdeki toplam 141 kayıta yer alıyor), Galata(toplam 334 defter kaydında yer alıyor), Üsküdar(toplam 244 defter kaydında yer alıyor) ve Haslar(defterdeki toplam 456 kayıta yer alıyor) kazaları; (i)defter numaraları, (ii)ihtilaf konuları, (iii)müracaat edenlerin

sosyal konumları, (iv)şikayet edilenlerin sosyal konumları, (v)müracaat edenlerin dinleri ve (vi)şikayet edilenlerin dinleri sıralamasıyla irdelenecektir.

İlk olarak başvuru yerlerinin, defter numaralarına göre dağılımları incelenirse, İstanbul(Suriçi) kazasının 16(32 başvuru), Galata kazasının 20(45 başvuru), Üsküdar kazasının yine 20(41 başvuru)ve Haslar kazasının 23(104 başvuru) numaralı defterlerde ağırlıklı olarak yer aldıkları görülecektir.

Başvuru Yerine Göre Defter Numaralarının Dağılımı

DEFTER NUMARASI	BAŞVURU YERİ				TOPLAM
	İstanbul	Galata	Üsküdar	Haslar	
13	3	4	3	8	18
14	15	12	7	13	47
15	22	25	16	20	83
16	32	31	17	51	131
17	25	38	20	41	124
18	10	26	36	35	107
19	10	30	37	19	96
20	3	45	41	16	105
21	10	22	10	15	57
22	5	18	7	32	62
23	3	24	9	104	140
24	1	15	17	51	84
25	2	44	24	51	121

Başvuru yerleri, ihtilafın konularına göre topluca, analiz edilirse, aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği üzere; (a)İstanbul kazasında, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane), (b)Galata kazasında, adi borç alacak ihtilafı(106 başvuru), (c)Üsküdar kazasında yine adi borç alacak ihtilafı(82 başvuru)ve (d)Haslar kazasında ise borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 tane) en fazla sorunun yaşandığı konular olarak tespit ediliyor.

Başvuru Yerine Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

YER	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vakıflardan işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Teminatı	Kefil	İbraz	Borcun tahsil edilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Emli örf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kamusal ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanele geçirilen mal veya paranın indesi	Aynanın tescibinin (fakrar) görülmesi	Alınan kamunun rayıyın kaldırılması
İstanbul	19	6	2	2	6	2	2	3	1	4	33	2	8	3	1	4	28	1	1	4
Galata	106	36	12	5	23	2	54	17	10	7	33	45	8	3	1	21	3	2	2	2
Üsküdar	82	38	7	5	9	2	32	9	7	2	34	32	2	1	8	26	1	2	2	2
Haslar	109	60	9	10	18	8	113	10	9	5	115	123	9	2	8	29	3	3	3	2
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

YER	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümceye kadar bakam karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlunun ortaklanması	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödememe	Rüsumu serbestiye müdahale	Makattan gelirleri	Makattan ihtizama verilmesi	Mithetimin altında mülkiyetleri vergi toplanması üzerine üçüncü kişilerin müdahalesi	Makattan sahibi ile mithetimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzulu vergi toplanan mültezanın görevden alınması	Hazinenin veya mülk malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
İstanbul	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	1	1	-	1	1	5
Galata	-	1	6	2	1	2	7	3	3	1	1	1	1	1	-	2	-	-	7
Üsküdar	1	-	6	2	-	1	2	-	3	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2
Haslar	3	1	2	3	-	2	-	1	-	1	2	-	2	-	-	2	-	-	14
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

Defter hükümlerinin verildiği bu dört kazanın, müracaat edenlerin sosyal konumları açısından ele alınmasında, öncelikle tüm kazalarda yönetilenlerin (ve yine hepsinde şehirde yaşayanların) ağırlıklı olarak şikayette buldukları görülecektir. Aşağıdaki tablo ile de takip edileceği gibi, İstanbul kazasında 132(129 şehirli ve 3 köylü), Galata kazasında 321(245 şehirli ve 76 köylü), Üsküdar kazasında 228(156 şehirli ve 72 köylü) ve Haslar kazasında 436(322 şehirli ve 114 köylü) yönetilen tebaanın başvuruları belirleniyor.

Başvuru Yerine Göre Müracaat Edenin Sosyal Konumunun Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	13	15	19
A. Şehirli	8	12	10	18
B. Köylü	-	1	5	1
II. YÖNETİLEN	132	321	228	436
A. Şehirli	129	245	156	322
B. Köylü	3	76	72	114
YOK	1	-	1	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Başvuru yerlerine göre belirlediğimiz hükümler, bu kez, şikayet edilenler bazında incelenirse, yine yönetilen kesimin(ve yine şehirli olanlarının) ağırlıklı olarak şikayet edilen taraf oldukları tespit edilecektir. Nitekim, İstanbul kazasında 83(81 şehirli ve 2 köylü), Galata kazasında 304(213 şehirli ve 91 köylü), Üsküdar kazasında 224(127 şehirli ve 97 köylü) ve Haslar kazasında 415(277 şehirli ve 138 köylü) yönetilen sınıfa giren şahsın başvuruları görülüyor.

Başvuru Yerine Göre Şikayet Edilenin Sosyal Konumunun Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	22	16	28
A. Şehirli	7	19	7	23
B. Köylü	1	3	9	5
II. YÖNETİLEN	83	304	224	415
A. Şehirli	81	213	127	277
B. Köylü	2	91	97	138
YOK	38	8	4	13
BELİRTİLMEMİŞ	6	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Başvuru yerleri, bu sefer de, şikayet eden tarafın dini çerçevesinde incelenirse, aşağıdaki tablo yardımıyla da görülecektir ki, İstanbul(99 başvuru), Galata(213 başvuru) ve Haslar(254 başvuru) kazalarında Gayrimüslimler ağırlıklı olarak sorunlarının çözümü için

şikayette bulunurlarken, Üsküdar kazasında(144 başvuru) ise Müslümanlar yoğun olarak şikayette bulunmuşlardır.

Başvuru Yerine Göre Müracaat Edenin Dini

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
İMÜSLÜMAN	22	119	144	191
İLGAYRİMÜSLİM	99	213	92	254
A. Zimmi	81	197	86	230
B. Yahudi	7	5	-	8
C. Nasrani	1	17	6	14
D. Diğer	11	1	2	4
YOK	2	2	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	13	1	7	11
TOPLAM	141	334	244	456

Bu kez başvuru yerlerine göre, şikayet edenlerin dinleri araştırılırsa; aşağıdaki tablo ile de belirtildiği gibi, yine İstanbul(38 başvuru), Galata(226 başvuru) ve Haslar(284 başvuru) kazalarında genellikle Gayrimüslimlerin şikayet edildikleri tespit edilirken, yine Üsküdar kazasında(155 başvuru) ise Müslümanların yoğun olarak şikayet edildikleri görülecektir.

Başvuru Yerine Göre Şikayet Edilenin Dini

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
İMÜSLÜMAN	35	137	155	254
İLGAYRİMÜSLİM	38	226	99	284
A. Zimmi	35	214	98	268
B. Yahudi	6	4	-	20
C. Nasrani	2	19	5	31
D. Diğer	-	2	-	1
YOK	44	9	4	17
BELİRTİLMEMİŞ	24	6	22	14
TOPLAM	141	334	244	456

Başvuru yerleri analizimizin son inceleme alanı, başvuru yılları. Aşağıda oluşturduğumuz tablo ile de gösterildiği şekliyle; (i)İstanbul kazası, 1800-1810(toplam 88 hüküm), (ii)Galata kazası, 1800-1825(toplam 199 hüküm), (iii)Üsküdar kazası, 1811-1820(toplam 93 hüküm) ve (iv)Haslar kazası, 1846-1860(toplam 186 hüküm) yılları

arasındaki dönemde yoğun olarak başvuruların yapıldığı yerler olmuşlardır ki bu tespitimiz bizi, 19. Yüzyılda İstanbul ili sınırlarındaki finansal sorunlar; yüzyılın başında İstanbul(Suriçi), Galata ve Üsküdar kazalarında yoğunlaşırken, yüzyılın ikinci yarısında ağırlığı Haslar kazasında kaydığı sonucuna götürüyor.

Başvuru Yerine Göre Başvuru Yıllarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1800-1805	43	47	29	53
1806-1810	45	45	20	58
1811-1815	18	44	50	57
1816-1820	11	35	43	21
1821-1825	1	28	21	11
1826-1830	1	12	12	2
1831-1835	4	15	9	7
1836-1840	5	6	3	9
1841-1845	4	9	4	23
1846-1850	1	25	5	48
1851-1855	1	14	18	85
1856-1860	1	18	7	53
1861-1865	-	35	20	23
1866-1870	-	1	3	6
TOPLAM	141	334	244	456

IV. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

Finansal sorunların çözümü için verilen hükümlerde, başvuruyu/şikayeti yapan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde sorun yaşadığı belirtilen) “müracaat eden” tarafın, sosyal konumları açısından da bilgiler içermektedir.

Bilindiği üzere, Klasik Osmanlı idari sınıflandırmasında, sosyal konumlanma, genel çerçevede (a)yöneten ve (b)yönetilen ayrımı şeklindedir. Kabaca, devlet yönetiminde söz sahibi olan zümre “yöneten”, bunun haricinde kalan ve devlet sınırları içinde yerleşik olarak yaşayan halk “yönetilen” olarak adlandırılıyordu, denilebilir. Bununla birlikte, bu yöneten ve yönetilen kesimleri de, bir alt gruplandırma yapılarak -kendi içlerinde- yerleşim yerlerine göre (i)şehirli(şehilde yaşayan) veya (ii)köylü(köyde yaşayan) olarak ayrılabilir.

Bu düşünceden hareketle, incelediğimiz defter hükümlerinde belirtilen bilgiler, müracaat eden tarafın sosyal konumları açısından; yöneten ve yönetilen genel sınırlandırması ve bunların yerleşim yerleri olan şehirli ve köylü ayrımı şeklinde derlendi.

Bu genel sistematik çerçevesinde, müracaat eden taraf, öncelikle kendi arasında ve sonra toplu olarak analize tabi tutulacaktır.

A.HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

İstanbul Ahkam Defterleri hükümlerinin, müracaat edenin sosyal konumuna ilişkin belirlenen tasnife göre incelenmesi; belirtildiği üzere, yöneten-yönetilen(ve bunların da kendi arasındaki şehirli-köylü) ayrımı çerçevesinde yapılacaktır.

İlk olarak, müracaat edenlerin sosyal konularının, toplam hüküm sayılarına göre irdelenmesi yapılırsa; görülecektir ki, şikayet eden taraf, hükümlerin %94,8 gibi oldukça yüksek bir oranla(1116 kararlar) –çoğunluğu şehirde yaşayan- yönetilenlerden(851 şehirli¹⁰¹⁹

¹⁰¹⁹ İncelenen defterlerde tespit edilen, şikayette bulunan şehirli yönetilenlerle ilgili kararlar şunlardır: **BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 13/1057, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/264, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/148, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/368, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/565, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/708, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/744, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770,**

BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310 17/313, BOA 17/314, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 7/329, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/156, BOA 18/163, BOA 18/170, BOA 18/177, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 8/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 9/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/242, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/291, BOA 9/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/313, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505 19/523, BOA 19/538, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/240, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/518, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100,21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/357, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/480, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/22, BOA 22/53, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/139, BOA 22/160, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA

ve 265 köylü¹⁰²⁰) oluşmakta olup –yine çoğunluğu şehirde yaşayan- yönetenler(48 şehrli¹⁰²¹
ve 7 köylü¹⁰²²) ise sadece 55 hükümde müracaat eden taraf olmuşlardır. Müracaat edenlerin

23/216, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/157, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/63, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

¹⁰²⁰ Müracaat eden –köyde yerleşik- yönetilenlerle ilgili verilen hükümler; BOA 13/930,13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/167, BOA 14/194, BOA 14/251, BOA 14/257, BOA 14/352, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/282, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/365, BOA 15/445, BOA 15/463, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/76, BOA 16/90, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/367, BOA 16/370, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/645, BOA 16/688, BOA 16/705, BOA 16/710, BOA 16/726, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 17/14, BOA 17/39 17/56, BOA 17/69, BOA 17/77, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/257, BOA 17/297, BOA 17/317, BOA 17/328, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/343, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/368, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 18/18, BOA 18/35, BOA 18/64, BOA 18/94, BOA 18/105, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/175, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/225, BOA 18/231, BOA 18/272, BOA 18/313, BOA 18/373, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/139, BOA 19/240, BOA 19/273, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/384, BOA 19/402, BOA 19/418, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/17, BOA 20/20, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/86, BOA 20/93, BOA 20/210, BOA 20/215, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/318, BOA 20/360, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 21/26, BOA 21/180, BOA 21/207 21/260, BOA 21/277, BOA 21/323, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/464, BOA 22/21, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/163, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 22/318, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/37, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/112, BOA 23/115, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/133, BOA 23/154, BOA 23/164, BOA 23/194, BOA 23/211, BOA 23/217 23/234, BOA 23/237, BOA 23/253, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/299, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA

sosyal konumlarına göre, 3 hüküm “yok”¹⁰²³ ve bir hüküm de “belirtilmemiş”¹⁰²⁴ statüsündedir.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre Hüküm Sayıları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU		
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	55	%4,7
A. Şehirli	48	%4,1
B. Köylü	7	%0,6
II. YÖNETİLEN	1116	%94,8
A. Şehirli	851	%72,4
B. Köylü	265	%22,6
YOK	3	%0,3
BELİRTİLMEMİŞ	1	%0,08
TOPLAM	1175	%100

Şimdi sırasıyla, şikayette bulunan tarafların, kendi içlerindeki analizleri yapılacaktır. Sistematiik olarak her bir müracaat eden kişi sırasıyla, (a)mesleki dağılım, (b)hüküm sayıları, (c)ihtilaf konuları, (d)başvuru yerleri, (e)dini dağılımları ve (f)başvuruların yapıldığı dönemler çerçevesinde irdelenecektir.

23/330, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/44, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/165, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/246, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/83, BOA 25/103, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/131, BOA 25/147 ve BOA 25/162'dir.

¹⁰²¹ Müracaat eden -şehirde yerleşik- yönetenlerle ilgili verilen hükümler; BOA 14/56, BOA 14/72, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/254, BOA 14/310, BOA 15/4, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/368, BOA 15/459, BOA 16/417, BOA 16/499, BOA 16/561, BOA 16/644, BOA 16/692, BOA 16/738, BOA 16/747, BOA 17/42, BOA 17/50, BOA 17/280, BOA 17/371, BOA 17/379, BOA 18/22, BOA 18/165, BOA 18/247, BOA 18/277, BOA 18/426, BOA 19/227, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/278, BOA 20/527, BOA 21/1, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/325, BOA 22/11, BOA 22/168, BOA 22/338, BOA 24/145, BOA 24/239 ve BOA 24/259'dan oluşmaktadır.

¹⁰²² Müracaat eden -köyde yaşayan- yönetilenlerle ilgili kayıtlar; BOA 16/345, BOA 17/2, BOA 18/32, BOA 18/160, BOA 18/355, BOA 18/357 ve BOA 19/248'dir.

¹⁰²³ Müracaat eden tarafın olmadığı “yok” statüsüne giren bu 3 karar; BOA 15/415, BOA 17/385 ve BOA 20/316'dır.

¹⁰²⁴ Şikayet edene ilişkin detaylı bilginin verilmediği tek karar, BOA 22/312'dir.

1.YÖNETEN (ASKERİ ZÜMRE)

Bu bölümde, müracaat edenlerden(diğer bir ifadeyle hükmün verilmesi için şikayette bulunan), yöneten(askeri zümre)¹⁰²⁵ statüsündeki kişilerin, kendi içlerindeki, analizleri yapılacaktır.

Bu çerçevede, müracaat eden yönetenlerin, öncelikli olarak, verilen hükümlerde belirtilen mesleki/sosyal konumları incelenecektir. Buna göre hükümlerden tespit edilen meslek grupları içerisinde, şikayette bulunan(hükmün verilmesi için müracaat eden) yönetenin en fazla, 9 başvuruyula voyvodalardan(tümü şehirli)¹⁰²⁶ oluştuğu görülüyor. Bununla birlikte, müracaat eden yönetenlerin - aşağıdaki tablo yardımıyla da görülebileceği gibi- sırasıyla; 5 başvuruyula kapıcıbaşı¹⁰²⁷/muhafız¹⁰²⁸/çavuş¹⁰²⁹/subaşı/zabit/serdar/yasakçı değneđi¹⁰³⁰(tümü şehirli), 5 başvuruyula ayan¹⁰³¹/yeniçeri¹⁰³²(tümü şehirli), 3 başvuruyula cami katibi/hatip¹⁰³³(1 şehirli ve 2 köylü¹⁰³⁴), 2 başvuruyula naib(tümü şehirli)¹⁰³⁵, 2 başvuruyula divan katibi¹⁰³⁶/divan hacesi¹⁰³⁷(tümü şehirli), 2 başvuruyula doktor¹⁰³⁸/hakim¹⁰³⁹(tümü şehirli), 2 başvuruyula mültezim(tümü şehirli)¹⁰⁴⁰, 2 başvuruyula mutasarrıf(1 şehirli¹⁰⁴¹ ve 1

¹⁰²⁵ 19.yüzyıl İstanbul finans piyasasına yönelik olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, müracaat eden yöneten tebaa ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz, 55 hüküm şunlardan oluşmaktadır: **BOA 14/56, BOA 14/72, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/254, BOA 14/310, BOA 15/4, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/368, BOA 15/459, BOA 16/345, BOA 16/417, BOA 16/499, BOA 16/561, BOA 16/644, BOA 16/692, BOA 16/738, BOA 16/747, BOA 17/2, BOA 17/42, BOA 17/50, BOA 17/280, BOA 17/371, BOA 17/379, BOA 18/22, BOA 18/32, BOA 18/160, BOA 18/165, BOA 18/247, BOA 18/277, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/426, BOA 19/248, BOA 19/227, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/278, BOA 20/527, BOA 21/1, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/325, BOA 22/11, BOA 22/168, BOA 22/338, BOA 24/145, BOA 24/239 ve BOA 24/259.**

¹⁰²⁶ Müracaat eden, bu şehirde yerleşik voyvodalarla ilgili tespit ettiğimiz 9 hüküm; **BOA 14/235, BOA 16/417, BOA 16/499, BOA 17/50, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/182, BOA 21/215 ve BOA 21/219'dur.**

¹⁰²⁷ Kapıcıbaşıyla ilgili 2 hüküm tespit edilmiştir: **BOA 20/278 ve BOA 20/527.**

¹⁰²⁸ **BOA 14/254.**

¹⁰²⁹ **BOA 14/56.**

¹⁰³⁰ **BOA 17/42.**

¹⁰³¹ **BOA 14/72 ve BOA 16/692.**

¹⁰³² **BOA 14/310, BOA 15/244 ve BOA 18/277.**

¹⁰³³ **BOA 18/165.**

¹⁰³⁴ Müracaat eden -köyde yerleşik- cami katibi, **BOA 18/160** hükmünde tespit edilmiştir.

¹⁰³⁵ **BOA 15/459 ve BOA 21/325.**

¹⁰³⁶ **BOA 22/168.**

¹⁰³⁷ **BOA 18/22.**

¹⁰³⁸ **BOA 16/644.**

¹⁰³⁹ **BOA 24/145.**

¹⁰⁴⁰ **BOA 17/280 ve BOA 21/1.**

¹⁰⁴¹ **BOA 17/2.**

köylü¹⁰⁴²), 1 başvuruya devlet-i aliyye /ehli örf(şehirli)¹⁰⁴³, 1 başvuruya kalemiye(şehirli)¹⁰⁴⁴, 1 başvuruya kadı(şehirli)¹⁰⁴⁵, 1 başvuruya kethüda(şehirli)¹⁰⁴⁶, 1 başvuruya haseki(köylü)¹⁰⁴⁷ ve 1 başvuruya kaymakam(şehirli)¹⁰⁴⁸ oldukları tespit edilmiştir.

Müracaat Eden Yönetenlerin Mesleki/Sosyal Konuları

MÜRACAAT EDEN YÖNETENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDEN YÖNETENİN MESLEĞİ/KONUMU																	
	DEVLETİ ALIYYE/EHLİ ÖRF	KALEMİYE	KADI	KETHÜDA	VOYVODA	KAPICIBAŞI/ÇAVUŞ/SUBAŞAĞZABİT/ŞERDAR	NAİB	HASEKİ	KAYMAKAM	DİVAN KATİBİ	AYANI YENİÇERİ	KOCABAŞI	DOKTOR/HAKİM	CAMI KATİBİ/HATİP	MÜL TEZİM	MUTASARRIF	BELİRTİMEMESİ	TOPLAM
YÖNETEN	1	1	1	1	9	5	2	1	1	2	5	-	2	3	2	2	17	55
A. Şehirli	1	1	1	1	9	5	2	-	1	2	5	-	2	1	2	1	10	48
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	3	7

İkinci olarak, müracaat eden yönetenlerin, defter numaralarına göre dağılımlarının incelenmesinde, görülecektir ki, yönetenler, en fazla 14(16 başvuru) ve 16(15 başvuru) numaralı defterlerde müracaat eden taraf olmuşlardır.

Müracaat Eden Yönetenlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YÖNETEN	-	16	5	15	6	9	4	5	8	3	-	3	-
A. Şehirli	-	16	5	14	5	5	3	5	8	3	-	3	-
B. Köylü	-	-	-	1	1	4	1	-	-	-	-	-	-

¹⁰⁴² Müracaat eden, köyde yaşayan mutasarrıf, BOA 17/2 hükmünde belirlenmiştir.

¹⁰⁴³ Müracaat eden, bu şehirli Devlet-i Aliyye'ye, BOA 24/239'da rastlanmıştır.

¹⁰⁴⁴ BOA 24/259.

¹⁰⁴⁵ BOA 16/747.

¹⁰⁴⁶ BOA 16/738.

¹⁰⁴⁷ Müracaat eden -köyde yerleşik- haseki, BOA 18/160 hükmünde yer almaktadır.

¹⁰⁴⁸ BOA 16/561.

Müracaat eden yönetenlerin, bu kez, ihtilafın konularına göre dağılımları ele alındığında, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, yönetenlerin(18 şehrli ve 1 köylü), en fazla adi borç alacak ihtilafıyla ilgili şikayette buldukları görülmektedir.

Müracaat Eden Yönetenlerin İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alım istatından doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mühübe	Borç Temessülü	Kefil	İbra	Borcun tahsilatı olarak ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf adını zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanda geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (takar) gösterilmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi	
YONETEN	19	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	1	4	3	1	-	-	4	3
A. Şehrli	18	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	-	1	2	1	-	-	4	3
B. Köylü	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-
MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Ortaklar arasında borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeme	Kisunun serbestiye müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın iltizama verilmesi	Mültezimin iltizama dayalı vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazla vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya mültezimin malının nakletilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi		
YONETEN	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	2	1	-	1	1	1	
A. Şehrli	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	1	-	-	1	1	1	
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	

Müracaat eden yönetenlerin, bu aşamada, başvuru yerlerine göre dağılımları irdelendiğinde, aşağıdaki tabloda açıklandığı gibi, yönetenlerin ağırlıklı olarak, Haslar kazasından başvuru yaptıkları görülecektir.

Müracaat Eden Yönetenlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YÖNETEN	8	13	15	19
A. Şehirli	8	12	10	18
B. Köylü	-	1	5	1

Müracaat eden yönetenler, bu kez de, dinlerine göre değerlendirmeye tabi tutulursa, müracaat eden yönetenlerin, ağırlıklı olarak Müslüman oldukları belirlenecektir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği şekilde, müracaat eden yönetenler, 42 Müslümandan(37 şehirli ve 5 köylü) ve 8 Gayrimüslimden(7 Zimmi ve 1 diğer) oluşmaktadır.

Müracaat Eden Yönetenlerin Dinlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ								
	İMÜSLÜMAN	İLGAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D.Diğer	YOK	BELİRTİ LMEMİŞ	TOPLAM
YÖNETEN	42	8	7	-	-	1	-	5	55
A. Şehirli	37	8	7	-	-	1	-	3	48
B. Köylü	5	-	-	-	-	-	-	2	7

Son olarak, müracaat eden yönetenlerin başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, görülecektir ki, yönetenler en fazla başvuru, 19.yüzyılın ilk yarısında yapmışlardır. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, yönetenler, ağırlıklı olarak, sırasıyla, 1800-1805(13 başvuru), 1811-1815(12 başvuru) ve 1806-1810(11 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde şikayette bulunmuşlardır.

Müracaat Eden Yönetenlerin Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	TOPLAM
YÖNETEN	13	11	12	4	4	1	3	1	3	-	-	3	-	-	55
A. Şehirli	13	9	8	3	4	1	3	-	3	-	-	3	-	-	48
B. Köylü	-	2	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7

2.YÖNETİLEN (REAYA)

İncelenen defter kayıtları, müracaat edenler içerisindeki yönetilen kesim ile ilgili de bilgiler vermektedir.¹⁰⁴⁹ Bu kişilerin değerlendirilmesi, yönetilen tebaanın İstanbul finans piyasası üzerindeki etkinlikleri için de yol gösterici olacaktır.

¹⁰⁴⁹ 19.yüzyıl İstanbul finans piyasasına yönelik olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde, müracaat eden yönetilen tebaa ile ilgili olduklarını tespit ettiğimiz, 1116 hüküm şunlardan oluşmaktadır: **BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 13/1057, BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/167, BOA 14/194, BOA 14/251, BOA 14/257, BOA 14/352, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/264, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/282, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/365, BOA 15/445, BOA 15/463, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/76, BOA 16/90, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/367, BOA 16/370, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/645, BOA 16/688, BOA 16/705, BOA 16/710, BOA 16/726, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/148, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/368, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/565, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/708, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/744, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 7/329, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 17/14, BOA 17/39, BOA 17/56, BOA 17/69, BOA 17/77, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/257, BOA 17/297, BOA 17/317, BOA 17/328, BOA**

17/330, BOA 17/331, BOA 17/343, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/368, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 18/18, BOA 18/35, BOA 18/64, BOA 18/94, BOA 18/105, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/175, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/225, BOA 18/231, BOA 18/272, BOA 18/313, BOA 18/373, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/156, BOA 18/163, BOA 18/170, BOA 18/177, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 8/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 9/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/242, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/291, BOA 9/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/313, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505 19/523, BOA 19/538, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/139, BOA 19/240, BOA 19/273, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/384, BOA 19/402, BOA 19/418, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/17, BOA 20/20, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/86, BOA 20/93, BOA 20/210, BOA 20/215, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/318, BOA 20/360, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/240, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/518, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/357, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/480, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 21/26, BOA 21/180, BOA 21/207 21/260, BOA 21/277, BOA 21/323, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/464, BOA 22/21, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/163, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 22/318, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/22, BOA 22/53, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/139, BOA 22/160, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA

Müracaat eden yönetilen(reaya) tarafın, öncelikli olarak, hükümlerde belirttikleri mesleki/sosyal konumları açısından incelenebilir. Buna göre belirlenen meslek grupları içerisinde, en fazla müracaat eden yönetilenin, 66 başvuruya tacirlerden¹⁰⁵⁰(65 şehirli¹⁰⁵¹ ve 1

23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 23/37, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/112, BOA 23/115, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/133, BOA 23/154, BOA 23/164, BOA 23/194, BOA 23/211, BOA 23/217 23/234, BOA 23/237, BOA 23/253, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/299, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/44, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/165, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/246, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/1, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/157, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/63, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178,25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267, BOA 25/270, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/83, BOA 25/103, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/131, BOA 25/147 ve BOA 25/162.

¹⁰⁵⁰ Bu tacirlerle ilgili olarak incelenen kayıtlardaki üç hükümde, detaylı mesleki bilgilere ulaşılmıştır: Celep(BOA 20/233 ve BOA 20/534) ve bezirgan(BOA 15/465).

¹⁰⁵¹ Bu şehirde yerleşik tacirler, şu hükümlerden çıkarılmışlardır: BOA 14/16, BOA 14/123, BOA 14/187, BOA 15/231, BOA 15/377, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/471, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/32, BOA 16/62, BOA 16/78, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/415, BOA 16/470, BOA 16/549, BOA 16/553, BOA 16/698, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 17/58, BOA 17/72, BOA 17/131, BOA 17/147, BOA 17/161, BOA 17/225, BOA 17/313, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/23, BOA 18/25, BOA 18/103, BOA 18/177, BOA 18/208, BOA 18/244, BOA 18/303, BOA 18/408, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 19/37, BOA 19/128, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/498, BOA 19/548, BOA 20/91, BOA 20/138, BOA 20/156, BOA 20/233, BOA 20/281, BOA 20/373, BOA 20/534, BOA 20/536, BOA 21/28, BOA 21/114, BOA 21/177, BOA 21/263, BOA 23/45) içinde sarraf(BOA 14/16, BOA 14/123, BOA 14/187, BOA 15/231, BOA 15/377, BOA 15/461, BOA 15/485, BOA 16/32, BOA 16/78, BOA 16/246, BOA 16/470, BOA 16/549, BOA 17/58, BOA 17/72, BOA 17/147, BOA 17/161, BOA 17/225, BOA

köylü¹⁰⁵²) olduğu görülüyor. Bu noktada dikkat çekmek gerekir ki, tacir sıfatının kendi içinde alt birimlere göre dağılımında, en fazla başvuru, sarraflar tarafından yapılmıştır. Bu tespit çerçevesinde, denilebilir ki, 19.yüzyıl İstanbul’unda, oluşan finansal sorunlarda, sarraflar -hem müracaat eden ve hem de şikayet edilen olarak- etkin rollere sahiptirler.

Belirtmesinde önem görülen bir diğer nokta da, müracaat eden yönetilenler içerisinde, kadınların da yer aldığıdır. Nitekim, kayıtlardan tespit edebildiğimiz, 53 tane(ki toplam müracaat eden yönetilenlerin %4,7’si) hükümde, başvuruyu yapan taraf, kadınlardan(37 şehirli¹⁰⁵³ ve 16 köylü¹⁰⁵⁴) oluşmaktadır. Buna göre, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasında, kadınların da şikayet eden/edilen tarafta yer alabildikleri sonucuna ulaşabiliriz.

Bunlara ilaveten, müracaat eden yönetilenlerin -aşağıdaki tablo yardımıyla da görülebileceği gibi- sırasıyla; 46 başvuruyla esnaf (40 şehirli¹⁰⁵⁵ ve 6 köylü¹⁰⁵⁶), 17 başvuruyla kalfa¹⁰⁵⁷/hizmetli¹⁰⁵⁸(tümü şehirli), 4 başvuruyla rahip¹⁰⁵⁹/papaz¹⁰⁶⁰(tümü şehirli),

17/388, **BOA** 17/390, **BOA** 18/23, **BOA** 18/25, **BOA** 18/103, **BOA** 18/177, **BOA** 18/208, **BOA** 18/244, **BOA** 18/408, **BOA** 18/430, **BOA** 18/432, **BOA** 19/37, **BOA** 19/449, **BOA** 19/462, **BOA** 19/498, **BOA** 19/548, **BOA** 20/91, **BOA** 20/138, **BOA** 20/156, **BOA** 21/177, **BOA** 21/263 ve **BOA** 23/45.

¹⁰⁵² Müracaata bulunan, -köyde yerleşik- yönetilen bu tacirin sarraf olduğu ve **BOA** 17/328 hükmünde yer aldığı tespit edilmiştir.

¹⁰⁵³ Bu müracaatta bulunan ve yönetilen, şehirde yaşayan kadınlar, şu hükümlerde yer almaktadırlar: **BOA** 13/974, **BOA** 14/102, **BOA** 14/114, **BOA** 14/284, **BOA** 15/477, **BOA** 16/83, **BOA** 16/508, **BOA** 16/671, **BOA** 16/700, **BOA** 16/712, **BOA** 17/59, **BOA** 17/67, **BOA** 17/190, **BOA** 17/256, **BOA** 17/306, **BOA** 18/200, **BOA** 19/84, **BOA** 19/465, **BOA** 19/505, **BOA** 20/98, **BOA** 20/212, **BOA** 20/380, **BOA** 20/389, **BOA** 20/459, **BOA** 21/84, **BOA** 21/184, **BOA** 21/203, **BOA** 21/204, **BOA** 21/211, **BOA** 21/214, **BOA** 21/453, **BOA** 22/187, **BOA** 23/58, **BOA** 23/186, **BOA** 24/93, **BOA** 24/94 ve **BOA** 25/245.

¹⁰⁵⁴ **BOA** 14/251, **BOA** 16/147, **BOA** 16/710, **BOA** 17/69, **BOA** 19/139, **BOA** 20/17, **BOA** 20/38, **BOA** 20/525, **BOA** 20/596, **BOA** 20/626, **BOA** 22/146, **BOA** 23/280, **BOA** 23/285, **BOA** 24/102, **BOA** 24/172 ve **BOA** 24/174.

¹⁰⁵⁵ Bu şehirde yerleşik olan, esnaflar şu hükümlerde tespit edilmişlerdir: **BOA** 13/983, **BOA** 14/270, **BOA** 14/273, **BOA** 15/143, **BOA** 15/290, **BOA** 15/355, **BOA** 16/197, **BOA** 16/210, **BOA** 16/487, **BOA** 16/565, **BOA** 16/657, **BOA** 17/25, **BOA** 17/48, **BOA** 17/95, **BOA** 17/155, **BOA** 17/172, **BOA** 17/177, **BOA** 17/357, **BOA** 18/87, **BOA** 18/126, **BOA** 19/180, **BOA** 20/236, **BOA** 21/55, **BOA** 21/57, **BOA** 22/13, **BOA** 22/170, **BOA** 22/316, **BOA** 22/304, **BOA** 23/20, **BOA** 23/31, **BOA** 23/69, **BOA** 23/82, **BOA** 24/169, **BOA** 24/173, **BOA** 24/218, **BOA** 24/229, **BOA** 24/230, **BOA** 24/268, **BOA** 25/21, **BOA** 25/49.

¹⁰⁵⁶ Köyde yaşayan esnaflar şunlardır: **BOA** 16/76, **BOA** 20/210, **BOA** 20/245, **BOA** 20/414, **BOA** 24/262 ve **BOA** 25/119.

¹⁰⁵⁷ **BOA** 15/296, **BOA** 15/297, **BOA** 15/305, **BOA** 15/314, **BOA** 16/65, **BOA** 16/543, **BOA** 18/13, **BOA** 18/213, **BOA** 21/197 ve **BOA** 21/198.

¹⁰⁵⁸ 16/595, **BOA** 16/619, **BOA** 16/646, **BOA** 16/672, **BOA** 17/30, **BOA** 17/37 ve **BOA** 17/43.

¹⁰⁵⁹ **BOA** 21/300, **BOA** 21/461 ve **BOA** 21/490.

¹⁰⁶⁰ **BOA** 17/350.

2 başvuruyla imam(1 şehirli¹⁰⁶¹ ve 1 köylü¹⁰⁶²), 2 başvuruyla doktor(tümü şehirli)¹⁰⁶³, 2 başvuruyla patrik¹⁰⁶⁴/piskopos¹⁰⁶⁵(tümü şehirli), 1 başvuruyla memur(şehirli)¹⁰⁶⁶, 1 başvuruyla mültezim(şehirli)¹⁰⁶⁷ ve 1 başvuruyla murabahacı(köylü)¹⁰⁶⁸ oldukları tespit edilmiştir.

Öte yanda, müracaat eden esnaflardan, şehirde yerleşiklerin; 4'ünün bakkal¹⁰⁶⁹, 2'sinin kuyumcu¹⁰⁷⁰, 1'ini kürkçü¹⁰⁷¹, 1'nin fırıncı¹⁰⁷², 1'inin kömürçü¹⁰⁷³, 1'inin uncu¹⁰⁷⁴ ve 1'inin baharatçı¹⁰⁷⁵ oldukları tespit edilmiştir.

Müracaat Eden Yönetilenlerin Mesleki/Sosyal Konuları

MÜRACAAT EDEN YÖNETİLENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDEN YÖNETİLENİN MESLEĞİ/KONUMU												
	ESNAF	TACİR	KADIN	MEMUR	İMAM	DOKTOR	RAHİPPAPAZ	PATRİK/PİSKOPOS	KALFAHİZMETLİ	MULTEZİM	MURABAHACI	BELİRTİLMEMİŞ	TOPLAM
YÖNETİLEN	46	66	53	1	2	2	4	2	17	1	1	921	1116
A. Şehirli	40	65	37	1	1	2	4	2	17	1	-	681	851
B. Köylü	6	1	16	-	1	-	-	-	-	-	1	240	265

İkinci olarak, müracaat eden yönetilenlerin, defter numaralarına göre dağılımlarının incelenmesinde ise, görülecektir ki, yönetilenler, en fazla 23(140 başvuru) ve 25(121 başvuru) numaralı defterlerde müracaat eden taraf olmuşlardır.

¹⁰⁶¹ BOA 16/225 ve BOA 20/130.

¹⁰⁶² BOA 20/14.

¹⁰⁶³ BOA 16/300 ve BOA 21/109.

¹⁰⁶⁴ BOA 18/34.

¹⁰⁶⁵ BOA 18/41.

¹⁰⁶⁶ BOA 21/367.

¹⁰⁶⁷ BOA 17/203.

¹⁰⁶⁸ BOA 17/330.

¹⁰⁶⁹ BOA 23/31, BOA 23/69, BOA 24/218 ve BOA 24/230.

¹⁰⁷⁰ BOA 17/155 ve BOA 17/172.

¹⁰⁷¹ BOA 15/355.

¹⁰⁷² BOA 17/357.

¹⁰⁷³ BOA 18/87.

¹⁰⁷⁴ BOA 23/20.

¹⁰⁷⁵ BOA 20/236.

Müracaat Eden Yönetilenlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YÖNETİLEN	18	31	77	116	117	98	92	99	49	58	140	81	121
A. Şehirli	12	11	64	52	93	83	74	71	27	32	106	59	95
B. Köylü	6	20	13	64	24	15	18	28	22	26	34	22	26

Müracaat eden yönetilenlerin, bu kez, ihtilafın konularına göre dağılımları ele alındığında, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, yönetilenlerin(235'i şehirli ve 62'si köylü), en fazla adi borç alacak ihtilafıyla ilgili şikayette buldukları görülmektedir.

Müracaat Eden Yönetilenlerin İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikna, kredi	Ucret ihtilafı	Mübahala	Borç Temessülü	Kefil	İbra	Borcun tahsil edilerek ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Aynı mülhazamın (tutar) gösterilmesi	Alınan karara reyaya bildirilmesi
YÖNETİLEN	297	135	29	22	53	14	200	39	27	16	256	201	19	5	10	77	33	8	7	6
A. Şehirli	235	103	24	20	36	10	141	36	24	15	189	156	13	5	4	40	32	5	6	4
B. Köylü	62	32	5	2	17	4	59	3	3	1	67	45	6	-	6	37	1	3	1	1

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakım karşılığında ev vs. hibe	Sulh bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ortelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödenmesi	Rüsumu serbestçe müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın ihtizama verilmesi	Mülhazamın ihtizama alındığı vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mülhazam arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mülhazamın görevden alınması	Hizmetin veya mal malların nakledilmesi	Borcun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
YÖNETİLEN	4	2	14	7	1	6	9	6	6	2	2	1	1	2	-	1	2	-	27
A. Şehirli	4	1	8	5	-	6	8	4	2	2	1	-	1	1	-	1	2	-	9
B. Köylü	-	1	6	2	1	-	1	1	4	-	1	1	-	1	-	-	-	-	18

Müracaat eden yönetilenler, bu aşamada, başvuru yerlerine göre irdelenirse, aşağıdaki tabloda açıklandığı gibi, yönetilenlerin ağırlıklı olarak, Haslar kazasından başvuru yaptıkları belirlenecektir.

Müracaat Eden Yönetilenlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YÖNETİLEN	132	321	228	436
A. Şehirli	129	245	156	322
B. Köylü	3	76	72	114

Müracaat eden yönetilenler, bu kez de, dinlerine göre değerlendirmeye tabi tutulursa, görülecektir ki, müracaat eden yönetilenler, ağırlıklı olarak Gayrimüslimdirler. Tablo..dan da görüleceği şekilde, müracaat eden yönetilenler, 505 Gayrimüslimden(587 Zimmi, 20 Yahudi, 38 Nasrani ve 17 diğer) ve 439 Müslümandan(338 şehirli ve 101 köylü) oluşmaktadır.

Müracaat Eden Yönetilenlerin Dinlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ								TOPLAM
	İMÜSLÜMAN	İI.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D. Diğer	YOK	BELİRTİ LMEMİŞ	
YÖNETİLEN	439	650	587	20	38	17	5	28	1116
A. Şehirli	338	496	441	20	29	15	3	18	851
B. Köylü	101	154	146	-	9	2	2	10	265

Son olarak, müracaat eden yönetilenlerin, başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, yönetilenlerce en fazla başvuru, 19.yüzyılın ilk yarısında yapılmıştır. Aşağıdaki tablo ile de destekleneceği gibi, yönetilenler, ağırlıklı olarak, sırasıyla, 1800-1805(159 başvuru), 1806-1810(157 başvuru) ve 1811-1815(156 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde şikayette bulunmuşlardır.

Müracaat Eden Yönetilenlerin Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
YÖNETİLEN	159	157	156	106	56	26	32	22	37	81	118	77	79	10	1116	
A. Şehirli	124	123	125	82	43	18	28	14	20	58	85	61	60	10	851	
B. Köylü	35	34	31	24	13	8	4	8	17	23	33	16	19	-	265	

3. YOK

Defter kayıtları incelenirken, bazı kararlarda, taraflardan herhangi birinin gösterilmediği, diğeri bir ifadeyle konunun tek taraflı irade beyanı olduğu tespit edildi. Şöyle ki, örneğin, vergi muafiyeti konusunda başvurunun muhatabı devlettir ve dolayısıyla şikayet edilen herhangi bir kişi yoktur. Ha keza, verginin toplanması gereği, bazen, devlet tarafından tek taraflı bildirimle gerçekleşir ki, bu sefer müracaat eden herhangi bir kişi yoktur. Bu nedenle, müracaat edenler(ve ilerde görüleceği şekliyle şikayet edilenler) incelenirken, analizin tutarlılığı açısından, taraflardan herhangi birinin olmaması durumu, “yok” statüsünde sayıldı ve değerlendirmeye ilave edildi. Bu sistematikte, sıra, müracaat edenler içerisindeki, yok sayılarının analizindedir.

Müracaat edenler içerisinde, 3 tane kararda, yok statüsü tespit edildi. Bu kararlar, ilk olarak, defter numaralarına göre incelenirse, görülecektir ki kararlar, 15(1 başvuru), 17(1 başvuru) ve 20(1 başvuru) numaralı defterlerde yer almışlardır.

Müracaat Eden Yok Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YOK	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-

Yine müracaat edenler içindeki yok sayıları, ihtilafın konularına irdelenirse, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, kararların, verginin toplanması(1 hüküm), mukataa gelirler(1 hüküm) ve alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(1 başvuru) konularıyla ilgili oldukları görülecektir.

Müracaat Eden Yok Sayılarının İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																				
	- Adi borç alacak	- Alın satılmadan doğan borç alacak	- Vekâletleri içgörmede doğan borç alacak	- Kim sözleşmesinden doğan borç alacak	- Para istikrazı, kredi	- Ücret ihtilafı	- Mirabaha	- Borç Temessükü	- Kefil	- İbraz	- Borcun tahsisleri olarak ödettilmesi	- Borçlunun mallarının tespit edilmesi	- Borçlunun mallarının zaptı	- İhali orf adına zorla alınan paranın indesi	- Verginin toplanması	- Kamusuz ve haksız vergi ve para toplanması	- Vergi muafiyeti	- Zümmete geçirilen mal veya paranın indesi	- Ayanın muhasebesinin (defter) görülmesi	- Mukataaa gelirleri	
YOK	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1

Müracaat eden yok sayıları, başvuru yerlerine göre ele alınırsa, aşağıdaki tabloda açıklandığı gibi, kararların, İstanbul(1 başvuru), Üsküdar(1 başvuru) ve Haslar(1 başvuru) kazalarına dağıldığı belirlenecektir.

Müracaat Eden Yok Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YOK	1	-	1	1

Son olarak, müracaat eden yok sayıları, başvuru yıllarına göre analiz edilirse, görülecektir ki 3 hüküm, 1800-1805(1 başvuru), 1811-1815(1 başvuru) ve 1821-1815(1 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde verilmiştir.

Müracaat Eden Yok Sayılarının Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870		
YOK	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

4. BELİRTİLMEMİŞ

İncelenen defterlerde, bazen, anlaşmazlığa taraf olan herhangi bir kişinin, tasnif sistematiğimiz için gerekli özelliklerine hükümde yer verilmediği görüldü. Varlığı sabit,

ancak ilgili özellikleri eksik olan bu kişilerle ilgili olarak “belirtilmemiş” tabirini uygun gördük ve çalışmamıza bu şekliyle dahil ettik.

Hükümlerle ilgili olarak yaptığımız incelemelerde, müracaat edenler içerisindeki bir kayıta belirtilmemiş hükmünü tespit ettik ki bu hükmü irdelemek, analizimizin tutarlılığı açısından gerekli görülüyor.

Müracaat edenlerin sosyal konumu içindeki bu belirtilmemiş kararın, defter numarası 22’dir.

Müracaat Eden Belirtilmemiş Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-

Yine bu belirtilmemiş statüsündeki karar, alım satımdan doğan borç alacak(1 hüküm) ihtilafıyla ilgilidir.

Müracaat Eden Belirtilmemiş Sayılarının İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	BELİRTİLMEMİŞ	• Adi borç alacak	• Alım satımdan doğan borç alacak	• Vekâleten işgörmeye doğan borç alacak	• Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	• Para istikrazı, kredi	• Ücret, ihtilafı	• Muvabaha	• Borç Temessükü	• Kafil	• İbra	• Borcun tahsil edilerek ödettirilmesi	• Borçlunun mallarının tespit edilmesi	• Borçlunun mallarının zaptı	• İhtilaf adına zorla alınan paranın indesi	• Verginin toplanması	• Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	• Vergi muafiyeti	• Zinnetde geçirilen mal veya paranın indesi	• Ayanın muhasebesinin (defter) görülmesi

Müracaat edenlerin sosyal konumu içindeki bu belirtilmemiş statüsündeki karar, Haslar kazasına aittir.

Müracaat Eden Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	1

Müracaat edenlerin sosyal konumu içindeki bu belirtilmemiş kişi, görülüyor ki, Müslümandır.

Müracaat Eden Belirtilmemiş Sayılarının Dinlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ								
	İ.MÜSLÜMAN	İİ.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D. Diğer	YOK	BELİRTİLMEMİŞ	TOPLAM
BELİRTİLMEMİŞ	1	-	-	-	-	-	-	-	1

Son olarak, belirtilmemiş kişinin 1846-1850 yılları arasındaki dönemde şikayette bulunduğu söylenebilir.

Müracaat Eden Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	TOPLAM
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1

B. MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki kayıtlarda, finansal sorunlarının çözülmesi için, merkezi idareye başvuru yapan kişilerin analizinde sıra, bu kişilerin sosyal konumlarını topluca irdelemeye geldi. Yöneten ve yönetilen ayrımı çerçevesinde ele aldığımız müracaat edenler; bu kısımda sırasıyla, (a)defter numaraları, (b)ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)dini dağılımları ve (f)başvuruların yapıldığı dönemlere göre beraberce değerlendirilecektir.

Müracaat eden tarafın, öncelikle, defter numaralarına göre irdelenmesi yapılırsa; tüm defterlerde, şehirde yaşayan yönetilen tebaanın, şikayette buldukları görülecektir. Hatta,

hazırlanan aşağıdaki tablodan dikkat edilirse; 13, 23 ve 25 numaralı İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki bütün hükümlerde, müracaat eden taraf, sadece, yönetilenlerden oluşmuştur.

Bununla birlikte, yönetilen kesimin başvuruları, ağırlıklı olarak, 23(140 başvuru), 25(121 başvuru), 17(117 başvuru) ve 16(116 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşırken; az olan yöneten başvuruları, 14(16 başvuru) ve 16(15 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşmıştır.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre Defter Numaralarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
I. YÖNETEN	-	16	5	15	6	9	4	5	8	3	-	3	-
A. Şehirli	-	16	5	14	5	5	3	5	8	3	-	3	-
B. Köylü	-	-	-	1	1	4	1	-	-	-	-	-	-
II. YÖNETİLEN	18	31	77	116	117	98	92	99	49	58	140	81	121
A. Şehirli	12	11	64	52	93	83	74	71	27	32	106	59	95
B. Köylü	6	20	13	64	24	15	18	28	22	26	34	22	26
YOK	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Müracaat edenler, yaptıkları başvuru nedenlerine göre incelenirse, aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, yine yönetilenler ön plandadır ve bunlar da, ağırlıklı olarak, adi borç alacak(297 başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(297 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(297 başvuru), murabaha(297 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak(297 başvuru) konularına yönelik sorun yaşamışlardır. Yönetenlerin sorunları ise, özellikle adi borç alacak(19 başvuru) ile ilgilidir.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre İhtilafın Konusunun Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ücret ihtilafı	Mürabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Edilî öf'ndeki zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanda geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (tekrar) görütmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
I. YONETEN	19	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	1	4	3	1	-	4	3
A. Şehirli	18	3	1	-	3	-	1	2	-	2	1	1	-	1	4	3	1	-	4	3
B. Köylü	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	-
II. YONETİLEN	297	135	29	22	53	14	200	39	27	16	256	201	19	5	10	77	33	8	7	5
A. Şehirli	235	103	24	20	36	10	141	36	24	15	189	156	13	5	4	40	32	5	6	4
B. Köylü	62	32	5	2	17	4	59	3	3	1	67	45	6	-	6	37	1	3	1	1
YOK	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunandan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Güspedilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödemesi	Rüsumu serbestiye müddetinde	Mükataat gelirleri	Mükataatın ihtizaına verilmesi	Mültezimin ihtizamındaki vergilerin vergi toplanması işine üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataat sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzalı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hızaretin veya miri malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
I. YONETEN	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	2	1	-	1	1
A. Şehirli	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	2	1	-	-	1	1
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
II. YONETİLEN	4	2	14	7	1	6	9	5	6	2	2	1	1	2	-	1	2	-	27
A. Şehirli	4	1	8	5	-	6	8	4	2	2	1	-	1	1	-	1	2	-	9
B. Köylü	-	1	6	2	1	-	1	1	4	-	1	1	-	1	-	-	-	-	18
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

Müracaat edenler, bu kez, başvuru yerlerine göre incelenirse; aşağıdaki tablodan da izleneceği gibi, yöneten kesim başvurularını genellikle Haslar(19 başvuru), Üsküdar(15 başvuru) ve Galata(13 başvuru) kazalarından yaparken, yönetilen kesim ağırlıklı olarak Haslar(436 başvuru) ve Galata(321 başvuru) kazalarından başvuru yapmıştır.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	13	15	19
A. Şehirli	8	12	10	18
B. Köylü	-	1	5	1
II. YÖNETİLEN	132	321	228	436
A. Şehirli	129	245	156	322
B. Köylü	3	76	72	114
YOK	1	-	1	1
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Müracaat edenler, dini dağılımlarına göre analiz edilirse, yönetenlerde(42'si Müslüman ve 8'i Gayrimüslim), Müslüman; yönetilenlerde(650'si Gayrimüslim ve 439'u Müslüman) ise Gayrimüslim(bunların %90,3 gibi oldukça yüksek bir oranı Zimmi) yoğunluğu dikkat çekecektir.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre Müracaat Edenin Dini Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ								TOPLAM
	İ.MÜSLÜMAN	II.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D.Diğer	YOK	BELİRTİLMEMİŞ	
I. YÖNETEN	42	8	7	-	-	1	-	5	55
A. Şehirli	37	8	7	-	-	1	-	3	48
B. Köylü	5	-	-	-	-	-	-	2	7
II. YÖNETİLEN	439	650	587	20	38	17	5	28	1116
A. Şehirli	338	496	441	20	29	15	3	18	851
B. Köylü	101	154	146	-	9	2	2	10	265
YOK	-	-	-	-	-	-	3	-	3
BELİRTİLMEMİŞ	1	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	482	658	594	20	38	18	5	33	1175

Bu kısımda son olarak müracaat edenlerin, ne zaman başvuru yaptıkları belirlenmeye çalışılırsa, hazırlanan aşağıdaki tablo yardımıyla görülecektir ki, en fazla başvuru, 1800-1820 yılları arasındaki dönemde(toplam başvuruların %49,2'si) yapılmıştır. Nitekim, yönetenlerce yapılan toplam başvuruların %72,7'si ve yönetilenlerce yapılan toplam başvuruların da %65,5'i; toplam başvuruların yaklaşık yarısının yapıldığı yüzyılın bu ilk çeyreğindeki zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Müracaat Edenin Sosyal Konumuna Göre Başvuru Yıllarının Dağılımı

MURACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	TOPLAM
	1805	1810	1815	1820	1825	1830	1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	
I. YÖNETEN	13	11	12	4	4	1	3	1	3	-	-	3	-	-	55
A. Şehirli	13	9	8	3	4	1	3	-	3	-	-	3	-	-	48
B. Köylü	-	2	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
II. YÖNETİLEN	159	157	156	106	56	26	32	22	37	81	118	77	79	10	1116
A. Şehirli	124	123	125	82	43	18	28	14	20	58	85	61	60	10	851
B. Köylü	35	34	31	24	13	8	4	8	17	23	33	16	19	-	265
YOK	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
TOPLAM	173	168	169	110	61	27	35	23	40	82	118	80	79	10	1175

V. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki finansal sorunlarla ilgili kayıtların incelenmesinde, görüldü ki, kayıtlarda, başvuruya neden olan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde soruna neden olduğu belirtilen taraf), “şikayet edilen” taraf ile ilgili de bilgilere yer veriliyor. Belirlediğimiz sistematik içerisinde, hükümlerde belirtilen şikayet edilen tarafa yönelik bu kayıtlar -müracaat edenlerde de yapıldığı şekliyle- incelendi.

Yine Osmanlı idari sınıflandırmasına uygun olarak şikayet edilenlerin sosyal konumlandırması, (a)yöneten ve (b)yönetilen ayrımı çerçevesinde ele alındı. Ve yine şikayet edilenler de, hükümlerden tespit edilebildikleri kadarıyla, yerleşim yerlerine göre (i)şehirli(şehirde yaşayan) ve (ii)köylü(köyde yaşayan) olarak ayrılıp, değerlendirmemize alındı.

Bu genel çerçeveye göre, bu bölümde, şikayet edilen taraf, öncelikle kendi arasında ve daha sonra da toplu olarak analize tabi tutulacaktır.

A.HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

İstanbul Ahkam Defterleri hükümlerinin, şikayet edilenin sosyal konumuna ilişkin belirlenen tasnife göre incelenmesi; yine yöneten-yönetilen(ve bunların da kendi arasındaki şehirli-köylü) ayrımı çerçevesinde yapılacaktır.

Buna göre, öncelikle akla gelecek soru, “şikayet edilen sayısının yöneten-yönetilen ayrımına göre ne olduğu?”dur. Bu sorunun cevabına ilişkin olarak hazırlanan aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, yönetenler(ağırlığı şehirde yerleşik), 75 hükümde şikayet edilirken; yönetilenlere(yine ağırlığı şehirde yerleşik) yönelik 1030 şikayet olmuştur.

Hükümlerde şikayet edilen taraf, ağırlıklı olarak, yönetilenlerden(toplam şikayetlerin %86,7’si) -ve bunların özellikle şehirde(%59,7’si) yaşayanlarından- oluşmuştur.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre Hüküm Sayıları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU		
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I. YÖNETEN	75	%6,3
A. Şehirli	57	%4,8
B. Köylü	18	%1,5
II. YÖNETİLEN	1030	%86,7
A. Şehirli	702	%59,7
B. Köylü	328	%27,9
YOK	63	%5,4
BELİRTİLMEMİŞ	7	%0,6
TOPLAM	1175	%100

Planımıza göre, şimdi, şikayet edilenlerin, kendi içlerindeki analizlerine geçilebilir. Buna göre yine, her bir şikayet edilen kişi -yöneten/yönetilen ayrımına göre- sırasıyla, (a)mesleki dağılım, (b)hüküm sayıları, (c)ihtilaf konuları, (d)başvuru yerleri, (e)dini dağılımları ve (f)başvuruların yapıldığı dönemler çerçevesinde irdelenecektir.

1.YÖNETEN (ASKERİ ZÜMRE)

İstanbul Ahkam Defterleri kayıtları incelenirken, bazı kararlarda, yöneten zümrenin şikayet edilen taraf olduğu tespit edildi. Yönetilen kesime yönelik olarak da şikayetlerin yapılabilmesi ve özellikle bunların merkezi yönetim tarafından değerlendirmeye alınması, sistemin eşitliği açısından önemli bir gelişmedir. Bu nedenle, şikayet edilen yönetenlerin, kendi içindeki analizi, finansal piyasadaki mevcut hukuki ve ekonomik sistemin etkinliğiyle ilgili faydalı ipuçları verecektir.

Kayıtlarda belirtilen şikayet edilen taraftaki yöneten zümre(ki 57'si şehirde¹⁰⁷⁶ ve 18'i köyde¹⁰⁷⁷ yerleşik toplam 75 kişi), öncelikli olarak, mesleki/sosyal dağılımlarına göre incelenirse, görülecektir ki, en fazla şikayet edilen yöneten grubu -14 başvuruyulaayan¹⁰⁷⁸/yeniçeri¹⁰⁷⁹(13 şehirli 1 köylü¹⁰⁸⁰)'dir. Bunu, -aşağıdaki tablo yardımıyla da görülebileceği gibi- 9 başvuruyula kocabaşı(5 şehirli¹⁰⁸¹ ve 4 köylü¹⁰⁸²), 8 başvuruyula devlet-i aliyye/ehli örf(2 şehirli¹⁰⁸³ ve 5 köylü¹⁰⁸⁴), 8 başvuruyula voyvoda(7 şehirli¹⁰⁸⁵ ve 1 köylü¹⁰⁸⁶), 6 başvuruyula kapıcıbaşı¹⁰⁸⁷ /çavuş/subaşı¹⁰⁸⁸/zabit¹⁰⁸⁹/serdar¹⁰⁹⁰(4 şehirli ve 2 köylü), 5

¹⁰⁷⁶ BOA 14/43, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/270, BOA 14/276, BOA 14/350, BOA 15/13, BOA 15/18, BOA 15/190, BOA 15/222, BOA 15/356, BOA 15/424, BOA 15/461, BOA 16/370, BOA 16/470, BOA 16/511, BOA 16/545, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/645, BOA 16/649, BOA 16/688, BOA 16/703, BOA 17/24, BOA 17/28, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/60, BOA 17/99, BOA 17/149, BOA 17/308, BOA 17/368, BOA 18/25, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/407, BOA 19/49, BOA 19/209, BOA 19/302, BOA 19/363, BOA 20/130, BOA 20/185, BOA 20/360, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/55, BOA 21/89, BOA 21/503, BOA 23/67, BOA 23/225, BOA 23/312 ve BOA 23/316.

¹⁰⁷⁷ BOA 14/58, BOA 15/282, BOA 16/205, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/56, BOA 18/32, BOA 18/94, BOA 18/313, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/365, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 21/180, BOA 21/264 ve BOA 21/323.

¹⁰⁷⁸ BOA 15/18, BOA 15/222, BOA 15/356, BOA 16/545, BOA 16/649, BOA 16/688, BOA 17/149, BOA 17/308, BOA 19/209 ve BOA 21/55.

¹⁰⁷⁹ BOA 15/13, BOA 15/190 ve BOA 17/99.

¹⁰⁸⁰ BOA 18/313.

¹⁰⁸¹ BOA 14/43, BOA 15/424, BOA 16/511, BOA 16/645 ve BOA 19/363.

¹⁰⁸² BOA 14/58, BOA 15/282, BOA 17/56 ve BOA 21/264.

¹⁰⁸³ BOA 18/165 ve BOA 20/130.

¹⁰⁸⁴ BOA 16/753, BOA 18/32, BOA 18/94, BOA 19/248 ve BOA 20/14.

¹⁰⁸⁵ BOA 16/470, BOA 17/42, BOA 17/60, BOA 18/163, BOA 19/302, BOA 21/9 ve BOA 21/16.

¹⁰⁸⁶ BOA 19/365.

¹⁰⁸⁷ BOA 23/225

¹⁰⁸⁸ Subaşlarının, 2 hükümde yer aldıkları belirlenmiştir: BOA 17/42 (şehirli) ve BOA 16/205 (köylü).

¹⁰⁸⁹ Lafzı geçen Zabitler, BOA 21/89 hükmünde şehirde ve BOA 21/180 hükmünde köyde yaşamaktadırlar.

¹⁰⁹⁰ BOA 18/46.

başvuruyla mültezim(2 şehirli¹⁰⁹¹ ve 3 köylü¹⁰⁹²), 4 başvuruyla kethüda(tümü şehirli)¹⁰⁹³, 3 başvuruyla kalemiye(tümü şehirli)¹⁰⁹⁴, 2 başvuruyla kadı(tümü şehirli)¹⁰⁹⁵, 2 başvuruyla kaymakam(tümü şehirli)¹⁰⁹⁶ ve 2 başvuruyla mutasarrıf(tümü şehirli)¹⁰⁹⁷ yönetilenler takip ediyorlar.

Şikayet Edilen Yönetenlerin Mesleki/Sosyal Konuları

ŞİKAYET EDİLEN YÖNETENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLEN YÖNETENİN MESLEĞİ/KONUMU																	
	DEVLETİ ALIYYEHLİ ORF	KALEMİYE	KADI	KETHÜDA	VOYVODA	KAPICIBAŞI/ÇAVUŞ/SUBAŞI/ZABIT/SEVDAR	NAİB	HASEKİ	KAYMAKAM	DİVAN KATİBİ	AYAN/YENİÇERİ	KOCABAŞI	DOKTOR/HAKİM	CAMİ KATİB/HATİP	MÜLTEZİM	MUTASARRİF	BELİRTİLMEMİŞ	TOPLAM
YÖNETEN	8	3	2	4	8	6	-	-	2	-	14	9	-	-	5	2	12	75
A. Şehirli	2	3	2	4	7	4	-	-	2	-	13	5	-	-	2	2	11	57
B. Köylü	5	-	-	-	1	2	-	-	-	-	1	4	-	-	3	-	2	18

Şikayet edilen yönetenlerin, bu kez, defter numaralarına göre dağılımları yapılırsa, yönetenler en fazla 16(12 başvuru) ve 17(12 başvuru) numaralı defterlerde şikayet edilen taraf olmuşlardır.

Şikayet Edilen Yönetenlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
YÖNETEN	-	-	8	12	12	9	9	5	8	-	4	-	-	
A. Şehirli	-	14	7	10	10	6	4	4	5	-	4	-	-	
B. Köylü	-	1	1	2	2	3	5	1	3	-	-	-	-	

¹⁰⁹¹ BOA 16/571 ve BOA 21/503.

¹⁰⁹² BOA 19/533, BOA 19/544 ve BOA 21/323.

¹⁰⁹³ BOA 14/270, BOA 14/276, BOA 15/461 ve BOA 19/49.

¹⁰⁹⁴ BOA 16/470, BOA 23/67 ve BOA 23/312.

¹⁰⁹⁵ BOA 15/461 ve BOA 18/25.

¹⁰⁹⁶ BOA 14/350 ve BOA 23/316.

¹⁰⁹⁷ BOA 16/557 ve BOA 16/703.

Şikayet edilen yönetenlerin, bu kez, ihtilafın konularına göre dağılımları ele alınırsa, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, yönetenlerin(18 şehirli ve 9 köylü), en fazla kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması ile ilgili olarak şikayet edildikleri görülmektedir.

Şikayet Edilen Yönetenlerin İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikna, kredi	Ucret ihtilafı	Mumbaha	Borç Temessüki	Kefil	İbra	Borcun tahsil edilmesi için ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Ehli örf adına zorla alınan paranın indesi	Vergünün toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Aynı mubasebesinin (tekerrür) görülmesi	Alınan kararın reyeye bildirilmesi
YONETEN	19	2	2	-	-	4	1	4	1	1	1	1	2	1	4	27	-	2	4	3
A. Şehirli	18	1	1	-	-	4	1	4	1	1	1	1	2	-	1	18	-	2	4	3
B. Köylü	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	3	9	-	-	-	-
ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arısındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Olunmaya kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Şulh bedeli	Rehinli borç alacak	Fis edene kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödememe	Rüsumu serbestiye müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın itizama verilmesi	Mültezimin ilizumundaki yerlerin vergi toplanması işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzuli vergi toplanım mültezimin görevden alınması	Huzarın veya mün malın nakletilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
YONETEN	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	2	1	1	2	-	-	
A. Şehirli	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	2	1	1	2	-	-	
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	

Şikayet edilen yönetenlerin, başvuru yerlerine göre dağılımları analiz edilirse, şikayet başvurularının, en çok Haslar(28 başvuru) ve Galata(22 başvuru) kazalarından yapıldığı görülecektir.

Şikayet Edilen Yönetenlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YÖNETEN	8	22	16	28
A. Şehirli	7	19	7	23
B. Köylü	1	3	9	5

Şikayet edilen yönetenler, bu kez de, dinlerine göre değerlendirmeye tabi tutulursa, şikayete taraf olan yönetenlerin, ağırlıklı olarak Müslüman oldukları tespit edilecektir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği şekilde, şikayet edilen yönetenlerin, 48'i Müslüman(40 şehirli ve 8 köylü) ve 14'ü Gayrimüslim(çoğunluğu Zimmi)'dir

Şikayet Edilen Yönetenlerin Dini Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ								TOPLAM
	İMÜSLÜMAN	İLGAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D.Diğer	YOK	BELİRTİ LMEMİŞ	
YÖNETEN	48	14	14	-	-	-	2	11	75
A. Şehirli	40	10	10	-	-	-	2	5	57
B. Köylü	8	4	4	-	-	-	-	6	18

Son olarak, şikayet edilen yönetenlerin başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, görülecektir ki, şikayet edilen yönetenlerle ilgili olarak yapılan başvurular ağırlıklı olarak, 19.yüzyılın ilk yarısına aittir. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, yönetenlerin, 1806-1810(22 başvuru), 1800-1805(16 başvuru), 1811-1815(11 başvuru) ve 1816-1820(10 başvuru) yılları arasındaki dönemlerdeki şikayet sayıları yüksektir.

Şikayet Edilen Yönetenlerin Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
YÖNETEN	16	22	11	10	3	-	6	3	-	1	3	-	-	-	75
A. Şehirli	14	18	8	4	3	-	5	1	-	1	3	-	-	-	57
B. Köylü	2	4	3	6	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	18

2.YÖNETİLEN (REAYA)

Şikayetin yöneltildiği bir diğer zümre, yönetilenler(reaya)'dir. Yapılan ahkam kayıtları sonucunda, yönetilen konumundaki kişilerin(702'si şehirde¹⁰⁹⁸ ve 328'i köyde¹⁰⁹⁹

¹⁰⁹⁸ Şikayet edilen ve şehirde yerleşik olan yönetilenlerin, şu hükümlerde yer aldıkları tespit edilmiştir: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/1003, BOA 13/1057, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/235, BOA 14/254, BOA 14/269, BOA 14/273, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/353, BOA 15/15, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/415, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/451, BOA 15/459, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/54, BOA 16/78, BOA 16/110, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/148, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/344, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/473, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/553, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/58, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/111, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/216, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/252, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/371, BOA 17/388, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/42, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/88, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/226, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/434, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/123, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/137, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/291, BOA 19/303, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/368, BOA 19/380, BOA 19/386, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/15, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/39, BOA 20/46, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/240, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/511, BOA 20/518, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA

20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/632, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/378, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/22, BOA 22/53, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/139, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/262, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/31, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/63, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/119, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258 ve BOA 25/263.

¹⁰⁹⁹ Şikayet edilen ve köyde yerleşik olan yönetilenlerin, şu hükümlerde yer aldıkları tespit edilmiştir: BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/167, BOA 14/194, BOA 14/251, BOA 14/257, BOA 14/352, BOA 14/363, BOA 15/10, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/244, BOA 15/264, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/409, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/463, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/486, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/90, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/208, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/414, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/500, BOA 16/527, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/589, BOA 16/710, BOA 16/726, BOA 16/746, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/39, BOA 17/59, BOA 17/69, BOA 17/77, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/147, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/253, BOA 17/297, BOA 17/317, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/343, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/381, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/24, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/56, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/87, BOA 18/105, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/167, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/227, BOA 18/231,

yerleşik), 1030 hükümde şikayet edikleri tespit edilmiştir. Bu kısımda bu yönetilen tebaanın, hükme ilişkin özellikleri incelenecektir.

Bu amaçla, şikayet edilen tarafın, öncelikli olarak, verilen hükümlerde belirttikleri tespit edilen mesleki/sosyal dağılımları incelenebilir. Yönetilenler içerisinde, en fazla esnaflar(22 şehirli¹¹⁰⁰ ve 9 köylü¹¹⁰¹ olmak üzere toplam 31 kişi) şikayet edilen taraf olmuşlardır. Bu esnaflarla ilgili olarak, bazı hükümlerde, detaya inildiği tespit edilmiştir. 6 hükümde esnafların; çoban¹¹⁰², bakkal¹¹⁰³, simitçi¹¹⁰⁴, kasap¹¹⁰⁵ ve kiremitçi¹¹⁰⁶ oldukları belirtilmiştir.

BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/318, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/37, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/139, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/240, BOA 19/273, BOA 19/277, BOA 19/293, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/379, BOA 19/384, BOA 19/402, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/13, BOA 20/17, BOA 20/20, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/42, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/132, BOA 20/157, BOA 20/183, BOA 20/210, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/318, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 21/26, BOA 21/207, BOA 21/260, BOA 21/277, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/464, BOA 22/21, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/163, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 22/318, BOA 22/326, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/20, BOA 23/37, BOA 23/64, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/112, BOA 23/115, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/154, BOA 23/164, BOA 23/194, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/253, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/299, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/44, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/165, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/246, BOA 24/259, BOA 24/263, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/83, BOA 25/103, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/131, BOA 25/147, BOA 25/162, BOA 25/179, BOA 25/185, BOA 25/203, BOA 25/211, BOA 25/231, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

¹¹⁰⁰ **BOA 14/187, BOA 16/210, BOA 16/487, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/700, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/48, BOA 17/371, BOA 19/291, BOA 20/150, BOA 20/164, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/441, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 21/57, BOA 24/83, BOA 24/229 ve BOA 25/49.**

¹¹⁰¹ **BOA 15/264, BOA 16/228, BOA 16/710, BOA 17/39, BOA 17/297, BOA 22/153, BOA 23/20, BOA 23/347 ve BOA 24/259.**

¹¹⁰² **BOA 14/187(şehirli) ve BOA 16/228(köylü).**

¹¹⁰³ **BOA 16/710(köylü).**

¹¹⁰⁴ **BOA 23/20(köylü).**

¹¹⁰⁵ **BOA 20/233(şehirli).**

¹¹⁰⁶ **BOA 20/236(şehirli).**

Yine bu noktada da belirtilmesi gerekir ki, kadınlar -müracaat eden taraf olabildikleri gibi- şikayette edilmişlerdir. Nitekim, şikayet edilen yönetilen zümre içinde, kadınların(14 şehirde¹¹⁰⁷ ve 2 köyde¹¹⁰⁸ oturan) sayısı 16'dır ve bu sayı toplam şikayet edilenlerin %1,5'idir. O halde, 19.yüzyılda İstanbul finans piyasasında yönetilen kadınların, oluşan sorunlarda, gerek şikayet eden ve gerekse şikayet edilen tarafta söz sahibi oldukları söylenebilir.

Bununla birlikte, şikayet edilen bu yönetilenlerin -aşağıdaki tablo ile takip edilebileceği gibi- yine tacir(19 şehirli¹¹⁰⁹ ve 9 köylü¹¹¹⁰ olmak üzere toplam 20 kişi), murabahacı(2 şehirli¹¹¹¹ ve 4 köylü¹¹¹² olmak üzere toplam 6 kişi), memur(2 şehirli¹¹¹³ ve 1 köylü¹¹¹⁴ olmak üzere toplam 3 kişi), rahip(1 şehirli¹¹¹⁵ ve 1 köylü¹¹¹⁶ olmak üzere toplam 2 kişi), mültezim(1 şehirli¹¹¹⁷ ve 1 köylü¹¹¹⁸ olmak üzere toplam 2 kişi), doktor(köylü)¹¹¹⁹ ve kalfa/hizmetli(şehirli)¹¹²⁰ oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, tacirlerle ilgili olarak 10 hükümde detaya inilerek; bu tacirlerin sarraf(görülüyor ki, tacirler, ağırlıklı olarak sarraflardan müteşekkildir)¹¹²¹, bezirgan¹¹²² ve celepten¹¹²³ oluştukları belirtilmiştir.

¹¹⁰⁷ BOA 16/225, BOA 16/565, BOA 16/744, BOA 17/48, BOA 17/201, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 19/428, BOA 20/156, BOA 20/255, BOA 21/56, BOA 21/84, BOA 21/204 ve BOA 23/23.

¹¹⁰⁸ BOA 14/257 ve BOA 18/442.

¹¹⁰⁹ BOA 14/114, BOA 15/47, BOA 15/335, BOA 15/465, BOA 15/487, BOA 16/78, BOA 16/133, BOA 16/148, BOA 16/553, BOA 16/768, BOA 17/292, BOA 19/40, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 21/295, BOA 21/452 ve BOA 24/255.

¹¹¹⁰ BOA 18/41, BOA 22/32 ve BOA 22/76.

¹¹¹¹ BOA 15/59 ve BOA 16/246.

¹¹¹² BOA 21/260, BOA 21/371, BOA 21/374 ve BOA 22/37.

¹¹¹³ BOA 14/16 ve BOA 14/310.

¹¹¹⁴ BOA 19/319(vergi memuru).

¹¹¹⁵ BOA 21/300.

¹¹¹⁶ BOA 17/233.

¹¹¹⁷ BOA 15/415

¹¹¹⁸ BOA 19/309.

¹¹¹⁹ BOA 14/251.

¹¹²⁰ BOA 18/213(kalfa).

¹¹²¹ Tüm şehirde oturan bu sarrafların; BOA 14/114, BOA 16/78, BOA 19/40, BOA 20/284, BOA 21/295 ve BOA 21/452 hükümlerinde geçtiği tespit edilmiştir.

¹¹²² BOA 15/335 ve BOA 16/133(ikisi de şehirli).

¹¹²³ BOA 22/32 ve BOA 22/76(tümü köylü).

Şikayet Edilen Yönetilenlerin Mesleki/Sosyal Konuları

ŞİKAYET EDİLEN YÖNETİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLEN YÖNETİLENİN MESLEĞİ/KONUMU												
	ESNAF	TACİR	KADIN	MEMUR	İMAM	DOKTOR	RAHIP	PATRIK/PİSKOPOS	KALFAHİZMETÇİ	MULTEZİM	MURABAHACI	BELİRTİLMEMİŞ	TOPLAM
YÖNETİLEN	31	22	16	3	-	1	2	-	1	2	6	946	1030
A. Şehirli	22	19	14	2	-	-	1	-	1	1	2	640	702
B. Köylü	9	3	2	1	-	1	1	-	-	1	4	306	328

Şikayet edilen yönetilenlerin, defter numaralarına göre dağılımlarının incelenmesinde ise, görülecektir ki, yönetilenler, en yoğun olarak, 23(136 başvuru) ve 25(121 başvuru) numaralı defterlerde şikayet edilen taraf olmuşlardır.

Şikayet Edilen Yönetilenlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
YÖNETİLEN	17	29	65	95	35	94	83	98	43	59	136	84	121	
A. Şehirli	10	5	45	66	7	54	56	62	31	30	102	62	89	
B. Köylü	7	24	20	29	28	40	27	36	12	29	34	22	32	

Şikayet edilen yönetilenlerin, bu kez, ihtilafın konularına göre dağılımları ele alındığında, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, yönetilenlerin, en fazla adi borç alacak ihtilafıyla(187 şehirli ve 108 köylü) ilgili şikayet edildikleri görülmektedir.

Şikayet Edilen Yönetilenlerin İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Yakalardan içgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrarı, kredi	Ücret ihtilafı	Mürabaha	Borç Tanımsızlığı	Kağıt	İbra	Borçun taksitlendirilerek ödetilmesisi	Borçlanın mallarının tespit edilmesisi	Borçlanın mallarının zaptı	Etli orf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi maddiyeti	Zamanda geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın mihnesinin (takrar) görülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesisi
YÖNETİLEN	295	134	28	22	56	10	200	37	26	16	249	200	17	9	10	22	-	9	4	-
A. Şehirli	187	89	23	20	34	6	135	29	19	15	177	150	11	5	4	26	-	4	4	-
B. Köylü	108	45	5	2	22	4	65	8	7	1	72	50	6	-	6	26	-	1	-	-
ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rahitli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalışan mal veya paranın indesi	Vergi ödenmesi	Rüsurun serbestiye müdahale	Mükataat gelirleri	Mükataatın ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizama davacıların vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataat sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görüldükten alınması	Huzanın veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlanın hapsedilmesi	İhtilafı
YÖNETİLEN	4	2	14	7	1	5	10	5	6	2	1	2	-	-	1	-	-	-	-	25
A. Şehirli	4	1	7	5	-	5	8	4	5	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	7
B. Köylü	-	1	7	2	1	1	2	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	18

Şikayet edilen yönetilenlerin, bu aşamada, başvuru yerlerine göre dağılımları irdelendiğinde, aşağıdaki tabloda açıklandığı gibi, yönetilenlere ilişkin şikayetlerin, ağırlıklı olarak, Haslar(415 başvuru) kazasından yapıldığı görülecektir.

Şikayet Edilen Yönetilenlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YÖNETİLEN	83	304	224	415
A. Şehirli	81	213	127	277
B. Köylü	2	91	97	138

Şikayet edilen yönetilenler, bu kez de, dinlerine göre değerlendirmeye tabi tutulursa, şikayet edilen yönetilenlerin, %61,4 ‘ünün Gayrimüslim ve %52,2’sinin Müslüman oldukları belirlenebilecektir.

Şikayet Edilen Yönetilenlerin Dini Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ								TOPLAM
	İMÜSLÜMAN	İLGAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D.Diğer	YOK	BELİRTİ LMEMİŞ	
YÖNETİLEN	538	633	601	30	57	3	8	51	1030
A. Şehirli	397	409	382	30	37	2	5	31	702
B. Köylü	141	224	219		20	1	3	20	328

Son olarak, şikayet edilen yönetilenlerin başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, görülecektir ki, şikayet edilen yönetilenler ile ilgili en yoğun başvurular, 1811-1815(148 başvuru), 1800-1805(140 başvuru), 1806-1810(118 başvuru) ve 1851-1855(115 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde yapılmıştır.

Şikayet Edilen Yönetilenlerin Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI															TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866		
YÖNETİLEN	140	118	148	96	58	25	25	19	37	80	115	80	79	10	1030	
A. Şehirli	93	87	90	61	40	16	22	9	18	55	83	64	57	7	702	
B. Köylü	47	31	58	35	18	9	3	10	19	25	32	16	22	3	328	

3. YOK

Yapılan defter incelemelerinde, şikayet edilenler tarafında, herhangi bir kimsenin belirtilmediği bazı hükümlerle karşılaşıldı. Müracaat edenlerde de uygulandığı şekilde, bu hükümlerde şikayet edilen taraf, “yok” olarak adlandırıldı. İncelenen hükümlerin 63 tanesinde şikayet edilenlerin, bu tanıma giren yok statüsünde olduğu tespit edildi.¹¹²⁴ Şimdi bu şikayet edilen yok sayılarını irdeleyelim.

¹¹²⁴ Bu yok statüsündeki, 63 şikayet edilen tarafın, **BOA 13/1055, BOA 14/72, BOA 14/199, BOA 15/4, BOA 15/134, BOA 15/263, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/368, BOA 15/456, BOA 16/65, BOA 16/83, BOA 16/113, BOA 16/197, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/322, BOA 16/368, BOA 16/425, BOA 16/476, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/692, BOA 16/702, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/747, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/50, BOA 17/95, BOA 17/257, BOA 17/280, BOA 17/353, BOA 17/377, BOA**

Şikayet edilen yok sayıları, ilk olarak, defter numaralarına göre incelenirse, görülecektir ki kararlar, yoğunlukla, 16(23 başvuru) ve 17(11 başvuru) numaralı defterlerde ihtilafa taraf olmuşlardır.

Şikayet Edilen Yok Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YOK	1	2	9	23	11	3	4	2	6	2	-	-	-

Şikayet edilen yok sayısı, ihtilafın konularına göre ele alınırsa, ilgili kararların, en fazla vergi muafiyeti konusuyla ilgili oldukları görülecektir.

Şikayet Edilen Yok Sayılarının İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU												
	YOK	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
YOK	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

17/379, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 18/170, BOA 18/247, BOA 19/227, BOA 19/407, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/1, BOA 21/114 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292, BOA 21/480, BOA 22/11, BOA 22/338 hükümlerinde yer aldıkları tespit edilmiştir.

Şikayet edilen yok sayısının, bu kez, başvuru yerlerine göre dağılımları irdelenirse, aşağıdaki tabloda açıklandığı şekilde, yok sayısı ile ilgili ağırlıklı olarak, İstanbul(38 başvuru) kazasına yönelik hükümlerin verildiği görülecektir.

Şikayet Edilen Yok Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YOK	38	8	4	13

Son olarak, şikayet edilen yok sayısının, başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, yok hükmündeki en fazla şikayetin, 19.yüzyılın ilk yarısında, yani ağırlıklı olarak 1806-1810(25 başvuru), 1800-1805(15 başvuru) ve 1811-1815(9 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde yapıldığı bulunabilir.

Şikayet Edilen Yok Sayılarının Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
YOK	15	25	9	4	-	2	4	1	3	-	-	-	-	-	63

4. BELİRTİLMEMİŞ

Müracaat edenlerin analizinde de uygulandığı gibi, şikayet edilenlerle ilgili olarak da, incelenen İstanbul Ahkam Defteri hükümlerinde var olan, ancak ele aldığımız kritere ilişkin yeterli bilgiyi içermeyen kayıtlara rastlanmıştır. Bu kayıtlar, yine “belirtilmemiş” olarak adlandırılmış ve şikayet edilenlerin analizinde de değerlendirmeye alınmıştır. Buradan hareketle, şikayet edilen belirtilmemiş karar sayıları da incelemeye alınmıştır.

İlk olarak, şikayet edilen toplam 7 adet belirtilmemiş sayısının¹¹²⁵, defter numaralarına göre dağılımlarının analiz edilirse, görülecektir ki, belirtilmemiş kararlar, 17(2

¹¹²⁵ Bu 7 belirtilmemiş kaydın; BOA 14/376, BOA 15/169, BOA 16/380, BOA 17/121, BOA 17/170, BOA 18/208 ve BOA 22/312 hükümlerinde yer aldıkları belirlenmiştir.

kayıt), 14(1 kayıt), 15(1 kayıt), 16(1 kayıt) ve 22(yine 1 kayıt) numaralı defterlerde, şikayet edilen tarafa dahil olmuşlardır.

Şikayet Edilen Belirtilmemiş Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	1	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-

Şikayet edilen belirtilmemiş sayısının, bu kez, ihtilafın konularına göre dağılımları ele alındığında, aşağıdaki tablo yardımıyla belirtildiği şekilde, şikayet edilen belirtilmemişlerin borcun taksitlendirilerek ödetilmesi ihtilafıyla ilgili şikayet edildikleri görülmektedir.

Şikayet Edilen Belirtilmemiş Sayılarının İhtilafın Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vakaleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Muhabaha	Borç Temessülkü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesinin	Borçlunun mallarının tespit edilmesinin	Borçlunun mallarının zaptı	İhli orf adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zammetde geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayarın muhasebesinin (takim) görülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
BELİRTİLMEMİŞ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Şikayet edilen belirtilmemiş sayısının, başvuru yerlerine göre dağılımları irdelendiğinde, aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, belirtilmemiş hükümlerin tamamının İstanbul kazası sınırlarında uygulandığı görülecektir.

Şikayet Edilen Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
BELİRTİLMEMİŞ	6	-	-	-

Son olarak, şikayet edilen belirtilmemiş sayısının başvuru yıllarına göre dağılımları analiz edildiğinde, aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi, belirtilmemiş şikayet edilen kararların, ağırlıklı olarak, yüzyılın ilk çeyreğinde, yani 1806-1810(3 başvuru), 1800-1805(2 başvuru) ve 1811-1815(1 başvuru) yılları arasındaki dönemlerde tutulduğu belirlenebilir.

Şikayet Edilen Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yıllarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800	1806	1811	1816	1821	1826	1831	1836	1841	1846	1851	1856	1861	1866	
BELİRTİLMEMİŞ	2	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7

B. ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

19.yüzyıl'da İstanbul'daki finansal sorunların belirlenmesine yönelik olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki kayıtlardan, şikayet edilen tarafla ilgili olarak tespit ettiğimiz bilgiler, topluca analiz edebilir. Yöneten ve yönetilen ayrımı çerçevesinde ele aldığımız müracaat edenler; bu kısımda da sırasıyla, (a)defter numaraları, (b) ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)dini dağılımları ve (f)başvuruların yapıldığı dönemlere göre beraberce değerlendirilecektir.

Buna göre, şikayet edilen tarafın, öncelikle, defter numaralarına göre irdelenmesi yapılırsa; tüm defterlerde, yönetilen(ve ağırlıklı olarak şehirde yerleşik olan) tebaaya ilişkin olarak şikayette bulunduğu görülecektir. Hatta, hazırlanan aşağıdaki tablodan dikkat edilirse; 13, 22, 24 ve 25 numaralı defterlerdeki bütün hükümlerde şikayet edilen taraf, yönetilenlerden oluşmuştur.

Bununla birlikte, yönetilen kesimin başvuruları, ağırlıklı olarak, 23(136 başvuru) ve 25(121 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşırken; az olan yöneten başvuruları, 14(15 başvuru), 16(12 başvuru) ve 17(12 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşmıştır.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre Defter Numaralarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
I. YÖNETEN	-	15	8	12	12	9	9	5	8	-	4	-	-
A. Şehirli	-	14	7	10	10	6	4	4	5	-	4	-	-
B. Köylü	-	1	1	2	2	3	5	1	3	-	-	-	-
II. YÖNETİLEN	17	29	65	95	35	94	83	98	43	59	136	84	121
A. Şehirli	10	5	45	66	7	54	56	62	31	30	102	62	89
B. Köylü	7	24	20	29	28	40	27	36	12	29	34	22	32
YOK	1	2	9	23	11	3	4	2	6	2	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	1	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Şikayet edilenler, “hangi sebepten ötürü şikayet edilmişlerdir?” sorusuna cevap ararsak, aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, yönetenler, genellikle, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(27 tane) ve adi borç alacak(19 tane) konularında şikayet edilirlerken; yönetilenler yoğun olarak, yine adi borç alacak(295 başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(249 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(200 başvuru), murabaha(200 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak(134 başvuru) konularında şikayet edilmişlerdir.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre İhtilafın Konularının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vakıflardan doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istisnaları, kredi	Ücret ihtilafı	Mutabakat	Borç Tamesnâki	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesinin	Borçlunun mallarının tespit edilmesinin	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafın ortadan kaldırılması için alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kamusal ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın müdahalesinin (takar) görülmemesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesinin
I. YONETEN	19	2	2	-	-	4	1	4	1	1	1	1	2	1	4	27	-	2	4	3
A. Şehirli	18	1	1	-	-	4	1	4	1	-	1	1	2	-	1	18	-	2	4	3
B. Köylü	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	9	-	-	-	-
II. YONETİLEN	295	134	28	22	56	10	200	37	26	16	249	200	17	5	10	52	-	5	4	-
A. Şehirli	187	89	23	20	34	6	135	29	19	15	177	150	11	5	4	26	-	4	4	-
B. Köylü	108	45	5	2	22	4	65	8	7	1	72	50	6	-	6	26	-	1	-	-
YOK	2	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	3	1	33	1	3	5
BELİRTİLMEMİŞ	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım karşılığında ev vs. hanesi	Sulh bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödemesi	Rüşvetin serbestçe müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın ilhizama verilmesi	Mültezimin ilhizama dayalı vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzulü vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazineye veya miri malların nakledilmesi	Borcun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
I. YONETEN	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	2	-	-
A. Şehirli	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	2	-	-
B. Köylü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
II. YONETİLEN	4	2	14	7	1	5	10	5	6	2	1	-	2	-	1	-	-	-	25
A. Şehirli	4	1	7	5	-	5	8	4	3	1	-	-	2	-	1	-	-	-	7
B. Köylü	-	1	7	2	1	1	2	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	18
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-	-	-	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

Şikayet edilenler, bu kez, başvuru yerlerine göre incelenirse, aşağıdaki tabloda izleneceği gibi, yönetenler, genellikle Haslar(28 başvuru) ve Galata(22 başvuru) kazalarından şikayet edilirken; yönetilenler, ağırlıklı olarak, yine Haslar(415 başvuru) ve Galata(304 başvuru) kazalarından şikayet edilmiştir.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I. YÖNETEN	8	22	16	28
A. Şehirli	7	19	7	23
B. Köylü	1	3	9	5
II. YÖNETİLEN	83	304	224	415
A. Şehirli	81	213	127	277
B. Köylü	2	91	97	138
YOK	38	8	4	13
BELİRTİLMEMİŞ	6	-	-	-
TOPLAM	141	334	244	456

Şikayet edilenler, dini dağılımlarına göre - aşağıdaki tablo yardımıyla da- analiz edilirse, yönetenlerde(48'si Müslüman ve 14'ü Gayrimüslim), Müslüman; yönetilenlerde(633'ü Gayrimüslim ve 538'i Müslüman) ise Gayrimüslim(bunların %64,6'si Zimmi) yoğunluğu dikkat çekecektir.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre Dini Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ								TOPLAM
	İ.MÜSLÜMAN	II.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D.Diğer	YOK	BELİRTİLMEMİŞ	
I. YÖNETEN	48	14	14	-	-	-	2	11	75
A. Şehirli	40	10	10	-	-	-	2	5	57
B. Köylü	8	4	4	-	-	-	-	6	18
II. YÖNETİLEN	538	633	601	30	57	3	8	51	1030
A. Şehirli	397	409	382	30	37	2	5	31	702
B. Köylü	141	224	219	-	20	1	3	20	328
YOK	-	-	-	-	-	-	63	-	63
BELİRTİLMEMİŞ	1	-	-	-	-	-	2	4	7
TOPLAM	587	647	615	30	57	3	75	66	1175

Son olarak şikayet edilenlerin, hangi dönemlerde şikayet edildikleri belirlenmeye çalışılırsa, hazırlanan aşağıdaki tablo yardımıyla öncelikle görülecektir ki, en fazla şikayet, yüzyılın ilk çeyreğinde, 1800-1825(toplam 681 başvuru) yılları arasındaki dönemde(defterdeki toplam başvuruların %58'i) yapılmıştır. Nitekim, 1800-1825 yılları arasındaki dönemde, yönetenlerce(560 tane) yapılan toplam başvuruların %54,4'ü ve yönetilenlerce(62 tane) yapılan toplam başvuruların da %82,7'si yapılmıştır ki, bu oranlar,

İstanbul'daki finansal sorunların, genellikle 19.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşandığı sonucunu doğurmaktadır.

Şikayet Edilenin Sosyal Konumuna Göre Başvuru Yıllarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
I. YÖNETEN	16	22	11	10	3	-	6	3	-	1	3	-	-	-	75
A. Şehirli	14	18	8	4	3	-	5	1	-	1	3	-	-	-	57
B. Köylü	2	4	3	6	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	18
II. YÖNETİLEN	140	118	148	96	58	25	25	19	37	80	115	80	79	10	1030
A. Şehirli	93	87	90	61	40	16	22	9	18	55	83	64	57	7	702
B. Köylü	47	31	58	35	18	9	3	10	19	25	32	16	22	3	328
YOK	15	25	9	4	-	2	4	1	3	-	-	-	-	-	63
BELİRTİLMEMİŞ	2	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7
TOPLAM	173	168	169	110	61	27	35	23	40	82	118	80	79	10	1175

VI. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN DİNİNE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

İncelenen ahkam defterleri kayıtlarındaki bilgiler ışığında, müracaat edenlerin dini dağılımları da, çalışma alanımıza uygun olarak, değerlendirmeye alındı.

Defter hükümlerinde, şikayet eden kişilerin, dini dağılımları açıkça belirtiliyordu. Bu defterlerdeki dağılımdan yola çıkarak, çalışmamızda da, dini ayırım; (a) Müslüman ve (b) Gayrimüslim şeklinde yapıldı. Gayrimüslimler kendi aralarında, yine hükümlerde belirttikleri tasnif şekliyle, (i) Zimmi, (ii) Yahudi, (iii) Nasrani ve (iv) diğer (defterlerdeki Hristiyan, Rum ve Ermeni oldukları belirtilen kişiler, dinlerine göre, “diğer” lafzıyla değerlendirmeye katıldı) olarak alt kategorilere ayrıldı. Bununla birlikte, bazı defter kayıtlarında, birden fazla kişinin (müracaat eden/şikayet edilen veya yöneten/yönetilen) ihtilafa taraf oldukları da görüldü. Bu kayıtlar da, dini dağılımlarına göre ayrı ayrı değerlendirmeye alındı. Nitekim, dikkat edilirse, dini dağılımlardaki toplam sayılar, bazen, birbirine eşit değildir ki bunun nedeni, bu şekildeki, aynı hükmün birden fazla tarafının olması (örneğin hem Müslüman ve hem Zimmi kişiler, aynı anda müracaat etmişlerse)dir. Dini dağılımları gösterdiğimiz tablolarda, bu birden fazla tarafın dinleri, “ortak müracaat edenlerin dinleri” başlığı altında tasnife katıldı.

Bu genel tanımlamadan sonra, müracaat edenlerin dini dağılımları, yine öncelikle (a)Müslüman, (b)Gayrimüslim, (c)yok ve (d)belirtilmemiş başlıklarına göre kendi içlerinde ve daha sonra da toplu olarak, (i)defter numaraları, (ii)ihtilaf konuları, (iii)başvuru yerleri ve (iv)sosyal konumlarına dağılımlarına göre analiz edilecektir.

A.HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN DİNİNE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

İncelenen defter hükümlerinde, müracaat edenlerin, belirlenen dini tasnife göre analizinin yapılmasının amaçlandığı bu kısımda, öncelikle genel dağılımlarına bakacak olursak; Gayrimüslim sayısının fazlalığını görürüz. Aşağıdaki tablo ile de belirtildiği şekilde, müracaat edenlerin; %56'sı Gayrimüslim(ki bunun %90,3 gibi oldukça yüksek bir yüzdesi Zimmi, %5,8'i Nasrani, %3'ü Yahudi ve %2,9'u diğer) iken, %41'i Müslüman'dır. Ortak müracaatta bulunan, (i)Müslüman ve Zimmiler(6 hükümde)¹¹²⁶ ile (ii)Zimmi ve Nasraniler(11 hükümde)¹¹²⁷ ise, toplam başvurunun, %1,4 oranına sahip olmuşlardır.

Müracaat Edenlerin Dinlerine Göre Toplam Hükümlerin Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN DİNİ		
	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE ORANI(%)
I.MÜSLÜMAN	482	%41,0
II.GAYRİMÜSLİM	658	%56,0
A. Zimmi	594	%90,3
B. Yahudi	20	%3
C. Nasrani	38	%5,8
D. Diğer	19	%2,9
III.ORTAK MÜRACAAT EDENLERİN DİNLERİ	17	%1,4
A. Müslüman ve Zimmi	6	%0,5
B. Zimmi ve Nasrani	11	%0,9
YOK	8	%0,6
BELİRTİLMEMİŞ	32	%2,7
TOPLAM	1175	100

Bu genel değerlendirmeden sonra, belirlediğimiz çerçevede müracaat edenleri, (1)Müslüman, (2)Gayrimüslim, (3)yok ve (4)belirtilmemiş başlıklarında analiz edebiliriz.

¹¹²⁶ BOA 14/167, BOA 14/191, BOA 23/48, BOA 23/164, BOA 23/312 ve BOA 25/166.

¹¹²⁷ BOA 19/64, BOA 24/103, BOA 15/264, BOA 16/6, BOA 16/705, BOA 19/49, BOA 19/302, BOA 19/334, BOA 19/386, BOA 20/555 ve BOA 21/177.

1.MÜSLÜMAN

Müracaat eden 482 Müslüman kişinin¹¹²⁸, öncelikle, defter numaralarına ilişkin incelenmesi yapılırsa, Müslümanların, ağırlıklı olarak; 16(64 başvuru) ve 20(61 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta buldukları belirlenebilir.

¹¹²⁸ İncelediğimiz İstanbul Ahkam Defterleri'nde, tespit ettiğimiz, müracaat eden bu Müslüman tebaanın; BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1057, BOA 14/11, BOA 14/43, BOA 14/56, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/163, BOA 14/167, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/235, BOA 14/245, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/368, BOA 15/407, BOA 15/437, BOA 15/445, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 16/5, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/133, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/208, BOA 16/211, BOA 16/225, BOA 16/253, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/301, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/400, BOA 16/414, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/545, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/645, BOA 16/649, BOA 16/671, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/738, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/770, BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/39, BOA 17/42, BOA 17/56, BOA 17/59, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/94, BOA 17/126, BOA 17/135, BOA 17/145, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/168, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/190, BOA 17/202, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/232, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/294, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/324, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/362, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 18/15, BOA 18/22, BOA 18/32, BOA 18/35, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/72, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/175, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/247, BOA 18/266, BOA 18/277, BOA 18/310, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/410, BOA 18/439, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/44, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/98, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/195, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/313, BOA 19/349, BOA 19/363, BOA 19/402, BOA 19/416, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/439, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/485, BOA 19/491, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/294, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/1, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/295, BOA 21/325, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/453, BOA 21/480, BOA 22/11, BOA 22/102, BOA 22/146, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187,

Müracaat Eden Müslümanların Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
MÜSLÜMAN	11	23	32	64	54	54	40	61	26	17	41	39	20

Müracaat eden Müslümanlar, ikinci olarak, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, Müslümanların, en fazla, adi borç alacak(165 başvuru) sorununun çözümü için talepte buldukları söylenebilir.

BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/252, BOA 22/256, BOA 22/260, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 23/44, BOA 23/52, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/312, BOA 22/338, BOA 23/23, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/123, BOA 23/130, BOA 23/164, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/225, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/325, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/12 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/87, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/209, BOA 24/229, BOA 24/238, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/17, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/30, BOA 25/49, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/66, BOA 25/78, BOA 25/119-a, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/166, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/231, BOA 25/241 ve BOA 25/267 hükümlerinde buldukları belirlenmiştir.

Müracaat Eden Müslümanların İhtilafın Konusuna Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	MÜSLÜMAN	Adli borç alacak	Alın satımın doğan borç alacak	Vakıfların işgörmesinde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Muhabaha	Borç Temessüklü	Kefil	İbra	Borçun taksitlendirilerek ödetilmesisi	Borçlunun mallarının tespit edilmesisi	Borçlunun mallarının zaptı	İhali öf adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanele geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görülməsi
MÜSLÜMAN	2	2	9	3	1	4	4	1	5	1	2	1	2	3	2	1	2	1	1	2
MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	MÜSLÜMAN	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rehinli borç alacak	İhtis eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalıntı mal veya paranın iadesi	Vergi ödememe	Rüşvanın serbestiye müddetinde	Mukataa gelirleri	Mukataanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanması için üçüncü kişilerin müddetlisi	Mukataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Huzumet veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi tabii
MÜSLÜMAN	2	2	9	3	1	4	4	1	5	1	2	1	2	3	2	1	2	1	1	2

Yapılan defter incelemelerinde, Müslüman dinine mensup kişilerin, “şikayetlerini İstanbul’un hangi kazasından yaptıkları” da tespit edildi. Buna göre, Müslümanlar, ağırlıklı olarak Haslar kazası(191 karar) sınırları içinde ikamet ettikleri belirlendi.

Müracaat Eden Müslümanların Başvuru Yerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
MÜSLÜMAN	22	119	144	191

Finansal sorunlarının çözümü için başvuruda bulunan Müslüman tebaanın, son olarak, sosyal konumları analiz edilirse, görülecektir ki, başvuran Müslümanların, oldukça yüksek bir oranı yönetilen(338 şehirde ve 101 köyde yerleşik olmak üzere toplam 439 kişi)’dir.

Müracaat Eden Müslümanların Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ
	MÜSLÜMAN
I. YÖNETEN	42
A. Şehirli	37
B. Köylü	5
II. YÖNETİLEN	439
A. Şehirli	338
B. Köylü	101
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	482

2.GAYRİMÜSLİM

19.yüzyılda tutulan İstanbul Ahkam Defterleri kayıtlarının incelenmesinde, 658 tane müracaatın Gayrimüslimlerce yapıldığı tespit edildi.¹¹²⁹ Bununla birlikte, Gayrimüslimlerin

¹¹²⁹ İncelediğimiz İstanbul Ahkam Defterleri'nde, tespit ettiğimiz bu müracaat eden Gayrimüslim tebaa; BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/990, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 14/9, BOA 14/16, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/248, BOA 14/257, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 14/376, BOA 15/15, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/106, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 5/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/310, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/495, BOA 16/500, BOA 16/543, BOA 16/549, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/768, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/58, BOA 17/66, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/147, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/183, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/233, BOA 17/279, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/313, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/363, BOA 17/377, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/82, BOA 18/103, BOA 18/110, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/214, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/303, BOA 18/318, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/441, BOA 19/37,

BOA 19/40, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/92, BOA 19/99, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/198, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/273, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/462, BOA 19/482, BOA 19/498, BOA 19/523, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/156, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/563, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/9, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/82, BOA 21/89, BOA 21/109, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/292, BOA 21/323, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/254, BOA 22/258, BOA 22/265, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/45, BOA 23/57, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/178, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/237, BOA 23/244, BOA 23/253, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 5/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263 ve BOA 25/270 hükümlerinde yer almaktadırlar.

oldukça yüksek bir oranının(%90,3'ü) da Zimmi(594 hüküm)¹¹³⁰ tebaadan oluştuğu belirlendi. Yine, başvuru yapan Gayrimüslim tebaa ile ilgili olarak; 38 hükümde Nasrani¹¹³¹,

¹¹³⁰ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde tespit ettiğimiz, müracaat eden Zimmi tebaa; BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/990, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 14/9, BOA 14/16, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/248, BOA 14/257, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 14/376, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/106, BOA 15/169, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/471, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/310, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/500, BOA 16/543, BOA 16/549, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/768, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/25, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/58, BOA 17/66, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/147, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/183, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/225, BOA 17/233, BOA 17/279, BOA 17/289, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/363, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/103, BOA 18/110, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/137, BOA 18/177, BOA 18/181, BOA 18/202, BOA 18/214, BOA 18/231, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/303, BOA 18/318, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/441, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/92, BOA 19/99, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/198, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/273, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/334, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/421, BOA 19/462, BOA 19/482, BOA 19/498, BOA 19/523, BOA 19/548, BOA 20/13, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/156, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/414, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/9, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/82, BOA 21/89, BOA 21/109, BOA 21/177, BOA 1/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/464, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/265, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/45, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/178, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223,

20 hükümde Yahudi¹¹³² ve 18 hükümde diğer statüsündeki Gayrimüslimlerin¹¹³³ yer aldıkları tespit edilmiştir.

Bu Gayrimüslim kişilerin, öncelikle, defter numaralarına göre analizi yapılırsa, Gayrimüslimlerin, ağırlıklı olarak; 25(101 başvuru) ve 23(100 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta buldukları belirlenebilir.

BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/237, BOA 23/244, BOA 23/253, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263 ve BOA 25/270 hükümlerinde yer almaktadır.

¹¹³¹ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'ndeki, müracaat eden Nasrani tebaanın, şu hükümlerde yer aldıkları tespit edilmiştir: **BOA 15/15, BOA 15/264, BOA 16/6, BOA 16/495, BOA 16/705, BOA 17/223, BOA 18/116, BOA 18/167, BOA 18/178, BOA 18/190, BOA 18/227, BOA 18/418, BOA 19/49, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/323, BOA 19/334, BOA 19/368, BOA 19/386, BOA 19/438, BOA 19/555, BOA 20/408, BOA 20/555, BOA 21/177, BOA 22/153, BOA 22/201, BOA 22/254 22/304, BOA 22/311, BOA 23/126, BOA 23/133, BOA 23/148, BOA 23/277, BOA 23/308, BOA 24/15 ve BOA 24/103.**

¹¹³² İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri'nde tespit ettiğimiz, müracaat eden Yahudi tebaa; **BOA 15/190, BOA 15/288, BOA 15/465, BOA 17/99, BOA 17/292, BOA 17/313, BOA 18/82, BOA 18/126, BOA 18/208, BOA 19/185, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 20/46, BOA 20/532, BOA 21/503, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/31, BOA 23/70 ve BOA 23/319 hükümlerinde lafedilmişlerdir.**

¹¹³³ Çalışmamızda, dini bakımdan belirtilen “diğer” statüsü; Ermeni ve Rum vatandaşları kapsamaktadır. Buna göre, müracaat eden bu diğer Gayrimüslimlerin; **15/263, BOA 15/470, BOA 15/486, BOA 17/24, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/301, BOA 17/377, BOA 18/13, BOA 18/34, BOA 18/170, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/323, BOA 21/461, BOA 21/490 ve BOA 24/226 hükümlerinde yer aldıkları belirlenmiştir.**

Müracaat Eden Gayrimüslimlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
GAYRİMÜSLİM	7	24	48	62	63	47	48	42	26	45	100	45	101
A. Zimmi	7	24	41	61	54	35	39	37	21	40	90	44	101
B. Yahudi	-	-	3	-	3	3	3	2	1	-	5	-	-
C. Nasrani	-	-	2	3	1	6	11	2	1	5	5	2	-
D. Diğer	-	-	3	-	5	3	-	2	4	-	-	1	-

Müracaat eden Gayrimüslimler, ikinci olarak, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, Gayrimüslimlerin, yoğunluklu olarak, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(223 başvuru), murabaha(173 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(166 başvuru) ve adi borç alacak(153 başvuru) sorunlarının çözümü için talepte buldukları söylenebilir.

Müracaat Eden Gayrimüslimlerin İhtilafın Konusuna Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vekâletten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessüki	Kafıl	İbn	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Ehli örf adını zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Konumsuz ve tahsuz vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayanın tahsibesi (takat) görülməsi	Alınan kamın rosyetya bildirilmesi
GAYRİMÜSLİM	153	68	14	9	31	9	173	16	14	13	223	166	11	1	4	43	24	2	2	2
A. Zimmi	153	55	11	8	30	5	172	16	14	12	216	164	8	1	2	43	21	2	2	2
B. Yahudi	7	2	2	1	-	-	1	-	-	-	6	1	-	-	-	-	1	-	-	-
C. Nasrani	13	12	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
D. Diğer	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	3	-	-	-
MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Bölgelerden doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakım karşılığı ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ortelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödememe	Rüsumu serbestiye müdahale	Makattan gelirleri	Makattan iltizama verilmesi	Mültezimin ibrazı nakdiyat borç vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Makattan şahıslık mültezim anında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazlali vergi toplanan mültezim görevden alınması	Hazine için vergi mültezim nakdedilmesi	Borcun ödenmeyen borçlunun hıpsedilmesi talebi	
GAYRİMÜSLİM	2	-	3	4	-	2	6	4	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	24	
A. Zimmi	2	-	3	4	-	1	6	4	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	21	
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
C. Nasrani	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	

Müracaatta bulunan Gayrimüslim vatandaşlar, bu kez, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, Gayrimüslimler, ağırlıklı olarak, şikayetlerini Haslar(254 başvuru) ve Galata(213 başvuru) kazalarından yapmışlardır.

Müracaat Eden Gayrimüslimlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
GAYRİMÜSLİM	99	213	92	254
A. Zimmi	81	197	86	230
B. Yahudi	7	5	-	8
C. Nasrani	1	17	6	14
D. Diğer	11	1	2	4

Finansal sorunlarının çözümü için başvuruda bulunan Gayrimüslim tebaanın, son olarak, sosyal konumları analiz edilirse, oldukça yüksek bir oranının, yönetilenlerden(496 şehirde ve 154 köyde yerleşik olmak üzere toplam 650 kişi) oluştuğu(ki bunun 587'si Zimmi'dir) tespit edilecektir.

Müracaat Eden Gayrimüslimlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ				
	GAYRİMÜSLİM	A. Zimmi	B. Yahudi	C. Nasrani	D. Diğer
I. YÖNETEN	8	7	-	-	1
A. Şehirli	8	7	-	-	1
B. Köylü	-	-	-	-	-
II. YÖNETİLEN	650	587	20	38	17
A. Şehirli	496	441	20	29	15
B. Köylü	154	146	-	9	2
YOK	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-
TOPLAM	658	594	20	38	18

3. YOK

19.yüzyıla ilişkin incelenen ahkam kayıtlarında, müracaat edenler belirlenirken(daha önce “yok” lafzını kullanırken uyguladığımız yöntem çerçevesinde), bazı hükümlerin, tek taraflı olduğu ve dolayısıyla merkezi yönetimin kendi iradesiyle(diğer bir ifadeyle, şikayetin belirli bir kişi tarafından yapılması beklenmeksizin) kişi belirtmeksizin, hüküm verdiği

görüldü. Bu tarz kayıtlarda, bu müracaat edenler “yok” şeklinde değerlendirmeye alındı. Buna göre, bu yok sayılarını incelemek, konu bütünlüğü açısından gerekli görüldü.

Müracaat edenlere yönelik olarak belirlenen yok sayısı 8’dir.¹¹³⁴ Bu 8 yok hükmü, öncelikle, defter numaralarına göre incelenirse, hükümlerin, 16(3 başvuru), 23(2 başvuru), 17(1 başvuru) ve 20(1 başvuru) numaralı defterlerde yer aldıkları görülecektir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Yok Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YOK	-	-	1	3	1	-	-	1	-	-	2	-	-

Müracaat edenlerdeki yok sayıları, bu kez, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, müracaat edenin olmadığı hükümlerin, en çok adi borç alacak(2 başvuru) ve alım satımdan doğan borç(2 başvuru) sorunu ile ilgili oldukları söylenebilir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Yok Sayılarının İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU						
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Mukataa gelirleri	
YOK	2	2	1	1	1	1	

¹¹³⁴ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri’nde tespit ettiğimiz, bu yok statüsündeki hükümler; **BOA 15/415**, **BOA 16/364**, **BOA 16/380**, **BOA 16/527**, **BOA 17/385**, **BOA 20/316**, **BOA 23/20** ve **BOA 23/67**’dir.

Son olarak, müracaat edenler içindeki yok hükümleri, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, bu hükümler, Haslar(3 başvuru) ve Galata(2 başvuru), İstanbul(2 başvuru) ve Üsküdar(1 başvuru) kazalarına yönelik olarak verilmişlerdir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Yok Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
YOK	2	2	1	3

4. BELİRTİLMEMİŞ

İncelenen defter kayıtlarında, müracaat edenlerin dini yapıları belirlenirken, bazı kayıtlarda, müracaat eden kişilerin –hukuki bir ifadeyle- gerçek kişi olduğu ancak bunlarla ilgili yeterli detaya girilmediği(yani diğer bir ifadeyle, konumuza ilişkin yaptığımız tasnife ilişkin yeterli bilginin verilmediği) görüldü. Bu kayıtlarda müracaat edenlerin dinleri, “belirtilmemiş” olarak adlandırıldı. Bu şekilde tespit ettiğimiz, 33 tane hüküm vardır¹¹³⁵ ki, bunları irdelemek gereklidir.

Buna göre, müracaat edenler içindeki dinlere ilişkin bu belirtilmemiş statüsündeki kayıtlar, öncelikle, defter numaralarına göre incelenebilir. Aşağıdaki tablo ile de görüleceği gibi, belirtilmemiş kayıtlar, ağırlıklı olarak; 19(8 başvuru), 18(6 başvuru) ve 17(6 başvuru) numaralı defterlerde yer almaktadırlar.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	2	2	6	6	8	1	5	-	-	-	1

¹¹³⁵ İncelenen İstanbul Ahkam Defterleri’nde tespit ettiğimiz, belirtilmemiş statüsündeki hükümler; **BOA 14/72, BOA 14/165, BOA 15/18, BOA 15/134, BOA 16/2, BOA 16/429, BOA 17/60, BOA 17/201, BOA 17/203, BOA 17/322, BOA 17/330, BOA 17/382, BOA 18/41, BOA 18/213, BOA 18/313, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/426, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/227, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 19/488, BOA 20/86, BOA 21/114, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/300 ve BOA 25/245**’dir.

Müracaat edenlerin dinlerine ilişkin belirtilmemiş sayıları, bu kez, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, belirtilmeyen kayıtların, ağırlıklı olarak, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(7 başvuru), vergi toplanması(6 başvuru) ve vergi muafiyeti(5 başvuru) sorunlarına ilişkin oldukları söylenebilir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Verginin toplanması	Kim sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikna, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Vergi muafiyeti	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Vergi ödeme	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	Ayarın muhasebesinin (takar) görülməsi	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Zararlete geçirilen mal veya paranın iadesi
BELİRTİLMEMİŞ	1	1	6	1	2	2	2	1	1	5	2	1	1	2	2	7	1

Müracaatta bulunan dini dağılımın belirtilmediği kayıtlar, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, belirtilmemiş kayıtlar, ağırlıklı olarak, İstanbul(13 başvuru), Haslar(11 başvuru) ve Üsküdar(7 başvuru) kazalarına ilişkindir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
BELİRTİLMEMİŞ	13	1	7	11

Son olarak, aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, müracaat edenlerin dinlerine yönelik belirtilmemiş kayıtlar, 28 yönetilene(18'i şehirde ve 10'u köyde yerleşik) ve 5 yönetene(3'ü şehirde ve 10'u köyde yerleşik) yöneliktir.

Müracaat Edenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ BELİRTİLMEMİŞ
I. YÖNETEN	5
A. Şehirli	3
B. Köylü	2
II. YÖNETİLEN	28
A. Şehirli	18
B. Köylü	10
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	33

B. MÜRACAAT EDENİN DİNİNE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

19.yüzyıl İstanbul finans piyasasına ilişkin olarak incelediğimiz ahkam defterlerinde, tasnif yöntemimiz dahilinde tespit ettiğimiz müracaat edenlerin dinlerine yönelik bilgilerin - kendi içlerindeki analizlerinin ardından- bu bölümde, topluca değerlendirilmeleri amaçlanmaktadır. Bu nedenle belirtildiği gibi, şikayette bulunanların dini dağılımları; (i)defter numaraları, (ii) ihtilaf konuları, (iii) başvuru yerleri ve (iv) sosyal konumlarına göre irdelenecektir.

Müracaatta bulunanların dinleri çerçevesinde, öncelikle, defter numaraları topluca ele alınırsa, oluşturulan aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, Müslümanlar tebaa, ağırlıklı olarak, 16(64 başvuru) ve 20(61 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta bulunurlarken; Gayrimüslim tebaa ise, yoğun olarak, 25(101 başvuru) ve 23(100 başvuru) numaralı defterlerde şikayette bulunmuşlardır. Bununla birlikte, genel olarak bakıldığında, 13, 16 ve 20 numaralı defterlerde Müslümanlar tarafından yapılan başvuruların Gayrimüslimlerden fazla olduğu, diğer defterlerde ise Gayrimüslimlerin(çoğunluğu Zimmi) daha fazla başvuru yaptıkları tespit ediliyor.

Müracaat Edenlerin Dinlerinin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
İMÜSLÜMAN	11	23	32	64	54	54	40	61	26	17	41	39	20
İİ.GAYRİMÜSLİM	7	24	48	62	63	47	48	42	26	45	100	45	101
A. Zimmi	7	24	41	61	54	35	39	37	21	40	90	44	101
B. Yahudi	-	-	3	-	3	3	3	2	1	-	5	-	-
C. Nasrani	-	-	2	3	1	6	11	2	1	5	5	2	-
D. Diğer	-	-	3	-	5	3	-	2	4	-	-	1	-
YOK	-	-	1	3	1	-	-	1	-	-	2	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	2	2	6	6	8	1	5	-	-	-	1
TOPLAM HÜKÜM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Müracaat edenlerin dinleri, ikinci olarak, ihtilaf konularına göre irdelenirse, hazırlanan tablo.'dan görülecektir ki, Müslümanlarca en fazla başvuru, adi borç alacak konusuna(165 tane) ilişkin olarak yapılırken; Gayrimüslimlerce ise en fazla başvuru, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesine(223 tane) ilişkindir.

Müracaat Edenlerin Dinlerinin İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																							
	Adi borç alacak	Alınan suttarıdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmekte doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istifiruz, kredi	Ucret ihtilafı	Muhabaha	Borç Tanımsızlığı	Kefil	İbra	Borcun takatlandırılarak ödetilmesisi	Borçlunun mallarının tespit edilmesisi	Borçlunun mallarının zaptı	Edilî öf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Konumuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zammate geçirilen mal veya paranın indesi	Ayanın muhasebesinin (okun) görütmesisi	Alınan kararın rey'aya bildirilmesisi				
I. MÜSLÜMAN	165	69	16	12	23	7	27	24	13	5	33	36	8	5	6	39	4	5	7	6				
II. GAYRİMÜSLİM	153	68	14	9	31	5	173	16	14	13	223	166	11	1	4	33	24	2	2	2				
A. Zimmi	133	55	11	8	30	5	172	16	14	12	216	164	8	1	2	28	21	2	2	-				
B. Yahudi	7	2	2	1	-	-	1	-	-	-	6	1	-	-	-	1	-	-	-	-				
C. Nasrani	13	12	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-				
D. Diğer	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	3	-	-	-				
YOK	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-				
BELİRTİLMEMİŞ	1	1	-	1	2	2	2	1	-	-	2	1	-	-	6	7	5	1	2	-				
TOPLAM HUKUM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8				
MÜRACAAT EDENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																							
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşannadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakamı karıyılığında ev vs. hıbes	Sulh bedeli	Ruhîni borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ortolanması	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödememe	Rüşumun serbestiye müdahale	Muhakata gelirleri	Muhakatanın iltizamı verilmesisi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi	Muhakatanın iltizamı verilmemesi
I. MÜSLÜMAN	2	2	9	3	1	4	4	-	5	1	2	1	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2
II. GAYRİMÜSLİM	2	-	5	4	-	2	6	4	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	24
A. Zimmi	2	-	3	4	-	1	6	4	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	21
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
C. Nasrani	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
TOPLAM HUKUM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	2	1	2	2	2	2	28

Müracaat edenlerin dinleri, bu kez, başvuru yerlerine göre analiz edilirse, Gayrimüslimlerin(Zimmiler yoğunlukla Galata ve Haslar kazalarından) genellikle, İstanbul(99 tane), Galata(213 tane) ve Haslar(254 tane) kazalarından müracaat ettikleri görülürken; Müslümanların genellikle Üsküdar(144 tane) kazasından müracaatta buldukları görülecektir.

Müracaat Edenlerin Dinlerinin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

MÜRACAAT EDENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
İ.MÜSLÜMAN	22	119	144	191
II.GAYRİMÜSLİM	99	213	92	254
A. Zimmi	81	197	86	230
B. Yahudi	7	5	-	8
C. Nasrani	1	17	6	14
D. Diğer	11	1	2	4
YOK	2	2	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	13	1	7	11
TOPLAM	141	334	244	456

Müracaat edenlerin dinleri, son kez, sosyal konumlarına göre de incelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği şekliyle, yöneten başvurularında, Müslümanların(çoğunluğu şehirde yerleşik) ağırlıklı oldukları(42 Müslüman ve 8 Gayrimüslim) görülürken; yönetilenlerce yapılan başvurularda ise, Gayrimüslimlerin(çoğunluğu yine şehirde yerleşik) yoğunluğu(505 Gayrimüslim ve 439 Müslüman) tespit ediliyor.

Müracaat Edenlerin Dinlerinin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

MURACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	MÜRACAAT EDENİN DİNİ								
	İ.MÜSLÜMAN	II.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D. Diğer	YOK	BELİRTİLMEMİŞ	TOPLAM
I. YÖNETEN	42	8	7	-	-	1	-	5	55
A. Şehirli	37	8	7	-	-	1	-	3	48
B. Köylü	5	-	-	-	-	-	-	2	7
II. YÖNETİLEN	439	505	587	20	38	17	5	28	1116
A. Şehirli	338	496	441	20	29	15	3	18	851
B. Köylü	101	154	146	-	9	2	2	10	265
YOK	-	-	-	-	-	-	3	-	3
BELİRTİLMEMİŞ	1	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	482	513	594	20	38	18	5	33	1175

VII. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sorunların tespitine yönelik olarak incelenen İstanbul Ahkam Defterleri kayıtlarında yer alan bilgilerden, çalışmamızda belirlediğimiz tasnif yöntemine çerçevesinde, şikayet edilenlerin dini dağılımlarıyla ilgili olarak da değerlendirmeler yapıldı.

Defter hükümlerinde, şikayet edilen kişilerin, dini dağılımları açıkça belirtiliyordu. Bu defterlerdeki dağılımdan yola çıkarak -müracaat edenlerin dinlerinde uyguladığımız sistematik gibi- şikayet edilenlerin dini ayrımı da yine (a)Müslüman ve (b)Gayrimüslim olarak yapıldı. Gayrimüslimler kendi aralarında, yine hükümlerde belirttikleri tasnif şekliyle, (i)Zimmi, (ii)Yahudi, (iii)Nasrani ve (iv)diğer(defterlerdeki Hristiyan, Rum ve Ermeni oldukları belirtilen kişiler, dinlerine göre, “diğer” lafzıyla değerlendirmeye katıldı) olarak alt kategorilere ayrıldı. Bununla birlikte, bazı defter kayıtlarında, birden fazla kişinin birden şikayet edildiği de görüldü. Bu kayıtlar da, dini dağılımlarına göre ayrı ayrı değerlendirmeye alındı. Şöyle ki, dikkat edilirse, şikayet edilenlerin dini dağılımlarındaki toplam sayılar, bazen, birbirine eşit çıkmamıştır ki, bunun nedeni de yine bu aynı hükmün birden fazla şikayet edilen taraf içermesidir. Dini dağılımları gösterdiğimiz tablolarda, bu aynı hükümde birden fazla şikayet edilen tarafın dinleri, “ortak müracaat edenlerin dinleri” başlığı altında tasnife ilave edildi.

Bu genel tanımlamadan sonra, şikayet edilenlerin dini dağılımları, yine öncelikle (a)Müslüman, (b)Gayrimüslim, (c)yok ve (d)belirtilmemiş başlıklarına göre kendi içlerinde ve daha sonra da toplu olarak, (i)defter numaraları, (ii)ihtilaf konuları, (iii)başvuru yerleri ve (iv)sosyal konumlarına dağılımlarına göre analiz edilecektir.

A.HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

İncelenen defter hükümlerinde, şikayet edilenlerin, açıklanan dini tasnife göre analizinin yapılmasının amaçlandığı bu kısımda, öncelikle genel dağılım irdelenirse; Gayrimüslim ve Müslüman yoğunluğunun birbirine oldukça yakın olduğu görülecektir. Aşağıdaki tablo ile de belirtildiği şekilde, şikayet edilenlerin; 647’si Gayrimüslim(ki bunun %95,1 gibi oldukça yüksek bir yüzdesi Zimmi) ve 587’si Müslüman’dır.

Öte yandan, aynı hükümde, ağırlıklı olarak, Müslüman ve Zimmilerin(170 kararda)¹¹³⁶ birlikte şikayet edildikleri(225 hükümde farklı dine mensup, ortak şikayet edilen

¹¹³⁶ BOA 13/930, BOA 17/301, BOA 18/103, BOA 18/137, BOA 18/234, BOA 18/394, BOA 19/44, BOA 19/84, BOA 19/303, BOA 19/379, BOA 21/28, BOA 21/77, BOA 21/108, BOA 21/260, BOA 21/354, BOA

kişiler vardır) görülecektir. Yine aynı hükümde, (i)Müslüman ve Yahudi(1 hükümde)¹¹³⁷, (ii)Zimmi ve Nasrani(20 hükümde)¹¹³⁸, (iii)Zimmi ve Yahudi(5 hükümde)¹¹³⁹, (iv)Müslüman, Zimmi ve Yahudi(8 hükümde)¹¹⁴⁰, (v)Müslüman, Zimmi ve Nasrani(18 hükümde)¹¹⁴¹ ve hatta (vi)Müslüman, Zimmi, Yahudi ve Nasrani(3 hükümde) lerin¹¹⁴² birlikte şikayet edilmelerinin görülmesi de dikkati çekmektedir.

21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/464, BOA 22/10, BOA 22/15, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/129, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/202, BOA 22/254, BOA 22/258, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 23/19, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/102, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/127, BOA 23/149, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/174, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/199, BOA 23/213, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/292, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/4, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/251, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/313, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/25, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/137, BOA 25/141, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/258 ve BOA 25/267.

¹¹³⁷ BOA 17/263.

¹¹³⁸ BOA 15/15, BOA 17/314, BOA 18/67, BOA 19/293, BOA 20/42, BOA 20/532, BOA 20/555, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 21/186, BOA 22/52, BOA 22/256, BOA 22/301, BOA 23/133, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/222, BOA 23/237, BOA 23/307 ve BOA 23/352.

¹¹³⁹ BOA 18/126, BOA 19/180, BOA 23/198, BOA 24/257 ve BOA 25/14.

¹¹⁴⁰ BOA 23/57, BOA 23/70, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/178, BOA 23/203, BOA 23/319 ve BOA 24/274.

¹¹⁴¹ BOA 17/183, BOA 21/177, BOA 22/13, BOA 22/27, BOA 22/278, BOA 23/115, BOA 23/136, BOA 23/194, BOA 23/204, BOA 23/212, BOA 23/215, BOA 23/266, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/299, BOA 23/365, BOA 24/7 ve BOA 24/67.

¹¹⁴² BOA 18/244, BOA 23/40 ve BOA 23/169.

Şikayet Edilenlerin Dinlerine Göre Toplam Hükümlerin Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
I.MÜSLÜMAN	587	%49,9
II.GAYRİMÜSLİM	647	%55
A. Zimmi	615	%52,3
B. Yahudi	30	%2,5
C. Nasrani	57	%4,8
D. Diğer	3	%0,2
III.ORTAK ŞİKAYET EDİLENLERİN DİNLERİ	225	%19,1
A.MÜSLÜMAN VE YAHUDİ	1	%0,08
B.MÜSLÜMAN VE ZİMMİ	170	%14,4
C.ZİMMİ VE NASRANİ	20	%1,7
D.ZİMMİ VE YAHUDİ	5	%0,4
E.MÜSLÜMAN, ZİMMİ VE YAHUDİ	8	%0,6
F.MÜSLÜMAN, ZİMMİ VE NASRANİ	18	%1,5
G.MÜSLÜMAN, ZİMMİ, YAHUDİ VE NASRANİ	3	%0,2
YOK	75	%6,3
BELİRTİLMEMİŞ	66	%5,6
TOPLAM	1175	100

Bu genel değerlendirmeden sonra, şikayet edilenlerin dini dağılımları, belirlenen yöntem çerçevesinde, (1)Müslüman, (2)Gayrimüslim, (3)yok ve (4)belirtilmemiş başlıklarına göre analiz edilecektir.

1.MÜSLÜMAN

İstanbul Ahkam Defterleri'nde şikayet edilenlerin 587'si(ki bu rakam, toplam şikayet edilenlerin %49,9'una tekabül etmekte) Müslümandır.¹¹⁴³ Bu yüksek oranın değerlendirilmesi önemli görülüyor.

¹¹⁴³ İncelediğimiz İstanbul Ahkam Defterleri'nde, tespit ettiğimiz bu şikayet edilen Müslüman tebaa; BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/945, BOA 13/974, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/123, BOA 14/163, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/58, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/190, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/407, BOA 15/415, BOA 15/437, BOA 15/445, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 16/5, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/119, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/205, BOA 16/211, BOA 16/225, BOA 16/253, BOA 16/270, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/370, BOA 16/400, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA

16/470, BOA 16/473, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/508, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/688, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/712, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/24, BOA 17/28, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/69, BOA 17/72, BOA 17/89, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/135, BOA 17/144, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 14/109, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/244, BOA 17/256, BOA 17/263, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/324, BOA 17/328, BOA 17/357, BOA 17/368, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/32, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/111, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/244, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/129, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/242, BOA 19/291, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 19/349, BOA 19/365, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/402, BOA 19/416, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/491, BOA 19/505, BOA 19/548, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/511, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/139, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/464, BOA 21/503, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/89, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/57, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/312, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/23, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/149, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/17, BOA 24/44, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/87, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/238, BOA 24/251, BOA 24/255, BOA 24/259, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/313, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA

Şikayet Edilen Müslümanların Toplam Hüküm Sayıları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
MÜSLÜMAN	587	%49,9

Buna göre, şikayet edilen Müslümanların, öncelikle, defter numaralarına ilişkin incelenmesi aşağıdaki tablo yardımıyla yapılırsa, Müslümanların, ağırlıklı olarak; 23(96 başvuru) ve 25(73 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta buldukları tespit edilecektir.

Şikayet Edilen Müslümanların Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
MÜSLÜMAN	7	24	36	47	46	47	37	51	32	35	96	56	73

Yine şikayet edilen Müslümanlar, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, Müslümanların, genellikle, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(155 başvuru), adi borç alacak(154 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(146 başvuru) ve murabaha(139) sorunları nedeniyle şikayet edildikleri söylenebilecektir.

25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/116, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/137, BOA 25/141, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/258 ve BOA 25/267 hükümlerinde yer almaktadırlar.

Şikayet Edilen Müslümanların İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																				
	I.MÜSLÜMAN	Adi bory alıcak	Alım satımdan doğan bory alıcak	Vekaletem işgörmeye doğan bory alıcak	Kira sözleşmesinden doğan bory alıcak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Bory Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmeside	Borçlunun mallarının tespit edilmeside	Borçlunun mallarının zapdı	Ehli örf adına zorla alınan paranın iadeside	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyetide	Zammeye geçirilen mal veya paranın iadeside	Ayarın mahasebesinin (takar) görülmemeside	Alınan kararın reyine bildirilmeside
I.MÜSLÜMAN	Ortaklar arasındaki bory alıcak ihtilafı	Borçlanımdan doğan bory alıcak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rahimli bory alıcak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmeside	Gasp edilmiş para ve eşyanın iadeside	Çalıntı mal veya paranın iadeside	Vergi ödenemeside	Rüşvanın serbestiye müdahaleside	Mukataa gelirleri	Mukataanın iltizama verilmeside	Mültezimin iltizamındaki yerlerin vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahaleside	Mukataa sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki bory alıcak ihtilafı	Fazla ve fazlı vergi toplayan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya mürı malların nakledilmeside	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmeside talebi		
I.MÜSLÜMAN	1	2	9	3	1	2	3	1	5	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	18

Şikayet edilen Müslüman vatandaşlar, bu kez, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, Müslümanlar, yoğunlukla, Haslar(254 başvuru) ve Galata(155 başvuru) kazalarından şikayet edilmişlerdir.

Şikayet Edilen Müslümanların Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
MÜSLÜMAN	35	137	155	254

Şikayet edilen Müslüman tebaanın, son olarak, sosyal konumları analiz edilirse, yine oldukça yüksek bir oranının, yönetilenlerden(397 şehirde ve 141 köyde yerleşik olmak üzere toplam 538 kişi) oluştuğu tespit edilecektir.

Şikayet Edilen Müslümanların Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ
	MÜSLÜMAN
I. YÖNETEN	48
A. Şehirli	40
B. Köylü	8
II. YÖNETİLEN	538
A. Şehirli	397
B. Köylü	141
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	587

2.GAYRİMÜSLİM

19.yüzyıl finansal sistemi ile ilgili olarak incelenen kayıtlarda, 647 tane şikayetin Gayrimüslimlere yönelik olarak yapıldığı (ki toplam şikayet edilenlerin %55'i Gayrimüslimdir) tespit edilmişti.¹¹⁴⁴ Bu Gayrimüslimler, %95,1 gibi oldukça yüksek bir oranı

¹¹⁴⁴ İncelediğimiz İstanbul Ahkam Defterleri'nde, tespit ettiğimiz bu şikayet edilen Gayrimüslim tebaa; BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/56, BOA 14/73, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/269, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 15/15, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/59, BOA 15/63, BOA 15/71, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/343, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/465, BOA 15/484, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/151, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/310, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/414, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/645, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/710, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/60, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/98, BOA 17/111, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/145, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/168, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA , BOA 17/183, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/289, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/359, BOA 17/363, BOA 17/371, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/148, BOA 18/160, BOA 18/167, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/226, BOA 18/231, BOA 18/234, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/318, BOA 18/357, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/56, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA

19/213, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/293, BOA 19/303, BOA 19/323, BOA 19/334, BOA 19/350, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/384, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/157, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/295, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 23/40, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/19, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/15, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/257, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267, BOA 25/270 hükümlerinde bulunmaktadır.

Zimmi¹¹⁴⁵ tebaadan oluşuyordu. Bununla birlikte, 57 karar Nasrani¹¹⁴⁶, 30 karar Yahudi¹¹⁴⁷ ve 3 karar da diğer¹¹⁴⁸ Gayrimüslimlere yönelik olarak hüküm ifade ediyordu.

¹¹⁴⁵ Defterlerden tespit ettiğimiz bu Zimmi tebaa; BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/56, BOA 14/73, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/305, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 15/15, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/343, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/484, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/151, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/310, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/376, BOA 16/414, BOA 16/431, BOA 16/446, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/645, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/710, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/60, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/98, BOA 17/111, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/145, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/168, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/183, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/259, BOA 17/274, BOA 17/289, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/314, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/359, BOA 17/371, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/148, BOA 18/160, BOA 18/167, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/226, BOA 18/231, BOA 18/234, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/318, BOA 18/357, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/133, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/213, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/293, BOA 19/303, BOA 19/323, BOA 19/334, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/384, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/157, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/260, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 23/40, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA

Şikayet Edilen Gayrimüslimlerin Toplam Hüküm Sayıları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
GAYRİMÜSLİM	647	%55
A. Zimmi	615	%52,3
B. Yahudi	30	%2,5
C. Nasrani	57	%4,8
D. Diğer	3	%0,2

Yine bu şikayet edilen taraftaki bu Gayrimüslim kişilerin, defter numaralarına göre analizleri yapılırsa, Gayrimüslimler, ağırlıklı olarak; 25(112 başvuru) ve 23(111 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta buldukları belirlenebilir.

23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/15, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/257, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270 kayıtlarında yer alıyor.

¹¹⁴⁶ Defterlerden tespit ettiğimiz bu şikayet edilen Nasrani tebaa; BOA 15/15, BOA 16/367, BOA 16/436, BOA 17/183, BOA 17/298, BOA 17/314, BOA 17/363, BOA 18/67, BOA 18/110, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/244, BOA 19/56, BOA 19/123, BOA 19/134, BOA 19/293, BOA 19/350, BOA 19/555, BOA 20/42, BOA 20/408, BOA 20/520, BOA 20/532, BOA 20/555, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 22/13, BOA 22/27, BOA 22/52, BOA 22/256, BOA 22/301, BOA 23/40, BOA 22/278, BOA 23/115, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/148, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/169, BOA 23/194, BOA 23/204, BOA 23/212, BOA 23/215, BOA 23/222, BOA 23/237, BOA 23/266, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/299, BOA 23/307, BOA 23/352, BOA 23/365, BOA 24/7, BOA 24/67 ve BOA 24/107 hükümlerinde yer almaktadır.

¹¹⁴⁷ Şikayet edilen Yahudi tebaanın; BOA 14/269, BOA 14/310, BOA 15/288, BOA 15/465, BOA 16/133, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/420, BOA 15/63, BOA 17/263, BOA 17/313, BOA 18/126, BOA 18/244, BOA 19/180, BOA 21/246, BOA 21/295, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/31, BOA 23/70, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/169, BOA 23/178, BOA 23/198, BOA 23/203, BOA 23/319, BOA 24/257, BOA 24/274, BOA 25/14 hükümlerinde yer aldıkları tespit edildi.

¹¹⁴⁸ Şikayet edilen diğer Gayrimüslimler; BOA 21/357, BOA 24/226 ve BOA 24/240 kayıtlarında yer alıyor.

Şikayet Edilen Gayrimüslimlerin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
GAYRİMÜSLİM	11	19	25	49	63	47	44	45	27	46	111	48	112
A. Zimmi	11	17	22	43	59	44	39	43	24	46	109	46	112
B. Yahudi	-	2	3	4	2	2	1	-	2	-	11	2	1
C. Nasrani	-	-	1	2	4	5	6	5	4	6	21	3	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-

Şikayet edilen Gayrimüslimler, ikinci olarak, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, aşağıdaki tablo ile de gösterildiği şekilde, Gayrimüslimlerin, yoğunluklu olarak, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(207 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(187 başvuru), murabaha(183 başvuru) ve adi borç alacak(160 başvuru) sorunlarına yönelik olarak şikayet edildikleri söylenebilir.

Şikayet Edilen Gayrimüslimlerin İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alın satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbn	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Elhî örf adını zorla alınan paranın indesi	Vergünün toplaması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplaması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayanın tutulması (fakır) götürülmesi	Alınan paranın vergiye bildirilmesi	
II. GAYRİMÜSLİM	160	71	17	9	31	5	183	16	16	12	207	187	11	3	4	30	-	-	2	2	1
A. Zimmi	151	63	14	9	30	5	182	14	16	10	206	186	11	3	3	29	-	-	2	2	1
B. Yahudi	6	1	2	-	-	-	5	1	-	-	11	10	-	-	-	1	-	-	-	-	-
C. Nasrani	6	13	1	2	2	-	13	2	1	4	12	-	1	-	2	2	-	1	-	-	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Ortak lar arasındaki borç alacak ihtilafı	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümceye kadar bakam karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlunun ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödememe	Rüşveti serbestiye müdahale	Mukataa gelirleri	Mukataanın ihtizama verilmesi	Mithetimin iltizam reddiyle alın vergi toplama işine uğrucağı kişilerin müdahalesi	Mukataa sahibi ib mithetimin aralarında toplam vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzulü vergi toplayan mithetimin görevden alınması	Huzumun veya arı malların makledeilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi (alebi)		
II. GAYRİMÜSLİM	3	-	4	4	-	2	7	4	1	2	-	-	1	-	1	-	-	-	21		
A. Zimmi	3	-	4	4	-	2	7	4	1	2	-	-	1	-	1	-	-	-	21		
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
C. Nasrani	-	-	3	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4		
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Şikayet edilen Gayrimüslim vatandaşlar, bu kez, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, Gayrimüslimlere yönelik şikayetler, genellikle, Haslar(284 başvuru ve bunun %94,4 gibi oldukça yüksek bir ağırlığı Zimmi) ve Galata(toplam 226 başvuru ve yine bunun %94,7 gibi oldukça yüksek bir oranı Zimmi) kazalarından yapılmıştır.

Şikayet Edilen Gayrimüslimlerin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
GAYRİMÜSLİM	38	226	99	284
A. Zimmi	35	214	98	268
B. Yahudi	6	4	-	20
C. Nasrani	2	19	5	31
D. Diğer	-	2	-	1

Finansal sorunlarının çözümü yapılan başvurulara taraf olan Gayrimüslim tebaanın, son olarak, sosyal konumları analiz edilirse, oldukça yüksek bir oranının, yönetilenlerden(409 şehirde ve 224 köyde yerleşik olmak üzere toplam 633 kişi) oluştuğu(ki bunun 601'i Zimmi'dir) tespit edilecektir.

Şikayet Edilen Gayrimüslimlerin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ				
	GAYRİMÜSLİM	A. Zimmi	B. Yahudi	C. Nasrani	D. Diğer
I. YÖNETEN	14	14	-	-	-
A. Şehirli	10	10	-	-	-
B. Köylü	4	4	-	-	-
II. YÖNETİLEN	633	601	30	57	3
A. Şehirli	409	382	30	37	2
B. Köylü	224	219	-	20	1
YOK	-	-	-	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-
TOPLAM	647	615	30	57	3

3. YOK

19.yüzyıla ilişkin incelenen ahkam kayıtlarında, şikayet edilenlerin dinleri belirlenirken(daha önce “yok” lafzını kullanırken uyguladığımız yöntem çerçevesinde), bazı hükümlerin tek taraflı irade beyanı olduğu ve dolayısıyla kayıtlarda şikayet edilen tarafın

dinine ilişkin bilginin yer almadığı belirlendi. Bu kayıtlarda, bu şikayet edilenler “yok” şeklinde değerlendirmeye alındı. Sonuçta, görüldü ki, şikayet edilenlerin dinine yönelik olarak, bu şekilde, 75 tane yok kaydı vardır.¹¹⁴⁹ Bunların değerlendirilmesini yapalım.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Toplam Yok Sayıları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
YOK	75	%6,3

Şikayet edilenin dinine yönelik bu 75 yok hükmü, öncelikle, defter numaralarına göre incelenirse, hükümlerin, ağırlıklı olarak; 16(28 başvuru) ve 17(14 başvuru) numaralı defterlerde yer aldıkları görülecektir.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Yok Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
YOK	1	2	11	28	14	3	4	2	6	2	2	-	-

Şikayet edilenin dinine yönelik olarak tespit edilen yok hükmündeki kayıtlar, bu kez, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, hazırladığımız aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, şikayet edilenin olmadığı hükümlerin, en çok verginin muafiyeti(34 başvuru) sorunu ile ilgili oldukları(ki zaten vergi muafiyeti, müracaat eden tarafın -sadece kendisini ilgilendiren- tek taraflı bir irade beyanıdır) söylenebilir.

¹¹⁴⁹ BOA 13/1055, BOA 14/72, BOA 14/199, BOA 15/4, BOA 15/134, BOA 15/263, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/368, BOA 15/456, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 16/65, BOA 16/83, BOA 16/113, BOA 16/197, BOA 16/246, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/322, BOA 16/364, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/425, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/692, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/747, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/50, BOA 17/95, BOA 17/170, BOA 17/257, BOA 17/280, BOA 17/330, BOA 17/353, BOA 17/362, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 18/170, BOA 18/247, BOA 19/227, BOA 19/407, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/1, BOA 21/114, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292, BOA 21/480, BOA 22/11, BOA 22/338, BOA 23/20 ve BOA 23/67.

4. BELİRTİLMEMİŞ

İncelenen defter kayıtlarında, şikayet edilenlerin dini belirlenirken, bazı kayıtlarda, buna ilişkin yeterli bilginin verilmediği de görüldü. Diğer bir ifadeyle, şikayet edilen taraf bir gerçek kişidir, ancak bunların dininin tespitine ilişkin olarak detaya girilmemiştir. Bu kayıtlar, şikayet edilenlerin dinini belirlenmesi aşamasında “belirtilmemiş” olarak adlandırılarak, değerlendirmemize ilave edildi.

Defterlerde, şikayet edilenlerin dinlerine yönelik olarak “belirtilmemiş” kabul edebileceğimiz, 66 tane hükme rastlandı¹¹⁵⁰ ki, bunları da irdelemek gerekli görülüyor.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Toplam Belirtilmemiş Sayıları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
BELİRTİLMEMİŞ	66	%5,6

Buna göre, bu şikayet edilen belirtilmemiş kayıtları, öncelikle, defter numaralarına göre incelenebilir. Aşağıdaki tablo ile de görüleceği gibi, şikayet edilenin dinine ilişkin belirtilmemiş kayıtlar, ağırlıklı olarak; 18(15 başvuru) ve 19(15 başvuru) numaralı defterlerde yer almaktadır.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	11	7	4	15	15	7	4	1	-	-	-

¹¹⁵⁰ BOA 14/165, BOA 14/376, BOA 15/18, BOA 15/169, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/355, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/463, BOA 15/470, BOA 15/486, BOA 16/2, BOA 16/171, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 17/121, BOA 17/161, BOA 17/292, BOA 17/385, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/57, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/175, BOA 18/208, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/227, BOA 18/277, BOA 18/355, BOA 18/426, BOA 19/112, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/217, BOA 19/240, BOA 19/248, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/359, BOA 19/386, BOA 19/411, BOA 19/488, BOA 19/498, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/20, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/130, BOA 20/365, BOA 20/396, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/300, BOA 21/323 ve BOA 22/102.

Şikayet edilenlerin dinlerine ilişkin belirtilmemiş statüsündeki kayıtlar, ikinci olarak, ihtilaf konuları çerçevesinde irdelenirse, hazırladığımız aşağıdaki tablo ile de gösterildiği gibi, belirtilmeyen kayıtlar, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(20 başvuru), adi borç alacak(17 başvuru) ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(13 başvuru) sorunlarıyla ilgilidir.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																				
	BELİRTİLMEMİŞ	17	2	1	1	3	3	2	2	1	1	20	1	1	1	6	13	1	1	1	1

Şikayet edilenlerin dinlerine ilişkin belirtilmemiş sayıları, başvuru yerlerine göre ele alınırlarsa, görülecektir ki, bu kayıtlar, ağırlıklı olarak, İstanbul(24 başvuru) ve Üsküdar(22 başvuru) kazalarına ilişkindir.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
BELİRTİLMEMİŞ	24	6	22	14

Son olarak, şikayet edilenlere yönelik bu belirtilmemiş kayıtlar, sosyal statülerine göre de incelenebilir. Hazırladığımız aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, bu belirtilmeyen kayıtların şikayet edilen tarafı yönetilen (31 şehirde ve 20 köyde yerleşik olmak üzere toplam 51 kişi) tebaa ağırlıklıdır.

Şikayet Edilenin Dinine İlişkin Belirtilmemiş Sayılarının Sosyal Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ
	BELİRTİLMEMİŞ
I. YÖNETEN	11
A. Şehirli	5
B. Köylü	6
II. YÖNETİLEN	51
A. Şehirli	31
B. Köylü	20
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	4
TOPLAM	66

B. ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

19.yüzyıl İstanbul finans piyasasına ilişkin olarak incelediğimiz ahkam defterlerinde, tasnif yöntemimiz dahilinde tespit ettiğimiz müracaat edenlerin dinlerine yönelik bilgilerin - kendi içlerindeki analizlerinin ardından- bu bölümde, topluca değerlendirilmeleri amaçlanmaktadır. Bu nedenle belirtildiği gibi, şikayet edilenlerin dini dağılımları; (i)defter numaraları, (ii) ihtilaf konuları, (iii) başvuru yerleri ve (iv) sosyal konularına göre irdelenecektir.

Şikayet edilenlerin dinleri, öncelikle, defter numaralarına göre topluca incelenirse, oluşturulan aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, hem Müslüman ve hem de Gayrimüslim tebaanın, ağırlıklı olarak, 23(96 Müslüman ve 111 Gayrimüslim) ve 25(73 Müslüman ve 112 Gayrimüslim) numaralı defterlerde şikayet edildikleri tespit ediliyor.

Bununla birlikte, Müslümanlara yönelik olarak yapılan şikayetlerin 14, 15, 20, 21 ve 24 numaralı defterlerde Gayrimüslimlerden fazla olduğu görülürken; 13, 16, 17, 19, 22, 23 ve 25 numaralı defterlerde ise Gayrimüslimlerin Müslümanlardan daha fazla şikayet edildikleri görülecektir. 18 numaralı defter de de şikayet edilenlerin dini dağılımlarında eşitlik(47'ser Müslüman ve Gayrimüslim) vardır.

Şikayet Edilenlerin Dinlerinin Defter Numaralarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
I.MÜSLÜMAN	7	24	36	47	46	47	37	51	32	35	96	56	73
II.GAYRİMÜSLİM	11	19	25	49	63	47	44	45	27	46	111	48	112
A. Zimmi	11	17	22	43	59	44	39	43	24	46	109	46	112
B. Yahudi	-	2	3	4	2	2	1	-	2	-	11	2	1
C. Nasrani	-	-	1	2	4	5	6	5	4	6	21	3	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-
YOK	1	2	11	28	14	3	4	2	6	2	2	-	-
BELİRTİLMEMİŞ	-	2	11	7	4	15	15	7	4	1	-	-	-
TOPLAM HÜKÜM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Şikayet edilenlerin dinleri, ikinci olarak, ihtilaf konularına göre irdelenirse, hazırlanan aşağıdaki tablodan görülecektir ki, hem Müslümanların ve hem de Gayrimüslimlerin, ağırlıklı olarak; borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(155 Müslüman ve 207 Gayrimüslim), adi borç alacak(154 Müslüman ve 160 Gayrimüslim), borçlunun mallarının tespit edilmesi(146 Müslüman ve 187 Gayrimüslim) ve murabaha(139 Müslüman ve 183 Gayrimüslim) konularına ilişkin olarak şikayet edildikleri görülmektedir.

Şikayet Edilenlerin Dinlerinin İhtilaf Konularına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi boy alacak	Alın satımın doğan boy alacak	Vakaletem işgörmeye doğan boy alacak	Kira sözleşmesinden doğan boy alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Muhabaha	Boş Temessütkü	Kefil	İbra	Borçun taksitlendirilerek ödetilmesisi	Borçlunun mallarının tespit edilmesisi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafın zorla alınması paranın indesi	Verginin toplanması	Konumuz ve tahsis vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanele geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görülmesi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi
I.MUSLUMAN	154	67	13	14	27	6	139	24	11	6	155	146	10	3	3	37	-	4	6	2
II.GAYRİMUSLIM	160	71	17	9	31	5	183	16	16	12	207	187	11	3	4	30	-	2	2	1
A. Zimmi	151	63	14	9	30	5	182	14	16	10	206	186	11	3	3	29	-	2	2	1
B. Yahudi	8	1	2	-	-	-	5	1	-	-	11	10	-	-	-	1	-	-	-	-
C. Nasrani	8	13	1	-	2	-	13	2	1	4	12	-	1	-	-	2	-	1	-	-
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
YOK	4	4	-	-	2	-	1	-	-	1	6	1	-	-	4	2	34	1	3	5
BELİRTİLMEMİŞ	17	2	1	-	3	3	2	2	-	-	20	-	-	-	6	13	-	1	-	-
TOPLAM HUKUM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasındaki boy alacak ihtilafı	Borçlunun doğan boy alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakım kayıtlığında ev vs. hibesi	Salt bedeli	Rahatlı boy alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın indesi	Çalınan mal veya paranın indesi	Vergi ödenme	Rüsumu serbestiye müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın ihtizama verilmesi	Mültezimin ihtizama dâki vergi toplanması işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki boy alacak ihtilafı	Fuzla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazineyi veya malı malların nakletilmesi	Borçlunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
I.MUSLUMAN	1	2	9	3	1	2	3	1	5	-	2	-	2	1	2	1	2	-	18
II.GAYRİMUSLIM	3	-	5	4	-	3	7	4	1	2	-	-	-	1	-	1	-	-	21
A. Zimmi	3	-	4	3	-	2	7	3	1	2	-	-	-	1	-	1	-	-	21
B. Yahudi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
C. Nasrani	-	-	3	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
D. Diğer	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
YOK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-	-	-	-	1	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM HUKUM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

Şikayet edilenlerin dinleri, bu kez, başvuru yerlerine göre analiz edilirse, Müslümanların yoğunlukla Üsküdar(155 tane) kazasından şikayet edildikleri tespit edilirken; Gayrimüslimlerin(Zimmiler yine yoğunlukla Galata ve Haslar kazalarından) ise yoğunlukla, Haslar(284 tane), Galata(226 tane) ve İstanbul(38 tane) kazalarından şikayet edilmişlerdir.

Şikayet Edilenlerin Dinlerinin Başvuru Yerlerine Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
I.MÜSLÜMAN	35	137	155	254
II.GAYRİMÜSLİM	38	226	99	284
A. Zimmi	35	214	98	268
B. Yahudi	6	4	-	20
C. Nasrani	2	19	5	31
D. Diğer	-	2	-	1
YOK	44	9	4	17
BELİRTİLMEMİŞ	24	6	22	14
TOPLAM	141	334	244	456

Şikayet edilenlerin dinleri, son olarak, sosyal konumlarına göre de irdelenebilir. Hazırlanan aşağıdaki tablo ile de gösterildiği şekliyle, yönetenlere(toplam 75 kayıt) yönelik olarak yapılan başvurularda, Müslümanların(çoğunluğu şehirde yerleşik) ağırlıklı oldukları(48 Müslüman ve 14 Gayrimüslim) görülürken; yönetilenlere(toplam 1030 kayıt) yönelik olarak yapılan şikayetlerde ise, Gayrimüslimlerin(çoğunluğu yine şehirde yerleşik) yoğunluğu(633 Gayrimüslim ve 538 Müslüman) tespit ediliyor.

Şikayet Edilenlerin Dinlerinin Sosyal Konumlarına Göre Dağılımları

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	ŞİKAYET EDİLENİN DİNİ								TOPLAM
	I.MÜSLÜMAN	II.GAYRİMÜSLİM	A.Zimmi	B.Yahudi	C.Nasrani	D. Diğer	YOK	BELİRTİLMEMİŞ	
I. YÖNETEN	48	14	14	-	-	-	2	11	75
A. Şehirli	40	10	10	-	-	-	2	5	57
B. Köylü	8	4	4	-	-	-	-	6	18
II. YÖNETİLEN	538	633	601	30	57	3	8	51	1030
A. Şehirli	397	409	382	30	37	2	5	31	702
B. Köylü	141	224	219	-	20	1	3	20	328
YOK	-	-	-	-	-	-	63	-	63
BELİRTİLMEMİŞ	1	-	-	-	-	-	2	4	7
TOPLAM	587	647	615	30	57	3	75	66	1175

VIII. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA GÖRE İNCELENMESİ VE ANALİZİ

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sorunlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan, İstanbul Ahkam Defterleri incelemelerinde, hükümlerin verildiği yıllara ilişkin bilgilere de ulaşıldı. Yıllara ilişkin olarak yapmayı düşündüğümüz bu analiz, Ocak 1800- Ekim 1869

yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Buna göre, (a)finansal sorunların 19.yüzyıl süresince nasıl değiştiğinin ve (b)ülke genelinde uygulanan hukuki ve ekonomik kararların hangi sürelerle ve ne şekilde etkili olduklarının belirlenmesi açısından gerekli görülüyor.

Bu çerçevede, açıklanan defter hükümlerinde, yıllara ilişkin olarak veriler bilgiler değerlendirildi. 19.yüzyıl, 5'er yıllık dönemlere ayrıldı ve kayıtlar, bu dönemler çerçevesinde de detaylandırıldı. Genel çalışma sistematigimize uygun olarak, yıllara ilişkin olarak yaptığımız bu analizimizde de, 5'er yıllık dönemler öncelikle, kendi içlerinde irdelenecek ve daha sonra birlikte değerlendirmeye tabi tutularak analiz edilecektir.

A.HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA İLİŞKİN BELİRLENEN TASNİFE GÖRE İNCELENMESİ

19.yüzyıl İstanbul finansıyla ilgili olarak incelenen ahkam hükümleri, bu bölümde, başvuruların yapıldığı yıllar bazında irdelenecektir. Bu amaçla, başvuru yılları, 5'er yıllık periyotlara ayrıldı ve kendi içlerinde tasniflendi.

İlk olarak defter hükümlerinin -inceleme süremiz olan 1800-1870 yılları arasındaki dönemde- başvuru yıllarına göre dağılımlarına bakılacak olursa, hazırlanan tablo..'dan da görüleceği üzere, başvurular genellikle, 19.yüzyılın ilk çeyreğinde, yani 1800-1825 yılları arasındaki dönemde yapılmıştır. Şöyle ki, toplam verilen defter hükümlerinin %57,6'sı, 1800-1825 yılları arasındaki bu döneme ilişkindir. Yine, 1846-1865(%30,4) yılları arasındaki dönemde(özellikle 1851-1855 yılları arasındaki periyotta) de, başvuru sayılarının arttığı dikkati çekiyor.

Başvuru Yıllarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	HÜKÜM SAYISI	YÜZDE DAĞILIMI(%)
1800-1805	173	%14,7
1806-1810	168	%14,2
1811-1815	169	%14,3
1816-1820	110	%9,3
1821-1825	61	%5,1
1826-1830	27	%2,2
1831-1835	35	%2,9
1836-1840	23	%1,9
1841-1845	40	%3,4
1846-1850	82	%6,9
1851-1855	118	%10,0
1856-1860	80	%6,8
1861-1865	79	%6,7
1866-1870	10	%0,8
TOPLAM	1175	%100

Bu genel değerlendirmeden sonra, bu kısımda, (a)1800-1805, (b)1806-1810, (c)1811-1815, (d)1816-1820, (e)1821-1825, (f)1826-1830, (g)1831-1835, (h)1836-1840, (i)1841-1845, (j)1846-1850, (k)1851-1855, (l)1856-1860, (m)1861-1865 ve (n)1866-1870 yılları şeklinde ayırdığımız defter kayıtları, sırasıyla, (i)defter numaraları, (ii)ihtilafın konuları, (iii)başvuru yerleri, (iv)müracaat edenlerin sosyal konumları ve (v)şikayet edilenlerin sosyal konumlarına göre analiz edileceklerdir.

1. 1800-1805 Yılları Arasındaki Dönem

1800-1805 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak tespit edebildiğimiz 173 tane kararın, bu bölümde –belirttiğimiz plan çerçevesinde- kendi içindeki analizlerini yapmaya çalışacağız.¹¹⁵¹

¹¹⁵¹ 1800-1805 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların –ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

-1800 yılı: **BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 13/1057, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16 ve BOA 14/43.**

- 1801 yılı: **BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284 ve BOA 14/109.**

İlk olarak, 1800-1805 yılları arasındaki dönemi içeren defter numaralarının neler olduğunu belirlemek istersek, görülecektir ki; 13(18 karar), 14(47 karar), 15(83 karar) ve 16(25 karar) numaralı defterlerde ilgili döneme ilişkin olarak kararlar alınmıştır. İnceleme dönemleriyle ilgili en fazla başvuru, 15 numaralı defterde yapılmıştır.

1800-1805 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1800-1805	18	47	83	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İkinci olarak, 1800-1805 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, ihtilaf konuları incelenirse; ilgili dönemler arasında en fazla başvuru, adi borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin olarak yapılmıştır. Onu, hazırlanan aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekilde, sırasıyla, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(20 hüküm), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(19 hüküm), borç temessükü(17 hüküm) ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(12 hüküm) ile ilgili konular takip etmektedir.

- 1802 yılı: **BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 4/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376, BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 5/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52 ve BOA 15/53.**

- 1803 yılı: **BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231 ve BOA 15/63.**

- 1804 yılı: **15/234,15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451 ve BOA 15/456.**

- 1805 yılı: **BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/171 ve BOA 16/177.**

1800-1805 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Mutarabaha	Borç Tenessüflüğü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesisi	Borçlunun mallarının tespit edilmesisi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafı adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamanda geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (defter) görülmesi	Alınan kararın reyine ya bildirilmesi
1800-1805	53	19	2	2	6	4	2	17	1	3	20	1	4	2	2	12	8	1	3	1
BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Bogunmadan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümüne kadar bakımı karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Katımlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödenmesi	Rüşvetin serbestiye müdahale	Mikataın gelirleri	Mikataanın iltizama verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mikataın sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fizla ve fizanlı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazineatın veya miri malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
1800-1805	1	1	1	2	1	3	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

1800-1805 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerle ilgili olarak, bu kez, başvuru yerleri irdelenirse, görülecektir ki, en fazla sorun, Haslar(47 başvuru) kazasında oluşmuştur. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Galata(47 başvuru) ve İstanbul(43 başvuru) kazaları takip ederken, Üsküdar(29 başvuru) kazası en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1800-1805 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1800-1805	43	47	29	53

1800-1805 yılları dönemde yapılan başvurular, müracaatı yapan tarafın sosyal konumuna göre ele alınırsa; ilgili dönemler arasında müracaat eden kişilerin büyük bir çoğunluğunun yönetilen(ve şehirde yaşayan) kişilerden oluştuğu görülür. Şöyle ki, 1800-1805

yılları arasındaki dönemde, 159 yönetilene(124 şehirli ve 35 köylü) karşılık, sadece 13 yönetilen(tümü şehirli) şikayette bulunmuştur.

1800-1805 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1800-1805
I. YÖNETEN	13
A. Şehirli	13
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	159
A. Şehirli	124
B. Köylü	35
YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	173

Son olarak, 1800-1805 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 140'ında yönetilenlerin(93 şehirli ve 47 köylü) ve sadece 16'sında yönetenlerin(14 şehirli ve 2 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1800-1805 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1800- 1805
I. YÖNETEN	16
A. Şehirli	14
B. Köylü	2
II. YÖNETİLEN	140
A. Şehirli	93
B. Köylü	47
YOK	15
BELİRTİLMEMİŞ	2
TOPLAM	173

2. 1806-1810 Yılları Arasındaki Dönem

1806-1810 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak, ahkam kayıtlarında 168 tane hükme rastlanmıştır.¹¹⁵² Bu 168 hüküm incelenmesi, dönem hakkında aydınlatıcı bilgiler verecektir.

Öncelikle, 1806-1810 yılları arasındaki dönemi içeren defter numaralarının neler olduğunu belirlemek istersek, görülecektir ki; ilgili döneme ilişkin kayıtlar; 16(106 karar) ve 17(62 karar) numaralı defterlerde ilgili döneme ilişkin olarak kararlar alınmıştır. İnceleme dönemleriyle ilgili en fazla başvuru, 16 numaralı defterde yapılmıştır.

1806-1810 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1806-1810	-	-	-	106	62	-	-	-	-	-	-	-	-

¹¹⁵² 1806-1810 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların –ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

-1806 yılı: **BOA 16/5, BOA 16/148, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376 ve BOA 16/377.**

- 1807 yılı: **BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649 ve BOA 16/494.**

- 1808 yılı: **BOA 16/571, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768 ve BOA 16/770**

- 1809 yılı: **BOA 17/2, BOA 17/14 ve BOA 17/15.**

- 1810 yılı: **BOA 17/10, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190 ve BOA 17/208.**

1806-1810 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, ihtilaf konuları incelenirse; ilgili dönemler arasında en fazla başvurunun, adi borç alacak ihtilafı(55 hüküm) konusuna ilişkin olduğu belirlenecektir. Bu dönemde, çok çeşitli sorunların yaşandığı görülmüştür. Nitekim, hazırlanan aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekilde, sırasıyla, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(21 hüküm), kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(20 hüküm), vergi muafiyeti(17), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(15 hüküm) ve borç temessükü(11 hüküm) konuları ile ilgili olarak da ağırlıklı kayıtlara ulaşılmıştır.

1806-1810 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhli öf' adını zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zinnetle geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (takrar) görülmesi	Alınan kararın reyeye bildirilmesi
1806-1810	55	15	2	1	7	2	2	11	4	6	21	1	1	1	20	17	1	7	7	6
BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçlunun doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölünceye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rehinli borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gaspedilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödemesi	Konusunu serbestiye müdahale	Makata gelirleri	Makataın iltizama verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergi toplanma işine ilişkin kişilerin müdahalesi	Makataın sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fuzuli vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazineın veya miri malların nakledilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi	tabeli
1806-1810	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1806-1810 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerle ilgili olarak, bu kez, başvuru yerleri irdelenirse, görülecektir ki, en fazla sorun, Haslar(58 başvuru) kazasında oluşmuştur. Onu, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, 45'er başvuruyla Galata ve İstanbul kazaları takip ederken, Üsküdar(20 başvuru) kazası en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1806-1810 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1806-1810	45	45	20	58

1806-1810 yılları dönemde yapılan başvurular, müracaatı yapan tarafın sosyal konumuna göre ele alınırsa; ilgili dönemler arasında müracaat eden kişilerin büyük bir çoğunluğunun yönetilen(ve şehirde yaşayan) tebaadan oluştuğu söylenebilecektir. Şöyle ki, 1806-1810 yılları arasındaki dönemde, 157 yönetilene(123 şehirli ve 34 köylü) karşılık, sadece 11 yöneten(9 şehirli 2 köylü) şikayette bulunmuştur.

1806-1810 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1800-1805
I. YÖNETEN	11
A. Şehirli	9
B. Köylü	2
II. YÖNETİLEN	157
A. Şehirli	123
B. Köylü	34
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	168

Son olarak, 1806-1810 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 118'inde yönetilenlerin(87 şehirli ve 31 köylü) şikayet edildikleri görülürken, sadece 22'sinde yönetenlerin(18 şehirli ve 4 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1806-1810 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1806-1810
I. YÖNETEN	22
A. Şehirli	18
B. Köylü	4
II. YÖNETİLEN	118
A. Şehirli	87
B. Köylü	31
YOK	25
BELİRTİLMEMİŞ	3
TOPLAM	168

3. 1811-1815 Yılları Arasındaki Dönem

Bir diğer periyodumuz, 1811-1815 yılları arasındaki zaman dilimidir. Ahkam kayıtlarında, 1811-1815 yılları arasındaki dönemle ilgili oldukları belirlenen 169 tane karar vardır.¹¹⁵³ Çalışma planımız çerçevesinde, bunların incelemesine geçelim.

¹¹⁵³ 1811-1815 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1811 yılı: **BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353 ve BOA 17/357.**

- 1812 yılı: **BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100 ve BOA 18/101.**

- 1813 yılı: **BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208 ve BOA 18/211.**

- 1814 yılı: **BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310 ve BOA 18/313.**

- 1815 yılı: **BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.**

İlk olarak, 1811-1815 yılları arasındaki dönemi içeren defter numaralarının neler olduğunu belirleyelim. Aşağıdaki tablo ile de görülecektir ki; ilgili döneme ilişkin olarak, 17(62 karar) ve 18(107 karar) numaralı defterlerde kararlar alınmıştır. İnceleme dönemleriyle ilgili en fazla başvuru, 18 numaralı defterde yapılmıştır.

1811-1815 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1811-1815	-	-	-	-	62	107	-	-	-	-	-	-	-

1811-1815 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, ihtilaf konuları incelenirse; ilgili dönemler arasında en fazla başvurunun yine adi borç alacak ihtilafı(75 hüküm) konusuna ilişkin olarak yapıldığı tespit edilecektir. Onu, hazırlanan aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekilde, sırasıyla, alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(15 hüküm), kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(11 hüküm), para istikrazı, kredi(11 hüküm) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(10 hüküm) konuları ile ilgili hükümler takip etmektedirler.

1811-1815 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Münabaha	Borç Tenessüki	Kefil	İbra	Borcun tahsilatlandırılarak ödetilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilâf edine zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zam-pede geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayarın muhasebesinin (dekar) görülmesi	Alınan kararın rey-yaya bildirilmesi
1811-1815	75	15	4	5	11	3	3	3	6	1	10	-	4	4	8	11	3	4	1	-
BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Borçludan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakım karşılığında ev vs. hibesi	Sulu bedeli	Rahatlı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeneme	Rüşumun serbestiye müdahale	Mukataa gelirleri	Mukataanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergi toplanması için üçüncü kişilerin müdahalesi	Mukataa sahibi ile mültezimin arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazlatı vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinein veya marî malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	
1811-1815	-	-	3	1	-	1	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	1	-	1	

1811-1815 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerin, bu kez, başvuru yerleri irdelenirse, görülecektir ki, en fazla sorun, Haslar(57 başvuru) kazasında oluşmuştur. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Üsküdar(50 başvuru) ve Galata(44 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul(18 başvuru) kazası yine en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1811-1815 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1811-1815	18	44	50	57

1811-1815 yılları dönemde yapılan başvurular, müracaatı yapan tarafın sosyal konumuna göre ele alınırsa; ilgili dönemler arasında, müracaat eden kişilerin büyük bir çoğunluğunun yönetilen(ve şehirde yaşayan) kişilerden oluştuğu belirlenir. Nitekim, 1811-

1815 yılları arasındaki dönemde, 156 yönetilene(125 şehirli ve 31 köylü) karşılık, sadece 12 yöneten(8 şehirli ve 4 köylü) sorunlarının çözümü için müracaatta bulunmuşlardır.

1811-1815 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1811-1815
I. YÖNETEN	12
A. Şehirli	8
B. Köylü	4
II. YÖNETİLEN	156
A. Şehirli	125
B. Köylü	31
YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	169

Son olarak, 1811-1815 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de belirtildiği şekilde, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 148'inde yönetilenlerin(90 şehirli ve 58 köylü) çoğunluklu olduğu belirlenirken, sadece 11 hükümdede yönetenlerin(8 şehirli ve 3 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1811-1815 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1811-1815
I. YÖNETEN	11
A. Şehirli	8
B. Köylü	3
II. YÖNETİLEN	148
A. Şehirli	90
B. Köylü	58
YOK	9
BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	169

4. 1816-1820 Yılları Arasındaki Dönem

Bu bölümde, 1816-1820 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak tespit edebildiğimiz 110 tane kararın –belirttiğimiz plan çerçevesinde- kendi içindeki analizlerini yapmaya çalışacağız.¹¹⁵⁴

İlk olarak, 1816-1820 yılları arasındaki dönemi içeren defter numaralarının neler olduğunu belirlemek istersek, görülecektir ki; ilgili döneme ilişkin olarak, 19(96 karar) ve 20(14 karar) numaralı defterlerde kararlar alınmıştır.

1816-1820 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1816-1820	-	-	-	-	-	-	96	14	-	-	-	-	-

İkinci olarak, 1816-1820 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, ihtilaf konuları incelenirse; belirlenecektir ki, ilgili dönemler arasında en fazla başvuru, adi borç alacak ihtilafı konusuna ilişkin olarak yapılmıştır. Onu, hazırlanan aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekilde, sırasıyla, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(19 hüküm), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(18 hüküm), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(6 hüküm) ve borç temessükü(6 hüküm) ile ilgili konular takip etmektedirler.

¹¹⁵⁴ 1816-1820 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1816 yılı: **BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128 ve BOA 19/129.**

- 1817 yılı: **BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249 ve BOA 19/252.**

- 1818 yılı: **BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365 ve BOA 19/368.**

- 1819 yılı: **BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482 ve BOA 19/485.**

- 1820 yılı: **BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65 ve BOA 20/67.**

1816-1820 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Boşanmadan doğan borç alacak ihtilafı	Mutarabaha	Borç Temessülükü	Kefil	İbra	Borcun tahsil edilerek ödetilmesi	Hibe	Borçlunun mallarının zaptı	Şufa	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Verginin ödenmesi	Zammete geçirilen mal veya paranın hanesi	Sulu bedeli	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
1816-1820	33	18	1	2	5	1	1	6	3	5	6	4	1	3	3	10	2	1	3	2

1816-1820 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, bu kez, başvuru yerleri açısından irdelenirse, en fazla sorunun, Üsküdar(43 başvuru) kazasında yaşandığı tespit edilecektir. Onu sırasıyla, tablo..’da da görüleceği gibi, Galata(35 başvuru) ve Haslar(21 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul(11 başvuru) kazası yine en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1816-1820 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1816-1820	11	35	43	21

1816-1820 yılları dönemde yapılan başvurular, müracaatı yapan tarafın sosyal konumuna göre ele alınırsa; ilgili dönemler arasında müracaat eden kişilerin, oldukça yüksek bir oranının(%96,4’ü) yönetilen(ve şehirde yaşayan) kişilerden oluşuyor. Şöyle ki, 1816-1820 yılları arasındaki dönemde, 106 yönetilene(82 şehirli ve 24 köylü) karşılık, sadece 4 yöneten(3 şehirli ve 1 köylü) şikayette bulunmuştur.

1816-1820 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1816-1820
I. YÖNETEN	4
A. Şehirli	3
B. Köylü	1
II. YÖNETİLEN	106
A. Şehirli	82
B. Köylü	24
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	110

Son olarak, 1816-1820 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilir gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 96'sında yönetilenlerin(61 şehirli ve 35 köylü) ve sadece 10'unda yönetenlerin(4 şehirli ve 6 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1816-1820 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1816-1820
I. YÖNETEN	10
A. Şehirli	4
B. Köylü	6
II. YÖNETİLEN	96
A. Şehirli	61
B. Köylü	35
YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	110

5. 1821-1825 Yılları Arasındaki Dönem

Tasnif sistematığımız çerçevesinde, yıllara göre yaptığımız ayırımındaki 5.zaman dilimi, 1821-1825 yılları arasını kapsıyor. Bu döneme ilişkin olarak tespit edilebilen 61 tane karar vardır.¹¹⁵⁵ Bu kararları irdeleyelim.

İlk olarak, 1821-1825 yılları arasındaki dönemi içeren defter numaralarının neler olduğunu belirlemek istersek, dönemin, sadece 20(61 karar) numaralı defterlerde yer aldığını görebiliriz.

1821-1825 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1821-1825	-	-	-	-	-	-	-	61	-	-	-	-	-

İkinci olarak, 1821-1825 yılları arasındaki dönemde; adi borç alacak ihtilafı (19 hüküm), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(13 hüküm), para istikrazı(12 hüküm) ve kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(5 hüküm) konularıyla ilgili sorunların ağırlıklı olarak yaşandığı belirlenebilir.

¹¹⁵⁵ 1821-1825 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1821 yılı: **BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169 ve BOA 20/170.**

- 1822 yılı: **BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240 ve BOA 20/245.**

- 1823 yılı: **BOA 20/231, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288 ve BOA 20/294.**

- 1824 yılı: **BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360 ve BOA 20/365.**

- 1825 yılı: **BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408 ve BOA 20/414.**

1821-1825 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVUR YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alın satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Mürabaha	Borç Temessüki	Kefil	İbra	Borcun tahsil edilerek ödetilmesi	Süflî bedeli	Borçlu malların zaptı	Etli örf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Güspedilen para ve eşyanın indesi	Zammete geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görütmesi	Alınan kararın reyeye bildirilmesi
1821-1825	19	13	4	2	12	1	2	2	2	1	2	1	1	-	1	5	1	-	-	-

1821-1825 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, genellikle, Galata(28 başvuru) ve Üsküdar(21 başvuru) kazalarına ilişkindir.

1821-1825 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1821-1825	1	28	21	11

1821-1825 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak alınan kararlarda, başvuruyu, genellikle, yönetilen(ve şehirde yaşayan) tebaa yapmıştır. Şöyle ki, 1821-1825 yılları arasındaki dönemde, 56 yönetilene(43 şehirli ve 13 köylü) karşılık, sadece 4 yöneten(tümü şehirli) şikayette bulunmuştur.

1821-1825 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1821-1825
I. YÖNETEN	4
A. Şehirli	4
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	56
A. Şehirli	43
B. Köylü	13
YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	61

Son olarak, 1821-1825 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, şikayet edilen taraf, yine ağırlıklı olarak, yönetilenlerden(ve yine şehirde yaşayan) oluşmuştur. Hazırlanan aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 58'inde yönetilenlerin(40 şehirli ve 18 köylü) ihtilaf tarafı olduğu belirlenirken, sadece 3 hükümde yönetilenlerin(tümü şehirli) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1821-1825 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1821-1825
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	3
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	58
A. Şehirli	40
B. Köylü	18
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	61

6. 1826-1830 Yılları Arasındaki Dönem

Diğer inceleme dönemimiz 1826-1830 yılları arasındaki dönemdir. İstanbul Ahkam Defterleri'nde, bu periyotta, sadece 27 tane finansal sorunla karşılaştık.¹¹⁵⁶ Planımız dahilinde bu hükümleri, oluşturduğumuz tablolarla birlikte, kendi içlerinde inceleyelim.

Öncelikle, 1826-1830 yılları arasındaki dönemin; 20(27 karar) numaralı defterler yer aldığını belirleyebiliriz.

¹¹⁵⁶ 1826-1830 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1826 yılı: **BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459 ve BOA 20/468.**

- 1827 yılı: **BOA 20/511 ve BOA 20/515.**

- 1828 yılı: **BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552 ve BOA 20/555.**

- 1829 yılı: **BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569 ve BOA 20/574.**

- 1830 yılı: **BOA 20/596 ve BOA 20/604.**

1826-1830 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1826-1830	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-

İkinci olarak, 1826-1830 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, genellikle; alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(11 hüküm), adi borç alacak ihtilafı(5 hüküm) ve para istikrazı, kredi(3 hüküm) konularının çözümü için yapıldıkları görülecektir.

1826-1830 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alım satımından doğan borç alacak	Vekâletim işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mutabakat	Borç Tenessükü	Kefil	Hibe	Rehinli borç alacak	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilafın adına zorla alınan paranın iadesi	Verginin toplanması	Karunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	Zamanele geçirilen mal veya paranın iadesi	Ayanın muhasebesinin (takar) görülmesi	Alınan kararın rey'ya bildirilmesi	
1826-1830	5	11	3	-	3	1	-	-	1	2	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-

1826-1830 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, bu kez, başvuru yerleri açısından irdelenirse, görülecektir ki, bu dönemde, sorunlar genellikle Galata(12 başvuru) ve Üsküdar(12) kazalarında yaşanmıştır.

1826-1830 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1826-1830	1	12	12	2

1826-1830 yılları arasında yapılan toplam 27 başvurunun; 26'sının yönetilenlerce(ve şehirde yaşayan) yapıldığı görülürken, sadece 1 tanesinin yöneten(şehirli) tarafından yapıldığı görülecektir.

1826-1830 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1826-1830
I. YÖNETEN	1
A. Şehirli	1
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	26
A. Şehirli	18
B. Köylü	8
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	27

Son olarak, 1826-1830 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda -dikkat çekici bir şekilde- sadece yönetilen(ve yine şehirde yaşayan) tebaanın şikayet edildikleri(2 hükümde şikayet edilen taraf “yok”tur) görülecektir.

1826-1830 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1826-1830
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	25
A. Şehirli	16
B. Köylü	9
YOK	2
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	27

7. 1831-1835 Yılları Arasındaki Dönem

İstanbul Ahkam Defterleri'nde, 1831-1835 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak 35 tane karar tespit edildi.¹¹⁵⁷ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, bu kısımda, dönem tablolar şeklinde, kendi içinde analiz edilecektir.

İlk olarak, 1831-1835 yılları arasındaki dönemin, 20(3 karar) ve 21(32 karar) numaralı defterlerde yer aldığını belirtilebilir.

1831-1835 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1831-1835	-	-	-	-	-	-	-	3	32	-	-	-	-

1831-1835 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, genellikle, adi borç alacak ihtilafı(12 hüküm), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(6 hüküm), borçlunun mallarının zaptı(2 hüküm) ve ibra(2 hüküm) konularıyla ilgili oldukları tespit ediliyor.

1831-1835 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularına Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adi borç alacak	Alım satımdan doğan borç alacak	Vekâletin işgörmesinde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mürabaha	Borç Tanımsızlığı	Kefil	İbra	Borçun taksitlendirilerek ödeltirilmesi	Borçlunun mallarının tespiti/edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Mükataanın ihtizama verilmesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Hibe	Rehinli borç alacak	Gaspedilen para ve eşyanın indesi
1831-1835	12	6	1	-	-	1	-	1	1	2	-	-	2	1	1	4	2	1	1	1

¹¹⁵⁷ 1831-1835 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1831 yılı: **BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.**
- 1832 yılı: **BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28 ve BOA 21/35.**
- 1833 yılı: **BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84 ve BOA 21/89.**
- 1834 yılı: **BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170**
- 1835 yılı: **BOA 21/1, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215 ve BOA 21/219.**

1831-1835 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, bu kez, başvuru yerlerine göre irdelenirse, ilgili dönemlerde, en fazla finansal sorunun Galata(15 başvuru) kazasında olduğu söylenebilecektir.

1831-1835 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1831-1835	4	15	9	7

1831-1835 yılları dönemde yapılan başvurular, müracaatı yapan tarafın sosyal konumuna göre ele alınırsa; ilgili dönemler arasında müracaat eden kişilerin büyük bir çoğunluğunun yönetilen(ve şehirde yaşayan) kişilerden olduğu görülür. Şöyle ki, 1831-1835 yılları arasındaki dönemde, 32 yönetilene(28 şehirli ve 4 köylü) karşılık, sadece 3 yöneten(tümü şehirli) şikayette bulunmuştur.

1831-1835 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1831-1835
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	3
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	32
A. Şehirli	28
B. Köylü	4
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	35

1831-1835 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, son olarak, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 25'inde yönetilenlerin(22 şehirli ve 3 köylü) ve sadece 6'sında yönetenlerin(5 şehirli ve 1 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1831-1835 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1831-1835
I. YÖNETEN	6
A. Şehirli	5
B. Köylü	1
II. YÖNETİLEN	25
A. Şehirli	22
B. Köylü	3
YOK	4
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	35

8. 1836-1840 Yılları Arasındaki Dönem

Tasnifimizdeki sıralamada, 8.dilimlenme, 1836-1840 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak yapıldı. Defterlerde bu dönemle ilgili, 23 tane karar tespit edildi.¹¹⁵⁸ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, dönem içindeki bu 23 kararı, tablolar dahilinde, analiz edelim.

1836-1840 yılları arasındaki döneme ilişkin kararlar incelendiğinde, tüm kararların, 21(23 karar) numaralı defterde yer aldığı görülecektir.

1836-1840 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1836-1840	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-

İkinci olarak, 1836-1840 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, ağırlıklı finansal sorunlar; borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ihtilafı(7 hüküm), adi borç alacak

¹¹⁵⁸ 1836-1840 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1836 yılı: **BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260 ve BOA 21/263.**
- 1837 yılı: **BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300 ve BOA 21/503**
- 1838 yılı: **BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371 ve BOA 21/374.**
- 1839 yılı: **BOA 21/378.**
- 1840 yılı: **BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/464.**

ihtilafı(6 hüküm), vekaleten işgörmeye doğan borç alacak(3 hüküm) ve verginin toplanması(2 hüküm) konularına ilişkindir.

1836-1840 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adli borç alacak	Alın satımından doğan borç alacak	Vekaleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrarı, ferdi	Ucret ihtilafı	Muhatabata	Borç Tanımsızlığı	Kötü niyetli borç alacak	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf öf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Kamusal ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Makattanın ihtizaarı verilmesi	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	Alınan kararın reyaya bildirilmesi	
1836-1840	6	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1836-1840 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, genellikle Haslar(9 başvuru) kazasından yapılmıştır.

1836-1840 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1836-1840	5	6	3	9

1836-1840 yılları dönemde yapılan başvurularda, müracaatı yapan taraf, genellikle yönetilen(ve şehirde yaşayan) tebaadır. Nitekim, 1836-1840 yılları arasındaki dönemde, 22 yönetilene(14 şehirlî ve 8 köylü) karşılık, sadece 1 yöneten(şehirlî) şikayette bulunmuştur.

1836-1840 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1836-1840
I. YÖNETEN	1
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	22
A. Şehirli	14
B. Köylü	8
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	23

Son olarak, 1836-1840 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, şikayet edilen tarafın da yine yönetilen(ve köyde yaşayan) ağırlıklı olduğu görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 19'unda yönetilenlerin(9 şehirli ve 10 köylü) ve sadece 3'ünde yönetenlerin(1 şehirli ve 2 köylü) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1836-1840 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1836-1840
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	1
B. Köylü	2
II. YÖNETİLEN	19
A. Şehirli	9
B. Köylü	10
YOK	1
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	23

9. 1841-1845 Yılları Arasındaki Dönem

1841-1845 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak tespit edebildiğimiz 40 tane karar vardır.¹¹⁵⁹ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, bu kararlar, kendi içinde, tablolar yardımıyla, analiz edilecektir.

İlk olarak, 1841-1845 yılları arasındaki dönemi içeren kayıtların, 21(2 karar) ve 22(38 karar) numaralı defterlerde yer aldıklarını görebiliriz.

1841-1845 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1841-1845	-		-	-	-	-	-	-	2	38	-	-	-

1841-1845 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, ihtilaf konuları, bu kez biraz farklılaşarak; borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(18 hüküm), borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi(17 hüküm) ve adi borç alacak ihtilafından(8 hüküm) oluşmuştur.

¹¹⁵⁹ 1841-1845 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1841 yılı: **BOA 21/480, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25 ve BOA 22/27.**
- 1842 yılı: **BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53 ve BOA 22/55**
- 1843 yılı: **BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89 ve BOA 22/102.**
- 1844 yılı: **BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155 ve BOA 22/338.**
- 1845 yılı: **BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202 ve BOA 22/252.**

1841-1845 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmemde doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikraz, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessülü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespiti	Borçlunun mallarının zaptı	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	Hazinenin veya müri malların nakledilmesi	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Ölümceye kadar bakım karyalığında ev vs. hibesi	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Alınatı kararın reyeye bildirilmesi	
1841-1845	83	6	1	2	6	-	5	-	-	-	18	1	-	17	1	-	1	1	1	1	1

1841-1845 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerin ağırlıklı başvuru yeri, Haslar(23 başvuru) kazası sınırları içidir. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Galata(9 başvuru), İstanbul(4 başvuru) ve Üsküdar(4 başvuru) kazaları takip etmektedir.

1841-1845 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1841-1845	4	9	4	23

1841-1845 yılları dönemde yapılan başvurularda, müracaatı yapan taraf yine çoğunlukla yönetilenler(ve yine şehirli)dir. Görülüyor ki, 1841-1845 yılları arasındaki dönemde, 37 yönetilene(20 şehirli ve 17 köylü) karşılık, sadece 3 yöneten(tümü şehirli) şikayette bulunmuştur.

1841-1845 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1841-1845
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	3
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	37
A. Şehirli	20
B. Köylü	17
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	40

Son olarak, 1841-1845 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, dikkati çeken bir biçimde, şikayet edilen tarafın tümünün yönetilenden oluştuğu belirleniyor. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan 37 başvurunun bütününde yönetilenler(18 şehirli ve 19 köylü) şikayet edilmiştir.

1841-1845 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1841-1845
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	37
A. Şehirli	18
B. Köylü	19
YOK	3
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	40

10. 1846-1850 Yılları Arasındaki Dönem

Sıradaki inceleme dönemimiz 1846-1850 yılları arasındaki dönemdir. İstanbul Ahkam Defterleri'nde, bu peryoda giren, 82 tane finansal sorun tespit edilmiştir.¹¹⁶⁰ Planımız dahilinde bu hükümleri, oluşturduğumuz tablolarla birlikte, kendi içlerinde inceleyelim.

Öncelikle, 1826-1830 yılları arasındaki dönemin; 22(24 karar) ve 23(58 karar) numaralı defterlerde yer aldığını söyleyebiliriz.

1846-1850 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1846-1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	58	-	-

İkinci olarak, 1831-1835 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, genellikle, adi borç alacak ihtilafı(26 hüküm), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(11 hüküm), alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı(yine 11 hüküm) ve borçlunun mallarının tespit edilmesi(yine 11 hüküm) sorunlarına yönelik oldukları tespit edilecektir.

¹¹⁶⁰ 1846-1850 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1846 yılı: 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/278, BOA 22/285 ve BOA 22/289.

- 1847 yılı: BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 23/14.

- 1848 yılı: BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70 ve BOA 23/75.

- 1849 yılı: BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/124 ve BOA 23/125.

- 1850 yılı: BOA 23/123, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177 ve BOA 23/178.

1846-1850 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Adli borç alacak	Alınan satılmadan doğan borç alacak	Vakaletem işgörmünde doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Mürabaha	Borç Tamesükkü	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Rehnlü borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi	Zamanda geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (tekne) görülmesi	Alınan kararın reyoyaya bildirilmesi
1846-1850	26	11	1	1	2	1	11	1	3	1	6	11	4	1	1	3	4	1	1	1

1846-1850 yılları arasındaki dönemde verilen hükümler, yoğunlukla, Haslar(48 başvuru) kazasından yapılmıştır. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Galata(25 başvuru) ve Üsküdar(5 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul(1 başvuru) kazası en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1846-1850 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1846-1850	1	25	5	48

1846-1850 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak alınan kararlarda -dikkati çekecek biçimde- tüm başvurular, yönetilen(58 şehirli ve 23 köylü) tebaa tarafından yapılmıştır.

1846-1850 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1846-1850
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	81
A. Şehirli	58
B. Köylü	23
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	82

Son olarak, 1846-1850 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, şikayet edilen tarafın da yine yönetilen(ve köyde yaşayan) ağırlıklı olduğu görülecektir. Hazırlanan aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilceği gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 80'inde yönetilenlerin(40 şehirli ve 18 köylü) ihtilaf tarafı olduğu belirlenirken, sadece bir tek hükümde yöneten(şehirde ikamet eden) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1846-1850 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1846-1850
I. YÖNETEN	1
A. Şehirli	1
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	80
A. Şehirli	55
B. Köylü	25
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	1
TOPLAM	82

11. 1851-1855 Yılları Arasındaki Dönem

İstanbul Ahkam Defterleri'nde, 1851-1855 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak 118 tane karar tespit edildi.¹¹⁶¹ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, bu kısımda, dönem tablolar şeklinde, kendi içinde analiz edilecektir.

¹¹⁶¹ 1851-1855 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1851 yılı: **BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255 ve BOA 23/256.**

- 1852 yılı: **BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318 ve BOA 23/319**

- 1853 yılı: **BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17 ve BOA 24/43.**

İlk olarak, 1831-1835 yılları arasındaki dönemin, 23(82 karar) ve 24(36 karar) numaralı defterlerde yer aldığını belirtilebilir.

1851-1855 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI													
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1851-1855	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82	36	-

İkinci olarak, 1851-1855 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, sorun türleri değişiyor. İlgili dönemde, hukuki mevzuatta yapılan değişiklik nedeniyle, İstanbul'daki finansal sorunlar; adi borç alacak yoğunluğundan çıkarak -genellikle üç konu etrafında- (a)borçlunun mallarının tespit edilmesi(65 hüküm), (b)murabaha(49 hüküm) ve (c)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(44 hüküm) konularında yoğunlaşmıştır.¹¹⁶²

1851-1855 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adi borç alacak	Alınm istenmeden doğan borç alacak	Vekâleten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istihza, kredi	Ucret ihtilafı	Murabaha	Borç Temessükü	Kefil	Hibe	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Çalınan mal veya paranın indesi	Verginin toplanması	Kamussuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın indesi	Aynıın muhasebesinin (takar) görülmesi	Alınan kararın reyiyaya bildirilmesi	
1851-1855	14	11	2	6	-	2	49	-	4	3	44	65	1	1	-	2	-	2	-	-	-

1851-1855 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerde, ağırlıklı başvuru merkezi, Haslar(85 başvuru) kazasıdır. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Üsküdar(18

- 1854 yılı: 23/375, **BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68 ve BOA 24/71.**

-1855 yılı: **BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107 ve BOA 24/108.**

¹¹⁶² İnceleceğimiz diğer üç dönemde de, yine bu üç konunun yoğunluğu devam edecektir.

başvuru) ve Galata(14 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul(1 hüküm) kazası yine en az başvurunun yapıldığı olmuştur.

1851-1855 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1851-1855	1	14	18	85

1851-1855 yılları dönemde alınan tüm kararlarda, yönetilen(ve şehirde yaşayan) tebaanın başvurusu görülüyor. Aşağıdaki tablo ile de belirleneceği gibi, 1851-1855 yılları arasındaki dönemde yapılan 118 kararın tümünde, yönetilenlerin(85 şehirli ve 33 köylü) şikayette bulunmuşlardır.

1851-1855 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1851-1855
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	118
A. Şehirli	85
B. Köylü	33
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	118

Son olarak, 1851-1855 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurular, şikayet edilen tarafın sosyal konularına göre analiz edilirse, ilgili dönemler arasında, yine ağırlıklı olarak yönetilenlerin(ve yine şehirde yaşayan) şikayet edildiği görülecektir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de detaylandırılabilen gibi, ilgili dönemde yapılan başvuruların, 115'inde yönetilenlerin(83 şehirli ve 32 köylü) ve sadece 3'ünde yönetilenlerin(tümü şehirli) şikayet edildiği tespit edilmektedir.

1851-1855 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1851-1855
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	3
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	115
A. Şehirli	83
B. Köylü	32
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	118

12. 1856-1860 Yılları Arasındaki Dönem

Sıradaki inceleme dönemimiz olan, 1856-1860 yılları arasındaki dönemle ilgili olarak, İstanbul Ahkam Defterleri'nden 80 tane finansal karar tespit edilmiştir.¹¹⁶³ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, bu kısımda, ilgili dönem tablolar şeklinde, kendi içinde analiz edilecektir.

İlk olarak, 1856-1860 yılları arasındaki dönemin -incelediğimiz son iki defterde- 24(48 karar) ve 25(32 karar) numaralı defterlerde yer aldığı görülecektir.

¹¹⁶³ 1856-1860 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1856 yılı: **BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142 ve BOA 24/145.**
- 1857 yılı: **BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/205, BOA 24/209 ve BOA 24/212.**
- 1858 yılı: **BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/262 ve BOA 24/263.**
- 1859 yılı: **BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4 ve BOA 25/5.**
- 1860 yılı: **BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54 ve BOA 25/55.**

1856-1860 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1856-1860	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	32

İkinci olarak, 1856-1860 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların -önceki dönemde de tespit edildiği gibi- ağırlıklı olarak(46'şar hükümle), (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve (iii)murabaha sorunlarına ilişkin olduğu belirlenecektir. Bir diğer önemli husus da, bu üç konunun(ikinci bölümde açıklandığı gibi), aynı hükümde birlikte yer almalarıdır.

1856-1860 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																					
	Adi borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vakâletten işgörmeye doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para ihtilafı, keredi	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Murabaha	Şifâh	Kefîl	Sulh bedeli	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Verginin toplanması	Kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zamınde geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (tekerrür) görülmesi	Alınan kararın reyeye bildirilmesi		
1856-1860	89	10	4	1	1	1	46	1	1	1	46	46	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1856-1860 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerle ilgili olarak, bu kez, başvuru yerleri irdelenirse, görülecektir ki, en fazla sorun, yine Haslar(53 başvuru) kazasında oluşmuştur. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Galata(18 başvuru) ve Üsküdar(7 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul(1 başvuru) kazası yine en az başvurunun yapıldığı yer olmuştur.

1856-1860 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1856-1860	1	18	7	53

1856-1860 yılları dönemde yapılan başvurularda, müracaatı yapan taraf, yine genellikle yönetilen(ve yine şehirde yaşayan) tebaadır. Şöyle ki, 1856-1860 yılları arasındaki dönemde, 77 yönetilene(61 şehirli ve 16 köylü) karşılık, sadece 3 yöneten(tümü şehirli) şikayette bulunmuştur.

1856-1860 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1856-1860
I. YÖNETEN	3
A. Şehirli	3
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	77
A. Şehirli	61
B. Köylü	16
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	80

Son olarak, 1856-1860 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, şikayet edilen tarafın tümünün yönetilenlerden(ve bu kez köyde yerleşik) oluştuğu görülecektir. Diğer bir ifadeyle, ilgili dönemde yapılan tüm şikayetler, yönetilenlere(64 şehirli ve 16 köylü) yöneliktir.

1856-1860 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1856-1860
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	80
A. Şehirli	64
B. Köylü	16
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	80

13. 1861-1865 Yılları Arasındaki Dönem

Sıradaki inceleme peryodumuz, 1861-1865 yılları arasındaki dönemdir. Döneme ilişkin, İstanbul Ahkam Defterleri'nden 79 tane finansal karar tespit edilmiştir.¹¹⁶⁴ Belirttiğimiz plan çerçevesinde, bu kısımda, ilgili dönem tablolar şeklinde, kendi içinde analiz edilecektir.

İlk olarak, 1861-1865 yılları arasındaki dönemin -incelediğimiz son defterde- 25(79 karar) numaralı defterlerde yer aldığı belirlenecektir.

1861-1865 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1861-1865	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79

İkinci olarak, 1861-1865 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, yine ağırlıklı olarak(68'şar hükümle), (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve (iii)murabaha sorunlarına ilişkin olduğu(ve yine aynı hükümlerde üç konunun da birlikte yer aldığı) belirlenecektir.

¹¹⁶⁴ 1861-1865 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1861 yılı: **BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142 ve BOA 25/145.**

- 1862 yılı: **BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185 ve BOA 25/188.**

- 1863 yılı: **BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204 ve BOA 25/207.**

- 1864 yılı: **BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219 ve BOA 25/220.**

- 1865 yılı: -

1861-1865 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																				
	Adli borç alacak	Alın satımdan doğan borç alacak	Vakaleten iğgönmeye doğan borç alacak	Kara sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrarı, kredi	Ücret ihtilafı	Muhatabat	Ortaklar arasındaki borç alacak ihtilafı	Kefil	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi	Borçlunun mallarının tespit edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	İhtilaf adına zorla alınan paranın indesi	Verginin toplanması	Konussuz ve tahsiz vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zammette geçirilen mal veya paranın indesi	Ayarın muhasebesinin (takrar) görülmesi	Alınan kararın rey-yaya bildirilmesi	
1861-1865	2	4	2	2	1	1	68	1	1	1	68	68	1	1	1	1	1	1	1	1	1

1861-1865 yılları arasındaki dönemde verilen hükümlerle ilgili olarak, bu kez, başvuru yerleri irdelenirse, görülecektir ki, en fazla sorun, bu kez, Galata(35 hüküm) kazasında oluşmuştur. Onu sırasıyla, aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi, Haslar(23 başvuru) ve Üsküdar(20 başvuru) kazaları takip ederken, İstanbul'dan hiç başvuru yapılmamıştır.

1861-1865 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1861-1865	-	35	20	23

1861-1865 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, müracaatı yapan tarafın tümü, yönetilen(ve şehirde yaşayan) tebaadan oluşmuştur. Diğer bir ifadeyle, 1861-1865 yılları arasındaki dönemde, sadece 79 yönetilen(60 şehirli ve 19 köylü) şikayette bulunmuştur.

1861-1865 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1861-1865
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	79
A. Şehirli	60
B. Köylü	19
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	79

Son olarak, 1836-1840 yılları arasındaki dönemde yapılan başvurularda, ilginç bir biçimde, şikayet edilen tarafın da yine sadece yönetilen(ve yine genellikle şehirde yaşayan) tebaadan oluştuğu görülecektir. Diğer bir ifadeyle, 1861-1865 yılları arasındaki dönemde, 79 başvurunun tümünde, yönetilenler(57 şehirli ve 22 köylü) şikayet edilmiştir.

1861-1865 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1861-1865
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	79
A. Şehirli	57
B. Köylü	22
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	79

1861-1865 yılları arasındaki dönemi topluca analiz edersek, genel bir sonuca ulaşabiliriz: “İstanbul finans piyasasında, 1861-1865 yılları arasındaki dönemde, iki yönetilen tebaa(çoğunluğu şehirde ikamet eden); yoğun olarak Galata kazasından ve genellikle (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve (iii)murabaha konularıyla ilgili sorunlar yaşanmıştır.”

14. 1866-1870 Yılları Arasındaki Dönem

Çalışmamız sınırları kapsamında incelediğimiz son defter dönemi, 1866-1870 yılları arasındaki dönemdir. İlgili dönemle ilişkili olarak, defter kayıtlarında, 10 tane hüküm tespit edildi.¹¹⁶⁵ Belirlediğimiz plana göre son döneme ait bu hükümleri -hazırladığımız tablolar eşliğinde- kendi içlerinde inceleyelim.

Öncelikle belirtmelidir ki, 1866-1870 yılları arasındaki dönem, 25(10 karar) numaralı defterde yer almaktadır.

1866-1870 Yılları Arasındaki Döneme Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1866-1870	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10

1866-1870 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların yoğunlukla -son üç dönemde de olduğu gibi-(i)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(9 hüküm), (ii)borçlunun mallarının tespit edilmesi(yine 9 hüküm) ve (iii)murabaha(yine 9 hüküm) sorunlarına yönelik oldukları görülecektir.

1866-1870 Yılları Arasındaki Döneme Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																
	1866-1870	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹¹⁶⁵ 1866-1870 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz kayıtların -ilgili yıllara göre- dağılımları şöyledir:

- 1866 yılı: **BOA 25/231** ve **BOA 25/241**.
- 1867 yılı: **BOA 25/245**, **BOA 25/246** ve **BOA 25/247**.
- 1868 yılı: **BOA 25/255** ve **BOA 25/258**.
- 1869 yılı: **BOA 25/263**, **BOA 25/267** ve **BOA 25/270**.

1866-1870 yılları arasındaki dönemde verilen kararlar; genellikle Haslar(6 hüküm) kazası merkezlidir. Onu sırasıyla, tablo..'da da görüleceği gibi, Üsküdar(3 başvuru) ve Galata(1 başvuru) kazaları takip ederken; bu dönemde, İstanbul kazasından hiç başvuru olmadığı belirlenmiştir.

1866-1870 Yılları Arasındaki Döneme Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1866-1870	-	1	3	6

1866-1870 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların tümü, şehirde yerleşik yönetilen tebaa tarafından yapılmıştır.

1866-1870 Yılları Arasındaki Döneme Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1866-1870
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	10
A. Şehirli	10
B. Köylü	-
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	10

Son olarak, 1866-1870 yılları arasındaki dönemde yapılan başvuruların, yine tümünde yönetilen(7 şehirli ve 3 köylü) tebaanın şikayet edildiği tespit edilmiştir.

1866-1870 Yılları Arasındaki Döneme Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konularının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI
	1866-1870
I. YÖNETEN	-
A. Şehirli	-
B. Köylü	-
II. YÖNETİLEN	10
A. Şehirli	7
B. Köylü	3
YOK	-
BELİRTİLMEMİŞ	-
TOPLAM	10

1866-1870 yılları arasındaki dönemde, inceleme alanlarımızla ilgili nispeten, belirgin sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, “İstanbul finans piyasasında, 1866-1870 yılları arasındaki dönemde, iki yönetilen tebaa(çoğunluğu şehirde ikamet eden); yoğun olarak Haslar kazasından ve genellikle (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve (iii)murabaha konularıyla ilgili sorunlar yaşamışlardır.”

B. BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA GÖRE BELİRLENEN HÜKÜMLERİN GENEL ANALİZİ

İstanbul Ahkam Defterleri hükümlerinden tespit edilen ve çalışma alanımızı oluşturan 1800-1870 yılları arasındaki dönemin, kendi içindeki incelenmesinden sonra, bu bölümde de, topluca irdelenmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede, başvuruların yapıldığı dönemler; sırasıyla, (a)toplam hüküm sayıları, (b)defter numaraları, (c)ihtilaf konuları, (d)başvuru yerleri, (e)müracaat edenlerin sosyal konuları ve son olarak (f)şikayet edilenlerin sosyal konularına göre –hazırladığımız tablolar yardımıyla- analiz edilecektir.

İlk olarak, defter hükümlerinin verildiği(diğer bir ifadeyle, başvuruların yapıldığı) yıllar, hüküm sayılarının dağılımına göre topluca irdelenirse, görülecektir ki, 19.yüzyılda İstanbul finans piyasasında, en fazla sorun, 1810-1819 yılları arasındaki dönemde

yaşanmıştır.¹¹⁶⁶ Aşağıdaki tablo ile de izleneceği üzere, 10'ar yıllık zaman dilimlerinden en çok hüküm, 313 karar/ve toplam hükümlerin %26'6'sıyla 1810-1819 yılları arasındaki dönemde verilmiştir. Yine 1800-1809 yılları arasındaki dönemde(282 başvuru) de kısmen yoğunluğun yaşandığı söylenebilir. 1830-1839 yılları arasındaki dönemi ise, en az sorunun yaşandığı peryot(54 hüküm) olmuştur.

¹¹⁶⁶ 1810-1819 yılları arasındaki döneme ilişkin olarak tespit ettiğimiz bu hükümlerin -yıllara göre- dağılımı şöyledir:

- 1810 yılı: **BOA 17/10, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/208**

- 1811 yılı: **BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353 ve BOA 17/357.**

- 1812 yılı: **BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100 ve BOA 18/101.**

- 1813 yılı: **BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208 ve BOA 18/211.**

- 1814 yılı: **BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310 ve BOA 18/313.**

- 1815 yılı: **BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.**

- 1816 yılı: **BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128 ve BOA 19/129.**

- 1817 yılı: **BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249 ve BOA 19/252.**

- 1818 yılı: **BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365 ve BOA 19/368.**

- 1819 yılı: **BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482 ve BOA 19/485.**

Bununla birlikte, İstanbul'da, sırasıyla, 1810(59 karar)¹¹⁶⁷, 1811(49 karar)¹¹⁶⁸, 1861(47 karar)¹¹⁶⁹, 1807(46 karar)¹¹⁷⁰ yıllarında finansal sorunların arttığı görülüyor. 1865 yılı ise, hiçbir finansal kararın alınmaması ile dikkati çekiyor.

¹¹⁶⁷ BOA 17/10, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190 ve BOA 17/208.

¹¹⁶⁸ BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353 ve BOA 17/357.

¹¹⁶⁹ BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142 ve BOA 25/145.

¹¹⁷⁰ BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649 ve BOA 16/494.

Başvuru Yıllarına Göre Toplam Hüküm Sayıları

YIL	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	22	35	22	20	36	38	35	46	25	3	282
YIL	1810	1811	1812	1813	1814	1815	1816	1817	1818	1819	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	59	49	39	34	21	26	22	21	21	21	313
YIL	1820	1821	1822	1823	1824	1825	1826	1827	1828	1829	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	25	19	16	10	7	9	4	2	15	4	111
YIL	1830	1831	1832	1833	1834	1835	1836	1837	1838	1839	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	2	3	5	7	6	14	4	6	6	1	54
YIL	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	6	11	6	4	7	12	11	14	23	14	108
YIL	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	20	39	25	27	14	13	4	14	19	15	190
YIL	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	TOPLAM
HÜKÜM SAYISI	28	47	19	8	5	-	2	3	2	3	117

Beşer yıllık zaman dilimleri, defter numaralarına göre ritmik bir dağılım göstermektedir. Defterlerin, numaralandırma sistematığının, yıllara göre yapıldığı düşünülürse, bu durumun normal olduğu görülecektir. Örneğin, ilk defter olan 13 numaralı defter, yüzyılın ilk dönemlerine(1800-1805) ilişkin kayıtları kapsarken; en son defter olan 25 numaralı defter, son üç dönemle ilgili kayıtları kapsıyor.

Bununla birlikte en fazla hükmün, 16 numaralı(131 hüküm) defterde(1800-1810 yılları arasındaki dönemi içeren) alındığı görülüyor.

Yine verilen hükümlerin, 1806-1815 yılları arasındaki dönemde(ki bu dönem 16-18 numaralı defterler arasında yer alıyor) yoğunlaştığı belirleniyor.

Başvuru Dönemlerine Göre Defter Numaralarının Dağılımı

BAŞVURU YILI	DEFTER NUMARASI												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1800-1805	18	47	83	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1806-1810	-	-	-	106	62	-	-	-	-	-	-	-	-
1811-1815	-	-	-	-	62	107	-	-	-	-	-	-	-
1816-1820	-	-	-	-	-	-	96	14	-	-	-	-	-
1821-1825	-	-	-	-	-	-	-	61	-	-	-	-	-
1826-1830	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-
1831-1835	-	-	-	-	-	-	-	3	32	-	-	-	-
1836-1840	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-
1841-1845	-	-	-	-	-	-	-	-	2	38	-	-	-
1846-1850	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	58	-	-
1851-1855	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82	36	-
1856-1860	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	32
1861-1865	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79
1866-1870	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
TOPLAM	18	47	83	131	124	107	96	105	57	62	140	84	121

Başvuru dönemleri, ihtilaf konularına göre topluca irdelenirse, İstanbul finansal piyasasında; 19.yüzyılın ilk çeyreğinde(1800-1825 yılları arasındaki dönemde), (a)adi borç alacak ihtilafı(İlgili dönemde 235 karar), (b)alım satımdan doğan borç alacak(İlgili dönemde 80 karar), (c)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(İlgili dönemde 59 karar) ve (d)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(İlgili dönemde 57 karar) konularına ilişkin sorunlar yoğun olarak yaşanırken, yüzyıl ikinci yarısında(1851-1870 yılları arasındaki dönemde) doğru ağırlığın, (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi(İlgili dönemde 188 karar), (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(İlgili dönemde 167 karar) ve (iii)murabaha(İlgili dönemde 172 karar) sorunlarına doğru kaydığı tespit ediliyor.

Başvuru Dönemlerine Göre İhtilaf Konularının Dağılımı

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																			
	Avdi borç alacak	Alınm satılmadan doğan borç alacak	Vekâletim işgörmede doğan borç alacak	Kira sözleşmesinden doğan borç alacak	Para istikrazı, kredi	Ucret ihtilafı	Mürabaha	Borç Tennesükü	Korfıl	İbra	Borcun taksitlendirilerek ödetilmesii	Borçlunun mallarının tespiti edilmesi	Borçlunun mallarının zaptı	Edili öf nedna zorla alınan paranın iadesi	Vergünün toplanması	Konusuz ve tahsiz vergi ve para toplanması	Vergi muafiyeti	Zimmete geçirilen mal veya paranın iadesi	Aynı m mütahesinin (tekraf) götürülmesi	Alınan kararın reyiyaya bildirilmesi
1800-1805	53	19	2	2	6	4	2	17	1	3	20	1	4	2	2	12	8	-	3	1
1806-1810	55	15	2	1	7	2	2	11	4	6	21	1	-	-	-	20	17	1	7	6
1811-1815	75	15	4	3	11	3	3	3	6	1	10	-	-	-	8	11	3	4	1	-
1816-1820	33	18	1	3	5	-	1	6	3	5	6	-	1	-	3	19	2	1	-	-
1821-1825	19	13	4	2	12	1	2	2	2	1	2	-	1	-	1	5	-	-	-	-
1826-1830	5	11	3	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1831-1835	12	6	1	-	-	1	-	1	1	2	-	-	2	-	1	4	2	-	-	-
1836-1840	6	-	3	-	2	-	3	-	-	-	7	-	-	-	2	1	1	-	-	-
1841-1845	8	6	1	2	6	-	5	-	-	-	18	1	-	-	-	-	1	-	-	1
1846-1850	26	11	1	1	2	-	11	1	3	-	6	11	4	-	-	3	-	-	-	-
1851-1855	14	11	2	6	-	2	49	-	4	-	44	65	1	-	-	2	-	2	-	-
1856-1860	8	10	4	-	2	-	46	-	1	-	46	46	2	-	-	2	-	-	-	-
1861-1865	2	4	2	2	-	-	68	-	1	-	68	68	-	-	-	-	-	-	-	-
1866-1870	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	316	140	30	22	56	14	201	41	27	18	257	202	19	6	17	80	34	8	11	8

BAŞVURU YILI	İHTİLAFIN KONUSU																		
	Ortaklar arasında ki borç alacak ihtilafı	Bogarımdan doğan borç alacak ihtilafı	Hibe	Şufa	Ölümeye kadar bakımı karşılığında ev vs. hibesi	Sulh bedeli	Retarılı borç alacak	İflas eden kişinin borçlarının ertelenmesi	Gasp edilen para ve eşyanın iadesi	Çalınan mal veya paranın iadesi	Vergi ödeme	Risvanın serbestiye müdahale	Mükataa gelirleri	Mükataanın iltizamı verilmesi	Mültezimin iltizamındaki vergilerin vergi toplamı içine tipinici kişilerin müdahalesi	Mükataa sahibi ile mültezim arasında toplanan vergi konusundaki borç alacak ihtilafı	Fazla ve fazıl vergi toplanan mültezimin görevden alınması	Hazinenin veya miri malların nakledilmesi	Borcunun ödenmeyen borçlunun hapsedilmesi talebi
1800-1805	-	1	-	2	-	-	3	1	3	-	1	1	-	-	1	1	-	-	1
1806-1810	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	1	1	1	1	-	-	-	-
1811-1815	-	-	3	1	-	1	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	1	-	1
1816-1820	-	1	4	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1821-1825	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1826-1830	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1831-1835	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1836-1840	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
1841-1845	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	17
1846-1850	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
1851-1855	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1856-1860	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1861-1865	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1866-1870	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	4	2	14	7	1	6	10	5	6	2	3	1	3	4	2	2	2	1	28

Başvuru dönemlerinin, başvuru yerlerine göre topluca değerlendirilmeleri yapılırsa, aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi, en fazla başvuruların; (a)İstanbul(Suriçi) kazasında 1806-1810(45 müracaat), (b)Galata kazasında 1800-1805(47 müracaat), (c)Üsküdar kazasında

1816-1820(43 müracaat) ve (d)Haslar kazasında 1851-1855(85 müracaat) yılları arasındaki dönemlerde yapıldıkları tespit edilecektir.

Bununla birlikte başvuruların, dönemler itibariyle dağılımları irdelenirse; (a)İstanbul(Suriçi) kazasının, yüzyıl başında yüksek, sonlarında düşük, (b)Galata kazasının, yüzyıl başında yüksek, ortasında düşük ve sonlarında tekrar yüksek(U şeklide), (c)Üsküdar kazasının, yüzyıl başında yüksek, sonlarına doğru dalgalı ve (d)Haslar kazasının,yine yüzyıl başında yüksek, ortasında düşük ve sonlarında tekrar yüksek(U şeklide) bir trend izledikleri sonuçlarına ulaşılabacaktır.

Başvuru Dönemlerine Göre Başvuru Yerlerinin Dağılımı

BAŞVURU YILI	BAŞVURU YERİ			
	İSTANBUL	GALATA	ÜSKÜDAR	HASLAR
1800-1805	43	47	29	53
1806-1810	45	45	20	58
1811-1815	18	44	50	57
1816-1820	11	35	43	21
1821-1825	1	28	21	11
1826-1830	1	12	12	2
1831-1835	4	15	9	7
1836-1840	5	6	3	9
1841-1845	4	9	4	23
1846-1850	1	25	5	48
1851-1855	1	14	18	85
1856-1860	1	18	7	53
1861-1865	-	35	20	23
1866-1870	-	1	3	6
TOPLAM	141	334	244	456

Başvuruların yapıldığı zaman dilimleri, “bu başvurular(ın) kimler tarafından yapıldı(?)”ğına ilişkin sorunun cevabına yönelik olarak analiz edilirse; tüm dönemlerde, yönetilen tebaanın, yöneten tebaaya kıyasla(1116 yönetilene karşılık, sadece 55 yöneten tebaa) daha fazla sayıda başvuru yaptıkları görülecektir. Hazırladığımız aşağıdaki tabloda da belirtildiği şekliyle, yöneten tebaa(çoğunluğu şehirli), 1800-1815 yılları arasındaki dönemde(36 müracaat) başvurularını yoğunlaştırırken; yönetilen tebaa(yine çoğunluğu şehirde yerleşik), 1800-1820(578 müracaat) ve 1851-1865(274 müracaat) yılları arasındaki dönemlerde ağırlıklı olarak müracaatta bulunmuşlardır.

Başvuru Dönemlerine Göre Müracaat Edenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

MURACAAT EDENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
I. YÖNETEN	13	11	12	4	4	1	3	1	3	-	-	3	-	-	55
A. Şehirli	13	9	8	3	4	1	3	-	3	-	-	3	-	-	48
B. Köylü	-	2	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
II. YÖNETİLEN	159	157	156	106	56	26	32	22	37	81	118	77	79	10	1116
A. Şehirli	124	123	125	82	43	18	28	14	20	58	85	61	60	10	851
B. Köylü	35	34	31	24	13	8	4	8	17	23	33	16	19	-	265
YOK	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
BELİRTİLMEMİŞ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
TOPLAM	173	168	169	110	61	27	35	23	40	82	118	80	79	10	1175

Son olarak, başvuruların yapıldığı zaman dilimleri, bu kez, şikayet edilen tarafla ilgili olarak analiz edilebilir. Oluşturduğumuz aşağıdaki tablo ile de belirtildiği üzere, yine yönetilen kesimin(çoğu şehirde yerleşik), yöneten kesime(yine çoğunluğu şehir merkezinde ikamet eden) göre daha fazla hükümde(1030 yönetilene karşılık, 75 yöneten) şikayet edildiği görülecektir.

Yöneten tebaa, 1800-1820 yılları arasındaki dönemde(59 hüküm ile yönetenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %78,7'si) yoğunlukla şikayet edilirken; yönetilen tebaa, yine 1800-1820(502 hüküm ile yönetilenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %48,7'si) ve 1846-1865(354 hüküm ile yönetilenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %34,4'ü) yılları arasındaki dönemlerde ağırlıklı olarak şikayet edilmişlerdir.

Başvuru Dönemlerine Göre Şikayet Edilenlerin Sosyal Konumlarının Dağılımı

ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMU	BAŞVURU YILI														TOPLAM
	1800 1805	1806 1810	1811 1815	1816 1820	1821 1825	1826 1830	1831 1835	1836 1840	1841 1845	1846 1850	1851 1855	1856 1860	1861 1865	1866 1870	
I. YÖNETEN	16	22	11	10	3	-	6	3	-	1	3	-	-	-	75
A. Şehirli	14	18	8	4	3	-	5	1	-	1	3	-	-	-	57
B. Köylü	2	4	3	6	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	18
II. YÖNETİLEN	140	118	148	96	58	25	25	19	37	80	115	80	79	10	1030
A. Şehirli	93	87	90	61	40	16	22	9	18	55	83	64	57	7	702
B. Köylü	47	31	58	35	18	9	3	10	19	25	32	16	22	3	328
YOK	15	25	9	4	-	2	4	1	3	-	-	-	-	-	63
BELİRTİLMEMİŞ	2	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7
TOPLAM	173	168	169	110	61	27	35	23	40	82	118	80	79	10	1175

SONUÇ

19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemin, Ahkam Defterleri çerçevesinde, hukuki ve ekonomik analizinin yapılmasının amaçlandığı bu çalışma, üç bölümden oluşturuldu.

İlk bölümde, 19.yüzyılda İstanbul'daki finansal sistemi belirlemek amacı güdüldü ve İstanbul finansal sistemini oluşturdukları düşünülen; (a)19.yüzyıl öncesinde İstanbul'daki finansal yaşam ve (b)19.yüzyıl'da İstanbul ekonomisinin finansal yapısı((i)19.yüzyılda değişen ekonomik sistem ve İstanbul sosyo-ekonomisine etkileri, (ii)19. yüzyılda İstanbul'daki nüfus ve göçler, (iii)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin mali yapısı, (iv)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmaları, (v)19.yüzyıl İstanbul finansal sistemine çerçeve oluşturan para politikaları ve (vi)19. yüzyılda İstanbul'da kurulan işletmeler: bankalar ve şirketler) konuları incelendi.

Klasik dönem Osmanlı Devleti'nde, idari, ekonomik ve sosyal hayat bir bütündür. Bu nedenle, sistemi kendi içinde bir bütün olarak ele almak gerekecektir. Sistemin temel hareket noktasının, adalet olduğu kabul edilir. İktisadi faaliyetin amacı, insanların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bütüncül olarak düşünüldüğünde görülecektir ki, sistem; siyasi ve dini bakımdan merkezi bir özellik taşıırken; idari, ekonomik ve mali konularda yerel niteliktedir.

Sistemde, sosyal tabakalaşma; yönetenler (askeri zümre) ve yönetilenler (reaya) ayrımına göre şekillenmiştir. Osmanlı ekonomik sisteminde üretim faaliyetinin temeli, ziraattır. Bu toprak/tarım sistemi, "tımar rejimine" dayanmaktadır. Tımar sisteminin esası; devlet mülkiyeti(rakabe) altındaki toprakların, yine birer devlet memuru olan sipahilerin gözetiminde, kullanım(intifa) hakkına sahip köylüler tarafından işletilmesi olarak tanımlanabilir. Nitekim, sanayi; yine tarımsal gelişmelere göre şekillenmiş ve tarıma dayalı olarak, pamuklu dokumacılığın, ön plana çıktığı görülmüştür.

Çalışma hayatı; bütün sosyo-ekonomik hayatı içine alan bir özellik taşımaktadır. Bunun bir sonucu olarak, sanayi ve iç ticaret hayatı da, “esnaf birlikleri” denen küçük ekonomik topluluklarla gelişme göstermiştir.

Osmanlı ekonomik sisteminde; fiyatların belirlenmesi ve denetimi, sürekli olarak devletin kontrolü altında tutulmuştur. “Narh sistemi” adı verilen bu uygulamada temel ölçü; tekelci eğilimlerin(arz ve talep şartlarına göre) giderilmek istenmesi olarak kabul edilir. Ortalama kar, genellikle % 10-20 arasında değişmektedir. Emek piyasası, büyük ölçüde devlet denetimi altındadır.

Ticari hayatta; özellikle transit ve dış ticaretin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Sosyal refahın sağlanabilmesi için, ithalat genellikle kısıtlanmamıştır. Temel gıda maddelerinin, sanayi hammaddelerinin ve yan mamul maddelerinin ve savunma araçlarının ihracatı genellikle yasaktır.

Ekonomik sistemde; merkezi bütçe gelirleri içerisinde yer alan eğitim, şehircilik, din, bayındırlık, sosyal güvenlik ve yatırımlar faaliyetleri, “vakıf sistemi” ile sağlanmıştır.

Osmanlı para sistemi -geleneksel ekonomilerde olduğu gibi- altın ve gümüşe dayalı, reel bir yapıdadır. Para siyasetinin esası, paranın(yani altın ve gümüşün), yalnız mübadele aracı olarak kullanılması, diğer bir ifadeyle eşya olarak kullanılmasının en aza indirilmesidir. Nitekim, mali yapı da buna göre esnek bir nitelik taşır. Mali sistem, “sayım(tahrir)” esasına dayanır. Bu sayımlar gelir kaynaklarını tespit amacıyla yapılır ve değişiklikleri izleyebilmek için genellikle 30 yılda bir tekrarlanırdı.

19.yüzyıl, dünya ekonomik sisteminde köklü değişimlerin yaşandığı bir dönem oldu. Sanayi devriminin oluşturduğu üretim potansiyeli, dünya ekonomik piyasasının bütünleşmesini sağladı ve Osmanlı toplumu ve ekonomisi için de, önceki dönemlere göre farklı özellikler gösteren bir süreci doğurdu. Geleneksel Osmanlı düzeni, değişiklikler geçirmekle birlikte 18.yüzyıla kadar temel özelliklerini koruyabilmişti. Merkezi devlet ile taşradaki ayan arasındaki işbirliği azalmasına rağmen hala devam ediyordu. Ancak, özellikle 1820’lerden itibaren Osmanlı Devleti, Batı’nın askeri, siyasal ve iktisadi gücü ile karşı

karşıya geldi. Sanayi devrimi sonrasında değişen dünyada, ekonomi yeni bir düzene doğru yol aldı. Bu noktada bir taraftan taşradaki ayanın erk gayreti ve Balkanlarda hız kazanan bağımsızlık hareketleri, öte taraftan da Batının artan gücü karşısında Osmanlı merkezi yönetimi bir dizi reform uygulamaya koyarak, devletin gücünü ve etkinliğini korumaya ve arttırmaya çalıştı. İç ve dış kaynaklı gelişmeler; Osmanlı Devleti'nin kurumları, toplumsal ve iktisadi yapılarını hızla dönüştürerek 18. yüzyıldan çok farklı şekillenmelere neden oldu.

19.yüzyılda yaşanan bu gelişmeler, devletin başkenti İstanbul'u da etkiledi. 19.yüzyıl boyunca İstanbul; ekonomik ve sosyal olarak değişime uğradı. 19.yüzyılla birlikte yükselen küreselleşme eğilimleri kentte de etkisini hissettirdi. İç ve dış değişimlerden yoğun bir şekilde etkilenen şehir; ülkenin demografik, toplumsal, ekonomik ve sosyal değişimine mikro düzeyde bir örnek teşkil ediyordu.

Osmanlı Devleti'nin siyasal başkenti olmasının yanı sıra İstanbul, etkin iletişim ağıyla, kısa sürede, değişen yeni ekonominin ana merkezi haline geldi. Özellikle yüzyılın ikinci yarısında Kırım ve Rusya(1877-1878) savaşları sonrasında artan ticaret ve ekonomik imkanlar, İstanbul'daki bu merkezliği belirginleştirdi. Şehirde kurulan yeni işler, iç kesimlerdeki yoksul insanları kente çekti ve kentte yeni bir işçi sınıfının doğmasını sağladı. Yine kent, ihraç mallarının başlıca dağıtım noktası olarak, iç-dış sermayedarlar için cazip bir piyasa ortamı sağladı. Bunun yanısıra, ülke genelinde, yoğun bürokrasiye dayanan güçlü bir merkezi hükümetin kurulma çabası -ve özellikle merkezi bir bütçenin oluşturulması- vergi gelirlerinin büyük bir kısmının kente akmasına neden oldu. Bununla birlikte, 19.yüzyılda, gelişen ülkesel ticaret, özellikle liman kentlerini ve en başta da İstanbul'u dışa dönük hale getirdi.

19.yüzyılda İstanbul; kent(şehir) ile kırsal(köy) arasındaki ekonomik ayrımın yanısıra, -özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren- şehir merkezinde de belirgin bir biçimde "eski" ve "yeni" iki ayrı şehir kimliği ve ekonomisine büründü. Eski sur içi ile Haliç'in kuzeyi arasında, genellikle göçmenlerin yerleşmiş olduğu Pera(Beyoğlu) ve Galata bölgesi büyüyerek, dönemin "yeni" şehir hüviyetini temsil etti ve şehrin(ve ülkenin) finansal hayatına yön verdi.

Bu değişim ilk olarak nüfus ile kendini gösterdi. İstanbul nüfusu, 19. yüzyılda hem sayı, hem de etnik, toplumsal ve dini bileşim açısından büyük bir değişimden geçirdi. Ekonomik fırsatların artması, nakliye kolaylıklarının devreye girmesi ve nüfus artışı nedenleriyle, Marmara ve Boğaz kıyıları boyunca uzanan yeni yerleşim yerleri ortaya çıktı. Nitekim rakamlar, bunu gösteriyordu ki, İstanbul'un nüfusu, 1844 yılında yaklaşık olarak 391.000 iken, 1856 yılında 430.000, 1878 yılında 575.437 ve 1886 yılında 851.527'ye ulaşarak önemli bir artış kaydetmiştir. Yine Beyoğlu'nun 1885 yılında, 237.293 kişiyle, toplam nüfusun %27,2'sini oluşturması da, finansal önemine ilave oluştuyordu.

Tabi 19.yüzyıldaki bu değişim, devleti; maliye, para ve dış borçlanmada politikalarını revize etmeye zorladı. Dönemin iç-dış baskılarıyla birlikte, mali sistem(bütçe) bozuldu, yeni parasal uygulamalar istikrarı bozdu ve iç-dış borçlanma sürecine girildi. İç-dış sermayedarların karlarını arttırmak için devlet üzerinde oluşturdukları yoğun baskıların yanı sıra, giderlerin gelirlerden fazla olması, borcun borçla kapatılması, alınan finansal kaynakların verimsiz alanlara kullanılması ve yeni ekonomik düzenlemelere geç adapte olunması, finansal sistemin kontrolünün kaybedilmesine neden oldu. Nitekim, ilk bütçelerin hazırlandığı 1841 yılından, 1876 yılına kadar ki sürede bütçeleri kıyaslandığında; başlangıç yıllarına göre devlet gelirlerinde 4,3; giderlerinde ise 5,1 katına varan bir artış oluşmaktaydı. Bu durum, bir dizi yeni -ve karşı ülkeler lehine ciddi ekonomik imtiyazlar sağlayan- ticaret anlaşmalarının imzalanmasına neden oldu. Bunu, yüksek faizli iç-dış borçlanma sözleşmeleri takip etti. Ve bozulan finansal denge, 1875 yılında moratoryum ilan edilmesiyle sonlandı.

Devletin borçlarını ödeyemeyeceğini ilan ettiği bu moratoryum ile birlikte, borçların kontrolünün sağlanması için Düyun-u Umumiye İdaresi kuruldu. İdare, Osmanlı Devleti'nin borçlarını ödemek amacıyla, devletin tüm gelir ve giderleri üzerinde söz sahibiydi ve dönemin güçlü dış devletlerince yönetiliyordu. İdare, yüzyılın sonuna kadar, ülkenin tüm finansal kararlarının, alındığı tek yetkili merci olma vasfını taşıdı.

Dönemin mali tablosuna bakıldığında, rakamsal değerler de gösteriyor ki, 19.yüzyılda finansal durum oldukça bozulmuştur. Nitekim, borçlanmaları hep ağır koşullarla yapılmıştır; alınan borçların esasen %33'ü daha borçlanmanın başında düşük ihraç bedeli, yani, emisyon ve komisyon gideri yüzünden peşinen kesilmiş, ele geçen miktar ancak %67

dolayında olmuştur. Mali darboğazların arttığı hallerde ele geçen miktar %35-40 oranına kadar düşmüştür. Faiz oranları da o günün en yüksek oranları üzerinden, %4,5-7,5 aralığında, taahhüt edilmiş, efektif faiz oranları da %12-13 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yine görülmüştür ki, borçlar verimsiz alanlarda kullanılmıştır. Şöyle ki, 1854-1914 döneminde 174 yapılan borçlanmaların, toplamda %90'ı aşan kısmı, emisyon ve komisyon gideri, eski borçların geri ödenmesi, askeri harcamalar ve bütçe açıklarının kapatılması amaçları ile harcanmıştır.

Diğer taraftan, özellikle 19.yüzyılın sonlarına doğru, finansal gelişmelere paralel, İstanbul ve çevresinde yeni finansal kurumların(şirketler ve bankalar) kurulduğu görüldü. Devlet yönetimini mali darboğazdan çıkma düşüncesi ile iç-dış(özellikle finansal kurumları, sanayi devriminden sonra tecrübe etmiş güçlü ülkelerin) sermayedarların kar elde etme istekleri, bankacılık sisteminin kurulması amacıyla birleşiyordu. Nitekim dönem içinde İstanbul'da sırasıyla, İstanbul Bankası(Bank-ı Dersaadet/Banque de Constantinople), Osmanlı Bankası(The Ottoman Bank), Osmanlı Şahane Bankası(Bank-ı Şahane-i Osmani/Imperial Ottoman Bank), Osmanlı İmparatorluğu Genel Ortaklığı(Société Générale de L'Empire Ottomane), Osmanlı Genel Kredi Bankası(Osmanlı İtibar-ı Umumi Bankası), Selanik Bankası ve Midilli Bankası kuruldu.

Kurulan yeni bankaları, 19.yüzyıl sonunda diğer bir finansal yenilik olan şirketleşme faaliyeti takip etti. Dönem içinde İstanbul'da açılan ilk şirket, Şirket-i Hayriyye Anonim Şirketi(1886 yılı) oldu. Onu İstanbul Buz Osmanlı Anonim Şirketi(1886) ve Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi(1892 yılı) takip etti. Kurulan üç şirket de karlı ve verimli değildi. Ancak, dönemin, finansal düşüncesinin ortaya koymaları bakımından önemliydiler. 19.yüzyıl sonunda finansal gelişmenin sağlanabilmesi; bankacılık ve şirketleşme faaliyetini gerekli kılıyordu.

İlk bölümde açıklanan bu genel kavramsal çerçeveden sonra, çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümünde, İstanbul Ahkam Defterleri üzerine yoğunlaşıldı. Ahkam Defterleri, devlet sınırları içinde yerleşik tüm kişilerin; tarım, esnaf, finans, ticaret vb. konularda - yaşadıkları anlaşmazlıklara çözüm bulunması için- merkezi idareye(Divan-ı Hümayun) yaptıkları başvurulara, merkezi idare tarafından verilen -bugünkü mahkeme tebligatına benzetebileceğimiz- son kararlara ilişkin kayıtların tutulduğu defterlerdir. Defterler; yerler ve

dönemlere göre kaydedilir. Merkezi idare kararları, bu yönüyle, ilgili dönemin genel sorunlarına ilişkin detaylı bilgiler verir. Nitekim, bu çalışmada, Ahkam Defterlerine yönelik olarak yapılan inceleme; İstanbul, 19.yüzyıl ve finansal sorunlar ile sınırlı tutuldu.

19.yüzyıl'da İstanbul'daki finansal sistemin -hukuki ve ekonomik- açıdan analiz edilmesinin amaçlandığı temel düşünceden hareketle; ikinci bölümde defterler kayıtları belirlenerek tasnif edildi ve üçüncü bölümde bu kararların incelenmesi ve analizi yapıldı. Bu çerçevede yapılan defter incelemelerinde, 13-25 numaralı İstanbul Ahkam Defterleri'nin, 19.yüzyıla ilişkin oldukları belirlendi. 19.yüzyıla ait bu kayıtların da, 1175 tanesinin finans ile ilgili olduğu tespit edildi.

Defter numaralarına göre tasnifleri yapılan bu her bir kayıt, üçüncü bölümde tarafımızca belirlenen (a)defter numaraları, (b)ihtilaf konuları, (c)başvuru yerleri, (d)ihtilafın taraflarının(müraccat eden ve şikayet edilen) sosyal konuları, (e)ihtilafın taraflarının dinleri ve (f)başvuru yılları değişkenlerine göre analiz edildi.¹¹⁷¹ Hükümler önce kendi içlerinde ve sonra toplu olarak, değişkenler bazında incelendi. Yaptığımız analizden, tespit edebildiğimiz sonuçlar, değişkenlere göre şöyle belirtilebilir:

Defter numaralarına göre yapılan analiz sonuçları şöyle derlenebilir:

- Finansal sistemle ilgili olarak en fazla kararın, 140 hükümlerle (toplam hükümlerin %12'si) 23 numaralı defterde olduğu görülüyor. Onu sırasıyla, 16(131 hüküm ve toplam hükümlerin %11'i), 17(124 hüküm ve toplam hükümlerin %10,6'sı), 25(121 hüküm ve toplam hükümlerin %10,3'ü) ve 18(107 hüküm ve toplam hükümlerin %9'u) ve 20(105 hüküm ve toplam hükümlerin %8'i) numaralı defterler takip ediyor. 13 numaralı defterde finansal sistemle ilgili sadece 18 kararın verildiği de göze çarpıyor.
- İstanbul finans piyasasına ilişkin verilen hükümlerin, en fazla adi borç alacak konusunun çözümüne ilişkin(316 karar) olduğu(en çok adi borç alacak konusu 18 numaralı defterde lafzedilmiştir) görülüyor. Dönemin sonlarına yaklaşırken, adi borç alacak konusunun defterlerdeki sayısı azalırken

¹¹⁷¹ Bulguların, arşiv belgelerindeki numaralarına göre toplu dağılımları için bkz. EKLER, s. 551.

murabaha, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi ve borçlunun mallarının tespit edilmesi konularına ilişkin sorunların yükseldiği görülüyor. Özellikle 23-25 numaralı defterlerde bu üç konudaki belirgin artış dikkati çekiyor. Yine ihtilafın konularının çeşitliliği de, ilerleyen defter numaralarında -doğru orantılı olarak- yükseliyor. Nitekim, 13 numaralı ilk defterde 10 çeşit sorun konusu bulunurken, 24 numaralı defterde 17 çeşit sorun yer alıyor.

- Defterlerde, Haslar kazası sınırlarına giren hüküm sayısı fazladır ve özellikle bu oran 22 numaralı defterden itibaren oldukça yükselmiştir. Diğer 3 bölge belirgin değişken bir dağılım göstermiştir. Galata kazası, genel olarak ortalama bir dağılım gösterirken 17-20 numaralı defterler arasında öne çıkmıştır. İstanbul kazasına dahil yerlerden yapılan başvurular, 14-16 numaralar arası yüksekken, ilerleyen defterlerde yok denecek kadar azalmıştır. 18-20 defter numaraları arasında Üsküdar kazasına ilişkin verilen kararlar yoğunlaşmaktadır.
- İstanbul finans piyasasına ilişkin hüküm verilmesi için; yoğun olarak yönetilen ve özellikle şehirli reayanın başvuru yaptığı görülüyor. Özellikle sırasıyla 23, 25, 17 ve 16 numaralı defterlerde, bu baskınlık oldukça belirginleşiyor.
- İstanbul finansal piyasasında daha çok yönetilen reaya şikayet edildiği söylenebilir. Defterlerin tümünde sonuç, yönetilenlerin şikayet edildiğine ilişkindir. Yönetilenlerin geneli şehirli olmakla birlikte, 14 ve 17 numaralı defterlerde köyden başvurular yüksektir.
- Defter numaralarının, müracaat edenlerin dinlerine göre incelenmesi sonucunda, Müslüman kişilerin dönem başında daha fazla şikayette buldukları görülürken, ilerleyen defter numaralarında(diğer bir ifadeyle 19.yüzyılın sonlarına doğru) Müslüman kişilerin başvuru sayısı azalırken, Gayrimüslim kişilerin başvurularının arttığı(özellikle 22 numaralı defterden sonra) görülüyor. Gayrimüslim kişilerde de, Zimmilik tüm defter numaralarında belirgin baskınlık göstermiştir.
- Defter numaralarının şikayet edilenin dini dağılımına göre incelenmesi sonucunda, Müslüman ve Gayrimüslim sayısının dalgalı bir seyir izlediği belirleniyor. Örneğin, 13, 17, 19, 22, 23 ve 25 numaralı defterlerde şikayet edilenlerin dinlerinde Gayrimüslim ağırlığı oluşurken, 14, 15, 20, 21 ve 24

numaralı defterlerde şikayet edilenlerin dinlerinde Müslüman ağırlığı görülüyor ve 16 ile 18 numaralı hükümlerde hemen hemen eşit oranlı dağılımın olduğu beliriyor.

- Defter numaraları son olarak, başvuru yıllarına göre analizi sonucunda, defterler, ritmik bir dağılım göstermektedir. Bu durum oldukça normaldir. Çünkü defterlerin numaralandırılma amacı, yılların artışıdır. Verilen kararların 5'er yıllık dönemler itibariyle yoğunluğu incelendiğinde ise, 1800-1815 yılları arasındaki dönemde İstanbul finansal piyasasına ilişkin yoğun bir biçimde kararın verildiği görülüyor ki, bu döneme ait defterler 13-18 numaraları arasındadır.

İhtilaf konularına göre yapılan analiz sonuçları şöyle sıralanabilir:

- İhtilafın konularının, başvuru sayılarına göre analizi sonucunda, İstanbul finansal sistemine ilişkin en çok sorunu, 799 kararla (toplam hükümlerin %68'i) sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muamelelerin oluşturduğu belirleniyor. Bunu sırasıyla, alacağın tahsili ve iflas ile ilgili hukuki muameleler (483 karar ve toplam hükümlerin %41,1'i), vergi ihtilafları ile ilgili hukuki muameleler (135 karar ve toplam hükümlerin %11,5'i), güvence sağlama amacıyla yapılan sözleşmelerden doğan borç alacak ihtilafı ile ilgili hukuki muameleler (110 karar ve toplam hükümlerin %9,4'ü) izlerken; diğer hukuki muameleler (48 karar ve toplam hükümlerin %4,1'i), haksız ve zor kullanılarak temellük edilenin iadesi ile ilgili hukuki muameleler (22 karar ve toplam hükümlerin %1,9'i) ve iltizam ile ilgili hukuki muameleler (13 karar ve toplam hükümlerin %1,1'i) düşük oranlarla kararlara konu oluyorlar.
- İhtilafın konusuna göre toplu başvuru sayıları incelendiğinde, görülecektir ki, en fazla kararlar, adi borç alacak(kararların %26,9'uyla) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(kararların %21,9'uyla) konularıyla ilgili olarak alınmıştır. O halde denilebilir ki, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasıyla ilgili en fazla sorun, adi borç alacak ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularındaki ihtilaflar nedeniyle oluşmuştur.

- İhtilafın konusuna göre toplu başvuru sayıları incelendiğinde, görülmüştür ki, en fazla kararlar, adi borç alacak(kararların %26,9'uyla) ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(kararların %21,9'uyla) konularıyla ilgili olarak alınmıştır. O halde denilebilir ki, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasıyla ilgili en fazla sorun, adi borç alacak ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konularındaki ihtilaflar nedeniyle oluşmuştur. Bu iki konu haricinde sırasıyla, borçlunun mallarının tespit edilmesi(kararların %17,2'si), murabaha(kararların %17,1'i) ve alım satımdan doğan borç alacak(kararların %11,9'u) konularıyla ilgili olarak da yoğun sorunlar yaşanmıştır. Daha sonra nispeten düşük oranlarıyla, sırasıyla, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(kararların %6,8'i), para istikrazı, kredi(kararların %4,8'i), borç temessükü(kararların %3,5'i), vergi muafiyeti(kararların %2,9'u), vekaleten işgörmeye doğan borç alacak(kararların %2,6'sı), borcunu ödemeyen borçlunun hapsedilmesi talebi(kararların %2,4'ü), kefil(kararların %2,3'ü), kira sözleşmesinden doğan borç alacak(kararların %1,9'u), borçlunun mallarının zaptı(kararların %1,6'sı), ibra(kararların %1,5'i), verginin toplanması(kararların %1,4'ü), ücret ihtilafı(kararların %1,2'si) ve hibe(kararların %1,2'si) konuları da 19.yüzyıl İstanbul finans piyasasını etkisi altına alan sorunlar olarak tespit edilmektedir.
- İhtilafın konusunun, defter numaralarına göre incelenmesi sonucunda, 13-21 numaralı defterler arasında, sırasıyla; adi borç alacak, alım satımdan doğan borç alacak, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması ve vergi muafiyeti konuları sıklıkla soruna konu olduğu tespit edildi. 23-25 numaralı defterler arasında da -daha öncesine kadar nispeten oranları düşük olan- borçlunun mallarının tespit edilmesi, murabaha ve borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi konuları baskın sorunlar haline geliyordu. Bu noktada belirtmek gerekir ki, bu üç konu son defterlerde, sıklıkla aynı hükümde bir arada verilmişti. Bunun nedeninin, ilk bölümde de tartışıldığı üzere, değişen hukuki düzenlemeler olduğunu düşünüyoruz.
- İhtilafın konusunun, defter numaraları açısından incelenmesi sonucunda, 19.yüzyıl İstanbul finansal piyasasında yaşanan sorunların çözümüne ilişkin en fazla başvuru, Haslar kazası sınırları içinden yapıldığı tespit edildi. Haslar

kazasında yaşanan sorunların konularını incelersek; borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(115 başvuru), murabaha(113 başvuru) ve adi borç alacak ihtilafı(109 başvuru) konularının yoğun olarak başvuru nedeni olduğunu görebiliriz. İhtilafın konu dağılımında, Haslar kazasını, sırasıyla Galata ve Üsküdar kazaları oluşturuyordu. Galata ve Üsküdar kazalarının her ikisinde de en fazla şikayetler, adi borç alacak ihtilafı(Galata 106 ve Üsküdar 82) üzerine yapılmıştı. Nispeten az kararın verildiği, İstanbul kazası sınırları dahilinde, en fazla sorun, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane) konusundan çıkmıştır.

- İhtilafın konusunu, müracaat edenin sosyal konumuna göre irdelenmesi sonucunda, yoğun olarak şehirde yaşayan yönetilenler şikayette bulunduğu tespit edildi. Bu şehirli yönetilenler, en fazla, adi borç alacak ihtilafı(297 adet) ve borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tiril)mesi(256 adet), borçlunun mallarının tespit edilmesi(201 adet) ve murabaha(200 adet) konularına ilişkin ihtilafların düzeltilmesini talep etmişlerdi.
- İhtilafın konusu, paralel şekilde, şikayet edilenin sosyal konumu açısından ele alındı ve yine benzer sonuçlar elde edildi. Yine müracaat edenlerin sosyal konumlarında da olduğu gibi, şikayet edilenlerin sosyal konumlarında da, şehirde yaşayan yönetilenlerin ağırlıklı olduğu ön plana çıkıyor. Bu şehirli yönetilenler, yine en fazla, adi borç alacak ihtilafı(295 adet) ve borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tiril)mesi(249 adet), borçlunun mallarının tespit edilmesi(200 adet) ve murabaha(200 adet) konularına ilişkin ihtilaflar nedeniyle şikayet edilmişlerdir.
- İhtilafın konusunun, müracaat eden tarafın dinine göre incelenmesi sonucunda, yoğun olarak başvurunun yapıldığı 4 konudan, adi borç alacak ihtilafıyla ilgili anlaşmazlıklarda genellikle Müslümanlar(165 tane Müslümana karşılık, 153 tane Gayrimüslim) dava açarken;borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(223 tane Gayrimüslime karşılık, 33 tane Müslüman), borçlunun mallarının tespit edilmesi(166 tane Gayrimüslime karşılık, 36 tane Müslüman) ve murabaha(173 tane Gayrimüslime karşılık, 27 tane Müslüman) sorunlarıyla

ilgili anlaşmazlıklarda ise Gayrimüslim(ve büyük çoğunluğu Zimmi) tebaanın başvuru yaptıkları tespit edildi.

- İhtilafın konusunun, şikayet edilen tarafın dini açısından incelenmesi sonucunda yine müracaat eden taraf ile benzer sonuçlara ulaşıldı. Yoğun olarak başvurunun yapıldığı 4 konunun tümünde de şikayet edilen taraf, Gayrimüslim tebaadan oluşmaktaydı. Şöyle ki,adi borç alacak ihtilafıyla ilgili anlaşmazlıklarda -yakın aralarla- 160 tane Gayrimüslim ve 154 tane Müslüman, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesiyle ilgili anlaşmazlıklarda 207 tane Gayrimüslim ve 155 tane Müslüman, borçlunun mallarının tespit edilmesiyle ilgili anlaşmazlıklarda 187 tane Gayrimüslim ve 146 tane Müslüman ve murabaha konusuyla ilgili anlaşmazlıklarda da 183 tane Gayrimüslim ve 139 tane Müslüman başvuru yapmışlardı.
- İhtilafın konusunun, son olarak, yapılan başvuru yıllarına göre topluca analize tabi tutulmasında, -defter numaraları analizini de destekler nitelikte- sonuçlara ulaşıldı. 19.yüzyılın ilk yarısında yani 1800-1850 yılları arasındaki dönemde, (i)adi borç alacak ihtilafı, (ii)alım satımdan doğan borç alacak ihtilafı, (iii)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması, (iv)para istikrazı/kredi ve (v)vergi muafiyeti konuları İstanbul'un ana finansal sorunları iken, yüzyılın ikinci yarısında yani 1850-1870 yılları arasındaki dönemde, bu kez, (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi, (ii)murabaha ve (iii)borcun taksitle(ndirilerek) ödet(tir)ilmesi konuları İstanbul finans piyasasını etkileyen ana sorunlar olarak ön plana çıkmaktaydı. Defaatle belirtildiği üzere, bu sonucun, 19.yüzyılın ikinci yarısında oluşturulan yeni hukuki mevzuattan kaynaklandığı düşünülmektedir.

19.yüzyıl'da İstanbul il sınırı, İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları olmak üzere 4 kazaya ayrılıyordu. Bu noktadan hareketle, çalışmamızın yere göre şekillenmesi İstanbul(Suriçi), Galata, Üsküdar ve Haslar kazaları etrafında oldu. Başvuru yerlerine göre yapılan analiz sonuçları şöyle sıralanabilir:

- İncelenen 1175 tane İstanbul Ahkam Defteri hükmünde, finansal sorunlara mekan oluşturan 4 yer içinde, en fazla hükmün, (toplam hükümlerin %38,8'ine sahip olmasıyla 456 kararlı) Haslar kazasına ilişkin olarak

verildiği görüldü. Onu; Galata(334 karar ve toplam hükümlerin %28,4'sı oranıyla), Üsküdar (244 karar ve toplam hükümlerin %20,8'i oranıyla) ve İstanbul(141 karar ve toplam hükümlerin %12'si oranıyla) kazaları, sırasıyla takip etmekteydi.

- Başvuru yerlerinin, defter numaralarına göre dağılımları sonucunda, İstanbul(Suriçi) kazasının 16(32 başvuru), Galata kazasının 20(45 başvuru), Üsküdar kazasının yine 20(41 başvuru)ve Haslar kazasının 23(104 başvuru) numaralı defterlerde ağırlıklı olarak yer aldıkları görüldü.
- Başvuru yerlerinin, ihtilafın konularına göre topluca analizi sonucunda, (a)İstanbul kazasında, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(55 tane), (b)Galata kazasında, adi borç alacak ihtilafı(106 başvuru), (c)Üsküdar kazasında yine adi borç alacak ihtilafı(82 başvuru)ve (d)Haslar kazasında ise borçlunun mallarının tespit edilmesi(123 tane) en fazla sorunun yaşandığı konular olarak tespit edildi.
- Defter hükümlerinin verildiği bu dört kazanın, müracaat edenlerin sosyal konuları açısından ele alınmasında, öncelikle tüm kazalarda yönetilenlerin(ve yine hepsinde şehirde yaşayanların) ağırlıklı olarak şikayette buldukları görüldü. İstanbul kazasında 132(129 şehirli ve 3 köylü), Galata kazasında 321(245 şehirli ve 76 köylü), Üsküdar kazasında 228(156 şehirli ve 72 köylü) ve Haslar kazasında 436(322 şehirli ve 114 köylü) yönetilen tebaanın başvuruları belirlendi.
- Başvuru yerlerine göre belirlediğimiz hükümler, şikayet edilenler bazında incelendi ve yine yönetilen kesimin(ve yine şehirli olanlarının) ağırlıklı olarak şikayet edilen taraf oldukları tespit edildi. Nitekim, İstanbul kazasında 83(81 şehirli ve 2 köylü), Galata kazasında 304(213 şehirli ve 91 köylü), Üsküdar kazasında 224(127 şehirli ve 97 köylü) ve Haslar kazasında 415(277 şehirli ve 138 köylü) yönetilen sınıfına giren şahsın başvuruları görüldü.
- Başvuru yerleri, şikayet eden tarafın dini çerçevesinde incelendi ve görüldü ki, İstanbul(99 başvuru), Galata(213 başvuru) ve Haslar(254 başvuru) kazalarında Gayrimüslimler ağırlıklı olarak sorunlarının çözümü için şikayette bulunurlarken, Üsküdar kazasında(144 başvuru) ise Müslümanlar yoğun olarak şikayette bulunmuşlardır.

- Başvuru yerlerine göre, şikayet edenlerin dinleri araştırıldı ve yine İstanbul(38 başvuru), Galata(226 başvuru) ve Haslar(284 başvuru) kazalarında genellikle Gayrimüslimlerin şikayet edildikleri tespit edildi. Yine Üsküdar kazasında(155 başvuru) ise Müslümanların yoğun olarak şikayet edildikleri görüldü.
- Başvuru yerlerinin, başvuru yıllarına göre incelenmesi sonucunda, (i)İstanbul kazası, 1800-1810(toplam 88 hüküm), (ii)Galata kazası, 1800-1825(toplam 199 hüküm), (iii)Üsküdar kazası, 1811-1820(toplam 93 hüküm) ve (iv)Haslar kazası, 1846-1860(toplam 186 hüküm) yılları arasındaki dönemde yoğun olarak başvuruların yapıldığı yerler olmuşlardı ki bu tespitimiz bizi, 19. Yüzyılda İstanbul ili sınırlarındaki finansal sorunlar; yüzyılın başında İstanbul(Suriçi), Galata ve Üsküdar kazalarında yoğunlaşırken, yüzyılın ikinci yarısında ağırlığı Haslar kazasında kaydığı sonucuna götürdü.

Başvuruyu/şikayeti yapan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde sorun yaşadığı belirtilen) “müracaat eden” tarafa göre yapılan analiz sonuçları şöyle birleştirilebilir:

- Müracaat edenlerin sosyal konularının, toplam hüküm sayılarına göre irdelenmesi sonucunda görüldü ki, şikayet eden taraf, hükümlerin %94,8 gibi oldukça yüksek bir oranla(1116 kararla) –çoğunluğu şehirde yaşayan-yönetilenlerden(851 şehirli ve 265 köylü) oluşmakta olup –yine çoğunluğu şehirde yaşayan- yönetenler(48 şehirli ve 7 köylü) ise sadece 55 hükümde müracaat eden taraf olmuştur. Müracaat edenlerin sosyal konularına göre, 3 hüküm “yok” ve bir hüküm de “belirtilmemiş” statüsündedir.
- Müracaat eden tarafın, öncelikle, defter numaralarına göre irdelenmesi sonucunda; tüm defterlerde, şehirde yaşayan yönetilen tebaanın, şikayette buldukları görüldü. Hatta, 13, 23 ve 25 numaralı İstanbul Ahkam Defterleri’ndeki bütün hükümlerde, müracaat eden taraf, sadece, yönetilenlerden oluşmuştur. Bununla birlikte, yönetilen kesimin başvuruları, ağırlıklı olarak, 23(140 başvuru), 25(121 başvuru), 17(117 başvuru) ve 16(116 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşırken; az olan yöneten başvuruları, 14(16 başvuru) ve 16(15 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşmıştır.

- Müracaat edenlerin, yaptıkları başvuru nedenlerine göre incelenmesi sonucunda, yine yönetilenler ön plandadır ve bunlar da, ağırlıklı olarak, adi borç alacak(297 başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(297 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(297 başvuru), murabaha(297 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak(297 başvuru) konularına yönelik sorun yaşamışlardır. Yönetenlerin sorunları ise, özellikle adi borç alacak(19 başvuru) ile ilgilidir.
- Müracaat edenlerin, başvuru yerlerine göre incelenmesi sonucunda; yöneten kesim başvurularını genellikle Haslar(19 başvuru), Üsküdar(15 başvuru) ve Galata(13 başvuru) kazalarından yaptıkları, yönetilen kesim ağırlıklı olarak Haslar(436 başvuru) ve Galata(321 başvuru) kazalarından şikayette buldukları tespit edildi.
- Müracaat edenlerin, dini dağılımlarına göre analizleri sonucunda; yönetenlerde(42'si Müslüman ve 8'i Gayrimüslim), Müslüman; yönetilenlerde(650'si Gayrimüslim ve 439'u Müslüman) ise Gayrimüslim(bunların %90,3 gibi oldukça yüksek bir oranı Zimmi) yoğunluğu dikkat çekti.
- Müracaat edenlerin, başvuru yıllarına göre analizleri sonucunda, görüldü ki, en fazla başvuru, 1800-1820 yılları arasındaki dönemde(toplam başvuruların %49,2'si) yapılmıştır. Nitekim, yönetenlerce yapılan toplam başvuruların %72,7'si ve yönetilenlerce yapılan toplam başvuruların da %65,5'i; toplam başvuruların yaklaşık yarısının yapıldığı yüzyılın bu ilk çeyreğindeki zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Başvuruya neden olan(diğer bir ifadeyle, verilen hükümde soruna neden olduğu belirtilen taraf), “şikayet edilen” taraf ile ilgili olarak yapılan analiz sonuçları şöyle açıklanabilir:

- Şikayet edilenlerin; yöneten-yönetilen(ve bunların da kendi arasındaki şehirli-köylü) ayrımına göre yapılan analizleri sonucunda; yönetenler(ağırlığı şehirde yerleşik), 75 hükümde şikayet edildikleri görülürken; yönetilenlere(yine ağırlığı şehirde yerleşik) yönelik 1030 şikayetin olduğu belirlendi. Hükümlerde şikayet edilen taraf, ağırlıklı olarak, yönetilenlerden(toplam

şikayetlerin %86,7'si) -ve bunların özellikle şehirde(%59,7'si) yaşayanlarından- oluşmuştu.

- Şikayet edilen tarafın, defter numaralarına göre irdelenmesi sonucunda; tüm defterlerde, yönetilen(ve ağırlıklı olarak şehirde yerleşik olan) tebaaya ilişkin olarak şikayette bulunulduğu görüldü. 13, 22, 24 ve 25 numaralı defterlerdeki bütün hükümlerde şikayet edilen taraf, yönetilenlerden oluşmuştu. Bununla birlikte, yönetilen kesimin başvuruları, ağırlıklı olarak, 23(136 başvuru) ve 25(121 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşırken; az olan yöneten başvuruları, 14(15 başvuru), 16(12 başvuru) ve 17(12 başvuru) numaralı defterlerde yoğunlaşmıştı.
- Şikayet edilenlerin, şikayet konularına göre analizleri sonucunda; tespit edildi ki, yönetenler, genellikle, kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(27 tane) ve adi borç alacak(19 tane) konularında şikayet edilirlerken; yönetilenler yoğun olarak, yine adi borç alacak(295 başvuru), borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(249 başvuru), borçlunun mallarının tespit edilmesi(200 başvuru), murabaha(200 başvuru) ve alım satımdan doğan borç alacak(134 başvuru) konularında şikayet edilmişlerdi.
- Şikayet edilenlerin, başvuru yerlerine göre incelenmeleri sonucunda; görüldü ki, yönetenler, genellikle Haslar(28 başvuru) ve Galata(22 başvuru) kazalarından şikayet edilirken; yönetilenler, ağırlıklı olarak, yine Haslar(415 başvuru) ve Galata(304 başvuru) kazalarından şikayet edilmişti.
- Şikayet edilenlerin, dini dağılımlarının analizi sonucunda; görüldü ki, yönetenlerde(48'si Müslüman ve 14'ü Gayrimüslim), Müslüman; yönetilenlerde(633'ü Gayrimüslim ve 538'i Müslüman) ise Gayrimüslim(bunların %64,6'si Zimmi) yoğunluğu vardır.
- Şikayet edilenlerin, dönemlere göre analizi sonucunda, en fazla şikayet, yüzyılın ilk çeyreğinde, 1800-1825(toplam 681 başvuru) yılları arasındaki dönemde(defterdeki toplam başvuruların %58'i) yapıldığı tespit edildi. Nitekim, 1800-1825 yılları arasındaki dönemde, yönetenlerce(560 tane) yapılan toplam başvuruların %54,4'ü ve yönetilenlerce(62 tane) yapılan toplam başvuruların da %82,7'si yapılmıştır ki, bu oranlar, İstanbul'daki

finansal sorunların, genellikle 19.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşandığı sonucunu doğurmaktadır.

Müracaat edenlerin dinlerinin analizine göre şu sonuçlara ulaşıldı:

- Müracaat edenlerin dinlerinde, Gayrimüslim sayısının fazlalığını görüldü. Müracaat edenlerin; %56'sı Gayrimüslim(ki bunun %90,3 gibi oldukça yüksek bir yüzdesi Zimmi, %5,8'i Nasrani, %3'ü Yahudi ve %2,9'u diğer) iken, %41'i Müslüman'dır. Ortak müracaatta bulunan, (i)Müslüman ve Zimmiler(6 hükümde) ile (ii)Zimmi ve Nasraniler(11 hükümde) ise, toplam başvurunun, %1,4 oranına sahip olmuşlardır.
- Müracaatta bulunanların dinleri çerçevesinde, defter numaralarının analizi sonucunda; Müslüman tebaa, ağırlıklı olarak, 16(64 başvuru) ve 20(61 başvuru) numaralı defterlerde müracaatta bulunurlarken; Gayrimüslim tebaa ise, yoğun olarak, 25(101 başvuru) ve 23(100 başvuru) numaralı defterlerde şikayette bulunmuşlardır. Bununla birlikte, genel olarak bakıldığında, 13, 16 ve 20 numaralı defterlerde Müslümanlar tarafından yapılan başvuruların Gayrimüslimlerden fazla olduğu, diğer defterlerde ise Gayrimüslimlerin(çoğunluğu Zimmi) daha fazla başvuru yaptıkları tespit edildi.
- Müracaat edenlerin dinlerinin, ihtilaf konularına göre irdelenmesi sonucunda; görüldü ki, Müslümanlarca en fazla başvuru, adi borç alacak konusuna(165 tane) ilişkin olarak yapılırken; Gayrimüslimlerce ise en fazla başvuru, borcun taksitlendirilerek ödettirilmesine(223 tane) ilişkindir.
- Müracaat edenlerin dinlerinin, başvuru yerlerine göre analizleri sonucunda; Gayrimüslimlerin(Zimmiler yoğunlukla Galata ve Haslar kazalarından) genellikle, İstanbul(99 tane), Galata(213 tane) ve Haslar(254 tane) kazalarından müracaat ettikleri görülürken; Müslümanların genellikle Üsküdar(144 tane) kazasından müracaatta buldukları görüldü.
- Müracaat edenlerin dinlerinin, sosyal konumlarına göre incelenmesi sonucunda; yöneten başvurularında, Müslümanların(çoğunluğu şehirde yerleşik) ağırlıklı oldukları(42 Müslüman ve 8 Gayrimüslim) görülürken; yönetilenlerce yapılan başvurularda ise, Gayrimüslimlerin(çoğunluğu yine

şehirde yerleşik) yoğunluğu(505 Gayrimüslim ve 439 Müslüman) tespit edildi.

Şikayet edilenlerin dinlerine göre yapılan analiz sonuçları şöyle ifade edilebilir:

- Şikayet edilenlerin dinlerinde, Gayrimüslim ile Müslüman sayılarının birbirine oldukça yakın olduğu görüldü. Şikayet edilenlerin; 647'si Gayrimüslim(ki bunun %95,1 gibi oldukça yüksek bir yüzdesi Zimmi) iken, 587'si Müslüman'dır. Öte yandan, aynı hükümde, ağırlıklı olarak, Müslüman ve Zimmilerin(170 kararda) birlikte şikayet edildikleri(225 hükümde farklı dine mensup, ortak şikayet edilen kişiler vardır) görüldü. Yine aynı hükümde, (i)Müslüman ve Yahudi(1 hükümde), (ii)Zimmi ve Nasrani(20 hükümde), (iii)Zimmi ve Yahudi(5 hükümde), (iv)Müslüman, Zimmi ve Yahudi(8 hükümde), (v)Müslüman, Zimmi ve Nasrani(18 hükümde) ve hatta (vi)Müslüman, Zimmi, Yahudi ve Nasrani(3 hükümde)lerin birlikte şikayet edilmelerinin görülmesi de dikkati çekti.
- Şikayet edilenlerin dinlerinin, defter numaralarına göre topluca incelenmesi sonucunda, görüldü ki, hem Müslüman ve hem de Gayrimüslim tebaa, ağırlıklı olarak, 23(96 Müslüman ve 111 Gayrimüslim) ve 25(73 Müslüman ve 112 Gayrimüslim) numaralı defterlerde şikayet edilmişlerdir. Bununla birlikte, Müslümanlara yönelik olarak yapılan şikayetlerin 14, 15, 20, 21 ve 24 numaralı defterlerde Gayrimüslimlerden fazla olduğu görülürken; 13, 16, 17, 19, 22, 23 ve 25 numaralı defterlerde ise Gayrimüslimlerin Müslümanlardan daha fazla şikayet edildikleri belirlenmiştir. 18 numaralı defter de de şikayet edilenlerin dini dağılımlarında eşitlik(47'ser Müslüman ve Gayrimüslim) vardır.
- Şikayet edilenlerin dinlerinin, ihtilaf konularına göre irdelenmesi sonucunda, hem Müslümanların ve hem de Gayrimüslimlerin, ağırlıklı olarak; borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(155 Müslüman ve 207 Gayrimüslim), adi borç alacak(154 Müslüman ve 160 Gayrimüslim), borçlunun mallarının tespit edilmesi(146 Müslüman ve 187 Gayrimüslim) ve murabaha(139 Müslüman ve 183 Gayrimüslim) konularına ilişkin olarak şikayet edildikleri tespit edildi.

- Şikayet edilenlerin dinlerinin, başvuru yerlerine göre analizi sonucunda; Müslümanların yoğunlukla Üsküdar(155 tane) kazasından şikayet edildikleri tespit edilirken; Gayrimüslimlerin(Zimmiler yine yoğunlukla Galata ve Haslar kazalarından) ise yoğunlukla, Haslar(284 tane), Galata(226 tane) ve İstanbul(38 tane) kazalarından şikayet edildikleri belirlendi.
- Şikayet edilenlerin dinlerinin, başvuru yerlerine göre de irdelenmesi sonucunda; yönetenlere(toplam 75 kayıt) yönelik olarak yapılan başvurularda, Müslümanların(çoğunluğu şehirde yerleşik) ağırlıklı oldukları(48 Müslüman ve 14 Gayrimüslim) görülürken; yönetilenlere(toplam 1030 kayıt) yönelik olarak yapılan şikayetlerde ise, Gayrimüslimlerin(çoğunluğu yine şehirde yerleşik) yoğunluğu(633 Gayrimüslim ve 538 Müslüman) tespit edildi.

Yaptığımız Ahkam Defteri incelemelerine göre belirlediğimiz son değişken, başvuru(veya karar) yıllarıydı. Buna göre, başvurunun yapıldığı(diğer bir ifadeyle hükmün verildiği) yıllara(dönemlere) göre - Ocak 1800- Ekim 1869- yapılan analiz sonuçları şöyle toparlanabilir:

- 1800-1870 yılları arasındaki dönemin, 5'er yıllık periyotlara göre dağılımlarının analizi sonucunda; başvuruların genellikle, 19.yüzyılın ilk çeyreğinde, yani 1800-1825 yılları arasındaki dönemde yapıldığı tespit edildi. Şöyle ki, toplam verilen defter hükümlerinin %57,6'sı, 1800-1825 yılları arasındaki bu döneme ilişkindi. Yine, 1846-1865(%30,4) yılları arasındaki dönemde(özellikle 1851-1855 yılları arasındaki periyotta) de, başvuru sayılarının arttığı dikkati çekti.
- Yine defter hükümlerinin verildiği yılların, hüküm sayılarının dağılımına göre topluca irdelenmeleri sonucunda; görüldü ki, 19.yüzyılda İstanbul finans piyasasında, en fazla sorun, 1810-1819 yılları arasındaki dönemde yaşanmıştır. 10'ar yıllık zaman dilimlerinden en çok hüküm, 313 karar/ve toplam hükümlerin %26'6'sıyla 1810-1819 yılları arasındaki dönemde verilmiştir. Yine 1800-1809 yılları arasındaki dönemde(282 başvuru) de kısmen yoğunluğun yaşandığı gözlenmiştir. 1830-1839 yılları arasındaki dönemi ise, en az sorunun yaşandığı periyot(54 hüküm) olmuştur. Bununla

birlikte, İstanbul'da, sırasıyla, 1810(59 karar), 1811(49 karar), 1861(47 karar), 1807(46 karar) yıllarında finansal sorunların arttığı görülmüştür. 1865 yılı ise, hiçbir finansal kararın alınmaması ile dikkati çekmiştir.

- 5'er yıllık zaman dilimleri, defter numaralarına göre ritmik bir dağılım göstermekteydi. Defterlerin, numaralandırma sistematığının, yıllara göre yapıldığı düşünülürse, bu durumun normal olduğu görülecektir. Örneğin, ilk defter olan 13 numaralı defter, yüzyılın ilk dönemlerine(1800-1805) ilişkin kayıtları kapsarken; en son defter olan 25 numaralı defter, son üç dönemle ilgili kayıtları kapsıyor. Bununla birlikte en fazla hükmün, 16 numaralı(131 hüküm) defterde(1800-1810 yılları arasındaki dönemi içeren) alındığı görülüyor. Yine verilen hükümlerin, 1806-1815 yılları arasındaki dönemde(ki bu dönem 16-18 numaralı defterler arasında yer alıyor) yoğunlaştığı belirleniyor.
- Başvuru dönemlerinin, ihtilaf konularına göre topluca irdelenmesi sonucunda; İstanbul finansal piyasasında; 19.yüzyılın ilk çeyreğinde(1800-1825 yılları arasındaki dönemde), (a)adi borç alacak ihtilafı(İlgili dönemde 235 karar), (b)alım satımdan doğan borç alacak(İlgili dönemde 80 karar), (c)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(İlgili dönemde 59 karar) ve (d)kanunsuz ve haksız vergi ve para toplanması(İlgili dönemde 57 karar) konularına ilişkin sorunların yoğun olarak yaşandığı tespit edilirken, yüzyıl ikinci yarısında(1851-1870 yılları arasındaki dönemde) doğru ağırlığın, (i)borçlunun mallarının tespit edilmesi(İlgili dönemde 188 karar), (ii)borcun taksitlendirilerek ödettirilmesi(İlgili dönemde 167 karar) ve (iii)murabaha(İlgili dönemde 172 karar) sorunlarına doğru kaydığı gözlemlendi.
- Başvuru dönemlerinin, başvuru yerlerine göre yapılan topluca değerlendirilmeleri sonucunda, en fazla başvuruların; (a)İstanbul(Suriçi) kazasında 1806-1810(45 müracaat), (b)Galata kazasında 1800-1805(47 müracaat), (c)Üsküdar kazasında 1816-1820(43 müracaat) ve (d)Haslar kazasında 1851-1855(85 müracaat) yılları arasındaki dönemlerde yapıldıkları tespit edildi. Bununla birlikte başvuruların, dönemler itibariyle dağılımlarında da; (a)İstanbul(Suriçi) kazasının, yüzyıl başında yüksek, sonlarında düşük,

(b)Galata kazasının, yüzyıl başında yüksek, ortasında düşük ve sonlarında tekrar yüksek(U şeklide), (c)Üsküdar kazasının, yüzyıl başında yüksek, sonlarına doğru dalgalı ve (d)Haslar kazasının,yine yüzyıl başında yüksek, ortasında düşük ve sonlarında tekrar yüksek(U şeklide) bir trend izledikleri sonuçlarına ulaşıldı.

- Başvuruların yapıldığı zaman dilimlerinin, “bu başvurular(ın) kimler tarafından yapıldı(?)”ğına ilişkin sorunun cevabına yönelik olarak analizi sonucunda; tüm dönemlerde, yönetilen tebaanın, yöneten tebaaya kıyasla(1116 yönetilene karşılık, sadece 55 yöneten tebaa) daha fazla sayıda başvuru yaptıkları görüldü. Yöneten tebaa(çoğunluğu şehirli), 1800-1815 yılları arasındaki dönemde(36 müracaat) başvurularını yoğunlaştırırken; yönetilen tebaa(yine çoğunluğu şehirde yerleşik), 1800-1820(578 müracaat) ve 1851-1865(274 müracaat) yılları arasındaki dönemlerde ağırlıklı olarak müracaatta bulunmuşlardı.
- Son olarak, başvuruların yapıldığı zaman dilimlerinin, şikayet edilen tarafla ilgili olarak analizleri sonucunda; yine yönetilen kesimin(çoğu şehirde yerleşik), yöneten kesime(yine çoğunluğu şehir merkezinde ikamet eden) göre daha fazla hükümde(1030 yönetilene karşılık, 75 yöneten) şikayet edildiği görüldü. Yöneten tebaa, 1800-1820 yılları arasındaki dönemde(59 hüküm ile yönetenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %78,7’si) yoğunlukla şikayet edilirken; yönetilen tebaa, yine 1800-1820(502 hüküm ile yönetilenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %48,7’si) ve 1846-1865(354 hüküm ile yönetilenlere yönelik olarak yapılan toplam şikayetlerin %34,4’ü) yılları arasındaki dönemlerde ağırlıklı olarak şikayet edilmişlerdi.

KAYNAKÇA

ABOU-EL-HAJ Rifa'at Ali, **Formation of the Modern State: The Ottoman Empire Sixteenth to Eighteenth Centuries**, State University of New York Press, Albany, 1991.

AÇBA Sait, **Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması**, Vadi Yayınları, Yayın No:191, Ankara, 2004.

AFYONCU Erhan, **Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi**, Yeditepe Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Kasım 2009.

AHMAD Feroz, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, (Çeviren: Sedat Cem KARADELİ), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, Şubat, 2010.

AKARLI Engin Deniz, **“The Problems of External Pressures, Power Struggles, and Budgetary Deficits in Ottoman Politics Under Abdülhamid II (1876-1909): Origins and Solutions”**, (Unpublished Ph.D. Dissertation), Princeton University, 1976.

AKDAĞ Mustafa, “Tımar Rejiminin Bozuluşu”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, III/4, ss. 419-431, 1945.

AKIN Nur, **19.yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera**, Literatür Yayınları No:24, İstanbul, Mayıs 1998.

AKSAN Virginia H., **Ottoman Wars 1700-1870: An Empire Besieged**, Pearson Longman Education Limited, United Kingdom, 2007.

AKŞİN Sina, “Osmanlı-Türk Toplumundaki Sınıf Yapısı Üzerine Bir Deneme”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:2, ss. 31-46, Yaz 1977.

AKŞİN Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 14.Baskı, İstanbul, Şubat 2011.

AKYILDIZ Ali, **Para Pul Oldu: Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

AKYILDIZ Ali, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform(1836-1865)**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

ALİ EFENDİ Kınalızade, **Devlet ve Aile Ahlâkı**, İstanbul: Tercüman Gazetesi, s. 23-24.

ALKAN Mehmet Ö., “1856-1845 İstanbul'da Sivil Toplum Kurumları: Toplumsal Örgütlenmenin Gelişimi, Devlet-Toplum İlişkisi Açısından Bir Tarihçe Denemesi”, İçinde: **Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar**, (Yazarlar: Ahmet N.YÜCEKÖK, İter TURAN ve Mehmet Ö.ALKAN), ss. 79-145, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Şubat 1998.

ALTINAY Ahmet Refik, **Eski İstanbul**, (Yayına Hazırlayan: Sami ÖNAL), İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

ARICANLI Tosun, “19.Yüzyılda Anadolu'da Mülkiyet, Toprak ve Emek”, İçinde: **Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, (Editörler: Çağlar KEYDER ve Faruk TABAK, Çeviren: Zeynep ALTOK), ss. 128-138, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Eylül 1998.

ARİ Bülent, “Osmanlı Maliyesinin İflası ve 1854 İstikrazı”, **Doğu Batı**, Yıl:4, Sayı:17, ss. 45-55, Kasım, Ocak 2001-02.

ARMAOĞLU Fahir, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi(1789-1914)**, Alkım Yayınevi, 6. Baskı, Nisan 2010.

AYDEMİR Namık, “Dünden Bugüne Bankacılık”, **YDK Yüksek Denetim Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 3, ss. 7-28, Ankara, 2002.

BABAN Şükrü, “Tanzimat ve Para”, **Tanzimat I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 1184, ss. 233-262, İstanbul, 1999.

BAILEY Frank Edgar, **British Policy and the Turkish Reform Movement, A Study in Anglo-Turkish Relations 1826-1853**, Harvard University Press, Cambridge, 1942.

BANOĞLU Niyazi Ahmet, **Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri**, 3. Baskı, Selis Kitaplar, İstanbul, 2010.

BARCAN Ömer Lütfi, **Türkiye’de Toprak Meselesi: Toplu Eserler 1**, Gözlem Yayınları, İstanbul, Kasım 1980.

BARCAN Ömer Lütfi, "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat Ve 1274(1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi”, **Tanzimat 1**, MEB Yayınları, Araştırma ve İnceleme Dizisi İstanbul, 1999.

BASKICI Mehmet Murat, **1800-1914 Yıllarında Anadolu’da İktisadi Değişim**, Turhan Kitabevi, Ankara, Nisan 2005.

BASKICI Murat, “Osmanlı Anadolusunda Sigorta Piyasası: 1860-1918”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 57, Sayı: 4, ss. 1-33, 2002.

BASKICI Murat, “Osmanlı Ekonomisinde ‘Modern’ Kredi Kurumlarına Duyulan İhtiyaç: 1840-1880”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt 14, Sayı 44-46, ss. 41-55, Kış 2003.

BAYRAK M.Orhan, **İstanbul Tarihi**, İnkılap Kitapevi, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, 2003.

BELDICEANU Nicoara, **Osmanlı Devleti'nde Tımar**, (Çeviren: Mehmet Ali KILIÇBAY), Teori Yayınları, Ankara, 1985.

BELGE Murat, **İstanbul Gezi Rehberi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Onikinci Basım, İstanbul, Nisan 2007.

BERKİ Ali Himmet, **Vakıflar**, İkinci Kitap, Nur Matbaası, Ankara, 1950.

BERKİ Ali Himmet, **Açıklamalı Mecelle**(Orijinal Adı: Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye), Hikmet Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1982.

BERKES Niyazi, **Türkiye İktisat Tarihi (100 Soruda)**, Gerçek Yayınevi, 1.Cilt, İstanbul, 1972.

BERKES Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, (Yayına Hazırlayan: Ahmet KUYAŞ), Yapı Kredi Yayınları No:1713, 4. Baskı, İstanbul, Ocak 2003.

BEY Balıkhane Nazırı Ali Rıza, **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, (Hazırlayan: Ali Şükrü ÇORUK), Kitabevi, İstanbul, Temmuz 2001.

BİLDİRİCİ Melike, Özgür Omer ERSİN, and Elçin AYKAÇ ALP, “An Empirical Analysis of Debt Policies, External Dependence, Inflation and Crisis in the Ottoman Empire and Turkey: 1830-2005 Period”, **Applied Econometrics and International Development**, Vol.8-2, pp. 79-103, 2008.

BİRDAL Murat, **Political Economy of Ottoman Public Debt: Insolvency and European Financial Control in the Late Nineteenth Century**, Library of Ottoman Studies 18, I.B.Tauris Publishers, New York, 2010.

BLAISDELL Donald, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa Mali Denetimi**, (Çeviren: Ali İhsan DALGIÇ), İstanbul Matbaası, İstanbul, 1979.

BOOGERT Maurits H.van den, **The Capitulations and the Ottoman Legal System: Qadis, Consuls and Beratlis in the 18th Century**, Brill Leiden Press, Boston, 2005.

BOZDEMİR Mustafa, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımız**, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları No: 2010-79, İstanbul, 2011.

BRAUDE Benjamin and Bernard LEWIS, **Christians and Jews in the Ottoman Empire: The Functioning of a Plural Society**, Holmes & Meier Publishers, New York, 1982.

CEZAR Mustafa, "Ondokuzuncu Yüzyılda Beyoğlu Neden ve Nasıl Gelişti?", **XI. Türk Tarih Kongresi(5-9 Eylül 1990) Kongreye Sunulan Bildiriler Kitabı**, VI.cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss.2673-2690, Ankara, 1994.

CEZAR Yavuz, "18. Ve 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Sarraflar", **Gülten Kazgan'a Armağan** içinde, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

CEZAR Yavuz, **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi: XVIII.yy'dan Tanzimat'a Mali Tarih**, Alan Yayıncılık, Mayıs, 1986.

CLARK Edward C., "Osmanlı Sanayi Devrimi", (Çeviren: Yavuz CEZAR), **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör: Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss. 499-512, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006.

CLAY Christopher, "The Origins of Modern Banking in the Levant: The Branch Network of the Imperial Ottoman Bank, 1890–1914", **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 26, pp 589-614, Cambridge University Press, 1994.

CLAY Christopher, **Gold for the Sultan: Western Bankers and Ottoman Finance, 1856–1881**, International Library of Historical Studies, I. B. Tauris, London, 2000.

COLLAS Bernard Camille, **1864'te Türkiye: Tanzimat Sonrası Düzenlemeler ve Kapitülasyonların Tam Metni**, (Çeviren: Teoman TUNÇDOĞAN), Bileşim Yayınevi, Ankara, Ekim 2005.

COX Samuel Sullivan, **Bir Amerikan Diplomatının İstanbul Anıları: 1885-1887**, (Çeviren: Gül ÇAĞALI GÜVEN), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 2010.

CUNNINGHAM Allan, **Eastern Questions in the Nineteenth Century**, (Edited by: Edward INGRAM), Collected Essays: Volume Two, Frank Cass Publishing, 1993.

ÇAKIR Baki, **Osmanlı Mukataa Sistemi**, Kitabevi, İstanbul, 2003.

ÇAKIR Coşkun, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, Küre Yayınları, İstanbul, Ekim 2001.

ÇAYLAK Adem, **Osmanlı'da Yöneten ve Yönetilen**, Kadim Yayınları, Ankara, 2005.

ÇELİK Gülfettin, Osmanlı Devleti'nin Nüfus ve İskan Politikası, **Divan İlmi Araştırmalar**, Sayı:6, ss.49-110, 1999/1.

ÇELİK Gülfettin, Sosyoekonomik Sonuçları İle Osmanlı Türkiyesi'ne Göçler (1877-1912), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), **T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 1997.

ÇELİK Zeynep, **The Remaking of Istanbul: Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century**, University of California Press, Berkeley, 1993.

ÇELİK Zeynep, **19.yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul**, (Çeviren: Selim DERİNGİL), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, Eylül 1998.

DARLING Linda T., “The Finance Scribes and Ottoman Politics”, In: **Decision Making And Change In The Ottoman Empire**, (Edited by: Caesar Farah), ss. 89-100, The Thomas Jefferson University Press, Kirksville, 1993.

DETHIER Philipp Anton, **Boğaziçi ve İstanbul(19.yüzyıl Sonu)**, (Çeviren: Ümit ÖZTÜRK), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.

DÖKMECİ Vedia, Ufuk ALTUNBAŞ and Burçin YAZGI, “Revitalisation of the Main Street of a Distinguished Old Neighbourhood in Istanbul”, **European Planning Studies**, Vol. 15, No. 1, ss. 153-166, Taylor & Francis, January 2007.

EARLE Edward Mead, **Turkey, The Great Powers and The Bagdad Railway, A Study in Imperialism**, The MacMillan Company, New York, 1923.

EFENDİ Ali Haydar, **Şerh-i Mecelle**(Orijinal Adı: Dürerü'l Hukkam Şerhu Mecelleti'l-Ahkam), (Çeviren: Raşit GÜNDOĞDU ve Osman ERDEM), Osmanlı Yayınevi, Cilt I-V, İstanbul.

ELDEM Edhem, **Osmanlı Bankası Tarihi**, (Çeviri: Ayşe BERKTAY), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

ELDEM Edhem, Daniel GOFFMAN ve Bruce MASTERS, **Doğu İle Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir ve İstanbul**, (Çeviri:Sermet YALÇIN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları 136, İstanbul, Eylül 2003.

ELDEM Edhem, “Galata”, İçinde: **İstanbul Ansiklopedisi**, ss.401-407, NTV Yayınları, İstanbul, Kasım 2010.

ELDEM Vedat, **Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartlan Hakkında bir Tetkik**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

ERYILMAZ Bilal, “Tarihte İstanbul’un Çok Kimlikli Yapısı”, **Habitat II Kent Zirvesi İstanbul’96**, İstanbul 03-12 Haziran 1996, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları No: 44, Cilt I, s. 186-189, İstanbul, 1997.

EVREN Burçak, **Seyyahların Gözüyle Semt Semt İstanbul**, Novartis Kültür Yayınları No:21, İstanbul, 2010.

FALAY Nihat, **Maliye Tarihi Ders Notları**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

FEIS Herbert, **Europe The Worlds Banker 1870-1914**, Yale University Press, New Haven, 1930.

FERTEKLİGİL Azmi, **Türkiye’de Borsanın Tarihçesi**, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, Nisan 2000.

FINDLEY Carter Vaughn, “The Tanzimat”, In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, ss. 11-37, Vol.:4, New York, 2008.

FINDLEY Carter Vaughn, **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, (Çeviren: Gül ÇAĞALI GÜVEN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 1996.

FORTNA Benjamin C., “The Region of Abdülhamid II”, In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, ss. 38-61, Vol.:4, New York, 2008.

FREELY John, **İstanbul: The Imperial City**, Penguin Putham Publications, New York, 2002.

FREELY John, **Saltanat Şehri İstanbul**, (Çeviren: Lale EREN), İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2002.

GENÇ Mehmet, “Esham”, **İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:11, İstanbul, 1995.

GENÇ Mehmet, **Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Neşriyat, 4. Basım, İstanbul, 2005.

GERÇEK Selim Nüzhet, **İstanbul’dan Ben De Geçtim**, (Hazırlayanlar: Ali BİRİNCİ ve İsmail KARA), Kitabevi, İstanbul, Haziran 1997.

GEYİKDAĞI V.Necla, **Osmanlı Devleti’nde Yabancı Sermaye 1854-1914**, Hil Yayın, Aralık 2008.

GÜR Refik, **Hukuk Tarihi ve Tefekkürü Bakımından Mecelle**, Sebil Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 1993.

GÜRAN Tevfik, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 49.Cilt, 60.Yıl Özel Sayısı, İstanbul, 1998.

GÜRAN Tevfik, **Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918**, Tarihi İstatistikler Dizisi, Cilt:7, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2003.

HOWARD Douglas A., “Central and Provincial Administrative Interaction in Timar Bestowals in the Early Seventeenth Century.” In: **Decision Making And Change In The Ottoman Empire**, (Edited by: Caesar Farah), ss. 81-87, The Thomas Jefferson University Press, Kirksville, 1993.

IMBER Colin, **The Ottoman Empire, 1300-1650: The Structure of Power**, Palgrave Macmillan, New York, 2002.

ISSAWI Charles, **The Economic History of Turkey 1800-1914**, The University of Chicago Press, Chicago, 1980.

IŞIN Ekrem, “Bir Boğaziçi Tanzimatçısı: Şirket-i Hayriye”, **İstanbul Armağanı 2: Boğaziçi Medeniyeti** içinde, (Editör: Mustafa ARMAĞAN), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss.245-256, İstanbul, 1996

IŞIN Ekrem, **İstanbul’da Gündelik Hayat: İnsan, Kültür ve Mekan İlişkileri Üzerine Toplumsal Tarih Denemeleri**, Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, Şubat, 2006.

İNALCIK, Halil, “The Ottoman Economic Mind and Aspects of the Ottoman Economy”, **Studies in the Economic History of the Middle East from the Rise of Islam to the Present Day** içinde, (Ed: M. A. Cook), Oxford University Press, ss. 207-218, 1970.

İNALCIK Halil, **The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy**, Collected Studies Series, Variorum Reprints, London, 1978.

İNALCIK Halil, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ, (1300-1600)**, (Çeviren:Ruşen Sezer), Yapı Kredi Yayınları, 13.baskı, İstanbul, 2009.

İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt I, (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL’A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, İstanbul, 2012.

İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt II, (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL’A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, İstanbul, 2012.

İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1800-1870), Cilt III, (Yayımlanmamış kitap), Proje Yöneticisi: Ahmet KAL’A, Hazırlayanlar: Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA ve Cengiz ŞEKER, İstanbul, 2012.

JORGA Nicolae, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (Çeviren: Nilüfer EPÇELİ), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.

KAHRAMAN Seyit Ali, **Evkaf-ı Hümayun Nezareti**, Kitabevi, İstanbul, Aralık 2006.

KALA Ahmet, Ahmet TABAKOĞLU, Salih AYNURAL, İsmail KARA, Fethi GEDİKLİ, Eyüp Sabri KALA, **İstanbul Ahkam Defterleri: İstanbul Finans Tarihi (1742-1787)**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1998.

KARAL Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı (1861-1876)**, C. VI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011.

KARAMURSAL Ziya, **Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Anlara, 1989.

KARPAT Kemal H., **Osmanlı Modernleşmesi: Toplum, Kurumsal Değişim ve Nüfus**, (Çevirenler: Ş.Akile ZORLU DURUKAN, Kaan DURUKAN), İmge Kitapevi, 2. Baskı, Ankara, Eylül 2008.

KARPAT Kemal H., **Osmanlı Nüfusu(1830-1914)**, 2.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

KASABA Reşat, **The Ottoman Empire and The World Economy: The Nineteenth Century**, State University of New York, Albany, 1998.

KASABA Reşat, **İmparatorluk, Dünya, Toplum: Osmanlı Yazıları**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005.

KASABA Reşat, **Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi: Ondokuzuncu Yüzyıl**, (çeviren: Kudret Emiroğlu), Belge Yayınları, İstanbul, 1993.

KAYA Önder, **Cihan Payitahtı İstanbul: 2500 Yıllık Tarih**, Timaş Yayınları, İstanbul, Nisan 2010.

KAZICI Ziya, **Osmanlılarda İhtisab Müessesesi**, Kültür Basın Yayın Birliği No:21, İstanbul, 1987.

KAZGAN Haydar, “Osmanlı İkramiyeli Devlet Borçları, Rumeli Demiryolları ve Duyunu Umumiye: Mizancı Murat’ın Duyunu Umumiye Komiserliği Hatıraları”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:15-16, ss.116-123, Güz 1981-Kış 1982.

KAZGAN Haydar, “Duyun-ı Umumiye”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** içinde, ss. 691-715, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

KAZGAN Haydar, “Mahmut Nedim Paşa Olayı-2”, **Para Dergisi**, Temmuz 1982.

KAZGAN Haydar, **Galata Bankerleri**, Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1991.

KAZGAN Haydar, **Osmanlı’da Avrupa Finans Kapitali**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Aralık 1995.

KAZGAN Haydar, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Şirketleşme**, Vakıfbank Yayınları, İstanbul, 1999.

KEYDER Çağlar, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Büyük Ölçekli Ticari Tarım Var mıydı?”, İçinde: **Osmanlı’da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım**, (Editörler: Çağlar KEYDER ve Faruk TABAK, Çeviren: Zeynep ALTOK), ss. 1-14, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Eylül 1998.

KEYDER Çağlar, “A Brief History of Modern Istanbul”, In: **The Cambridge of Turkey: Turkey in the Modern World**, (Edited by: Reşat KASABA), Cambridge University Press, ss. 504-523, Vol.:4, New York, 2008.

KILIÇBAY Mehmet Ali, **Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı**, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1982.

KILINÇASLAN İsmet, **İstanbul: Kentleşme Sürecinde Ekonomik ve Mekansal Yapı İlişkileri**, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1981.

KIRAY Emine, **Osmanlı'da Ekonomik Yapı ve Dış Borçlar**, İletişim Yayınları, Yayın No:256, 3. Baskı, İstanbul, 2008.

KORALTÜRK Murat, “Şirket-i Hayriye'nin Kurucu ve İlk Hissedarları” **İstanbul Armağanı 2: Boğaziçi Medeniyeti** içinde, (Editör: Mustafa ARMAĞAN), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, ss.257-263, İstanbul, 1996.

KOZAK İ.Erol, **Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf**, Akabe Yayınları, İstanbul, Kasım 1985.

KÖMÜRCAN Kırkor, **Türkiye İmparatorluk Devri Dış Borçlar Tarihçesi**, T.C. İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Yayınları, Yayın No:32, İstanbul 1948.

KUBAN Doğan, **İstanbul Bir Kent Tarihi: Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Aralık 1996.

KUNT I.Metin, **The Sultan's Servants: the Transformation of Ottoman Provincial Government, 1550-1650**, Columbia University Press, New York, 1983.

KURAT Akdes Nimet, **Türkiye ve Rusya**, Kültür Bakanlığı Yayınları No:1194, Ankara, 1990.

KÜÇÜKERMAN Önder ve A.Binnur KIRAÇ, “Sanayi Devrimi'nin İstanbul'daki İlk Parlak Ürünü ‘Beyoğlu’”, İçinde: **Geçmişten Günümüze Beyoğlu**, (Yayın Komisyonu:

M.Sinan GENİM, Yücel DAĞLI, Ebru KARAKAYA, Müslüm İSTEKLİ ve Dila ÇAKIL), Cilt 2, ss. 569, 582, İstanbul, 2004.

KÜTÜKOĞLU Mübahat S., **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri I (1580-1838)**, Ankara, 1974.

LAIDLAW Christine Margaret, **The British in the Levant: Trade and Perceptions of the Ottoman Empire in the Eighteenth Century**, I.B. Tauris Publishers, Tauris Academic Studies, New York, 2010.

LOWRY Heath W., **The Nature of the Early Ottoman State**, State University of New York Press, Albany, 2003.

LÜTFİ Ahmet, **Osmanlı Adalet Düzeni**, (Sadeleştiren: Erdinç BEYLEM), Fatih Yayınevi, İstanbul, 1979.

MANTRAN Robert, **İstanbul Tarihi**, (Çeviren: Teoman TUNÇDOĞAN), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2005.

MERAM Ali Kemal, **Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi**, Kitaş Yayınları, İstanbul, Mayıs 1969.

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, C:6

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, C: 4.

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul, C: 2.

MÜLLER-WIENER Wolfgang, **Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı**, (Çeviren: Erol ÖZBEK), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.

ORTAYLI İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, 33. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

ORTAYLI İlber, **İstanbul'dan Sayfalar**, Alkım Yayınevi, 9. Baskı, İstanbul, Ocak 2007.

ORTAYLI İlber, **İstanbul'dan Sayfalar**, Turkuvaz Kitap, İstanbul, Şubat 2009.

ORTAYLI İlber, **Osmanlı Düşünce Dünyası ve Tarihyazımı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Ekim 2010.

ÖNSOY Rıfat, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1988.

ÖNER Erdoğan, **Osmanlı Bütçeleri: (1864, 1869, 1877, 1880, 1897) Osmanlı Muvazene Defterleri**, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2007/372, Ankara, 2007.

ÖNSOY Rıfat, **Osmanlı Borçları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999.

ÖZDEMİR Biltekin, **Osmanlı Devleti Dış Borçları: 1854-1954 Döneminde Yüzyıl Süren Boyunduruk**, Ankara Ticaret Odası Yayını, Ankara, Eylül 2009.

ÖZEKİCİOĞLU Seda and Halil ÖZEKİCİOĞLU, "First Borrowing Period at Ottoman Empire (1854-1876): Budget Policies and Consequences", **Business and Economic Horizons**, Vol. 3, Issue 3, pp. 28-46, October 2010.

ÖZKAYA Yücel, **18.Yüzyılda Osmanlı Toplumı**, Yapı Kredi Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2010.

ÖZMERAL Cem, **Sur İçinden İstanbul: Tarih İçinde Semt Gezintileri**, Moss Yayınları, 2011.

ÖZTÜRK Nazif, **Menşe’i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıf Müessesesi**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1983.

PAMUK Şevket, **Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi(1820-1913)**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1984.

PAMUK Şevket, **100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988.

PAMUK Şevket, **Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme 1820-1913**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Ağustos, 1994.

PAMUK Şevket, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 4.Baskı, 1999.

PAMUK Şevket, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Para”, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi** içinde, (Editör:Halil İNALCIK, Donald QUATAERT.), ss. 1053-1093, Eren Yayıncılık, İstanbul, 2004.

PAMUK Şevket, “Estimating Economic Growth in the Middle East since 1820”, **The Journal of Economic History**, Vol. 66, No. 3, pp. 809-828, September 2006.

PAMUK Şevket, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, **Seçme Eserleri II: Osmanlıdan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme** içinde, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Baskı, Aralık 2009.

PAMUK Şevket, “Bağımlılık ve Büyüme: Küreselleşme Çağında Osmanlı Ekonomisi, 1820-1914”, **Seçme Eserleri II: Osmanlıdan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme** içinde, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Baskı, Aralık 2009.

PAMUK Şevket, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914**, İletişim Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2009.

PAMUK Şevket and Jeffrey G. WILLIAMSON, “Ottoman De-Industrialization 1800-1913: Assessing The Shock, Its Impact And The Response”, **NBER Working Paper**, No. 14763, National Bureau Of Economic Research, 43 p., Cambridge, March 2009.

PAMUK Şevket, **The Ottoman Economy and Its Institutions**, Ashgate Publishing, Variorum Collected Studies Series CS 917, Cornwall, 2009.

PAMUK Şevket, **Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları**, (Çeviren: Gökhan AKSAY), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2010.

PARDOE Miss Julia, **18.yüzyılda İstanbul**, (Çeviren: Bedriye ŞANTA), İnkılap Kitapevi, 1997.

PAŞA Cevdet, **Tezahir**, (Yayınlayan: Cavid BAYSUN), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986.

QUATAERT Donald, **Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş (1881-1908)**, (Çeviren: Sabri TEKAY), Yurt Yayınları, Ankara, Şubat 1987.

QUATAERT Donald, **Workers, Peasants and Economic Change in the Ottoman Empire 1730-1914**, Analecta Isisiana: Ottoman and Turkish Studies 6, The Isis Press, İstanbul, 1993.

QUATAERT Donald, **The Ottoman Empire, 1700-1922**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2000.

QUATAERT Donald, “Tanzimat Döneminde Ekonominin Temel Problemleri”, (Çeviren: Fatma ACUN), **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör:

Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss. 479-487, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006.

QUATAERT Donald, **Osmanlı İmparatorluğu (1700-1922)**, (Çeviren: Ayşe BERKTAY), İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2009.

REYHAN Cenk, **Osmanlı'da Kapitalizmin Kökenleri**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Ekim 2008.

ROSENTHAL, Steven T., **The Politics of Dependency: Urban Reform in Istanbul**, Greenwood Press, Westport, 1980.

SAĞLAM Mehmet Hakan, **Osmanlı Borç Yönetimi: Düyun-ı Umumiyye 1879-1891**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Takım 1, Cilt 1-4, İstanbul, 2007.

SAĞLAM Mehmet Hakan, **Osmanlı Devleti'nde Moratoryum 1875-1881: Rüşum-ı Sitte'den Düyun-ı Umumiyye'ye**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Şubat 2007.

SAYDAM Abdullah, **Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

SCHIELE Renate ve Wolfgang Müller WIENER, **19.yüzyılda İstanbul Hayatı**, (Çeviri: Roche Müstahzarları A.Ş.), Apa Ofset, İstanbul, 1988.

SCHIFFER Reinhold, **Oriental Panorama: British Travellers In 19th Century Turkey**, Editions Rodopi B.V., IFAVL 33, Amsterdam-Atlanta, GA 1999.

SCHMITT Oliver Jens, "Sur La Voie De La Bourgeoisie D'affaires? L'elite Sociale Levantine A Galata-Pera Et A Smyrne Au XIX Siecle", Dans: **Merchants in the Ottoman Empire**, (Edite par: Suraiya FAROQHI et Gilles VEINSTEIN), ss. 215-230, Peeters, Collection Turcica, Vol. XV, 2008.

SEVİMAY Hayri R., **Cumhuriyete Girerken Ekonomi: Osmanlı Son Dönem Ekonomisi**, Kazancı Hukuk Yayınları No: 142, İstanbul, 1995.

SHAW Stanford J., “The Central Legislative Councils in the Nineteenth Century Ottoman Reform Movement Before 1876”, **International Journal of Middle East Studies** 1, ss. 51-84, No: 1, 1970.

SHAW Stanford J., “The Nineteenth-Century Ottoman Tax Reforms and Revenue System”, **International Journal of Middle East Studies**, Vol. 6, pp. 421-459, Cambridge University Press, 1975.

SHAW, Stanford J. “Ottoman Expenditures and Budgets in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries”, **International Journal of Middle East Studies**, S. 9, 1978.

SHAW Stanford J., “The Population of İstanbul in the Nineteen Century”, **International Journal of Middle East Studies**, S. 10, 1979.

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE D’ASSURANCES OTTOMANE, **Seizième Assemblée Générale des Actionnaires Tenue le 25 juin 1909: Rapport du Conseil D’administration**, Impr. Gérard Frères, Constantinople, 1909.

SOYSAL Mine, **Kentler Kenti İstanbul**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.

STATHIS Pinelopi, **19.yüzyıl İstanbul’unda Gayrimüslimler**, (Çeviren Foti Stefo BENLİSOY), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Şubat 2011

SUNAR İlkay, “State and Economy in the Ottoman Empire”, In: **The Ottoman Empire and the World-Economy**, (Edited by: Huri İSLAMOĞLU-İNAN), ss. 63-87, Cambridge University Press, United Kingdom, 1987.

SUVLA Refii Şükrü, “Tanzimat Devrinde İstikrazlar”, **Tanzimat I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 1184, ss. 263-288, İstanbul, 1999.

ŞAHİN Canay, “Yeni Bir Çalışma Işığında Osmanlı’da Dış Borçlanma ve Mali İflas Üzerine”, **Doğu Batı**, Yıl:4, Sayı:17, ss. 57-68, Kasım, Ocak 2001-02.

ŞAHİNER Araks, **The Sarrafs of Istanbul: Financiers of the Empire**, (Unpublished MA Dissertation) Boğaziçi Üniversitesi, Department of History, 1995.

TABAKOĞLU Ahmet, “Osmanlı Mali Yapısının Ana Hatları”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, Cilt 3, Yeni Türkiye Yayınları, ss. 125-134, Ankara,1999.

TABAKOĞLU Ahmet, **Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

TABAKOĞLU Ahmet, **İktisat Tarihi Toplu Makaleler I**, Kitabevi, İstanbul, 2005.

TABAKOĞLU Ahmet, **İslam İktisadı Toplu Makaleler II**, Kitabevi, İstanbul, 2005.

TABAKOĞLU Ahmet, **İstanbul’un İktisadi ve İctimai Tarihi**, (Yayımlanmamış Kitap), İstanbul, 2012.

TABAKOĞLU Ahmet, **Türk İktisat Tarihi**,7. Baskı, Dergah Yayınları, Ankara, 2005.

TEKELİ İlhan, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kentsel Dönüşüm”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, Cilt: 4, İstanbul, 1985.

TEKELİ İlhan, “19.yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, (Editör: Halil İNALCIK ve Mehmet SEYİTDANLIOĞLU), ss.381-392, Phoenix Yayınevi, Eylül 2006.

TEZCAN Baki, "Ethnicity, Race, Religion And Social Class: Ottoman Markers of Difference", In: **The Ottoman World**, (Edited by:Christine WOODHEAD), ss. 159-170, Routledge Publications, New York, 2012.

TOPRAK Zafer, **Türkiye'de Milli İktisat 1908-1918**, Yurt Yayınları, Ankara, 1982.

TOPRAK Zafer, "İktisat Tarihi", İçinde: **Osmanlı Tarihi 2 (1600-1908)**, (Hazırlayanlar: Sina AKŞİN, Metin KUNT, Suraiya FAROQHİ, Zafer TOPRAK, Hüseyin G.YURDAYDIN ve Ayla ÖDEKAN), ss. 219-271, Doğan Ofset Matbaacılık, İstanbul, 2000.

TUĞRUL Osman Necdet, "İstanbul Umum Sigorta Şirketi", **İktisadi Yürüyüş Sigorta Özel Sayısı**, Sayı: 112, İstanbul, 1944.

TUNCER Hüner, **19.yüzyılda Osmanlı-Avrupa İlişkileri (1814-1914)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, Aralık 2000.

TUNÇSİPER Bedriye, Arzu TAY and Fatih M. BAYRAMOĞLU, "The Ottoman Empire's Debt Management in 19th Century and Role of The Galata Bankers (1838-1881)", **The Balkan Countries 1st International Conference on Accounting and Auditing 8-9 March**, pp. 1-20, EdirneTurkey, 2007.

TUTEL Eser, **Şirket-i Hayriye**, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2008.

URQUHART David, **Turkey and its Resources: Its Municipal Organization and Free Trade; The State and Prospects of English Commerce in the East, the New Administration of Greece, Its Revenue and National Possessions**, Saunders and Otley, Londra, 1833.

URSINUS Michael, "The Transformation of the Ottoman Fiscal Regime c.1600-1850", In: **The Ottoman World**, (Edited by:Christine WOODHEAD), ss. 423-435, Routledge Publications, New York, 2012.

UYSAL Abdullah, **Zanaatkarlar Kanunu: Kanunname-i Ehl-i Hıref**, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No:438, Ankara, Mayıs 1982.

ÜLGER N. Enver ve Bekir CANTEMİR, “Development Movements in Ottoman Cities from 1800 to 1923”, **International Journal of Turcologia**, Vol. III, No:5, Printemps/Spring, ss. 22-33, Ankara, 2008.

VELAY A.Du, **Türkiye Mali Tarihi**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Neşriyatı, No. 178, Ankara, 1978.

WALLERSTEIN Immanuel, Hale DECDELİ ve Reşat KASABA, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Dünya Ekonomisi İle Bütünleşme Süreci”, **Toplum ve Bilim**, C:23, ss. 41-53, Güz 1983.

YAHYA Fatih, **Osmanlı Devleti’nde Sigortacılığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, 2007.

YERASIMOS Stefanos, “**Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye**”, (Çeviren: Babür KUZUCU), Gözlem Yayınları Bilim Araştırma Dizisi, İstanbul, 1980.

YENİAY İ.Hakkı, **Yeni Osmanlı Borçları Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No.1074, İstanbul, 1964.

YILMAZ Celali, **Osmanlı Anonim Şirketleri**, Scala Yayıncılık, İstanbul, Nisan, 2011.

YILMAZ Durmuş, **Osmanlı’nın Son Yüzyılı:Cumhuriyete Giden Yol**, Çizgi Kitapevi, 2. Baskı, Konya, Ekim 2004.

YILMAZ Faruk, **Devlet Borçlanması ve Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Dış Borçlar(Düyun-u Umumiye)**, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, Mart 1996.

YILMAZ Faruk, Hukuki-İktisadi-Mali Yönleriyle Osmanlı Borçlarının(Duyun-u Umumiye-i Osmaniye'nin) Tasfiyesi Meselesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), **T.C. İstanbul Üniversitesi**, İstanbul, 1995.

YILMAZ Gökhan, “Ahkam Defterlerine Göre, 18.yüzyılda İstanbul'da Finansal Hayat”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **T.C. Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2009.

ZINKEISEN Johann Wilhelm, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (Çeviren: Nilüfer EPÇELİ), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Eylül 2011.

ZWIERLEIN Cornel, “The Burning of a Modern City? İstanbul as Perceived by the Agents of the Dun Fire Office, 1865-1870”, **Flammable Cities: Urban Conflagration and the Making of the Modern World**, (Edited by: Greg BANKOFF, Uwe LUBKEN, and Jordan SAND), pp. 82-102, The University of Wisconsin Press, USA, 2012.

ARŞİV BELGELERİ

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ(BOA), **İstanbul Ahkam Defterleri**, 13-25 numaralı Defterler Arası'ndaki 1175 belge.

EKLER

19.yüzyıl İstanbul Ahlam Defterleri'nde finansal sorunlara ilişkin olarak tespit ettiğimiz 1175 tane finansal kararın; belirlediğimiz sınıflandırma sistematğine göre ulaştığımız toplu bulguları şöyledir:

I.HÜKÜMLERİN DEFTER NUMARALARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.13 numaralı defter: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055 ve BOA 13/1057.

B.14 numaralı defter: BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376 ve BOA 14/109.

C.15 numaralı defter: BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487 ve BOA 15/63.

D.16 numaralı defter: BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 6/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770 ve BOA 16/494.

E.17 numaralı defter: BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA

17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/388 ve BOA 17/390.

F.18 numaralı defter: BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.

G.19 numaralı defter: BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548 ve BOA 19/555.

H.20 numaralı defter: BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA

20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.

I.21 numaralı defter: BOA 21/1, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 21/490 ve BOA 21/503.

J.22 numaralı defter: BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 22/338.

K.23 numaralı defter: BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374 ve BOA 23/375.

L.24 numaralı defter: BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312 ve BOA 24/313.

M.25 numaralı defter: BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA

25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

II. HÜKÜMLERİN İHTİLAFIN KONUSUNA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ-ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Adi Borç-Alacak İhtilafı: BOA 13/934, BOA 13/943, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/114, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/270, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 15/35, BOA 15/42, BOA 15/53, BOA 15/190, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/343, BOA 15/424, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/472, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/78, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/177, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/255, BOA 16/286, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/377, BOA 16/414, BOA 16/417, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/549, BOA 16/561, BOA 16/649, BOA 16/700, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/126, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 16/494, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/208, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/289, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/82, BOA 18/88, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/121, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/202, BOA 18/211, BOA 18/227, BOA 18/234, BOA 18/242, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/277, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18389, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 8/442, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/206, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/313, BOA 19/349, BOA 19/379, BOA 19/402, BOA 19/411, BOA 19/421, BOA 19/439, BOA 19/462, BOA 19/538, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/138, BOA 20/156, BOA 20/169, BOA 20/185, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/322, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/459, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/535, BOA 20/574, BOA 21/16, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/139, BOA 21/211, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/300, BOA 21/448, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 22/102, BOA 22/168, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/326, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/60, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/31, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/76,

BOA 23/96, BOA 23/133, BOA 23/164, BOA 23/228, BOA 23/253, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/330, BOA 24/17, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/142, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/205, BOA 24/255, BOA 25/102 ve BOA 25/166.

2.Alım Satımdan Doğan Borç-Alacak İhtilafı: BOA 13/1003, BOA 14/269, BOA 14/284, BOA 15/10, BOA 15/15, BOA 15/81, BOA 15/98, BOA 15/207, BOA 15/357, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/270, BOA 16/352, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/500, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/565, BOA 16/705, BOA 16/726, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/298, BOA 17/343, BOA 17/363, BOA 18/35, BOA 18/67, BOA 18/87, BOA 18/148, BOA 18/201, BOA 18/233, BOA 18/310, BOA 18/367, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 19/44, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/139, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/252, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/416, BOA 19/465, BOA 20/15, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/77, BOA 20/170, BOA 20/183, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/245, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/380, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/604, BOA 21/28, BOA 21/57, BOA 21/114, BOA 21/184, BOA 21/207, BOA 21/214, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/163, BOA 22/198, BOA 23/58, BOA 22/304, BOA 22/312, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/34, BOA 23/82, BOA 23/126, BOA 23/131, BOA 23/148, BOA 23/154, BOA 23/189, BOA 23/237, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/308, BOA 23/325, BOA 23/341, BOA 23/352, BOA 24/53, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/141, BOA 24/145, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/229, BOA 24/238, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 25/65, BOA 25/73, BOA 25/119 ve BOA 25/203.

3.Ortaklar Arasındaki Borç-Alacak İhtilafı: BOA 17/48, BOA 23/52, BOA 25/47 ve BOA 25/189.

4.Vekaleten İş Görmede Doğan Borç-Alacak İhtilafı: BOA 14/276, BOA 15/365, BOA 16/208, BOA 17/69, BOA 17/313, BOA 18/42, BOA 18/156, BOA 18/231, BOA 19/491, BOA 20/87, BOA 20/182, BOA 20/308, BOA 20/356, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/560, BOA 20/632, BOA 21/264, BOA 21/295, BOA 21/378, BOA 22/201, BOA 23/130, BOA 24/47, BOA 24/53, BOA 24/246, BOA 24/253, BOA 25/21, BOA 25/48, BOA 25/74 ve BOA 25/119.

5.Boşanmadan Doğan(Nikah Ve Eşya Bahası) Borç-Alacak İhtilafı: BOA 16/147 ve BOA 19/505.

6.Kira Sözleşmesinden Doğan Borç-Alacak İhtilafı: BOA 15/437, BOA 16/54, BOA 17/48, BOA 17/201, BOA 18/15, BOA 18/272, BOA 19/322, BOA 19/491, BOA 20/17, BOA 20/150, BOA 20/164, BOA 22/53, BOA 22/180, BOA 22/265, BOA 23/186, BOA 23/353, BOA 23/370, BOA 24/1, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 25/73 ve BOA 25/196.

7.Para İstikrazı, Kredi: BOA 13/990, BOA 14/73, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 15/37, BOA 15/59, BOA 16/367, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/418, BOA 16/446, BOA 16/487, BOA 16/657, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/330, BOA 17/371, BOA 17/381, BOA 18/41, BOA 18/72, BOA 18/146, BOA 18/394, BOA 18/408, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 20/15, BOA 20/38, BOA 20/77, BOA 20/98, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/157, BOA 20/215, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/365, BOA 20/395, BOA 20/454, BOA 20/545, BOA 20/560, BOA 21/260, BOA 21/374, BOA 22/13, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 23/75, BOA 23/107, BOA 24/218 ve BOA 24/230.

8.Ücret İhtilafı: BOA 15/18, BOA 15/47, BOA 15/333, BOA 16/6, BOA 17/28, BOA 17/98, BOA 17/331, BOA 18/163, BOA 18/213, BOA 20/389, BOA 20/511, BOA 21/26, BOA 23/225 ve BOA 24/43.

9.Murabaha: BOA 15/37, BOA 15/59, BOA 16/274, BOA 16/367, BOA 17/330, BOA 17/381, BOA 18/394, BOA 19/98, BOA 20/288, BOA 20/365, BOA 21/260, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/321, BOA 22/278, BOA 22/320, BOA 23/19, BOA 23/64, BOA 23/102, BOA 23/115, BOA 23/125, BOA 23/136, BOA 23/149, BOA 23/178, BOA 23/194, BOA 23/210, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/244, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

10.Hibe: BOA 17/202, BOA 17/244, BOA 18/98, BOA 19/56, BOA 19/85, BOA 19/293, BOA 19/428, BOA 20/525, BOA 20/555, BOA 21/204, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 24/81 ve BOA 25/241.

B.GÜVENCE SAĞLAMA AMACIYLA YAPILAN SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN BORÇ- ALACAK İHTİLAFI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Borç Temessükü: BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/273, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/58, BOA 15/75, BOA 15/96, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/196, BOA 15/225, BOA 15/244, BOA 15/439, BOA 16/171, BOA 16/187, BOA 16/354, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/470, BOA 16/589, BOA 16/671, BOA 16/770, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/310, BOA 17/357, BOA 18/200, BOA 19/54, BOA 19/114, BOA 19/209, BOA 19/291, BOA 19/350, BOA 19/514, BOA 20/147, BOA 20/157, BOA 21/177 ve BOA 23/98.

2.Şufa: BOA 15/234, BOA 14/109, BOA 17/359, BOA 19/123, BOA 19/146, BOA 19/482 ve BOA 25/49.

3.Ölünceye Kadar Bakım Karşılığında Ev vs. Hibesi: BOA 22/146.

4.Sulh Bedeli: BOA 18/177, BOA 19/209, BOA 19/260, BOA 19/368, BOA 20/165 ve BOA 24/209.

5.Rehinli Borç Alacak: BOA 15/34, BOA 15/193, BOA 16/32, BOA 16/376, BOA 17/58, BOA 17/90, BOA 20/528, BOA 20/626, BOA 21/325 ve BOA 23/98.

6.Kefil: BOA 13/945, BOA 16/470, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/91, BOA 17/215, BOA 17/225, BOA 17/233, BOA 18/122, BOA 18/146, BOA 18/226, BOA 19/380, BOA 19/426, BOA 19/548, BOA 20/186, BOA 20/231, BOA 20/536, BOA 21/170, BOA 22/267, BOA 23/45, BOA 23/37, BOA 23/311, BOA 23/336, BOA 23/374, BOA 24/46, BOA 24/248 ve BOA 25/66.

7.İbra: BOA 15/431, BOA 15/484, BOA 16/128, BOA 16/692, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/768, BOA 17/155, BOA 17/172, BOA 18/117, BOA 19/56, BOA 19/260, BOA 19/365, BOA 19/380, BOA 19/485, BOA 20/165, BOA 21/82 ve BOA 21/177.

C.ALACAĞIN TAHSİLİ VE İFLAS İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Borcun Taksitlendirilerek Ödettirilmesi: BOA 13/203, BOA 13/940, BOA 14/16, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/305, BOA 14/376, BOA 15/71, BOA 15/169, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/465, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/133, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/344, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/446, BOA 16/657, BOA 16/698, BOA 16/766, BOA 17/15, BOA 17/89, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/155, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 17/177, BOA 17/292, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/381, BOA 17/388, BOA 18/126, BOA 18/208, BOA 18/214, BOA 18/244, BOA 18/303, BOA 19/133, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 19/303, BOA 19/498, BOA 20/284, BOA 20/365, BOA 21/237, BOA 21/260, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/464, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/155, BOA 23/112, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/127, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/231, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

2.Borçlunun Mallarının Tespit Edilmesi: BOA 15/456, BOA 16/386, BOA 22/170, BOA 22/285, BOA 23/14, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/141, BOA 23/168, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/230, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/44, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/88, BOA 24/172, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/219, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/257, BOA 24/263, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA

25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

3.Borçlunun Mallarının Zaptı: BOA 13/930, BOA 13/996, BOA 15/46, BOA 15/395, BOA 17/232, BOA 17/387, BOA 18/46, BOA 18/167, BOA 19/167, BOA 20/288, BOA 21/9, BOA 21/186, BOA 22/275, BOA 23/44, BOA 22/311, BOA 23/108, BOA 24/15, BOA 24/176 ve BOA 24/190.

4.İflas Eden Kişinin Borçlarının Ertelenmesi: BOA 16/2, BOA 22/160, BOA 22/301, BOA 24/226 ve BOA 24/240.

D.HAKSIZ VE ZOR KULLANILARAK TEMELLÜK EDİLENİN İADESİ İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Gasp Edilen Para Ve Eşyanın İadesi: BOA 15/52, BOA 15/332, BOA 16/138, BOA 18/153, BOA 20/318 ve BOA 21/203.

2.Ehli Örf Adına Zorla Alınan Paranın İadesi: BOA 13/926, BOA 16/142, BOA 17/306, BOA 17/329, BOA 17/350 ve BOA 18/32.

3.Zimmete Geçirilen Mal Veya Paranın İadesi: BOA 17/174, BOA 17/257, BOA 17/308, BOA 17/324, BOA 17/368, BOA 19/488, BOA 23/307 ve BOA 24/53.

4.Çalınan Mal Veya Paranın İadesi: BOA 17/253 ve BOA 24/6.

E.VERGİ İHTİLAFLARI İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Verginin Toplanması: BOA 13/434, BOA 15/263, BOA 17/203, BOA 17/280, BOA 17/328, BOA 17/362, BOA 17/385, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/426, BOA 19/249, BOA 19/418, BOA 19/544, BOA 20/86, BOA 21/55, BOA 21/323 ve BOA 21/357.

2.Vergi Ödememe: BOA 16/83, BOA 16/429 ve BOA 16/747.

3.Kanunsuz ve Haksız Vergi ve Para Toplanması: BOA 13/983, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/194, BOA 14/257, BOA 14/363, BOA 15/18, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 16/211, BOA 16/268, BOA 16/370, BOA 16/400, BOA 16/453, BOA 16/499, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/545, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/688, BOA 16/703, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 17/24, BOA 17/41, BOA 17/49, BOA 17/56, BOA 17/135, BOA 17/322, BOA 18/64, BOA 18/94, BOA 18/110, BOA 18/126, BOA 18/165, BOA 18/170, BOA 18/225, BOA 18/238, BOA 18/313, BOA 18/394, BOA 19/23, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/129, BOA 19/213, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/277, BOA 19/302, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/533, BOA 20/14, BOA 20/20, BOA 20/130, BOA 20/145, BOA 20/211, BOA 20/235, BOA 20/396, BOA

20/515, BOA 20/646, BOA 21/26, BOA 21/89, BOA 21/180, BOA 21/354, BOA 23/30, BOA 23/120, BOA 23/157, BOA 23/216, BOA 24/85, BOA 25/17 ve BOA 25/39.

4.Vergi Muafiyeti: BOA 13/1055, BOA 14/199, BOA 15/134, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 16/65, BOA 16/197, BOA 16/300, BOA 16/322, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/702, BOA 16/708, BOA 16/761, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/353, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 19/407, BOA 19/449, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292 ve BOA 21/480.

5.Rüsumu Serbestiye Müdahale: BOA 16/425.

F.İLTİZAM İLE İLGİLİ HUKUKİ MUAMELELER

1.Mukataa Gelirleri: BOA 15/415, BOA 16/253 ve BOA 18/247.

2.Mukataanın İltizama Verilmesi: BOA 16/645, BOA 17/379, BOA 21/1 ve BOA 21/503.

3.Mültezimin İltizamındaki Yerlerin Vergi Toplama İşine Üçüncü Kişilerin Müdahalesi: BOA 17/2 ve BOA 17/42.

4.Mukataa Sahibi İle Mültezim Arasında Toplanan Vergi Hususundaki Borç Alacak İhtilafı: BOA 15/451 ve BOA 16/345.

5.Fazla Ve Fuzuli Vergi Toplayan Mültezimin Görevden Alınması: BOA 15/222 ve BOA 18/52.

G.DİĞER HUKUKİ MUAMELELER

1.Hazinenin veya Miri Malların Nakledilmesi: BOA 22/338.

2.Ayanın Muhasebesinin (Tekrar) Görülmesi: BOA 14/72, BOA 15/356, BOA 15/368, BOA 16/5, BOA 16/545, BOA 16/645, BOA 16/738, BOA 17/50, BOA 17/60, BOA 17/66 ve BOA 18/410.

3.Borcunu Ödeyemeyen Borçlunun Hapsedilmesi/Tutuklanması Talebi: BOA 15/470, BOA 17/377, BOA 19/227, BOA 19/303, BOA 20/468, BOA 21/277, BOA 21/371, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/155, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 23/112 ve BOA 23/123.

4.Alınan Kararın Reayaya Bildirilmesi: BOA 15/4, BOA 16/301, BOA 16/645, BOA 16/747, BOA 16/766, BOA 17/24, BOA 17/41 ve BOA 22/11.

III. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YERE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.İSTANBUL(SURİÇİ): BOA 13/203, BOA 13/940, BOA 13/1055, BOA 14/16, BOA 14/87, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/153, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/305, BOA 14/350, BOA 14/376, BOA 15/42, BOA 15/47, BOA 15/134, BOA 15/169, BOA 15/263, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA

15/343, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/415, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/65, BOA 16/133, BOA 16/148, BOA 16/177, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/246, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/446, BOA 16/473, BOA 16/487, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/702, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 17/15, BOA 17/24, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/91, BOA 17/95, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/155, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/177, BOA 17/201, BOA 17/292, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/353, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 18/13, BOA 18/15, BOA 18/126, BOA 18/170, BOA 18/208, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/303, BOA 19/133, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/303, BOA 19/407, BOA 19/449, BOA 19/488, BOA 19/498, BOA 20/38, BOA 20/284, BOA 20/468, BOA 21/114, BOA 21/177, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/263, BOA 21/300, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/11, BOA 22/198, BOA 22/312, BOA 22/327, BOA 22/338, BOA 23/68, BOA 23/98, BOA 23/195, BOA 24/209, BOA 25/33 ve BOA 25/119.

B.GALATA: BOA 13/934, BOA 13/974, BOA 13/990, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/54, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/150, BOA 14/158, BOA 14/167, BOA 14/235, BOA 14/251, BOA 14/310, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/106, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/338, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/472, BOA 15/484, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/128, BOA 16/151, BOA 16/187, BOA 16/214, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/300, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/431, BOA 16/470, BOA 16/476, BOA 16/495, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/552, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/705, BOA 16/721, BOA 16/747, BOA 16/770, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/40, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/60, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/77, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 17/183, BOA 17/202, BOA 17/216, BOA 17/232, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/289, BOA 17/294, BOA 17/306, BOA 17/314, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/359, BOA 17/387, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/24, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/98, BOA 18/110, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/226, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/434, BOA 18/442, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/129, BOA 19/137, BOA 19/167, BOA 19/213, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/273, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/363, BOA 19/365, BOA 19/386, BOA 19/421, BOA 19/428, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/472, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/150, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/182, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/288, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/365, BOA 20/380, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/414, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/552, BOA 20/569, BOA 20/604, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/56, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/325, BOA 21/378, BOA 21/464, BOA 21/480, BOA 22/32, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/102, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/187, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/301, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/323, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/64, BOA 23/107, BOA 23/111, BOA 23/127, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/169, BOA 23/186, BOA 23/216, BOA 23/230, BOA 23/270, BOA 23/277, BOA 23/291, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/307, BOA 24/3, BOA 24/6, BOA 24/46, BOA 24/95, BOA 24/103, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/255, BOA 25/5, BOA 25/21, BOA 25/29, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/66, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/120, BOA 25/126, BOA 25/131, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/142, BOA

25/147, BOA 25/156, BOA 25/162, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/175, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/182, BOA 25/204 ve BOA 25/241.

C.ÜSKÜDAR: BOA 13/926, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 14/58, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 15/10, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/196, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/437, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 16/113, BOA 16/138, BOA 16/171, BOA 16/211, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/414, BOA 16/425, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/521, BOA 16/557, BOA 16/565, BOA 16/738, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/16, BOA 17/69, BOA 17/82, BOA 17/90, BOA 17/111, BOA 16/494, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/301, BOA 17/317, BOA 17/328, BOA 17/331, BOA 17/362, BOA 17/371, BOA 17/385, BOA 18/23, BOA 18/25, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/88, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/138, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/175, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/277, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 18/439, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/334, BOA 19/359, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/402, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/437, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/491, BOA 19/533, BOA 19/548, BOA 20/14, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/42, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/98, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/170, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/235, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/294, BOA 20/395, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/525, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/574, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/100, BOA 21/139, BOA 21/180, BOA 21/186, BOA 21/204, BOA 21/354, BOA 21/451, BOA 21/453, BOA 22/153, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/201, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/278, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/303, BOA 23/325, BOA 23/329, BOA 23/375, BOA 24/4, BOA 24/17, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/87, BOA 24/98, BOA 24/108, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/205, BOA 24/259, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 25/35, BOA 25/67, BOA 25/83, BOA 25/93, BOA 25/119, BOA 25/123, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/141, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/231, BOA 25/255 ve BOA 25/263.

D.HASLAR(SURDIŞI): BOA 13/434, BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/56, BOA 14/72, BOA 14/91, BOA 14/187, BOA 14/194, BOA 14/248, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/320, BOA 14/363, BOA 15/4, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/46, BOA 15/53, BOA 15/71, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/356, BOA 15/365, BOA 15/368, BOA 15/407, BOA 15/445, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/6, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/119, BOA 16/134, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/208, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/286, BOA 16/301, BOA 16/367, BOA 16/370, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/400, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/429, BOA 16/436, BOA 16/453, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/553, BOA 16/561, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/671, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/703, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/726, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/761, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/25, BOA 17/39, BOA 17/48, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/72, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/190, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/257, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/308, BOA 17/322, BOA 17/324, BOA 17/330, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/390, BOA 18/22, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/87, BOA 18/94, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/242, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/318, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/389, BOA 18/408, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/432, BOA

18/441, BOA 19/47, BOA 19/112, BOA 9/123, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/240, BOA 19/260, BOA 19/291, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/368, BOA 19/384, BOA 19/418, BOA 19/426, BOA 19/485, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 20/15, BOA 20/46, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/156, BOA 20/210, BOA 20/236, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/316, BOA 20/373, BOA 20/389, BOA 20/396, BOA 20/511, BOA 20/527, BOA 20/632, BOA 21/1, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 1/170, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/323, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/37, BOA 22/53, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/139, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/181, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 23/14, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/67, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/108, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/164, BOA 23/168, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 3/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/217, BOA 23/222, BOA 23/225, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/102, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/257, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/30, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/107, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/127, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/164, BOA 25/171, BOA 25/176, BOA 25/181, BOA 25/183, BOA 25/191, BOA 25/203, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/220, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/258, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

IV. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.YÖNETENLER (ASKERİ ZÜMRE)

1.Şehirli: BOA 14/56, BOA 14/72, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/254, BOA 14/310, BOA 15/4, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/368, BOA 15/459, BOA 16/417, BOA 16/499, BOA 16/561, BOA 16/644, BOA 16/692, BOA 16/738, BOA 16/747, BOA 17/42, BOA 17/50, BOA 17/280, BOA 17/371, BOA 17/379, BOA 18/22, BOA 18/165, BOA 18/247, BOA 18/277, BOA 18/426, BOA 19/227, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/278, BOA 20/527, BOA 21/1, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/325, BOA 22/11, BOA 22/168, BOA 22/338, BOA 24/145, BOA 24/239 ve BOA 24/259.

2.Köylü: BOA 16/345, BOA 17/2, BOA 18/32, BOA 18/160, BOA 18/355, BOA 18/357 ve BOA 19/248.

B.YÖNETİLENLER (REAYA)

1.Şehirli: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 13/1057, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/43, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/320, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/264, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/148, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/368, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/565, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/646, BOA 16/649, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/708, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/744, BOA 16/766, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/377, BOA 17/382, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/156, BOA 18/163, BOA 18/170, BOA 18/177, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208, BOA 18/211, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/242, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/313, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482,

BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505 19/523, BOA 19/538, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/240, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/468, BOA 20/511, BOA 20/518, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100,21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/357, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/480, BOA 21/490, BOA 21/503, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/22, BOA 22/53, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/139, BOA 22/160, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/157, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/63, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

2.Köylü: BOA 13/930,13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/167, BOA 14/194, BOA 14/251, BOA 14/257, BOA 14/352, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/282, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/365, BOA 15/445, BOA 15/463, BOA 15/478, BOA 15/486, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/76, BOA

16/90, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/367, BOA 16/370, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/527, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/645, BOA 16/688, BOA 16/705, BOA 16/710, BOA 16/726, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 17/14, BOA 17/39, BOA 17/56, BOA 17/69, BOA 17/77, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/257, BOA 17/297, BOA 17/317, BOA 17/328, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/343, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/368, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 18/18, BOA 18/35, BOA 18/64, BOA 18/94, BOA 18/105, BOA 18/153, BOA 18/167, BOA 18/175, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/225, BOA 18/231, BOA 18/272, BOA 18/313, BOA 18/373, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/139, BOA 19/240, BOA 19/273, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/384, BOA 19/402, BOA 19/418, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/17, BOA 20/20, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/86, BOA 20/93, BOA 20/210, BOA 20/215, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/318, BOA 20/360, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 21/26, BOA 21/180, BOA 21/207, BOA 21/260, BOA 21/277, BOA 21/323, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/464, BOA 22/21, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/163, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 22/318, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/37, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/112, BOA 23/115, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/133, BOA 23/154, BOA 23/164, BOA 23/194, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/253, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/299, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/44, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/165, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/246, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/83, BOA 25/103, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/131, BOA 25/147 ve BOA 25/162.

C.YOK: BOA 15/415, BOA 17/385 ve BOA 20/316.

D.BELİRTİLMEMİŞ: BOA 22/312.

V. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN SOSYAL KONUMUNA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.YÖNETENLER (ASKERİ ZÜMRE)

1.Şehirli: BOA 14/43, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/270, BOA 14/276, BOA 14/350, BOA 15/13, BOA 15/18, BOA 15/190, BOA 15/222, BOA 15/356, BOA 15/424, BOA 15/461, BOA 16/370, BOA 16/470, BOA 16/511, BOA 16/545, BOA 16/557, BOA 16/571, BOA 16/645, BOA 16/649, BOA 16/688, BOA 16/703, BOA 17/24, BOA 17/28, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/60, BOA 17/99, BOA 17/149, BOA 17/308, BOA 17/368, BOA 18/25, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/407, BOA 19/49, BOA 19/209, BOA 19/302, BOA 19/363, BOA 20/130, BOA 20/185, BOA 20/360, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/55, BOA 21/89, BOA 21/503, BOA 23/67, BOA 23/225, BOA 23/312 ve BOA 23/316.

2.Köylü: BOA 14/58, BOA 15/282, BOA 16/205, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/56, BOA 18/32, BOA 18/94, BOA 18/313, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/365, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 21/180, BOA 21/264 ve BOA 21/323.

B.YÖNETİLENLER (REAYA)

1.Şehirli: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/1003, BOA 13/1057, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/235, BOA 14/254, BOA 14/269, BOA 14/273, BOA 14/284, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/353, BOA 15/15, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/415, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/451, BOA 15/459, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/5, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/54, BOA 16/78, BOA 16/110, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/148, BOA 16/171, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/344, BOA 16/354, BOA 16/364, BOA 16/376, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/473, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/521, BOA 16/553, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/58, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/111, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/172, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/208, BOA 17/216, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/252, BOA 17/256, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/339, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/357, BOA 17/363, BOA 17/371, BOA 17/388, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/42, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/88, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/226, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/434, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/123, BOA 19/129, BOA 19/133, BOA 19/137, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/291, BOA 19/303, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/368, BOA 19/380, BOA 19/386, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/15, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/39, BOA 20/46, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/240, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/406, BOA 20/408, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/511, BOA 20/518, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/632, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/263, BOA 21/295, BOA 21/300, BOA 21/378, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/22, BOA 22/53, BOA 22/89, BOA 22/102, BOA 22/139, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA

22/202, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/114, BOA 23/120, BOA 23/125, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/157, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/107, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/169, BOA 24/173, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/205, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/262, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/31, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/63, BOA 25/66, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/119, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258 ve BOA 25/263.

2.Köylü: BOA 13/930, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/73, BOA 14/94, BOA 14/167, BOA 14/194, BOA 14/251, BOA 14/257, BOA 14/352, BOA 14/363, BOA 15/10, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/244, BOA 15/264, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/409, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/463, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/486, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/90, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/208, BOA 16/228, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/414, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/500, BOA 16/527, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/589, BOA 16/710, BOA 16/726, BOA 16/746, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/39, BOA 17/59, BOA 17/69, BOA 17/77, BOA 17/98, BOA 17/135, BOA 17/147, BOA 17/174, BOA 14/109, BOA 17/215, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/253, BOA 17/297, BOA 17/317, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/343, BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/381, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/24, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/56, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/87, BOA 18/105, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/138, BOA 18/160, BOA 18/167, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/318, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/439, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/37, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/139, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/240, BOA 19/273, BOA 19/277, BOA 19/293, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/379, BOA 19/384, BOA 19/402, BOA 19/472, BOA 19/514, BOA 20/13, BOA 20/17, BOA 20/20, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/42, BOA 20/65, BOA 20/67, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/132, BOA 20/157,

BOA 20/183, BOA 20/210, BOA 20/215, BOA 20/231, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/318, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/626, BOA 21/26, BOA 21/207, BOA 21/260, BOA 21/277, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/464, BOA 22/21, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/163, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/275, BOA 22/301, BOA 22/318, BOA 22/326, BOA 22/285, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/20, BOA 23/37, BOA 23/64, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/112, BOA 23/115, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/154, BOA 23/164, BOA 23/194, BOA 23/211, BOA 23/217, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/253, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/280, BOA 23/299, BOA 23/318, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/44, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/71, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/108, BOA 24/142, BOA 24/165, BOA 24/172, BOA 24/174, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/246, BOA 24/259, BOA 24/263, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/50, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/83, BOA 25/103, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/131, BOA 25/147, BOA 25/162, BOA 25/179, BOA 25/185, BOA 25/203, BOA 25/211, BOA 25/231, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

C.YOK: BOA 13/1055, BOA 14/72, BOA 14/199, BOA 15/4, BOA 15/134, BOA 15/263, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/368, BOA 15/456, BOA 16/65, BOA 16/83, BOA 16/113, BOA 16/197, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/322, BOA 16/368, BOA 16/425, BOA 16/476, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/692, BOA 16/702, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/747, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/50, BOA 17/95, BOA 17/257, BOA 17/280, BOA 17/353, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 18/170, BOA 18/247, BOA 19/227, BOA 19/407, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/1, BOA 21/114, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292, BOA 21/480, BOA 22/11 ve BOA 22/338.

D.BELİRTİLMEMİŞ: BOA 14/376, BOA 15/169, BOA 16/380, BOA 17/121, BOA 17/170, BOA 18/208 ve BOA 22/312.

VI. HÜKÜMLERİN MÜRACAAT EDENİN DİNİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.MÜSLÜMAN: BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/934, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1057, BOA 14/11, BOA 14/43, BOA 14/56, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/163, BOA 14/167, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/235, BOA 14/245, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/143, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/368, BOA 15/407, BOA 15/437, BOA 15/445, BOA 15/459, BOA 15/463, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 16/5, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/133, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/151, BOA 16/171, BOA 16/208, BOA 16/211, BOA 16/225, BOA 16/253, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/301, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/400, BOA 16/414, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/453, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/499, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/545, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/645, BOA 16/649, BOA 16/671, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/738, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/770, BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/14, BOA 17/15, BOA 17/20, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/39, BOA 17/42, BOA 17/56, BOA 17/59, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/94, BOA 17/126, BOA 17/135, BOA 17/145, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/168, BOA 14/109, BOA 15/63, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/190, BOA 17/202, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/232, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA

17/280, BOA 17/284, BOA 17/294, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/324, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/362, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 18/15, BOA 18/22, BOA 18/32, BOA 18/35, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/72, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/111, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/175, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/247, BOA 18/266, BOA 18/277, BOA 18/310, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/410, BOA 18/439, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/44, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/98, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/128, BOA 19/129, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/195, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/248, BOA 19/249, BOA 19/260, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/313, BOA 19/349, BOA 19/363, BOA 19/402, BOA 19/416, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/439, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/485, BOA 19/491, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/294, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/545, BOA 20/552, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/1, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/56, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/139, BOA 21/170, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/295, BOA 21/325, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/453, BOA 21/480, BOA 22/11, BOA 22/102, BOA 22/146, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/252, BOA 22/256, BOA 22/260, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 23/44, BOA 23/52, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 22/312, BOA 22/338, BOA 23/23, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/68, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/123, BOA 23/130, BOA 23/164, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/225, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/291, BOA 23/297, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/325, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/12, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/87, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/209, BOA 24/229, BOA 24/238, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/17, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/30, BOA 25/49, BOA 25/52, BOA 25/54, BOA 25/66, BOA 25/78, BOA 25/119-a, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/166, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/231, BOA 25/241 ve BOA 25/267.

B.GAYRİMÜSLİM

1.Zimmi: BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/990, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 14/9, BOA 14/16, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/199, BOA 14/236, BOA 14/248, BOA 14/257, BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 14/376, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/106, BOA 15/169, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/355, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/456, BOA 15/461, BOA 15/471, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/255, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/300, BOA 16/310, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA

16/476, BOA 16/487, BOA 16/500, BOA 16/543, BOA 16/549, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/657, BOA 16/672, BOA 16/698, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/768, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/25, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/40, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/58, BOA 17/66, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 7/91, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/147, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/183, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/225, BOA 17/233, BOA 17/279, BOA 17/289, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353, BOA 17/357, BOA 17/359, BOA 17/363, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/18, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/103, BOA 18/110, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/137, BOA 18/177, BOA 18/181, BOA 18/202, BOA 18/214, BOA 18/231, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/303, BOA 18/318, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/425, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/441, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/92, BOA 19/99, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/198, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/252, BOA 19/273, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/334, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/365, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/421, BOA 19/462, BOA 19/482, BOA 19/498, BOA 19/523, BOA 19/548, BOA 20/13, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/65, BOA 20/77, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/156, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/240, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/284, BOA 20/288, BOA 20/308, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/365, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/414, BOA 20/511, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/528, BOA 20/543, BOA 20/546, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/9, BOA 21/55, BOA 21/57, BOA 21/82, BOA 21/89, BOA 21/109, BOA 21/177, BOA 1/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/264, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/464, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/202, BOA 22/258, BOA 22/265, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/45, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/178, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/237, BOA 23/244, BOA 23/253, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/17, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/103, BOA 24/107, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/19, BOA 25/23, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/53, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA

25/183, BOA 25/185, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263 ve BOA 25/270.

2.Yahudi: BOA 15/190, BOA 15/288, BOA 15/465, BOA 17/99, BOA 17/292, BOA 17/313, BOA 18/82, BOA 18/126, BOA 18/208, BOA 19/185, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 20/46, BOA 20/532, BOA 21/503, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/31, BOA 23/70 ve BOA 23/319.

3.Nasrani: BOA 15/15, BOA 15/264, BOA 16/6, BOA 16/495, BOA 16/705, BOA 17/223, BOA 18/116, BOA 18/167, BOA 18/178, BOA 18/190, BOA 18/227, BOA 18/418, BOA 19/49, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/323, BOA 19/334, BOA 19/368, BOA 19/386, BOA 19/438, BOA 19/555, BOA 20/408, BOA 20/555, BOA 21/177, BOA 22/153, BOA 22/201, BOA 22/254 22/304, BOA 22/311, BOA 23/126, BOA 23/133, BOA 23/148, BOA 23/277, BOA 23/308, BOA 24/15 ve BOA 24/103.

4.Diğer: BOA 15/263, BOA 15/470, BOA 15/486, BOA 17/24, BOA 17/41, BOA 17/43, BOA 17/301, BOA 17/377, BOA 18/13, BOA 18/34, BOA 18/170, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/323, BOA 21/461, BOA 21/490 ve BOA 24/226.

C.YOK: BOA 15/415, BOA 16/364, BOA 16/380, BOA 16/527, BOA 17/385, BOA 20/316, BOA 23/20 ve BOA 23/67.

D.BELİRTİLMEMİŞ: BOA 14/72, BOA 14/165, BOA 15/18, BOA 15/134, BOA 16/2, BOA 16/429, BOA 17/60, BOA 17/201, BOA 17/203, BOA 17/322, BOA 17/330, BOA 17/382, BOA 18/41, BOA 18/213, BOA 18/313, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/426, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/227, BOA 19/309, BOA 19/319, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 19/488, BOA 20/86, BOA 21/114, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/300 ve BOA 25/245.

VII. HÜKÜMLERİN ŞİKAYET EDİLENİN DİNİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

A.MÜSLÜMAN: BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/945, BOA 13/974, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16, BOA 14/54, BOA 14/58, BOA 14/87, BOA 14/94, BOA 14/123, BOA 14/163, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284, BOA 14/350, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 15/10, BOA 15/13, BOA 15/19, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52, BOA 15/58, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/143, BOA 15/190, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/231, BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/338, BOA 15/350, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/407, BOA 15/415, BOA 15/437, BOA 15/445, BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 16/5, BOA 16/38, BOA 16/54, BOA 16/119, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/147, BOA 16/148, BOA 16/205, BOA 16/211, BOA 16/225, BOA 16/253, BOA 16/270, BOA 16/317, BOA 16/345, BOA 16/354, BOA 16/370, BOA 16/400, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/429, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/493, BOA 16/508, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/571, BOA 16/589, BOA 16/649, BOA 16/688, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/712, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/753, BOA 17/2, BOA 17/10, BOA 17/15, BOA 17/24, BOA 17/28, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/59, BOA 17/66, BOA 17/69, BOA 17/72, BOA 17/89, BOA 17/94, BOA 17/99, BOA 17/126, BOA 17/135, BOA 17/144, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 14/109, BOA 16/494, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190, BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/208, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/244, BOA 17/256, BOA 17/263, BOA 17/279, BOA 17/284, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/301, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/324, BOA 17/328, BOA 17/357, BOA 17/368, BOA 18/15, BOA 18/23, BOA 18/32, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/98, BOA 18/100, BOA 18/101, BOA 18/103, BOA 18/111, BOA 18/137, BOA 18/146, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/211, BOA 18/225, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/244, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/303, BOA 18/310, BOA 18/313, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/367, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394,

BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/430, BOA 18/441, BOA 18/442, BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/44, BOA 19/49, BOA 19/55, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/129, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/242, BOA 19/291, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/324, BOA 19/349, BOA 19/365, BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/402, BOA 19/416, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/491, BOA 19/505, BOA 19/548, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/21, BOA 20/38, BOA 20/67, BOA 20/77, BOA 20/87, BOA 20/98, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169, BOA 20/170, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/235, BOA 20/237, BOA 20/240, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/288, BOA 20/294, BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/356, BOA 20/360, BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459, BOA 20/511, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/530, BOA 20/534, BOA 20/560, BOA 20/569, BOA 20/596, BOA 20/626, BOA 20/646, BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/28, BOA 21/35, BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/84, BOA 21/89, BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/139, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/260, BOA 21/263, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/464, BOA 21/503, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/89, BOA 22/129, BOA 22/146, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/168, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/202, BOA 22/252, BOA 22/254, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/300, BOA 22/316, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/57, BOA 23/60, BOA 23/60, BOA 22/278, BOA 22/312, BOA 23/14, BOA 23/19, BOA 23/23, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/70, BOA 23/75, BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/123, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/136, BOA 23/149, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/220, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/309, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/375, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/17, BOA 24/44, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/71, BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/87, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/108, BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142, BOA 24/145, BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/209, BOA 24/212, BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/238, BOA 24/251, BOA 24/255, BOA 24/259, BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/313, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/25, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/43, BOA 25/49, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/95, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/109, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/116, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/137, BOA 25/141, BOA 25/146, BOA 25/161, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/231, BOA 25/241, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/258 ve BOA 25/267.

B.GAYRİMÜSLİM

1.Zimmi: BOA 13/203, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1057, BOA 14/43, BOA 14/56, BOA 14/73, BOA 14/91, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/305, BOA 14/320, BOA 14/352, BOA 15/15, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/53, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/193, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/264,

BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/343, BOA 15/395, BOA 15/409, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/439, BOA 15/451, BOA 15/484, BOA 15/487, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/49, BOA 16/62, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/128, BOA 16/134, BOA 16/144, BOA 16/151, BOA 16/177, BOA 16/187, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/214, BOA 16/228, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/286, BOA 16/310, BOA 16/344, BOA 16/352, BOA 16/358, BOA 16/376, BOA 16/414, BOA 16/431, BOA 16/446, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/645, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/710, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/768, BOA 16/770, BOA 17/14, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/60, BOA 17/67, BOA 17/71, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/98, BOA 17/111, BOA 17/131, BOA 17/137, BOA 17/145, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/168, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/183, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/233, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/259, BOA 17/274, BOA 17/289, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/314, BOA 17/323, BOA 17/326, BOA 17/329, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/359, BOA 17/371, BOA 17/381, BOA 17/387, BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/14, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/148, BOA 18/160, BOA 18/167, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/202, BOA 18/226, BOA 18/231, BOA 18/234, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/318, BOA 18/357, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/394, BOA 18/407, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/54, BOA 19/84, BOA 19/92, BOA 19/114, BOA 19/128, BOA 19/133, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/213, BOA 19/249, BOA 19/252, BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/293, BOA 19/303, BOA 19/323, BOA 19/334, BOA 19/363, BOA 19/368, BOA 19/379, BOA 19/384, BOA 19/421, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/472, BOA 19/482, BOA 19/485, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/538, BOA 20/13, BOA 20/15, BOA 20/32, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65, BOA 20/93, BOA 20/99, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/157, BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/211, BOA 20/231, BOA 20/233, BOA 20/236, BOA 20/245, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/414, BOA 20/515, BOA 20/518, BOA 20/528, BOA 20/532, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552, BOA 20/555, BOA 20/574, BOA 20/604, BOA 20/632, BOA 21/26, BOA 21/28, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 21/207, BOA 21/237, BOA 21/260, BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/354, BOA 21/371, BOA 21/374, BOA 21/378, BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/461, BOA 21/464, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/27, BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53, BOA 22/55, BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/153, BOA 22/155, BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/201, BOA 22/202, BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 23/40, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 22/278, BOA 22/285, BOA 22/289, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327, BOA 23/19, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/64, BOA 23/69, BOA 23/70, BOA 23/96, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/124, BOA 23/125, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/178, BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255, BOA 23/256, BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/318, BOA 23/319, BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA 23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 23/375, BOA 24/2, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/15, BOA 24/43, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/48, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/177, BOA 24/205, BOA 24/212, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/234, BOA 24/239, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/257, BOA 24/262, BOA 24/263, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA

24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4, BOA 25/5, BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54, BOA 25/55, BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142, BOA 25/145, BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185, BOA 25/188, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204, BOA 25/207, BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219, BOA 25/220, BOA 25/231, BOA 25/245, BOA 25/246, BOA 25/247, BOA 25/255, BOA 25/258, BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.

2.Yahudi: BOA 14/269, BOA 14/310, BOA 15/288, BOA 15/465, BOA 16/133, BOA 16/377, BOA 16/386, BOA 16/420, BOA 15/63, BOA 17/263, BOA 17/313, BOA 18/126, BOA 18/244, BOA 19/180, BOA 21/246, BOA 21/295, BOA 23/40, BOA 23/57, BOA 23/31, BOA 23/70, BOA 23/114, BOA 23/128, BOA 23/169, BOA 23/178, BOA 23/198, BOA 23/203, BOA 23/319, BOA 24/257, BOA 24/274 ve BOA 25/14.

3.Nasrani: BOA 15/15, BOA 16/367, BOA 16/436, BOA 17/183, BOA 17/298, BOA 17/314, BOA 17/363, BOA 18/67, BOA 18/110, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/244, BOA 19/56, BOA 19/123, BOA 19/134, BOA 19/293, BOA 19/350, BOA 19/555, BOA 20/42, BOA 20/408, BOA 20/520, BOA 20/532, BOA 20/555, BOA 21/82, BOA 21/170, BOA 21/177, BOA 21/186, BOA 22/13, BOA 22/27, BOA 22/52, BOA 22/256, BOA 22/301, BOA 23/40, BOA 22/278, BOA 23/115, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/148, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/169, BOA 23/194, BOA 23/204, BOA 23/212, BOA 23/215, BOA 23/222, BOA 23/237, BOA 23/266, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/299, BOA 23/307, BOA 23/352, BOA 23/365, BOA 24/7, BOA 24/67 ve BOA 24/107.

4.Diğer: BOA 21/357, BOA 24/226 ve BOA 24/240.

C.YOK: BOA 13/1055, BOA 14/72, BOA 14/199, BOA 15/4, BOA 15/134, BOA 15/263, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/368, BOA 15/456, BOA 15/471, BOA 15/485, BOA 16/65, BOA 16/83, BOA 16/113, BOA 16/197, BOA 16/246, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/322, BOA 16/364, BOA 16/368, BOA 16/380, BOA 16/425, BOA 16/476, BOA 16/487, BOA 16/543, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/646, BOA 16/672, BOA 16/692, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/747, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/43, BOA 17/50, BOA 17/95, BOA 17/170, BOA 17/257, BOA 17/280, BOA 17/330, BOA 17/353, BOA 17/362, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/382, BOA 18/13, BOA 18/170, BOA 18/247, BOA 19/227, BOA 19/407, BOA 19/418, BOA 19/449, BOA 20/468, BOA 20/563, BOA 21/1, BOA 21/114, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/292, BOA 21/480, BOA 22/11, BOA 22/338, BOA 23/20 ve BOA 23/67.

D.BELİRTİLMEMİŞ: BOA 14/165, BOA 14/376, BOA 15/18, BOA 15/169, BOA 15/290, BOA 15/335, BOA 15/355, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/377, BOA 15/463, BOA 15/470, BOA 15/486, BOA 16/2, BOA 16/171, BOA 16/274, BOA 16/321, BOA 16/399, BOA 16/407, BOA 16/415, BOA 17/121, BOA 17/161, BOA 17/292, BOA 17/385, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/57, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/175, BOA 18/208, BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/227, BOA 18/277, BOA 18/355, BOA 18/426, BOA 19/112, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/217, BOA 19/240, BOA 19/248, BOA 19/277, BOA 19/309, BOA 19/359, BOA 19/386, BOA 19/411, BOA 19/488, BOA 19/498, BOA 19/533, BOA 19/544, BOA 20/14, BOA 20/20, BOA 20/86, BOA 20/91, BOA 20/130, BOA 20/365, BOA 20/396, BOA 21/215, BOA 21/219, BOA 21/300, BOA 21/323 ve BOA 22/102.

VIII. HÜKÜMLERİN BAŞVURUNUN YAPILDIĞI YILA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1.1800 YILI: BOA 13/203, BOA 13/434, BOA 13/926, BOA 13/930, BOA 13/934, BOA 13/940, BOA 13/943, BOA 13/945, BOA 13/953, BOA 13/973, BOA 13/974, BOA 13/983, BOA 13/990, BOA 13/996, BOA 13/1003, BOA 13/1012, BOA 13/1055, BOA 13/1057, BOA 14/9, BOA 14/11, BOA 14/16 ve BOA 14/43.

2.1801 YILI: BOA 14/54, BOA 14/56, BOA 14/58, BOA 14/72, BOA 14/73, BOA 14/87, BOA 14/91, BOA 14/94, BOA 14/102, BOA 14/114, BOA 14/123, BOA 14/150, BOA 14/153, BOA 14/158, BOA 14/163, BOA 14/165, BOA 14/166, BOA 14/167, BOA 14/187, BOA 14/191, BOA 14/194, BOA 14/199, BOA 14/235, BOA 14/236, BOA 14/245, BOA 14/248, BOA 14/251, BOA 14/254, BOA 14/257, BOA 14/269, BOA 14/270, BOA 14/273, BOA 14/276, BOA 14/284 ve BOA 14/109.

3.1802 YILI: BOA 14/305, BOA 14/310, BOA 4/320, BOA 14/350, BOA 14/352, BOA 14/353, BOA 14/363, BOA 14/376, BOA 15/4, BOA 15/10, BOA 5/13, BOA 15/15, BOA 15/18, BOA 15/19, BOA 15/34, BOA 15/35, BOA 15/37, BOA 15/42, BOA 15/46, BOA 15/47, BOA 15/52 ve BOA 15/53.

4.1803 YILI: BOA 15/58, BOA 15/59, BOA 15/71, BOA 15/75, BOA 15/81, BOA 15/96, BOA 15/98, BOA 15/106, BOA 15/134, BOA 15/143, BOA 15/169, BOA 15/190, BOA 15/193, BOA 15/196, BOA 15/207, BOA 15/222, BOA 15/225, BOA 15/226, BOA 15/231 ve BOA 15/63.

5.1804 YILI: BOA 15/234, BOA 15/244, BOA 15/263, BOA 15/264, BOA 15/282, BOA 15/286, BOA 15/288, BOA 15/290, BOA 15/296, BOA 15/297, BOA 15/305, BOA 15/314, BOA 15/332, BOA 15/333, BOA 15/335, BOA 15/338, BOA 15/343, BOA 15/350, BOA 15/355, BOA 15/356, BOA 15/357, BOA 15/365, BOA 15/366, BOA 15/368, BOA 15/377, BOA 15/395, BOA 15/407, BOA 15/409, BOA 15/415, BOA 15/424, BOA 15/431, BOA 15/437, BOA 15/439, BOA 15/445, BOA 15/451 ve BOA 15/456.

6.1805 YILI: BOA 15/459, BOA 15/461, BOA 15/463, BOA 15/465, BOA 15/470, BOA 15/471, BOA 15/472, BOA 15/477, BOA 15/478, BOA 15/484, BOA 15/485, BOA 15/486, BOA 15/487, BOA 16/2, BOA 16/6, BOA 16/32, BOA 16/38, BOA 16/49, BOA 16/54, BOA 16/62, BOA 16/65, BOA 16/76, BOA 16/78, BOA 16/83, BOA 16/90, BOA 16/110, BOA 16/113, BOA 16/119, BOA 16/128, BOA 16/133, BOA 16/134, BOA 16/138, BOA 16/142, BOA 16/144, BOA 16/147, BOA 16/151, BOA 16/171 ve BOA 16/177.

7.1806 YILI: BOA 16/5, BOA 16/148, BOA 16/187, BOA 16/197, BOA 16/205, BOA 16/208, BOA 16/210, BOA 16/211, BOA 16/214, BOA 16/225, BOA 16/228, BOA 16/246, BOA 16/253, BOA 16/255, BOA 16/268, BOA 16/270, BOA 16/274, BOA 16/286, BOA 16/300, BOA 16/301, BOA 16/310, BOA 16/317, BOA 16/321, BOA 16/322, BOA 16/344, BOA 16/345, BOA 16/352, BOA 16/354, BOA 16/358, BOA 16/364, BOA 16/367, BOA 16/368, BOA 16/370, BOA 16/376 ve BOA 16/377.

8.1807 YILI: BOA 16/380, BOA 16/386, BOA 16/399, BOA 16/400, BOA 16/407, BOA 16/414, BOA 16/415, BOA 16/417, BOA 16/418, BOA 16/420, BOA 16/425, BOA 16/429, BOA 16/431, BOA 16/436, BOA 16/446, BOA 16/453, BOA 16/470, BOA 16/473, BOA 16/476, BOA 16/480, BOA 16/484, BOA 16/487, BOA 16/493, BOA 16/495, BOA 16/499, BOA 16/500, BOA 16/508, BOA 16/511, BOA 16/521, BOA 16/527, BOA 16/543, BOA 16/545, BOA 16/549, BOA 16/552, BOA 16/553, BOA 16/557, BOA 16/561, BOA 16/565, BOA 16/589, BOA 16/595, BOA 16/619, BOA 16/644, BOA 16/645, BOA 16/646, BOA 16/649 ve BOA 16/494.

9.1808 YILI: BOA 16/571, BOA 16/657, BOA 16/671, BOA 16/672, BOA 16/688, BOA 16/692, BOA 16/698, BOA 16/700, BOA 16/702, BOA 16/703, BOA 16/705, BOA 16/708, BOA 16/710, BOA 16/712, BOA 16/721, BOA 16/726, BOA 16/738, BOA 16/744, BOA 16/746, BOA 16/747, BOA 16/753, BOA 16/761, BOA 16/766, BOA 16/768 ve BOA 16/770

10.1809 YILI: BOA 17/2, BOA 17/14 ve BOA 17/15.

11.1810 YILI: BOA 17/10, BOA 17/16, BOA 17/19, BOA 17/20, BOA 17/24, BOA 17/25, BOA 17/26, BOA 17/28, BOA 17/30, BOA 17/37, BOA 17/39, BOA 17/40, BOA 17/41, BOA 17/42, BOA 17/43, BOA 17/48, BOA 17/49, BOA 17/50, BOA 17/56, BOA 17/58, BOA 17/59, BOA 17/60, BOA 17/66, BOA 17/67, BOA 17/69, BOA 17/71, BOA 17/72, BOA 17/77, BOA 17/82, BOA 17/84, BOA 17/89, BOA 17/90, BOA 17/91, BOA 17/94, BOA 17/95, BOA 17/98, BOA 17/99, BOA 17/111, BOA 17/121, BOA 17/126, BOA 17/131, BOA 17/135, BOA 17/137, BOA 17/144, BOA 17/145, BOA 17/147, BOA 17/149, BOA 17/150, BOA 17/155, BOA 17/159, BOA 17/161, BOA 17/168, BOA 17/170, BOA 17/172, BOA 17/174, BOA 17/177, BOA 17/183, BOA 17/190 ve BOA 17/208.

12.1811 YILI: BOA 17/201, BOA 17/202, BOA 17/203, BOA 17/215, BOA 17/216, BOA 17/218, BOA 17/219, BOA 17/223, BOA 17/225, BOA 17/232, BOA 17/233, BOA 17/244, BOA 17/246, BOA 17/252, BOA 17/253, BOA 17/256, BOA 17/257, BOA 17/259, BOA 17/263, BOA 17/274, BOA 17/279, BOA 17/280, BOA 17/284, BOA 17/289, BOA 17/292, BOA 17/294, BOA 17/297, BOA 17/298, BOA 17/301, BOA 17/306, BOA 17/308, BOA 17/310, BOA 17/313, BOA 17/314, BOA 17/317, BOA 17/322, BOA 17/323, BOA 17/324, BOA 17/326, BOA 17/328, BOA 17/329, BOA 17/330, BOA 17/331, BOA 17/339, BOA 17/343, BOA 17/349, BOA 17/350, BOA 17/353 ve BOA 17/357.

13.1812 YILI: BOA 17/359, BOA 17/362, BOA 17/363, BOA 17/368, BOA 17/371, BOA 17/377, BOA 17/379, BOA 17/381, BOA 17/382, BOA 17/385, BOA 17/387, BOA 18/13, BOA 18/14, BOA 18/15, BOA 18/18, BOA 18/22, BOA 18/23, BOA 18/24, BOA 18/25, BOA 18/32, BOA 18/34, BOA 18/35, BOA 18/41, BOA 18/42, BOA 18/46, BOA 18/52, BOA 18/56, BOA 18/57, BOA 18/60, BOA 18/64, BOA 18/67, BOA 18/72, BOA 18/82, BOA 18/87, BOA 18/88, BOA 18/94, BOA 18/98, BOA 18/100 ve BOA 18/101.

14.1813 YILI: BOA 17/388, BOA 17/390, BOA 18/103, BOA 18/105, BOA 18/109, BOA 18/110, BOA 18/111, BOA 18/116, BOA 18/117, BOA 18/121, BOA 18/122, BOA 18/126, BOA 18/137, BOA 18/138, BOA 18/146, BOA 18/148, BOA 18/153, BOA 18/156, BOA 18/160, BOA 18/163, BOA 18/165, BOA 18/167, BOA 18/170, BOA 18/175, BOA 18/177, BOA 18/178, BOA 18/181, BOA 18/190, BOA 18/198, BOA 18/200, BOA 18/201, BOA 18/202, BOA 18/208 ve BOA 18/211.

15.1814 YILI: BOA 18/213, BOA 18/214, BOA 18/225, BOA 18/226, BOA 18/227, BOA 18/231, BOA 18/233, BOA 18/234, BOA 18/238, BOA 18/242, BOA 18/244, BOA 18/247, BOA 18/257, BOA 18/259, BOA 18/266, BOA 18/268, BOA 18/272, BOA 18/277, BOA 18/303, BOA 18/310 ve BOA 18/313.

16.1815 YILI: BOA 18/318, BOA 18/345, BOA 18/353, BOA 18/355, BOA 18/357, BOA 18/367, BOA 18/369, BOA 18/373, BOA 18/386, BOA 18/387, BOA 18/389, BOA 18/394, BOA 18/405, BOA 18/406, BOA 18/407, BOA 18/408, BOA 18/410, BOA 18/418, BOA 18/425, BOA 18/426, BOA 18/430, BOA 18/432, BOA 18/434, BOA 18/439, BOA 18/441 ve BOA 18/442.

17.1816 YILI: BOA 19/23, BOA 19/24, BOA 19/37, BOA 19/40, BOA 19/44, BOA 19/47, BOA 19/49, BOA 19/54, BOA 19/55, BOA 19/56, BOA 19/64, BOA 19/84, BOA 19/85, BOA 19/92, BOA 19/98, BOA 19/99, BOA 19/109, BOA 19/112, BOA 19/114, BOA 19/123, BOA 19/128 ve BOA 19/129.

18.1817 YILI: BOA 19/133, BOA 19/134, BOA 19/136, BOA 19/137, BOA 19/139, BOA 19/146, BOA 19/167, BOA 19/180, BOA 19/185, BOA 19/195, BOA 19/198, BOA 19/206, BOA 19/209, BOA 19/213, BOA 19/217, BOA 19/227, BOA 19/240, BOA 19/242, BOA 19/248, BOA 19/249 ve BOA 19/252.

19.1818 YILI: BOA 19/260, BOA 19/273, BOA 19/275, BOA 19/277, BOA 19/291, BOA 19/293, BOA 19/302, BOA 19/303, BOA 19/309, BOA 19/313, BOA 19/319, BOA 19/322, BOA 19/323, BOA 19/324, BOA 19/334, BOA 19/349, BOA 19/350, BOA 19/359, BOA 19/363, BOA 19/365 ve BOA 19/368.

20.1819 YILI: BOA 19/379, BOA 19/380, BOA 19/384, BOA 19/386, BOA 19/402, BOA 19/407, BOA 19/411, BOA 19/416, BOA 19/418, BOA 19/421, BOA 19/426, BOA 19/428, BOA 19/437, BOA 19/438, BOA 19/439, BOA 19/449, BOA 19/462, BOA 19/465, BOA 19/472, BOA 19/482 ve BOA 19/485.

21.1820 YILI: BOA 19/488, BOA 19/491, BOA 19/498, BOA 19/505, BOA 19/514, BOA 19/523, BOA 19/533, BOA 19/538, BOA 19/544, BOA 19/548, BOA 19/555, BOA 20/13, BOA 20/14, BOA 20/15, BOA 20/17, BOA 20/18, BOA 20/20, BOA 20/21, BOA 20/32, BOA 20/38, BOA 20/39, BOA 20/42, BOA 20/46, BOA 20/65 ve BOA 20/67.

22.1821 YILI: BOA 20/77, BOA 20/86, BOA 20/87, BOA 20/91, BOA 20/93, BOA 20/98, BOA 20/99, BOA 20/130, BOA 20/132, BOA 20/138, BOA 20/145, BOA 20/147, BOA 20/150, BOA 20/156, BOA 20/157, BOA 20/164, BOA 20/165, BOA 20/169 ve BOA 20/170.

23.1822 YILI: BOA 20/182, BOA 20/183, BOA 20/185, BOA 20/186, BOA 20/187, BOA 20/206, BOA 20/210, BOA 20/211, BOA 20/212, BOA 20/215, BOA 20/233, BOA 20/235, BOA 20/236, BOA 20/237, BOA 20/240 ve BOA 20/245.

24.1823 YILI: BOA 20/231, BOA 20/246, BOA 20/254, BOA 20/255, BOA 20/258, BOA 20/278, BOA 20/281, BOA 20/284, BOA 20/288 ve BOA 20/294.

25.1824 YILI: BOA 20/308, BOA 20/316, BOA 20/318, BOA 20/322, BOA 20/356, BOA 20/360 ve BOA 20/365.

26.1825 YILI: BOA 20/373, BOA 20/380, BOA 20/389, BOA 20/395, BOA 20/396, BOA 20/405, BOA 20/406, BOA 20/408 ve BOA 20/414.

27.1826 YILI: BOA 20/441, BOA 20/454, BOA 20/459 ve BOA 20/468.

28.1827 YILI: BOA 20/511 ve BOA 20/515.

29.1828 YILI: BOA 20/518, BOA 20/520, BOA 20/525, BOA 20/527, BOA 20/528, BOA 20/530, BOA 20/532, BOA 20/534, BOA 20/535, BOA 20/536, BOA 20/543, BOA 20/545, BOA 20/546, BOA 20/552 ve BOA 20/555.

30.1829 YILI: BOA 20/560, BOA 20/563, BOA 20/569 ve BOA 20/574.

31.1830 YILI: BOA 20/596 ve BOA 20/604.

32.1831 YILI: BOA 20/626, BOA 20/632 ve BOA 20/646.

33.1832 YILI: BOA 21/9, BOA 21/16, BOA 21/26, BOA 21/28 ve BOA 21/35.

34.1833 YILI: BOA 21/55, BOA 21/56, BOA 21/57, BOA 21/77, BOA 21/82, BOA 21/84 ve BOA 21/89.

35.1834 YILI: BOA 21/100, BOA 21/108, BOA 21/109, BOA 21/114, BOA 21/139, BOA 21/170.

36.1835 YILI: BOA 21/1, BOA 21/177, BOA 21/180, BOA 21/184, BOA 21/186, BOA 21/197, BOA 21/198, BOA 21/203, BOA 21/204, BOA 21/207, BOA 21/211, BOA 21/214, BOA 21/215 ve BOA 21/219.

37.1836 YILI: BOA 21/237, BOA 21/246, BOA 21/260 ve BOA 21/263.

38.1837 YILI: BOA 21/264, BOA 21/277, BOA 21/292, BOA 21/295, BOA 21/300 ve BOA 21/503.

39.1838 YILI: BOA 21/323, BOA 21/325, BOA 21/354, BOA 21/357, BOA 21/371 ve BOA 21/374.

40.1839 YILI: BOA 21/378.

41.1840 YILI: BOA 21/448, BOA 21/451, BOA 21/452, BOA 21/453, BOA 21/461 ve BOA 21/464.

42.1841 YILI: BOA 21/480, BOA 21/490, BOA 22/10, BOA 22/11, BOA 22/13, BOA 22/15, BOA 22/20, BOA 22/21, BOA 22/22, BOA 22/25 ve BOA 22/27.

43.1842 YILI: BOA 22/30, BOA 22/32, BOA 22/37, BOA 22/52, BOA 22/53 ve BOA 22/55.

44.1843 YILI: BOA 22/75, BOA 22/76, BOA 22/89 ve BOA 22/102.

45.1844 YILI: BOA 22/123, BOA 22/129, BOA 22/139, BOA 22/146, BOA 22/153, BOA 22/155 ve BOA 22/338.

46.1845 YILI: BOA 22/160, BOA 22/163, BOA 22/168, BOA 22/170, BOA 22/180, BOA 22/181, BOA 22/187, BOA 22/194, BOA 22/198, BOA 22/201, BOA 22/202 ve BOA 22/252.

47.1846 YILI: BOA 22/254, BOA 22/256, BOA 22/258, BOA 22/260, BOA 22/265, BOA 22/267, BOA 22/275, BOA 22/276, BOA 22/278, BOA 22/285 ve BOA 22/289.

48.1847 YILI: BOA 22/300, BOA 22/301, BOA 22/316, BOA 22/318, BOA 22/321, BOA 22/326, BOA 22/293, BOA 22/304, BOA 22/311, BOA 22/312, BOA 22/320, BOA 22/323, BOA 22/327 ve BOA 23/14.

49.1848 YILI: BOA 23/30, BOA 23/40, BOA 23/44, BOA 23/45, BOA 23/52, BOA 23/57, BOA 23/58, BOA 23/60, BOA 23/19, BOA 23/20, BOA 23/23, BOA 23/31, BOA 23/34, BOA 23/37, BOA 23/46, BOA 23/48, BOA 23/62, BOA 23/64, BOA 23/67, BOA 23/68, BOA 23/69, BOA 23/70 ve BOA 23/75.

50.1849 YILI: BOA 23/76, BOA 23/82, BOA 23/96, BOA 23/98, BOA 23/102, BOA 23/107, BOA 23/108, BOA 23/111, BOA 23/112, BOA 23/114, BOA 23/115, BOA 23/120, BOA 23/124 ve BOA 23/125.

51.1850 YILI: BOA 23/123, BOA 23/126, BOA 23/127, BOA 23/128, BOA 23/130, BOA 23/131, BOA 23/133, BOA 23/136, BOA 23/141, BOA 23/148, BOA 23/149, BOA 23/154, BOA 23/157, BOA 23/164, BOA 23/167, BOA 23/168, BOA 23/169, BOA 23/174, BOA 23/177 ve BOA 23/178.

52.1851 YILI: BOA 23/183, BOA 23/185, BOA 23/186, BOA 23/189, BOA 23/194, BOA 23/195, BOA 23/198, BOA 23/199, BOA 23/203, BOA 23/204, BOA 23/207, BOA 23/210, BOA 23/211, BOA 23/212, BOA 23/213, BOA 23/215, BOA 23/216, BOA 23/217, BOA 23/220, BOA 23/222, BOA 23/223, BOA 23/225, BOA 23/228, BOA 23/230, BOA 23/231, BOA 23/232, BOA 23/233, BOA 23/234, BOA 23/237, BOA 23/239, BOA 23/242, BOA 23/243, BOA 23/244, BOA 23/245, BOA 23/247, BOA 23/253, BOA 23/254, BOA 23/255 ve BOA 23/256.

53.1852 YILI: BOA 23/265, BOA 23/266, BOA 23/270, BOA 23/272, BOA 23/274, BOA 23/277, BOA 23/280, BOA 23/285, BOA 23/288, BOA 23/289, BOA 23/291, BOA 23/292, BOA 23/293, BOA 23/297, BOA 23/299, BOA 23/300, BOA 23/303, BOA 23/307, BOA 23/308, BOA 23/309, BOA 23/311, BOA 23/312, BOA 23/316, BOA 23/318 ve BOA 23/319.

54.1853 YILI: BOA 23/322, BOA 23/324, BOA 23/325, BOA 23/327, BOA 23/329, BOA 23/330, BOA 23/331, BOA 23/332, BOA 23/336, BOA 23/341, BOA 23/347, BOA 23/352, BOA 23/353, BOA 23/359, BOA

23/365, BOA 23/370, BOA 23/374, BOA 24/1, BOA 24/2, BOA 24/3, BOA 24/4, BOA 24/6, BOA 24/7, BOA 24/12, BOA 24/15, BOA 24/17 ve BOA 24/43.

55.1854 YILI: BOA 23/375, BOA 24/44, BOA 24/46, BOA 24/47, BOA 24/48, BOA 24/53, BOA 24/55, BOA 24/59, BOA 24/60, BOA 24/61, BOA 24/63, BOA 24/67, BOA 24/68 ve BOA 24/71.

56.1855 YILI: BOA 24/81, BOA 24/83, BOA 24/85, BOA 24/87, BOA 24/88, BOA 24/93, BOA 24/94, BOA 24/95, BOA 24/98, BOA 24/102, BOA 24/103, BOA 24/107 ve BOA 24/108.

57.1856 YILI: BOA 24/136, BOA 24/141, BOA 24/142 ve BOA 24/145.

58.1857 YILI: BOA 24/157, BOA 24/165, BOA 24/169, BOA 24/172, BOA 24/173, BOA 24/174, BOA 24/176, BOA 24/177, BOA 24/178, BOA 24/183, BOA 24/190, BOA 24/205, BOA 24/209 ve BOA 24/212.

59.1858 YILI: BOA 24/217, BOA 24/218, BOA 24/219, BOA 24/226, BOA 24/229, BOA 24/230, BOA 24/234, BOA 24/238, BOA 24/239, BOA 24/240, BOA 24/246, BOA 24/248, BOA 24/251, BOA 24/253, BOA 24/255, BOA 24/257, BOA 24/259, BOA 24/262 ve BOA 24/263.

60.1859 YILI: BOA 24/268, BOA 24/269, BOA 24/271, BOA 24/274, BOA 24/298, BOA 24/300, BOA 24/304, BOA 24/306, BOA 24/310, BOA 24/312, BOA 24/313, BOA 25/1, BOA 25/3, BOA 25/4 ve BOA 25/5.

61.1860 YILI: BOA 25/11, BOA 25/12, BOA 25/13, BOA 25/14, BOA 25/17, BOA 25/19, BOA 25/21, BOA 25/23, BOA 25/25, BOA 25/28, BOA 25/29, BOA 25/30, BOA 25/33, BOA 25/35, BOA 25/36, BOA 25/37, BOA 25/39, BOA 25/43, BOA 25/46, BOA 25/47, BOA 25/48, BOA 25/49, BOA 25/50, BOA 25/51, BOA 25/52, BOA 25/53, BOA 25/54 ve BOA 25/55.

62.1861 YILI: BOA 25/58, BOA 25/59, BOA 25/60, BOA 25/61, BOA 25/63, BOA 25/65, BOA 25/66, BOA 25/67, BOA 25/69, BOA 25/72, BOA 25/73, BOA 25/74, BOA 25/75, BOA 25/78, BOA 25/83, BOA 25/85, BOA 25/93, BOA 25/94, BOA 25/95, BOA 25/102, BOA 25/103, BOA 25/105, BOA 25/107, BOA 25/109, BOA 25/110, BOA 25/112, BOA 25/113, BOA 25/114, BOA 25/115, BOA 25/116, BOA 25/119, BOA 25/119-a, BOA 25/120, BOA 25/123, BOA 25/126, BOA 25/127, BOA 25/131, BOA 25/132, BOA 25/133, BOA 25/134, BOA 25/135, BOA 25/136, BOA 25/137, BOA 25/140, BOA 25/141, BOA 25/142 ve BOA 25/145.

63.1862 YILI: BOA 25/146, BOA 25/147, BOA 25/156, BOA 25/161, BOA 25/162, BOA 25/164, BOA 25/166, BOA 25/168, BOA 25/170, BOA 25/171, BOA 25/175, BOA 25/176, BOA 25/178, BOA 25/179, BOA 25/181, BOA 25/182, BOA 25/183, BOA 25/185 ve BOA 25/188.

64.1863 YILI: BOA 25/189, BOA 25/191, BOA 25/196, BOA 25/198, BOA 25/199, BOA 25/203, BOA 25/204 ve BOA 25/207.

65.1864 YILI: BOA 25/211, BOA 25/212, BOA 25/216, BOA 25/219 ve BOA 25/220.

66.1865 YILI: -

67.1866 YILI: BOA 25/231 ve BOA 25/241.

68.1867 YILI: BOA 25/245, BOA 25/246 ve BOA 25/247.

69.1868 YILI: BOA 25/255 ve BOA 25/258.

70.1869 YILI: BOA 25/263, BOA 25/267 ve BOA 25/270.